C. VELLEII

PATERCVLI

QVAE EXSTANT OPERA

EX RECENSIONE

DAVIDIS RVHNKENII

AVGVSTAE TAVRINORVM
EX TYPIS VIDVAE POMBA ET FILIORVM.
ANNO MDCCCXXI.

C. VELLEII

PATERCVLI

HISTORIAE ROMANAE

C. VELLEII

PATERCVLI

QVAE EXSTANT OPERA

EX RECENSIONE

DAVIDIS RVHNKENII

TOMVS PRIMVS

AVGVSTAE TAVRINORVM
EX TYPIS VIDVAE POMBA ET FILIORVM
ANNO MDCCCXXIII

TYPOGRAPHVS TAVRINENSIS

L. S.

Quid in elegantioribus literis praestiterit D. Ruhnkenius, Velleii interpres, tum viri fama ostendit, tum vero perelegans Wyttembachii narratio, qui uberem ad disserendum materiam nactus, de universa eius doctrinae ratione scripsit copiosissi-

me. Floruit ille superiore proxime aetate apud Batavos, quum critica ars, incensis multorum studiis, vehementer exculta, novam lucem a Wesselingii, Piersoni, Lennepii, Valckenarii laboribus acciperet. Fuit tunc vitalis quidam halitus, qui omnes eruditionis et philosophiae partes pervaderet; tunc igitur et ignotum antea iter orientalibus literis munivit Albertus Schultensius, et graecis Tiberius Hemsterhusius, cuius accuratissimae disciplinae particeps Ruhnkenius, quod ingenio valeret plurimum, non solum critico acumine in tractandis veterum libris inclaruit, sed eum etiam latini sermonis cultum adhibuit, ut hac in re ad praestantiorum laudem videretur accedere. Ne multus sim, satis erit meminisse ipsius in Timaeum Sophistam commentarii,

qui propter coniiciendi felicitatem et plenam ac nitidam brevitatem Brunckio V. C. unice probatus, sitim movit eruditorum, quam, editis postea in Longinum et Homericos hymnos animadversionibus, nec non altero Hesychii volumine, quod Albertius inchoatum reliquerat, cumulatissime explevit.

Eo autem libentius eiusdem ad Velleium adnotationes iterum edendas curavi, quod quasi specimina sunt disputationum, quas summus vir in tradenda historia publice haberet. Huic namque muneri se pulchre satisfacere putabat, si graecum aut romanum historicum deligeret, in quo enarrando temporum ac rerum causas penitus investigaret, et subtiliore textus interpretatione iudicandi sollertiam et pulchri verique sensum

in auditoribus acueret. Sic enim existimabat, antiquitatem non aliunde quam ex ipsa antiquitate esse cognoscendam; qui secus faciat perinde errare, ac si quis de populis et regionibus non ex earum moribus, sed ex hospitibus et peregrinis iudicium ferat. Quum autem in Livio aliisque egregiam operam posuisset, diligentiorem tamen in Velleio adhibuit, quod in ingeniosissimo scriptore Sallustiani stili vestigia, cui praesertim studeret, docta quadam voluptate persequeretur. Hunc igitur librariorum rogatu sic adornavit, ut non tam commentarios sedulo scriberet, quam subitas dictiones et suam quodammodo in docendo vocem referret.

Scio Ruhnkenium iam senem, quasi eum sui laboris poeniteret, de nova Velleii editione suscipienda co-

gitavisse. Sed hoc erat hominis, qui, inclinata aetate, in sui calumniam incidisset, atque operum perfectionem non ex re, sed ex infinita mentis elegantia metiretur. Quod autem suis parum acquiesceret, in causa fuisse puto, cur Beati Rhenani, Lipsii, Heinsii animadversiones satis prolixas adiungeret, a quibus tamen evulgandis in praesentia abstinui, ratus, his etiam omissis, suam libello utilitatem et pulchritudinem constare. Sed huius rei totum penes te sit iudicium, amice lector; hoc unum te rogo, ut, si quid sentias desiderari, id non negligentiae, sed opinioni hominis tribuas, qui parva ipsa mole librorum suum tibi delectum probare, tuisque studiis et rationibus maxime velit consulere. Dabam XI Kal. Novembr. an. MDCCCXXI.

NOBILISSIMIS ADOLESCENTIBVS

HENRICO ET IACOBO FAGEL

S. P. D.

DAVID RVHNKENIVS

Centesimus annus ipse est, cum vir eximius, Nicolaus Heinsius, Velleium Paterculum, animadversionibus suis expolitum, uni ex maioribus Vestris, Caspari Fagelio, primario reipublicae Batavae administro, dedicaret. Quae res mihi circumspicienti, cui novam eiusdem scriptoris editionem donarem, gentem Vestram, ut vetustate et amplitudine

splendidissimis parem, sic insito quodam literarum amore plerisque superiorem, in animum revocare potuisset. Verum nihil attinet, dedicandi caussas, quae in promtu sunt, tam alte repetere. Etenim, quae magna felicitatis meae pars est, a multis inde annis talem necessitudinem cum familia Vestra constitutam habeo, ut nemo me Fageliani nominis sit observantior, nemo Fageliis in voluntate semel erga me suscepta constantior. Cuius coniunctionis initium ortum est tum, cum parens Vester meam in disciplinam tradebatur. Atque hic animum meum tentari sentio, ut in illius viri laudes digrediar, quo neminem omni laude digniorem cognovi, quem ob raras animi ingeniique dotes incredibili quodam amore dilexi, quo denique disciplinae meae alumno vere mihi visus sum posse gloriari. Sed nolim vulnus, quod vix consanuit, virtutibus eius commemorandis refricare, aut lacrimas, quae vix exaruerunt, alieno tempore renovare. Illud unum dixisse satis sit, ut Vos, Nobilissimi Adolescentes, qualis Vobis pater imitandus sit, mature intelligatis, me, tametsi per vitae rationes sexcentos iuvenes ad huma-

nitatem formarim, nunquam tamen felicius, et omnibus numeris perfectius, quam parens Vester nactus erat, ingenium tractasse, neque adeo de ullo discipulorum meorum spem concepisse maiorem. Itaque ex talibus sui documentis iam tum augurabar, in eo reipublicae Batavae aut Wittios, aut Slingelandos, aut his similes, redditum iri. Neque hoc augurium nos fefellisset, nisi Deo visum esset, hoc tale ingenium patriae tantum ostendere. Sed ut ad ea, quae rem propius attingant, progrediar, solebat parens Vester, etiam cum ad summos honores pervenisset, saepe multumque de Graecis et Latinis literis mecum agere, et de obscuris vitiatisve veterum scriptorum locis, ex quibus ipse expedire se non posset, meam requirere sententiam. Hoc idem fecit in Velleio Paterculo, cuius acumine in ingeniis moribusque notandis vehementer delectabatur. Quem cum ego paullo accuratius legere coepissem, ut talis et viri et amici dubitationibus, si possem, satisfacerem, blandiente, ut fit, successu, novae editionis adornandae natum est consilium. Quae cum ita sint, quos potius in fronte huius editionis

alloquar, quam Vos, Adolescentes Egregii, quorum pater mihi Velleii edendi caussam praebuit? aut quibus potius hoc munusculum deferam, quam Vobis, in quos omnem, quo quondam patrem complexus sum, amorem transfudi? Neque hunc talem animum temere adversus Vos suscepi. Etenim pro amicitia et usu, qui mihi Vobiscum intercedit, ex proximo cognovi ingenii Vestri vim et praestantiam, quae non eas solum artes, quibus adolescentia impertiri solet, celeriter arripiat, sed abstrusiores etiam, ac talis aetatis captum superantes, et cupide appetat, et facile assequatur. Quid dicam de singulari literarum amore, quo Vos ita incensi estis, ut saepe tempus, quod animo remittendo et corpori tuendo dari solet, invitis illis, qui adolescentiam Vestram regunt, in bonorum librorum lectione collocetis. In quo nihil degeneratis a gentis Fagelianae indole. Nam cum tot gentiles Vestri summis, quos respublica habet, functi sint honoribus, nemo tamen huc escendit natalium praesidio fretus, sed omnes haec sibi ornamenta acerrimo bonarum artium studio, et nunquam remisso labore pepererunt. Iam

in tanta Vestra intelligendi celeritate, cum pari discendi assiduitate coniuncta, quis est, qui miretur, Vos, qua aetate alii literarum initiis imbuuntur, ea gradum ad Academiam nostram facere? Equidem mihi pulchrum et gloriosum duco, Vos ab Avo Vestro, summae prudentiae et doctrinae viro, quem ego totum tribus Horatii verbis, mitis sapientia Laeli, *describere soleo, meae potissimum esse disciplinae commendatos; credo, quod ex sermonibus nostris perspexerat, meos de studiorum ratione sensus mirifice congruere cum suis. De eius igitur sententia, verissime iudicantis, maximam humanioribus literis vim inesse ad ingenium humanum conformandum, biennium totum in Graecis Latinisque scriptoribus legendis, in antiquitatis et veterum annalium memoria replicanda consumetis, assumtis e Mathesi et Philosophia partibus iis, quarum utilitas in vita civili maxime cernatur. Tum his fundamentis Iuris Romani scientiam, non nudam istam et ieiunam, sed multarum artium comitatu circumfusam, superstruetis. Tandem, ubi plenior iudicandi maturitas venerit, ad gravissimas quaestiones de Legibus Naturae et*

variorum populorum progressi, Academicorum studiorum curriculum decurretis. Ex hac severa, et iam inde a Scaligeranis et Grotianis temporibus ducta disciplina immortales illi viri, quos Belgium Foederatum iure opponit aliis nationibus, prodierunt. Quae si perturbata aut eversa fuerit per novatores, quorum interest discipulos a literarum cultu rudes habere, quo facilius eos in admiratione sui teneant, magnopere verendum est, ne in hominum vere doctorum locum succedant barbari et subtiliter loquaces circulatores. Sed meliora ominari licet, cum Vos, Iuvenes Praestantissimi, tam paratos videam ad antiquam illam viam, quae sola ad excellentem eruditionem ducit, alacriter ingrediendam, et ad optimam illam disciplinam, quae Vobis in avito paternoque exemplo est, constanter persequendam. In Vos igitur, tanquam eximiam spem patriae succrescentem, omnium ora conversa sunt, in vos publica exspectatio erecta: in Vestra denique indole excolenda Leidensis Academia sperat se omnibus, quid recta institutione effici possit, planissime ostensuram. Valete.
Dabam Leidae a. D. xx Iulii MDCCLXXVIII.

D. RVHNKENII

PRAEFATIO

Quod a veterum scriptorum editoribus, qui criticam rationem sequantur, iure postulatur, ut in praefatione accuratam Codicum et Editionum, quarum in lectionum iudicio sit auctoritas, historiam contexant, id nobis in summa faciendi voluntate facere non licet. Est enim unus tantum huius scriptoris Codex, una, quae auctoritatem habeat, Editio. Vnicus ille, et ne integer quidem MStus, qui Velleium conservavit, sub renascentium literarum tempus, in coenobio Murbacensi repertus est; ex quo summa diligentia et pari fide per Beatum Rhenanum, felicem bonis libris proferendis virum, expressa Editio prodiit Basileae apud Io. Frobenium 1520, fol. De Codice ita scribit Rhenanus: *Non satis erat, vetustatem utilissimum opus initio suo truncasse, nisi fine etiam suo mutilaretur: ut nihil dicam de vitiis, quibus in medio foedissime deformatum est. -- Meus codex et unicus erat, et mendosissimus. Ausim iurare, eum, qui illum descripserat, ne verbum quidem intellexisse: adeo omnia erant confusa, absque ullis punctis aut*

distinctionibus, etc. In tanta igitur mendorum multitudine cum facile aliquid Rhenani, quamvis in membranis legendis exercitatos, oculos fefellisset, Io. Albertus Burerius recentem a prelo Velleium iterum ad eundem Codicem, qui adhuc penes Frobenium esset, exegit, et discrepantes lectiones, quas enotasset, Rhenani editioni subiecit, tanta religione hac in re versatus, ut singulas syllabas minuta et anxia diligentia ad calculos vocaret. Quo magis miror, quid in mentem venerit Grutero ad Vellei. II, 49 et 68, fraudis nescio cuius suspicionem iacere; quamquam reperti sunt, qui huius iudicii levitatem temere sequerentur, Burmannus ad Vell. II, 22, et in praef., et Fabricius in Bibl. Lat. T. II, p. 18. Equidem saepe optavi, ut mihi Codicis iterum inspiciendi facultas contingeret, non quod me multa, quae Rhenani et Burerii diligentiam fugissent, inventurum sperabam, sed quo certius hominum de literis bene meritorum fides confirmaretur. Quin etiam amicis quibusdam Alsatis negotium dedi, ut, si Codex Murbacensis adhuc superesset, studiose inquirerent. Sed nullum inventum esse nuntiarunt, sive iam olim mala manu ablatus sit, quoniam nec Montfauconius, Codices Murbacenses recensens, Bibl. Bibliothec. T. II, p. 1175, ullam eius mentionem fecit, sive nuper admodum perierit in monachorum ex sede Murbacensi in Gehenwilarensem migratione, de qua videndus Gerbertus Itin. Alemann. p. 366. Nec alius

dum praeter hunc MStus repertus est, nisi quod Labbeus Bibl. Nov. MSS. p. 167, ex nescio qua bibliotheca memorat *Velleii Paterculi Librum priorem integrum*. Cuius rei fides sit penes auctorem. Sic Murbacensi Codice oculis nostris subtracto, relinquebatur, ut Rhenani et Burerii non dubia fide staremus. Quorum etiam Notas, singulis paginis veteris scripturae testimonium exhibentes, sub textum revocavimus, aliorum interpretum annotationibus ad libri calcem reiectis. Hactenus de Editione Rhenani, non solum principe reliquarum omnium, sed una etiam propter fidem et integritatem digna, cui nomen editionis tribuatur. Cum autem in hac editione innumerabiles loci, qui correctione indigerent, superessent, ut quisque mox ad Velleium edendum accessit, ita eius textum pro captu suo vel meliorem fecit, vel corrupit. Quorum editiones, etsi nullum suffragii ius habentes, tamen idcirco inspiciendae sunt, ut, quid quisque correctorum Velleio vel profuerit, vel obfuerit, cognoscatur. Primus, quantum indagare potuimus, in Velleio aliquid mutare instituit Iunta, a nemine superiorum interpretum adhibitus, cuius cura Velleius accessit Iustino et Nepoti, Florentiae 1525, 8. Huic successit Michaël Vascosanus, Velleium addens Appiani Alexandrini versioni latinae, Paris. 1538, fol., cuius item nulla ratio habita est ab interpretibus Velleii. Horum coniecturas diligenter commemoravimus, sicut alii ante nos fecerant in

Bonhommaeo et Gryphio, qui et ipsi nonnihil in Velleio novarunt. Sed hi omnes priscam lectionem parce et modeste tentarunt. Mox exortus est, qui tot ac tantis primae editionis salebris offensus, insigni temeritate, prope novum et a Rhenaniano diversum Velleium protruderet, ac nihil moratus corruptae lectionis vestigia, id, quod ab omnibus intelligi posset, dandum existimaret. Quae Velleii editio subiecta est Scriptoribus Historiae Augustae, ante Erasmi cura editis, et mox repetitis Basileae apud Frobenium, a. 1546, fol., non a. 1542, ut bis per errorem scribit G. Vossius ad Vell. II, 3 et 75, Burmanno caussam praebens editionis, quae nulla esset, quaerendae. Titulus hic est: *Vitae Caesarum, quarum scriptores hi: C. Suetonius Tranquillus, Aelius Spartianus*, etc. *Annotationes D. Erasmi Rot. et Bapt. Egnatii in vitas Caes. Accesserunt in hac editione Velleii Paterculi libri* II *ab innumeris denuo vendicati erroribus. Basileae apud Froben.* 1546. Quem titulum per festinationem legentes Vossius et Burmannus, quod de Scriptoribus H. A. ab Erasmo castigatis dicitur, etiam ad Velleium, qui post accessit, traxerunt. Enimvero Erasmum ignoret oportet, qui talem ei recensionem tribuat. Quis enim minus coniectandi libidini indulsit, aut quis antiqua monimenta tractavit religiosius? Puteanus ad II, 25, inter Velleii corruptores nominat Heleanum quendam, mihi incognitum: *quod depravavit Heleanus, sive quis-*

quis alius posterioribus editionibus manum admovit. Sed quicunque Basileensi illi editioni praefuit, fatearis necesse est, acutum et perdoctum hominem fuisse, in quo nihil, nisi effrenatam, de qua diximus, audaciam reprehendas. Cum igitur haec editio, si minus Velleii manum, at certe quod intelligi posset, exhiberet, quis miretur, eam a doctis indoctisque cupide arreptam esse; Rhenanianam autem, tot ulceribus scatentem, prorsus neglectam? Immo, quod magis mirere, sequentes Velleii Editores, etiam qui Critici dici haberique vellent, hanc adulterinam prae sincera Rhenani expresserunt. Iactat quidem Burmannus, se Velleium ad primam Rhenani editionem exegisse. Sed res non apparet. Ipse quoque Basileensem interpolationem plerisque locis secutus est, satis habens, primae editionis lectiones, quae in textu poni debebant, in notis commemorasse. Quo magis necessarium duxi, verum et germanum Velleium, qualis in Rhenani editione prodiit, tandem aliquando reducere. Quanquam vereor, ne mihi interdum irascantur artis criticae expertes, qui Velleii textum multis locis mendosiorem, quam erat in Burmanniana et aliis Editionibus, dederim. Sed sic facere Editorem conveniebat, qui non hominum eruditorum somnia dare vellet, sed prima editione, quae ad unius Codicis exemplum formata esset, per omnia sequenda, summam lectionis veritatem quaerere statuisset. Ne orthographiam quidem, quam-

vis saepe vitiosam, mutare ausus sum, recte, ut opinor, iudicans, in scriptore, qui ex uno tantum Codice prodiisset, nullam religionem posse nimiam videri. Nec tamen ita me primae editioni quasi in servitutem addixi, ut emendationibus sive aliorum, sive meis, tam liquidis et certis, ut qui dubitet, stuporis notam subeat, locum in textu denegarem. Tum autem diligenter vetus lectio indicata est, ut, qui novam minus probet, ingenio suo fruatur. Quoniam vero de Iunta, Vascosano, et Editore Basileensi dicere incepimus, non alienum videtur, de reliquis etiam, qui in Velleio recensendo elaborarint, iudicium nostrum interponere. In his alii nullum fere operae pretium fecerunt, ut Schegkius, Popma, Gruterus, Boeclerus. Quorum postremum, si mei res arbitrii fuisset, hac editione prorsus exclusissem, quod dudum explosa est a viris doctis, inprimis a Cl. Ernesto in pulcherrima praefatione ad Tacitum p. 49, eorum stultitia, qui Historicos politica ratione interpretentur. Alii de Velleio praeclare meriti sunt, ut Acidalius, Puteanus, Lipsius, Vossius, Heinsius. Acidalianum nomen gravi invidia laborat, praesertim apud eos, qui nihil in Veterum libris emendandis ingenio, omnia MStorum auctoritati tribui velint. Neque ego negaverim, Acidalium, iuventutis aestu ablatum, multa in notis ad Velleium, quorum ipsum postea poenituerit, effudisse. Sed idem tot tam desperata Velleii vulnera tanta

felicitate sanavit, ut facile appareat, eum, si ad maturitatem pervenire potuisset, maiorem reprehensoribus suis Criticum futurum fuisse. Puteano, cultissimi ingenii viro, quidquid bonae frugis Aldus Nepos attulit, sublectum esse, Aldi ignavia credibile facit. Sed ut iste ab avita paternaque virtute descivit, ita Gerardus Vossius se dignissimum tanto patre filium in Velleio edendo praestitit. Omnium tamen Velleii interpretum longe longeque principem pone Iustum Lipsium, cuius miram sagacitatem in vitiis odorandis, et parem sollertiam in iisdem tollendis, non dubitem critices studiosis, tanquam praeclarum huius artis exemplum, commendare. Nec Heinsii in praef. iudicium discrepat a meo: *Lipsius tot coniecturis pulcherrimis Paterculum emaculavit, ut, cum ubique sit in scriptis felix ac praestabilis, hic tamen semet videri possit post se reliquisse.* At Burmannus hunc principatum Heinsio detulit. In quo iudicio plus, quam deberet, Heinsiani nominis favor, et Lipsiani odium, valuit. Nos aequi simus, et suam cuique laudem tribuamus. Fuit Heinsius omnium, qui fuerunt, et erunt posthac, in poëtis latinis tractandis felicissimus. Sed haec tantopere celebrata felicitas illum destituit in prosae orationis scriptoribus, Velleio, Petronio, Curtio, Tacito, aliis. Ac si dicendum quod res est, discrimen inter sermonem prosaicum et poëticum non satis videtur tenuisse. Qui enim in accurata eius rei scientia fieri

potuisset, ut tot formas poëticas Velleio, et aliis, quos nominavi, scriptoribus obtruderet? Longius a Lipsii laude abest ultimus omnium Velleii Editor, Petrus Burmannus, praesertim in eo scriptore recensendo, in quo, propter crebras corruptelas, res omnis ad acumen criticum, quo illum minus valuisse scimus, rediret. Sed quid quisque boni ad Velleium contulerit, perspicue apparebit ex notis nostris, ubi veras singulorum emendationes commemoravimus, falsas quas refutare longum et molestum erat, silentio nostro condemnavimus. Hactenus de Velleii Editoribus, et nostrae editionis ratione. Sequitur, ut de ipso Velleio aliquid dicamus. Praenomen Velleii incertum fecit Rhenanus, in titulo libri *P*. in ipso libro *C*. edens. Sed *C*. a Rhenano in Codice inventum arbitror, propterea quod, si *P*. reperisset Burerius, id pro diligentia sua non videtur praetermissurus fuisse. Rhenanus autem in titulo *P*. edidit, non Codicem, sed Tacitum Ann. III, 39, secutus. Ego *C*. praeferam, commune cum avo praenomen, quod non minus facile apud Tacitum in *P*. abire potuit, quam in *M*. apud Priscian. VI, p. 706. Nec dubitem assentiri Rhenano in Vita Vell. et Lipsio, P. Velleium, legatum exercitus in Thracia, cuius Tacitus l. c. mentionem facit, eundem statuentibus C. Velleio, historiae scriptori. Profecto qui familiae suae dignitatem ostentaturus, in tali compendii brevitate locum invenit tritavi, atavi, avi, pa-

tris, patrui, fratris, laudandi, quomodo cognatum alium, praesertim exercitus ducem, si ullus tum praeter se et fratrem fuisset, silentio praeteriisset? Quod autem Ryckius, eumque secutus Cl. Ernestus obiiciunt, nihil de expeditione, quam Tacitus Velleio tribuit, in eius historia reperiri, facilis ac promta responsio est, eius rei narrationem iusto historiae operi, quod toties promittit, servatam esse. Maioris momenti est quaerere, quid tandem Velleium impulerit, ut cum in priore historiae parte tot liberi spiritus documenta dedisset, in posteriore se ad humilem et servilem Tiberii adulationem demitteret? Vtrum id gratiae captandae caussa fecerit, an metu diri tyranni subactus? Heinsius in epistola ad Casp. Fagelium, et Perizonius Anim. Hist. cap. VI, p. 211, sibi persuaserunt, Velleium hoc opusculum non alia de caussa scripsisse, nisi ut Tiberii, Seiani, et aliorum hominum primariorum gratiam aucuparetur. Verum quis credat, Velleium tam stultum fuisse, ut, cum ad Tiberii amicitiam artepere constituisset, id non compendiaria via faceret, libello, ut hoc utar, de rebus gestis Tiberii scribendo, sed antequam ad Tiberii laudes perveniret, per mille ambages infinita seculorum spatia pervagaretur? Addit Heinsius, eundem non alio consilio res romanas a Troiano excidio et erroribus Aenae, qui Iuliae nobilitatis auctor fuisset, ad tempora sua deduxisse, nisi ut apud Tiberium, qui adoptione

in gentem Iuliam transisset, gratiosus fieret. Sed hoc est fingere, non demonstrare. Nos, unde Velleius historiam orsus sit, nescimus, initio primi libri intercepto. Atqui, si Troianorum errores memoravit, id fecit eo consilio, quo Graecorum errores attigit, ut civitatum ab illis conditarum primordia demonstraret. Levior est Barthii ratio, nec digna, quae refellatur, cui Advers. LX, 6, Velleius *tantum praeconem romani nominis agere* videtur, *ut eo solo fine scripsisse videri possit.* Si igitur haec adulatio a nullo gratiae profecta est aucupio, relinquitur, ut saevi et suspicacis domini metu sit expressa. A qua necessitate adulandi caussas Tacitus etiam repetit Ann. I, 1, forte Velleium respiciens: *Tiberii, Caiique, et Claudii, ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum falsae.* Dicat aliquis cum Lipsio Epist. Quaest. V, 11: *Vera scribere si non licuit, falsa non debuit. Nemo silentii caussam reddit.* At sic Velleio in otio inertissimo consenescendum fuisset; qualis vita magnis et gloriae cupiditate incensis ingeniis mors est; neque historia romana attingenda. Et quis tam hospes est in Caesarum historia, quin sciat, ipsum silentium probis doctisque viris crimini fuisse? Haec tam misera scriptorum sub tyrannis conditio facit, ut si minus excusandum, certe lenius accusandum Velleium arbitrer, praesertim cum eiusdem culpae socios habeat, ne de poëtis dicam, Valerium Maximum, Senecam, Curtium, utrumque Plinium,

Quinctilianum, et alios. Atque hanc sententiam, praeter R. Bentleium ad Lucan. I, 33, maturiore aetate idem, qui iuvenis alia omnia senserat, Perizonius in Curtio vind. p. 5, probavit. Alii alia in Velleio reprehendunt, maiore cum iniquitate. Mitto Aldum Nepotem, hominem nullo in his literis sensu praeditum, qui ad II, 52, Velleium non optimum latinitatis auctorem vocat. Barthio occurrendum est, qui Advers. XVI, 7, et ad Stat. II, Achill. 146, orationis elegantiam Velleio facile concedens, tamen sibi in eo castrense dicendi genus visus est reperisse. Quam Barthii reprehensionem suam fecit Daumius de amiss. radic. L. L. p. 475. Quis non atrum verborum et locutionum castrensium indicem, quo talis accusatio confirmaretur, expectasset? At illi ridicule defunguntur duobus exemplis verborum *praescribere* et *praedicere*, pro supra dicere, quorum prius a mala manu insertum Velleio docuimus ad II, 21, posterius Trogi Pompeii, Columellae, et aliorum auctoritate defendimus. Non minus falsum est, quod Burmannus dicit, Velleii dictionem multum a munditia Augustei aevi descivisse. Id non melius refelli a nobis potuit, quam locutione quaque, de qua talis dubitatio nasci posset, optimorum scriptorum exemplis confirmanda. Alia igitur Velleii vituperatores reprehendant, si volunt, aut possunt: venustum et exquisitum loquendi genus carpere supersedeant, nisi veteris elegantiae inscitiam prodere velint. Rectissime idoneus,

si quis alius, huius rei arbiter, M. A. Muretus ad Cicer. Catil. III, 10, ait, *historiam a Velleio terse inprimis atque eleganter explicatam esse.* Ne tamen Velleium simpliciter et sine exceptione laudemus, ultro fatemur, perinde nobis ac Burmanno, aliisque multis, nimis frequentatum videri istud acutarum festivarumque sententiarum aucupium, quod in prosam orationem primus invexit Trogus Pompeius, in ligatam Ovidius. Certe plus laudis ab intelligente posteritate tulisset, si hac quoque parte imitatus esset Sallustium suum. Hunc enim unum sibi imitatione effingendum sumsit, ab hoc illud artificium indolis humanae describendae didicit, huius aemulatione efficax est et brevitate nervosus, ab hoc denique totus ita pendet cum in verbis, tum in orationis structura, ut magnopere mirandum sit, rem tam manifestam viros eruditos fefellisse. Hac imitatione semel animadversa, quo studio nos ad Velleium, eodem ad Sallustium cognoscendum dedimus. Ac profecto, si forte aliis felicius in Velleio corrigendo versati videmur: quamquam nobis non tantum sumimus, ut Lipsii felicitatem nos assecutos putemus: veruntamen si Velleius cura nostra castigatior prodit, illud non tam qualicumque ingenio nostro tribuendum est, quam summae familiaritati cum Sallustio contractae, et perpetuae utriusque scriptoris comparationi. Hic aliquis quaerat, quid sit, quare et Velleius et ceteri historiarum scriptores, deserto eloquentissimo Li-

vio, se se certatim ad Sallustium imitandum contulerint? Sallustianus fuit, teste Seneca Ep. 114, Arruntius, belli Punici scriptor, qui dudum periit; Sallustiani, qui supersunt, Tacitus, Septimius, Sulpicius Severus, Pseudo-Hegesippus. Nempe ab his omnibus, sicut a Martiale XIV, Ep. 191, habitus est

Primus romana Crispus in historia.

Sed finem praefandi faciam, si id, quamvis leve, monuero, Velleii historiam, quae adhuc ab uno inter veteres Prisciano VI, p. 706, laudata existimatur, etiam a Scholiaste Lucani ad IX, 178, laudari. Vale.

P. BVRMANNI

PRAEFATIO

Nihil minus, quam de Velleio Paterculo edendo nuper cogitabam, aliis et gravioribus curis districtus, cum forte fortuna excutiens bona cum venia fratris optimi, Caroli Crucii, Heinsiana scrinia, exemplar editionis Heinsianae inveniebam, in quo vir nobilissimus notas priores, ad examen revocatas, partim correxerat, partim auxerat. Quare cum in eo esse huius urbis Bipliopolam diligentissimum Luchtmannum intelligerem, ut, deficientibus editionis Thysianae exemplaribus, de iteranda illa deliberationem haberet, et ille a me opem consiliumque expeteret, manum huic auctori recensendo adhibere, non detrectavi. Quamvis vero numquam Velleium in principum romanae civitatis scriptorum censum retulerim, aliosque et meliores esse, qui ad eloquentiae nitorem et reconditae eruditionis opes augendas plus conferre possint, non tamen omnino abiiciendum et negligendum esse, semper credidi. Nam quamvis, quod miraculo simile videtur tantillo post Augustei illa aevi

quum oculis nostris numquam fuerit inspecta, existimare non licet. Sensit deinde Velleius noster curam magni Patriae nostrae et elegantioris doctrinae decoris, Desiderii Erasmi, cuius industria et labore tot emendatas, et quae semper in pretio et honore apud verae eruditionis arbitros manebunt, diversorum scriptorum editiones produxerunt Basileenses librarii, qui de palma artis Typographicae cum Italis et Gallis certabant. Hi Anno CIϽ DXLII sub nomine Erasmi aliis Historicis Romanis Velleium quoque adiunxerunt. Quamvis Vossius in notis ad Velleii lib. II, cap. 3, suspicetur alium huic editioni praefuisse, quum sexto demum post magni viri mortem anno prodierit. Hanc mihi consequendi felicitas defuit, quod maxime optaveram, quia saepe eius auxilium advocasse Vossium videram, et sequentes fere omnes editores, deserta Rhenani editione, illam expressisse didiceram ex adnotatis eiusdem Vossii ad lib. II, cap. 75: quare coacti fuimus recurrere ad alteram, eiusdem Erasmi nomen praeferentem, Basileae A. CIϽ DXLVIII editam, quae aliis Historiae Romanae scriptoribus subiectum Velleium exhibet. Sed mirari subit, si prius editus fuerit Velleius sub Erasmi nomine, qui in fronte editionis huius secundae post catalogum Augustae Historiae Scriptorum, subiecta legantur haec verba: *accesserunt in hac editione Velleii Paterculi lib. II ab innumeris denuo vendicati erroribus.* Quod vix praedicare potuisse videtur Frobenius, si iam

primae editioni accesserit Velleius. Praeterea mirum accidit sub Erasmi demum nomine Anno CIↃ DXLII Velleium prodiisse; nam quum ille primum Historiae Augustae Scriptores ediderit Anno CIↃ DXVII, et editio illa Coloniae A. CIↃ DXXVII fuerit repetita, Velleius, iam ante septem annos a Rhenano editus, potuisset certe a vivente Erasmo addi: sed hi aestus forte omnes subsiderent, si quo auspice Frobenius editionem suam emiserit, et quae ratio eum impulerit, ut Erasmi iam mortui nomen praefigeret, nobis constaret. Basileenses excepit Gryphius, qui Lugduni Anno CIↃ DLII Velleium dedit, sed cuius copia nobis quoque facta non fuit; sed parum vel nihil a Basileensibus eam discrepare coniicimus, qui experientia edocti sumus, sollemne fuisse Gryphio Aldina aut Frobeniana exemplaria ad verbum vere exprimere. Parisienses quoque Anno CIↃ DLX in minori forma, simul cum Floro et aliis prodidisse Velleium narrat Cl. Fabricius in Supplemento Bibliothecae Latinae. Hos excepit magnum illud artis simul Typographicae et eruditionis ornamentum H. Stephanus, qui Anno CIↃ DLXVIII cum Fastis Sigonianis Velleium in lucem produxit; sed quem, fere in omnibus, Erasmianis vestigiis insistere deprehendimus. Aldus deinde Manutius Pauli F. Aldi N. notis suis illustratum domesticis typis descripsit A. CIↃ DLXXI, qui plurima, satis etiam temere, ex ingenio immutavit, sed minimam partem eruditis approbare potuit, ut fa-

cile lectori notas eius et aliorum conferenti patebit. Et indignationem eruditorum meruit Aldus, qui Typographus, nec ad paternae eruditionis laudem adspirans, criticus etiam ambitiose existimari, et iis, quae a Claudio Puteano acceperat, insuper habitis, sua venditare voluit. Quare Puteanus, qui sua communicaverat cum Aldo, incitatus, suas in Velleium notas collegerat, et edere destinaverat, nisi mors intervenisset. Sed eas adiecerunt Parisienses editioni Anni CIϽ DCVIII, qua Tacitum et Velleium variorum notis instructum vulgavere, et ibi illiberale Aldi facinus, brevi praefatione ante notas Puteani, ut dignum erat, traduxere. Errat vero Colomesius in notis ad Quinctil. inter opusc. pag. 370, qui Puteanum has notas ante annum aetatis vigesimum scripsisse dicit. Quum ea aetate quidem cum Aldo aliqua communicaverit, sed redux in patriam et iratus Aldo, demum notas concinnaverit, nescio quo aetatis tempore; certe illae nonnisi post eius mortem prodiere. Anno quoque CIϽ DLXXXVII Fridericus Sylburgius, quum Historiae Augustae Scriptores in unum corpus coniiceret, Velleium iis addere non neglexit. Valens postea Acidalius, dum in Italia peregrinaretur, Patavii edidit Velleium A. CIϽ DXC, de cuius viri meritis nihil attinet dicere: nota enim eruditis eius innovandi omnia, etiam sana et integra, cupiditas, et antiquitatis nimia adfectatio, qua exoleta et non illius seculi, quo auctores, quos versabat, vivebant, verba pro libidine

intrudebat. Licet vero Barthius in comm. ad Guil. Briton. lib. V, 434, mirum et admirandum in eo acumen agnoscat, ipse eodem morbo laborans, et ad lib. II, 205, laudet eum, poenituisse tamen eum properati nimis laboris constat ex Epistola eius LVII ad Iacobum Monavium, qua queritur triennio post', Lugdunenses Gallos importuna diligentia expositam et abiectam mortique destinatam prolem ignaro et invito patre sustulisse, et de secundis se curis cogitare scribit: (et ex Epist. ad Gruter. LXXXI) Lugdunensis vero illa editio Anni CIↃ DXCIII cum Acidalii notis etiam Manutii, Lipsii et Schegkii exhibebat. De Lipsii quidem notis facile constat, eas tunc potuisse edi, cum ille A. CIↃ DXCI typis Raphelengianis Velleium castigatum ediderit, quae deinde iterata A. CIↃ DXCIV, adiectis a Raphelengio variis lectionibus, ex notis doctorum virorum, et ore Lipsii docentis exceptis, et postea semper Tacito comes adhaesit. Sed Schegkium suis tantum notis illustratum Velleium edidisse nondum comperire potui *. Ante Lipsium tamen prodiisse eius notas ex ipsius Lipsii ad lib. I, cap. ult. annotatione patet. Vbi memorabilis illa et vera a Lipsio vox edita, nostra etiam de adolescentium conatibus iudicia dirigere debet: nam cum eximiam de Schegkio spem laudasset, addit, *immodestia multorum iu-*

* *Prodiit apud Ioann. Wechel.* 1589 *cum Aldi etiam notis in* 12.° - BVRM. in marg.

venum cogit me adolescentiam timide laudare. Insignis vero negligentia Lipenii, qui nobis, si Diis placet, editionem Lugdun. Batav. 1594 cum notis Manutii, Lipsii, et Iacobi Sadoleti memorat, pro Schegkio Sadoletum substituens: Lugdunensis vero in Gallia editio deinde Francofurti A. CIↃ DCII fuit iterata. Ianus quoque Gruterus, indefessae in excutiendis bibliothecis industriae vir, et meritis in rem literariam supra omnes fere memorandus, Anno CIↃ DCVII Francofurti minima mole Velleium curavit, cum scholiis, notis, variis lectionibus, et animadversionibus doctorum, ut Rhenani, Burerii, Manutii, Vrsini, Lipsii, Raphelengii, Schegkii, et Acidalii, quibus suas notas subiunxit. Et deinde A. CIↃ DCXI Historiae Augustae minoribus Scriptoribus Hanoviae editis Velleium immiscuit. Quem et antea Genevenses A. CIↃ DCIX Paterculo honorem habuerunt, eamque editionem A. CIↃ DCLIII iteratam Cl. Fabricius adnotavit. In Belgio deinde nostro Ausonius Popma, Frisius, Franekerae A. CIↃ DCXX, Velleio quoque manus admovit, et notas satis eruditas elaboravit; sed in paucorum notitiam eius curam pervenisse nemo mirabitur, qui exiguam libelli formam, cui fere debere videtur, quod inter puerorum manus et fines nostrae patriae sensim deperiret et evanesceret, consideraverit. Nec praeterea aliquid isti editioni splendoris aut elegantiae a typis aut charta, quae utraque pessimae notae, accessit. Marcus etiam Boxhornius Zuerius quum

quatuor voluminibus Historiae Augustae Scriptores ederet A. CIↃ DCXXXII, Velleium quoque Paterculum, brevibus notis illustratum, primo tomo inseruit. Meliori vero auspicio Gerardus Vossius, magni Gerardi Iohannis filius, primis pubertatis annis, manum et curam Velleio adiecit, et summam ingenii et eruditionis paternae aemulam spem et exspectationem viris doctis commovit, elegantissima Typis Elzevirianis editione A. CIↃ DCXXXIX procurata, quae deinde iterum iterumque repetita fertur. Nescio vero, an inter tot egregias editiones memorari mereatur Andreae Lacarri, Parisiis Anno CIↃ DCXLIV emissa editio minoris molis, quum nihil contineat, quod eius desiderium eruditis possit movere, et ideo solum videatur repetita, ne gallica iuventus levioris ponderis libro, quem facile circumferre posset, careret. Digna vero et praestans omni ex parte est Iohannis Henrici Boecleri industria, cuius cura bis Velleius noster lucem vidit; primum Anno CIↃ DCXLII, cui editioni accessere praeter notas eruditissimas, partim verba Velleii illustrantes, partim praecepta vitae et artis civilis exhibentes, Characteres Politici Velleiani, et dissertatio de Amnestia, quae opuscula in secunda Anni CIↃ DCLXIII editione, nescio quam ob caussam, fuere omissa. Confecit idem quoque Boeclerus indicem utilissimum, quem nos multis in partibus ampliatum hic quoque exhibuimus. Antonius deinde Thysius Anno CIↃ DCLIII cum variorum notis, sed miserum in modum de-

truncatis et foedatis emisit, de suo vero nihil fere adiecit, nisi quod ex Lexicis Historiam et Geographiam complectentibus quivis tiro arcessere posset. Et hic insignis Lipenii diligentia apparet, qui Thysii editionem Lugd. Bat. CIƆ DXCIII profert, quo tempore forte Thysius natus nondum erat, eique etiam tribuit Parisiensem 1608 et alias. Repetita quidem Anno CIƆ DCLXVII Thysiana editio, sed quam ego ne verbo quidem a priori discrepare deprehendi; quae tamen editiones cupide fuere divenditae, quum illo tempore insano quodam ardore nostrates et exteri illas variorum notis foedatas expeterent? Quibus tamen facile caruisset orbis literatus, nisi postea doctiores Thysio et Schrevelio viri institutum illud ad maius reip. literariae commodum et decus correxissent, et pro mutilatis et sine ullo iudicio excerptis adnotationibus integras subiicere instituissent, et ita effecissent, ut priores illae editiones iam ex bibliothecis eiectae ad tabernas commigrent. Aliud deinde et multo minus laudabile consilium inierunt omnis elegantiae, ut sibi persuadent, arbitri et magistri, Galli, qui sub auspiciis Illustrissimi Ducis Montauserii, et Danielis Huetii iussi sunt omnes fere antiqui aevi scriptores nova specie commendabiles in usum Serenissimi Galliarum Delphini proferre. Ex illis provincia Velleium novo more interpretandi obtigit Roberto Riguezio (quem *Riguetum* vocat Lipenius) Iesuitae, qui Parisiis A. CIƆ DCLXXV quum in lucem elabo-

ratas suas curas protulisset, non maiorem consortibus suis laudem apud eruditos reportavit, sed plebeia interpretatione, et notis undecumque corrasis risum exteris praebuit. Et certe mirari licet vesaniam plurimorum, qui innumerabiles libros undique coëmere student, quorum indices vix toto vitae cursu perlegunt, sed qui inter tot millia codicum oscitantes languent, et quibus nulla domus instructa decore satis videtur, nisi accedat bibliotheca ut necessarium ornamentum, et qui specie et operum frontibus et titulis capti, amant paria mole et forma longo ordine volumina componere, et tam insano pretio hos in usum Delphini libros editos, non in studium, sed in spectaculum comparare. Quam studiosam, immo ne studiosam quidem, luxuriam gravissime iam olim increpuit Seneca. Et, si vera fateri velimus, quid attinebat tantum laboris et chartae perdere, ut orbis eruditus tam immensa inutilissimorum voluminum multitudine oneraretur, et tot egregii scriptores ab obscurissimis hominibus, et quorum nomina vix ipsis Parisiensibus nota erant, conspurcarentur? Immo cuius incepti nunc ipsos, qui praefuere, et operas inter imperitos linguae et consuetudinum romanarum partiti sunt, poenitere, et fateri se male ingeniorum delectum egisse, legimus. Vtilius equidem et minori temporis et pecuniae iactura repetere veterum scriptorum editiones instituerunt Britanniae eruditi, quorum maxima opera in excu-

tiendis codicibus manu exaratis, et notandis lectionum diversitatibus occupatur. Sed ut ad ordinem, quo Velleii editiones novae prodierint, regrediamur, Anno CIƆ DCLXXVIII, Vir nobilissimus, Nicolaus Heinsius, emendare nostrum Historicum adgressus, notas suas, omni elegantiae et eruditionis dote commendandas elaboravit, in quibus liberius quidem aliquando ingenio et coniecturis indulgere visus est, sed sic quoque principem sibi inter Velleianos interpretes locum iure vindicare potest. Neque sibi satisfecisse semper virum in aberrationibus librariorum deprehendendis sagacissimum, docebunt secundae eius curae, quae nunc exhibentur, et quas magis magisque adhuc politurum credibile est, si felici quodam fato novos Velleii codices bibliothecae suppeditassent: nunc vero, quod unum superest, vestigiis unicae editionis primae insistendo naevos insignes dexterrima sollertia detersit. Laudabilis etiam industria viri, aliis etiam meritis in rempublicam literariam conspicui, Iohannis Hudsoni, qui Anno CIƆ DCXCIII accuratissimam editionem procuravit, qua avidissime excepta et desiderata, novam Anno CIƆ DCCXI emisit, in qua ipsis Velleii verbis subiectae sunt discrepantes priorum editionum lectiones, et quid quisque interpretum post Rhenanam curam emendandum censuit: in calcem vero libri reiecit excerptas ex pluribus notas, quas ad illustrandum Velleium sufficere credebat, intermixtis hic et illic ex sua penu doctissimis animadversio-

nibus. Non desiderari post tot Scriptoris, non magnae molis, editiones, nova facile videri posset; sed quum deficeretur Germania exemplaribus Velleii, eaque magis exposita et venalia suae genti vellet vir insignis, et omnium sui aevi doctorum cultor et fautor, Fridericus Benedictus Carpzovius, Lipsiensis Senator, novam coepit per se moliri editionem, in qua, si quid admissum est, id omne amore et veneratione, qua Heinsianum nomen prosequebatur, est peccatum. Nam non modo certissimas viri nobilissimi emendationes expressit, sed dubias saepe et temere captas coniecturas in ipsum auctoris contextum recepit. Quum vero ante ultimam labori suo manum impositam fato cessisset, ad Christophorum Cellarium perficiendi cura fuit delata, qui aliis tunc, ut ipse fatetur, curis districtus, leviori manu nostrum Velleium tractavit, et anno CIↃ DCCVII pauculas nec magni ponderis notas, aliunde fere collectas subiecit, indiceque duplici, altero rerum, altero verborum, nec accurato satis, nec pleno, exornavit. Sed nondum sufficiebat Germaniae haec sive Carpzoviana, sive Cellariana editio: nam eodem anno Christianus Iunckerus Francofurti et Lipsiae novam concinnavit, denuoque A. CIↃ DCCXII Ioannes Georgius Walchius Lipsiae aliam protulit; quae utraque magis in scholasticae iuventutis, quam eruditorum virorum usum paratae, vix memorari merentur. Ipsi enim Editores non ultra Minellii et similium Paedagogorum famam se spirasse confi-

tentur, neque nobis ea temporis erat et otii abundantia, ut in puerilibus his notis excutiendis diu immoraremur. Vltima denique, quae mihi innotuit, est Londinensis anni CIↃ DCCXIII editio, curata a Michaële Maittaire, qui brevi. tempore magnum satis veterum Scriptorum numerum effudit, ne scilicet aemula batavici nitoris Anglia careret exemplaribus, quae Elzevirianis et aliis elegantia et cura insignibus palmam praeriperent. Huius voti an compotem fecerit Britanniam, vehementer dubito, quum festinatione summa, nec adhibitis in consilium diversis virorum doctorum curis et emendationibus, illas modo editiones expressisse videtur, quae fama et sermonibus vulgi optimae esse iactantur. Amplis vero et ingenii et doctrinae copiis instructum esse oportet, qui intra tam exigui temporis spatium, tot diversae dictionis et ingenii Scriptores cum aliqua cura emittere se posse contendat. Earum aliquot recensum egit Iohannes Clericus, Tomo V Bibliothecae antiquae et novae, ubi iure sibi usurpato, ὀψιμαθὴς ille Philosophus, et critica, cuius prima etiam initia non satis perspecta habet, facultate se iactans, ineptis etiam et nulli doctorum probabilibus coniecturis Scriptorum illorum loca quaedam sollicitat. In Velleio vero duo sibi suspecta tentat, quae cum in notis nostris, nescio quo casu, praeterita sint, hic in transcursu excutere est animus, ut illustriori in luce inscitia pauperrimi Reip. literariae emendatoris appareat. Scripserat Velleius

lib. I, cap. 12 de Scipione Aemiliano, qui Carthaginem evertit, *eum fecisse suae virtutis monumentum, quod fuerat avi eius clementiae.* Quibus in verbis Sophus noster, non recte inter se opponi *virtutem* et *clementiam* credit, exactiusque Velleium locuturum fuisse putat, si pro *virtutis*, *severitatis monumentum* dixisset, neque tamen, quae est eius modestia, aliquid immutare audet. Sed ut omittam, *severitatem* potius exerceri in imperiis erga milites, in iudiciis erga reos, et similibus, quam a victore in debellatos, nonne recte et ordine Velleius fecisse censendus est, quod Carthaginem illam aemulam imperii romani, et tam pertinaciter rebellantem, virtutis suae bellicae, qua eam vicit et expugnavit, monumentum fecisse Scipionem dicat? ut quicumque postea vel eius rudera conspiciat, vel res gestas legat, miretur Scipionis virtutem, et fortitudinem, qua urbem tam florentem militari scientia, et armorum usu celeberrimam, prostraverit. Exercuit ergo virtutem suam Scipio Nepos plenius, quam Avus, qui de ea multum remittens maluit clementiae suae, quam virtutis esse monumentum. Sed si in Velleii dictione et more enuntiandi versatior esset censor, qui forte ante illum diem, quo Anglicam editionem recenseret, numquam eum legerat, contulisset illa Velleii verba cum similibus lib. II, cap. 39, ubi *Syriam et Pontum esse Cn. Pompeii virtutis monumenta*, eodem plane modo dixit. Neque multum

abludunt illa quoque lib. II, cap. 40, ubi *tres orbis terrarum partes monumenta victoriae*, virtute scil. partae, *Pompeii* ait. Neque *virtutis* vocem esse exterminandam clare probat alius locus ex lib. II, cap. 4, ubi eumdem Scipionem, *fortunae virtutique expertae in Africa, respondisse in Hispania* narrat. Vt nimirum Carthaginem virtute sua diruit, ita et Numantiam solo aequavit, nomenque suum excidio urbium celebre perpetuae memoriae commendavit. (Et Aurel. Vict. Vir. Ill. 45: *Scipio ex virtutibus cognominatus Africanus*). Facessat ergo inutilis, et quae parum exercitatum in Velleii lectione Philosophum prodit, coniectura. Altera vero egregium grammaticae doctrinae specimen exhibet, ad illa lib. I, cap. 16: *ut nemo memoria dignus, alter ab altero videri nequiverint.* Vbi adnotat, se non videre, cur non *nequiverit* correxerint viri docti, ut esse in Aldina editione confidentissime adfirmat. Oportet certe Clericanae esse frontis aut negligentiae, si quis ita lectoribus imponere auderet. In Aldi Manutii enim editione apertissime legitur *nequiverint*, sed in notis suis Aldus notavit se malle, *nequiverit;* ex quibus, numquam visa ipsa Manutii editione, haec Clericus sublegit. *Nequiverint* vero legendum esse, et elegantiae antiquae usum ita exposcere, ipse, spero, censor vitio creatus, post ea, quae subieci eius constructionis exempla, sibi persuadebit. Quibus addat aliud ex Ovid. V Met. 674:

Alteraque alterius rigido concrescere rostro
Ora vident.

ubi similes Clerico librarii *videt* etiam praetulerant. Neque contentus infelici hac acuminis eiaculatione, ferociae quoque, qua fere semper ad inique de aliis, et praesertim antiquis existimandum fertur, indulget, et Velleium reum negligentiae, et impropriae locutionis, censoria nempe virgula omnia castigans, quae sibi vel displicent, vel non intelliguntur, agit. Professi iam sumus, minime se Velleium posse eo nitore commendare, quo priores sub florentissimo Augusti imperio, scriptores; sed non confestim, quia miles fuit, scribendi quoque imperitia, orationis horror et negligentia generatim sunt obiicienda, indeque perpetua calumniandi caussa arripienda. Sed de singulis verbis et dictionibus in consilium eundum est, nec quia nobis durior et inusitatior quaedam locutio occurrit, statim ad commentitiam rationem, et imaginariam quamdam analogiam recurrendum, sed ad usum elegantiae veteris respiciendum, cuius qui non meliorem gustum, quam logicis et physicis libris initiatus habet, ille manum ab auctoribus castigandis abstinere debet; et rectius in posterum Clericum facturum puto, si obsecutus amicorum consilio, relicta aliis elegantioris disciplinae cura, et critica exercitatione, se in antiquas sordes revolvat. Sed mittamus hominem maledicum, tot iam undique plagis confossum, et de

Velleio potius, ut nunc prodit, et nostra ratione, quam secuti sumus, breviter aliquid subiiciamus. Ipsa Velleii verba, quanta potuimus cura, ad primam Rhenani editionem exegimus, et ubi tolerabilis nobis lectio videbatur, ab ea quam minimum recessimus. Deinde Erasmianam reliquasque diligenter contulimus, et quidquid dignum videbatur, adnotavimus. Notas omnium usque ad Heinsium interpretum integras et illibatas verbis ipsis Scriptoris subiecimus, credentes rem nos gratissimam et eruditis, et iuventuti studiosae facturos, si in unum volumen omnia, quae priorum industria elaboravit, coniecta simul habere, et ita patientius desiderare possent veteres editiones, quae vel rarius occurrunt, vel animose comparari solent, maxime ab illis, qui earum usum et verum pretium ignorant. Solius Ruperti nullam rationem habuimus, quia et longiores illas dissertationes moles libri non admittebat, et academicarum potius disputationum quam notarum faciem praeferebant. Plurima tamen in illis bonae frugis et exquisitae doctrinae, qua florebat olim Rupertus, monumenta existere deprehendent, qui legendi eas labore defungi velint. Prodierunt vero simul cum observationibus in Valerium Maximum Noribergae A. CIↃ DCLXIII. Heinsianas vero notas, ut manu sua ipse vir nobilissimus, vel emendaverat vel auxerat, summa fide expressimus. Quod ideo monere visum est, quia video iactari a Clerico Tom. III Bibliothecae Selectae p. 366, et Tom.

V Antiquae et Hodiernae pag. 142, alium superesse codicem Velleii, cui plurima adiecerat Heinsius, et quem in animo habuisse quosdam Amstelodami edere, sed neglexisse, nescio qua de caussa, narrat. Suspicor vero illum ambitiose iactatum codicem esse, qui nuper hic Leidae publica auctione venalis ab Amstelodamensi quodam fuit propositus, et quem ipse, quum in catalogo etiam Heinsii manum exhibere esset significatum, pervolvi; sed in quo paucissima et nullius momenti adscripta deprehendi, et quae omnia etiam uberius in codicem, quem habui ad manum, erant transcripta: quare cum libenter alii addici a praecone passus fui. Sin alibi exstet diversus Heinsii liber, ne premere tanti viri curas velint, etiam atque etiam possessores rogo. Ex nostra penu etiam quaedam depromsimus, quae vellem uberiora et exactiora prodirent; sed quum plurima iam occupata sint ab interpretibus, et notarum multitudine fere libellus sit obrutus, brevitati studuimus, neque repetere aliis dicta, aut longas, et nihil ad Velleium facientes, dissertationes contexere voluimus. De Velleio ipso, quis, qualisve fuerit, ut constaret eruditis, praeter Lipsii et Vossii dissertationes, doctissimi Dodwelli Annales Velleianos subiecimus, et, ut nihil iure desiderari posset, praefationes quoque praecipuarum editionum addere non neglеximus. In schedis praeterea Heinsianis notas quasdam Andreae Schotti in Velleium, et Frontinum

de Coloniis cum reperissemus, neque exiisse eas adhuc sciremus, hac occasione etiam publicandas censuimus. In quibus omnibus colligendis et recensendis, si quid humani nobis acciderit, aut non diligenter satis fuerit exactum, aequam a lectoribus veniam peto, et ut ignoscant mihi, laboriosissimo quotidie munere perfungenti, et qui hanc Velleio operam datam subsecivis quibusdam horis, quas gravioribus Quinctiliano et Ovidio debitis laboribus sum suffuratus, rogo, et ut sequentes, quae mihi relegenti in oculos incurrerunt, vel librariorum, vel correctorum aberrationes emendent, precor.

C. VELLEII PATERCVLI

HISTORIAE ROMANAE

AD

M. VINICIVM Cos.

LIBER I.

1.·Tempestate distractus a duce suo Nestore, Metapontum condidit. Teucer, non receptus a patre Telamone, ob segnitiam non vindicatae fratris iniuriae, Cyprum

Apparet, Velleium ab urbis primordio romanam historiam omnem admirabili compendio duobus voluminibus fuisse complexum, etiam antiquioribus aliarum nationum gestis, praesertim in huius prioris libri initio fineque, perquam eleganter admixtis. Quorum voluminum prius hoc acephalon est, adeo non caeteris tantum rebus, verum etiam bonis auctoribus, iniuria vetustatis cuncta absumentis officere solet, ut, quemadmodum Ausonius cecinit, *Monimenta fatiscunt*, *Mors etiam saxis nominibusque venit*, nos dicere possimus, *Mors etiam scriptis, carminibusque venit.* Quanquam puto magis hominum incuriam accusandam, quam ipsam vetustatem. Poterant exemplaria aetatis vitio obsolescentia describi, poterant vitis instar ob senium iamiam emoriturae per novas propagines restitui, si fuissent quos huius rei cura tetigisset. Et certe fuerunt, qui tametsi parum docti, praestiterunt tamen quod potuerunt: quibus habendam gratiam censeo, quod horum saltem opera qualicunque miseras bonorum auctorum reliquias licet mendosissime exceptas, conservatas videamus, si modo conservari est, tam depravate esse descriptum. Vtinam vero quidam auctores extarent, quamlibet mendose scripti. Possent in illis multa restitui per viros eruditos, ac iudicio praeditos. Egregie sudatum est in hac parte a Benedictinis olim, in asservandis inquam veterum monimentis. At postquam ptochotyranni isti irrepserunt, conspiratum est in veteres auctores, ut istorum somnia mundo commodius obtrudi possent. Sed haec [illegible]

adpulsus, cognominem patriae suae Salamina constituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occupavit: Phidippus Ephyram in Thesprotia. At rex regum Agamemnon, tempestate in Cretam insulam reiectus, tres ibi urbes

videri queant, cum de Velleio potius sit habendus sermo. Scribit is sub finem huius libri, *statuisse se priorem huius voluminis, posterioremque partem non inutili rerum notitia in artum contracta distinguere.* Proinde quemadmodum illic in fine refert, quae post Romam a Gallis captam deductae sint coloniae iussu senatus, et quo tempore, sic in hoc fragmento prioris libri, compendio quodam describit, primum, quam quisque civitatem ex Heroibus illis qui Troiam obsederant, confecto iam bello condiderit, quamve occuparit insulam, deinde res per illam aetatem gestas, de Pelopidis, Heraclidis, Atheniensibus, Peloponnesiis, Tyriis, Achaeis, Pelasgis, Lacedaemoniis, Chalcidensibus, qui novas urbes vel extruxerint, vel in alias regiones commigrarint, multa recensens. Id quod Strabo quoque solet indicare, nec omittit Livius, et huius abbreviator Florus. Verum ut intelligas huius fragmenti initium, loquitur de Pyliorum exercitu, qui cum disiectis tempestate navibus, ducem suum Nestorem amisissent, Metapontum condiderunt. Potes coniicere, lector, huic operi praefationem suam deesse, bellam haud dubie et elegantem. Sed iam lege Velleium, et nostris laboribus gratus esto. RHENAN.

Tempestate distractus. Viri docti bene intelligunt Epeum, ex Iustino XX, 2: *Metapontini quoque in templo Minervae ferramenta, quibus Epeus, a quo conditi sunt, equum Troianum fabricavit, ostentant.* Quod nescio an Trogus sumserit ab Aristotele Mirab. Auscult. p. 709; ἐγγὺς Μεταποντίου, Ἀθηνᾶς ἱερὸν εἶναί φασιν Ἑλληνίας, ἔνθα τὰ τοῦ Ἐπειοῦ λέγουσιν ὄργανα ἀνακεῖσθαι, εἷς τὸν δούριον ἵππον ἐποίησεν, ἐκείνου τὴν ἐπωνυμίαν ἐπιθέντος. Φανταζομένην γὰρ αὐτῷ τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τὸν ὕπνον ἀξιοῦν ἀναθεῖναι τὰ ὄργανα, καὶ διὰ τοῦτο βραδυτέρας τυγχάνοντα τῆς ἀναγωγῆς, εἰλεῖσθαι ἐν τῷ τόπῳ, μὴ δυνάμενον ἐκπλεῦσαι· ὅθεν Ἑλληνίας Ἀθηνᾶς τὸ ἱερὸν προσαγορεύεται. ubi pro Ἑλληνίας bis scribendum est Ἑλλισίας. Ipse enim Aristoteles significat, Minervae cognomen inditum esse ab εἰλεῖσθαι, *concludi, implicari*, cuius vetustior forma est ἴλλεσθαι, unde Ἑλλισία. Hoc Minervae cognomen unus, quod sciam, conservavit Hesychius: Ἑλλισίη. ἡ Ἀθηνᾶ. *Myndiae Minervae* haec instrumenta dedicata narrat Lycophron vers. 950, diversos auctores secutus. Ceterum, quod Lipsius putat, etiam Metabum, qui ab aliis Metaponti conditor dicitur, intelligi posse, vereor, ut temporum rationi satis conveniat. Metabus enim, quem Sisyphi filium fuisse tradunt Stephan. Byz. v. Μεταπόντιον, et Eustath. ad Dionys. Perieg. vers. 368, vix potuit cum Nestore ad Troiam militare.

Cognominem. Editio prima, *cognomine*, quod correxit Editor Basileensis.

Philippus. Sic edit. pr. *Phidippus* restituit Aldus Nepos ex Homero Il. B. 678. Saepe sic erratum esse in hoc nomine, docent Lips. ad h. l. et Wesseling. ad Diodor. Sic. V, p. 373.

Tempestate in Cretam insulam reiectus. Omnino *deiectus* legendum cum

statuit, duas a patriae nomine, unam a victoriae memoria, Mycenas, Tegeam, Pergamum. Idem mox, scelere patruelis fratris Aegisthi, hereditarium exercentis in eum odium, et facinore uxoris oppressus, occiditur. Regni potitur Aegisthus per annos VII. Hunc Orestes, matremque, socia consiliorum omnium sorore Electra, virilis animi femina, obtruncat. Factum eius a Diis comprobatum, spatio vitae et felicitate imperii apparuit: quippe vixit annis XC, regnavit LXX, qui se etiam a Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicavit. Nam, quod pactae eius, Menelai atque Helenae filiae Hermiones nu-

Drakenborchio ad Liv. XXIII, 34. Quod confirmat Zenobius Proverb. V, 50. Ἀγαμέμνων, ὥς φασι, χειμασθεὶς κατηνέχθη εἰς Κρήτην. *Deiici* elegans et legitimum verbum esse de navigantibus, qui ab instituto cursu depelluntur, docent Interpretes ad Liv. l. c. et ad XLIV, 19. Tacit. Ann. II, 60, *qua tempestate Menelaus, Graeciam repetens, diversum ad mare, terramque Libyam deiectus.* Pro quo idem *detrusus* dicit Hist. II, 8, *vi tempestatum Cythnum insulam detrusus.* Vtroque frequentius est *deferri*, quo, ut meliorum testimonia mittam, in re simillima utitur Servius ad Virgil. Aen. III, 133: *Aeneam vero Cretam tempestate delatum, locum Troiae nomine Pergamum appellavisse.* Sic ille locus legendus, non, ut Io. Meursius de Creta cap. 13, p. 51 interpolavit: *locum Troiam nomine, urbem Pergamum appellavisse.*

Duas a patriae nomine. Ex editione Iuntina operarum socordia excidit *duas*, et error propagatus in edit. Aldi Nepotis.

Tegeam. Edit. pr. *Tegaeam.* Stephan. Byz. in v. ἔστι καὶ Τεγέα ἐν Κρήτῃ, ὑπὸ Ταλθυβίου κτισθεῖσα. Huius urbis mentio, in libris rarissima, saepe in numis reperitur. Vide Pellerinum de Num. Popul. et Vrb. T. III, p. 73.

Socia. Alias, *cum socia.* RHENAN. Inanem Rhenani coniecturam recepit Iuntina: *conscia*, ut Lipsius volebat, dedit Vascosanus.

Virilis animi femina. Sallust. Catil. 26: *Sempronia, quae multa saepe virilis audaciae facinora commiserat.* Similiter Velleius II, 74, *uxor Antonii, Fulvia, nihil muliebre, praeter corpus, gerens.*

Vixit annis XC. Veram esse Velleii chronologiam, egregie demonstrat Bachetus ad Ovid. Ep. VIII, p. 364, addens, se huic scriptori, ubi partium studium et adulationem procul habeat, tribuere plurimum.

Qui se etiam. Non male Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 21, *quin se etiam.* Sic est II, 6, *quin alterum etiam continuavit tribunatum.* II, 18, *quin etiam Q. Pompeii consulis filium*, etc.

Pactae eius. Aldus Nepos bene corrigit, *pactae ei*; quod etiam placebat Dukero ad Liv. XLIV, 30. Ceterum in hac historia, a multis tradita, laborat Tzetzes ad Lycophr. 1374: αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἀνελθὼν Νεοπτόλε-

ptias occupaverat, Delphis eum interfecit. Per haec tempora Lydus et Tyrrhenus fratres, cum regnarent in Lydia, sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt, uter cum parte multitudinis patria decederet. Sors Tyrrhenum contigit. Pervectus in Italiam, et loco et incolis et mari nobile ac perpetuum a se nomen dedit. Post Orestis interitum, filii eius, Penthilus et Tisamenus, regnavere triennio.

2. Tum, fere anno octogesimo post Troiam captam, centesimo et vicesimo, quam Hercules ad Deos excesserat, Pelopis progenies, quae omni hoc tempore, pulsis Heraclidis, Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. Duces recuperandi imperii fuere Temenus, Cresphontes, Aristodemus, quorum atavus fuerat. Eodem fere tempore Athenae sub regibus esse desierunt: quarum ultimus rex fuit Codrus, Melanthi filius, vir non praetereundus. Quippe, cum Lacedae-

μὲν τὸν Ἀχιλλέως, ἔγημεν Ἑρμιόνην, ἐξ ἧς γεννᾷ Τισαμενόν. Scribendum μετὰ τῶν Δελφῶν. Vide eundem ad vers. 1232.

Lydus et Tyrrhenus. Sic omnes fere scriptores, quos Wassius ad Fragm. Historic. p. 222 laudat, inde ab Herodoto I, 94, tradunt. Strabo in huius rei narratione, V, p. 335, labem suscepit, quae magni Casauboni acumen fefellit: ὁ Ἄτυς — κλήρῳ Λυδὸν μὲν κατέσχε, τὸν δὲ Τυῤῥηνὸν, τὸν πλείω συστείλας λαὸν, ἐξέστειλεν. Repone: τὸν πλείω συστήσας λαόν; quod Eustathius, qui Strabonem ob oculos habuit, planissime confirmat ad Dionys. Perieg. 347: καλοῦνται δὲ Τυῤῥηνοὶ, ἀπὸ Τυῤῥηνοῦ Λυδοῦ, υἱοῦ Ἄτυος, ᾧ πολὺν λαὸν ὁ πατὴρ συστήσας ἐν καιρῷ λιμοῦ ἐξέστειλεν.

Sors Tyrrhenum contigit. Rarissima loquendi forma. Septimius de Bell. Troi. V, 13: *Alii, ut quemque sors contigerat, praedam, aut ex captivis, quantum pro merito distribuebatur, habuere.*

Pervectus in Italiam. Hoc cum paullo abruptius dicatur, Munckerus ap. Heins. malit: *Is pervectus.* Certe pronomen *is* facile hauriri potuit a praecedenti syllaba. Sed est simillimus locus I, 12, *Consul creatus est. Bellum Carthagini intulit*: nisi ibi quoque *est* in *is* mutare velis.

Penthilus. Edit. pr. *Penthelus.* Saepe *e* et *i* in veteri codice confunduntur, ut mox *Teminus* pro *Temenus.*

Atavus. Abavus legunt Meurs. de Regn. Lacon. cap. 6, et Scaliger Anim. ad Euseb. p. 58. Recte. Quis enim, in tam facili lapsu, non citius librarium errasse, quam scriptorem parum accurate locutum, credat?

Eodem ferme tempore. Exemplar vetustum habet: *Eodem fere tempore.* Burm.

monii gravi bello Atticos premerent, respondissetque Pythius, quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores; deposita veste regia, pastoralem cultum induit, immixtusque castris hostium, de industria rixam ciens, imprudenter interemptus est. Codrum cum morte aeterna gloria, Athenienses secuta victoria est. Quis eum non miretur, qui his artibus mortem quaesierit, quibus ab ignavis vita quaeri solet? Huius filius Medon primus archon Athenis fuit. Ab hoc posteri apud Atticos dicti Medontidae: sed ii, insequentesque archontes, usque ad Charopem, dum viverent, eum honorem usurpabant. Peloponnesii, digredientes finibus atticis, Megaram, mediam Corintho Athenisque urbem, condidere. Ea tempestate et Tyria classis, plurimum pollens mari, in

Pastoralem cultum induit. Non eundem Codro habitum tribuunt veteres scriptores, quos congessit Meursius de Reg. Athen. III, 12: *Veste famulari, se in medios immisisse hostes*, scribit Cicero Tusc. Disp. I, 48, ubi Burmannum, *veste manipulari* legere tentantem, bene refellit Davisius. *ἐν εὐτελεῖ σκευῇ ὡς ξυλιστὴν*, cum aliis Scholiastes MS. ad Platonis Sympos. p. 330. *πιναρᾷ στολῇ ὡς γῆς ἐργάτην*, vetus Scriptor apud Suid. v. Ἀδηλώσας, cuius locum recte ad Codri historiam retulit Io. Taylorus ad Lycurg. c. Leocrat. p. 335.

Immixtusque castris hostium. Taci. Hist. II, 88, *et effusa plebes se castris miscuerat.*

Rixanincies. Puto legendum, *rixam iniiciens.* RHENAN. Ego vero *rixam ciens* legendum puto, literis vetusti exemplaris propius inspectis. Sic enim habet *rixam· ncies*, interposito inter *rixam* et *ncies* puncto divisibili, et transposita *n* litera. BVRER. *rixam iniiciens* recepit Iunta; idque placet Burm. ad h. l. et Drakenb. ad Liv. III, 64; *rixam ciens* Basileensis Editor, cuius exemplum secuti sumus.

Immixtusque castris hostium de industria, imprudenter rixam ciens interemptus est. Sic legitur et distinguitur in edit. pr. Sed Acidalius, transposita voce *imprudenter*, optime interpungit: *immixtusque castris hostium, de industria rixam ciens, imprudenter interemptus est.* Quod, in tanta evidentia, recipere non dubitavi. Male Vascos. *impudenter rix. c.*

Quis eum non miretur. Scribendum: *Quis enim eum non miretur?* *enim* facile excidit ob simile *eum.*

Athenienses secuta victoria est. Sallust. Fragm. I, p. 18, *ubi malos praemia sequuntur.*

His artibus. Vestis mutatione, ut II, 41.

Sed ii. Ed. pr. *sed hii.*

Peloponnesii. Ed. pr. *Peloponnesi*, ut I, 9, *Octavi* pro *Octavii*, II, 7, *Opimi* pro *Opimii*, et passim.

ultimo Hispaniae tractu, in extremo nostri orbis termino, insulam circumfusam Oceano, perexiguo a continenti divisam freto, Gadeis condidit. Ab iisdem post paucos annos in Africa Vtica condita est. Exclusi ab Heraclidis Orestis liberi, iactatique cum variis casibus, tum saevitia maris, quintodecimo anno sedem cepere circa Lesbum insulam.

3. Tum Graecia maximis concussa est motibus. Achaei ex Laconica pulsi, eas occupavere sedes, quas nunc obtinent: Pelasgi Athenas commigravere: acerque belli iuvenis, nomine Thessalus, natione Thesprotius, cum magna civium manu eam regionem armis occupavit; quae nunc ab eius nomine Thessalia appellatur, ante Myrmidonum vocitata civitas. Quo nomine mirari convenit eos, qui iliaca componentes tempora, de ea re-

Megaram. *Megara* melius videtur Heinsio. Sed feminina forma est apud idoneos scriptores, quos laudant Duker. ad Liv. XXXI, 22, et Oudendorp. ad Sueton. Tiber. 4.

In extremo nostri orbis termino. *In* abiiciendum, ut haec per appositionem, quam Grammatici vocant, accipiantur.

Insulam circumfusam. Ed. pr. *insula circumfusam*, quod correxerunt Iunt. et Editor Basil.

Vtica condita est. Etsi Velleius, non quidem singulis paginis, ut Voss. ad I, 6, et Burmannus ad II, 111, scribunt, sed tamen frequentius (certe ut nunc est) easdem voces iterat, quam diserti scriptores facere solent, displicet tamen verbum *condere* tam paucis versibus ter repetitum. Malim: *Vtica constituta est*. Mela I, 11: *constituta urbs mirae magnitudinis Babylon*. Ipse Vellei. I, 4: *cognominem patriae suae Salamina constituit*. I, 1: *urbesque constituere Ephesum, Miletum*. Ibid. *tres ibi urbes statuit*. Aeque frequens est *ponere urbem*. Vide interpretes ad Virgil. Aen. II, 295, et ad Ovid. Met. III, 13.

Sedem cepere circa Lesbum insulam. Heinsius ad cap. seq. emendat: *sedem cepere Lesbum insulam, circaque*; cuius rationem probat Cortius ad Sallust. Catil. 30. Ceterum Lipsius aliud agebat, cum negaret, ullum se auctorem habere de Lesbo ab Orestis liberis occupata. Pindarum, Strabonem, Pausaniam, Athenaeum, alios, testes citat Bachetus, non vulgari eruditione de hac colonia disputans, ad Ovid. Ep. VIII, p. 370.

Iliaca componentes tempora. Exquisite pro, res iliacis temporibus gestas narrantes. Tacit. Ann. I, 1: *temporibus Augusti dicendis non defuere decora ingenia*. Hist. II, 101: *Scriptores temporum*. *Componere* sic etiam est I, 5: *belli, quod composuit, Troici*. *Condere* dicunt alii apud Burm. ad Albinovan. ad Liv. 343, qui in transitu sic

gione, ut Thessalia, commemorant: quod cum alii faciant, Tragici frequentissime faciunt; quibus minime id concedendum est. Nihil enim ex persona poëtae, sed omnia sub eorum, qui illo tempore vixerunt, dixerunt. Quod si quis a Thessalo, Herculis filio, eos appellatos Thessalos dicet, reddenda erit ei ratio, cur nunquam ante hunc insequentem Thessalum ea gens id nominis usurpaverit. Paulo ante Aletes, sextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, quae antea fuerat Ephyre, claustra Peloponnesi continentem, in Isthmo

emendandus: *Femina digna illis, quos aurea prodidit aetas.* Vulgo editur: *quos aurea condidit aetas. Prodere et condere* saepe confusa, ut apud Ovid. Rem. Am. 465.

Vt Thessalia. Vide Scaliger. Anim. ad Euseb. p. 20, et Perizon. Diss. de Dictye Cret. §. 26.

Aletes. Sic edit. pr. quae grave mendum suscepit in hoc nomine I, 13: *Corinthum, post annos* DCCCCLII *quam a Belete Hipponis filio erat condita, funditus eruit.* Vales. ad Hesych. t. 1, p. 1005, in Velleio male scribi dicit *Haletes.* Sed error est Aldinae, non editionis primae. Aletem sextum ab Hercule ponit Velleius, quintum Apollod. II, 3, Pausan. II, 4, et Schol. Pindari Olymp. XIII, 17, quem numerum praeferunt Lipsius ad h. l. Scaliger Anim. ad Euseb. p. 58, et Wesseling. ad Diodor. Sic. Fragm. p. 635. De Alete hæc habet Etymol. M. p. 61, 50: Ἀλήτης. ὁ Ἡρακλέους ἀπόγονος, ὁ τῆς Κορίνθου βασιλεύς, υἱὸς δὲ Ἱππότου· ἀφ' οὗ καὶ οἱ Κορίνθιοι Ἀλητίδαι (Respicit Callimach. Fr. 103.) εἴρηται ὅτι ὁ Ἱππότης διὰ τὸν Κάρνου θάνατον, ὑπὸ τῶν Ἡρακλειδῶν ἐκβληθεὶς, καὶ ληΐζων, ἔσχεν αὐτόν· ubi pro ληΐζων scribendum esse ἀλητεύων, clarum est ex Conone Narrat. 26: ὁ δ' Ἱππότης ἀλώμενος τίκτει παῖδα, ἐκ τοῦ πράγματος Ἀλήτην καλέσας. Aletem, postquam regno Corinthi excidisset, reditum tentasse, narrant Zenobius III, 22, et Hesych. v. Διὸς Κόρινθος· a quorum narratione in nonnullis discrepat Schol. Pindari Nem. VII, 155. Aletem filium et Hippotam patrem temere confundit Scholiast. Callimachi ad H. in Apoll. 71, ubi vide Cl. Ernestum. Apud Tzetz. ad Lycophr. 1388 male scribitur Ἱππότης ὁ Ἀλήτης pro Ἱππότου ὁ Ἀλ.

Claustra Peloponnesi continentem. Interpretes ad h. l. variis modis vexant verbum *continentem.* Davis. ad Caes. de B. G. VII, 11, explicat *contingentem*, significatione Latinis inaudita, nec melius Oudendorpius, *amplectentem.* Velleius sine dubio scripsit: *claustra Peloponnesi ac continentis*, quod etiam Burmanno in mentem venit. *Peloponnesus* opponitur *continenti*, id est Achaiae, sive Graeciae extra Peloponnesum. Sed praeferam emendationem viri in his literis excellenter versati, Petri Fonteinii: *Claustra Peloponnesi a continente*, id est, propugnaculum Peloponnesi adversus Achaeos a parte continentis.

condidit. Neque est, quod miremur ab Homero nominari Corinthum. Nam ex persona poëtae et hanc urbem, et quasdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur aetate eius, multo post Ilium captum conditae.

4. Athenienses in Euboea Chalcida, Eretriam colonis occupavere: Lacedaemonii in Asia Magnesiam. Nec multo post Chalcidenses, orti, ut praediximus, Atticis, Hippocle et Megasthene ducibus, Cumas in Italia condiderunt. Huius classis cursum esse directum alii colum-

Chalcida, Eretriam. Editor Basil. inseruit copulam *et.* At sic etiam I, 14, *Ariminum, Beneventum coloni missi.* II, 20, *Mario, Sulpicio.* Ibid. *auctoritate, gratia.* De copula inter duo substantiva omissa vide Drakenb. ad Liv. I, 59.

In Asiam ac Nesiam. Alias, *Moesiam.* RHENAN. Foedissimo mendo edit. pr. *in Asiam ac Nesiam*, quod Editor Basileensis, vix litera mutata, feliciter sic emendavit: *in Asia Magnesiam.* Quatuor Magnesiae in veterum monumentis reperiuntur, Thessaliae, Cretae, duplex Asiae, ad Sipylum, et ad Maeandrum. Cretensis tam obscura memoria est, ut Io. Meursii, omnes Cretae urbes recensentis, notitiam fugerit. Bis eius meminit Plato de Legg. VIII, p. 650 F, et IX, p. 654 H, ubi Scholiastes MS. Μαγνησία, πόλις ἐν Κρήτῃ, Θεσσαλῶν ἄποικος. Adde Cononem Narrat. 29, et Apollodorum apud Tzetz. ad Lycophr. 902. Vt Cretensis Magnesia Thessalicae, sic Magnesia ad Maeandrum Cretensis et Thessalicae colonia fuit. Vid. Strabon. XIII, p. 943, et Schol. Apollon. Rhod. I, 584. Verum cum duae urbes hoc nomine in Asia fuerint, dubitatur, utra in Velleio sit intelligenda. Viri docti iam inde a Scaligero Anim. ad Euseb. p. 59, in diversa abeunt. Nobis omnino Velleius de Magnesia ad Maeandrum accipiendus videtur, cum ob rationes a Burmanno allatas, tum multo magis, quod attendentes in legendo verissimam esse reperimus sententiam Cellarii Geogr. Ant. T. II, p. 78, omnibus fere locis, ubi Magnesia sine cognomine commemoretur, Magnesiam Maeandri significari. Idque confirmant numi apud Vaillant. Numism. Gr. Popul. et Vrb. p. 35, et Pellerinum in simili Opere T. II, p. 74.

Hippocle et Megasthene. Sic bene Editor Basil. Editio pr. *Megesthene.* Vterque dux eodem nomine commemoratur a Strabone V, p. 372, cuius locum Vossius adscripsit.

Columbae antecedentis volatu. Hoc ipsum miraculum celebrat Statius Silv. III, 5, 78: *Nostra quoque haud propriis tenuis, nec rara colonis Parthenope; cui mite solum trans aequora vectae Ipse Dionaea monstravit Apollo columba.* Item incertus Poëta Panegyr. in Pison. 79: *Testis Acidalia quae condidit alite muros, Euboicam referens fecunda Neapolis arcem.* Vide Broukhusium, iisdem locis usum, ad Propert. II, 20, 39, et P. Burmann. Secundum V. C. ad Numism. Sicul.

bae antecedentis volatu ferunt, alii nocturno aeris sono, qualis Cerealibus sacris cieri solet. Pars horum civium magno post intervallo Neapolim condidit. Vtriusque urbis eximia semper in Romanos fides facit eas nobilitate atque amoenitate sua dignissimas. Sed aliis diligentior

p. 415. Apollo saepe, animalis specie, se coloniam condentibus ducem praebuit. Lexicon Sangermanense MS. Αδωνεῖος ταῦρος· ὁ Ἀπόλλων ὑπὸ τῶν Κρητῶν οὕτως λέγεται. Φασὶ γὰρ τὴν πόλιν μετοικίζοντα ταύρῳ ἀπεικασθέντα προηγήσασθαι. Qua de re copiose Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. 66.

Nocturno aeris sono. Ex. vetus habet: *nocturno aëris sono*, nisi veteres aliter pinxerint diphthongum *ae*, quam hodie pingamus. Erat enim *e* ab *a* spatio divisum. BVRER. Idem miraculum oblatum est Tanagraeis, novas sedes quaerentibus. Etymolog. MS. in Biblioth. Regia: Ἀχαιά, ἡ Δημήτηρ παρὰ Ἀττικοῖς. εἴρηται παρὰ τοῦ ἄχους, τῆς λύπης. οὕτω Δίδυμος. καὶ ὅτι μετὰ κυμβάλων ἠχοῦσα τὴν Κόρην ἐζήτει, ἤ, ὡς Φιλητᾶς, τὰς ἰρίδους ἀχαιὰς ἐκάλουν. ἔνιοι δὲ ἐκτείναντες τὸ α, ἀπὸ τοῦ συμβάντος Γεφυραίοις. καὶ πάλιν· Ἀχαιά, ἡ Δημήτηρ· μέμνηται τοῦ ὀνόματος Ἀριστοφάνης (Acharn. vers. 709). ἀπὸ τοῦ ἄχους τοῦ ἐπὶ τῆς Περσεφόνης. οἱ δὲ φασὶν ἀπὸ ἱστορίας τοιαύτης· Τοῖς Ταναγραίοις μετανασταῦσιν ἐκ Τανάγρας ἡ Δημήτηρ ὄναρ φανεῖσα, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀκολουθῆσαι τῷ γινομένῳ ἤχῳ, καὶ, οὗπερ ἂν παύσηται, ἐκεῖ πόλιν κτίσαι. καὶ διώδευον ἀκούοντες ψόφου καὶ κυμβάλων καὶ τυμπάνων, καὶ παυσαμένου, περὶ τὴν Ἀττικὴν ἔκτισαν πόλιν, καὶ ἱδρύσαντο ἱερὸν Ἀχαίας Δημήτερος. Quae vocem πάλιν sequuntur, ad verbum descripta sunt ex Orionis Thebani Etymolog. MS. ex quo etiam editus Etymologus p. 180, 34, profecit. Sed Orion fontem, unde hauserit, sic indicat in fine: οὕτως εὗρον ἐν ὑπομνήματι εἰς Ἀριστοφάνην. Ex quo apparet, illum diversa ab iis, quae nunc supersunt, scholia in suo Aristophanis codice habuisse. Editus Scholiastes, ex eoque suidas, haec annotarunt; ἡ ἀπὸ τοῦ ἤχου, ὃν παρεῖχον ἐν τοῖς περὶ τὴν γέφυραν εἰς Ἀθήνας ἀπιοῦσιν, quae minus feliciter tentavit doctissimus Kusterus. Scribendum: ὃν παρεῖχεν τοῖς περὶ τὴν Γέφυραν εἰς Ἀθήνας ἀπιοῦσιν. Quorum sensus est: Achaea Ceres dicitur ab aeris sono, quem dedit Tanagraeis, Athenas migrantibus. Gephyra eadem est, quae Tanagra, Gephyraei iidem, qui Tanagraei. Vide Herodot. V, 57, 61, ubi Tanagraeorum migrationem narrat, et Stephan. Byz. v. Γέφυρα. Ceterum de hoc in Cerealibus strepitu etiam intelligendus Ovid. A. A. II, 609: *Condita si non sunt Veneris mysteria cistis; Nec cava vesanis ictibus aera sonant.* Hunc enim locum Meursius Eleusin. p. 80 rectius, si quid iudico, ad Cereris sacra refert, quam Heinsius et Burmannus ad Cybeles.

Nobilitate atque amoenitate sua dignissimas. II, 120: *vetustate familiae suae dignissimus.*

Sed aliis diligentior ritus patrii mansit custodia. Pro *aliis* repone *illis*, scilicet Neapolitanis, quod ex voce *Neapolim* assumendum, more utriusque linguae scriptoribus satis usitato, de quo vide Gronov. ad Liv. VIII, 11; IX, 41, et Davis. ad Cic. de Fin. V, 6. Sic II, 15: *Vniversa Italia. Quorum ut fortuna atrox;* ubi vide. *Alii* et *illi* centies permutantur, etiam in

ritus patrii mansit custodia: Cumanos Osca mutavit vicinia. Vires autem veteres earum urbium hodieque magnitudo ostentat moenium. Subsequenti tempore magna vis graecae iuventutis, abundantia virium, sedes quaeritans, in Asiam se effudit. Nam et Iones, duce Ione

Velleio II, 13. Graeci mores, instituta, leges, lingua, nondum Velleii aetate Neapoli exoleverant. E multis unum Strabonem, eumdemque Velleii aequalem, laudasse satis sit, V, p. 377: πλεῖστα δ' ἴχνη τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐνταῦθα σώζεται, γυμνάσιά τε καὶ ἐφηβεῖα καὶ φράτρια, ὀνόματα Ἑλληνικὰ καίπερ ὄντων Ῥωμαίων. et VI, p. 389: νυνὶ δὲ πλὴν Τάραντος, καὶ Ῥηγίου καὶ Νεαπόλεως, ἐκβεβαρβαρῶσθαι συμβέβηκεν ἅπαντα. Reliqui magnae Graeciae populi bilingues erant, id est, osce et graece loquebantur. Vide Festum v. *Bilingues*, et ibi Ios. Scaligerum. De Siculis Asconius ad Ciceron. Divinat. 12: *Dicit Caecilium graecas literas simul et latinas in Sicilia didicisse: in ea insula, quae neutra lingua bene utatur.*

Graeciae iuventutis. Exemplar vetustum habet, *Graecae iuventutis.* BVRER.

Abundantia virium. Male Burmannus *virium* mutat in *virorum*. *Vires* intellige iuventutis subolem. Seneca Cons. ad Helv. 6, p. 177, *alios nimia superfluentis populi frequentia, ad exonerandas vires, emisit.* Ammian. Marcell. XV, 9, *dein sequutis aetatibus oppida aucta virium copia. Vis virium* non magis in Velleio quenquam offendere debet, quam in Plauto Amphitr. I, 1, 79, *cadunt vulneris vi et virium*; aut in Livio IX, 16, *seu virium vi, seu exercitatione multa.*

Duce Ione profecti. Duplicem coloniam Ionicam, alteram ab Ione, Xuthi filio, in Peloponnesum, alteram a Neleo, Codri filio, in Asiam deductam, turpiter a Velleio confundi, Lipsius contendit, et de hoc eius errore paene triumphat. Qua culpa ut accuratissimum scriptorem liberarent Simsonus Chron. ad a. 2948, et Burmann. ad h. l. ille legere malebat: *Iones duce non uno profecti Athenis*; hic: *Iones, duce olim Ione profecti Athenas.* Sed non utitur his defensoribus Velleius. Meliores eius causae patronos dedit Wesselingius ad Simson. l. c. Euripidem Ione vers. 74, et Vitruv. IV, 1, qui migrationem Ionum in Asiam, non Neleo, sed Ione duce, factam scribunt. Quibus adde Nicandrum Alexiph. vers. 9: Αὐτὰρ ἐγὼ τόθι παιδὸς εὐζήλοιο Κρεούσης Πιστάτην ἱδάσαντο γεωμορίην ἠπείρου, Ἑζόμενος τριπόδεσσι παρὰ Κλαρίοις Ἑκάτοιο. Quem locum melius intellexit Scholiastes, quam Graecus Metaphrastes, nuper a Bandinio editus, Eutecnius Sophista. Sensus est: ego habito in vicinia Apollinis Clarii, Colophone, urbe Ioniae, in qua Ionia Iou, Xuthi et Creusae filius, coloniam constituit. Haec pro Velleio dixisse satis sit. Cum vero plerique scriptores satis constanter, et, si quaeras, haud paullo rectius, Neleum posterioris coloniae Ionicae caput fuisse tradant, nescio, quare illum Kusterus unius Mileti conditorem putarit, reprehenderitque Suidam, v. Ἰωνία bene scribentem: Ἰωνίας πόλεις ιβ΄. ἃς ἐνοικίζει Νηλεὺς ὁ Κόδρου. Etymol. M. p. 327, 11: Ἐλεγηΐς, ἡ θυγάτηρ

profecti Athenis, nobilissimam partem regionis maritimae occupavere, quae hodieque appellatur Ionia; urbesque constituere Ephesum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myuntem, Erythram, Clazomenas, Phocaeam; multasque in Aegaeo atque Icario occupavere insulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Parum, Delum, aliasque ignobiles. Et mox Aeolii, eadem profecti Graecia, longissimisque acti erroribus, non minus illustres obtinuerunt locos, clarasque urbes condiderunt, Smyrnam, Cymen, Larissam, Myrinam, Mitylenenque, et alias urbes, quae sunt in Lesbo insula.

5. Clarissimum deinde Homeri inluxit ingenium, sine exemplo maximum, qui magnitudine operis, et fulgore carminum solus appellari poëta meruit. In quo hoc maximum est, quod neque ante illum, quem ille imitaretur, neque post illum, qui eum imitari possit, inventus est. Neque quemquam alium, cuius operis primus auctor

Νηλέως, τοῦ ἡγησαμένου εἰς Καρίαν τῆς Ἰώνων ἀποικίας. Scholiastes Platonis ineditus: ὁ δὲ νεώτερος Κόδρου παῖς Νηλεὺς τῆς δωδεκαπόλεως Ἰωνίας κτίστης ἐγένετο. Quos omnes Hellanicum seculos esse, ex Harpocratione v. Ἐρυθραῖοι, colligas.

Myuntem, Erythram. Teum inseri vult Vossius. Recte. Nunquam enim Teus in recensione XII civitatum Ionicarum omittitur.

Pharum. Sic edit. pr. pro quo Editor Basileensis dedit *Parum*.

Et mox Aeolii. Vide Scaliger. Animadv. in Euseb. p. 60.

Larissam. Nescio, quid Editorem Basileensem impulerit, ut *Larissam* mutaret in *Antissam*. Vide Herodot. I, 149; Holsten. ad Steph. Biz. v. Ἀάρισσα.

Mitylenem. Mitylenen scripsimus cum Munckero ad Hygin. F. 137, ut paullo ante est *Prienen et Cymen*.

Vrbes, quae sunt. Tolle vocem *urbes*, non voces *quae sunt*, quas una tolli volebat Gruterus. Vossius ad I, 6, tenet *urbes* ob similem repetitionem vocis *leges* II, 18. Sed ibi repetitio necessaria.

Sine exemplo maximum. Eleganter pro incomparabile, vel, ut Vellei. I, 9, loquitur, *omnium comparationem vincens*. Lapis apud Gruter. p. 352, 1: *Huic primo duumviro biga posita ob eximias liberalitates, et abundantissimas sine exemplo largitiones*. Similis formula, *supra exemplum*. Lapis apud Donium Class. X, p. 359: *Ossa Fortunatae Florae, dulcissimae, castissimae, supra omnia exempla sanctissimae*. Alius apud Maffeum Mus. Veron. p. 287, 2: *Domitiae Ceraelliae, C. F. patronae et uxori supra omnia exempla*.

fuerit, in eo perfectissimum, praeter Homerum et Archilochum, reperiemus. Hic longius a temporibus belli, quod composuit, Troici, quam quidam rentur, abfuit. Nam ferme ante annos DCCCCL floruit, intra mille natus est. Quo nomine non est mirandum, quod saepe illud usurpat: *οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.* Hoc enim ut hominum,

Archilochum. Non multum dissimile de Archilocho iudicium Dionis Chrys. Or. XXXIII, p. 397, A, δύο γὰρ ποιητῶν γεγονότων, ἐξ ἅπαντος τοῦ αἰῶνος, οἷς οὐδένα τῶν ἄλλων ξυμβαλεῖν ἄξιον, Ὁμήρου τε καὶ Ἀρχιλόχου. Adde Valer. Max. VI, 3, 1. Quo magis miror, nondum inventum esse, qui eius fragmentis undique collectis operam navaret. Quam provinciam qui sibi sumserit, caveat, ne, quae sunt aliorum, temere pro Archilochiis arripiat. Nam eius nomen creberrime permutatur cum nominibus *Dinolochi*, *Aristophanis*, *Antiochi*, *Amphilochi*, et aliorum. Quoties eius nomen in *Aristarchi* abierit, et contra, in Praefat. ad Hesych. p. VII, demonstravimus. Athenaeus III, p. 111 C: Ἀρχίλοχος ἐν Τηλέφῳ — πάνα τὸν ἄρτον καλεῖ. Nec *Telephum* scripsit Archilochus, nec vocem *panis* nosse potuit. Legendum: Δεινόλοχος ἐν Τηλέφῳ. Grammaticus MS. in Bibl. Sangerm. Πιττάκιον εἶπε Δεινόλοχος Τηλέφῳ. Dinolocho, Siculo poëtae, perinde atque Epicharmo, licebat Σικελίζειν, id est, vocibus uti sive siculis, sive latinis, *panis*, *pittacium*, etc. Eustratius in Aristotel. Nicomach. p. 65, b. ἀλλὰ καὶ Ἀρχίλοχος, καὶ Κρατῖνος, καὶ Καλλίμαχος ἐν τοῖς Ἐπιγράμμασι μαρτυροῦσιν (Μαργίτην) εἶναι Ὁμήρου τὸ ποίημα; ubi pro Ἀρχίλοχος repone Ἀριστοφάνης. Locus Aristophanis, quem respicit, est in Avib. 910. Scholiast. Nicandri ad Theriac. 617: Ἀρχίλοχος τὸν κύτισον φυτόν φησιν ὠφέλιμον εἶναι τοῖς θρέμμασιν, ὅτι πλῆθος γάλακτος ποιεῖ. Botanici erat, non poëtae, herbarum vires docere. Scribe: Ἀμφίλοχος. Plinius H. N. XVIII, 16: *Vnum de medica externa et cytiso volumen Amphilochus fecit confusim.* Alio modo peccatur in Polluce VI, 99, ἀλκαίου δὲ μέμνηται Ἀντίοχος. Nusquam nec a Polluce, nec ab ullo Grammaticorum Antiochus, ut idoneus scriptor, laudatur. Scribe Ἀρχίλοχος, quod ipsum mendum ex Oenomao apud Euseb. P. E. V, 31, sustulit Holsten. ad Steph. Byz. v. Θάσος. Inter poëtas, ex quibus Stobaeus sententias collegit, a Photio Biblioth. p. 374, recensentur Ἀρχίλοχος et Ἀράλοχος. Archilochum Stobaeus saepe laudat, Aralochum ne semel quidem. Et qui poterat poëtam, qui nunquam in rerum natura extiterit, commemorare? Scilicet Photius, cum in suo Stobaei codice Ἀράλοχος pro Ἀρχίλοχος vitiose scriptum reperisset, protinus inde poëtam omnibus inauditum finxit, pro summa negligentia, quam merito in illo castigavit amicus noster, L. C. Valckenarius Diatrib. in Euripid. cap. II, p. 17.

Troici. G. Cuperus in Sylloge Epistol. Noribergae edita III, p. 449, mallit *Troii*, ut II, 86, *in campis Philippiis*, quasi Velleius non usus fuisset altera forma II, 114, *belli Pannonici*. Tutius est in talibus codices sequi. Vid. Bentlei. ad Hor. III, Carm. 3, 32.

Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι. Graeca, quam-

ita seculorum notatur differentia. Quem si quis caecum genitum putat, omnibus sensibus orbus est.

6. Insequenti tempore imperium Asiaticum ab Assyriis, qui id obtinuerant annis MLXX, translatum est ad Medos, abhinc annos ferme DCCLXX. Quippe Sardanapalum eorum regem, mollitiis fluentem, et nimium felicem malo suo, tertio et tricesimo loco ab Nino et Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita ut semper successor regni paterni foret filius, Arbaces Medus imperio vitaque privavit. Ea aetate clarissimus Graii nominis Lycurgus Lacedaemonius, vir generis regii, fuit severissimarum iustissimarumque legum auctor, et disciplinae convenientissimae vir; cuius quam diu Sparta

vis absint a prima editione, aliorum Editorum exemplo admisi.

Caecum genitum. Vide, si tanti est, Davis. ad Cic. Tusc. Disp. V, 39.

DCCLXX. Lipsius, addito numero centenario, legit DCCCLXX, quod probat Scaliger Canon. Isagog. III, p. 320.

Nimium felicem malo suo. Rhenanus ita interpunxit, ut *malo suo* ad *natum* retulisse videatur, sicut apud Sueton. Neron. 6, *negantis quidquam ex se et Agrippina, nisi detestabile et malo publico, nasci potuisse.* Sed hic rectius iungitur cum *felicem*. *Felix malo suo est*, cui felicitas sua malo vertit. Sic II, 48, *C. Curio facundus malo publico.* Sallust. Catil. 61, *qui malo reipublicae creverant;* ubi vide Cortium. Nazarius Paneg. Constantin. 17, *fecunda malis suis natio raptim adolevit.* Simile illud Ovidii Amor. III, VIII, 46: *Et nimium damnis ingeniosa tuis;* pro quo Trist. II, 342, dicit: *Inque meas poenas ingeniosus eram.* Male Burmannus hanc elegantiam sumptam credebat ex Ovidio Met. III, 292: *Laeta malo, nimiumque potens;* ubi *laeta malo* non dicitur pro laeta in malum suum, sed pro laeta ob malum, sensu multum diverso, ut apud Iustin. XXVII, 2: *Laetus igitur malis suis, et damnis ditior redditus.*

Tertio et trecentesimo loco. Exemplar vetustum habet: *tertio et tricensimo loco. Tricensimo* pro *tricesimo*, more veterum. Id quod etiam observavit Politianus in huiusmodi antiquis exemplaribus. BVRER. Velleius Sardanapalum tertio et trigesimo loco a Nino ponit, uno tantum rege a Ctesia et Diodoro dissidens, nisi error sit, cuiusmodi non pauci in illo luculento scriptore leguntur, non illius, sed librariorum vitio. SCALIGER. l. c.

Arbaces. Edit. pr. *Pharnaces.*

Disciplinae convenientissimae vir. Convenientissimae sic nude positum placet Iac. Gronovio ad Ammian. Marcell. XXVII, 11, non mihi. *Vir* autem nullo pacto tolerari potest. Heinsius emendat: *disciplinae convenientissimae virtuti*, id est, fortitudini:

diligens fuit, excelsissime floruit. Hoc tractu temporum ante annos quinque et sexaginta, quam urbs Romana conderetur, ab Elissa Tyria, quam quidam Dido autumant, Carthago conditur. Circa quod tempus Caranus, vir generis regii, sextus decimus ab Hercule, profectus Argis, regnum Macedoniae occupavit. A quo magnus Alexander cum fuerit septimus decimus, iure materni generis Achille auctore, paterni Hercule gloriatus est. (*Aemilius Sura de annis populi romani: Assyrii principes omnium gentium rerum potiti sunt, deinde Medi, postea Persae, deinde Macedones. Exinde duobus regibus, Philippo et Antiocho, qui a Macedonibus oriundi erant, haud multo post Carthaginem subactam, devictis, summa imperii ad populum romanum pervenit. Inter hoc tempus, et initium regis Nini Assyriorum, qui princeps rerum potitus, intersunt anni* MDCCCCXCV).

quod commodum sensum habet. Sed quoniam *virtutis* nomen aliquid ambigui relinquit, legere malim: *disciplinae convenientissimae viribus.* Quis enim nescit, omnem Lycurgi disciplinam huc comparatam fuisse, ut cives sui viribus, quibus victoria parabatur, superiores essent aliis? Quod ut alios taceam, luculenter explicat Xenophon aureolo libello de Rep. Lacedaem. Sed ut nihil scabri in Velleii oratione relinquatur, totus locus, una voce transposita, sic scribendus: *Ea aetate clarissimus Graii nominis, Lycurgus, vir generis regii, Lacedaemoniis fuit severissimarum iustissimarumque legum auctor, et disciplinae convenientissimae viribus.*

Autumant. Id est, dicunt, non, opinantur, ut Bachet. ad Ovid. Ep. VII, p. 152 accepit. Vide Is. Casaubon. ad Appulei. Apol. p. 131.

Caranus. Editio pr. foedo errore *Taronus*, quem Editor Basil. correxit.

Vir generis regii. Haec e praecedentibus temere hic intrusa esse, primus vidit Lipsius.

Sextus decimus ab Hercule. De hoc numero disputant Scaliger Anim. ad Euseb. p. 64, Can. Isag. p. 343, et Wesseling. ad Diod. Sic. Fragm. p. 637.

Profectus Argis. Liv. XXVII, 30: *Philippus, Argos venit. Ibi curatione Heraeorum Nemeorumque suffragiis populi ad eum delata, quia se Macedonum reges ex ea civitate oriundos referunt*, etc. ubi vide Dukerum.

Aemilius Sura. Haec omnia, quae aliis literarum formis describenda, uncisque includenda curavimus, ab aliena manu in Velleii contextum venisse, satis constat inter homines eruditos: nisi quod nonnulli ultima verba, *Inter hoc tempus et initium* etc. perperam Velleio tribuunt.

Regis Nisi. Alias, *Nini.* RHENAN. Ed. Basil. transposita voce, *Nini regis.*

7. Huius temporis aequalis Hesiodus fuit, circa CXX annos distinctus ab Homeri aetate, vir perelegantis ingenii, et mollissima dulcedine carminum memorabilis, ocii quietisque cupidissimus, ut tempore tanto viro, ita operis auctoritate proximus. Qui vitavit, ne in id, quod Homerus, incideret: patriamque et parentes testatus est; sed patriam, quia multatus ab ea erat, contumeliosissime. Dum in externis moror, incidi in rem domesticam, maximique erroris, et multum discrepantem auctorum opinionibus. Nam quidam, huius temporis tractu, aiunt, a Tuscis Capuam, Nolamque conditam, ante annos fere DCCCXXX, quibus equidem adsenserim. Sed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eisdem Tuscis conditam, ac subinde Nolam: stetisse autem Capuam, ante quam a Romanis caperetur, annis circiter CCLX.

Ocii quietisque cupidissimus. Intelligit Hesiodi vitam pastoriciam, de qua ipse Θεογ. 23. Vide Davis. ad Max. Tyr. Diss. XXXVIII, p. 630.

Incideret. Sic Editor. Basil. dedit. Edit. pr. *inciderat.*

Patriamque et parentes testatus est; etc. Patriam Ascram Hesiodus contumeliosissime testatus est, sive, ut Strabo IX, p. 628, eandem rem narrans, loquitur, τὴν πατρίδα κεκωμῴδηκεν, Ἐργ. v. 639. At ubi parentes commemoravit? nisi forte Velleius Ἐργ. v. 299, legerit: Ἐργάζευ Πέρση, Δίου γένος· ubi etsi nunc editur, δῖον γένος, Tzetzes tamen interpretando ostendit, se Δίου γένος in aliis libris reperisse. Immo hanc lectionem, ut certam ac veram, sequuntur Suidas v. Ἡσίοδος, et Proclus Prolegomenis ineditis in Hesiodum, quae ex Cod. Regio descripsimus: Ἡσίοδος σὺν τῷ ἀδελφῷ Πέρσῃ, παῖς ἐγεγόνει Δίου καὶ Πυκιμήδης, Κυμαίων Αἰολέων, πενήτων ἀνθρώπων, οἳ διὰ τὸ ἄπορον καὶ τὰ χρέα τὴν ἑαυτῶν πατρίδα Κύμην ἀφέντες, μεταναστεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἄσκρην etc. quae impudens compilator, Tzetzes, Proclo sublegit, et interpolando corrupit. Sit igitur Hesiodus patrem aut parentes testatus; at a patria se multatum ubi tandem dixit? Patrem, non filium, ob caedem patratam Cuma Ascram profugisse, ex Ephoro Cumano tradit Proclus ad Hesiod. p. 142: Quid ergo? Aut memoria lapsus est Velleius, aut illorum omnium notitiam hausit ex Hesiodi poëmatis deperditis. Notissimi sunt versus, quibus patriam laceravit Hesiodus: Νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ, Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέ ποτ' ἐσθλῇ. Quos expressit Ovidius IV ex P. XIV, 31: *Esset perpetuo sua quam vitabilis Ascra, Ausa est agricolae Musa docere senis. At fuerat terra genitus, qui scripsit, in illa. Intumuit vati nec tamen Ascra suo.*

Maximeque erroris. Alias, *maximique erroris.* RHENAN.

Quod si ita est, cum sint a Capua capta anni CCXL, ut condita est, anni sunt fere D. Ego (pace diligentiae Catonis dixerim) vix crediderim, tam mature tantam urbem crevisse, floruisse, concidisse, resurrexisse.

8. Clarissimum deinde omnium ludicrum certamen, et ad excitandam corporis animique virtutem efficacissimum, Olympiorum initium habuit, auctorem Iphitum Elium. Is eos ludos mercatumque instituit ante annos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, DCCCXXIII. Hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhinc annos ferme MCCL Atreus, cum Pelopi patri funebres ludos faceret. Quo quidem in ludicro, omnisque generis cer-

Vrbem crevisse, floruisse, concidisse, resurrexisse. Similis locus II, 11: *quemadmodum urbium imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire.* Sulpic. Sev. II, 15: *Exin, vario statu floruisse, concidisse, atque iterum malis emersisse.*

Initum habuit, auctorem Iphitum Elium. Placet, quod Aldus Nepos de coniectura edidit: *initium habuit, auctore Iphito Elio.*

M. Vinici. Lipsius ad Tacit. Ann. VI, 15, scribit, Velleium huic Vinicio indecore et serviliter blandiri. Nihil falsius. Ne vestigium quidem adulationis toto opere apparet.

DCCCXXIII. Lipsius corrigit DCCCIV, quod inde in omnes edd. receptum.

Patri. Edit. pr. *patris*, quod mutavit Editor Bas.

Omnisque generis certaminum etc. Sic edit. pr. At Editor Basil. *que* tacite expunxit: eaque lectio placebat C. A. Fabroto Ref. Ep. Salmas. de Mutuo p. 1248. Possit illud *que* suspicionem movere de voce aliqua ob praecedentis similitudinem extrita. Forte: *Quo quidem in ludicro, luctae, omnisque generis certaminum, Hercules victor extitit. Victor certaminum* dicitur, ut *victor belli*, II, 55. Quod aeque ac *victoria belli*, usitatum est Ciceroni et Livio. Vide Duker. ad Flor. III, 21, p. 623. In quo concedendo ut facilis est Burmannus ad h. l. disputans, etiam de eadem locutione ad Claudian. de Bell. Get. vs. 570, ita dubitat, an *victor certaminis* eleganter dicatur, diversamque credit huius locutionis rationem; etsi, quale discrimen sit, nec dixit, nec forte dicere potuit. Graeci scriptores millies dicunt *νικᾷν ἀγῶνα*. Sed mittamus Graecos. Quid? idoneusne latinitatis auctor est Ennius apud Ciceron. de Senect. 5: *Sicut fortis equus, spatio qui saepe supremo Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.* Hygin. Fab. 91: *descendit in certamen, et omnia* (certamina) *vicit*; ubi vide Munckerum. Eodem modo dicitur *iudicium, sponsionem, caussam vincere.* Qui graecismus tametsi apud optimos quosque scriptores reperitur, vulgo tamen cum ab aliis, tum ab Oudendorpio ad Thom. M. p. 628, prope e Latii fini-

taminum, Hercules victor extitit. Tum Athenis perpetui archontes esse desierunt, cum fuisset ultimus Alcmaeon: coeperuntque in denos annos creari. Quae consuetudo in annos LXX mansit: ac deinde annuis commissa est magistratibus resp. Ex iis, qui denis annis praefuerunt, primus fuit Charops, ultimus Eryxias; ex annuis, primus Creon. Sexta Olympiade, post duo et viginti annos, quam prima constituta fuerat, Romulus, Martis filius, ultus iniurias avi, Romam urbem Parilibus in Palatio condidit. A quo tempore ad vos Coss. anni sunt DCCLXXXII. Id actum post Troiam captam annis CCCCXXXVII. Id gessit Romulus, adiutus legionibus Latini, avi sui. Libenter enim his, qui ita prodiderunt, accesserim: cum aliter firmare urbem novam, tam vicinis Veientibus, aliisque Etruscis ac Sabinis, cum imbelli et pastorali manu vix potuerit. Quamquam, iam asylo facto inter duos lucos, auxit. Hic centum homines electos appellatosque Patres, instar habuit consilii publici. Hanc originem nomen Patriciorum habet. Raptu virginum Sabinarum.

lus proscribitur. *Iudicium vincere* est apud Ciceron. Verr. I, 53; *sponsionem vincere* bis apud eundem pro Caecin. 31, et 32. Quorum locorum scripturam ne quis in corruptelae suspicionem vocet, sciat, sic in spectatae fidei libris nuper reperisse Ciceronis sospitatorem, I. A. Ernestum. *Vincere caussam* dixit Ovid. Ep. XVI, 76, licet Heinsius hunc locum nobis eripere conetur. *Victa est caussa*, Cic. pro Deiotar. 8, Phil. XI, 13, et Lucan. I, 128. Adde unicum latinitatis magistrum, I. F. Gronovium ad Gell. V, 10, qui nonnulla ex his exemplis praecepit.

Eryxias. Edit. pr. *Erix*, ex quo Aldus Nepos fecit Eryx, quod sequitur Scaliger Can. Isag. p. 339. Verum nomen *Eryxias* ex Eusebii Chron. p. 28, 43, restituerunt Meurs. de Archont. I, 8, et alii.

DCCCCLXXXI. Sic edit. pr. mendose, pro quo Editor Basil. DCCCCLXXXV. Vide Interpretes.

Legionibus Latini, avi sui. Verissime Lipsius; *legionibus latinis avi sui.*

Quamquam iam. Heins. bene corrigit: *Quanquam eam.* Frequentissime permutantur *iam et eam.* Iuntina editio: *Quanquam in asylo.*

Raptus virginum Sabinarum. Vossius suspicatur, haec verba esse argumentum eorum, quae mox sequebantur, et e margine in textum migrasse. Recte, ut opinor.

9. ** quam timuerat hostis, expetit. Nam biennio adeo varia fortuna cum consulibus conflixerat, ut plerumque superior fuerit, magnamque partem Graeciae

** Ingens haec lacuna etiam hausit fragmentum, quod laudat Priscian. VI, p. 706: *M. Velleius Paterculus primo: Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius, Cimon,*

Quam timuerat hostis expetit. Hic Velleio nostro rursum atrox vulnus inflixit iniuria temporis, quod neque Aesculapius, neque Chiron, Medici illi poëtici, quamlibet a veteribus egregie laudati, curare norint. Nam bonam operis partem hoc loco deesse nullus dubitabit. Porro omnis medendi spes in integro sita est exemplari. Quale repertum iam olim aiunt a Georgio Merula inter eos libros, de quorum ille inventione magnopere gloriatur in epistola quadam, quae inter Politianicas legitur. Sed isti rumori fidem non habeo. Scilicet tantus vir nugas edidisset, sic enim quasdam veterum Grammaticorum quisquilias ab illo publicatas non iniuria vocavero, praesertim cum Velleio commissas, et hoc opus suppressisset nobis, unde plus ad illum gloriae, et ad studiosos commodi rediturum erat, quam ex sexcentis istius generis Grammaticorum schedis. Nos hac editione nostra, tametsi mutila, provocabimus Italos, ut nobis, quod nacti sumus in medium conferentibus, ipsi quoque sua candide studiosis impertiant. Sed de hac re plus satis iam locuti sumus. Caeterum ut quasi viam tibi sternamus ad sequentis Velleiani fragmenti intelligentiam, quod in media ferme periodo sublatis anterioribus aliquot ternionibus abruptum est, in hac ultima prioris libri particula Velleius, decursis ante cunctis historiis, iam inde ab urbe condita, propemodum ad initium tertii belli Punici pervenit, quo Carthago fuit excisa. Ante quod Macedonicum geri coeptum est. In quo P. Licinius Crassus, cui Macedonia decreta erat, contra Perseum regem pugnans, inferior discessit. Perseus vero perpendens inconstantiam fortunae, tametsi victor, aequam pacis conditionem a Romanis accipere paratus erat. Iniquam Licinius obtulit, ut se, videlicet, suaque Senatui Populoque Romano dederet, quemadmodum refert Eutropius. Forsitan igitur hic Velleii sensus fuerit: Perseus, Macedonum rex, conditionem pacis, quam timuerat hostis, expetit. Nisi de Gentio Illyriorum rege loquatur, quem Perseus subegit, Vt sit sensus: Gentius iniquam a Perseo conditionem, quam timuerat hostis, expetit. Neuter tamen mihi magnopere arridet. Sed fuit hic aliquid dicendum. At ridiculum est, ibi tam anxie diligentem esse, ubi diligentiam locum non habet, verum sola divinatio. RHEN. Probabilis, ut in re incerta, Lipsii coniectura est, *gravior quam timuerat, hostis extitit*, hoc sensu: Perses gravior quam Populus Rom. timuerat, hostis extitit.

Superior fuerit. Exemplar vetustum habet: *superior fuit.* BVRER. *Fuerit*, quod Rhenanus dedit, Acidalius mutabat in *foret*, Vascosanus in *fieret*; contra Lipsius *perduceret* in *perduxerit*, ut tempora inter se congruerent. Sed nemo est, qui nesciat, post toties repetitas Criticorum admonitiones, diversa tempora millies iungi. Vide quae annotavimus ad Rutil. Lup. I, p. 45;

in societatem suam perduceret. Quin Rhodii quoque, fidelissimi antea Romanis, tum dubia fide, speculati fortunam, proniores regis partibus fuisse visi sunt: et rex Eumenes in eo bello medius fuit animo, neque fratris initiis, neque suae respondit consuetudini. Tum senatus populusque romanus L. Aemilium Paulum, qui et praetor et consul triumphaverat, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi virtus potest, consulem creavit, filium eius Pauli, qui ad Cannas, quam tergiversanter perniciosam reip. pugnam inierat, tam fortiter in ea mortem obierat. Is Persam ingenti proelio apud urbem nomine Pydnam in Macedonia, fusum fugatumque castris exuit, deletisque eius copiis, destitutum omni

Quin Rhodii quoque. Sic Editor Basil. quem secuti sumus. Edit. pr. *Quibus Rhodii quoque.* Vide ad I, 1.

Ante Romanis. Exemplar vetustum habet: *antea R.* BVRER.

Medius fuit animo. Fuit, quod Heinsius tolli iubet, nobis quoque elegantius abesse videtur. Quid? si legamus: *Eumenes in eo bello medius, dubiusque animi*, ut II, 21: *ita se dubium, mediumque partibus praestitit. Dubius* semper cum genitivo struitur. Sallust. Fragm. p. 54: *Dubius consilii.* Vide Drakenborch. ad Liv. XXXIII, 25, et Oudend. ad Hirt. de B. Alex. 56.

Qui et praetor et consul triumphaverat. Vide Perizon. Animadv. Histor. cap. VI, p. 211.

In tantum laudandum, in quantum intelligi virtus potest. Eandem loquendi formam repetit II, 43, *viri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest.* II, 114, *quem in quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit.* Ios. Mercerus ad Septim. de B. Tr. II, 32, *in tantum, in quantum*, quod frequentissimum est Velleio pro tantum, quantum, ut minus latinum damnat. Argenteae aetati vindicat Vossius de Vit. Serm. IX, 11. Sed melioris aetatis esse, his exemplis planum fiet: Virgil. Aen. VI, 876: *Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos in tantum spe tollet avos.* Ovid. Met. XI, 71: *Quippe pedum digitos, in quantum quaeque secuta est, Traxit;* ubi vid. Burm. Liv. XXII, 27: *In quantum suam felicitatem virtutemque enituisse.* Seneca Pater Controv. III, p. 121, *sufficiebat enim illi, in quantum voluerat, explicandi vis.* Vide Gronov. ad Liv. XXXVII, 57.

In ea mortem obierat. Exemplar vetus habet: *in ea morte obierat.* Ego legendum suspicor: *in eo Marte obierat.* BVRER. Inepta coniectura, quam tamen Iuntina recepit.

Persam. Alias, *Perseum.* RHENAN. Id receperunt Iunt. et Editor Basil. Male. Vide Scaliger. Anim. in Euseb. p. 142, et Heins. ad h. l.

spe coëgit e Macedonia profugere. Quam ille linquens, in insulam Samothraciam profugit, templique se religioni supplicem credidit. Ad eum Cn. Octavius praetor, qui classi praeerat, pervenit; et ratione magis, quam vi persuasit, ut se Romanorum fidei committeret. Ita Paulus maximum nobilissimumque regem in triumpho duxit. Quo anno et Octavii praetoris navalis, et Anicii, regem Illyriorum gentium ante currum agentis, triumphi fuere celebres. Quam sit adsidua eminentis fortunae comes invidia, altissimisque adhaereat, etiam hoc colligi potest: quod, cum Anicii Octaviique triumphum nemo interpellaret, fuere, qui Pauli impedire obnite-

Samothraciam profugit. Quis credat, Velleium verborum tam inopem fuisse, ut *profugit* tantillo intervallo repeteret? Sed talia necesse est in scriptore, quem unus tantum, isque mutilus et vitiosus Codex conservarit, saepe reperiri. Qui si cum altero vel paullo integriore exemplari comparari posset, quam diversam habiturus esset faciem! Quod semel omnibus locis, ubi talis verborum ieiunitas et inopia reperitur, intelligi velim.

Ante currum agentis. Edit. pr. *agentium*, quod Editor Basil. bene et historiae convenienter in *agentis* mutavit.

Fortunae comes invidia etc. Velleius manifesta imitatione expressit Livium XLV, 35: *Intacta invidia media sunt: ad summa ferme tendit. Nec de Anicii, nec de Octavii triumpho dubitatum est: Paullum, cui ipsi quoque se comparare erubuissent, obtrectatio carpsit;* ubi translationem ab igni, sive fulmine ductam esse, ostendit similis locus VIII, 31: *Etiam invidiam, tanquam ignem, summa petere: in caput consilii, in ducem incurrere.* Livio praeivit Lucretius V, 1130: *Invidia quoniam ceu fulmine summa vaporant Plerumque, et quae sunt aliis magis edita cunque.* Ex quo loco etiam Ovidius colorem duxit Rem. Am. 369: *Summa petit Livor: perflant altissima venti: Summa petunt dextra fulmina missa Iovis.* Hieronymus Epitaph. Paulae p. 679: *Semper quidem virtutes sequitur invidia; feriuntque summos fulgura montes.* ex Horat. II, Carm. 10, 11, ubi vide Bentleium. Eandem sententiam sic expressit Euripides Bellerophonte, in Stobaeo Grotii p. 151: Εἰς τἀπίσημα δ' ὁ φθόνος πηδᾶν φιλεῖ. *Adhaereat* in Velleio intellige *coniuncta sit, comitetur;* quo sensu frequens est simplex *haerere.* Martial. V, 61: *Crispulus iste quis est, uxori semper adhaeret Qui, Mariane, tuae?* Plin. H. N. X, 22: *Anser comes perpetuo adhaesisse Lacydi philosopho dicitur.* Claudian. in Rufin. I, 35: *Et Luxus populator opum, quem semper adhaerens Infelix humili gressu comitatur Egestus.*

Impedire obniterentur. Recte, ut opinor, Heinsius legit: *impedire conniterentur.* Gellius VII, 3, *connixi sunt Rhodienses id bellum inter eos componere.* Obniti et conniti saepe in MSS.

rentur: cuius tantum prioreis excessit, vel magnitudine regis Persei, vel specie simulacrorum, vel modo pecuniae, ut bis millies centies HS. aerario contulerit, et omnium ante actorum comparationem amplitudine vicerit.

10. Per idem tempus, cum Antiochus Epiphanes, qui Athenis Olympieum inchoavit, tum rex Syriae, Ptolemaeum puerum Alexandriae obsideret, missus est ad eum legatus M. Popilius Laenas, qui iuberet incepto desistere. Mandataque exposuit; et regem, deliberaturum se dicentem, circumscripsit virgula, iussitque, prius responsum reddere, quam egrederetur finito harenae

commutaretur, ut apud Liv. XXXI, 21. *Obniti* est contra niti, reniti: quae significatio ab hoc loco aliena. Scio quidem, apud Senecam Ep. 35, et 95; et Ammian. Marcell. XXIV, 2, *obnixe petere* reperiri pro *enixe petere*. Sed non dubito, quin meliores libri, si minus in Ammiano, at in Seneca, certiore latinitatis auctore, aliquando praebituri sint *enixe petere*, ut rectissime praebuerunt, quos Drakenborchius adhibuit, in Livio IV, 26, *utrimque enixe obeditum dictatori est*, pro vulgata lectione: *utrimque obnixe obeditum dictatori est.* Videat certe, qui nunc in omnibus fere librorum dedicationibus dicunt, *obnixe te rogo*, leve in talibus locis esse praesidium.

Bis millies centies HS. Vide Gronov. ad Liv. XLV, 39; et ad Plin. H. N. XXXIII, 3.

Contulerit. Edit. pr. *contulerit his.* Editor Basil. *his* recte delevit, quod temere natum est ex praecedenti *bis.*

Omnium ante actorum comparationem amplitudine vicerit. Id est, si cum ante actis triumphis comparetur, omnes amplitudine vicerit. Sic II, 9, *ingenia usque in graecorum ingeniorum comparationem evecta.* Quinctilian. Decl. VIII, 14: *Hoc est quod omnem comparationem feritatis excedit.* Macrob. Saturn. II, 7, p. 346: *Pylades Hylam discipulum usque ad aequalitatis contentionem eruditione provexit.*

Olympicum. Sine Fr. Sylburgius scribit *Olympieum:* male P. Faber Semestr. III, 3, p. 58, graeca forma *Olympieium.* Graeci duplici forma dicunt Ὀλυμπίειον et Ὀλύμπιον, unde Latini *Olympieum* et *Olympium*, non *Olympicum*, ut habet editio prima. Vide Wesseling. ad Diod. Sic. XIII, p. 546. Et sic aliorum etiam templorum nomina ab utrisque efferri, vi exemplorum ostendunt Fabric. ad Dion. Cass. L, p. 606, et Duker. ad Liv. XXXVIII, 5.

Tum rex Syriae. Sic legendum e certa Aldi Nepotis correctione. Edit. pr. *tum regem Syriae.*

M. Popilius Laenas. Antiquissimus huius historiae auctor est Polybius Exc. Legat. c. 92, quem cum aliis eandem rem narrantibus laudat Drakenb. ad Liv. XLV, 12.

circulo. Sic cogitationem regiam romana disiecit constantia, obeditumque imperio. Lucio autem Paulo, magnae victoriae compoti, quatuor filii fuere. Ex iis duos, natu maiores, unum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex paterna maiestate, praeter speciem nominis, vigoremque eloquentiae retinenti, in adoptione dederat, alterum Fabio Maximo: duos minores natu, praetextatos, quo tempore victoriam adeptus est, habuit. Is cum in concione extra urbem, more maiorum, ante triumphi diem, ordinem actorum suorum commemoraret, Deos

Cogitationem regiam Ro. disiecit constantia. Speciosa coniectura Acidalii et aliorum: *contationem regiam*; quae Boxhornio confirmari videbatur ex Iustino, eandem rem narrante, XXXIV, 3: *prolatoque Senatus decreto, et tradito, cum cunctari eum videret, consultationemque ad amicos referre.* Valer. Max. III, 2, 17: *eaque voce contatione bonorum civium discussa.* Appulei. Met. VI, p. 395: *Quae res nunc vel maxime sustulit Psyches omnem contationem.* Nec tamen spreverim vulgatam, quam etiam Heinsius ad h. l. et Cortius ad Cic. ad Div. III, 2, defendunt. Nam *cogitatio* est deliberatio, consultatio. Terent. Aud. I, 2, 11: *Vt ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.* Liv. XL, 5: *Itaque expertem eum pater omnium de rebus romanis consiliorum habebat. Totus in Persea versus, cum eo cogitationes eius rei dies ac noctes agitabat.* Sueton. Ner. 47: *Sic cogitatione in posterum diem dilata.* Quibus exemplis facile defenditur Seneca Pater Suasor. VII, p. 44: *Ciceroni, cum cogitasset, utrumne Brutum, an Cassium, an Sextum Pompeium peteret, omnia illi displicuisse, praeter mortem*; ubi miror, latinae proprietatis intelligentissimum Gronovium maluisse *dubitasset.*

Magnae victoriae compoti. Friget meo sensu epitheton *magnae*, non item, quod repono: *Macedonicae victoriae compoti.* Edit. pr. *compote* pro *compoti.*

Nihil ex paterna maiestate. Mitius de eo Ciceronis iudicium est Brut. 19: *Filius quidem Scipionis, is, qui hunc minorem Scipionem a Paullo adoptavit, si corpore valuisset, in primis habitus esset disertus. Indicant cum oratiunculae, tum historia quaedam graeca, scripta dulcissime*; de Senect. 11: *Quam fuit imbecillus P. Africani filius is, qui te adoptavit? quam tenui, aut nulla potius valetudine? Quod ni ita fuisset, alterum ille exstitisset lumen civitatis. Ad paternam enim magnitudinem animi doctrina uberior accesserat.* Vide Sigonium ad Liv. XL, 42.

Duos minores — habuit. Ante *habuit* excidisse videtur vox *domi*, necessaria ad sensum perficiendum. Liv. XLV, 40: *duobus e filiis, quos, duobus datis in adoptionem, solos nominis, sacrorum, familiaeque heredes retinuerat domi.* Plutarch. Paulo p. 274, A. οὓς ἐπὶ τῆς οἰκίας εἶχεν τῆς ἑαυτοῦ. Mox Velleius: *quos in familia retinuerat.*

Suorum actorum. In vetusto exe

immortaleis precatus est, ut, si quis eorum invideret operibus ac fortunae suae, in ipsum potius saevirent, quam in remp. Quae vox, veluti oraculo emissa, magna parte eum spoliavit sanguinis sui. Nam alterum ex suis, quos in familia retinuerat, liberis, ante paucos triumphi; alterum post pauciores amisit dies. Aspera circa haec tempora censura Fulvii Flacci et Postumii Albini fuit. Quippe Fulvii censoris frater, et quidem consors, Cn. Fulvius, senatu motus est ab iis censoribus.

XI. Post victum captumque Persen, qui quadriennio post in libera custodia Albae decessit, Pseudophilippus, a mendacia simulatae originis appellatus, qui se Philippum, regiaeque stirpis ferebat, cum esset ultimae, armis occupata Macedonia, adsumptis regni insignibus, brevi temeritatis poenas dedit. Quippe Q. Metellus praetor, cui ex virtute Macedonici nomen inditum erat, praeclara victoria ipsum gentemque superavit, et immani etiam Achaeos, rebellare incipientes, fudit acie.

plari *actorum* praecedit *suorum*. Burer. Pro *octorum* Vascosanus edidit *factorum*.

Vt, si quis eorum invideret etc. Hoc ita expressit Livius XLV, 41: *Mihi ipsi nimia iam fortuna mea videri, eoque suspecta esse. — Illud optavi, ut, quum ex summo retro volvi fortuna consuesset, mutationem eius domus mea potius, quam respublica, sentiret.* Simile votum Camilli apud Liv. V, 21, ubi Velleio usus est Gronovius.

Alterum ex suis. Editor Basil. scripsit: *alterum ex his*, quod verum videtur.

Et quidem consors. Liv. XLI, 27: *Insignis nota fuit Cn. Fulvii, qui frater germanus, et, ut Valerius Antias tradit, consors etiam censoris erat*; ubi de significatione vocis *consors*, post Burmann. ad h. l. egit Drakenborchius. Sed omnia de hoc vocabulo ante utrumque exquisita cum eruditione dixerat Iac. Cuiacius Observ. V, 10.

Cn. Fulvius. Vide Sigon. et Duker. ad Liv. XL, 41.

Persen. Alias *Perseum*. Rhenan.

Quadriennium. Exemplar vetustum habet *quadriennio*. Burer.

Qui se Philippum, regiaeque stirpis ferebat. Iisdem prope verbis Liviana Epit. 49: *Andriscus quidam, ultimae sortis homo, Persei regis se filium ferens*, etc.

Adsumti regni insignibus. Mihi videtur, *adsumtis regni insignibus*, legendum esse. Burer.

Cui ex virtute Macedonici nomen inditum erat. Verbum *erat* sine ulla causa delevit Editor Basil.

Hic est Metellus Macedonicus, qui porticus, quae fuere circumdatae duabus aedibus sine inscriptione positis, quae nunc Octaviae porticibus ambiuntur, fecerat: quique hanc turmam statuarum equestrium, quae frontem aedium spectant, hodieque maximum ornamentum eius loci, ex Macedonia detulit. Cuius turmae hanc causam referunt: Magnum Alexandrum imperasse Lysippo, singulari talium auctori operum, ut eorum equitum, qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, et ipsius quoque iis interponeret. Hic idem, primus omnium, Romae aedem ex marmore in iis ipsis monu-

Qui porticus, quae fuere etc. Ingratam esse pronominis *quae* repetitionem, recte quidem sensit Heinsius, sed locum minus bene refinxit. Posterius *quae* si sustuleris, suam orationi concinnitatem reddes: *qui porticus, quae fuere circumdatae duabus aedibus sine inscriptione positis, (nunc Octaviae porticibus ambiuntur) fecerat.* Duas illas aedes, duplici porticu Metelli et Octaviae inclusas, Iovi et Iunoni dedicatas fuisse, intelligimus ex Vitruvio III, 1; et Plinio Hist. N. XXXVI, 5. Non inscripsit Metellus his templis nomen suum, ut talium monumentorum conditores facere solebant. Cuius modestiam imitatus Augustus in Monim. Ancyr. p. 174, quod hic laudavit Boxhornius, sic ait: *Capitolium et Pompeium theatrum, utrumque opus impensa grandi refeci sine ulla inscriptione nominis mei.* De Septimio Severo idem narrat Spartianus in eius vita 23; quamvis Dione Cass. LXXVI, p. 1284, dissentiente: *Magnum vero illud in civilitate eius, quod Romae omnes aedes publicas, quae vitio temporum labebantur, instauravit, nusquam prope suo nomine adscripto, servatis tamen ubique titulis conditorum.* De his inscriptionibus disputarunt Iac. Gothofredus ad L. 31, cod. Theodos. *de Operib. publ.* T. V, p. 343, et Phil. a Turre in Monum. vet. Antii p. 117, quorum hic *subscribendi licentiam* reprehensam dicit ab Horatio III, Carm. 24, 28; quo nihil dicere poterat ab Horatii mente alienius. Octavias porticus, quae hic commemorantur, cave, confundas cum illis, de quibus Velleius II, 1.

Imperasse Lysippo, singulari talium auctori operum. Edit. pr. *impetrasse a Lysippo, singulari talium auctore operum.* Sed recepimus certissimam emendationem Freinshemii ad Curt. III, 11, 27. Sic apud Vellei. II, 107, permutantur *impetrato* et *imperato.*

In iis ipsis monumentis. Hoc est, intra eas ipsas porticus, de quibus ante, ut bene cepit unus Gruterus. *Monumenta* dicuntur aedificia publica, quae magni copiosique viri in sui memoriam exstruxerunt. Sic *monumenta Mariana* apud Valer. Max. II, 5, 6; *monumenta Pollionis Asinii* apud Plin. H. N. XXXVI, 5; Velleiano loco similis est Asconii ad Cic.

mentis molitus, vel magnificentiae vel luxuriae princeps fuit. Vix ullius gentis, aetatis, ordinis hominem inveneris, cuius felicitatem fortunae Metelli compares. Nam praeter excellenteis triumphos, honoresque amplissimos, et principale in republica fastigium, extentumque vitae spatium, et acreis innocenteisque pro rep.

in Pison. 19: *Marcellus cum statuas sibi, ac patri, itemque avo poneret in monumentis avi sui ad Honoris et Virtutis aedem.* Vide Interpp. ad Tacit. Ann. IV, 7; Davis. ad Cic. de Divin. I, 28; et cl. Ernestum Clav. Cic. v. *Monumentum.* At quid est, quare Velleius, qui ante duas aedes commemoravit, hic singulari *aedem* utatur? Nempe ambigui vitandi causa *aedem* scripsit, ut de templis, non de privatis aedibus, intelligeretur. Vtrumque autem templum marmoreum fuisse, Plinius l. c. auctor est, Saurum et Batrachum, architectos, inter eos, qui marmorea struxerunt, recensens. Quae cum minus attenderet Burmannus, invita latinitate, *aedem* cepit de domo Metelli privata; quem, miror, huc non traxisse Plinium l. c. *Pasiteles Iovem fecit eboreum in Metelli aede, qua Campus petitur;* quamvis adiecta verba, *qua Campus petitur*, satis ostendant, alterum ex duobus templis significari. Sed vir doctus in illo loco explicando mentem alibi habuit, laudans Bentleium ad Horat. II, Ep. 2, 92, qui alia omnia docet, pro opinione sua.

Vel magnificentiae vel luxuriae princeps fuit. An huius excidit? *huius vel magnificentiae vel luxuriae princeps fuit.* Sic II, 33: *Lucullus profusae huius in aedificiis convictibusque et apparatibus luxuriae primus auctor fuit. Huius magnificentiae* eleganter pro, magnificentiae, quae nunc est. Liv. VI, 4: *opus vel in hac magnificentia urbis conspiciendum.* Vide Gronov. ad Liv. XXV, 40. Sed forte melius est nihil mutare ob similem locum II, 1: *publicam magnificentiam secuta privata luxuria est.* De re ipsa Velleio convenit cum Plinio H. N. XXXVI, 2: *qua magis via irrepunt vitia, quam publica? Enimvero non alio modo in privatos usus illa venere, ebora, aurum, gemmae.*

Fortunae Metelli. Vide Davis. ad Cic. Tusc. Disp. I, 35.

Excellentes triumphos. Sigon. in Fastis ad a. 611, scribit: *Velleius tamen excellentes huius triumphos cum dicit, eum saepius triumphasse significat.* Non necesse est sic verba urgere, nedum corrigere, *excellentem triumphum*, ut Lipsius et alii fecerunt. Vide Gruter. ad h. l.

Extentumque vitae spatium. Sic optime Editor Basil. Mendose edit. pr. *extenuatumque vitae spatium.* Laudavit Burm. notum illud Horatii: *Vivet extento Proculeius aevo.* Plura Oudendorp. ad Appulei. Metam. V, p. 360.

Acreis innocenteisque pro rep. cum inimicis contentiones. Velleius videri possit respexisse ad contentiones cum Scipione Aemiliano, popularem rationem amplexo, agitatas, quas etiam Cicero de Off. I, 25, et de Amicit. 21, *sine acerbitate* fuisse praedicat. *Graves testatasque eorum inimicitias* facit Valer. Max. IV, 1, 12. Sed credimus potius Ciceroni, quocum con-

cum inimicis contentiones, quatuor filios sustulit, omnes adultae aetatis vidit, omnes reliquit superstites et honoratissimos. Mortui eius lectum pro rostris sustulerunt quatuor filii; unus consularis et censorius, alter consularis, tertius consul, quartus candidatus consulatus: quem honorem adeptus est. Hoc est nimirum magis feliciter de vita migrare, quam mori.

12. Vniversa deinde, ut praediximus, instincta in bellum Achaia, cuius pars magna eiusdem Metelli Ma-

sentit Horat. II Serm. 1, 65; *num Laelius, et qui Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen, Ingenio offensi? aut laeso doluere Metello?* ubi non spernendum scholium est interpretis antiqui, Acronis: *Metellus temporibus Scipionis Africani potens fuit; et cum in concione quaedam adversus se decreta clamaret, Scipio ait: Hi sunt, quos Hannibali eripui. Patere ergo, inquit, hos liberos esse. Ob quae et alia Lucilius eum in gratiam Scipionis carpsit, quamvis amicum ipsius.* Sic illud scholium scribendum: error autem, quo Scipio Africanus Maior cum Minore confunditur, auctori suo relinquendus. Cum igitur contentiones inter Metellum et Scipionem minus acres fuisse constet, credam potius, Velleium in animo habuisse atrocissimas Metelli cum C. Atinio Labeone, tribuno plebis, contentiones, de quibus vide Ciceron. pro Dom. 47; Liv. Epit. 59, et Plin. H. N. VII, 44. Ad easdem pertinet Senecae Patris locus foedissime depravatus Controv. V, 30, p. 359: *M. Cicero qua violentia in absentiam Metelli strepit?* Vidit Nic. Faber, eruditus sane homo, Ciceronis nomen alienum esse: ulceris sanandi rationem non vidit. Repone: *Macerio qua violentia in absentiam Metelli strepit?* Quam emendationem liquido confirmat Plinius l. c. *Metellus in ipso flore dignationis suae ab C. Atinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, tribuno plebis, quem e senatu censor eiecerat, revertens e Campo meridiano tempore, vacuo foro et Capitolio, ad Tarpeium raptus est, ut praecipitaretur.* Sed Plinius et ipse in hac narratione graviter laborat: *alieno beneficio postea vixit, bonis inde etiam consecratis a damnato suo, tanquam parum esset, faucium certe intortarum, expressique per aures sanguinis poenam exactam esse*; ubi verba *a damnato suo* aliis vel refingenda, vel explicanda commendamus. Reliquorum non dubia correctio haec est: *tanquam parum esset, faucium reste intortarum, expressique per aures et nares sanguinis poenam exactam esse.*

Quatuor filii. G. Cuperus Syllog. Epistol. Norimb. p. 450, tolli vult has voces: quas nemo, semel monitus, facile requirat.

Magis feliciter de vita migrare, quam mori. Eadem figura Hieronym. Epitaph. Nepotian. p. 272: *Intelligere illum non emori, sed emigrare.* Vide Gataker. de Stylo N. T. cap. VII, p. 49.

Cum pars magna — tracta erat. Sic edit. pr. Sed Aldus Nepos bene cor-

cedonici virtute armisque fracta erat, maxime Corinthiis in arma, cum gravibus etiam in Romanos contumeliis, instigantibus, destinatus ei bello gerendo Cos. Mumius. Et sub idem tempus, magis quia volebant Romani, quidquid de Carthaginiensibus diceretur, credere, quam quia credenda adferebantur, statuit senatus Carthaginem excidere. Ita eodem tempore P. Scipio Aemilianus, vir avitis P. Africani, paternisque L. Pauli virtutibus simillimus, omnibus belli ac togae dotibus, ingeniique ac studiorum ementissimus seculi sui, qui nihil in vita nisi laudandum aut fecit, aut dixit, ac sensit; quem, Paulo genitum, adoptatum a Scipione Africani filio diximus, aedilitatem petens, Cos. creatus est. Bellum Carthagini, iam ante biennium prioribus Coss. illatum, maiore vi intulit; cum ante in Hispania murali corona, in Africa obsidionali donatus esset; in Hispania vero etiam ex provocatione, ipse modicus virium, immanis magnitudinis hostem interemisset. Eamque urbem,

rexit: *Cuius pars magna — fracta erat*; quod omnes deinde receperunt.

Quia volebant Romani etc. Contra Livius VI, 21: *ita placide a senatu responsum est, ut minus credi de criminibus, quia nollent ea vera esse, appareret.*

Quicquid de Carthaginensibus dicebatur. Exemplar vetustum habet: *quicquid de Carthaginiensibus diceretur. ba* ab alio quopiam additum videtur. Nam non est chirographum scribae veteris exemplaris. BVRER.

Paternis virtutibus simillimus. Rarior loquendi forma, sed Velleio non semel usurpata II, 6: *tam virtutibus eius omnibus, quam huic errori, similem.* Item II, 35, de coniectura nostra: *homo virtuti avitae simillimus.* Monument. Pisan. p. 190; Ed. Chishull. *iustissimum ac simillimum parentis sui virtutibus principem.* Sulpic. Sever. I, 22: *illum sibi Moyses successorem constituerat, virum virtutibus suis simillimum.* Vide Miscell. Obs. VIII, 1, p. 25.

Omnibus belli ac togae dotibus, ingeniique etc. Huius loci structura, minime Velleiana, semper offendor. Ab auctoris manu sic profectum videtur: *omnibus belli ac togae artibus, ingeniique ac studiorum dotibus eminentissimus seculi sui.*

Ac sensit. Aldus Nepos legit: *aut sensit.* Recte.

Consul creatus est. Bellum Carthagini. Vide quae annotavimus ad lib. I, 1.

Ex provocatione. Vide Liv. Epit. 48, et ibi Drakenb.

magis invidia imperii, quam ullius eius temporis noxiae invisam romano nomini, funditus sustulit, fecitque suae virtutis monimentum, quod fuerat avi eius clementiae. Carthago diruta est, cum stetisset annis DCLXVII, abhinc annos CLXXVII, Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio Coss. Hunc finem habuit romani imperii Carthago aemula; cum qua bellare maiores nostri coepere, Claudio et Fulvio Coss., ante annos CCXCVI, quam tu, M. Vinici, consulatum inires. Ita per annos CXV, aut bellum inter eos populos, aut belli praeparatio, aut infida pax fuit. Neque se Roma, iam terrarum orbe superato, securam speravit fore, si nomen usquam stantis maneret Carthaginis: adeo odium, certaminibus ortum, ultra metum durat, et ne in victis quidem deponitur: neque ante invisum esse desinit, quam esse desiit.

13. Ante triennium, quam Carthago deleretur, M. Cato, perpetuus diruendae eius auctor, L. Censorino, M. Manlio Coss. mortem obiit. Eodem anno, quo Car-

Vllius eius temporis noxiae. Veram esse arbitror Gruteri coniecturam, Burmanno etiam probatam: *ulla eius temporis noxa.* De discrimine, si quod est, inter *noxia* et *noxa*, vide Duker. ad Liv. XLI, 23.

Monumentum. Exemplar vetustum habet *monimentum.* BVRER.

Avi eius clementiae. Multo elegantius, quod Heinsius reponi iubet: *avitae clementiae.* Iuntina pronomen *eius* eiecit.

CCLXXVII. Exemplar vetustum habet *CLXXVII.*.BVRER.

Adeo odium, certaminibus ortum, etc. Contraria sententia Cicero dicit in Pison. 32: *Deinde hoc ita fit, ut viri fortes, etiamsi ferro inter se comminus decertarint, tamen illud contentionis odium simul cum ipsa pugna, armisque ponant,* quod suum fecit Claudian. de IV Cons. Honor. 115: *odiis idem, qui terminus armis.* Mox *in victis* pro *in victos*, praeter Burmannum ad h. l. vindicat Passerat. ad Propert. III, 19, 28.

Neque ante invisum esse desinit. Burmannus *invisum* refert ad *nomen Carthaginis*, idque capit pro ipsa Carthagine. Quam interpretationem refellunt verba *usquam maneret*, quae de nomine, sive fama per orbem terrarum vulgata bene dicuntur, de urbe certo loco sita nullo modo. Ex quibus perspicuum est, necessariam esse Lipsii emendationem: *neque ante invisa esse desiit;* ut *invisa* ad *Carthaginis* referatur. Nihil dicam de ambiguitate, in quam Velleius incidisset, si *invisum*, tam vicina voce *odium*, scripsisset.

thago concidit, L. Mummius Corinthum, post annos DCCCCLII quam ab Alete, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. Vterque imperator, devictae a se gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus est Achaicus. Nec quisquam ex novis hominibus prior Mummio cognomen virtute partum vindicavit. Diversi imperatoribus mores, diversa fuere studia. Quippe Scipio tam elegans liberalium studiorum, omnisque doctrinae et auctor et admirator fuit, ut Polybium, Panaetiumque, praecellentes ingenio viros, domi militiaeque secum habuerit. Neque enim quisquam hoc Scipione elegantius intervalla negociorum ocio dispunxit, semperque aut belli aut pacis serviit artibus: semper inter arma ac studia versatus, aut corpus periculis, aut animum disci-

A. Mummius. Alias *L.* RHENAN. Exemplar vetus habet *a* parvum. Inde legendum coniicio: *At Mummius.* BVRER.

A Belete Hipponis filio. Sic edit. pr. At Editor Basileensis, et H. Iunius Animadv. VI, 25: veram lectionem restituerunt, *ab Alete, Hippotis filio.* Vide quae annotavimus ad I, 3.

Omnisque doctrinae et auctor et admirator fuit. Lipsius pro *auctor* legebat *fautor*: quod bene refellunt Scioppius de Stilo Histor. p. 176, et Heins. ad h. l. Multo deterius est, quod Davis. ad Cic. Acad. II, 2, reponi volebat, *auditor.* Sed ipse repudiavit ad Cic. de Fin. IV, 16, prolato Ciceronis loco Acad. IV, 2, ubi *auctor philosophiae* dicitur, qui philosophiae auctoritatem dat, qui exemplum philosophiae colendae praebet. Sic II, 26: *Scaevolam, pontificem maximum, et divini humanique iuris auctorem celeberrimum.*

Intervalla negociorum ocio dispunxit. Claud. Puteanus ad Pacat. Paneg. 10, legendum censet *distinxit*, ut hunc locum etiam laudat Sigonius Vita Scipion. Aemilian. p. 1102. Sed verbum *dispungere* exquisitius est altero, nec minus accommodatum sententiae. Cicero de Orat. II, 80: *narratio distincta personis, et interpuncta sermonibus.* Orat. 16: *Distincta alios et interpuncta intervalla, morae, respirationesque delectant.*

Semperque aut belli aut pacis etc. Sigonius Vita Scipion. Aemil. p. 1102, hunc locum suum faciens, verba, *semperque aut belli aut pacis serviit artibus*, omisit, credo, offensus ταυτολογίᾳ, quae mihi quoque in scriptore brevitatis perstudioso ita displicet, ut haec verba, quamvis bene latina, de margine in textum irrepsisse credam. Iis, quae sequuntur, *aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit*, simillima sunt haec Nicolai Damasc. Exc. Peiresc. p. 475, de Augusto: ἤσκει γὰρ καὶ τὴν ψυχὴν τοῖς καλλίστοις ἐπιτηδεύμασι, καὶ τὸ σῶμα ταῖς γυμνασίαις καὶ πολεμικαῖς μελέταις.

plinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, ut, capta Corintho, cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, iuberet praedici conducentibus, si eas perdidissent, novas esse reddituros. Non tamen, puto, dubites, Vinici, quin magis pro republica fuerit, manere adhuc rudem Corinthiorum intellectum, quam in tantum ea intelligi, et quin hac prudentia illa imprudentia decori publico fuerit convenientior.

14. Cum facilius cuiusque rei in unum contracta species, quam divisa temporibus, oculis animisque inhaereat, statui priorem huius voluminis, posterioremque partem, non inutili rerum notitia in artum contracta, distinguere. atque huic loco inserere, quae quoque tempore, post Romam a Gallis captam, deducta sit colonia iussu senatus. Nam militarium et causae et auctores et ipsarum praefulgent nomina. Huic rei per idem tem-

Mummius tam rudis fuit. Hoc aliorum quoque scriptorum testimoniis confirmatur. Strabo VIII, p. 584: Μεγαλόφρων γὰρ ὢν μᾶλλον ἢ φιλότεχνος ὁ Μόμμιος. Plin. H. N. XXXV, 4: *Cum in praeda vendenda rex Attalus VI sestertium emisset Aristidis tabulam, Liberum patrem, pretium miratus, suspicatusque aliquid in ea virtutis, quod ipse nesciret, revocavit tabulam, Attalo multum querente, et in Cereris delubro posuit.*

Novas eos reddituros. Sic edit. pr. Sed de Heinsii coniectura restitui: *novas esse reddituros.* Et sic locum laudavit Freinshem. Supplem. Liv. 52, p. 1028.

Et quin hac prudentia. Tametsi sic habeat vetustum exemplar, tamen videtur legendum: *et quin hac prudentia.* BVRER.

Cum facilius cuiusque rei etc. Hunc locum Is. Casaubonus comparavit cum simili Suetonii Aug. 9: *Proposita vitae eius velut summa, partes singulatim, neque per tempora, sed per species, exequar: quo distinctius demonstrari cognoscique possint.*

Nam militarium et causa. Exempl. vet. sic habuisse videtur: *Nam militarium et causae*; apiculo illo quo fit diphthongus, abraso. BVRER.

Et ipsarum praefulgent nomina. Vix mihi temperavi, quin certissimam Heinsii emendationem reciperem: *ex ipsarum praefulgent nomine.* Ceterum in hac Velleii de coloniis digressione nonnulla reprehendit W. Goesius Antiqu. Agr. cap. III, quae excutiat, qui volet. Ridicule is quidem ex corruptis Velleii verbis colligit, coloniarum nomina, columnis incisa, in publico fuisse proposita. Nec reliqua his sunt meliora.

pus civitates propagatas, auctumque romanum nomen communione iuris, haud intempestive subtexturi videmur. Post septem annos, quam Galli urbem ceperunt, Sutrium deducta colonia est, et post annum Setina, novemque interiectis annis Nepe; deinde, interpositis duobus et triginta, Aricini in civitatem recepti. Abhinc annos autem CCCL, Sp. Posthumio, Veturio Calvino Coss. Campanis data est civitas, partique Samnitium, sine suffragio: et eodem anno Cales deducta colonia. Interiecto deinde triennio, Fundani et Formiani in civitatem recepti, eo ipso anno, quo Alexandria condita est. Insequentibusque Coss. a Sp. Posthumio, Philone Publilio, censoribus, Acerranis data civitas: et post triennium Tarracinam deducta colonia: interpositoque quadrien-

Civitates propagatas. Immo *civitatem propagatam*, scilicet romanam, ut verissime legit Lipsius. Mox pro *communione* malim *communicatione*. Apposite Cicero pro Balb. 13: *Illud maxime nostrum fundavit imperium, et populi romani nomen auxit, quod Romulus foedere sabino docuit, etiam hostibus recipiendis augeri hanc civitatem oportere. Cuius auctoritate et exemplo nunquam est intermissa a maioribus nostris largitio et communicatio civitatis.* Nec tamen negem, *communione* ferri posse. Rutil. Itin. I, 65, de hac ipsa re: *Dumque offers victis proprii consortia iuris, Vrbem fecisti, quod prius orbis erat.*

Sutrium. Sigon. ad Liv. VI, 16, et Vrsin. ad h. l. *Sutrium* mutant in *Satricum*; quod secutus videtur Wesseling. ad Diod. Sic. XV, p. 22. Sed idem Sigon. de Ant. Iur. Ital. II, 5, p. 407, tenet vulgatam lectionem *Sutrium*. Vide Drakenb. ad Liv. VI, 3; IX, 32.

Setina. *Setia* legit Aldus Nepos. Recte. Nam *Setina* adiectiva forma est. De hac colonia vide Duker. ad Liv. XXVI, 8. Eius mentio in lapide apud Murator. p. 1117, 5.

Campanis. De dissensu in tempore, qui est inter Livium et Velleium, vide Duker. ad Liv. VIII, 14.

Quo Alexandria condita est. Vide Scaliger. Anim. in Euseb. p. 126.

A Sp. Posthumio, Philone Publilio, censoribus. Satis constat, non censores, sed populum civitatem dedisse. Atqui his ipsis Acerranis, Livius VIII, 17, diserte scribit, civitatem sine suffragio datam esse, lege ab L. Papirio praetore lata. Quomodo igitur Velleius a censoribus concessam dicere potuit? Mihi nihil certius videtur, quam quod Dukerus ad Liv. l. c. suspicatur, praepositionem a mala manu venisse. Edit. pr. *Philone Publio.*

Tarracinam. Lipsius scribebat *Tarracina*, ut cum sequentibus conveniret. Contra Dacerius ad Fest. v. *Saticula*, tenens *Tarracinam*, sequentes nominativos in accusativos mutabat,

nio, Luceria: ac deinde, interiecto triennio, Suessa Aurunca; et Saticula, Interamnaque post biennium. Decem deinde hoc munere anni vacaverunt. Tunc Sora atque Alba deductae coloniae, et Carseoli post biennium. At quintum Fabio, Decio Mure quartum Coss. quo anno Pirrhus regnare coepit, Sinuessam, Minturnasque missi coloni; post quadriennium Venusiam. Interiectoque biennio, M. Curio et Rufino Cornelio Coss. Sabinis sine suffragio data civitas. Id actum ante annos ferme CCCXX. At Cosam et Paestum abhinc annos ferme trecentos, Fabio Dorsone et Claudio Canina Coss., interiecto quinquennio, Sempronio Sopho et Appio Caeci filio Coss. Arimi-

Luceriam, Suessam Auruncam, Saticulam, Interamnam. Lenissima, fateor, Lipsii medicina. Sed vulgata defendi potest ex iis, quae Gronov. ad Liv. IX, 28, et Drakenh. ad XXXIX, 44, annotarunt.

Sora atque Alba. Vide Duker. ad Liv. Epit. 10, et ad XXVI, 8.

Ad quintum Fabioque Decio Mure quarto Coss. Alias, *At Q. Fabio quintum.* RHENAN. Exemplar vetus sic habet: *ad qntum Fabioque Decio Mure Cons.* Locum hunc verae ac genuinae lectioni suae sic restituendum puto. Qui aliquando veterum exemplaria avolverunt, saepicule imo ferme semper et ubique *t* pro *d*, et rursum *d* pro *t* positum legerunt: ut *haut* pro *haud*: *aput* pro *apud*: et *at* pro *ad*: multaque huiusmodi. Noverunt item, pleraque veterum exemplaria sine maiusculis literis, sine punctis, demum etiam sine omni sententiarum discrimine scripta. Nunc cum praesentem Velleii locum sic scriptum repererim (*ad quintum Fabioque Decio Mure quarto Cons.*) literis singulis ordine diligenter excussis atque perpensis, sic legendum hunc locum exhibeo: *Ad quintum Fabio Q.* (fuit autem Q. Fabius, teste Livio, quinquies Cons. iccirco *quintum* pro quinto adverbialiter hic positum opinor) *Decio Mure quarto Cons.* Hic, ut dixi, *ad* pro *at* positum est, nisi si cui videatur ad *Sinuessam* referri debere, quod tamen non est simile vero. *Fabioque* pro *Fabio Q.* positum videtur, non pro *Fabio* et *que* coniunctione. BVRER. Recepimus correctionem Rhenani.

CCCXXX. Exemplar vetustum habet *CCCXX.* BVRER.

At Cossa. Exempl. vetustum habet: *At Cosa.* BVRER. *Cosa* per unum *s* rectius scribitur, ut apud Liv. Epit. 14: *Coloniae deductae sunt Posidonia et Cosa.* Adiuncta Posidonia vel Paestum ostendit, Cosam Lucaniae, non Cosam Etruriae, intelligendam esse. Quae urbes saepe confunduntur, ut hic a Vossio, et ipso Cellario Geogr. Ant. T. I, p. 576. Eadem urbs *Compsa* dicitur II, 68. Recte vero *Cosam* legit Editor Basileensis. Qui accusativus pendet a verbis sequentibus, *coloni missi.*

Ariminum, Beneventum. Vide Scaliger. Anim. in Euseb. p. 132.

num, Beneventum coloni missi; et suffragii ferendi ius Sabinis datum. At initio primi belli Punici Firmum et Castrum colonis occupata: et post annum Aesernia, postque XXII annos Aesulum et Alsium; Fregellaeque anno post biennium; proximoque anno, Torquato Sempronioque Coss., Brundisium, et post triennium Spoletium; quo anno Floralium ludorum factum est initium. Postque biennium deducta Valentia; et sub adventum in Italiam Hannibalis, Cremona atque Placentia.

15. Deinde, neque dum Hannibal in Italia moratur, neque proximis post excessum eius annis, vacavit Romanis colonias condere; cum esset in bello conquirendus potius miles, quam dimittendus; et post bellum vires refovendae magis, quam spargendae. Cn. autem Manlio Volsone et Fulvio Nobiliore Coss. Bononia deducta colonia, abhinc annos ferme CCXVII, et, post quadriennium, Pisaurum ac Potentia; interiectoque triennio, Aquileia et Gravisca, et post quadriennium Luca. Eodem temporum tractu, quamquam apud quosdam ambigitur, Puteolos, Salernumque et Buxentum missi coloni. Auximum autem in Picenum, abhinc annos ferme CLXXXVII, ante triennium, quam Cassius censor, a Lupercali in

Fregellaeque. Sigonius ad Liv. Epit. 19, bene corrigit, *Fregenaeque.* Vide eundem de Ant. Iur. Ital. II, 5, p. 410. Mox *anno* recte expunxit Editor Basil. quamvis Heinsio placuisse videatur.

Brundisium. Vide Drakenb. ad Liv. Epit. 19.

Deducta Valentia. Edit. pr. *ducta*, quod Editor Basil. bene mutavit in *deducta*, frustra defendente Heinsio.

Et Fulvio Nobiliore. Sic edit. pr. pro quo Editor Basileensis: *M. Fulvio Nobiliore.*

Potentia. Vide interpretes ad Liv. XXXIX, 44.

Aquilia. Exemplar vetus habet, *Aquileia.* BURER.

Luca. Vide Drakenb. ad Liv. XLI, 13.

Puteolos. Vide Duker. ad Liv. XXXIV, 45.

Salernum. Edit. pr. *Falernum*, quod Editor Basileensis emendavit ex Livio XXXIV, 45.

A Lupercali in Palatium versus theatrum facere instituit. Nonnihil dubito, an legendum sit: *Lupercalia in*

Palatium versus, theatrum facere instituit. Cui in demoliendo eximia civitatis severitas, et Cos. Scipio restitere. Quod ego inter clarissima publicae voluntatis argumenta numeraverim. Cassio autem Longino et Sextio Calvino, qui Sallues apud Aquas, quae ab eo Sextiae appellantur, devicit, Coss., Fabrateria deducta est, abhinc annos ferme CLVII, et, post annum, Scylacium, Minervium, Tarentum, Neptunia, Carthagoque in Africa prima, ut praediximus, extra Italiam colonia condita est. De Dertona ambigitur. Narbo autem Martius in Gallia, Porcio Marcioque Coss., abhinc annos circiter CLIII deducta colonia est. Post tres et viginti annos in Bagiennis Eporedia, Mario sexies Valerioque Flacco Coss.

Palatium versus theatrum facere instituit. BVRER.

Cui in demoliendo. Diximus ad Rutil. Lup. I, p. 4, nobis legendum videri: *cui id emolienti*, vel potius *morienti*. Scriptores eandem rem narrantes indicant Sigon. in Fast. p. 341, et Freinshem. Suppl. Liv. 48, p. 946.

Scipio. Edit. pr. *Cepio.* Verum nomen revocarunt Aldus Nepos, et Lips. ad h. l. et ad Tacit. Ann. XIV, 20. *Scipio* et *Caepio* quoties a librariis confusa sint, ostendit etiam M. Solanus ad Plutarch. Lucull. p. 176.

Sallyes. Exempl. vetus habet, *Sallues.* BVRER.

Scolatium. Sic edit. pr. *Scylacium* dedit Editor Basileens. Recte.

Neptunia. Mazochius, qui interdum supra compilatorem sapere audet, Collectan. de Paesto p. 501, 509, *Neptuniam* eandem facit Paesto, sive Posidoniae. Cui coniecturae cum repugnet, quod capite praeced. legitur: *At Cosam et Paestum abhinc annos ferme CCC, Fabio Dorsone et Claudio Canina Coss.*, temere fingit duplicem coloniam diversis temporibus Paestum deductam. *Neptunium* est in lapide apud Reines. Inscript. Cl. VIII, n. 44, p. 527. Sed diversum videtur a *Neptunia.*

Vt praediximus. Assentior Vossio, haec verba eiicienti. De Carthagine colonia Velleius bis dixit, hoc loco, et II, 15. Quod cum plus satis sit, quis eum in parte operis deperdita tertio dixisse credat?

Narbo Martius. Vide Scaliger. Anim. in Euseb. p. 148.

Porcio Marcioque. Edit. pr. *Portia Marcoque.* Editor Basil. scripsit: *M. Porcio, Qu. Marcio.*

In Baciennis. Exempl. vetus habet: *in Bagiennis.* BVRER. *Baciennis* habet edit. prima, *Vagiennis* edidit Aldus Nepos. Sed *Bagiennis* quoque est in lapidibus et libris antiquis. Vide Gruter. Inscript. p. 528, 4, et Interpretes ad Sil. Ital. VIII, 607.

Eporedia sexies, Mario sexies Valerioque Flacco Coss. Exemplar vetus habet: *Eporedi, Mario sexiens Valerioq.e Flacco Coss.* BVRER.

Neque facile memoriae mandaverim, quae, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.

16. Cum haec particula operis velut formam propositi excesserit, quamquam intelligo, mihi in hac tam praecipiti festinatione, quae me rotae, pronive gurgitis ac verticis modo nusquam patitur consistere, pene magis necessaria praetereunda, quam supervacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, quin rem saepe agitatam animo meo, neque ad liquidum ratione perductam, signem stilo. Quis enim abunde mirari potest, quod eminentissima cuiusque professionis ingenia, in

Quae me rotae — modo. Seneca Hippol. 1136: *Haec incitatis membra turbinibus ferat Nusquam resistens orbe revoluto rota.*

Ac verticis. Mirum, ni haec verba e glossa fluxerint.

Quod eminentissima cuiusque professionis ingenia, etc. Hunc locum, paene pro conclamato habitum, cum aliorum, tum nostris coniecturis ita restituimus: *quod eminentissima cuiusque professionis ingenia, in eandem formam, et in idem artati temporis congruère spatium; et, quemadmodum clausa capso, aliove septo, diversi generis animalia, nihilo minus, separata alienis, in unum quaeque corpus congregantur, ita cuiusque clari operis capacia ingenia, in similitudine et temporum et profectuum, semetipsa ab aliis separaverunt.* Nunc singularum mutationum rationem reddamus. Pro *eam formam* Rhenanus bene scripsit *eandem formam.* Nec minus bene Heinsius *congruère* pro *congruens*, quod tempus postulat verbum *separaverunt.* Tum certum est *aliove* pro *alioque*, et *quaeque* pro *quoque*, ex Lipsii correctione. Nos denique pro *in similitudinem* scripsimus *in similitudine*, id est, cum ingenia aequalia fuerint et temporibus, et profectibus, cum et eodem tempore floruerint, et aeque excelluerint. Qua loquendi forma nihil frequentius apud Ciceronem; ad Div. I, 2: *in tanta hominum perfidia*, pro, *cum homines tam perfidi sint.* Liv. XXIII, 9: *torpescentne dextrae in amentia illa?* ubi vide Duker. Vellei. II, 118: *Germani in summa feritate versutissimi.* Sensus totius loci hic est: Summi quique in qualibet arte viri una eademque, tametsi paucorum annorum spatio divisa, aetate vixerunt, et doctrinae studia ad eundem modum coluerunt, Sophocles, Aristophanes, Plato, Isocrates, etc. Verum ut, si diversi generis animalia, pavones, anseres, gallinas, eodem septo claudas, pavones se iungant pavonibus, separent se ab anseribus; ita iidem viri excellentes, quanquam eadem aetate vixerunt, et pari studio bonas artes illustrarunt, tamen se in diversa corpora separarunt, ut alii essent Tragici, alii Comici, alii Philosophi, alii Oratores. Haec Velleii sententia Burmannum fefellit. Quo minus mirandum est,

eamdem formam, et in idem artati temporis congruens spacium; et, quemadmodum clausa capso, alioque septo diversi generis animalia, nihilo minus separata alienis, in unum quoque corpus congregantur, ita cuiusque clari operis capacia ingenia in similitudinem et temporum et profectuum semetipsa ab aliis separaverunt? Vna, neque multorum annorum spacio divisa, aetas, per divini spiritus viros, Aeschylum, Sophoclem, Euripidem, inlustravit tragoedias: una priscam illam et veterem sub Cratino, Aristophane et Eupolide comoediam. At novam (comicam) Menandrus, aequalesque eius aetatis magis quam operis, Philemon ac Diphilus, et invenere intra paucissimos annos, neque imitanda reliquere. Philosophorum quoque ingenia, Socratico ore defluentia,

---

hanc comparationem ab eo parum ingeniosam vocari.

In eam formam. Alias, *in eandem formam.* RHENAN.

Capsa. Exempl. vetus habet *capso.* BVRER.

Separata alienis. Vascosanus *separata ab alienis.*

Priscam illam et veterem. Sic II, 89, et 125 iungit *priscus et antiquus*; ubi vide Burm. Cicero de Orat. III, 38: *Inusitata sunt, prisca fere ac vetusta*; pro Dom. 47: *veteribus et priscis institutis*; ubi Graevius favere videtur deteriori lectioni: *veteribus et publicis institutis.* At Cicero utrumque coniunxit exemplo Oratorum Atticorum, ut Lysiae c. Andocid. p. 129: *κατὰ τὸ νόμιμον τὸ παλαιὸν καὶ ἀρχαῖον*, ubi Ioannes Taylorus *παλαιὸν* in *πάτριον* mutans, immemor erat Demosthenis sui c. Androt. p. 216: *ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ἀρχαῖα καὶ παλαιά.* Nec G. Arnaldus Var. Coni. II, 14, ab isto errore sibi cavit. Plin. III, Ep. 6: *aes ipsum vetus et antiquum.* Arnob. II, p. 87: *priscorum veterrimorumque mortalium.*

Ac novam comicam. Pro *ac* recepimus *at* ex correctione Aldi Nepotis, et vocem *comicam*, quam Acidalius merito eiecit, uncis inclusimus.

Menandrus. De hac forma vide Heins. ad Virgil. Aen. VIII, 100, et quos laudat Fabric. Bibl. Lat. tom. II, p. 25.

Neque imitanda reliquere. Sic edit. pr. Acidalius *imitandam* legit, constructionis potius, quam sententiae rationem habens. Nam si Menander novam comoediam ingenio suo perfecit, sane omnibus imitandam reliquit. Nobis in mentem venit, quod et Warburtono Bibl. Brit. tom. VII, p. 264, legendum esse: *neque emendandam reliquere.*

Ingenia, Socratico ore defluentia. Expressit ex Cicerone de Orat. I, 10: *philosophorum greges, ab illo fonte et capite, Socrate*; quem etiam imitatur Incertus Paneg. Constantin. 1: *Si quid forte commode dicimus, ex illo fonte*

omnium, quos paulo ante enumeravimus, quanto post Platonis Aristotelisque mortem floruere spacio? Quid aute Isocratem, quid post eius auditores, eorumque discipulos clarum in oratoribus fuit? Adeo quidem artatum angustiis temporum, ut nemo memoria dignus, alter ab altero, videri nequiverint. Neque hoc in Graecis, quam in Romanis, evenit magis.

17. Nam, nisi aspera ac rudia repetas, et inventi laudanda nomine, in Accio circaque eum romana tragoedia est. Dulcesque latini leporis facetiae per Caecilium, Terentiumque et Afranium suppari aetate nituerunt. Historicos (ut et Livium quoque priorum aetati adstruas) praeter Catonem, et quosdam veteres et obscuros, minus

et capite facundiae imitatio nostra deriват

Omnium, quos paulo ante enumeravimus. Leve in hoc loco mendum est, sed tamen eiusmodi, ut viris doctis tenebras offuderit. Scribendum: *Omniumque, quos paullo ante enumeravimus.* Intelligit Tragicos et Comicos paulo ante commemoratos. *Que* quam facile haustum sit a sequenti *quos*, monere nihil attinet. Nec compositio *que, quos*, asperior videri debet, quam in Nepote Epam. 8: *omniaque, quae collegae dixerant.* Plura eiusdem generis collegit I. M. Heusingerus ad Nepot. Lysandr. 1.

Adeo quidem artatum. Scribendum: *Id adeo quidem artatum. Id* excidit vicinitate similium syllabarum.

Nemo—nequiverint. Exempla, quibus *nemo* cum numero plurali struitur, collegit Oudendorp. ad Appuleii Met. IV, p. 302. Vascos. *videri quiverit.*

Inventi laudanda nomine. II, 9: *novitate inventi a se operis commendabilem.*

Circaque eorum. Alias, *circa quorum.* Rhenan. Ego legendum puto: *circaque eum.* Burer. Editor Basil. *eorum* delevit. Recte Burer. Seneca Pater Praef. Contr. I, p. 65: *Quicquid romana facundia habet, quod insolenti Graeciae, aut opponat, aut praeferat, circa Ciceronem effloruit*; ubi vide Io. Schulting.

Dulcesque latini leporis facetiae. Manil. IV, 528: *Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore Corda creat.*

Suppari aetate. Sic correxit Acidalius. Edit. pr. *sub pari aetate*; quod natum ex scriptura *subpari* pro *suppari*. Vide Cl. P. Burmann. Sec. ad Anthol. Lat. tom. I, p. 535.

Et, ut Livium. Alias, *ut et.* Burer. Editor Basil. *et* expunxit. Legendum cum Burerio, *ut et.* Nec insolens est, *et quoque* iungi. Liv. Epit. 82: *et castris quoque expugnatis*; ubi vide Drakenb. Sic *et etiam.* Sueton. Aug. 19: *Tumultus post haec, et etiam rerum novarum initia.* Tres copulae cumulantur in lapide apud Gruter. p. 173, 2: *macellum vetustate collapsum pecunia restituerunt, etiamque et mensas lapideas posuerunt.*

LXXX annis cirumdatum aevum tulit: ut nec poëtarum in antiquius citeriusve processit ubertas. At oratio, ac vis forensis, perfectumque prosae eloquentiae decus, ut idem separetur Cato, (pace P. Crassi, Scipionisque et Laelii et Gracchorum et Fannii et Ser. Galbae dixerim) ita universa sub principe operis sui erupit Tullio, ut delectari ante eum paucissimis, mirari vero neminem possis, nisi aut ab illo visum, aut qui illum viderit. Hoc idem evenisse grammaticis, plastis, pictoribus, scalptoribus, quisquis temporum institerit notis, reperiet, et eminentia cuiusque operis artissimis temporum claustris circumdata. Huius ergo praecedentisque

Citerius. Elegamter pro propius, recentius. Cicero de Legib. III, 2: *ut ad haec citeriora veniam et notiora nobis.* De hac notione, non omisso Velleii loco, pulchre et copiose Gronov. Observ. IV, 11, p. 167.

Fauni. Exempl. vetus habet, *Fannii.* BVRER.

Ser. Galbae. Ita correxit Editor Basil. vitium edit. pr. *Servi Galbae.*

Grammaticis. Hanc scripturam frustra sollicitant viri eruditi. Galenus Protrept. ad Artes p. 1: *τούτων δ' ἰατρῆς ὁ [illegible], ζωγράφοι, πλάσται, γραμματικοὶ, τέκτονές τε καὶ ἀρχιτέκτονες, καὶ λιθογλύφοι.* Verissimam esse Velleii rationem, historia docet. Nam qui artis Grammaticae principes numerantur, Aristophanes, Aristarchus, Crates Mallotes, Apollodorus, etc. eadem fere aetate floruerunt. Quod si Velleius latinos potius, quam graecos Grammaticos spectavit, non minus vera reperitur eius ratio. Nam Varro, Nigidius, et alii clari inter Latinos Grammatici, quos Suetonius recenset, eodem fere tempore vixerunt.

Scalptoribus, quisquis temporum institerit notis. Exemplar vetus sic scriptum habet: *scaltoribusq. uisquisq. temporum institerit notis.* Ego literarum positione ducor, ut sic legendum existimem: *scalptoribusque, ut quisque temporum institerit notis;* aut sic: *scalptoribusque et quisquis temporum institerit notis.* BVRER. Nulla causa est, quare a Rhenani lectione recedamus.

Reperiet, et eminentiam — circumdatam. Exemplar vetus sic habet: *reperiet eminentia — circumdatam.* BVRER. Restituimus: *reperiet, et eminentia — circumdata.* Bene Rhenanus addidit *et*, quod ultima syllaba verbi *reperiet* absorpserat.

Huius ergo praecedentisque seculi etc. Exemplar vetus sic habet: *Huius ergo recedentis mq. seculum ingeniorum similitudines congregantesq. se et in studium par et memolumentum.* Hic ideo vetusti codicis formam lectori proposuimus, ut videat, quibus laboribus Velleius a mendis, quibus scatebat innumeris, fuerit repurgandus. BVRER. Rhenanus sic edidit: *Huius ergo praecedentisque seculi ingeniorum similitudines congregantis et in studium par et in emolumentum.* Scri-

seculi ingeniorum similitudinis, congregationisque et in studium par, et in emolumentum, causas cum semper requiro, numquam reperio, quas esse veras confidam, sed fortasse veri similes: inter quas has maxime. Alit aemulatio ingenia: et nunc invidia, nunc admiratio imitationem accendit: matureque, quod summo studio petitum est, ascendit in summum, difficilisque in perfecto

bendum: *Huius ergo, praecedentisque seculi ingeniorum similitudinis, congregationisque et in studium par, et in emolumentum* etc. Quod sine dubitatione in textum admisi. Librarium in fraudem induxit trium genitivorum cum uno nomine *causa* coniunctio. Livius Praef. *me ipsum consuluisse memoriae rerum gestarum principis terrarum populi*. Plin. H. N. II, 8: *trium maximarum rerum naturae partium magnitudinem detegit*. Plura Drakenborch. ad Liv. XXV, 15. Vt hic *recedentis* vitiose pro *praecedentis*, sic II, 118, contrario errore *praecepit* pro *recepit*. De voce *emolumentum* ad II, 78, dicemus.

Et in emolumentum. Vocem, quae excidit, sic restitue: *et in idem emolumentum*.

Inter quas has maxime. Acidalius tentabat: *interque eas has maxime*. Nihil mutandum. Livius Ep. 88: *Italiam caedibus implevit, inter quas omnes Praenestinos* etc. Sueton. Caes. 52: *Dilexit et reginas, inter quas Eunoën*: etsi ibi quoque cl. Ernestus malit, *interque eas*.

Imitationem accendit. Sic verissime Acidalius; quod in textum recepi. Edit. pr. *incitationem accendit*.

Matureque. Idem Acidalius pari felicitate ex *naturaque*, quod est in ed. pr., fecit *matureque*; quod et ipsum restitui. Quis *natura* ferat in tanta vicinitate vocis *naturaliter*? Et constat, haec verba perpetuo confundi.

Difficilisque in perfecto mora est. G. Vossius praeclare vidit, Velleium ad literarum studia traduxisse, quod Hippocrates Aphorism. Sect. I, 3, de athletarum valetudine dixerat: *αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐκ ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι. λείπεται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον.* Quod elegantissime expressit Celsus de Medic. II, 2: *Si plenior aliquis, et speciosior, et coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. Quae quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, fere retro, quasi ruina quadam, revolvuntur.* Ab Hippocrate hanc etiam sententiam sumsit Eustat. ad Od. Λ, p. 439, de Oto et Ephialte: *οἱ ταχὺ αὐξήσαντες ταχὺ ἀπεῤῥύησαν, καινὸν οὐδὲν, οὕτω γὰρ αἱ εἰς ἄκρον εὐεξίαι σφάλλονται.* Cuius loci indicium debeo Valckenario meo. Sed nescio, an Velleius simul respexerit Cicer. Tusc. Disp. II, 2: *Oratorum laus ducta ab humili venit ad summum, ut iam, quod natura fert in omnibus fere rebus, senescat, brevique tempore ad nihilum ventura videatur.* Seneca Pater Praef. Contr. I, p. 66: *fati maligna perpetuaque in omnibus rebus lex est, ut ad summum perducta, rursus ad infimum, velocius quam*

mora est; naturaliterque, quod procedere non potest, recedit. Et, ut primo ad consequendos, quos priores ducimus, accendimur, ita, ubi aut praeteriri, aut aequari eos posse desperavimus, studium cum spe senescit, et, quod adsequi non potest, sequi desinit, et, velut occupatam relinquens materiam, quaerit novam: praeteritoque eo, in quo eminere non possumus, aliquid, in quo nitamur, conquirimus: sequiturque, ut frequens ac mobilis transitus maximum perfecti operis impedimentum sit

18. Transit admiratio ad conditionem temporum, et ad urbium. Vna urbs Attica pluribus annis eloquentiae, quam universa Graecia, operibusque floruit; adeo ut

dem quam adscenderant, relabantur; ubi ob oculos habuit illa Laberiana apud Macrob. Saturn. II, 7: *Summum ad gradum cum claritatis veneris, Consistes aegre, et citius quam adscendas, decides.* Senecam imitando expressit Lucanus I, 70: *Invida fatorum series, summisque negatum Stare diu;* et vs. 81: *In se magna ruunt. Laetis hunc numina rebus Crescendi posuere modum.* Seneca Cons. ad Helv. 23: *ubi incremento locus non est, vicinus occasus est. — Indicium imminentis exitii maturitas, et appetit finis, ubi incrementa consumta sunt.* Calpurn. Flacc. Decl. VIII: *Nesciunt stare successus, et quoties prodire felicitas non potest, redit,* vel potius *recedit;* ut Gronovius ex Velleio nostro scribebat.

Aliquid. Pro aliud quid, ut saepe apud optimos quosque; ne cum Perizonio *aliud* legas. Vide quos laudat cl. Ernestus ad Tacit. Annal. I, 4.

Transit admiratio ad conditionem temporum, et ad urbium. Schegkius, cuius ingenio Velleius parum aut nihil debet, hic bene emendat: *Transit admiratio ab conditione temporum et ad urbium;* scil. conditionem. Forte etiam *transeat* pro *transit* scribendum, ut Heinsius suspicatur.

Vna urbs Attica pluribus annis eloquentiae, etc. Huius loci emendatio cum male cessisset Velleii Interpretibus, Gronovius Observ. II, 23, non mutanda verba, sed hoc modo explicanda esse censuit, « Eloquentiam » quasi hominem considerat, eiusque » et annos et opera laudat. *Anni eloquentiae* dicuntur, quia non annos » modo, sed secula aliquot continuarunt Athenae ingeniis et gignendis » et nutriendis. *Opera eloquentiae,* » scripta edita, per innumeras illas » species, quibus illa se induit ». Quae ratio quam dura sit, vel me tacente, intelligitur. Nos in Histor. Crit. Orat. Gr. p. XXXVII, feliciter emendavimus: *Vna urbs Attica pluribus sanae eloquentiae, quam universa Graecia, operibus effloruit.* Inde, quae sunt huic correctioni firmandae, petantur. Vascos. *operibus floruit.*

corpora gentis illius separata sint in alias civitates, ingenia vero solis Atheniensium muris clausa existimes. Neque ego hoc magis miratus sim, quam neminem Argivum, Thebanum, Lacedaemonium oratorem, aut dum vixit auctoritate, aut post mortem memoria dignum existimatum. Quae urbes (et in Italia) talium studiorum fuere steriles, nisi Thebas unum os Pindari inluminaret. Nam Alcmana Lacones falso sibi vindicant.

Vt corpora gentis illius separata sint. Vix dubitem, quin a Velleii manu sit: *ut corpora gentis illius sparsa sint in alias civitates.*

Separata sint. Sublato *sint*, concinnior est oratio; quod recte vidit Grut.

Ingenia vero solis Atheniensium muris etc. Hic locus expressus est e Ciceronis Bruto 13: *Hoc autem studium non erat commune Graeciae, sed proprium Athenarum. Quis enim aut Argivum oratorem, aut Corinthium, aut Thebanum scit fuisse temporibus illis? nisi quid de Epaminonda, docto homine, suspicari libet. Lacedaemonium vero usque ad hoc tempus, audivi fuisse neminem.* Ex quibus locis inter se comparatis, quid nativa Ciceronis simplicitas ab argutiis Velleii differat, cognoscere licet. Vide Histor. Crit. Orat. Gr. l. c.

Existimatum. Quae urbes talium studiorum. Exemplar vetus habet: *existimatumque urbes et initalia talium studiorum.* Coniicio legendum: *quae urbes, et multae aliae,* sive *item aliae, talium studiorum.* Mihi tamen prior lectio melius placet. BVRER. Rhenanus verba, *et in Italia*, quae glossam sapiunt, recto iudicio omisisse videtur. Nos certe uncis sepsimus.

Ni Thebas — illuminaret. Exempl. vetus habet: *nisi Thebas.* BVRER. — *Illuminaret.* Poëta vetus Anthol. lat. tom. II, p. 149: *Agori superbo qui creatus germine, patriam, senatum, coniugemque illuminas.*

Os Pindari. Plinius H. N. II, 12: *quo in metu fuisse Stesichori et Pindari vatum sublimia ora palam est.* Ceterum Thebas quoque illustravit Pindari aemula, Corinna. Themistius Or. XXVII, p. 234, ὧν τινα Βοιωτίαν ἐκάλουν, — ἀλλ' ὅμως Πίνδαρος καὶ Κόριννα, καὶ Ἡσίοδος, οὐκ ἐπολύνθησαν τῆς ὗός.

C. VELLEII PATERCVLI

HISTORIAE ROMANAE

AD

M. VINICIVM Cos.

LIBER II.

Potentiae Romanorum prior Scipio viam aperuerat, luxuriae posterior aperuit; quippe remoto Carthaginis metu, sublataque imperii aemula, non gradu, sed praecipiti cursu, a virtute descitum, ad vitia transcursum;

Remoto Carthaginis metu. Huc, ni fallor, pertinet illud Varronis de Vita Pop. Ro. lib. II, apud Non. Marcell. p. 481: *Propter res secundas, sublata metu, non in commune spectant, sed suum quisque diversi commodum focillantur.* Quam ipsam rem ita expressit Sallustius Iug. 45: *sibi quisque ducere, trahere, rapere. Ita omnia in duas partes abstracta sunt. Resp. quae media fuerat, dilacerata.* Idem Histor. I, apud Augustin. de C. D. II, 18: *Postquam, remoto metu punico, simultates exercere vacuum fuit, plurimae turbae, seditiones, et ad postremum bella civilia orta sunt.* Ex quibus Sallustii verbis colorem duxit Auctor Epigrammatis de Asdrubale, Anthol. Lat. tom. I, p. 200: *Tu quoque, Roma, doles; nam, dum cadit aemula virtus, In te converti, quae geris, arma vides.* Florus II, 15, 5: *Carthaginem servandam, ne metu ablato aemulae urbis, luxuriari felicitas inciperet.* Adde eumdem III, 12, 2, et ibi interpretes.

Imperii aemula. Ex Sallustio Catil. 10: *ubi Carthago, aemula imperii romani, ab stirpe interiit.*

Non gradu, sed praecipiti cursu a virtute descitum. Imitatur Sallustium Hist. I, apud Augustin. l. c. *Ex quo tempore maiorum mores non paullatim, ut antea, sed torrentis modo praecipitati.*

vetus disciplina deserta, nova inducta; in somnum a vigiliis, ab armis ad voluptates, a negociis in ocium conversa civitas. Tum Scipio Nasica in Capitolio porticus; tum quas praediximus, Metellus; tum in circo Cn. Octavius multo amoenissimam, moliti sunt: publicamque magnificentiam secuta privata luxuria est. Triste deinde, et contumeliosum bellum in Hispania, duce latronum Viriatho, secutum est: quod ita varia fortuna gestum est, ut saepius Romanorum gereretur adversa. Sed interempto Viriatho, fraude magis quam virtute Servilii Caepionis, Numantinum gravius exarsit. Haec urbs nunquam x plura quam propriae iuventutis armavit: sed, vel ferocia ingenii, vel inscitia nostrorum ducum, vel fortunae indulgentia, cum alios duces, tum Pompeium, magni nominis virum, ad turpissima deduxit foedera (hic primus e Pompeiis Cos. fuit) nec minus

- *Nunquam x plura quam propriae iuventutis.* Haec est scriptura editionis primae, quam Editor Basil. ita tentavit: *nunquam decem millibus plura, quam pr. iuv.* Equidem sequar Aldi Nepotis transpositionem: *nunquam plura, quam X millia propriae iuventutis.* Sic Velleius II, 24: *haud plura quam XXX armatorum millia.* Nota numeri millenarii *M.* in veteri codice et hic et aliis locis ob causam, quam Gronov. ad Liv. XXXIV, 10, tradit, omissa est. Heinsius particulam *quam* inducendam putabat, nescio quomodo sibi persuadens, veteres semper ante numeralia *quam* omisisse: eique temere assensus est Burmannus. Enimvero etsi haec ellipsis frequentissima est, praesertim apud vetustiores scriptores, non tamen perpetua existimari debet; ut vel ex Velleiano loco, quem paullo ante adscripsimus, apparet. Nepos Thrasyb. 8: *non plus habuit secum, quam triginta de suis.* Idem Eum. 12: *non amplius, quam triduum, fame fatigatus.* Plin. H. N. XXV, 17: *si plura quam quatuor bibantur.* Gell. XVI, 10: *neque amplius quam mille quingentum aeris in censum deferebant.* Bina Ciceronis exempla laudavit Ier. Marklandus, docte explicateque de hac forma disputans, Animadvers. in Ciceronem anglice scriptis, p. 114.

Inscitia. Exemplar vetus habet, *inscia.* BVRER.

Hic primus e Pompeiis consul fuit. Haec verba, alieno loco posita, Acidalius revocat post vocem *Pompeium.* Optime. Sed vereor, ne plura in hoc loco turbata vitiataque sint. Quis enim Q. Pompeium, cuius nomen ob natalium sordes, mores his initiis dignos, et res infeliciter gestas, apud omnes infame et detestabile fuit, a Velleio *magni nominis virum* appel-

turpia ac detestabilia Mancinum Hostilium consulem. Sed Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum verecundia. Quippe non recusando perduxit huc, ut per Fecialeis nudus, ac post tergum religatis manibus, dederetur hostibus. Quem illi recipere se negaverunt, sicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam violationem fidei non debere unius lui sanguine.

2. Immanem deditio Mancini civitatis movit dissensionem. Quippe Tib. Gracchus, Tib. Gracchi, clarissimi atque eminentissimi viri, filius, P. Africani ex filia nepos, quo quaestore et auctore id foedus ictum erat, nunc graviter ferens aliquid a se factum infirmari, nunc similis vel iudicii, vel poenae metuens discrimen, tribunus pl. creatus, vir alioqui vita innocentissimus, ingenio florentissimus, proposito sanctissimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta et natura et in-

latum credat? Velleius, nisi vehementer fallor, hoc modo scripserat: *tum Pompeium* (*hic primus e Pompeiis, magni nominis viris, consul fuit*) *ad turpissima deduxit foedera.*

Quippe non recusando perduxit huc. Ego nihil hic intelligo. Forte quaedam ad sententiam perficiendam necessaria, librarii culpa, exciderunt. Vide Ciceron. de Offic. III, 30, quem Interpretes laudant, et Livium Epit. 56.

Caudini fecerunt. Melius *fecerant*, ut Heinsius scribit.

Publicam violationem fidei. H. Grotius de I. B. et P. II, 15, 16, legit: *publicae violationem fidei.* Sed sic perit vis et venustas oppositi, quod est in *publicam* et *unius.* Seneca Pater Suas. 7, p. 53: *Pro uno homine iactura publica pacisceris.* Contr. V, p. 389: *Nunquam unius facto publica fama corrumpitur.* Satius igitur est, vulgatam lectionem sequi, praesertim cum eam imitatione sua confirmet Sulpicius Sever. I, 29: *Ita paucorum scelus publico exitio punitum.*

Proposito sanctissimus. Graevius ad Cic. pro Dom. 8, *propositum* h. l. accipit pro ratione vitae. At sic *proposito sanctissimus* nihil differt a *vita innocentissimus.* Teneamus igitur tritam et vulgarem verbi significationem. An legendum *proposito constantissimus?* ut II, 60: *Asinius Pollio, firmus proposito, et Iulianis partibus fidus.* Sed sanctum Gracchi propositum fuisse, docet Sallust. Iug. 46: *Nam postquam Tiberius, et C. Gracchus vindicare plebem in libertatem, et paucorum scelera patefacere coepere.*

Quantas perfecta et natura et industria etc. Editor Basileensis ablativos *natura*, *industria*, inscienter pro nominativis capiens, haec ita corrupit: *quantas perfecta et natura et industria mortalis conditionis recipit.* Velleius

dustria mortalis conditio recipit, P. Mucio Scaevola, L. Calpurnio Coss. abhinc annos CLXII descivit a bonis; pollicitusque toti Italiae civitatem simul etiam promulgatis agrariis legibus, omnium statum concutientibus, summa imis miscuit, et in praeruptum atque anceps periculum adduxit remp. Octavioque collegae, pro bono publico stanti, imperium abrogavit: triumviros agris dividendis, coloniisque deducendis, creavit se, socerumque suum consularem Appium, et Gracchum fratrem, admodum iuvenem.

3. Tum P. Scipio Nasica, eius, qui optimus vir a senatu iudicatus erat, nepos, eius, qui censor porticus in Capitolio fecerat, filius, pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi viri, P. Africani patrui, privatusque et togatus, cum esset consobrinus Tib. Gracchi, patriam cognationi praeferens, et quidquid publice salutare non esset, privatim alienum existimans (ob eas virtutes pri-

ob oculos habuit Ciceron. de Orat. I, 9: *At vero Gracchi filii diserti, et omnibus vel naturae, vel doctrinae praesidiis ad dicendum parati, eloquentia rempublicam dissipaverunt.* Hanc ipsam loquendi formulam, paullum variatam, Velleius repetit II, 97: *adolescenti tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura mortalis recipit, vel industria perficit.* Adde II, 104: *neque illi spectaculo simile conditio mortalis recipere videtur.*

Omnium statum concutientibus. Scriptura edit. pr. haec est: *omnibus statim concupiscentibus.* Sed felix et palmaria Lipsii emendatio, quam in textum recipere non dubitavi. Formam loquendi illustrant Heins. ad h. l., et Duker. ad Flor. III, 23, 3.

Praeruptum atque anceps periculum. Praeruptum pro praeceps, periculi plenum. Seneca Pater Praef. Controv. V, p. 355: *virium fiducia aliis metuenda et praerupta audere.* Pseudo-Hegesippus, cui vox hoc sensu familiaris est, I, 24: *ut praerupto sese periculo daret.* Vide Wass. ad Sallust. Catil. 35. *Abruptum discrimen* dixit Ammian. Marc. XVI, 2. Et sic *abruptus* saepe apud alios, ut Liv. XXI, 44, et Quinctilian. Decl. XVIII, 11.

Imperium. Imperium de Tribuno pl. dicit, non *potestatem*, ut alii fere semper dicunt. Qua de re vide Duker. ad Flor. III, 14, 6.

Coloniïsque. Lipsius scribit, *colonisque;* quem recte sequitur Freins. Supplem. Liv. 58, 26, p. 1095.

Patruus. Sic ed. pr. *Patrui* correxit Editor Basil.

Ob eas virtutes. Malim cum Aldo Nepote: *ob quas virtutes.*

mus omnium absens pontifex max. factus est) circumdata laevo brachio togae lacinia, ex superiore parte Capitolii, summis gradibus insistens, hortatus est, qui salvam vellent rempublicam, se sequerentur. Tum optimates, senatus, atque equestris ordinis pars melior et maior, et intacta perniciosis consiliis plebs, inruere in Gracchum, stantem in area cum catervis suis, et concientem pene totius Italiae frequentiam. Is fugiens, decurrensque clivo Capitolino, fragmine subselii ictus, vitam, quam gloriosissime degere potuerat, immatura morte finivit. Hoc initium in urbe Roma civilis sanguinis, gladiorumque impunitatis fuit. Inde ius vi obrutum, potentiorque habitus prior; discordiaeque civium, antea conditionibus sanari solitae, ferro diiudicatae; bellaque non causis inita, sed pro ut eorum merces fuit. Quod haud mirum est. Non enim ibi consistunt exempla, unde coeperunt; sed quamlibet in tenuem recepta tramitem, la-

Circumdata. Est e correctione Aldi Nepotis. Edit. pr. *cum data.*

Ex superiori. Exempl. vetus habet: *ex superiore.* BVRER.

Concientem pene totius Italiae frequentiam. II, 20, *quo nomine ingentem totius Italiae frequentiam in urbem acciverat.*

Ius vi obrutum. Etsi non temere muto hanc lectionem, pronior tamen sim in hanc partem, ut Velleium scripsisse putem: *ius vi obtritum*, Liv. III, 56: *implorare praesidium populi, qui omnia iura populi obtrisset*, ubi MSS. quidam apud Drakenb. pari errore, *obruisset.* Contrario modo bis peccatum est in Nazarii Panegyr. Constantin. 3: *cuius* (oratoris) *copia tam larga, tam felix, quae, cum virtutes attrectaverit, non aut circumventa numero, desperato exitu, stupeat, aut obterat magnitudinem?* ubi e vestigiis Cod. Puteau. *obteratur magnitudine*, scribendum: *obruatur magnitudine.* Alter locus est, cap. 31, *et mira cum voluptate, conceptus e vita terror, insultatione interitus obterebatur.* Repone: *obruebatur.* Quinctilian. Decl. VI, 16: *tot voluptates obruere possunt unum dolorem.*

Antea conditionibus. Sic Editor Basil. scripsit. Edit. pr. *ante a conditionibus.*

Non enim ibi consistunt exempla. Imitatur, ut solet, Sallustium Catil. 51: *omnia mala exempla ex bonis orta sunt: sed ubi imperium ad ignaros, aut minus bonos pervenit; novum illud exemplum ab dignis et idoneis ad indignos et non idoneos transfertur.*

In tenuem recepta tramitem, etc. Eadem translatione Quinctilian. V, 14, p. 261: *Feratur eloquentia non semitis, sed campis, ac sibi viam, si quando non accepit, faciat.* Plura Inter-

tissime evagandi sibi viam faciunt: et, ubi semel recto deerratum est, in praeceps pervenitur; nec quisquam sibi putat turpe, quod alii fuit fructuosum.

4. Interim dum haec in Italia geruntur, Aristonicus, qui, mortuo rege Attalo, a quo Asia populo romano hereditate relicta erat, sicut relicta postea est a Nicomede Bithynia, mentitus regiae stirpis originem, armis eam occupaverat. Is victus a M. Perperna, ductusque in triumpho, sed M'. Aquilio, capite poenas dedit; cum initio belli Crassum Mucianum, virum iuris scientissimum, decedentem ex Asia proconsulem interemisset. Et P. Scipio Africanus Aemilianus, qui Carthaginem deleverat, post tot acceptas circa Numantiam clades, creatus iterum Cos. missusque in Hispaniam, fortunae virtutique expertae in Africa respondit (in Hispania) et intra annum ac tres menses, quam eo venerat, circundatam operibus Numantiam, excisamque aequavit solo. Nec quisquam ullius gentis hominum ante eum

preles ad illud Phaedri III, Prolog. 38: *Ego porro illius semitam feci viam.*

In praeceps pervenitur. II, 10, *a pravis in praecipitia pervenitur.*

Nec quisquam putat turpe. Exempl. vetus habet: *nec quisquam sibi putat turpe.* BVRER. II, 22: *nec quidquam videretur turpe, quod esset quaestuosum.*

Aristonicus, qui. Editor Basil. *qui* delevit, cum potius *is* ante *victus* tollere debuisset, ut Heinsius fecit.

Hereditate. Sic Aldus Nepos edidit. Edit. pr. *hereditati.*

Occupaverat. Editor Basil. *occupat.*

M. Perperna. Edit. pr. *M. Perpenna.* Vide Duker. ad Flor. II, 20, 6.

Ductusque in triumpho, sed M. Aquilio. Aldus Nepos et Sigon. Fast. ad a. 624, rectissime legunt: *ductusque in triumpho, sed a M. Aquilio.* Particula *sed* conditionem quandam et adiunctionem significat. II, 8: *filiorum, sed alterius in adoptionem dati.* II, 41: *Caesar magno illi Alexandro, sed sobrio, neque iracundo, simillimus.* II, 88: *equestri, sed splendido genere natus.* Cic. in Pison. 11: *buccae dignae Capua, sed illa vetere.* Vide Burm. ad Petron. 128.

Proconsulem. Vide Dukerum ad Flor. II, 20, 5.

Et P. Scipio. Vossius malit: *At P. Scipio.* Sed *et* saepe transitioni inservit, ut cap. seq. *Et ante eum.* II, 33: *Et Lucullus*; ubi Acidalius etiam *at* praeferebat.

In Hispania. Haec verba, Heinsio obsecutus, uncis circumscripsi.

clariori urbium excidio nomen suum perpetuae commendavit memoriae. Quippe, excisa Carthagine ac Numantia, ab alterius nos metu, alterius vindicavit contumeliis. Hic, eum interrogante tribuno Carbone, quid de Tib. Gracchi caede sentiret? respondit: si is occupandae reipublicae animum habuisset, iure caesum. Et, cum omnis concio adclamasset, *Hostium*, inquit, *armatorum totiens clamore non territus, qui possum vestro moveri, quorum noverca est Italia?* Reversus in urbem, intra breve tempus, M'. Aquilio, C. Sempronio Coss. abhinc annos CL, post duos consulatus, duosque triumphos, et bis excisos terrores reipublicae, mane in lectulo repertus est mortuus, ita ut quaedam elisarum faucium in cervice reperirentur notae. De tanti viri morte nulla habita est quaestio: eiusque corpus velato capite elatum est, cuius opera super totum terrarum orbem Roma extulerat caput. Seu fatalem, ut plures, seu conflatam

Clariori. Lege *clariore.* BVRER.

Hostium armatorum totiens clamore, etc. Scipionis dictum hoc modo refert Valer. Max. VI, 2, 3: *Taceant, quibus Italia noverca est. Non efficietis, ut solutos verear, quos alligatos adduxi.* Paullo aliter Aurel. Victor de Vir. Ill. 58: *Taceant, quibus Italia noverca, non mater est: Quos ego sub corona vendidi.* Sed cum Velleio prorsus convenit Plutarch. Apophthegm. p. 201. E. Ἐμὲ οὐδέποτε στρατοπέδων ἀλαλαγμὸς ἐθορύβησεν, οὔτε γε συγκλύδων ἀνθρώπων, ὧν οὐ μητέρα τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μητρυιὰν οὖσαν ἐπίσταμαι. Prius amaram habet servitutis exprobrationem; sed posterius magis consentaneum celso et magnifico Scipionis animo. *Italiam novercam* praeclare illustrat Gron. Obs. III, 11, p. 533. Sed fontem, unde Scipionis dictum fluxerit, primus monstravit P. Wesselingius Observ. I, 1, qui est Plato Menex. p. 404. B. ἀλλ' αὐτόχθονας, καὶ τῷ ὄντι ἐν πατρίδι οἰκοῦντας καὶ ζῶντας, καὶ τρεφομένους οὐχ ὑπὸ μητρυιᾶς, ὡς ἄλλοι, ἀλλ' ὑπὸ μητρὸς, τῆς χώρας ἐν ᾗ ᾤκουν.

CL. Aldus Nepos legit, CLVIII.

Et bis excisos terrores reipublicae. Vtitur verbis Ciceronis pro Muren. 28: *Bis consul fuerat P. Africanus, et duos terrores huius imperii, Carthaginem Numantiamque, deleverat.* Ex quo hic etiam legere malim: *et binos excisos terrores.*

Cuius opera super totum terrarum orbem, etc. Hic unus locus est, quod sciam, ubi Velleius nimio captandorum acuminum amore in frigus putidum et puerile inciderit. Reliquis locis hoc studium tanta prudentia rexit, ut, etiamsi crebritatem argutiarum reprehendas, tamen elegantiam et concinnitatem laudes.

insidiis, ut aliqui prodidere memoriae, mortem obiit, vitam certe dignissimam egit, quae nullius ad id temporis praeterquam avito fulgore vinceretur. Decessit anno ferme LVI. De quo si quis ambiget, recurrat ad priorem consulatum eius, in quem creatus est anno XXXVI, ita dubitare desinet.

5. Ante tempus excisae Numantiae, praeclara in Hispania militia D. Bruti fuit: qui, penetratis omnibus Hispaniae gentibus, ingenti vi hominum, urbiumque potitus numero, aditis quae vix audita erant, Gallaeci cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam severum illius Q. Macedonici in his gentibus imperium fuit, ut, cum urbem Contrebiam nomine in Hispania oppugnaret, pulsas praecipiti loco quinque cohortes legionarias, eodem protinus subire iuberet: facientibusque omnibus in procinctu testamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non deterritus proposito, (perseverantia ducis) quem moriturum miserat, militem victorem recepit. Tantum effecit mixtus timori pudor, spesque despe-

Recurrat. Editor Basil. *recurret.* Male.

A. Bruti. Sic ed. pr. Sed *D. Bruti* scripsimus cum Aldo Nepote. Vide Freinshem. ad Flor. II, 17, 12.

Numero. Ex glossa irrepsisse, bene vidit Lipsius.

Aditis quae vix audita erant. Sigon. Fast. ad a. 617, hunc locum ita laudat: *aditis quae vix adita erant.* Sed vulgata praeferenda. Brutus Oblivionis flumen transiit, et usque ad extremum Oceanum penetravit. Quae loca vix audita erant Romae illis temporibus, ut miraculi simile haberetur, Brutum ea cum exercitu adiisse. Vide Florum II, 17, 12.

Gallaeci. Edit. pr. *Galleci.*

In procinctu testamenta. Locus nobilis, et ab omnibus certatim adhibitus ad illustrandam §. 1, inst. *de Testam. ordin.*

Perseverantia ducis. Manifestum glossema, ut bene iudicat Davis. ad Cic. Tusc. Disp. III, 1. Quare uncis inclusimus.

Spesque desperatione quaesita. In hac sententia variis modis exprimenda veteres semper ludunt cum acumine quodam. Cicero ad Div. V, 13: *Te spes aliqua consolatur: nos erimus desperatione fortes.* Virgil. Aen. II, 354: *Vna salus victis, nullam sperare salutem.* Vbi plura La Cerda. Ovid. Trist. I, IV, 4: *Audaces cogimur esse metu.* Seneca N. Q. II, 59: *Animus ex ipsa desperatione sumatur.* Ad Velleium proxime accedunt, Curt. V, 4: *saepe desperatio*

ratione quaesita. Hic virtute ac severitate facti, at Fabius Aemilianus, Pauli exemplo, disciplinae in Hispania fuit clarissimus.

6. Decem deinde interpositis annis, qui Tib. Gracchum, idem Caium, fratrem eius, occupavit furor, tam virtutibus eius omnibus, quam huic errori similem, ingenio etiam, eloquentiaque longe praestantiorem. Qui cum summa quiete animi civitatis princeps esse posset, vel *vindicandae fraternae mortis gratia, vel praemuniendae regalis potentiae, eiusdem exempli tribunatum ingressus, longe maiora et acriora repetens, dabat civitatem omnibus Italicis. Extendebat eam pene usque Alpeis; dividebat agros; vetabat quemquam civem plus quingentis iugeribus habere: quod aliquando lege Licinia cautum erat: nova constituebat portoria; novis coloniis replebat provincias; iudicia a senatu transfere-

spei caussa est, et Orosius V, 15: *tandem Marius consul forti desperatione spei viam fecit*. Vide Freinshem. ad Curt. l. c. et ad Flor. II, 18, 13.

At Fabius Aemilianus, Pauli exemplo, disciplinae, etc. Distingue cum Lipsio: *at Fabius Aemilianus, Pauli, exemplo disciplinae in Hispania fuit clarissimus*. In *Pauli* Lipsius subintelligit *filius*. Verum cum Latini hanc Graecorum rationem non tam in suis, quam in peregrinis nominibus sequantur, ut *Asdrubal Gisgonis*, *Seleucus Antiochi*, de quibus vide Interpretes ad Liv XXVIII, 12, et Duker. ad Flor. II, 6, 19, malim vocem *filius* addere, quae per unam literam *F* notata facile excidere potuit. Exemplum disciplinae Q. Fabii Max. narrant Valer. Max. II, 7, 11: et Frontin IV, 1, 42: ubi viri docti male Servilianum intelligunt, cum ex Velleio Aemilianus sit intelligendus.

Longe maiora et acriora repetens. Forte legendum: *longe maiora et altiora petens*. Liv. IV, 13: *Ipse ad altiora et non concessa tendere*. Sueton. Caes. 26: *altiora iam meditans*. De his ipsis Gracchis Lucan. VI, 795: *Legibus immodicos, ausosque ingentia Gracchos*. *Altior et acrior* saepe permutari, ostendit Heins. ad Ovid. Rem. Am. 651. *Petere* idem est, quod *appetere* apud Nepot. Pausan. 2: *coepit maiores appetere res*. *Re* in *repetens* natum est ex ultima syllaba vocis praecedentis.

Plus quingentis iugeribus habere. De hac lege Gracchi, vide Vossium ad h. l. et Duker. ad Liv. Epit. 58.

Iudicia a senatu transferebat ad equites. De hac lege est locus elegans, sed mutilus, Varronis de Vita Pop. Ro. lib. IV, apud Non. Marcell. p. 454: *In spem adducebat, non plus soluturos quam vellent. Iniquus equestri ordini iudicia tradidit, ac bicipitem ci-*

bat ad equites; frumentum plebi dare instituerat; nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem statu relinquebat: quin alterum etiam continuavit tribunatum. Hunc L. Opimius Cos. qui praetor Fragellas exciderat, persecutus armis, unaque Fulvium Flaccum, consularem ac triumphalem virum, aeque prava cupientem, quem C. Gracchus in locum Tiberii fratris III virum nominaverat, eum socium regalis adsumpserat potentiae, morte adficit. Id unum nefarie ab Opimio proditum, quod capitis, non dicam Gracchi, sed civis romani pretium se daturum, idque auro repensurum proposuit. Flaccus in Aventino armatos ad pugnam ciens, cum filio maiore iugulatus est. Gracchus profugiens, cum iam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miserat, cervicem Euporo servo praebuit, qui non segnius se ipse interemit, quam domino succurrerat. Quo die singularis Pomponii equitis romani in Gracchum fides fuit. Qui more Coclitis, sustentatis in ponte

vitatem fecit, discordiarum civilium fontem. Legendum: *In spem plebem adducebat, non plus soluturos quam vellent. Iniquus senatui, equestri ordini iudicia tradidit*, etc. Vocem *plebem* similitudo praecedentis *spem* absorpsit. *Senatui* excidisse, vidit etiam Sigon. de Ant. Iur. Civ. Ro. II, 18. Vt Varro hoc loco *civitatem bicipitem*, sic alibi potentiae societatem, quam Pompeius, Caesar, et Crassus inierant, *tricipitem* appellavit, teste Appiano de B. C. II, p. 716.

Dare instituerat. Edit. pr. *dari instituerat*, quod correxit Aldus Nepos.

Nihil quietum denique in eodem statu relinquebat. P. Manutius, hunc locum laudans, de Legib. cap. 15, vocem *quietum* omisit. Nec me, fateor, tot similium cumulatione delectari. Sed malim *tranquillum*, quam *quietum*, de glossa suspectum habere, ob imitationem Sallustii Iug. 70: *prorsus nihil intactum, neque quietum pati: cuncta agitare.* Catil. 21: *tamen etsi illis quieta movere, magna merces videbatur.* Vide Wassium ad eundem Iug. 93. Legendum igitur: *nihil immotum, nihil quietum, nihil denique in eodem statu relinquebat.*

III *virum nominaverat, eum socium regalis ads.* Haec est editionis primae scriptura, quam satis vitiosam peius corrupit Editor Basileensis, pro *eum* scribens *eumque.* Repone: *quem C. Gracchus in locum Tiberii fratris triumvirum nominatum, socium regalis adsumserat potentiae.*

Armatos. Est ex correctione Editoris Basil. Editio pr. *armatus.*

In ponte hostilius eius, gladio se transfixit. Sic distinximus cum Pu-

hostibus eius, gladio se transfixit. Vt Tiberii Gracchi antea corpus, ita Caii, mira crudelitate victorum, in Tiberim deiectum est.

7. Hunc Tib. Gracchi liberi, P. Scipionis Africani nepotes, viva adhuc matre Cornelia, Africani filia, viri optimis ingeniis male usi, vitae mortisque habuere exitum. Qui si civilem dignitatis concupissent modum, quidquid tumultuando adipisci gestierunt, quietis obtulisset respublica. Huic atrocitati adiectum scelus unicum. Quippe iuvenis, specie excellens, nec dum duodevicesimum transgressus annum, immunisque delictorum paternorum, Fulvii Flacci filius, quem pater legatum de conditionibus miserat, ab Opimio interemptus est. Quem cum haruspex Tuscus, amicus, flentem in vincula duci vidisset, quin tu hoc potius, inquit, facis? protinusque inliso capite in postem lapideum ianuae carceris, effusoque cerebro, exspiravit. Crudelesque mox quaestiones

teano. Edit. pr. interpungit post *hostibus.*

Tib. Gracchi. Edit. pr. *C. Gracchi;* quod correxit Aldus Nepos.

Vitae mortisque habuere exitum. Argutum, sed rarum loquendi genus. *Hunc vitae exitum habuit*, sic vitam finivit: at *hunc mortis exitum habuit*, hoc violento mortis genere periit. Quod perpetuum in his formulis discrimen est. Quinctilian. Decl. XVII, 3: *Non habet alium, quam mortis exitum filius, qui nec reconciliari potest, nec abdicari.* Septimius de B. Troi. IV, 24: *Percontatus exitum paternae mortis.* Macrob. Sat. I, 11, p. 237: *Vide in hac fortuna etiam magnanimitatem exitum mortis ludibrio praeferentem.* Vide Gronovium Observ. in Script. Eccles. cap. X, p. 106.

Si civilem dignitatis concupissent modum, etc. Hoc ita expressit cap. praeced. *Qui cum summa quiete animi, civitatis princeps esse posset.*

Vnicum. Id est, summum, singulare, ut recte Acidalius. Notandum est, hic in deteriorem partem dici, ut apud Lucan. III, 652: *tunc unica diri Conspecta est leti facies.*

Interemtus est. Pro, interimi iussus est, ut bene cepit Io. Schulting. ad Senec. Contr. I, p. 96. Quae loquendi forma nunc vel tironibus nota est, post toties repetitas doctorum hominum admonitiones.

In postem lapideum. Edit. pr. *in pontem lapideum.* Sed recepimus emendationem Aldi Nepotis, quam planissime confirmat Valer. Maximus, eandem rem narrans, IX, 12, 6; ubi Interpretes nimia socordia hunc Velleii locum praetermiserunt.

in amicos clientesque Gracchorum habitae sunt. Sed Opimium, virum alioqui sanctum et gravem, damnatum postea iudicio publico, memoria ipsius saevitiae, nulla civilis persecuta est misericordia. Eadem Rupilium Popiliumque qui Coss. asperrime in Tiberii Gracchi amicos saevierant, postea iudiciorum publicorum merito oppressit invidia. Rei tantae parum ad notitiam pertinens interponetur. Hic est Opimius, a quo Cos. celeberrimum Opimiani vini nomen: quod iam nullum esse, spacio annorum colligi potest; cum ab eo sint ad te, M. Vinici, Cos. anni CLI. Factum Opimii, quod inimicitiarum quaesita erat ultio, minor sequuta auctoritas: et visa ultio privato odio magis, quam publicae vindictae data.

8. Subinde Porcio Marcioque Coss. deducta colonia,

Virum alioqui sanctum et gravem. Sic Velleius saepe laudat innocentiam vitae, moresque incorruptos; II, 46; *vir cetera sanctissimus*; II, 59, *C. Octavius, gravis, sanctus, innocens*; II, 29, *sanctitate praecipuus.* Vide Duker. ad Flor. II, 6, 40. Pro eo dixit, II, 2, *vir alioqui vita innocentissimus*, et II, 49, *vir antiquus et gravis.*

Rupilium. Edit. pr. *Rutilium.* Correxit Aldus Nepos, sive Puteanus.

Vini. Edit. pr. *vici*, quod emendavit Editor Basileensis.

Cum ab eo ad te. Exempl. vetus habet: *cum ab eo sint ad te.* BVRER.

Inimicitiarum quaesita erat ultio. Merito Lipsium offendit ingrata vocis *ultio* repetitio. Sed eius medicina modum excedit. Forte legendum: *quod inimicitiarum quaesita erat relatio.* Cicero pro Scaur. p. 617: *eas sibi inimicitias non susceptas, sed relatas.* Saepe sic veteres de vindicta loquuntur. Seneca de Ira, II, 32: *dulce est, dolorem reddere.* Ibidem: *Qui dolorem regerit, tantum excusatius peccat.* Lactant. VI, 18: *non minus enim mali est, referre iniuriam, quam inferre*; et mox: *iis, qui sibi nocent, vicem retribuere conantur.*

Vltio privato odio magis, quam publicae vindictae data. Sensus hic est: Vltus est C. Gracchum, eiusque socios, magis ut privato odio satisfaceret, quam ut reipublicae maiestatem vindicaret. Valer. Max. V, 8, 1: *Exuit patrem, ut consulem ageret: orbusque vivere, quam publicae vindictae deesse maluit.* Verbi *dare* elegantiam illustrarunt Gronov. Observ. II, 15, et Duker. ad Flor. IV, 2, 57. Similis locus Livii XXIV, 45, *ut irae magis, quam avaritiae, datum crederent homines.* Seneca Pater Contr. IV, p. 298, *dedisti istud iactationi tuae.* Lucan. IV, 688: *Privatae sed bella dabat Iuba concitus irae*; quod, monente T. Hemsterhusio in Adversar. MSS. minus recte intellexit Oudendorpius. Quinctilian. X, 1, p. 508, *plus stomacho, quam consilio dedit.*

Porcio Marcioque. Edit. pr. *Portio*

Narbo Martius. Mandetur deinde memoriae severitas iudiciorum. Quippe C. Cato consularis, M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus est; cum lis eius IIII. aestimaretur. Adeo illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur, quam modum, factaque ad consilium dirigebant, et quid, non in quantum, admissum foret, aestimabant. Circa eadem tempora M. Metelli fratres uno die triumphaverunt. Non minus clarum exemplum, et adhuc unicum, Fulvii Flacci, eius qui Capuam ceperat, filiorum, sed alterius in adoptionem dati, in collegio Cos. fuit. Adoptivus in Acidini Manlii familiam datus. Nam census Metellorum, patruelium, non germanorum fratrum fuit: quod solis

Martioque. Burmannus totam hanc de colonia, Narbone Martio, periodum huc translatam putat ex I, 15, non improbanda couiectura.

C. Cato, consularis. Sic Aldus Nepos correxit. Edit. pr. *Cos. Cato, consularis*, pro quo Editor Basil. male: *M. Cato, consularis*.

Lis eius IIII aestimaretur. Pro *eius* Scaliger de Re Numar. p. 79, et Sigon. de Iudic. I, 27, scribunt *ei*. Sed utroque modo dici, *litem alicui*, et *litem alicuius aestimare*, exemplis ostendit Drakenb. ad Liv. XLV, 24.

Factaque ad consilium dirigebant. Id est, de factis ex consilio facientis indicabant II, 30: *invidiam rerum non ad caussam, sed ad voluntatem, personasque dirigere*. Pro *dirigere* Cicero dicit *referre*, *revocare*. Vide Io. Schulting. ad Senec. Contr. I, p. 89. Sententia ipsa convenit legibus romanis, quae, ut Cicero pro Milon. 7, ait, tam hominum consilia, quam exitus rerum vindicabant. Vide P. Pithoeum ad Coll. Legg. Mos. et Rom. I, 7, qui hoc Velleii loco usus est, et H. Grotium Flor. Spars. ad Ius Iustin. p. 247, 379.

In quantum. I. Cuiacius Paratitl. D. de Leg. Iul. Repetund. p. 88, hunc locum laudans, praepositionem *in* omittit. Sed hanc loquendi formam satis vindicavimus ad I, 9.

M. Metelli fratres. Sic est in edit. pr. Sed Sigonius Fast. ad a. 631, ex eoque, ut videtur, Aldus Nepos bene legunt: II, sive *duo Metelli fratres*, ut illud *M.* quod Editor Basil. expunxit, natum sit ex nota numerali II. Quam correctionem sequitur Simsonus Chron. ad a. 3892.

Dati, in collegio Cos. fuit. Adoptivus. Sic distinxit Editor Basil. Prava interpunctione edit. pr. *dati. In collegio Cos. fuit adoptivus*.

Acidini Manlii. Sic emendarunt Aldus Nepos, et Sigon. ad Liv. XL, 43; edit. pr. *Acidiani Manli*.

Census. *Censura* reposuit Editor Basil. Recte. Neque enim credo, veteres *census* et *censura* promiscue dixisse, ut Heinsio placet.

contigerat Scipionibus. Tum Cimbri, et Teutoni transcendere Rhenum, multis mox nostris, suisque cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus eius Minucii, qui porticus, quae hodieque celebres sunt, molitus est, ex Scordiscis triumphus fuit.

9. Eodem tractu temporum nituerunt oratores, Scipio Aemilianus, Laeliusque, Ser. Galba, duo Gracchi, C. Fannius, Carbo Papirius. Nec praetereundus Metellus Numidicus, et Scaurus, et ante omnes L. Crassus, et M. Antonius. Quorum aetati ingeniisque successere C. Caesar Strabo, P. Sulpicius. Nam Q. Mucius iuris scientia, quam proprie eloquentiae nomine, celebrior fuit. Clara etiam per idem aevi spacium fuere ingenia, in togatis Afranii, in tragoediis Pacuvii, atque Accii, usque in graecorum ingeniorum comparationem evecta, ma-

Minucii. Sic Editor Basil. scripsit. Edit. pr. *Minici*, ut saepe *Minicia porticus* pro *Minucia* in antiquis lapidibus apud Gruter. p. 54, 6. Fabrett. p. 700, et Murator. p. 357, 3. De duplice *Minucia*, quarum altera *Vetus*, altera *Frumentaria* dicebatur, post Nardinum Rom. Antiq. VI, 10, egit Mazochius ad Tabul. Heracleens. p. 319.

E Scordiscis. Est ab ingenio Editoris Basileensis. Editio prima mendose: *ex Cordiscis.*

Eodem temporum tractu. Exemplar vetus habet: *Eodem tractu temporum.* BVRER.

Carbo Papirius. Nec praetereundus etc. Haec, ut constructio constet, ita transpone: *Carbo Papirius, et ante omnes L. Crassus, et M. Antonius. Nec praetereundus Metellus Numidicus, et Scaurus.*

Crassus. Exempl. vetus habet: *L. Crassus.* BVRER.

Nam Q. Mucius. Sic bene correxit Aldus Nepos. Edit. pr. *Namque Mucius*, ut cap. 11 eodem errore, *perque Metellum*, pro, *per Q. Metellum.*

Quam proprie eloquentiae nomine. Secuti sumus certissimam Lipsii emendationem. Edit. pr. *quam propriae eloquentiae nomine.* *Proprie* est praecipue, in primis. Liv. XLIV, 22: *a prudentibus et proprie rei militaris peritis monendi Imperatores.* Valer. Max. VIII, 9, 3: *vim facundiae proprie expressit*, ubi vide Perizonium. Quinctilian. X, 1, p. 508: *mira sermonis, cuius proprie studiosus fuit, elegantia.* Adde Interpretes ad h. l.

In graecorum ingeniorum comparationem eius aetatis. Exemplar vetus habet: *in Graecorum ingeniorum comparationem evectis.* BVRER. Mirum est, Rhenanum pro *evectis* in veteri codice legisse *eius aetatis*. Sed credimus Burerio, antiquae fidei homini, *evectis* esse in MS. Ex eo Basileensis Editor fecit *evecti*, ut ad unum Accium

gnumque inter hos ipsos facientis operi suo locum (Ennii); adeo quidem, ut in illis limae, in hoc pene plus videatur fuisse sanguinis. Celebre et Lucilii nomen fuit, qui sub P. Africano, Numantino bello eques militaverat. Quo quidem tempore iuvenis adhuc Iugurtha ac Marius, sub eodem Africano militantes, in iisdem castris didicere, quae postea in contrariis facerent. Historiarum auctor iam tum Sisenna erat iuvenis; sed opus belli civilis, Sullanique post aliquot annos ab eo seniore editum est. Vetustior Sisenna fuit Coelius; aequalis Sisennae Rutilius, Claudiusque Quadrigarius, et Valerius Antias. Sane non ignoremus, eadem aetate fuisse Pomponium, sensibus celebrem, verbis rudem, et novitate inventi a se operis commendabilem.

10. Prosequamur notam severitatem censorum, Cas-

referatur; rectius Heinsius, *evecta*, ut ad *ingenia*.

Facientis operi suo locum. Heinsius praeclare vidit, *Ennii* nomen post *locum* excidisse. Quo invento cum nihil verius sit, nomen poëtae, uncis inclusum, in pristinam sedem revocavi.

Iuvenis. Potius *iuvenes*, ut Burmanno placet.

Opus belli civilis, Sullanique. Haec est scriptura editionis primae, ex qua Editor Basil. coniunctionem *que* sustulit, ut *bellum civile Sullanum* eo modo dicatur, quo apud Sueton. Caes. 56, *bellum civile Pompeianum.* Cui temere obtemperarunt reliqui Editores, uno Raphelengio excepto, qui tamen *bellum Sullanum* male explicat, quod Sulla cum Mithridate gessit. Id enim non *Sullanum*, sed *Mithridaticum*, perpetua veterum Scriptorum consuetudine, dicendum fuisset. Neque Sisenna res, quas Sulla adversus Mithridatem gessit, singulari opere persecutus est, sed attigit Libro VI Historiae, sicut ipse testatur apud Gellium XII, 15. Sisennam *res romanas* scripsisse, dicit Ascon. ad Cicer. Orat. Cornelian. p. 431. Verum, ut ex Fragmentis intelligitur, ceteris rebus romanis breviter percursis, bellum Sociale, et Sullanum, non duplici, sed uno eodemque opere, copiosissime enarravit. Vide Seb. Corradum ad Cicer. Brut. p. 344, et Vossium de Histor. Latin. I, 10. Ex quibus perspicuum est, Velleium scripsisse: *opus belli socialis, Sullanique.*

Notam severitatem censorum. Friget meo sensu adiectivum *notam.* Malim: *notam severam censorum. Notam* de animadversione censoria proprie dici, nemo nescit. Coniecturam nostram confirmat Valer. Max. VIII, 1, 7, eandem fere rem narrans: *Admodum severae notae et illud populi iudicium, cum M. Aemilium Porcinam a L. Cassio accusatum crimine nimis sublime extructae villae in Alsiensi agro, gravi multa affecit*; ubi *L. Cas-*

sii Longini, Caepionisque, qui abhinc annos CLVII Lepidum Aemilium, augurem, quod sex milibus aedes conduxisset, adesse iusserunt. At nunc, si quis tanti habitet, vix ut senator agnoscitur. Adeo mature a rectis in vitia, a vitiis in prava, a pravis in praecipitia pervenitur. Eodem tractu temporum et Domitii ex Arvernis, et Fabii ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio, Pauli nepoti, ex victoria cognomen Allobrogico inditum. Notetur Domitiae familiae peculiaris quaedam, et ut clarissima, ita artata numero felicitas: uti ante hunc nobilissimae simplicitatis iuvenem, Cn Domitium, fuere

sius est Cassius Longinus, censor: at *Aemilium*, quem Velleius *Lepidum*, Valerius *Porcinam* vocat.

Lepidum Aemilium. Sic Aldus Nepos emendavit errorem edit. pr. *Lepidum Aelium.*

Adesse iusserunt. Cic. pro Dom. 21: *cum eos, qui in conventu virorum bonorum verba de salute mea fecerant, adesse iussisti;* quem locum male accepit Tennul. ad Frontin. I, 12, 12. Ascon. in Cic. pro Scauro p. 617: *ut Q. Varius Trib. pl. belli concitati crimine adesse apud se Scaurum iuberet.* Sed satis exemplorum habet Brissonius de Formul. V, p. 445.

Vix ut senator agnoscitur. Id est, vix pro senatore habetur. Liv. VI, 7: *An me, quod non dictator vobis, sed tribunus signum dedi, non agnoscitis ducem?* Plin. Paneg. 21: *reversus imperator, qui privatus exieras, agnosceris;* ubi vide Swarzium. *Vt* ex vicino *vix* natum videri possit. Certe ab aliis scriptoribus in hac forma omittitur. Sed vide Acidal. ad II, 33.

A rectis in vitia, a vitiis in prava. Quasi discrimen esset inter *vitia* et *prava*, quae nihil differunt. Cic. Parad. III, 1: *pravitates animi recte vitia dicuntur.* Sed locus turpi glossemate liberandus, et in posterum sic legendus est: *Adeo mature a rectis in prava, a pravis in praecipitia pervenitur.*

Artata numero felicitas. Pacat. Paneg. 32: *quam numero artarat annonam, comparcendo laxabat. Artare* familiare Velleio verbum esse, Heinsius ad h. l. ostendit.

Vti ante hunc. Id *uti*, numerale nomen esse debet, meo iudicio. Nam hoc exposcit sensus. RHENAN. Aldus Nepos ad h. l. et Sigon. ad Liv. XXXI, 18, pro *uti* legunt VII, ex Sueton. Ner. 1, ubi vide Interpretes. At Lipsius IV, ut Velleius significet, quatuor Domitios, parentibus suis unicos, ad consulatum pervenisse. Lipsianam rationem non spreverim. At ubi quatuor triumphi? Eos ut Lipsius inveniat, huc trahit Domitii Calvini triumphum de Hispanis; cum tamen probabile sit, Velleium non felicitatem Domitiorum ex familia Calvinorum, sed tantum Aenobarborum, quorum posteri tum gratiosi erant apud Tiberium, praedicare voluisse. Videant acutiores.

Nobilissimae simplicitatis iuvenem.

singulis omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum, sacerdotiaque, ad triumphi autem pene omnes pervenerunt insignia.

11. Bellum deinde Iugurthinum gestum est per Q. Metellum, nulli secundum seculi sui. Huius legatus fuit C. Marius, quem praediximus, natus equestri loco, hirtus atque horridus, vitaque sanctus, quantum bello optimus, tantum pace pessimus, immodicus gloriae,

Frequens et proprius Velleio laudandi modus. II, 72: *eminentissimae ac nobilissimae simplicitatis viri*; 125: *vir simplicitatis generosissimae. Simplicitas* est candor et veritas: nisi bonitatem interpretari malis ex simili loco, II, 43: *viri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest.* Lapis apud Gruter. p. 1145, 2: *Sentine Bittaliae, bonae memoriae coniugi, sincerissimae fidei et simplicitatis.*

Per Q. Metellum. Sic Editor Basil. Editio prima: *perque Metellum.*

Natus equestri loco. Atqui II, 128, Marium *ignotae originis* fuisse scribit. Quae inter se pugnantia Iac. Perizonius ad Aelian. V. H. XII, 6, infeliciter in concordiam redigere tentavit. Clamat tota antiquitas, Marium sordidissima contemtissimaque stirpe natum esse, Sallust. Iug. 73; Valer. Ma . VI, 9, 14; Seneca Pater Contr. I, p. 122; Flor. III, 1, 13; Plutarch. in eius Vita p. 407, A; Dio Cass. Fragm. p. 40, ut alios mittam. Eundem *aratorem* dicunt Plinius H. N. XXXIII, 11, et Iuvenal. Sat. VIII, 246; *ferri artificem* Aurel. Victor de Caesar. cap. 33, §. 11. Iure igitur viri docti gravissimum mendum hic sibi visi sunt deprehendisse. Sed, quid Velleius scripserit, nemo unus divinare potuit. Lege: *natus extremo loco.* Quod confirmatur ab ipso Velleio I, 11: *regiae stirpis se ferebat, cum esset ultimae.* Liv. I, 47: *maledicta ab stirpe ultima orsus.* Iustin. XXV, 1: *Balam quemdam sortis extremae iuvenem.* Sueton. Calig. 35: *Nullus tam abiectae conditionis, tamque extremae sortis fuit.* Vide Duker. ad Flor. II, 3. Sic Petron. cap. 126: *extrema plebs.* Appulei. Met. IV, p. 85: *hominis extremi, tamque infimi.* Vlpian. L. 15, §. 44, D. de Iniur. *servus notae extremae.* Haec coniectura quin paullo audacior dicatur, nihil impedio; modo felix audacia fuerit in Velleii manu assequenda.

Hirtus atque horridus. Refer cum Ruperto ad ingenium et mores, ut Horat. I, Ep. 3, 22: *non tibi parvum Ingenium, non incultum est, nec turpiter hirtum.* Idque convenit verbis Marii apud Sallust. Iug. 85: *Sordidum me et incultis moribus dicunt.*

Quantum bello optimus, tantum pace pessimus. Imitatur Livium Epit. 80, qui de hoc ipso Mario dicit: *vir, cuius si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit.* Livium, aut Velleium potius expressit Tacitus Hist. II, 86: *Primus Antonius pace pessimus, bello non spernendus.*

Immodicus gloriae. Sallust. Fragm. p. 84, *immodicus animi*, pro quo p. 60, *nimius animi.* Hegesipp. V, 19:

insatiabilis, impotens, semperque inquietus. Hic per publicanos, aliosque in Africa negotianteis, criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in tertium annum bellum, et naturalem nobilitatis superbiam, morandique in imperiis cupiditatem, effecit, ut, cum, commeatu petito, Romam venisset, consul crearetur, bellique pene patrati a Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, summa committeretur sibi. Metelli tamen et triumphus fuit clarissimus, et meritum: virtutique cognomen Numidici inditum. Vt paulo ante Domitiae familiae, ita Caeciliae notanda claritudo est: quippe intra XII ferme annos huius temporis consules fuere Metelli, aut censores, aut triumpharunt amplius XII, ut appareat, quemadmodum urbium, imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire.

12. At C. Marius L. Sullam, iam tunc, ut praecaven-

sed immodicus animus, ac victoriae avidus, in hostem prosilivit; ubi scribendum: *immodicus animi*, ut est apud eundem I, 15. Pro *immodicus gloriae* Seneca Pater Contr. I, p. 140, dixit *insatiabilis gloriae*, quod ipsum ad alterum explicandum in Velleii margine scripsit Grammaticus, unde, ut fieri solet, in textum venit. Quod pulchre animadvertit vir doctus, G. Cortius, ut opinor, in Act. Erud. a. 1721, p. 117.

Naturalem nobilitatis superbiam. Ob oculos habuit Sallust. Iug. 64: *superbia, commune nobilitatis malum;* item quae sequuntur: *ab imperatore bellum consulto trahi, quod homo inanis et regiae superbiae imperio nimis gauderet.*

Morandique. Alias, *immorandique.* Rhenan.

Et meritum: virtutique cognomen Numidici inditum. Sic legitur, et interpungitur in editione prima. Sed sequenda coniectura Gruteri et Ortvini: *et meritum virtute ei cognomen Numidici inditum*; ut II, 15, *qui meritum cognomen Pii consecutus erat.* Idem tamen Gruterus frustra tolli vult *inditum* I, 11: *cui ex virtute Macedonici nomen inditum erat*; II, 91: *quod cognomen illi consensus universi senatus populique romani indidit.*

Claritudo. Hanc vocem habet a Sallustio Iug. 2, ubi vide Cortium.

Metelli. De Metellis agit Burmannus ad h. l. qui sequi non debebat vulgarem errorem, quo L. Metellus Diadematus, et L. Metellus Dalmaticus pro uno eodemque habentur, praesertim cum Graevius, post Pighium et Norisium, veriora docuisset ad Cicer. p. Red. ad Quir. 3. Adde cl. Ernestum Clav. Cic. v. *L. Metellus Diadematus.*

tibus fatis, copulatum sibi quaestorem habuit, et per eum missum ad regem Bocchum, Iugurtha rege, abhinc annos ferme CXXXVIII, potitus est: designatusque iterum Cos. in urbem reversus, secundi consulatus initio calendis Ianuariis eum in triumpho duxit. Effusa, ut praediximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris ac Teutonis erat, cum Caepionem, Manliumque Coss. et ante Carbonem, Silanumque fudissent fugassentque in Galliis, et exuissent exercitu, Scaurumque Aurelium Cos. et alios celeberrimi nominis viros trucidassent, populus R. non alium repellendis tantis hostibus magis idoneum imperatorem, quam Marium, est ratus. Tum multiplicati consulatus eius. Tertius in apparatu belli consumptus: quo anno Cn. Domitius tri-

Caepionem, Manliumque Coss. Vide Livium Epit. 67; Flor. III, 3, et utroque loco Interpretes.

Silanumque. Ita recte Aldus Nepos. Edit. pr. *Syllanumque.* Idem in hoc nomine error relictus est in Quinctiliano Decl. III, 13.

Scaurumque Aurelium Cos. Aldus Nepos, sive Puteanus, malit *consularem*, ut alii scriptores dicunt.

Celeberrimi nominis viros. Liv. IV, 54: *cum tres celeberrimi nominis haberet duces*; XXVII, 40: *duo celeberrimi nominis duces circumstare urbem romanam.* Gell. XIII, 24: *homo in studiis doctrinae multi atque celebrati nominis.* Ciceronis consuetudo vocem *celeber* rebus, non personis, tribuit. *Celebritas* tamen dicitur pro hominis fama apud eundem de Offic. II, 13.

Cn. Domitius Trib. pl. legem tulit. De hac lege est locus Ciceronis ad Brut. Ep. 5: *Existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitiis posse haberi; nam etiam factum est antea. C. enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur.* Atqui, si haec vera sunt, lex non secundo Marii consulatu, sed ante illum lata est, quoniam Marius, ut ex inscriptione apud Gruter. p. 436, 3, apparet, iam ante secundum consulatum augur fuit. Haec aliaque plura disputat Ier. Marklandus V. C. Animadvers. anglice scriptis in Ciceronis ad Brutum Epist. p. 170. Ego vero tametsi eidem Marklando, et Iacobo Tunstallo, viro doctissimo, facile assentior, Ciceronis ad Brutum, et Bruti ad Ciceronem Epistolas a falsario esse confictas, tamen non video, quomodo, quod Marklandus dicit, ex illa inscriptione colligi possit. Immo Scipionis Maffei Crit. Lapid. III, 3, p. 226, iudicium de talibus Epigrammatis historicis secutus, totam inscriptionem commenticiam iudico. De Lege Domitia multi egerunt, sed omnium accuratissime Duker. ad Liv. XXXIX, 45, et Epit. 67, et Ernest. Indic. Legum v. *Domitia.*

bunus pl. legem tulit, ut sacerdotes, quos antea conlegae sufficiebant, populus crearet. Quarto trans Alpeis circa Aquas Sextias cum Teutonis conflixit, amplius CL hostium priore ac postero die ab eo trucidatis, gensque excisa Teutonum. Quinto, citra Alpeis in campis, quibus nomen erat Raudiis, ipse Cos. et Procos. Q. Lutatius Catulus fortunatissimo decertavere proelio: caesa aut capta amplius C. hominum. Hac victoria videtur meruisse Marius, ne eius nati remp. poeniteret, ac bona malis repensasse. Sextus consulatus veluti praemium ei meritorum datus. Non tamen huius consulatus fraudetur gloria, quo Servilii Glauciae, Saturninique Apuleii furorem, continuatis honoribus remp. lacerantium, et gladiis quoque et caede comitia discutientium, Cos. armis compescuit, hominesque exitiabiles in Hostilia curia morte multavit.

13. Deinde interiectis paucis annis, tribunatum iniit M. Livius Drusus, vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia ingenio animoque, quam fortuna usus. Qui cum senatui priscum restituere cuperet decus, et iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; (quippe eam potestatem nacti equites Grac-

Trucidatis. Scribendum, *trucidata*; ut mox: *caesa aut capta amplius C. hominum.*

Raudiis. Edit. pr. *Raudis*, de more, quo centies in veteri codice simplex i pro duplice ponitur, ut statim *Servili* pro *Servilii*. De varietate in huius campi nomine vide Interpretes ad Flor. III, 3, 14.

Ne eius nati remp. poeniteret. Nescio, an colorem duxerit e Livio apud Senec. Nat. Qu. V, 18: *quod de Caesare olim maiore vulgo dictitatum est, et a Tito Livio positum, in incerto esse, utrum illum magis nasci reip. profuerit, an non nasci.* Cicero Phil. I, 14: *ita guberna rempublicam, ut natum esse te cives tui gaudeant.*

M. Livius Drusus. Velleium, turpi erga Tiberium, qui ad Drusum genus maternum referebat, adulatione, modum in Druso laudando excedere, bene iudicant Puteanus ad h. l. Manut. ad Cic. pro Rabir. Post. 7, et Freinshem. Supplem. Liv. LXXI, 25. Praeter Velleium, Drusus laudatorem invenit Pseudo-Sallustium de Rep. ord. Ep. II, 6, qui eius acta, nobilitatis odio, simili modo defendit.

chanis legibus, cum in multos clarissimos atque innocentissimos viros saevissent, tum P. Rutilium, virum non seculi sui, sed omnis aevi optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu civitatis damnaverant) in iis ipsis, quae pro senatu moliebatur, senatum habuit adversarium, non intelligentem, si qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inescandae, inliciendaeque multitudinis causa fieri, ut minoribus perceptis, maiora permitteret. Denique ea fortuna Drusi fuit, ut malefacta collegarum, quam eius optime ab ipso cogitata, senatus probaret magis; et honorem, qui ab eo deferebatur, sperneret, iniurias, quae ab aliis intendebantur, aequo animo reciperet; et huius summae gloriae invideret, illorum modicam ferret.

14. Tum conversus Drusi animus, quando bene coepta male cedebant, ad dandam civitatem Italiae. Quod cum moliens revertisset e foro, immensa illa et incondita, quae eum semper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus suae cultello percussus, qui adfixus lateri eius relictus est, intra paucas horas decessit. Sed cum ultimum redderet spiritum, intuens circumstantium moerentiumque frequentiam, effudit vocem convenientissimam conscientiae suae: *Ecquandone*, inquit, *pro-*

Malefacta collegarum, quam eius etc. Transpone: *malefacta collegarum eius, quam optime ab ipso cogitata.* Sic voces *ab ipso* non redundant, ut Lipsius putabat.

Ab aliis. Scribendum: *ab illis;* ut mox, *illorum modicam ferret.* Planum est, ad *collegarum* referri. Vide quae de horum verborum permûtatione annotavimus ad I, 4.

Quando bene coepta male cedebant. II, 18: *quasi bene consulta ei male cederent.* Vide Bentleium ad Horat. II, Serm. 1, 31.

Incognita — multitudine. Sic edit. prima. Sed in textum admisimus certissimam Acidalii coniecturam: *incondita — multitudine.* Vide Heinsium ad h. l.

Ecquandone. Editor Bas. non capiens hanc elegantiam, abiecto *ne*, *ecquando* scripsit, traxitque reliquos Editores. Cicero de Fin. V, 22: *quoties hoc agitur, ecquandone, nisi admirationibus maximis?* ubi vide Davisium. Propert. II, 7, 39: *Ecquandone tibi liber sum visus?* Ceterum Alexander moriens similiter quaerit

pinqui amicique, similem mei civem habebit resp.? Hunc finem clarissimus iuvenis vitae habuit. Cuius morum minime omittatur argumentum. Cum aedificaret domum in Palatio in eo loco, ubi est, quae quondam Ciceronis, mox Censorini fuit, nunc Statilii Sisennae est; promitteretque eius architectus, ita se eam aedificaturum, ut libera a conspectu, immunisque ab omnibus arbitris esset, neque quisquam in eam despicere possit: *Tu vero,* inquit, *si quid in te artis est, ita compone domum meum, ut, quicquid agam, ab omnibus perspici possit.*

15. In legibus Gracchi inter pernitiosissima numeraverim, quod extra Italiam colonias posuit. Id maiores (cum viderent tanto potentiorem Tyro Carthaginem, Massiliam Phocaea, Syracusas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, genitali solo) diligenter vitaverant,

apud Curt. X, 5: *Invenietis, cum excessero, dignum talibus viris regem?* ubi Velleium comparavit Freinshem.

Templum in palatio. Exempl. vetus habet: *domum in Palatio.* BURER.

Ubi est, quae quondam Ciceronis. Locus a mala manu interpolatus. Scribe: *ubi quondam Ciceronis, mox Censorini fuit, nunc Statilii Sisennae est.* Liv. IV, 59: *Anxur fuit, quae nunc Tarracinae sunt.*

Immunisque ab omnibus hominibus esset. Tu lege: *immunisque ab omnibus arbitris esset.* Sic enim vetus habet exemplar. BURER. Editor Bas. sic dedit, *immunis ab omnibus esset,* quasi *hominibus,* quod Rhenanus edidit, natum esset ex varia lectione vocis *omnibus.*

Neque quisquam in eam despicere possit. Manifestum glossema, quod non fefellit Boxhornium. Iuvat comparare Plutarchum Reip. ger. praec. p. 800, E. quem Puteanus laudavit: Εἰκότως οὖν Λίβιος Δροῦσος ὁ δημαγωγὸς εὐδοκίμησεν, ὅτι τῆς οἰκίας αὐτοῦ πολλὰ μέρη κάτοπτα τοῖς γειτνιῶσιν ἐχούσης, καὶ τῶν τεχνιτῶν τινος ὑπισχνουμένου ταῦτα ἀποστρέψειν καὶ μεταθήσειν ἀπὸ πέντε μόνων ταλάντων, Δέκα, ἔφη, λαβών, ὅλην μου ποίησον τὴν οἰκίαν καταφανῆ, ἵνα πάντες ὁρῶσιν οἱ πολῖται, πῶς διαιτῶμαι.

Si quid in te artis est. Elegans formula. Curt. III, 5: *si quid artis in medicis est.*

Cyzicum ac Byzantium Mileto. Puteanus, neminem, ait, praeter Velleium, tradere, Byzantium Milesiorum esse coloniam. At Velleii sententiam non obscure confirmat Strabo XIV, p. 941: μέγιστον δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀποικιῶν. ὅ, τε γὰρ Εὔξεινος πόντος ὑπὸ τούτων συνῴκισται πᾶς, καὶ ἡ Προποντίς. ubi etiam Cyzicum inter Milesiorum colonias recenset.

ut cives romanos ad censendum ex provinciis in Italiam revocaverint. Prima autem extra Italiam colonia Carthago condita est. Mors Drusi iam pridem tumescens bellum excitavit Italicum. Quippe L. Caesare et P. Rutilio Coss. abhinc annos CXX, universa Italia, cum id malum ab Asculanis ortum esset, (quippe Servium praetorem, Fonteiumque legatum occiderant) ac deinde a Marsis exceptum, in omnes penetrasset regiones, arma adversus Romanos cepit. Quorum ut fortuna atrox, ita causa fuit iustissima. Petebant enim eam civitatem, cu-

Vt cives romanos ad censendum — revocaverint. Haec Acidalius ita refinxit: *Et cives romanos ad censendum ex provinciis in Italiam revocaverant;* quod verissimum iudicamus; *ut* pro *et* in veteri codice est II, 25, et 125, contra *et* pro *ut* II, 29, et 32. Pro *cives romanos* edit. prima *C. R.* Denique *ad censendum* Velleius passiva significatione dixit pro, ut censerentur, exemplo Ciceronis Act. I, in Verr. 18: *quae frequentia convenit uno tempore undique, comitiorum, iudiciorum censendique caussa.* Vide Sanctium Minerv. III, 8, p. 464, et ibi Perizon., et quos laudat Oudendorp. ad Sueton. Galb. 8.

Tumescens bellum. Intellige, quod in eo est, ut erumpat. Virgil. Georg. I, 465: *fraudemque et operta tumescere bella.* Ovid. Ep. VII, 121: *Bella tument*, ubi Burmannus metaphoram, quae ducta est ab arborum et plantarum gemmis, dum frondes et flores parturiunt, tumentibus, minus bene repetit a mari concitato.

P. Rutilio. Edit. pr. foedo errore, *Pompeio Rutilio;* quem Editor Basil. correxit.

Cum id malum in universa Italia etc. Locum turbatum commoda transpositione sic restituit Puteanus: *universa Italia, cum id malum ab Asculanis* etc. Quam cum res ipsa postulet, recipere non dubitavi. Edit. pr. sic habet: *cum id malum in universa Italia ab Asculanis ortum esset. In* natum est ex ultima litera vocis *malum:* quo vitii genere nihil frequentius est in veteri Velleii codice, ut aliis locis videbimus. *Ortum* operarum negligentia ex edit. Iuntina excidit, unde error in alias editiones venit.

Quippe Servium praetorem. Ita editio prima. Sed pro certa habeo correctionem Heinsianam: *qui Q. Servilium;* nec quisquam, qui Dukerum ad Flor. III, 18, 9, legerit, de illa dubitabit. Nollem vero, Heinsius pro *praetorem* scripsisset *proconsulem;* quod ipsi veteres non satis constantes sunt in his nominibus distinguendis. Ne longe abeam, Velleius II, 4, Crassum Mucianum *proconsulem* vocat, quem *praetorem* Florus II, 20, 5, ubi vide Dukerum.

Fonteiumque. Exempl. vetus habet, *Fontemiumque.* BVRER.

Quorum. Scilicet *Italorum*, quod assumendum est e praecedenti *Italia*, ut recte Burmannus. Vide quae annotavimus ad I, 4.

Caussa fuit iustissima. Cum Velleio sentit Ovid. Amor. III, 15, 9: *Quam,*

ius imperium armis tuebantur: per omnes annos, atque omnia bella, duplici numero se militum equitumque fungi, neque in eius civitatis ius recipi, quae per eos in id ipsum pervenisset fastigium, per quod homines eiusdem et gentis et sanguinis, ut externos alienosque, fastidire posset. Id bellum amplius CCC iuventutis italicae abstulit. Clarissimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello, Cn. Pompeius, Cn. Pompeii Magni pater, C. Marius, de quo praediximus, L. Sulla, anno ante praetura functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen Pii consecutus erat. Quippe expulsum civitate a L. Saturnino tribuno pleb. quod solus in leges eius iurare noluerat, pietate sua, auctoritate senatus, consensu P. R. restituit patrem. Nec triumphis, honoribusque, quam aut causa exilii, aut exilio, aut reditu clarior fuit Numidicus.

16. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo

scil. gentem Pelignam, *sua libertas ad honesta coëgerat arma*, *Cum timuit socias anxia Roma manus.* Cum sequentibus mire convenit locus Ciceronis pro Balb. 22: *Etenim, cum ceteris praemiis digni sunt, qui suo labore et periculo nostram rempublicam defenderunt: tum certe dignissimi sunt, qui civitate ea donentur, pro qua pericula ac tela subierunt.*

Tuebantur: per omnes annos. Distinctio, quam secuti sumus, est a Puteano. Edit. pr. sic interpungit: *tuebantur per omnes annos atque omnia bella: duplici numero* etc.

Duplici numero — fungi. Id est, duplicem numerum praestare, ut bene explicat Puteanus, perperam tamen huc trahens Cicer. Verr. III, 16: *cum tribus decumis pro una defungeretur*, ubi *defungeretur* significat, periculo liberaretur. Aptiora exempla haec sunt. Iustin. IX, 2, *si voto fungi vellet.* Tacit. Ann. XIV, 20, *cum eo sumtu respublica fungatur.* Vlpian. L. 3, D. de dot. coll. *Si filia fuerit heres instituta, collatione dotis non fungetur.* Glossae Isidori: *Fungitur, solvit.* Plura ex Iurisconsultis Brisson. de V. S.

Per quod. Lege: *ex quo.* II, 76: *nisi in id adscendisset, e quo infra se et Caesarem videret et rempublicam.* Librarius *per quod* scripsisse videtur, aberrantibus oculis ad vicinum *per eos.*

L. Saturnino. In edit. pr. deest praepositio *a*, quam Aldus Nepos revocavit.

In leges eius. Editor Basil. inverso ordine: *in eius leges.*

Consensu P. R. Haec est Puteani correctio. Edit. pr. *consensu reip.* Error ex notis ortus, ut centies. Vide Interpretes ad Liv. IX, 26.

Popaedius, Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontidius, Telesinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilius. Neque ego verecundia, domestici sanguinis gloriae quicquam, dum verum refero, subtraham. Quippe multum Minatii Magii, atavi mei, Asculanensis, tribuendum est memoriae: qui nepos Decii Magii, Campanorum principis, celeberrimi et fidelissimi viri, tantam hoc bello Romanis fidem praestitit, ut cum legione, quam ipse in Hirpinis conscripserat, Herculaneum simul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sulla oppugnaret, Cosamque occuparet. Cuius de virtutibus cum alii, tum maxime dilucideque Q. Hortensius in Annalibus suis re-

Herius Asinius. Sic etiam Liv. Ep. 73, ubi vide Gronov.

Insteius Cato. De gente Insteia Cuiacius Observ. X, 37. *C.* et *L. Insteii* commemorantur in Livii Fragmento, nuper reperto, p. 24, 28, ubi vide cl. Iuvenatium.

Papius Mutilius. Sic edit. prima, non *Papius Mutilus*, ut ab aliis vocatur. Vide Interpretes ad h. l. et Wesseling. ad Diodor. Sicul. Excerpt. p. 539.

T. Didio. Hunc L. Iulii Caesaris Cos. legatum in bello sociali fuisse, dicunt Cicero pro Fontei. 15, et Appian. de B. Civ. I, p. 635. In eodem bello periisse, Ovidius Fast. VI, 568: *Proximus annus erat: Pallantide caesus eadem Didius hostiles ingeminavit opes;* ubi Heinsius et Burmannus vehementer aestuant, quanquam, ut Dukerus ad Flor. III, 18, 12, recte iudicat, sine ulla causa. Eos in fraudem induxit Neapolis ad Ovid. l. c. scribens, Didium, Baeticam cum imperio obtinentem, a Sertorio fusum fugatumque esse decennio post, quam ab Ovidio caesus dicatur. Enimvero, qui alios decepit, ipse turpiter deceptus est sive aliorum errore, sive festinatione sua. Neque enim Δίδιον legitur apud Plutarch. Sertor. p. 573, cuius testimonio nititur Neapolis, sed κου Φίδιον· quod in Αὐφίδιον mutant Xylander, et Lipsius Epist. Quaest. IV, 14, haud dubie ex Plutarchi Sulla p. 472, ubi alio mendo Edd. Αφίδιόν τινα τῶν πρὸς χάριν ὁμιλούντων τῷ Σύλλᾳ. Verum utroque loco scribendum, Φουφίδιον. Sallustius, illam ipsam cum Sertorio pugnam narrans, apud Non. Marcell. p. 231: *Et mox Fufidius adveniens cum legionibus, postquam tantas spiras, haud facilem pugnantibus vadum, cuncta hosti, quam suis opportuniora videt.* De eodem sic Sallustius Fragm. p. 12: *an, quibus praelatus in magistratibus capiundis Fufidius, ancilla turpis, honorum omnium dehonestamentum? Fursidius* mendose apud Flor. III, 21, 25. *Fursidius* apud Oros. V, 21. Sed *Fufidius* recte legit Dukerus.

Tum maxime dilucideque. An *que* inducendum, velut natum ex sequenti *Q*, ut Lipsio placet? Ammian. Marcell. XXI, 16: *Equitandi et iaculandi, maximeque peritus dirigendi sagittas*

tulit. Cuius ille pietati plenam populus R. gratiam reddidit, ipsum viritim civitate donando, duos filios eius creando praetores, cum seni adhuc crearentur. Tam varia atque atrox fortuna Italici belli fuit, ut per biennium continuum duo romani Coss. Rutilius, ac deinde Cato Porcius ab hostibus occiderentur, exercitus P. R. multis in locis funderentur, utque ad saga iretur, diuque in eo habitu maneretur. Caput imperii sui Corfinium legerant, quod appellarunt Italicum. Paulatim deinde recipiendo in civitatem, qui arma aut non ceperant, aut deposuerant maturius, vires refectae sunt, Pompeio, Sullaque et Mario fluentem procumbentemque Remp. P. R. restituentibus.

scientissimus. Sed Velleius scripsisse videtur: *tum eximie dilucideque.* Nepos Agesil. 1: *cum a ceteris scriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus est.* Sic *maxima* et *eximia* confunduntur apud Livium XLII, 15.

Cuius ille pietati plenam P. R. gratiam retulit. Editor Basileensis pro temeritate sua *ille* delevit. Non spernenda Fr. Oudendorpii coniectura: *Cuius fidei et pietati. Fides* et *pietas* saepe iunguntur, ut apud Sallust. Iug. 31, et Senecam Thyest. 216. Pro *retulit*, quod modo praecessit, omnino cum I. Perizonio scribendum *reddidit*, praesertim cum edit. pr. hoc loco non *retulit*, sed *rettulit* habeat. Saepe hac verba permutantur, ut apud Liv. XXXVII, 6.

Per biennium continuum. Sic dedit Editor Basil. ut II, 48, *per continuos XX annos.* Editio prima: *per biennium continuo.*

Corfinium legerantque Italicani. Exemplar vetus habet: *Corfinium legerant, quod appellarent Italicum.* Fortasse legendum, *appellarunt.* Burer. Mirum est, Rhenanum, qui codicem veterem ob oculos haberet, legere potuisse: *Corfinium legerantque Italicani.* Nihilo tamen minus sua Burerio fides apud me constat; cuius etiam correctionem *appellarunt*, exemplo edit. Iuntinae, recepi. Corfinium tum *Italicam* vocatum scribunt Strabo V, p. 369, et de Casauboni Wesselingiique emendatione Diodor. Sicul. Excerpt. p. 539. Id si quis in Velleio praeferat cum Puteano, non valde repugnem, praesertim cum eo ducant vestigia scripturae, quam Rhenanus prodidit, *Italicani.* Vascosanus scripsit *Italicanum.*

Fluentem procumbentemque remp. Fluentem intellige *labentem*, ut loco simillimo dixit Cicero Phil. II, 21: *cum labentem et prope cadentem rempublicam fulcire cuperetis.* Manil. II, 807: *Dissociata fluat resoluto machina mundo*, cuius alterum locum, IV, 17: *Hinc et opes et regna fluunt*, id est, oriuntur, perperam ad hanc significationem refert Cortius ad Sallust. Catil. 1; Seneca Cons. ad Marc. 21: *Labuntur humana, ac fluunt.* Lactant.

17. Finito ex maxima parte, nisi qua Nolani belli manebant reliquiae, Italico bello (quo quidem Romani victis adflictisque ipsi exarmati, quam integris universis civitatem dare maluerunt) consulatum inierunt Q. Pompeius et L. Cornelius Sulla, vir, qui neque ad finem

de M. P. 24: *res eius dilabi ac fluere coeperunt.* Sed inanem operam sumimus in hoc verbo illustrando post Gronovium ad Liv. XXVII, 17. Graeci ῥεῖν similiter dicunt. Gorgiae Leontini dictum est apud Stobaeum S. CXVII, p. 600: *ἐκ σαθροῦ καὶ ῥέοντος οἰκιδίου ἀσμένως ἀπαλλάττομαι.*

Rempublicam. Exempl. vetus habet: *rem P. R.* BVRER. Antiqua formula, et frequens in libris et marmoribus, *respublica populi romani*, vel *publicum populi romani.* Lapis apud Gruter. p. 149, 4: *republica populi rom. legibus reformata.* Alius p. 135, 1: *Fortunae publicae populi romani in colle.* Fragm. Fastor. Fratrum Arval. apud Murator. p. 340, 2: *immolavit saluti publicae P. R. bovem feminam.* Hanc formulam ubi saepe in libris depravatam docuisset Gronovius Observ. IV, 14, et ad Liv. VIII, 9, qui deinceps secuti sunt Critici, multis locis restituerunt, ut Perizonius Diss. III, p. 268. Interpretes ad Tacit. Hist. III, 72, et Drakenb. ad Liv. XXII, 10, XLV, 14. Paullum diverso modo est apud Vellei. II, 89: *reipublicae populoque romano.* Cic. Phil. V, 18: *Audebo etiam obligare fidem meam, Patres Conscripti, vobis, populoque romano, reique publicae*; ibid. 19: *quae praesidio consulibus, senatui, populoque romano, reique publicae esset.* At Vossius hunc etiam Velleii locum ad priorem formam refingit: *reipublicae populi romani.* Nec displicet illa ratio Ernesto meo ad Tacit. Hist. III, 72, ubi libri scripti editique inter utramque lectionem fluctuant. Ego veteres utroque modo locutos puto.

Nisi qua. Sic Vossius correxit. Edit. pr. *nisi quae.* II, 37: *nisi qua Luculli armis erat infractus.*

Exarmati. Burmannus sumit pro exorati, placati; cuius interpretationem sequitur Gesnerus in Thes. L. L. Male. *Exarmati* sunt infirmi et debiles facti, ut verissime exponunt Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 33; et Duker. ad Flor. I, 22, 3. Idque congruit historiae, quae Romanos in eas angustias adductos esse tradit, ut, quod nunquam aut raro fecerant, libertinorum delectum haberent.

Quam integris universis. Vidit Heinsius, pro *integris* scribendum esse *integri*; quod merito probat Duker. ad Flor. l. c. quia sic *exarmati* et *integri* eleganter opponuntur. Verum illa correctio hoc habet incommodi, quod eadem opera tollit oppositionem, quae erat inter *victis adflictisque* et *integris.* Cui difficultati ut medeare, fidenter repone: *quam integri integris universis.* Hanc concinnitatem Velleius facile suam agnoscat. Sic, quanquam alio sensu, in lapidibus apud Gruter. p. 934, 4, et Doninm p. 237: *Vixit annos integer integros LVIII.* Mitto dicere, quoties, in tali eiusdem vocabuli geminatione, alterum exciderit.

Cn. Pompeius. Exempl. vetus habet *Q. Pompeius.* BVRER.

Qui neque ad finem victoriae etc. Iam alii compararunt similem locum. Valer. Max. IX, 2, 1: *L. Sulla, quem*

victoriae satis laudari, neque post victoriam abunde vituperari potest. Hic natus familia nobili, sextus a Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cum familiae eius claritudo intermissa esset, diu ita se gessit, ut nullam petendi consulatum cogitationem habere videretur. Deinde post praeturam inlustratus bello Italico, et ante in Gallia legatione sub Mario, qua eminentissimos duces hostium fuderat, ex successu animum sumsit; petensque consulatum, pene omnium civium suffragiis factus est. Sed eum honorem undequinquagesimo aetatis suae anno adsecutus est.

18. Per ea tempora Mithridates, Ponticus rex, vir neque silendus, neque dicendus sine cura, bello acerrimus, virtute eximius, aliquando fortuna, semper animo maximus, consiliis dux, miles manu, odio in Romanos

neque laudare, neque vituperare quisquam satis digne potest, quia, dum quaerit victorias, Scipionem se populo romano, dum exercet, Annibalem repraesentavit.

Cogitationem habere. Sigon. Fast. ad a. 665, hunc locum laudans, scribit *rationem habere*, memoriae lapsu, ut opinor. Certe nihil mutandum. Cicero Parad. I, 3: *Quaero a vobis, num ullam cogitationem habuisse videantur ii, qui hanc remp. tam praeclare fundatam nobis reliquerunt, aut argenti ad divitias, aut amoenitatum ad delectationem.* Sic ille locus corrigendus videtur. Vulgo editur nullo sensu: *aut argenti ad avaritiam.* Quinctilian. XII, 11, p. 639: *Si hanc cogitationem homines habuissent, ut nemo se meliorem fore eo, qui optimus fuisset, arbitraretur.*

Qua eminentissimos. Ita Editor Basil. scripsit. Edit. pr. *quae eminentissimos.*

Ex successu animum sumsit. Ex Virgilio Aeneid. V, 210: *successuque acrior ipso.*

Neque dicendus sine cura. Hanc locutionem habet a Sallustio apud Senec. de Benef. IV, 1: *Ex omnibus quae tractavimus, potest videri nihil tam necessarium, aut magis, ut ait Sallustius, cum cura dicendum.* Vide Cortium ad Sallust. Fragm. p. 1010.

Consiliis dux, miles manu. Sallust. Catil. 60: *strenui militis, et boni imperatoris officia simul exequebatur;* ubi multa similia collegit Cortius. Ad elegantem Velleii brevitatem proxime accedit Pacatus Paneg. 10: *dux consilio esse, miles exemplo.*

Odio in Romanos Hannibal. Saepe Veteres *Hannibalis* nomine vel inimicum P. R. vel insignem bellatorem, vel callidum hominem significant. Cicero Verr. V, 12: *Iste autem Hannibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari.* Phil. XIII, 11: *quem ita obsides, nove Hannibal, aut si quis acutior imperator*

Hannibal, occupata Asia, necatisque in ea omnibus civibus R. quos quidem eadem die atque hora, redditis civitatibus literis, ingenti cum pollicitatione praemiorum, interimi iusserat (Quo tempore neque fortitudine adversus Mithridatem, neque fide in Romanos quisquam Rhodiis par fuit. Horum fidem Mytilenaeorum perfidia inluminavit: qui M'. Aquilium, aliosque Mithridati vinctos tradiderunt; quibus libertas, in unius Theophanis gratiam, postea a Pompeio restituta est) cum terribilis

fuit, ut te ipse obsideas. Ex quo loco emendandus est Petron. cap. 101: *Quae autem hic insidiae sunt? aut quis nobis Hannibal navigat?* ubi Burmanno *nobis*, quod elegans esse putat, libenter remittimus, legendumque censemus: *aut quis novus Hannibal navigat?* Sic Livius XXII, 14: *novus Camillus;* quod ab eo sumsit Claudian. de Laud. Stilich. II, 390: *Splendida suscipiant alium te rostra Camillum.* Vellei. II, 82: *novus Liber Pater;* ubi plura dicemus. Aurel. Victor de Caesar. 37, *alter Hannibal.* Vide Bentleium ad Horat. I, Ep. 15, 38.

Fidem — perfidia illuminavit. Cicero ad Div. I, 6: *Illustrabit tuam amplitudinem hominum iniuria.* Editio prima habet *Mytilenaeorum*, non *Mitylenaeorum*, ut post ediderunt. Quam scripturam confirmant Dukerus ad Thucyd. III, p. 182, et Wesseling. ad Herodot. I, 160.

M'. Aquilium. De eo videndi Davis. ad Cic. Tusc. Disp. V, 5, et Duker. ad Liv. Ep. 77.

In unius Th. gratiam. Hanc locutionem non primum apud Velleium inveniri, ut Vavassor *de vi et usu verb.* p. 155 putabat, sed saepe a Livio usurpatam, docet Duker. ad Flor. I, 3, 1.

Cum terribilis Italiae q. v. imminere. Huc pertinet Epigramma vetus Anthol. Lat. tom. I, p. 301, quod de Mithridate intelligendum esse, rectissime vidit magnus Scaliger. Totum ponamus ex emendatione nostra: *Adspice, quem valido subnixum gloria regno Altius et coeli sedibus extulerat; Terrore hic belli magnum concusserat orbem: Hic reges Asiae fregerat, et populos. Hic grave servitium iam iam tibi, Roma, ferebat. Cetera namque viri cuspide conciderant: Cum subito in medio rerum certamine praeceps Corruit, e patria pulsus in exilium. Tale Deae numen; tali mortalia nutu Fallax momento temporis Hora premit.* Argumentum Epigrammatis sumtum est ex Cicerone pro Muren. 15; unde etiam singulorum petenda explicatio. Vs. 3, editur: *Terrarum hic bello magnum concusserat orbem;* ut apud Pseudo-Sallust. Ep. I, 2: *neque orbis terrarum bello concussus foret.* Quod tamen prae illo, quod restituimus, nescio quomodo languere videtur. Velleius: *cum terribilis Italiae immineret.* Lucret. III, 846: *Omnia cum belli trepido concussa tumultu.* Versus 7, et 8, poëta effinxit e Cicerone de Orat. I, 1: *consulatu devenimus in medium rerum omnium certamen atque discrimen;* et III, 2: *O fallacem hominum spem, fragilemque fortunam, et ina-*

Italiae quoque videretur imminere, sorte obvenit Sullae Asia provincia. Is egressus urbe, cum circa Nolam moraretur (quippe ea urbs pertinacissime arma retinebat, exercituque romano obsidebatur, velut poeniteret eius fidei, quam omnium sanctissimam bello praestiterat Punico) P. Sulpitius, tribunus pl. disertus, acer, opibus, gratia, amicitiis, vigore ingenii atque animi celeberrimus, cum antea rectissima voluntate apud populum maximam quaesisset dignitatem, quasi pigeret eum virtutum suarum, et bene consulta ei male cederent, subito pravus et praeceps, C. Mario post LXX annum omnia imperia, et omneis provincias concupiscenti addixit, legemque ad populum tulit, qua Sullae imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum; aliasque leges perniciosas et exitiabiles, neque tolerandas liberae civitati tulit. Quin etiam Q. Pompeii Cos. filium, eumdemque Sullae generum, per emissarios factionis suae interfecit.

19. Tum Sulla contracto exercitu ad urbem rediit,

nes nostras contentiones! quae in medio spatio saepe franguntur, et corruunt. Vers. ult. in vulgatis libris est: *Fallax momento temporis hora dedit.* Forte scribendum *premit* pro *dedit.* Ovid. Trist. III, 11, 67: *Humanaeque memor sortis, quae tollit eosdem, Et premit.* Quod expressum est ex notissimo Hesiodeo Ἐργ. καὶ Ἡμ. 5. Ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥεῖα δὲ βριάοντα χαλέπτει. Sic *premit* respondet praecedentibus: *Altius et coeli sedibus extulerat. Hora* est fortuna in horas varians, ut apud Senec. Thyest. 598, ubi vide Gronovium. Fortunae autem proprie tribuitur *nutus.* Appulei. Met. VII, p. 146: *affulsit Fortunae nutus hilarior*; X, p. 227: *haec feralem Fortunae nutum latere non potuerunt.*

Vigore ingenii atque animi. II, 41: *vigore animi acerrimus*; 127: *sufficiente vigori animi compage corporis.* Vide Drakenb. ad Liv. VII, 5.

Quasi pigeret eum virtutum suarum. Elegans, sed nimis vicinum ei, quod modo dixerat: *velut poeniteret eius fidei.*

Addixit. Hanc lectionem, haud dubie vitiosam, explicant, ut possunt, Graevius ad Cic. pro Quint. 13, et Burmann. ad h. l. At Puteanus, probante Heinsio, scripsit: *se addixit*; i. e. Mario quasi in servitutem tradidit. Nihil verius. Cicero pro Planc. 39: *Senatus, cui me semper addixi*; de Fin. I, 6: *Epicurus in physicis se Democrito addicit, perpauca mutans*; ubi vide Davis.

eamque armis occupavit, XII auctores novarum pessimarumque rerum, inter quos Marium cum filio, et P. Sulpitio, urbe exturbavit, ac lege lata exules fecit. Sulpitium etiam adsecuti equites, in Laurentinis paludibus iugulavere: caputque eius erectum et ostentatum pro rostris, velut omen imminentis proscriptionis fuit. Marius post sextum consulatum annoque LXX, nudus, ac limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineto, circa paludem Maricae, in quam se, fugiens consectantes Sullae equites, abdiderat, iniecto in collum loro, in carcerem Minturnensium iussu II. viri perductus est. Ad quem interficiendum missus cum gladio servus publicus, natione Germanus, qui forte ab imperatore eo, bello Cimbrico captus erat, ut agnovit Marium, magno eiulatu expromenti indignationem casus tanti viri, abiecto gladio profugit e carcere. Tum cives ab hoste quoreri paulo ante principis viri docti, instructum eum viatico, conlataque

Annoque LXX. Voss. recte, *annumque LXX*, ut cap. praeced.

Natione Germanus. Quem hic *Germanum* vocat, alii *Gallum* fuisse scribunt. Sed huius diversitatis haec est causa, quod vulgus Interpretum nescit, Celtarum vocabulum, apud graecos scriptores, et Gallis et Germanis accommodari. Verisimile est Germanum fuisse, qui sit Cimbrico Teutonicoque bello captus. Sed et insigne germanicae probitatis specimen edidit, ei parcens, a quo vita donatus erat. Nec me moverit vel Plinius, vel Florus, qui Gallum fuisse scribunt: quod constet Romanos olim, Gallorum vocabulo Germanos etiam intellexisse, non Gallos tantum. Modo veterum annaleis uterque istorum secutus est. Sed haec satis sint in Velleii defensionem. RHENAN. Vide Drakenb. ad Liv. Ep. 77.

Cum magno eiulatu. Exempl. vetus habet: *magno eiulatu.* BVRER. Editio prima: *cum magno eiulatu expromenti indignationem casus tanti viri.* Sed *cum* abesse a veteri codice, Burerius testatur. Editor Basileensis absurda coniectura scripsit: *magno cum eiulatu se prodentem indignatione casus tanti viri.* Ceteri quoque Interpretes locum facilem et sanum vehementer vexarunt, exceptis Grutero, Vossioque, qui optime sic exponunt: magnum illum eiulatum expromsisse indignationem casus tanti viri. Pro *expromenti* si malis *expromente*, ex perpetua Velleii consuetudine, et Bentleiano decreto ad Horat. I, Carm. 25, 17, non refrager. Livio tamen utramque formam

veste, in navem imposuerunt. At ille, adsecutus circa Aenariam filium, cursum in Africam direxit, inopemque vitam in tugurio ruinarum carthaginiensium toleravit: cum Marius, aspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri possent esse solatio.

20. Hoc primum anno, sanguine Cos. romani militis imbutae manus sunt: quippe Pompeius, collega Sullae, ab exercitu Cn. Pompeii proconsulis, seditione,

promiscue usurpatam esse, ostendit Drakenb. ad VI, 14.

Aenariam. Sic Editor Basil. Editio prima: *Taenariam.*

Inopemque vitam, etc. De hac Marii inopia est locus Diodori Sicul. Excerpt. p. 614: καὶ τέλος ἐξέπεσε τῆς Λιβύης εἰς τὴν Νομαδίαν, δοῦλος, ἄπορος, ἔρημος φίλων, ubi Wesselingio iure displicet δοῦλος. Repone: ἄδουλος, ἄπορος, ἔρημος φίλων. Euripid. Androm. 593: Ἄκλῃστ', ἄδουλα δώμαθ' ἑστίας λιπών. Phrynichus Παρασκ. Σοφ. MS. Ἄδουλος βίος. ὁ μὴ δουλεύοντα ἔχων. Appian. de B. C. I, p. 651, ὁ δὲ Μάριος διέφυγεν, ἔρημος ὑπηρέτου τε καὶ θεράποντος.

Cum Marius, aspiciens Carthaginem. Hoc acute dictum Velleius effinxit ex magnifico illo Mariano apud Plutarchum in Mario p. 429. B. ἄγγελλε ὅτι Γάϊον Μάριον ἐν τῆς Καρχηδόνος ἐρειπίοις φυγάδα καθεζόμενον εἶδες, quod commode explicat Plutarchus: ὁ καλῶς ἅμα τήν τε τῆς πόλεως ἐκείνης τύχην καὶ τὴν ἑαυτοῦ μεταβολὴν ἐν παραδείγματος λόγῳ θέμενος. Idem Marii dictum respexisse videntur Manil. IV, 47: *Quod iacuit Libycis compar iactura ruinis*. Et incertus Poëta Anthol. Lat. T. I. p. 535: *Quo Marium vidit suppar Carthago iacentem;* ut verissime correxit P. Burmannus Secundus. Omnium vero primus Lipsius vidit, hunc Velleii locum imitatione expressum esse a Lucano II, 90. *Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthae, et Poenos pressit cineres. Solatia fati Carthago, Mariusque tulit: pariterque iacentes Ignovere deis.* Nec talis tam exquisitarum sententiarum consensus fortuitus existimari debet, praesertim cum Lucanum alia quoque aliis locis a Velleio sumsisse, certis indiciis deprehenderimus.

Imbutae manus. Exempl. vetus habet: *imbutae manus sunt*. BURER.

Quippe Pompeius. Heinsius bene addit praenomen Q. quod facile elapsum est post *quippe*, ut aliis locis.

Ad exercitum — quam dux creaverat. Exempl. vetus sic habet, ut dubium mihi sit, utra sit verior lectionum, illa superior, an haec posterior: *quippe Pompeius, collega Syllae, ab exercitu Cn. Pompei proconsulis seditione, sed quam dux creaverat, interfectus est.* Dubito nonnihil, an pro *creaverat* legendum sit *exciverat*, vel *excitaverat*. BURER. Editio pr. habet, *ad exercitum*, manifesto errore. *Creare seditionem* non magis mihi, quam Heinsio, latinum videtur. Nec, quod latine dicitur, *creare periculum, lites, odium*, etc., argumento est, recte dici, *creare seditionem*. Talia non analogia, sed veterum consuetudine iudicanda sunt, ut recte monet Burm. Miscell. Observ. VIII, p. 368. Immo

sed quam dux creaverat, interfectus est. Non erat Mario, Sulpitio Cinna temperatior. Itaque, cum ita civitas Italiae data esset, ut in octo tribus contribuerentur novi cives; ne potentia eorum et multitudo veterum civium dignitatem frangeret, plusque possent recepti in beneficium, quam auctores beneficii; Cinna, in omnibus tribubus eos se distributurum, pollicitus est. Quo nomine ingentem totius Italiae frequentiam in urbem acciverat. E qua pulsus collegae, optimatiumque viribus, cum in Campaniam tenderet, ex auctoritate senatus consulatus ei abrogatus est, suffectusque in eius locum L. Cornelius Merula, flamen Dialis. Haec iniuria homine, quam exemplo dignior fuit. Tum Cinna, corruptis primo centurionibus ac tribunis, mox etiam spe largitionis militibus, ab eo exercitu, qui circa Nolam erat, receptus est. Is, cum universus in verba eius iurasset, retinens insignia consulatus, patriae bellum intulit, fretus ingenti numero novorum civium, e quorum delectu CCC amplius cohortes conscripserat, ac triginta legionum instar impleverat. Opus erat partibus auctoritate, gratia:

cum haec loquendi ratio, cuius millies usurpandae occasio fuit, hoc uno tantum loco, et, quod inprimis ad rem pertinet, apud scriptorem in uno codice conservatum reperiatur, quis est, cui non statim vitii nascatur suspicio? *Excitaverat* merito etiam placuit Sigonio Fast ad a. 665.

Mario, Sulpitio. Alias, *Mario, Sulpitioque.* RHENAN. Sed asyndeton quoque est hoc ipso cap. *Opus erat partibus auctoritate, gratia*: et alibi passim. Vide ad I, 4.

Octo tribus. Poterat Velleius paulo distinctius dixisse, *octo novas tribus*, et mox, *in omnibus XXXV veteribus tribubus.* Res clara est ex Appiano de B. C. I, p. 641, eandem, quam Velleius, rationem reddente: *ἵνα μὴ τῶν ἀρχαίων πλέονες ὄντες ἐν ταῖς χειροτονίαις ἐπικρατοῖεν*, et satis explicata a Sigonio de Ant. Iure Ital. III, 1, et Vinc. Contareno Var. Lect. I, 1: ut actum egerit Mazochius Addend. ad Tab. Heracl. p. 552.

Iniuria homine, quam exemplo dignior. Imitatur Sallustium Catil. 31: *quod magis fecisse, quam illis accidisse, indignum*: ubi vide Cortium.

Vniversos. Vniversos pro *universus.* RHENAN. Edit. pr. *universos.*

Opus erat partibus, etc. Editio pr. sic interpungit: *opus erat partibus auctoritate, gratia cuius augendae, C. Marium.* Recentiores Edd. *Opus erat partibus, auctoritate, gratia: cuius*

cuius augendae, C. Marium cum filio de exilio revocavit, quique cum iis pulsi erant.

21. Dum bellum autem infert patriae Cinna, Cn. Pompeius, Magni pater, (cuius praeclara opera bello Marsico praecipue circa Picenum agrum, ut praescripsimus, usa erat resp. quique Asculum ceperat, circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, quinque et LXX civium romanorum, amplius LX Italicorum una die conflixerant) frustratus spe continuandi consulatus, ita se dubium mediumque partibus praestitit, ut omnia ex proprio usu ageret, temporibusque insidiari videretur, et huc atque illuc, unde spes maior adfulsisset potentiae, se exercitumque deflecteret. Sed ad ultimum magno atrocique proelio cum Cinna conflixit. Cuius commissi patratique sub

augendae C. Marium: partim bene, partim secus. Ego *partibus* in dativo capio de factione Cinnae, quae indigebat auctoritate et gratia: ac nescio, an ita ceperit Freinshem. Suppl. Liv. 77, § 23. *Auctoritatem et gratiam*, quae hic sine copula ponuntur, coniungit etiam Sallust. Catil. 20: *vulgus sumus, sine gratia, sine auctoritate.* Mox in *cuius augendae* intelligi *caussa*, Interpretes mouuerunt.

Quique cum iis pulsi erant. De hac rationis forma vide Cortium ad Sallust. Iug. 30. Pro *erant* Editor Basil. dedit *fuerant*.

Vt praescripsimus. Lege: *ut praediximus:* scilicet II, 15, 16. Semper ita loquitur Velleius Nec *praescribere* pro ante scribere latinum esse videtur. Burmannus ad Valer. Flacc. VII, 72, Latinis, negat, verbum *praedicere* hoc sensu usitatum esse. Quod hactenus revocat ad Sueton. Aug. 90, ut *supra dicere*, quam *praedicere*, magis latinum dicat. Sed sic optima aetate iam locutus est Trogus Pompeius XLIII, 14: *cum nocte a praedictis apertae portae forent.* Ac, ne quis forte Iustino potius, quam Trogo, hoc verbum tribuat, sunt, praeter Velleium, alii scriptores idonei, quorum auctoritate haec significatio confirmetur. Columella III, 9: *cur naturam dubitemus etiam in vitibus praedictam legem servasse?* Plinius H. N. XII, 16: *Sembracena praedictis caret vitiis.* Quinctilian. III, 7, p. 144: *nihil ne in his quidem praeter tria, quae praediximus, quaeri.*

Se — medium partibus praestitit. Liv. II, 27: *ita, medium se gerendo, nec plebis vitavit odium, nec apud Patres gratiam iniit.*

Spes maior adfulsisset. Editio pr. *adfuisset*. Sed contextui reddidimus certam Aldi Nepotis emendationem, *adfulsisset*, quam, praeter Velleii Interpretes, sequitur Dukerus ad Flor. IV, 9, 3.

Commissi patratique. Sic etiam apud

ipsis moenibus oculisque urbis Romanae, pugnantibus, spectantibusque quam fuerit eventus exitiabilis, vix verbis exprimi potest. Post hoc, cum utrumque exercitum, velut parum bello exhaustum, laceraret pestilentia, Cn. Pompeius decessit: cuius interitus voluptas amissorum aut gladio aut morbo civium pene damno repensata est: populusque Ro. quam vivo iracundiam debuerat, in corpus mortui contulit. Seu duae, seu tres Pompeiorum fuere familiae, primus eius nominis, ante annos fere CLXVII, Q. Pompeius cum Cn. Servilio Cos. fuit. Cinna et Marius, haud incruentis utrinque certaminibus editis, urbem occupaverunt: sed prior ingressus Cinna, de recipiendo Mario legem tulit.

22. Mox C. Marius, pestifero civibus suis reditu intravit moenia. Nihil illa victoria fuisset crudelius, nisi mox Sullana esset secuta. Neque licentia gladiorum in mediocris saevitum, sed excelsissimi quique atque emi-

Sallust. Iug. 19, *coeptum patrato bello* opponitur. Vide Drakenb. ad Liv. XLII, 30.

Sub ipsis moenibus oculisque. Tenemus hanc verissimam, Lipsii ingenio repertam, lectionem. Editio pr. mendose: *sub ipsis moenibus sociisque.* II, 79: *gravis sub ipsius Caesaris oculis accepta clades*; 84: *in ore atque oculis Antonianae classis.* Vide Interpretes ad h. l. Duker. ad Flor. II, 15, 7; et Drakenb. ad Liv. IV, 28.

Voluptas — civium p. damno repensata. II, 115: *nunquam adeo ulla opportuna visa est victoriae occasio, quam damno amissi pensaret militis.*

CLXVIII. Exempl. vetus habet, CLXVII. Burer.

Q. Pompeius. Est ex Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *quam Pompeius.*

C. Marius. Ita Editor. Basil. Edit. pr. *Cn. Marius.*

Nihil illa victoria, etc. Eodem acumine Valer. Max. IX, 2, 2: *Sullanae crudelitatis C. Marius invidinm levat.*

Neque licentia gladiorum in mediocreis saev. Exemplar vetus habet: *neque licentia immediocri saevitum.* Bur. Bene Acidalius scripsit: *in mediocris saevitum*, ut *mediocris* sit accusativus antiquus, extrita ultima litera *s* a verbo sequenti. Iunta, Editor Basil. aliique post eos, vocem *gladiorum*, quasi, teste Burerio, in veteri codice deesset, omiserunt. Ego esse in codice putem, sed operarum culpa ex Burerio notula elapsam.

Excelsissimae quoque atque eminentissimae. Haec est editionis primae scriptura, quam optime refinxit Editor Basileensis hoc modo: *excelsissimi quique atque eminentissimi.* Idque secuti sumus.

nentissimi civitatis viri variis suppliciorum generibus adfecti, in iis Cos. Octavius, vir lenissimi animi, iussu Cinnae interfectus est. Merula autem, qui se sub adventum Cinnae consulatu abdicaverat, incisis venis, superfusoque altaribus sanguine, quos saepe pro salute reip. flamen Dialis precatus erat Deos, eos in exsecrationem Cinnae, partiumque eius tum precatus, optime de rep. meritum spiritum reddidit. M. Antonius, princeps civitatis atque eloquentiae, gladiis militum, quos ipsos facundia sua moratus erat, iussu Marii Cinnaeque confossus est. Q. Catulus, et aliarum virtutum et belli Cimbrici gloria, quae illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, quum ad mortem conquireretur, conclusit se loco nuper calce harenaque perpolito, inlatoque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis voto, quam arbitrio inimicorum obiit. Omnia erant praecipitia in

Octavius, vir lenissimi animi. Sallust. Fragm. p. 56, *Octavium mitem, et captum pedibus.*

Consulatu abdicaverat. Haec est emendatio editoris Basileensis, qua nihil certius. Editio prima habet: *qui se sub adventum Cinnae Cos. abdicaverat:* ex quo alii fecere *consulis.*

Loco n. calce harenaque perpolito. De mortis genere, quo Catulus periit, Velleio convenit cum Scholiaste Lucani II, 174, qui Sallustium in Historia deperdita, ot aliis locis, secutus videtur. Adde Davis. ad Cic. de N. D. III, 32. Pro *perpolito* Lipsius legebat *perlito*, credo, ex Valerio Max. IX, 12, 4: *Catulus recenti calce illito, multoque igni percallefacto cubiculo se inclusum peremit:* idque praeferebat Burmann. ad h. l. post tamen sententiam mutans ad Phaedr. IV, 26. Recte. Nam *polire* non minus proprie de opere albario, vel tectorio dicitur, quam *perlinere.* Varro apud Non. Marc. p. 66: *ex agri depolitionibus eiiciuntur: hic in coenaculo polito recipiuntur.* Liv. XL, 51: *columnasque circa poliendas albo locavit.* Columella VIII, 3: *aviaria intrinsecus et extrinsecus poliantur opere tectorio.* Vetus Inscript. apud Gruter. p. 207: *eosque parietes, marginesque omnes, quae lita non erunt calce harenato, lita politaque et calce uda dealbata recte facito.* In his et aliis, quae in promtu sunt, exemplis, semper simplex *polire* de tali opere dicitur, quod etiam Velleio reddere malim, praesertim com nihil ad rem faciat locum illum fuisse *perpolitum*, sive penitus politum. Quanquam etiam compositum pro simplici sumi potest, sicut Cincius apud Festum v. *Rodus*, *vestimentum rude* vocat *non perpolitum.*

Omnia erant praecipitia in rep. Liv.

rep., nec tamen adhuc quisquam inveniebatur, qui bona civis romani, aut donare auderet, aut petere sustineret. Postea id quoque accessit, ut saevitiae causam avaritia praeberet, et modus culpae ex pecuniae modo constitueretur; et, qui fuisset locuples, fieret nocens, sui quisque periculi merces foret; nec quidquam videretur turpe, quod esset quaestuosum.

23. Secundum deinde consulatum Cinna, et septimum Marius in priorum dedecus iniit. Cuius initio morbo oppressus decessit, vir in bello hostibus, in ocio civibus infestissimus, quietisque impatientissimus. In huius locum suffectus Valerius Flaccus, turpissimae legis auctor, qua creditoribus quadrantem solvi iusserat: cuius facti merita eum poena intra biennium consecuta est. Dominante in Italia Cinna, maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaiam, ac deinde post in Asiam perfugit. Sulla in-

XXIV, 7: *omnia in eo praecipitia ad exitium fuerunt.*

Fieret nocens. Ita editor Basil. rescripsit. Editio pr. nullo sensu: *fieret innocens.*

Sui quisque periculi merces foret. Haec est editionis primae scriptura, quam Acidalius depravavit adiicienda copula, *suique.* Potius tollendum est otiosum istud *foret*, ut *locuples quisque* per elegantem appositionem *periculi sui merces fieri* dicatur. Est autem *foret*, quod etiam Lipsius expellendum esse vidit, hic inculcatum ex cap. 28: *ut neque occisi hostis, quam civis, uberius foret praemium, fieretque quisque merces mortis suae.* Arguta loquendi forma, *periculi sui*, vel *mortis suae merces est*, pro, interfectus praemium percussoris est, quod occisorum bona percussoribus statim dividebantur. Florus III, 13, 7: *misera respublica in exitum suum sui merces erat:* ubi in hac locutione illustranda copiosus est Freinshem. Eandem rem sic expressit Seneca Cons. ad Marc. 20, p. 280: *nec vidisset divisa percussoribus occisorum bona, ut etiam de suo perirent:* ubi vide Lipsium. Sed ipsa locutio fluxit a Sallustio Fragm. p. 63: *Eumenem, cuius amicitiam gloriose ostentant, initio prodidere Antiocho, pacis mercedem.*

Vir in bello hostibus. Vide quae annotavimus ad II, 11.

Turpissimae legis. Atqui legem aequissimam fuisse indicat ill. Montesquieusius de Causs. Legum, XXII, 22. Scilicet *quadrantem*, quae, ut Gronovius de Pec. Vet. IV, 5, demonstravit, quarta sortis pars est, de usuris trientibus perperam accepit. Quem errorem iam alii castigarunt, et ipse sustulit in ultima operis editione.

Legis auctor. Pro, legis lator. Vide Graevium ad Cic. ad Att. I, 19.

terim cum Mithridatis praefectis, circa Athenas, Boeotiamque, et Macedoniam ita dimicavit, ut et Athenas reciperet et plurimo circa multipliceis Piraei portus munitiones labore expleto, amplius CC hostium interficeret, nec minus multa caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenae oppugnatae a Sulla sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri vetustatisque ignarus est. Adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, ut semper et in omni re, quidquid sincera fide gereretur, id Romani, Attica fieri, praedicarent. Caeterum tum oppressi Mithridatis armis, homines miserrimae conditionis, cum ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab amicis, et animos extra moenia, corpora, necessitati servientes, intra muros habebant. Transgressus deinde in Asiam Sulla, parentem ante omnia supplicemque Mithridatem invenit. Quem multatum pecunia ac parte navium, Asia, omnibusque aliis provinciis, quas armis occupaverat, decedere coëgit: captivos recepit, in perfugas, noxiosque animadvertit, paternis, id est, Ponticis finibus contentum esse iussit.

Piraei. Ed. pr. *Pirei*.

Ceterum cum. Exempl. vetus habet *tum*. Burer.

Animos extra moenia etc. Nescio, an imitetur Livium XXVII, 17: *Corpus duntaxat suum ad id tempus apud eos fuisse: animum iam pridem ibi esse, ubi ius ac fas crederent coli*. Potuit etiam a Graecis sumere. Isocrates Plataic. p. 299: πολλοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, τοῖς μὲν σώμασι μετ' ἐκείνων ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δὲ εὐνοίαις μεθ' ἡμῶν ἦσαν. Quod in rem suam vertit Dinarchus adv. Demosth. p. 92: τοῖς μὲν σώμασι μετ' Ἀλεξάνδρου διὰ τοὺς καιροὺς ἀκολουθεῖν ἠναγκάζοντο, ταῖς δ' εὐνοίαις μετὰ Θηβαίων καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἦσαν. V. Drakenb. ad Liv. XXXIX, 47.

In Asiam. Sic Editor Basil. correxit. Edit. pr. *in Asia*.

Ante omnia. De hoc loco Burmanni et Wopkensii rixas qui tanti putet cognoscere, adeat Misc. Obs. VIII, p. 369; IX, p. 250; et ad Virgil. Aen. II, 40. Neuter legendum vidit: *ad omnia*. Sallustius ap. Donat. ad Terent. Phorm. I, 3, 18: *modestus ad omnia alia*. Liv. IV, 42: *Hortensii placabile ad iustas preces ingenium*. Permulta exempla congessit Broukhus. ad Propert. II, 8, 7. Verba *ad omnia* et *ante omnia* confunduntur apud Liv. XXXV, 32.

In perfugas. Ita Editor Basil. Edit. pr. *in perfugam*.

Id est. Hac fere nota glossemata pro-

24. C. Flavius Fimbria, qui, praefectus equitum, ante adventum Sullae, Valerium Flaccum consularem virum interfecerat, exercituque occupato imperator appellatus, fonte Mithridaten pepulerat proelio, sub adventum Sullae se ipse interemit, adolescens, quae pessime ausus erat, fortiter executus. Eodem anno P. Laenas, trib. pleb. Sext. Lucilium, qui in priore anno trib. pleb. fuerat, saxo Tarpeio deiecit; et cum collegae eius, quibus diem dixerat, metu ad Sullam profugissent, aqua ignique iis interdixit. Tum Sulla, compositis trans-

duntur. Cic. ad Div. IV, 9: *Primum tempori cedere, id est, necessitati parere, semper sapientis est habitum.* Scilicet Marcellus, cui Cicero scribit, quid esset *tempori cedere*, nesciebat, et a Cicerone docendus erat; ad Div. IX, 24: *Sapientius nostri, quam Graeci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id est, compotationes, aut concoenationes: nos convivia.* Tirunculus tali explicatione indigebat, non Paetus, ad quem haec scripta est epistola. Idem Bruto 62: *Catulum abducamus ex acie, id est, a iudiciis, et in praesidiis reipublicae collocemus.* Verba, *id est, a iudiciis*, non videntur a Cicerone profecta, quoniam, quae sit intelligenda *acies*, facile ex contextu, sine tali interpretatione, intelligitur. Alia dedit Valckenarius V. C. Diatrib. in Euripid. XIX, p. 194. Saepe tamen haec formula vim et elegantiam orationi addi, ut hoc loco, II, 48: *Pro Pompeii partibus, id est, pro republica*; plane ut Quinctilian. XII, 1, p. 597: *quo minus optimus se partibus, id est, reipublicae, iungeret*; II, 63: *Plancus dubia, id est, sua fide.* Sallust. Iug. 31: *Vos autem, hoc est, populus romanus:* ubi vide Cortium. Adde Dukerum ad Liv. Ep. 88.

Consularem virum. Non *consularem*, sed *consulem*, interfectum esse Valerium Flaccum, contendit Vinc. Contarenus Var. Lect. cap. 7. Sed Velleium recte atque ordine rem narrasse, ostendit H. Valesius ad Excerpt. Dion. Cass. p. 51.

Fonte. Alias, *forte.* RHENAN. Editor Basileensis vocem *fonte*, ut se corrigendi molestia liberaret, abiecit. Ego Puteano, *forti* legenti, assentior. Valer. Max. V, 3, 2: *cum C. Gracchi aciem pia ac forti pugna fugasset.* Valer. Flacc. IV, 193: *Omnibus idem animus forti decernere pugna.* Sic ipse Velleius II, 112: *Forte conatu opus.* Plura Wopkens. Misc. Obs. IX, p. 251. Nec tamen hanc correctionem in textum recipere audeo.

Sext. Lucilium. Non eandem, ut quidam putant, sed diversam rem a Plutarcho in Mario p. 432 narrari, docet Dukerus ad Liv. Ep. 80.

In priore anno. Editor Basil. *in* delevit, me non invito. Quanquam apud Drakenb. ad Liv. I, 57, exempla sunt, quibus defendi posse videatur.

Motu. Mihi videtur legendum, *metu.* BVRER. Etiam II, 42, editio pr. *motu* pro *metu.*

marinis rebus, cum ad eum, primum omnium romanorum, legati Parthorum venissent, et in iis quidam magi ex notis corporis respondissent, coelestem eius vitam et memoriam futuram, revectus in Italiam, haud plura quam XXX armatorum milia adversum CC amplius hostium exposuit Brundusii. Vix quicquam in Sullae operibus clarius duxerim, quam quod, cum per triennium Cinnanae Marianaeque partes Italiam obsiderent, neque inlaturum se bellum iis dissimulavit, nec quod erat in manibus omisit; existimavitque ante frangendum hostem, quam ulciscendum civem; repulsoque externo metu, ubi quod alienum esset, vicisset, superaret quod erat domesticum. Ante adventum L. Sullae, Cinna, seditione orta, ab exercitu interemptus est, vir dignior, qui arbitrio victorum moreretur, quam iracundia militum; de quo vere dici potest, ausum eum, quae nemo auderet bonus, perfecisse, quae a nullo, nisi fortissimo, perfici possunt; et fuisse eum in consultando temerarium, in exequendo virum. Carbo, nullo suffecto collega, solus toto anno Cos. fuit.

25. Putares, Sullam venisse in Italiam, non belli vindicem, sed pacis auctorem: tanta cum quiete exer-

Et in iis quidam magi. Cum Velleio convenit Plutarch. in Sull. p. 453, F. ἱστορεῖται δέ τις ἀνὴρ τῶν μετὰ Ὀροβάζου καταβεβηκότων, Χαλκιδεύς, εἰς τὸ Σύλλα πρόσωπον ἀπιδών. ubi Xylander Χαλκιδεύς accipit pro Chalcide Syriae oriundus. Sed facili emendatione scribendum, Χαλδαῖος, id est, magus. Quod ipse Plutarchus confirmat p. 473, B. Χαλδαῖος et Χαλκιδεύς saepe permutata esse, docet Wesseling. ad Herodot. III, 155.

Superaret. Editor Basil. scripsit, *superavit*; Vrsinus, *superare*, ut modorum sit variatio: quod et Oudendorpio ad Appulei. Met. I, p. 72, placuisse videtur. Equidem malim, *superandum*, quod ab *existimavit* pendet.

In exequendo virum. Marklandus ad Stat. Silv. V, 1, 63, *temerarium* et *virum* minus commode sibi opponi putans, legere tentabat: *in exequendo navum.* Sed sua scripturae constat integritas. *Vir* ponitur pro *fortis*, ut centies. Cic. Phil. II, 14: *virum res illa quaerebat. Fortis* autem saepe opponitur *temerario*, ut apud Auctor. ad Herenn. IV, 25, et Quinctil. XII, 10, p. 635.

citum per Calabriam Apuliamque, cum singulari cura frugum, agrorum, hominum, urbium, perduxit in Campaniam; tentavitque iustis legibus et aequis conditionibus bellum componere. Sed iis, quibus et pessima et immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Crescebat interim in dies Sullae exercitus, confluentibus ad eum optimo quoque et sanissimo. Felici deinde circa Capuam eventu Scipionem Norbanumque Coss. superat: quorum Norbanus, acie victus; Scipio, ab exercitu suo desertus ac proditus, inviolatus a Sulla dimissus est. Adeo enim Sulla dissimilis fuit bellator ac victor, ut, dum vincit, ac iustissimo lenior; post victoriam audito fuerit crudelior. Nam et Cos. ut praediximus, exarma-

Quibus et pessima et immodica cupiditas erat. Lege: *quibus et res pessima, et immodica cupiditas erat*; quae duo saepe iunguntur. Sallust. Fragm. p. 17: *flagrantes inopia et cupidinibus.* Idem Catil. 18: *quem ad perturbandam rempublicam inopia atque mali mores stimulabant*; unde colorem duxit Tacit. Hist. I, 21: *Othonem, cui, compositis rebus, nulla spes, omne in turbido consilium, multa simul exstimulabant*; ubi vide Lipsium. Rursus Sallust. Cat. 28: *plebem sollicitare, egestate simul, ac dolore iniuriae novarum rerum cupidam.* 37: *Semper in civitate, quis opes nullae sunt, — nova exoptant, odio suarum rerum mutari omnia student.* Vocem *res* consequens syllaba *pes* intercepit.

Sanissimo. Alias, *sanctissimo.* RHENAN. Exempl. vetus habet: *optimo quoque et sanissimo.* BVRER. Edit. pr. copulam *et* omisit. *Sani* dicuntur meliorum partium cives, et seditiosis opponuntur. Cic. pro Sext. 45: *quiqui integri sunt et sani.* Liv. VIII, 27: *tumultu etiam sanos consternante animos.* Vide Gronov. ad Gell. II, 12.

Felici denique. Exempl. vetus habet: *Felici deinde.* BVRER.

Narbonumque. Exempl. vetus habet *Norbanumque.* BVRER.

Cos. superat. Tu fac: *Coss. superat.* BVRER.

Narbonus. Exempl. vetus habet, *Norbanus.* BVRER.

Dum vincit, ac iustissimo. Alias, *mitissimo ac iustissimo.* Pro *vincit, ac,* lege *vinceret.* RHENAN. Mihi sic legendum videtur: *dum vincit, iustissimo lenior.* BVRER. Burerio obsecuti Iunta et Editor Basil. *ac* deleverunt. Ego restitui, ut alius, me felicior, ex corrupta lectione veram et Velleio dignam extundat. *Iustissimo lenior* dicitur, ut *optimo melior* apud Plinium Paneg. 92. De qua loquendi forma vide Vossium de Analog. II, 23. Verba, *audito crudelior*, si sana sunt, significant, crudelior, quam quisquam auditu cognitus.

Nam et Cos. ut praediximus, etc. Editio pr. sic legit et distinguit: *Nam ut Cos.* (*ut praediximus*) *exarmatum-*

tum, Q. Sertorium, proh quanti mox belli facem! et multos alios, potitus eorum, dimisit incolumeis: credo, ut in eodem homine duplicis ac diversissimi animi conspiceretur exemplum. Post victoriam, quia descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sulla,

que Sertorium. Quod ita correxit Editor Basil. *Nam et Cos. ut praedixi-mus, exarmatum, Q. Sertorium*. Praenomen *Q.* saepe in *que* abiisse, supra vidimus. Hic tamen cum Perizonio malim: *Qque Sertorium*.

Proh quanti mox belli facem! Haec exclamatio Floro dignior est, quam Velleio.

Posuit victoriam etc. Exempl. vetus sic scriptum habet: *posuit victoriam qua demendesmontem ti fata cum C. Norbano concurrerat Sylla*. Hic locus depravatissimus adeo omnium suffugit coniecturas, ut pene de eo quasi irrestituibili loco desperatum esset. Nihilominus ego (ceu solent canes venatici) odorari non destiti, donec lectionem aliquam, si non germanam, attamen germanae simillimam deprehenderim. Ea haec est: *posuit victoriam qua demens de monte in Tifata cum C. Norbano concurrerat Sylla*. Fuit autem Tifata (teste Volaterrano) oppidum in Campania, non longe a Capua, ubi Sylla Norbanum acie vicerat. Burer. Felicius, certe ex parte, rem gessit Editor Basilcensis, e corruptae lectionis vestigiis ita hunc locum refingens: *Post victoriam, qua descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sylla*. Verbo *descendens* favet rei ratio. Nam pugnaturi se ex locis montanis in plana demittere solent. Livius loco simillimo, VII, 29: *Samnites Tifata, imminentes Capuae colles, quum praesidio firmo occupassent, descendunt inde quadrato agmine in planitiem, quae Capuam Tifataque interiacet*. Vnde millies dicitur *descendere in aciem*, *in pugnam*, etc. Vide Io. Toupium V. C. Emend. in Suid. tom. I, p. 92. Atque in hac lectione facile acquiescerem, modo in promtu esset exemplum verbi *descendere* cum accusativo constructi. Nam quae Oudendorpius pro hac constructione attulit exempla, ad Sueton. Caes. 37, et ad Appulei. Met. V, p. 359, incerta sunt omnia. Nec *montem* in *monte* mutare licet propter adiunctum *Tifata*, quod neutrum plurale est, non femininum singulare, ut perperam accepit Reines. ad Cl. VI Inscript. 91. Sed salva res est. Omnem de verbi *descendere* constructione scrupulum nobis eximit Arusianus Messius Elocutionum libello MS.: *Degredior illum locum*. Sallustius: *exercitum dimisit, ut primum Alpes degressus est*. Hactenus igitur locus non male curatus videtur. Sed *victoria concurrere cum hoste*, quale tandem loquendi genus est? Burm. ad h. l., et Dukerus ad Flor. III, 21, 9, id ullius scriptoris auctoritate defendi posse negant. Rectissime. At iisdem viris doctissimis, vide, quantillum mendum quas tenebras offuderit! Si, una litera adiecta, pro *qua* scripseris *quia*, liquidus et verus sensus existet: *Post victoriam, quia descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sulla, gratis Dianae, cuius numini regio illa sacrata est, solvit*. Sic II, 37, editio pr. *quia* habet pro *qua*.

gratis Dianae, cuius numini regio illa sacrata est, solvit; aquas salubritate medendisque corporibus nobiles, agrosque omneis addixit deae. Huius gratae religionis memoriam et inscriptio templi adfixa posti hodieque, et tabula testatur aerea intra aedem.

Gratus Dianae. Exempl. vetus habet: *gratis Dianae.* Burer. *Gratus,* quod Rhenanus in ed. pr. dederat, Editor Basil. servavit, Iunta in *gratias* mutavit. *Gratis,* quod codex unicus, teste Burerio, habet, est accusativus antiquus pro grates, ut II, 22, *mediocris* pro mediocres. Vide Heins. ad h. l.

Cuius numini regio illa sacrata est. Exempl. vetus habet: *cuius nomini regio illa sacrata est.* Burer. Rhenanus bene de coniectura dedit *numini.* Non semel in antiquis monumentis commemoratur *Diana Tifatina.* Lapis apud Reines. Cl. VI, n. 91: *C. Velleio C. F. Pal. Vrbano mag. fan. Dian. Tifat.* etc. Alius apud Mazochium de Campan. Amphith. p. 46: *C. Terentio C. fil. Pal. Carino Pr. i. d. montis Dianae Tif.* Eadem *Diana Tifatina* intelligenda est apud Pausan. V, 12, et Gruter. Inscript. p. 315, 1. Sed nihil luculentius est, nihil ad Velleium illustrandum appositum magis, quam marmor Capuae inventum, quod primus edidit Gorius inter Doniana p. 12, post repetiit Murator. p. 446, 4: *Imp. Caesar Vespasianus Aug. Cos. VIII, fines locor. dicator. Dianae Tifatinae Cornelio Sulla ex forma Divi Aug. restituit*; ubi de hac Diana omnia dixit Gorius.

Salubritate medendisque corporibus. Exempl. vetus habet: *salubritate in medendisque corporibus.* Burer. Rhenanus *in,* quod ex prima litera *m* sequentis vocis natum est, bene omisit. Frequens hoc vitii genus in Velleii codice, e. g. II, 76: *redderem in eo,* pro *redderem eo*; 87: *in morsu,* pro *morsu*; 105: *multiplicem in virtutibus,* pro *multiplicem virtutibus.* Vide Heins. ad h. l.

Agrosque omnes addixit, deae etc. Inepte Vascosan. *aegrosque omneis.* Exempl. vetus sic habet, ut potius, *agros omneis adduxit deae, huius gratae religionis memoria et inscriptio templi adfixa posti,* legendum existimem. Burer. In edit. Rhenan. incisum ponitur post *adduxit,* non post *deae.* Hoc mutat, nihil amplius, Burerius, in re levicula nimis ambitiosus. Pro *adduxit* Editor Basil. scripsit *addixit,* id est, donavit. Optime. Iustin. XXII, 3: *nunc insuper civitates sociorum eidem titulo pacis addictas.* Valer. Max. VII, 7, 4: *neque erubescis ei totum patrimonium addicere.* Appositus est lapis Inscript. Benevent. p. 7: *Deo aeterno pro restituta valetudine ex voto aediculam T. Antonius Felicianus dat; addicit et coniunctum fundum trinum et tricenum iugerum cum oleto;* ubi Io. de Vita *addicit* male refert ad *aediculam,* quod ad *Deo aeterno* referendum, et ratio et Velleii locus ostendit.

Religionis memoriam. Sic edimus de Lipsii indicio. Accusativus *memoriam* pendet a verbo *testatur.* Edit. pr. *religionis memoria.*

Hodieque tabula testatur aerea intra aedem. Cos. Exempl. vetus habet: *hodieque crabula testatur aerea. Interea deinde Con. Carbo III, et C. Marius septiens* etc. Burer. Rhenanus,

26. Deinde Coss. Carbo III, et C. Marius, septiens Cos. filius, annos natus XXVI, vir animi magis, quam aevi paterni, multa fortiterque molitus, neque usquam inferior nomine consulis, apud Sacriportum pulsus a Sulla acie, Praeneste, quod ante natura munitum praesidiis firmaverat, se exercitumque contulit. Ne quid usquam

coniecturam secutus, bene edidit: *hodieque tabula testatur aerea intra aedem. Coss.* Melius tamen Editor Basileensis: *et inscriptio templi adfixa posti hodieque, et tabula testatur aerea intra aedem. Deinde Coss.* Quam lectionem, ad veteris scripturae vestigia proxime accedentem et fere per omnia probatam Stanleio ad Aeschyl. S. c. Theb. 4, in textum admittere non dubitavimus. Sed ut illi etiam, quibus nulla editionis pr. copia est, qualis opera cum a nobis, tum ab aliis navata huic loco sit, existimare possint, veteris codicis scripturam monstrose depravatam, age, exhibeamus: *Posuit victoriam, qua demendesmontem ti fata cum C. Norbano concurrerat Sylla, gratis Dianae, cuius nomini regio illa sacrata est, solvit aquas, salubritate in medendisque corporibus nobiles, agrosque omneis adduxit, deae huius gratae religionis memoria, et inscriptio templi adfixa posti. hodieque crabula testatur aerea interea deinde Coss.*

Coss. Carbo. Tu lege: *Cos. Carbo.* Burer.

C. Marius, sept. Scribe cum Puteano: *C. Marius, C. Marii, septiens* etc. Sic Livius Epit. 86.

Vir animi magis. Lege: *qui animi magis.* Res ipsa postulat, ut, quae de Mario separatim dicuntur, hoc modo distinguantur. Quod ut recte sensit Editor Basil. ita minus bene *qui* ante *multa* inculcavit.

Multa fortiterque molitus. Que abesse mallem cum Wopkensio Misc. Obs. VIII, p. 37.

Neque usquam inferior nomine Consulis. Sallust. Fragm. p. 34: *Et continentia vir gravis, et nulla arte cuiquam inferior.* Vir elegantissimus, L. Santenius, legit: *neque usquam inferior nomine consul:* scilicet nomine Mariano; quod argutius est vulgato.

Ne quid unquam malis publicis deesset. Editor Bas. male dedit: *Et ne quid unquam* etc. At bene Puteanus pro *unquam* scripsit *usquam*, quod melius probat Burmannus, quam interpretatur. Frequens et venusta formula est, *ne quid usquam desit*, vel, *hoc deerat*, qua summum malum cum indignatione exprimitur. Cicero Verr. III, 87: *Haec deerat iniuria, et haec calamitas aratoribus.* Virgil. Aen. XII, 644: *Exscindine domos, id rebus defuit unum, Perpetiar?* Seneca Pater Contr. I, 2, p. 93: *Id enim deerat, ut templa eas reciperent.* Plinius H. N. VII, 2: *ne quid usquam mali esset, quod in homine non esset.* Eandem formulam veteres aliis etiam modis extulerunt. Cicero Verr. V, 26: *Neque enim quicquam erat iam reliquum, nisi ut triumphus navalis tibi decerneretur;* pro Quint. 9: *Illud etiam restiterat, ut te in ius adducerent;* ubi formulae vim eleganter, ut solet, explicat P. Manutius. Seneca Phoeniss. 270: *in thalamos meos Deducta mater, ne parum sceleris foret, Fecunda.* Vellei. II, 67: *ne quid usquam sanctum*

malis publicis deesset, in qua civitate semper virtutibus certatum erat, certabatur sceleribus; optimusque sibi videbatur, qui fuerat pessimus. Quippe dum ad Sacriportum dimicatur, Damasippus praetor Domitium, Scaevolam etiam, pontificem maximum, et divini humanique iuris auctorem celeberrimum, et C. Carbonem praetorium, Cos. fratrem, et Antistium aedilitium, velut faventeis Sullae partibus, in curia Hostilia trucidavit. Non perdat nobilissimi facti gloriam Calpurnia, Bestiae filia, uxor Antistii: quae iugulato, ut praediximus, viro, gladio se ipsam transfixit Quantum huius gloriae famaeque accessit? nunc virtute eminet, patria latet.

27. At Pontius Telesinus, dux Samnitium, vir animi

relinqueretur. Vide Freinshem. Ind. Flori v. *Ne.*

In qua civitate semper virtutibus certatum erat. Habet a Sallustio Catil. 9: *cives cum civibus de virtute certabant.*

Damasippus praetor. De eo vide Duker. ad Flor. III, 21, 20, et ad Liv. Ep. 86.

Domitium Scaevolam. Pro his Editor Basil. temere edidit: *Q. Mutium Scaevolam.* Recte Aldus Nepos post *Domitium* minorem distinctionem posuit, ut L. Domitius Ahenobarbus Consul cum C. Coelio A. V. C. 659, quem Appian. de B. C. I, p. 675, et Oros. V, 20, in trucidatis referunt, intelligatur. Suspicor autem, post *Domitium* excidisse *consularem.* Neque enim ratio apparet, cur Velleius ceterorum occisorum dignitatem commemorans, unius Domitii praetermiserit. Sed quid hic facit *etiam*, quo nihil ignavius? Scribendum: *Scaevolam Mutium.* Nomen apud Velleium singulis fere paginis postponitur cognomini, ut II, 12: *Scaurum Aurelium*; 16: *Cato Porcius*; 27: *Osella Lucretius.* *Mutium*, cum praecedens *m* in *Scaevolam*, quod sequitur, elisisset, quam facile in *etiam* abierit, sciunt talium rerum periti. In veteri autem codice semper scribitur *Mutius* pro *Mucius.*

Iuris auctorem. Vide I. Cuiacium Observ. VII, 25.

Consulis fratrem. Intellige, patruelem, ut ostendit Perizon. Animadv. Hist. cap. III, p. 96.

Quantum huius etc. Facilius est aliorum de hoc loco coniecturas convellere, quam, quid Velleius scripserit, ingenio reperire. Mihi quidem nihil, quod satis placeat, in mentem venit.

Animi. Alias, *domi.* RHENAN. Rhenani coniecturam sequitur Marklandus ad Stat. Silv. V, 3, 171. Sed hic locus plures corruptelas suscepit, nec tam levi manu sanandus videtur. Nam quis unquam prosae orationis scriptorum *penitus*, aut similia cum superlativo iunxit? Propertio, ut poëtae, licuit fortasse comparativo iungere, nisi nos librarii fallunt, I, 16, 17: *Ianua*

bellique fortissimus, penitusque romano nomini infestissimus, contractis circiter XL fortissimae pertinacissimaeque in retinendis armis iuventutis, Carbone ac Mario Coss. abhinc annos CXI, Cal. Novembribus, ita ad portam Collinam cum Sulla dimicavit, ut ad summum discrimen et eum et remp. perduceret. Quae non maius periculum adiit, Hannibalis intra tertium miliarium castra conspicata, quam eo die, quo circumvolans ordines exercitus sui Telesinus, dictitansque, adesse Romanis ultimum diem, vociferabatur eruendam delendamque urbem, adiiciens, numquam defuturos raptores italicae libertatis lupos, nisi sylva, in quam refugere solerent,

vel domina penitus crudelior ipsa. Profertur quidem ex Cicerone Verr. II, 66: *maxime remotissimi*; ex Livio XLI, 23: *maxime gravissimam*; ex Columella IX, 3: *maxime pessima*; ne attingam similes sordes, quas ex deterioris notae scriptoribus collegit Munker. ad Fulgent. I, 26. Talibusque exemplis Velleii lectionem confirmari putabat Drakenb. ad Liv. l. c. Enimvero in Ciceronis Liviique locis nec scripti libri consentiunt, nec Critici; et, quae Columellae verba creduntur, glossatoris esse docet Gesnerus; ut nihil in his omnibus vulgatae lectioni sit praesidii. Equidem suspicor, verba quaedam Velleii loco suo mota esse, et inde vitium scripturae natum. Lege: *vir animi fortissimus, belli peritissimus, romanoque nomini infestissimus*; II, 29: *Pompeius, dux belli peritissimus.* Liv. IV, 17: *centuriones veteres belli periti*; ubi vide Drakenb. Locutio, *Ro. nomini infestissimus*, totidem verbis est apud Sallust. Catil. 52.

Fortissimae — iuventutis. Cum nimis propinqua sint *fortissimus* et *fortissimae*, vix dubitem, a Velleii manu esse: *ferocissimae — iuventutis.* II, 114: *Ferocem illam tot milium iuventutem.* Haec verba etiam confunduntur apud Liv. III, 39, et forte apud Vellei. II, 63.

Annos XL. Exempl. vetus habet, *annos XI.* BVRER. Aldus Nepos reposuit, *annos CXI*, quod Fastis congruit.

Quam eodem die. Exempl. vetus habet: *quam eo die.* BVRER.

Raptores Italicae libertatis lupos. Acerbum dictum, quo simul alluditur ad Romanorum conditores, lupae uberibus nutritos, ut apparet ex simili loco Iustini XXXVIII, 6, qui quanquam ab aliis iam allatus, tamen adscribendus videtur: *atque, ut ipsi ferunt, conditores suos lupae uberibus alitos: sic omnem illum populum luporum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumque avidos ac ieiunos habere.* De iisdem Volsci et Aequi apud Liv. III, 66: *occaecatos lupos intestina rabie opprimendi occasionem esse. Lupi* proprie *raptores* dicuntur, ut apud Graecos λύκοι ἅρπαγες. V. Pricaeum ad Matth. Evang. VII, 15.

Refugere solent. Alias, *refugere solerent.* BVRER. Burerii correctionem,

esset excisa. Post primam demum horam noctis et romana acies respiravit, et hostium cessit. Telesinus postera die semianimis repertus est, victoris magis quam morientis vultum praeferens; cuius abscissum caput ferri gestarique circa Praeneste Sulla iussit. Tum demum, desperatis rebus suis, C. Marius adolescens per cuniculos, qui miro opere fabricati, in diversas agrorum partes ferunt, conatus erumpere, cum foramine e terra emersisset, a dispositis in id ipsum interemptus est. Sunt, qui sua manu; sunt, qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre Telesino, una obsesso et

quam temporum ratio postulat, Editor Basil. recepit.

Morientis vultum. Haec est Editoris Basil. emendatio. Edit. pr. mendose: *morientis cultum*. Velleius more suo Sallustium imitatur Catil. 61: *inter hostium cadavera repertus est, paulum etiam spirans, ferociamque animi, quam habuerat vivus, in vultu retinens*; ubi eius generis plura congesserunt Wassius et Cortius. Statius Theb. III, 94: *Servantem vultus, et torvum in morte peracta*; quo loco satis vindicatur Valerii Max. lectio, quam suspectam habebat Perizonius, IX, 2, 1: *Abscisa miserorum capita, modo non vultum ac spiritum retinentia.*

Abscissum caput. Sic est in edit. prima. At eadem II, 66, et 119 habet *abscisum caput*; quod hic etiam praeferam, motus inprimis iis, quae de discrimine verborum *abscidere* et *abscindere* disputat Dukerus ad Flor. II, 2, 2.

Abscissum caput ferri, gestarique. Hic quoque locus Burmanni et Wopkensii rixis nobilitatus est. Quorum neuter, officiente animis iracundia, veram lectionem, quae se prope oculis ingerebat, viderunt. Repone: *cuius abscisum caput ferri, ostentarique circa Praeneste Sulla iussit.* Ipse Velleius II, 19: *caputque eius erectum et ostentatum pro rostris.* Liv. III, 5: *Aequos legati caput ferociter ostentantes*; XLIII, 4: *tantum pavorem ingressi castra, ostentantes capita, fecerunt.* Statius Theb. X, 447: *clausis ipse insultare Pelasgis Tendit, et abscisos sociorum ostendere vultus.* Capitolinus Maxim. 22: *Eorum capita praefixa contis Aquileiensibus demonstrarunt.* Sed rem conficit unus Frontin. II, 9, 3: *Sulla his, qui Praeneste obsidebantur, occisorum in proelio ducum capita, hastis praefixa, ostendit.* Adde Freinshem. ad Flor. IV, 9, 7.

In diversas ag. partes fuerunt. Sic edit. pr. pro quo Editor Basil. *in diversas agrorum partes ferunt.* Recte. Vide Interpretes ad h. l. et ad Liv. XXXIX, 27.

Cum minore fratre Telesino. Non Marii, sed Pontii Telesini, qui ad portam Collinam ceciderat, fratrem intelligendum esse, demonstrat Dukerus ad Liv. Ep. 86, cui melius videtur legere, *Telesini*, aut, voce *fratre* abiecta, *cum minore Telesino.* Mihi posterior ratio placet.

erumpente, occubuisse prodiderint. Vtcumque cecidit, hodieque tanta patris imagine non obscuratur eius memoria. De quo iuvene quid existimaverit Sulla, in promtu est. Occiso enim demum eo, Felicis nomen adsumpsit: quod quidem usurpasset iustissime, si eundem et vincendi et vivendi finem habuisset. Oppugnationi autem Praenestis, ac Marii praefuerat Ofella Lucretius; qui cum ante Marianarum fuisset partium praetor, ad Sul-

Patris imagine. II, 116: *consummatione evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis defectus est.* Quae vis potestasque voci *imago* in his locis subiecta sit, me nescire fateor. Neque de nobilitate capere, contextus sinit. Fallor, aut Velleius scripsit: *tanta patris magnitudine non obscuratur eius memoria.* Et altero loco: *evectae in altissimum paternumque fastigium magnitudinis.* Corruptela nata videtur ex compendio scripturae *magine* pro *magnitudine.* Sic apud Senecam Q. N. I, 11: *non enim totum imitantur, sed imaginem eius.* MS. Vossian. qui est in Bibl. Leidensi, errore contrario praebet: *sed magnitudinem eius. Magnitudo* saepe a Velleio dicitur pro excellentia, dignitate, ut loco simili II, 36: *omnibus omnium gentium viris magnitudine sua inducturus caliginem*; cap. 55: *paterni nominis magnitudinem sequentium.* Iustin. XIX, 1: *filii magnitudini patris successerunt.* Inprimis hanc emendationem confirmat Livius XXXVIII, 58: *ne magnitudo et splendor legati laudibus consulis afficeret.* Sed non praetermittendus est tertius Velleii locus II, 33, qui, quod ex simili compendio vitium contraxit, eadem opera sanari debet: *neque Pompeius, ut primum ad rempublicam adgressus est, quemquam animo parem tulit.* Legendum, *quemquam magnitudine parem tulit.* Quod convenit Velleianae rationi II, 29: *Pompeius indignatus, cum omnes cives iure haberet pares, quemquam aequalem dignitate conspicere.*

Eius memoria. Exempl. vetus habet: *civis memoria.* BVRER.

Quod quidem. Exempl. vetus habet: *quo quidem.* BVRER.

Oppugnationi. Sic Editor Basil. scripsit. Edit. pr. *oppugnationis.*

Praefuerat Asella Lucretius. Exemplar vetus habet, *praefuera Assella Lucretius. Ofella* legitur in margine. BVRER. *Offella* Iunta edidit, *Ofella* Editor Basil. Etiam in Liv. Ep. 88, quaedam edd. male *Afella* habent pro *Ofella*; quo modo recte dicitur a reliquis scriptoribus. Vide Bentleium ad Horat. II, Serm. 2, 2.

Marianarum. Exempl. vetus habet: *marinarum.* BVRER.

Cum a. Mar. fuisset partium praetor, ad Sull. Sic interpungitur in edit. pr. Aldina et reliquae post. *partium* non bene inciderunt. At negat Puteanus ex Appiano de B. C. I, p. 688, Ofellam praetorem fuisse, et hunc locum de mendo suspectum habet. Scilicet vir doctissimus non animadvertebat, *praetorem* h. l. pro propraetore sumi, ut saepe. Vide quae annotavimus ad II, 15.

lam transfugerat. Felicitatem diei, quo Samnitium Telesinique pulsus est exercitus, Sulla perpetua ludorum circensium honoravit memoria, qui sub eius nomine Sullanae victoriae celebrantur.

28. Paulo ante quam Sulla ad Sacriportum dimicaret, magnificis proeliis partium eius viri hostium exercitum fuderant, duo Servilii apud Clusium, Metellus Pius apud Faventiam, M. Lucullus circa Fidentiam. Videbantur finita belli civilis mala, cum Sullae crudelitate aucta sunt. Quippe dictator creatus (cuius honoris usurpatio per annos CXX intermissa: nam proximus post annum, quam Hannibal Italia excesserat: uti adpareat, populum romanum usum dictatoris haud ita in metu desiderasse,

Quibus sine nomine. Alias, *qui sub eius nomine.* RHENAN. Exempl. vetus habet: *qui sub eius nomine.* BVREA. Rhenani notula sic invertenda: *qui sub eius nomine.* Alias, *quibus sine nomine.* Gronovius etiam Observ. II, 23, legit: *qui sine eius nomine Sullanae victoriae celebrantur*; propterea quod illi ludi a Cicerone Act. I in Verr. 10, et in Calendar. veteri apud Gruter p. 133, non *Sullanae victoriae*, sed simpliciter *victoriae* dicuntur. Ego, nihil in Velleio mutans, arbitrer, initio *Ludos victoriae Sullanae*, mox brevitatis causa, *Ludos victoriae* dictos. Verba tamen *Sullanae victoriae* cum Gronovio accipiam dativo casu.

Clusium. Sic Editor Basil. rescripsit ex Liv. Ep. 88, ubi vide Drakenb. Edit. pr. *Plusium.*

Vsum Dictatoris etc. Coniicio legendum: *haud deside metu a S. Tullio contimuisse, potestatem imperio, (proh res ad vindicandum maximi periculi) spoliantem, nam multi abusi erant eo.* RHENAN. Hoc loco nullus in Velleio inquinatior est, nullus a Criticis saepius vehementiusque iactatus. Quorum coniecturas si recensere instituerem, vix finem inveniret oratio. Videamus potius editionis primae scripturam prodigiose corruptam: *uti adpareat populum Rho. usum dictatoris aut metu desideras Tulio Co timuisse potestatem imperio, proh res ad vindicandum maximi periculi, spolia nusieranteo immodicae crudelitatis licentia usus est.* In hac scriptura tentanda tametsi nemo Rhenano infelicius versatus est, Iunta tamen eius coniecturam expressit, nisi quod *aut* pro *haud* posuit, et *spoliantem* post *erant eo.* Multo sollertior, et in nonnullis valde probanda, Editoris Basileensis est ratio: *uti adpareat, populum romanum usum dictatoris non tam desiderasse, quam timuisse potestatem imperii, quo priores ad vindicandam maximis periculis rempublicam usi fuerant, immodicae crudelitatis licentia usus est.* Quae correctio quicquid boni habet, primum Aldus Nepos, mox Lipsius, paucis mutatis, suum fecerunt, non satis ingenue, unde profecissent, reticentes. Ego, veteris scripturae vestigiis insistens, adiutusque aliquot e-

ut in ocio timuisse potestatem) imperio, quo priores ad vindicandam maximis periculis rempublicam usi erant, eo in immodicam crudelitatis licentiam usus est. Primus ille, et utinam ultimus, exemplum proscriptionis invenit, ut, in qua civitate petulantis convicii iudicium histrioni

mendationibus aliorum, liquido confirmare ausim, me suam Velleio manum restituere: *dictator creatus (cuius honoris etc. uti adpareat, populum romanum usum dictatoris haud ita in metu desiderasse, ut in ocio timuisse potestatem) imperio, quo priores ad vindicandam maximis periculis rempublicam usi erant, eo in immodicam crudelitatis licentiam usus est.* Nunc singularum mutationum ratio reddenda. Primum pro *aut metu desideras*, scripsimus *haud ita in metu desiderasse*. Ex quibus *haud ita* Vossio, et Gronovio Observ. II, 23, debetur, *in metu* Heinsio, *desiderasse* Editori Basil. *In* absorptum est a prima litera vocis *metu*, ut saepe in veteri Velleii codice. *Metus* est bellum, ut II, 24: *repulsoque externo metu*. Tacit. Hist. I, 86: *plura alia, rudibus seculis etiam in pace observata, quae nunc tantum in metu audiuntur*. Vide Heinsium ad h. l. Tum ex monstro scripturae, *Tulio Co*, extudimus verissimam lectionem, *ut in ocio*. *Ocium* est pax, et *metui* sive bello opponitur, ut II, 23: *vir in bello hostibus, in ocio civibus infestissimus*. Iustin. XI, 13: *quaerentibus somni caussas omnibus inter pericula, cuius etiam in ocio semper parcior fuerit*. Mox Editor Basil. pro *proh res* optime restituit, *quo priores*, quamvis pronominis *quo* omne in veteri codice vestigium evanuerit, sicut etiam evanuit II, 89. Nec minus feliciter pro *vindicandum maximi periculi spolia musi*, idem rescripsit *vindicandam maximis periculis rempublicam usi*; etsi *vindicandum* etiam servari possit. Immo servandum est, si ex *spoliam* non facias *rempublicam*, sed *populum*, ut Burm. Tum pro *usierant* rectius Gronovius l. c. *usi erant*, quam Editor Basil. *usi fuerant*. Denique partim ex Davisii ad Cic. Tusc. Disp. V, 21, partim ex nostra emendatione, pro *immodicae crudelitatis licentia usus est*, reposuimus *in immodicam crudelitatis licentiam usus est*. Quod non solum melius respondet oppositis, *ad vindicandam maximis periculis rempublicam*, sed etiam confirmatur ab ipso Velleio II, 41: *qui somno et cibo in vitam, non in voluptatem uteretur*. Praepositionem *in* rursus hausit consequentis verbi *immodicam* prima syllaba. *Immodicam licentiam* Velleius dixit, ut II, 68: *immodica et intempestiva libertate usos adversus C. Caesarem tribunos pl.* Huius loci emendationem tam perspicuam, tamque idoneis rationibus confirmatam, temperare mihi non potui, quin in contextum, quem vocant, reciperem. Cuius rei, ut quisque artis criticae peritissimus est, ita nobis libentissime veniam dabit.

Historiarium ex alto. Exemplar vetus habet: *historiarum ex alto*. BURER. Editor Basileensis correxit *histrioni exoleto*. Optime *histrioni*, pessime *exoleto*. Pro *historiarum* Vascos. in margine habet *hostium*: quod nihili est. Quid alii deinde in loco tam depravato tentarint, nec ocii nostri est nec stomachi, commemorare. Repone: *in qua civitate petulantis convicii*

ex alto redditur, in eaiugulati civis Reip. constitueretur auctoramentum; plurimumque haberet, qui plurimos interemisset: neque occisi hostis, quam civis, uberius foret praemium; fieretque quisque merces mortis suae. Nec tamen in eos, qui contra arma tulerant, sed in multos insonteis saevitum. Adiectum etiam, ut bona

iudicium histrioni exacto redditur. Non agitur h. l. de histrione, qui spectatori convicium fecerit, sed, ut Gruterus bene animadvertit, de spectatore, qui histrionem per petulantiam exploserit. Cicero pro Rosc. Com. 11: *Eros comoedus posteaquam e scena non modo sibilis, sed etiam convicio explodebatur*; de Orat. I, 61: *ut Aesopum, si paulum irrauserit, explodi.* Auctor ad Herenn. IV, 47: *citharoedus derisus et contemtus eiicitur.* Suet. Aug. 45: *Pyladen urbe atque Italia submovit, quod spectatorem, a quo exsibilabatur, demonstrasset digito, conspicuumque fecisset.* In hac autem re non minus proprium est verbum *exigere*, quod restituimus, quam *explodere, exsibilare, eiicere*, quae in exemplis allatis vidimus. Terent. Hecyr. Prol. 11: *In his, quas primum Caecili didici novas, Partim sum earum exactus, partim vix steti.* Graeci similiter dicunt κλώζειν, συρίττειν, ἐκβάλλειν, ἐκρίπτειν. Vide Polluc. IV, 122, et virum summum, T. Hemsterhusium ad Lucian. Nigrin. p. 48. Sensus Velleii hic est: Quae civitas cives suos tanta cura defendere solebat, ut etiam personae infami, histrioni, adversus eum, a quo petulanter exactus esset, agendi potestatem faceret: ea iam percussores praemiis propositis ad cives iugulandos invitabat. Formulam, *iudicium reddere*, explicat Gronovius Observ. II, 23. Ceterum hic locus addendus iis, quibus Anton. Schultingius Exercit. ad Valer. M. VII, 7, p. 913, etiam probrosis et infamia notatis iniuriarum actionem dari, demonstrat.

Civis Reip. Sic habet editio prima. Non contemnenda Puteani coniectura: *civis romani publice*, quam ipse confirmat ex Velleio II, 6: *Id unum nefarie ab Opimio proditum, quod capitis, non dicam Gracchi, sed civis romani pretium se daturum, idque auro repensurum proposuit.* Melius tamen est legere, *civis romani*, sine *publice*; quod etiam II, 31, eodem errore in veteri codice scribitur *Reip.* pro *Ro.* sive *Romani.* De voce *auctoramentum* omnia dixit Lipsius Saturn. II, 5, ubi hunc locum ita scriptum affert: *Iugulati civis publice constitueretur auctoramentum.*

Quisque merces mortis suae. Vide ad II, 22.

Nec tamen in eos. Scribendum cum F. Vrsino: *Nec tantum in eos. Tantum* et *tamen* centies in MSS. confundi, satis constat. Scio, aliis *tamen* pro *tantum* capiendum videri, idque *tritum et obvium* dicere Burmannum. At nego, ullum exemplum, ubi sic accipere liceat, reperiri. Nam quae adhuc pro illa significatione allata vidi, aut aliena sunt, si excutiantur, aut vitiosa, si libri meliores inspiciantur. Sic etiam indicat latinae proprietatis arbiter non e multis, Dukerus ad Flor. III, 5, 25.

proscriptorum venirent; exclusique paternis opibus liberi, etiam petendorum bonorum iure prohiberentur, simulque, quod indignissimum est, senatorum filii et onera ordinis sustinerent, et iura perderent.

29. Sub adventum in Italiam L. Sullae, Cn. Pompeius, eius Cn. Pompeii filius, quem magnificentissimas res in consulatu gessisse bello Marsico praediximus, XXIII annos natus, abhinc annos CXIII, privatis ut opibus, ita consiliis magna ausus, magnificeque conata executus, ad vindicandam restituendamque dignitatem patriae, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis eius clientelis refertus erat, contraxit exercitum. Cuius viri magnitudo multorum voluminum instar exigit; sed operis modus paucis eum narrari iubet. Fuit hic genitus matre Lucilia, stirpis senatoriae, forma excellens, non ea, qua flos commendatur aetatis, sed ex dignitate, constantiaque in illam conveniens amplitudinem, fortunamque

Eius Pompeii filius. Revocavimus ex edit. pr. *eius Cn. Pompeii filius.* Editor Basil. nulla de causa *Cn.* expunxerat.

In senatu Exempl. vetus habet: *in consulatu.* BURER.

Multorum voluminum instar exigit. II, 46: *cum immanes res, vix multis voluminibus explicandas, ageret.*

Qua flos commendatur aetatis. Verbum *commendare* in hac re proprie et exquisite dicitur pro amabilem facere, gratum acceptumque reddere. Nepos Dion. 1: *magnam habuit corporis dignitatem, quae non minimum commendat*; ubi vide Lambinum. Iustin. XXXVI, 8: *quem formae pulchritudo commendabat.* Tacit. Ann. XV, 59: *uxorem sola corporis forma commendatam.* Firmic. Mathes. I, p. 10: *ultra commendationem gratiae puerilis aetatis.* Adde Interpretes ad Petron. 110.

Sed ex dignitate, constantiaque in illam. Editor Basil. rescripsit: *sed dignitate constanti, quae in illam etc.*; quod Casaubonus ad Sueton. Claud. 30 sequitur, *ex* tamen retinens. Malim: *sed ea dignitate et constantia, quae in illam etc.* Copulam *et* elisit ultima vocis *dignitate* syllaba, ut forte II, 20. Et sic fere Burmannus, quem vide *formae constantiam* bene explicantem. Velleium imitatur Sulpic. Sever. I, 33: *Saul forma excellenti erat: ut merito dignitas corporis dignitati regiae conveniret.*

Fortunamque eius, ad ultim. v. e. diem. Editor Basil. *fortunam quoque eius ad ultimum vitae etc.* Multo verius legit distinguitque Lipsius: *quae in illam conveniens amplitudinem fortunamque, cum ad ultimum vitae co-*

eius, ad ultimum vitae comitata est diem: innocentia eximius, sanctitate praecipuus, eloquentia medius; potentiae, quae honoris causa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, cupidissimus; dux bello peritissimus; civis in toga, nisi ubi vereretur, ne quem haberet parem, modestissimus; amicitiarum tenax, in offensis exorabilis, in reconcilianda gratia fidelissimus, in accipienda satisfactione facillimus; potentia sua numquam aut raro ad impotentiam usus; pene omnium vitiorum expers, nisi numeraretur inter maxima, in civitate libera, dominaque gentium, indignari, cum omnes cives iure

mitata est diem. Pompeii formam ita describit Plutarch. in eius Vita p. 619, D. ἐν ἀκμῇ δὲ καὶ τὴν ὄψιν ἴσχεν οὐ μετρίως συνδημαγωγοῦσαν καὶ προεντυγχάνουσαν αὐτοῦ τῆς φωνῆς. τὸ γὰρ ἐράσμιον, ἀξιωματικὸν ἦν φιλανθρώπως, καὶ τῷ νεαρῷ καὶ ἀνθοῦντι διέφαινεν εὐθὺς τὸ γεραρὸν καὶ τὸ βασιλικὸν τοῦ ἤθους. Sic ille locus scribendus.

Ad ultimam. Exempl. vetus habet: *ad ultimum.* BVRER.

Potentiae, quae honoris causa etc. Totum hunc locum manifesta imitatione expressit Lucanus IX, 195, seqq. *nil belli iure poposcit: Quaeque dari voluit, voluit sibi posse negari. — Praetulit arma togae; sed pacem armatus amavit. Iuvit sumta ducem, iuvit dimissa potestas. Casta domus, luxuque carens, corruptaque nunquam Fortuna domini;* ubi vide H. Grotium. Huc addenda, quae de eodem Velleius cap. 33: *in appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundissimus: ut qui eos, ut libentissime iniret, ita finiret aequo animo; et, quod cupisset, arbitrio suo sumeret, alieno deponeret.*

Dux bello peritissimus. Lipsius scribit *belli.* Sed *peritus* aliquando cum ablativo construi, docent Gronov. ad Gell. IV, 8, et Davis. ad Hirt. de B. Afr. 31.

In reconcilianda gratia. Rectissime Lipsius: *in reconciliata gratia.* Saepe gerundia et participia praeteriti passivi in libris antiquis permutantur, ut apud Liv. XXVIII, 17: *et in suum decus nomenque velut consummatam eius belli gloriam spectabat;* ubi si pro *consummatam* scripseris *consummandam*, nihil ad loci integritatem requiras.

In accipienda satisfactione facillimus. Quinctilian. Decl. CCCXXIII, p. 650: *Dii immortales, ut peccantibus graves, ita satisfacientibus faciles.*

Potentia sua nunquam etc. II, 130, de Livia: *cuius potentiam nemo sensit, nisi aut levatione periculi, aut accessione dignitatis. Potentiam* opponit *impotentiae*, ut Seneca Ep. 42: *qui subita et magna potentia impotenter utuntur.*

Paene omnium vitiorum expers. Ita Aldus Nepos scripsit pro *votorum*, quod est in edit. pr. II, 35: *omnibus humanis vitiis immunis.*

Civitate libera. Exempl. vetus habet: *in civitate libera.* BVRER.

Cum omnes cives etc. Cicero Phil.

haberet pares, quemquam aequalem dignitate conspicere. Hic a toga virili adsuetus commilitio prudentissimi ducis parentis sui, bonum et capax recta discendi ingenium singulari rerum militarium prudentia excoluerat, ut a Sertorio Metellus laudaretur magis, Pompeius timeretur validius.

30. Tum M. Perperna praetorius, e proscriptis, gentis clarioris, quam animi, Sertorium inter coenam Oscae interemit, Romanisque certam victoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctoravit facinore. Metellus et Pompeius ex Hispaniis triumphaverunt: sed Pompeius hoc quoque triumpho, adhuc eques romanus, ante diem, quam consulatum iniret, curru urbem invectus est. Quem virum, quis non miretur, per tot extraordinaria imperia in summum fasti-

I, 14: *Illa erat vita, illa secunda fortuna, libertate esse parem ceteris, principem dignitate.*

Hicce togn. Exempl. vetus habet: *Hic a toga* etc. Is qui Velleium e vetusto descripsit, falsus est *a* litera in *cc*. Nam ut in hoc, sic etiam in quibusdam aliis veterum codicibus *a* sic scribitur *cc*, quod iste pro *ce* syllaba aspexit. Burer.

Adsuetus commilitio. Lege unius literae mutatione: *adsumtus commilitio.* Vellei. II, 32: *multis et praeclaris viris in id bellum adsumtis.* Amm. Marcell. XXVII, 6: *Gratianum in Augustum sumere commilitium paro.* In eodem verbo laborat Livius XXIV, 5: *Gelonem quendam, aequalem Hieronymi, et iam inde a puero in omnia familiaria iura adsuetum*; ubi *adsumtum* scribendum esse, planissimum est. Si quis tamen in Velleio *adsuetus* servare malit, non valde repugnem.

Prudentiae celeriora, et a Sertorio. Exemplar vetus sic habet, ut potius legendum videatur: *prudentia celerior, ita ut a Sertorio.* Burer. Ex editionis primae corruptissima scriptura, *prudentia celeriora, et a Sertorio*, Editor Basil. fecit: *prudentia excoluit, ut a Sertorio* etc. Nihil verius. Id igitur in textum recepimus, sed pro *excoluit* propius ad veteris scripturae ductus *excoluerat* scribentes.

Perperna. Edit. pr. *Perpenna*, ut semper.

Gentis clarioris, quam animi. Contra II, 112: *qui vir animo etiam, quam gente nobilior.*

Oscae. Ed. pr. *Etoscae.* Sed Puteanus, applaudentibus viris doctis, restituit verum nomen, *Oscae*, quod dudum debuerat in contextu poni. Vide Wesselingium ad Antonin. Itiner. 391.

Ex Hispanis triumpharunt. Exemplar vetus habet: *ex Hispaniis triumphaverunt.* Burer.

gium vectum, iniquo tulisse animo, C. Caesaris, in altero consulatu petendo, senatum populumque Ro. rationem habere. Adeo familiare est hominibus, omnia sibi ignoscere, nihil aliis remittere; et invidiam rerum non ad causam, sed ad voluntatem personasque dirigere. Hoc consulatu Pompeius tribunitiam potestatem restituit, cuius Sulla imaginem sine re reliquerat. Dum Sertorianum bellum in Hispania geritur, LXIIII fugitivi e ludo gladiatorio Capua profugientes, duce Spartaco, raptis ex ea urbe gladiis, primo Vesuvium montem petiere, mox crescente in dies multitudine, gravibus variisque casibus adfecere Italiam. Quorum numerus in tan-

Vectum. Heinsius bene legit *evectum.* Sic semper Velleius et optimus quisque veterum in prosa oratione loquuntur.

Omnia sibi ignoscere. Sallust. Catil. 52: *qui mihi atque animo meo nullius unquam delicti gratiam fecissem, haud facile alterius lubidini malefacta condonabam;* ubi vide Cortium. Ex Sallustio similem sententiam effinxit Seneca Herc. Fur. 1267: *Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit?*

Invidiam rerum non ad causam etc. Hoc est, res gestas aut gerendas odisse, non quod odio dignae sunt, sed quod geruntur a personis invisis. Acidalius commode comparavit II, 31: *Interdum persona, ut exemplo nocet, ita invidiam auget aut levat;* II, 8: *factaque ad consilium dirigebant;* ubi vide.

Tribunitiam potestatem. Ed. pr. *tribunitiam P.* pee usitatam librariis notam.

Imaginem in iure reliquerat. Haec est editionis primae scriptura, ex qua Casaubonus ad Sueton. Caes. 5, fecisse videtur: *imaginem in Rep. reliquerat.* Sed Velleius potius suum velit, quod Editor Basil. reposuit: *imaginem sine re reliquerat.* Idque sequitur Menardus ad Cic. Verr. I, 45: *Imago, species, umbra, nomen, appellatio,* quoties *rei* opponantur, viri docti et hic et alibi prope ad fastidium demonstrarunt.

LXIIII fugitivi. Lipsius malebat, *LXXIV fugitivi,* ut in Liv. Ep. 95; quem sequitur Mazoch. de Campan. Amphith. p. 171.

Gravibus variisque casibus affecere Italiam. Afficere casu etiam alii dixerunt. Seneca Cons. ad Marc. 2: *quae pari affecta casu, maiore damno, non tamen dedit longum in se malis suis dominium.* Solinus cap. 11: *Argivam classem vel Minervae ira, vel, quod certior prodit memoria, sidus Arcturi gravibus affecit casibus.* Sulpic. Sever. de Vita Martin. 21: *sollicitos esse praecepit per cellulas singulorum, quisnam hoc casu fuisset adfectus.* Quem Wopkensius Misc. Observ. VIII, p. 41, Velleii imitatione sic locutum esse putat. At vero ne his quidem et aliis, quae in promptu sunt, exemplis impedior, quominus in Velleio vere correxisse arbitrer elegantissimum Duke-

tum adolevit, ut qua ultimo dimicavere acie, XL a CCC hominum se romano exercitui opposuerint. Huius patrati gloria penes M. Crassum fuit, mox Reip. omnium principem.

31. Converterat Cn. Pompeii persona totum in se terrarum orbem, et per omnia maiore vi habebatur. Qui cum Cos. perquam laudabiliter iurasset, se in nullam

rum ad Flor. II, 18, 2: *gravibus variisque cladibus affecere Italiam.* Aliter enim Velleii aetate loquebantur, aliter, ne de Solino et Sulpicio Severo dicam, Senecae. Quid? si ne Seneca quidem hac loquendi forma usus est, sed cum melioris aetatis auctoribus scripsit: *quae pari afflicta casu, maiore damno.* Cicero pro Sull. 21: *In hoc tamen casu, quo afflictus iacet*; ad Div. IX, 11: *eo casu, quo sum gravissime afflictus.* Hic si quis nobis ita occurrat, ut *afflicta* convenire *casu*, non *damno* dicat, ei legendam commendamus longam de hac forma digressionem Dorvilii ad Chariton. p. 395, seqq.

XL a CCC hominum. Sic edit. pr. ex quo Editor Basil. fecit, *XL M. hominum.* Drakenb. ad Liv. Ep. 97: *LX M. hominum*, alii aliter.

Mox Reip. omnium principem. Editor Basil. scripsit: *mox Ro. omnium principem.* Diximus ad Rutil. Lup. I, p. 53, nobis legendum videri: *mox romani nominis principem*; ut II, 128: *C. Marium sine dubitatione romani nominis habuere principem.* *Reip.* pro *Ro.* vetus codex etiam habet II, 28.

Et per omnia maiore vi habebatur. Hic locus quantopere Interpretum ingenia torserit, ex illorum annotationibus cognoscere licet. Equidem, veteris scripturae ductus secutus, sic legendum censeo: *et per omnia homine maior existimabatur*; a qua lectione Editoris Basileensis coniectura, quam Aldus Nepos pro sua venditat, non multum aberravit: *et pene homine maior habebatur.* Sic Velleium scripsisse, aliis eius locis planissime intelligitur; II, 40, de hoc ipso Pompeio: *per omnia fortunam hominis egressus*; cap. 35, de Catone: *per omnia ingenio Diis, quam hominibus, propior*; cap. 130, de Livia: *per omnia ingenio Diis, quam hominibus, similior femina*; cap. 41, de Caesare: *animo super humanam naturam evectus.* Quibus locis Velleius expressit Sallustium, ab Aldo Nepote laudatum, Iug. 92: *Numidae Marium magis, quam mortalem, timere.* Seneca Pater Suas. IV, p. 29: *magnus iste et supra humanae sortis habitum*; Lucan. VII, 594: *Iuris et humani culmen, quo cuncta premuntur Egressus.* Claudian. de Laud. Stilichon. III, 40: *Solus hic invidiae fines virtute reliquit, Humanumque modum.* Sed nihil ad Velleii verba propius accedit, quam incerti Poëtae locus Anthol. Lat. tom. I, p. 204: *Litore diverso Libyae clarissima longe Nomina vix ullo condita sunt tumulo. Magnus, et humano maior Cato. Homine*, quod Velleio reddidimus, quam facile post *omnia* excidere potuerit, sciunt, qui libros veteres tractarunt.

provinciam ex eo magistratu iturum, idque servasset, post biennium A. Gabinius tribunus legem tulit, ut, cum belli more, non latrociniorum, orbem classibus, iam non furtivis expeditionibus, piratae terrerent, quasdamque etiam Italiae urbeis diripuissent; Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur; essetque ei imperium aequum in omnibus provinciis cum proconsulibus, usque ad quinquagesimum miliarium a mari. Quo senatusconsulto pene totius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur. Sed tamen idem hoc ante biennium in M. Antonii praetura decretum erat. Sed interdum persona, ut

Ex eo magistratu. Vide Gronov. Observ. IV, 20, p. 321.

Furtivis expeditionibus. Sic *furtim et per latrocinia* iungit Sallust. Ing. 4.

Quasdamque etiam. Editor. Basil. *que* tanquam supervacaneum recidit. Male.

Quo senatusconsulto. Sic Editor Basil. Editio pr. *quo senatus Cos.* I. Cuiacius Observ. VII, 9, malebat, *quo plebiscito*, prudenter tamen addens: *nisi dixeris utrumque intervenisse.* Scilicet cum senatusconsultum plerumque legem praecederet, scriptores in eadem re modo SC. modo legem, modo utrumque ponunt. Exemplum aliud, ne longe abeam, ipse Velleius praebet II, 38: *Cyprus senatusconsulto facta provincia est.* Atqui alii scriptores *plebiscito*, quod ibi etiam Cuiacius reponi volebat, provinciam factam dicunt. Recte atque ordine omnes. Sed ipse vir summus Observ. XV, 13, plura exempla senatusconsultorum, quibus idem quod legibus constitutum sit, collegit, ut, priores coniecturas ab eo repudiatas esse, facile appareat. Vide Vinc. Contarenum Var. Lect. I, 1, et I. A. Ernestum ad Tacit. Ann. XI, 25.

In M. Antonii praetura decretum erat. Davisius ad Cicer. Tusc. Disp. V, 21, coniicit: *M. Antonio praetori decretum erat.* At Io. Boherius ad eundem Cic. locum, ut minore mutatione, ita multo verius, scribit: *in M. Antonio praetore decretum erat.* Livius XXVI, 2: *hoc idem in Cn. Fulvii legionibus nuper decretum.* Cuius constructionis plura exempla dabimus ad II, 43. De hoc Antonio vide P. Manut. ac Cic. Divin. in Caecil. 17. Idem, aut C. Antonius, intelligendus in Iuvenale Sat. VIII, 105: *Inde Dolabella est, atque hinc Antonius, inde Sacrilegus Verres*, ubi sic Scholiastes: *Antonius trium Antoniorum corruptor, ille Sallustius, qui orae maritimae, qua romanum esset imperium, contrarius piratis. Hi omnes socios, et maxime Graecos, Asiaticos, ac Siculos, fortunis omnibus spoliaverunt. C. Antonius a Caesare accusatus.* Quod scholion, minus bene tentatum a I. Rutgersio Var. Lect. III, 17, sic corrigendum videtur: *Antonius, Triumviri Antonii pater, curator, ut ait Sallustius, orae maritimae, qua romanum esset imperium, contra piratas.* De M. Antonio Sallustium in

exemplo nocet, ita invidiam auget, aut levat. In Antonio homines aequo animo passi erant. Raro enim invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur. Contra in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea suo arbitrio aut depositeri, aut retenturi videntur, et modum in voluntate habent. Dissuadebant optimates: sed consilia impetu victa sunt.

32. Digna est memoria Q. Catuli cum auctoritas, tum verecundia: qui cum dissuadens legem, in concione dixisset, esse quidem praeclarum virum Cn. Pompeium, sed nimium iam liberae reip., neque omnia in

Historia egisse, clarum est ex fragmentis apud Ascon. ad Cic. Verr. I, 23, et Non. Marcell. p. 366. De C. Antonio, a Caesare accusato, quem Scholiastes cum M. Antonio confundit, vide quos laudat Wesseling. Observ. II, 18.

In Antonio. Scribendum: *Id in Antonio*, quod Heinsius quoque vidit.

Modum in voluntate habent. II, 45: *qui neque dicendi, neque faciendi ullum, nisi quem vellet, nosset modum.*

Nimium iam liber aere reip. Alias, *nimium iam liberae reip.* RHENAN. Exempl. vetus sic habet: *nimium iam liber aeret.* Mirum est, si me literarum coniectura hoc loco fallit. Nam ex *aeret* sic conicio legi debere: *nimium iam libere imperaret reip.* etc. Quod si cui haec nostra coniectatio non placuerit, habeat is occasionem quaerendae melioris. BURER. Burerium secutus Vascosanus edidit: *Sed nimium iam libere imperare reip.* Nihil certius Rhenani emendatione. Livius, exemplo simillimo, III, 9: *maxime in consulare imperium, tanquam nimium, nec tolerabile liberae civitati, invehebatur.* Tacit. Hist. III, 52: *quippe nimius iam Antonius.* Quam elegantissimam loquendi rationem copiose illustrarunt Interpretes ad Liv. VI, 11, et quos laudat Burm. ad h. l. *Nimius* cum dativo etiam iungit Silius XV, 708: *gelido nunc flumine soles Frangebat nimios pecori.* Ceterum Velleius totum hunc locum duxit e Cicerone pro L. Manil. 20: *Cum Catulus ex vobis quaereret, si in uno Cn. Pompeio omnia poneretis, si quid eo factum esset, in quo spem essetis habituri: cepit magnum suae virtutis fructum, ac dignitatis, cum omnes prope una voce, in ipso vos spem habituros esse, dixistis.* Quamquam etiam sumere potuit a Sallustio suo, quem eandem rem Historiarum quinto narrasse, I. Douza sollerter coniecit ex his eius verbis Fragm. p. 75: *Nam si Pompeio quid humani evenisset.* Non iniucundum fuerit, aliorum etiam narrationes comparasse. Valer. Max. VIII, 15, 9: *Cum populus Ro. a Catulo pro rostris interrogaretur, si in uno Pompeio Magno omnia reponere perseverasset, absumpto illo subiti casus incursu, in quo spem esset habiturus: summo consensu acclamavit, In te;* ubi ista, *absumpto illo subiti casus incursu*, quam putida sunt prae venusta aliorum, quos modo

uno reponenda: adiecissetque, si quid huic acciderit, quem in eius locum substituitis? subclamavit universa concio, Te, Q. Catule. Tum ille victus consensu omnium, et tam honorifico civitatis testimonio, e concione discessit. Hic hominis verecundiam, populi iustitiam mirari libet: huius, quod non ultra contendit; plebis, quod dissuadentem, et adversarium voluntatis suae, vero testimonio fraudare noluit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus ereptum senatui, ad equites; Sulla ab illis ad senatum transtulerant, aequaliter inter utrumque ordinem partitus est. Otho Ro-

laudavimus, simplicitate! Plutarch. Pompei. p. 632, B. Κάτλου δὲ κατὰ τοῦ νόμου προελθόντος, πολλὴν μὲν αἰδούμενος ὁ δῆμος ἡσυχίαν παρεῖχεν. ἐπεὶ δὲ πολλὰ μετὰ τιμῆς ἀνεπιφθόνως ὑπὲρ τοῦ Πομπηΐου διελθὼν, συνεβούλευε φείδεσθαι, καὶ μὴ προβάλλειν τὸν τοιοῦτον ἄνδρα κινδύνοις ἐπαλλήλοις καὶ πολέμοις. Ἢ τίνα, εἶπεν, ἕξετε ἄλλον, ἂν ἀπολέσητε τοῦτον; ἐκ μιᾶς γνώμης ὑπεφώνησαν ἅπαντες, Σεαυτόν. Dio Cass. XXXVI, p. 98: Κάτλου δὲ εἰρηκότος πρὸς τὸν δῆμον, ἐὰν ἐπὶ ταῦτα ἐκπεμφθεὶς σφαλῇ, τίνα ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀναγκαιότερα εὑρήσετε; ὁ ὅμιλος σύμπας, ὥσπερ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἀνεβόησεν εἰπὼν, Σέ. Comparandus etiam alter locus Sallustii Fragm. p. 976: *Verum, Quirites, antea singuli cives in pluribus, non in uno cuncti praesidia habebatis: neque mortalium quisquam dare, aut eripere talia unus poterat.*

Substituitis. Pro *substituetis*, praesens pro futuro, ut saepe. Vide Drakenb. ad Liv. III, 56. Quod non animadvertentes Vascosanus et alii, *substituetis* ediderunt.

Per idem tempus. Tales formulae in Historicis pinguius, sive populari quadam ratione capiendae sunt. Neque enim Velleius nescire potuit, Legem Aureliam biennio ante, Pompeio et Crasso Coss. latam esse. Id annotare visum est propter P. Manutium, qui de Legib. cap. 15, minus considerate scribit: Videtur Paterculus, nisi mendosi libri sunt, neque tempus, neque sententiam huius legis perfecte novisse. De sententia tamen, mox se revocat ipse Manutius.

Inter utrumque ordinem. Cotta quidem lege sua iudicia inter tres ordines, senatum, equites, et tribunos aerarios communicarat. Sed scriptores saepe tribunorum aerariorum mentionem omittunt, ut Velleius h. l., Cicero pro Cluent. 43, 47, et Scholiastes ad Cic. Act. I in Verr. 1, non quod tribuni aerarii equitum nomine comprehenduntur, ut perperam scribit Ant. Augustinus de Legib. v. *Aurelia;* aut quod tribunorum ordo non numeratur, ut sexta classis census Tulliani, quae Cl. Ernesti est opinio Ind. Legum v. *Aurelia;* sed quod ex re, quae potiores partes continet, tota res appellatur. Vide de hac iudiciorum translatione praeclare disputantem Dukerum ad Liv. Epit. 97.

Vt Horoscius. Alias, et *Horossius,*

scius lege sua equitibus in theatro loca restituit. At Cn. Pompeius, multis et praeclaris viris in id bellum adsumtis, descriptoque in omneis recessus maris praesidio navium, brevi, inexuperabili manu terrarum orbem liberavit, praedonesque per multa, a multis locis victos, circa Ciliciam classe adgressus fudit ac fugavit. Et, quo maturius bellum tam late diffusum conficeret, reliquias eorum contractas, in urbibus, remotoque mari loco, in certa sede constituit. Sunt qui hoc carpant. Sed quamquam in auctore satis rationis est, tamen ratio quemli-

BVRER. Turpi vitio prima editio: *ut Horoscius*. Non longe a vero abfuit Editor Basil. legens, *ut Roscius*. Sed Claud. Puteanus, una tantum litera mutata, verissime scripsit: *Otho Roscius*. Verbo *restituit*, quo Velleius usus est, etiam in hac lege commemoranda his utitur Cicero pro Muren. 19, ut credibile sit, quod Puteanus suspicatur, equites aliquando ante hanc legem separatis a plebe locis sedisse. A qua ratione se non alienum profitetur doctissimus Ernestus Ind. Legg. v. *Roscia*. Sed quod idem addit, forte *restituit* intelligi posse *praestitit*, exemplis ostendendum erat, Ciceronem et aequales sic locutos esse.

In omnes recessus maris. Vide Flor. III, 6, 11, et ibi Duker.

Per multa, a multis locis victos. Alias, *ac multis locis victos*. BVRER. Editor Basil. fidenter, ut solet, vocem *praelia* inculcavit: *per multa praelia multis locis victos*. Quem omnes Editores imitati sunt inde ab Aldo Nepote usque ad Burmannum. Mihi satius visum est, corruptam lectionem in textu relinquere, quam vanas eruditorum hominum coniecturas dare.

Reliquias eorum contractas. Lipsius hunc locum minus bene comparavit cum Seneca Ep. 94, p. 453: *Na Cn. quidem Pompeio externa bella aut domestica, virtus aut ratio suadebat: sed insanus amor magnitudinis falsae, modo in Hispaniam et Sertoriana arma, modo ad colligendos piratas, ac maria pacanda rapiebat*. Aliud est *colligere piratas*, sive in unum locum cogere, ut omnes simul capias; aliud *contrahere piratarum reliquias*, ut in certa sede, procul a mari constituas. Rectius Lipsius verbum *colligendos* vindicasset ex Plutarcho in Pompei. p. 632, E. et Floro III, 6, 11.

Remotoque mari loco. Editor Basil. intrusit praepositionem: *remotoque a mari loco*. Quam saepe omitti, notissimum est. Cicero Orat. 2: *ne opifices quidem se artibus suis removerunt*. Sueton. Tib. 42: *quasi civitatis oculis remotus*, ubi plura interpretes.

Quanquam in auctore satis rationis est. Cicero Tusc. Disp. I, 21: *Vt enim rationem Plato nullam adferret (vide quid homini tribuam) ipsa auctoritate me frangeret*. Plin. I, Ep. 8: *obsequar consilio tuo, cuius mihi auctoritas pro ratione sufficit*.

Tum ratio quemlibet. Sic edit. pr. Sed sequimur Editorem Basil. pro *tum* scribentem *tamen*. Quae particulae quoties in compendiaria scribendi ratione permutentur, nemo nescit.

bet magnum auctorem faceret. Data enim facultate sine rapto vivendi, rapinis arcuit.

33. Cum esset in fine bellum piraticum, cum et L. Lucullus, (qui ante septem annos ex Cos. sortitus Asiam, Mithridati oppositus erat, magnasque ac memorabiles res ibi gesserat, Mithridaten saepe multis locis fuderat, egregia Cyzicum liberarat victoria, Tigranen regum maximum in Armenia vicerat, ultimamque bello manum pene magis noluerat imponere, quam non potuerat, qui alioqui per omnia laudabilis, et bello pene invictus, pecuniae expellebatur cupidine) idem bellum adhuc administraret, Manilius, trib. pleb. semper venalis, et alienae minister potentiae, legem tulit, ut bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium administraretur. Accepta ea, magnisque certatum inter imperatores iurgiis: cum Pompeius Lucullo infamiam pecuniae, Lucullus Pompeio

Loci sensus, ni fallor, hic est: Etsi nulla facti ratio appareret, Pompeius tamen, qui id fecit, existimandus est idoneas rationes, quare sic faceret, habuisse. Atqui ratio tam bona est, ut, quicunque idem fecisset, magnus pulcherrimae rei auctor futurus esset.

Rapinis arcuit. Omisit pronomen *eos*, exemplo optimorum scriptorum. Vide Interpretes ad Liv. XXIII, 15.

Cum esset in fine bellum piraticum. Laurentius Santenius, vir ingenio et eruditione praestanti, emendabat: *Cum esset in fine bellum Mithridaticum.* Recte et historiae congruenter. Nam piraticum bellum iam finitum erat, cum Manilius legem suam ferebat: in fine erat Mithridaticum.

Ex Cos. Pessime Vascosanus, *ex Sc.*

Pecuniae expellebatur cupidine. In verbo *expellebatur* corrigendo omnes Interpretes, alius alio infelicius, ingenium sunt experti. Repone: *pecuniae exercebatur cupidine.* Exquisita loquendi forma est, *exerceri cupidine*, pro vexari, agitari, quam Velleius, ut alias multas, duxit e Sallustio Catil. 11: *Sed primo magis ambitio, quam avaritia, animos hominum exercebat;* quod Ausonius Grat. act. p. 705 imitatur: *Sunt quos exercet ambitus.* Pseudo-Sallust. de Rep. ord. II, 12: *Sed me illa magis cupido exercet.* Possem hanc coniecturam pluribus exemplis confirmare, si, quae Ierem. Marklandus Epist. Crit. p. 115, plena manu dedit, repetenda putarem.

Infamiam pecuniae. Nihil sollicitandum. *Infamia pecuniae* est infamia collecta ex pecuniae cupidine, ut *infamia II. legionum* apud Caesar. de B. C. I, 4, infamia, quam Pompeius sibi contraxerat ob duas legiones interceptas. Avaritiam in Lucullo etiam notant Seneca Pater Contr. IV, 25, p. 308, et Plutarch. in Vita p. 514, E.

interminatam cupiditatem obiiceret imperii, neuterque ab eo quod arguebatur, mentitus argui posset. Nam neque Pompeius, ut primum ad rempublicam adgressus est, quemquam animo parem tulit: et in quibus rebus primus esse debebat, solus esse cupiebat. Neque eo viro quisquam aut alia omnia minus, aut gloriam magis concupiit? in adpetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundissimus: ut qui eos, ut libentissime iniret, ita

Ne uterque ab eo quod arguebatur. Melius, si leg. *nec uterque.* RHENAN. Exempl. vet. habet: *neuterque ab eo quod arguebatur* etc. Vt autem facile ex *neuterque ne uterque* fit, si diviseris; sic rursum ex *ne uterque* diviso facile *neuterque* fit, si commiseris. BVRER. Editor Basil. scripsit: *neuterque ab eo quo arguebatur.* Clarius erit, si legeris: *neuterque ab eo, quem arguebat,* etc. Sed accesserim Grutero, verba, *ab eo quod arguebatur,* tanquam glossema, delenti.

Vt primum rempub. adgressus est. Exempl. vetus habet: *ut primum ad rem P. adgressus est.* BVRER. Vt hic Rhenanus, sic alibi librarii praepositionem *ad* in verbi *adgredi* constructione omiserunt. Vide Interpretes ad Liv. I, 42.

Quenquam animo parem tulit. Diximus ad II, 27, legendum videri: *quenquam magnitudine parem tulit.* Hanc Pompeii ambitionem Velleius alio atque alio modo expressit. II, 29: *nisi ubi vereretur, ne quem haberet parem.* Ibid. *indignari, quemquam aequalem dignitate conspicere;* quod simillimum est verbis Caesaris de eodem Pompeio, de B. C. I, 4: *neminem secum dignitate exaequari volebat.* Seneca Cons. ad Marc. 14: *In oculis erat iam Cn. Pompeius, non aequo laturus animo quemquam alium esse in Rep. magnum.* Qui Senecae locus similitudine sua facit, ut nunc pronior sim in sententiam Lipsii, elapsum vocem revocantis: *neque Pompeius — quemquam aequo animo parem tulit.* Velleium, ut saepe, ob oculos habuit Lucan. I, 125: *Nec quemquam iam ferre potest, Caesarve priorem, Pompeiusve parem.* Quod bene observatum comperio a I. Nic. Loensi Epiphyll. IX, 20. Lucanum imitatus est Florus IV, 2, 14: *Nec Caesar ferebat parem, nec Pompeius superiorem;* item Dio Cass. XLI, p. 296: Πομπήϊος μὲν, οὐδενὸς ἀνθρώπων δεύτερος, Καῖσαρ δὲ, καὶ πρῶτος πάντων εἶναι ἐπεθύμει. Quae loca tametsi magnam partem ab Acidalio ad h. l. H. Grotio ad Lucan. l. c. et Cortio ad Sallust. de Rep. ord. I, 2, laudata scio, tamen quod et Velleium illustrant, et, quot modis una eademque res expressa sit, ostendunt, iterum apponenda existimavi.

Primus esse debebat. Forte: *primum esse decebat.*

Aut alia omnia minus etc. Colorem duxit e Sallustio apud Donat. ad Terent. Phorm. I, 3, 18: *Modestus ad omnia alia, nisi ad dominationem.*

Vt libentissime iniret etc. Hinc sumsit Lucanus IX, 200: *Iuvit sumta ducem, iuvit dimissa potestas.* Vide quae annotavimus ad II, 29.

finiret aequo animo; et, quod cupisset, arbitrio suo sumeret, alieno deponeret. Et Lucullus, summus alioqui vir, profusae huius in aedificiis convictibusque et apparatibus luxuriae primus auctor fuit. Quem ob iniectas moles mari, et receptum suffossis montibus in terras mare, haud infacete Magnus Pompeius Xerxen togatum vocare assueverat.

34. Per id tempus a Q. Metello Creta insula in P. R. potestatem redacta est. Quae ducibus Panare et Lasthe-

Quod cupisset, arbitrio suo sumeret. In textum admisimus elegantem Acidalii correctionem, distinctionemque: *quod cupisset, arbitrio suo sumeret.* Edit. pr. *quod cupisset arbitrio suo sumere.*

Et Lucullus. Editor Basil. *et* abiecit: Acidalius in *at* mutavit. Vide ad II, 4.

Huius — luxuriae. Pro luxuriae, quae nunc est, ut explicuimus ad I, 11, p. 44. Athenaeus VI, p. 274, F. τῆς δὲ πολυτελείας τῆς νῦν ἀκμαζούσης πρῶτος ἡγεμὼν ἐγένετο Λούκολλος.

Iniectas moles mari. Veterum loca, quibus haec Luculli et aliorum luxuria notatur, dedit Gronovius Diatr. Stat. cap. 39, p. 252. Corruptus est in huius rei narratione Plinius H. N. II, 63: *In maria iacitur* (terra) *aut, ut freta admittamus, eroditur aquis. Ferro, ligno, igne. lapide, fruge, omnibus cruciatur horis.* Lege et interpunge: — *aut, ut freta admittamus, effoditur. Aquis, ferro, ligno, igne,* etc. XVII, 8: *quacumque terra infra tres pedes effossa.* Eodem modo interpungebat, *eruitur* scribens, I. Boherius ad Petron. Carm. de B. C. p. 122.

Haud infectae. Puto leg. *infacete,* vel *infestive.* Rhenan. Optime Rhenan. *infacete* facit ex *infectae*, transpositis tantum literis, nulla mutata. Idque Editor Basil. recepit. II, 83, *haud absurde.*

Xerxen togatum. Edit. pr. *Xersen,* frequenti errore literae *s* pro *x* positae. Pompeium quoque huius dicti auctorem edit Plinius H. N. IX, 54: *Lucullus exciso etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio, quam villam exaedificaverat, euripum et maria admisit: qua de caussa Magnus Pompeius Xerxen togatum eum appellabat.* At Plutarcus in Lucullo p. 518, D., idem dictum Tuberoni Stoico, qui per aetatem ne videre quidem potuit Lucullum, tribuit: τὰ δ᾽ ἐν τοῖς παραλίοις καὶ περὶ Νέαν πόλιν ἔργα — ὁ Στωϊκὸς Τουβέρων θεασάμενος, Ξέρξην αὐτὸν ἐν τηβέννῳ προσηγόρευσεν. Sic ille locus castigandus. Vulgo, ἐκ τηβέννου. Ἐν τηβέννῳ, sicut *in toga* apud Latinos, est *togatus.* De qua vi praepositionis ἐν videndus T. Hemsterhusius ad Aristophan. Schol. in Plutum p. 479. Sed nullus Plutarchi, accuratissimi scriptoris, in tempore error est. Quippe pro ὁ Στωϊκὸς Τουβέρων nulla fere literarum mutatione scribendum ὁ ἱστορικὸς Τουβέρων. Intelligitur L. Aelius Tubero, historiae scriptor, Luculli aequalis, de quo vide Vossium de Hist. Lat. I, 12.

ne, XXIIII milibus iuvenum coactis, velocitate pernicibus, armorum laborumque patientissimis, sagittarum usu celeberrimis, per triennium romanos exercitus fatigaverat. Ne ab huius quidem usura gloriae temperavit animum Cn. Pompeius, quin victoriae partem conaretur vindicare. Sed et Luculli et Metelli triumphum, cum ipsorum singularis virtus, tum etiam invidia Pompeii apud optimum quemque fecit favorabilem. Per haec tempora M. Cicero, qui omnia incrementa sua sibi debuit, vir novitatis nobilissimae, et, ut vita clarus, ita ingenio maximus, qui effecit, ne quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur, Cos. Sergii Catilinae, Lentulique, et Cethegi, et aliorum utriusque ordinis vi-

Armorum laborumque patientissimi. II, 105: *militarium officiorum patientem.* Sallustiana formula, Catil. 7: *iuventus simul laboris ac belli patiens erat.* Iug. 44: *exercitus neque periculi, neque laboris patiens.*

Ab huius quidem usurae gloria temperavit. Forte *ab huius quidem usura gloriae vix temperavit.* RHENAN. Edit. pr. *ab huius quidem usurae gloria temperavit.* Bene Rhenan. legit: *usura gloriae.* Cetera Editor Basil. melius sic: *Ne ab huius quidem usura gloriae temperavit* etc. Nam particula *quidem* manifesto indicio est, *ne* intercidisse.

Quin victoriae. Est e correctione Editoris Basil. Edit. pr. *qui victoriae.*

Fecit favorabilem. II, 40: *Cuius reditum favorabilem opinio fecerat.*

Qui omnia incrementa sua sibi debuit. Sive *ex se ortus*, ut eleganter Cicero se ipsum et similes non uno loco vocat; pro Planc. 27: *ego huc a me ortus et per me nixus adscendi.* Phil. VI, 6: *quem vos a se ortum, hominibus nobilissimis, omnibus honoribus, praetulistis.* Tacit. Ann. XI, 21: *Curtius Rufus videtur mihi ex se natus.* Quinctilian. Decl. III, 19: *apud quem maximum est, ex se coepisse.* Eumen. Paneg. Constant. 3: *magnum est, ab se profectum ad maxima pervenire.* Similiter a Cicerone dicitur *homo per se cognitus.* Catil. I, 11: *qui te, hominem per te cognitum, nulla commendatione maiorum*, etc. Brut. 25: *qui summos honores, homo per se cognitus, sine ulla commendatione maiorum est adeptus.*

Qui effecit. Oudendorp. in marg. libri sui scribebat, *quique.* Ita cap. seq. et II, 117.

Ne quorum arma viceramus etc. Hoc elegantissimum dictum effinxit ex illo ipso, quem laudat, Cicerone Brut. 73: *Magnifice te a Caesare laudatum puto, quem non solum principem atque inventorem copiae dixerit, quae erat magna laus, sed etiam bene meritum de populi romani nomine et dignitate. Quo enim uno vincebamur a victa Graecia, id aut ereptum illis est, aut certe nobis cum illis communicatum.*

Utriusque ordinis. Exempl. vet. ha-

rorum coniurationem singulari virtute, constantia, vigilia, curaque aperuit. Catilina metu consularis imperii urbe pulsus est. Lentulus consularis et praetor iterum, Cethegusque, et alii clari nominis viri, auctore senatu, iussu Cos. in carcere necati sunt.

35. Ille senatus dies, quo haec acta sunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conspicuam atque praenitentem, in altissimo luminavit. Hic genitus proavo M. Catone, principe illo familiae Portiae, homo Virtuti simillimus, et per omnia ingenio diis, quam hominibus pro-

bet: *utrius ordinis*. Burer. Viri docti vitiosae scripturae *utrius* pro *utriusque* praesidium quaerunt ex Quadrigario apud Gell. IX, 13, et Livio XXVI, 39. Frustra. Nam meliores libri utroque loco habent *uterque*, probantibus Gronovio et Drakenborchio.

Coniurationem — eripuit. Sic edit. pr. At verissime Editor Basil. *coniurationem — aperuit*. Sallust. Catil. 40: *eo praesente coniurationem aperit*. Cicero pro Sull. 2: *Tu enim investigasti, tu patefecisti coniurationem*.

Metu imperi. Exempl. vet. habet: *metu consularis imperi*. Burer.

Ille senatus dies, quo haec acta sunt. Non dubito, quin verba, *quo haec acta sunt*, ex Grammatici alicuius interpretatione in textum irrepserint. Nam *dies* nude et simpliciter dicitur pro actis alicuius diei; II, 86, de pugna Actiaca: *Quid ille dies terrarum orbi praestiterit*. Vim exemplorum congesserunt Graevius ad Cicer. pro Sext. 36, et Drakenborch. ad Liv. XLII, 67, in quorum nullo tale additamentum reperias.

In altissimo luminavit. Alias, *altissime inluminavit*. Rhen. Placet mihi coniectura Rhenani. *In* natum est ex *m* vocis praecedentis, ut multis locis apud Velleium. *Altissime inluminavit* dicitur, ut *excelsissime floruit* I, 6, quod bene comparavit Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 44. Eodem modo cepit Oudendorp. ad Appulei. Met. VI, p. 411. *Inluminare*, non *luminare*, semper dicit Velleius, e. g. II, 18: *horum fidem Mytilenaeorum perfidia inluminavit*. Quae verba saepe a librariis permutari, docet Iuretus ad Symmach. IV, 71.

Homo virtuti simillimus. Exempl. vet. habet: *non virtuti simillimus*. Sed (ut sunt varia chirographorum genera) suspicor librarium *homo* sic *ho* scriptum pro *non* aspexisse: nam si aspirationis eandem quam sursum erectam habet, non longule in altum protraxeris, *n* esse cuivis non penitus introspicienti videtur. Burer. *Virtuti* litera maiuscula edi iussimus, ut Dea Virtus, cuius etiam templum Romae erat, intelligatur. Vide Burm. Misc. Obs. VIII, p. 377.

Diis, quam hominibus propior. Saepe veteres hac formula utuntur in eximia quadam ingenii aut virtutis praestantia declaranda. II, 130, loco simillimo: *per omnia Deis, quam hominibus similior femina*. Plautus Pseud. V, 1, 13: *in hoc omnes venustates sunt*:

pior, qui nunquam recte fecit, ut facere videretur, sed quia aliter facere non potuerat; cuique id solum visum est rationem habere, quod haberet iustitiam: omnibus humanis vitiis immunis; semper fortunam in sua potestate habuit. Hic trib. pleb. designatus, et adhuc admodum adolescens, cum alii suaderent, ut per municipia Lentulus coniuratique custodirentur, pene inter ultimos interrogatus sententiam, tanta vi animi atque ingenii invectus est in coniurationem, ut ardore oris orationem omnium lenitatem suadentium, societate consilii suspectam fecerit: sic impendentia ex ruinis incendiisque urbis, et commutatione status publici pericula exposuit, ita consulis virtutem amplificavit, ut uni-

Deis proximum esse arbitror. Cicero pro Marcell. 3: *Haec qui faciat, non ego cum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico.* Sil. Ital. XI, 170: *Novi Dis animas similes et pectora magnis Nunquam angusta malis.* Praeter Heinsium ad h. l. videndi Iuretus ad Symmach. X, 27, et Markland. ad Stat. Silv. V, 2, 170.

Nunquam recte fecit, ut facere videretur. Habet a Sallustio Catil. 54, ubi de hoc ipso Catone dicitur: *esse, quam videri, bonus malebat*, unde etiam sumsit Sulpic. Sev. Ep. II, 30: *sancta magis esse, quam videri, stude.* Nisi forte Vellei. hausit ex communi fonte, Aeschylo S. c. Theb. 598: Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει. Vide Cl. Ernestum ad Xenophont. Memorab. I, 7, 1. Mox pro *potuerat* Edit. Bas. bene scripsit *poterat.*

Quod haberet iustitiam. Sic Editor Basil. correxit. Edit. pr. *quod haberet iustitiae.*

Omnibus humanis vitiis immunis. Lucan. II, 257, de hoc ipso Catone: *quid tot durasse per annos Profuit immunem corrupti moribus aevi?*

Semper fortunam in sua potestate habuit. Huius dicti explicationem pete a Platone Menex. p. 408. E. vel e Cicerone, qui Platonica vertit, Tusc. Disp. V, 12.

Hic trib. pleb. designatus. Exempl. vet. habet: *Hic TR. PL. designatus est.* BVRER. Vossius ex *est*, quod Rhenan. omiserat, bene et fecit: *et adhuc adm. adol.*

Vt ardore oris — suspectam fecerit. Est e correctione certa Editoris Basil. Editio pr. *et ardore oris — suspectam fecit.*

Ita consilii virtutem amplificavit. Exempl. vet. habet: *ita consiliis virtutem amplificavit.* BVRER. Editor Basil. pro *consilii* vel *consiliis* scripsit *consulis.* Nihil verius. Errantes in hoc loco tractando Interpretes in viam reducere potuisset Cicero, cuius de hac ipsa re memorabilis est locus ad Attic. XII, 21: *Cur ergo in sententiam Catonis? quia verbis luculentioribus, et pluribus rem eandem comprehenderat. Me autem Brutus laudat, quod retulerim, non quod patefecerim, quod cohortatus sim, quod denique ante quam*

versus senatus in eius sententiam transiret, animadvertendumque in eos, quos praediximus, censeret; maiorque pars ordinis eius Catonem prosequerentur domum. At Catilina non segnius conata obiit, quam sceleris conandi consilia inierat. Quippe fortissime dimicans, quem spiritum supplicio debuerat, proelio reddidit.

36. Consulatui Ciceronis non mediocre adiecit decus natus eo anno divus Augustus, abhinc annos LXXXII, omnibus omnium gentium viris magnitudine sua inducturus caliginem. Iam pene supervacaneum videri potest, eminentium ingeniorum notare tempora. Quis enim ignorat, diremptos gradibus aetatis floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium, saneque Crassum, Catonem,

consulerem, ipse iudicaverim. Quae omnia, quia Cato laudibus extulerat in coelum, perscribendaque censuerat; idcirco in eius sententiam est facta discessio. Quem locum Graevius etiam Heinsio suggessit Syll. Epist. IV, p. 378.

Vota obiit. Exempl. vet. habet: *nota obiit.* BVRER. Nihili est, quod Rhenanus de coniectura dedit, *vota obiit.* Pulchre Acidalius ex *nota* fecit *conata.* Quod ipse Velleius confirmat, II, 29: *magna ausus, magnificeque conata executus.* Accius apud Non. Marcell. p. 202: *Ego incipio, conata exequor.* Nepos Dione 8: *ne prius consilium aperiretur suum, quam conata perfecisset.* Vide Drakenb. ad Liv. XLII, 11.

Quem spiritum supplicio debuerat, proelio reddidit. Ita ex ingenio Editor Basil. restituit. Edit. pr. mendose: *quem spiritum supplicio debuerat, supplicio reddidit.* Vere sic emendatum esse, clarum est ex simili loco, II, 119: *auctor deditionis supplicio, quam proelio, mori voluit.* Calpurn. Flacc. Decl. 19: *quominus spiritum, quem fortunae meae debeo, patriae profundam*, quod Burmann. ex hoc Vellei loco expressum putat. Sed et Velleius et Calpurnius imitati sunt Ciceronem Phil. X, 10: *Non est viri, minimeque romani, dubitare, eum spiritum, quem naturae debeat, patriae reddere.* XIV, 12: *O fortunata mors quae naturae debita, pro patria est potissimum reddita!* Ceterum Burmannus, locutionem, *spiritum proelio reddere*, damnans, incidit in plagas adversarii, Wopkensii Misc. Obs. VIII, p. 46; IX, p. 258; et ad Iustin. XXXIX, 4, unde ne per argutias quidem, quas protulit Misc. Obs. VIII, p. 378, se explicare potuit.

Magnitudine sua inducturus caliginem. Simillimus locus Quinctiliani X, 1, p. 500: *Menander omnibus eiusdem operis auctoribus nomen obstulit, et fulgore quodam suae claritatis tenebras obduxit.*

Diremptos. Exempl. vet. habet *direptos.* BVRER.

Saneque Crassum. Editor Basil. ineptissime: *senemque Crassum.* Recte

Sulpitium; moxque Brutum, Calidium, Coelium, Calvum, et proximum Ciceroni Caesarem; eorumque velut alumnos, Corvinum ac Pollionem Asinium; aemulumque Thucydidis, Sallustium, auctoresque carminum, Varronem ac Lucretium, neque ullo in suspecti operis sui carmine minorem Catullum. Pene stulta est inhaerentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quae maxime nostri aevi eminent princeps carminum, Virgilius, Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullus-

Aldus Nepos, sive Puteanus, vidit, in depravata scriptura *saneque* latere *Antonium*, cuius mentio nullo modo praetermitti a Velleio poterat.

Catonem. Idem Aldus praeclare emendat, *Cottam*. Cicero Brut. 97: *Antonius, Crassus, post Cotta, Sulpitius, Hortensius, nihil dico amplius.* Orat. 30: *Atqui, si Antonio Crassus eloquens visus non est, aut sibi ipse: nunquam Cotta visus esset, nunquam Sulpitius, nunquam Hortensius.*

Coelum. Edit. pr. *Caelium*, ut semper in hoc nomine variatur. Diversas gentes esse *Coeliam* et *Caeliam*, putat Iac. Perizonius Diss. de Num. Consular. p. 593.

Varronem. Intellige *Atacinum*, interpretem Apollonii Rhodii, de quo Vossius de Histor. Lat. I, 16.

In suspecti operis sui carmine. Pro *suspecti* Lipsius rectissime legit *suscepti*. Columella IX, 2: *consummatio susceptae professionis*. Lactant. VI, 1: *Quod erat officium suscepti muneris*; ubi codex Duisburg. cuius variantes penes me sunt: *Quod erat officium suscepti operis et muneris*. Hoc ut clarum est, ita explicari mihi velim, quid sit *suscepti operis carmen*? Equidem nihil melius invenio sagacissimi Marklandi coniectura Epist. Crit. p. 12: *in suscepti operis sui forma*. Ita mox: *perfectissimi in forma operis sui*. Malim tamen, abiecto *sui*, quod ex altero loco inculcatum videtur, et iure displicebat Heinsio: *in suscepti operis forma*. Frequens apud Velleium *operis forma*, ut II, 49, 66, 96: *operis modus* II, 29. Cuius imitatione Sulpic. Sev. I, 20, a Burm. laudatus: *Nos enim suscepti operis modum custodientes, solam historiam persequimur*. *Carmine* pro *forma* librarius scripsit, oculis ad vicinum *carminum* aberrantibus, ut cap. praec. per eundem errorem *supplicia* pro *proelio*.

Catullum. Edit. pr. *Catulum*.

Principes carminum. Exempl. vet. habet: *princeps carminum Vergilius*. BVRER.

Rabiriusque. Puteanus legebat, *Variusque*: quod placet Marklando Epist. Crit. p. 14; Perizonius, *Horatiusque*. Sane Horatium, et perfectissimum in forma operis sui, et vero tam in domo Augusta gratiosum, ab eiusdem domus adulatore praetermissum esse, vix credibile videatur. Dicerem, eius nomen excidisse, nisi Propertium quoque praeteritum viderem. Rabirius autem locum suum facile tuetur testimonio Ovidii IV, ex P. 16, 5: *magnique Rabirius oris*; ubi iocularis error est Burmanni, titulum orationis Ciceronis, *Rabirius, qui perduellionem*

que, et Naso, perfectissimi in forma operis sui. Nam vivorum ut magna admiratio, ita censura difficilis est.

37. Dum haec in urbe, Italiaque geruntur, Cn. Pompeius memorabile adversus Mithridatem, qui post Luculli profectionem magnas novi exercitus vires reparaverat, bellum gessit. At rex fusus fugatusque, et omnibus exutus copiis, Armeniam, Tigranemque socerum petit, regem eius temporis, nisi qua Luculli armis erat infractus, potentissimum. Simul itaque duos persecutus Pompeius, intravit Armeniam. Prior filius Tigranis, sed discors patri, pervenit ad Pompeium; mox ipse supplex et praesens se regnumque ditioni eius permisit, praefatus, neminem alium, neque romanum, neque ullius gentis virum futurum fuisse, cuius se potestati commissurus

fecisse dicebatur, apud Charis. II, p. 188, pro Rabirii poëtae fragmento accipientis.

Et consecutus Sallustium Livius. Non possum probare rationes, quibus adductus Burmannus, hunc locum ita tentavit: *et consecutus Gallum Tibullus, Propertiusque et Naso.* Nam primum, quod miratur, Livium inter poëtas recenseri, non poetas Velleius, sed eminentia aetatis suae ingenia, in quibus Livius omitti non poterat, recenset. Deinde, quod credit, Livium facile omissum esse, ne Tiberius laude hominis, antiquae reipublicae nimis studiosi, offenderetur, non meminerat, Livium a Velleio I, 17, cum laude commemorari. Denique, si Velleius Livii mentionem eo refugisset, stulte Gallum, cui ingratus adversus Augustum animus exitii causa fuit, in poëtis laudasset.

Perfectissimi. Sic Editor Basil. Male edit. pr. *perfectissime.*

Magnas novi exerc. vires reparaverat. Legendum suspicabar: *magnas novi exercitus vires paraverat*, ut *re* ortum sit ex ultima syllaba vocis *vires.* Sed *reparare* pro simplici *parare* positum videtur. Lucan. I, 134: *Nec reparare novas vires.*

Ac rex. Exempl. vet. habet: *At rex.* BVRER.

Socerum. Immo *generum*, ut Aldus Nepos scribit, historia postulante. Neque enim crediderim, Velleium *socer* et *gener* inter se permutasse, ut Euripidem et Sophoclem in *πενθερὸς* et *γαμβρὸς* fecisse, auctor est Suidas v. Πενθερά. Vide praestantissimum Valckenarium ad Euripid. Phoeniss. 431.

Nisi qua. Est e correctione Gruteri. Edit. pr. *nisi quia*; II, 17: *nisi qua Nolani belli reliquiae manerent.* Vide Interpretes ad h. l. et Oudendorp. ad Lucan. X, 84.

Cuius se potestati commissurus foret. Edit. prima: *cuius se societati commissurus foret.* At Editor Basil. audacter dedit: *cuius se fidei commissurus foret.* Verissime Aldus Nepos correxit: *cuius se potestati commissurus foret.*

foret, quam Cn. Pompeium: proinde omnem sibi, vel adversam, vel secundam, cuius auctor ille esset, fortunam tolerabilem futuram: non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas: neque ei inhoneste aliquem summitti, quem fortuna super omneis extulisset. Servatus regi honos imperii, sed multato ingenti pecunia, quae omnis, sicuti Pompeio moris erat, redacta in quaestoris potestatem, ac publicis descripta literis. Syria, aliaeque, quas occupaverat, provinciae ereptae; et aliae restitutae P. R. aliae tum primum in eius potestatem redactae, ut Syria, quae tum primum facta

Quod confirmatur verbis Velleii: *se regnumque ditioni eius permisit.* Superest, ut hanc lectionem, quae nobis tam perspicua et certa visa est, ut eam in contextum admitteremus, Burmanni dubitatione liberemus. Is cum aliis credit, veteres dixisse, *permittere potestati*, *committere fidei*. Frequentius sic dici, fateor: perpetuum discrimen esse, nego. Cicero Verr. IV, 7: *quem non solum potestati tuae, sed etiam fidei populus Ro. commiserat*; pro Milon. 23: *commisit se eius potestati, cui senatus totam rempublicam commiserat.* Sulpic. Sever. Ep. III, p. 369: *totum se domini arbitrio potestatique committens.* Similiter *committere* et *permittere fidei* promiscue dicitur, ut apud Caesar. de B. G. V, 3, et Liv. VIII, 31, ubi vide Drakenb.

Non esse turpe ab eo vinci etc. Accius *Armorum Iudicio* apud Macrob. Sat. VI, 1, p. 534: *Nam tropaeum ferre me a forti viro pulchrum est. Si autem vincar, vinci a tali nullum est probrum.*

Neque inhoneste. Alias, *neque ei inhoneste.* Rhenan. Hanc correctionem bene recepit Editor Basil.

Redacta in quaestoris potestatem. Insolens loquendi forma, et a Romanorum consuetudine abhorrens. Talis enim pecunia a bonis scriptoribus dicitur *redigi ad quaestorem*, *quaestori annumerari*, *appendi*, *redigi a quaestore in publicum*, *in aerarium*, non, *redigi in quaestoris potestatem.* Nec quaestori, cui ne numum quidem sine proconsulis iussu erogare liceret, tribui potestas in pecuniam publicam potest. Huc adde, vix a tam elegante scriptore ingratissimam repetitionem verborum, *in potestatem redacta*, proficisci potuisse. Lege: *redacta ad quaestorem, ac publicis descripta literis.* Livius IV, 53: *venditum sub hasta consul redigere ad quaestores iussit;* ubi plura Gronovius. Mendum frequentissimum in libris veteribus, etiam apud Vellei. II, 15, p. 117, ortum est a festinantis librarii aberratione a verbis, *redacta ad quaestorem*, ad sequentia, *in eius potestatem redactae.*

Occupaverat. Sic Editor Basil. Edit. pr. *occupaverant.*

Provinciae ereptae; et aliae. Lege et distingue: *provinciae ereptae ei; aliae* etc. Etiam II, 45, *ei* et *et* confunduntur.

est stipendiaria. Finis imperii regii terminatus Armenia.

38. Haud absurdum videtur propositi operis regulae, paucis percurrere, quae cuiusque ductu gens ac natio redacta in formulam provinciae, stipendia pacta sit, notabimus, facilius ut, quam partibus, simul universa conspici possint. Primus in Siciliam traiecit exercitum Cos. Claudius, et provinciam eam, post annos ferme LII, captis Syracusis, fecit Marcellus Claudius. Primus Africam Regulus, nono ferme anno primi Punici belli. Sed post CCIIII annos P. Scipio Aemilianus, eruta Carthagine, abhinc annos CLXXXII, Africam in formulam redegit provinciae. Sardinia inter primum et secundum bellum Punicum, ductu T. Manlii Cos. certum recepit imperii iugum. Immane bellicae civitatis argumentum, quod semel sub regibus, iterum hoc T. Manlio Cos. III, Augusto principe, certae pacis argumentum Ianus Ge-

Imperii regii. Edit. pr. *regi* pro *regii*, ut singulis fere paginis. Male Editor Basil. *regis.*

Stipendia pacta sit. Etsi I. Perizonius Syll. Epist. tom. IV, p. 770 exemplis ostendit, eum quoque, cui gravis et molesta conditio imponatur, aliquando dici *pacisci*, malim tamen cum Lipsio, legitimam formulam revocare: *stipendiaria facta sit.*

Notavimus facilius, ut quae partibus. Alias, *notabimus, ut facilius e partibus.* RHENAN. Editor Basil. dedit: *notavimus, ut quae facilius, quam partibus.* Omnino scribendum: *Id notabimus, facilius ut, quam partibus, simul universa conspici possint. Id* a praecedenti *sit* extritum esse, Popma vidit, *quam* pro *quae* scribendum, Lipsius. Atque huic lectioni interpunctionem accommodavimus. Interpretes commode comparaurut Vellei. I, 14, p. 30: *Cum facilius cuiusque rei in unum contracta species, quam divisa temporibus, oculis animisque inhaereat.* Contraria sententia Seneca Ep. 94, p. 442: *quae in universo confusius videbantur, in partes divisa diligentius considerantur.*

Primus Africam. Editor Basil. recte scripsit: *Primus in Africam*; scilicet, *traiecit exercitum.*

Immane bellicae civitatis argumentum etc. Etsi Heinsius, qua erat sagacitate, facile sensit, manum interpolatricem in hoc loco grassatam esse, non tamen, quid Velleii, quid glossatoris sit, ausus est decernere. Mihi nullum dubium est, quin hic locus ita de Velleii manu exierit: *Immane bellicae civitatis argumentum, quod semel sub regibus, iterum hoc T. Manlio, consule, tertio Augusto principe, Ianus Geminus clausus dedit.* Velleius ob oculos habuit Livium I, 19.

Ianus Geminus. Exempl. vetus habet: *Ianius Geminius.* BVRER.

minus clausus dedit. In Hispanias primi omnium duxere exercitus Cn. et P. Scipiones, initio secundi belli Punici, abhinc annos CCL. Inde varie possessa, et saepe amissa partibus, universa ductu Augusti facta stipendiaria est. Macedoniam Paulus, Mummius Achaiam, Fulvius Nobilior subegit Aetoliam: Asiam L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho: sed beneficio senatus populique R. mox ab Attalis possessam regibus, M. Perperna, capto Aristonico, fecit tributariam. Cipri devictae nulli adsignanda gloria est. Quippe senatusconsulto, ministerio Catonis, regis morte, quam ille conscientia acciverat, facta provincia est. Creta Metelli ductu longissimae libertatis fine multata. Et Syria Pontusque Cn. Pompeii virtutis monumenta sunt.

39. Gallias primum Domitio, Fabio, nepote Pauli,

Vniversa ductu Augusti etc. Velleio praeivit Livius XXVIII, 12: *Hispania prima Romanis inita provinciarum, quae quidem continentis sint, postrema omnium, nostra demum aetate, ductu auspicioque Augusti Caesaris, perdomita est.*

Mox ab Attalis possessam regibus. Nihil inquinatius scriptura editionis primae: *mox habita lis. Possessam regibus*, ex qua Editoris Basileensis ingenium sollertissime fecit id, quod in textu exhibuimus.

Perperna. Edit. pr. *Perpenna*, ut alibi.

Cypri devictae nulli assignanda gloria est. Sic edimus de Editoris Basileensis iudicio. Edit. pr. *Cypro devicta, nullis assignanda gloria est.* II, 30: *Huius belli patrati gloria penes M. Crassum fuit.* Nec tamen ignoro, ablativum absolutum interdum praecedere, non respondentibus quae sequuntur: de quo vide Duker. ad Flor. IV, 12, 28; et Interpretes ad Sueton. Tiber. 31.

Senatusconsulto. Vide quae diximus ad II, 31.

Quam ille conscientia acciverat. Pro *arcessiverat*, quod multo frequentius est. Florus IV, 2, 70: *mortem etiam laetus accivit.* Bis haec locutio restituenda est Hegesippo I, 29: *Phaselus ascitae sibi mortis celeritate contumeliam praevertit.* III, 17: *Naturae lex valida est, velle vivere, nec sibi mortem asciscere*; ubi *accitae* et *accire* scribendum. Nisi forte illa aetas *asciscere mortem* pro *consciscere* dixit. Ceterum de Ptolemaeo rege, eiusque morte, vide quos laudat H. Valesius ad Ammian. Marcell. XIV, 8.

Longissimae libertatis fine multata. Id est, servitute multata est, quia poena finem libertati imponebat. Florus II, 14, 5: *Nam et Macedoniam servitute multavit*, ubi vide Dukerum.

Domitio, Fabio. Editor Basil. *Do-*

qui Allobrogicus vocatus est, intratas cum exercitu, magna mox clade nostra, saepe et adfectavimus, et amisimus. Sed fulgentissimum C. Caesaris opus in iis conspicitur: quippe eius ductu auspiciisque infractae, pene idem quod totus terrarum orbis ignavum conferunt stipendium. Ab eodem facta Numidia. Ciliciam perdomuit Isauricus, et post bellum Antiochinum Vulso Manlius Gallograeciam. Bithynia, ut praediximus, testamento Nicomedis relicta hereditaria. Divus Augustus praeter Hispanias, aliasque genteis, quarum titulis forum eius

mitio et Fabio. Velleio asyndeta placere, supra vidimus. Scribendum autem cum Aldo Nepote: *a Domitio* etc. vel, si malis, cum Lipsio, *Domitio, Fabio, nepoti Pauli.*

Gallias — adfectavimus. Sallust. Iug. 66: *civitates, quae ab se defecerant, formidine, aut ostentando praemia adfectare;* ubi vide Cortium.

Pene idem, quod t. t. o. ignavum conferunt stipendium. Pro *pene idem,* quod stare non posse Lipsius demonstravit, forte scribendum: *bona fide.* *Ignavum stipendium* Gronovio ad Tacit. de M. G. 29, significare videtur, Gallos in bello segnes minusque fortes constantesque fuisse atque esse. Sed, ne dicam, historiam alia omnia de Gallis tradere, nimis dura ad sensum meum et contorta est haec interpretatio. Sequar igitur Aldum Nepotem, ex loco proximo simplicissime corrigentem: *in aerarium conferunt stipendium.*

Ab eodem facta etc. Mutili mendosique loci scriptura haec est in edit. pr. *Ab eodem facta Numidicus Ciliciam perdomuit, uisa vicisset post bellum Antiochunum. Vulso Manlius Gallograeciam.* Quod vulnus Editor Basil. non sanavit, sed gravius fecit audacissima coniectura: *Ab eodem Pompeio fractam Numidicas Ciliciam perdomuit, nisi vicisset post bellum Antiochicum Vulso Manlius Gallograeciam.* At loci feliciter instaurati gloria est penes Carol. Sigonium Fast. ad a. 707, qui acute videns, in corruptis literis, *uisa viciss*, latere nomen *Isauricus*, omnia historiae convenienter sic correxit: *Ab eodem facta Numidia. Ciliciam perdomuit Isauricus: et post bellum Antiochinum Cn. Manlius Vulso Gallograeciam.* In verbo *facta* Sigonius intelligit *provincia.* Sed cum Boxhorn. malim: *Ab eodem fracta Numidia.* Formam *Antiochinum*, ab Editore Basil. sollicitatam, facile tuetur Gellius VII, 19, ubi vide Interpretes.

Post bellum. Alias, *et post bellum.* RHENAN.

Quarum titulis forum eius praenitet. Praeter Lipsium, Is. Casaubonus hunc locum comparavit cum Sueton. Aug. 31: *Itaque et opera cuiusque, manentibus titulis, restituit: et statuas omnium triumphali effigie in utraque Fori sui porticu dedicavit.* Locutioni Velleianae non dissimilis est in Monum. Ancyr. p. 174: *theatrum, quod sub nomine M. Marcelli generi nitescit.*

praenitet, pene idem, facta Aegypto stipendiaria, quantum pater eius Gallia, in aerarium reditus contulit. At Ti. Caesar, quam certam Hispanis parendi confessionem extorserat parens, Illyriis Delmatisque extorsit, Rhetiam autem, et Vindelicos ac Noricos, Pannoniamque et Scordiscos, novas imperio nostro subiunxit provincias. Vt has armis, ita auctoritate Cappadociam P. R. fecit stipendiariam. Sed revertamur ad ordinem.

40. Secuta deinde Cn. Pompeii militia, gloriae, laborisne maioris, incertum est. Penetratae cum victoria

Paene idem. Suspicio nobis oborta est, haec verba temere repetita esse e praecedentibus iam corruptis. Neque enim latinum videtur *idem*, *quantum*, pro *idem*, *quod*. Vulgatum explicare conatur Lipsius de Magn. Ro. II, 3.

Quantum pater eius Galli in aerarium reditus contulit. At T. Exempl. vetus habet: *Galli in aerarium redditus contulit. Ad T. Caesar* etc. Bvrer. Editor Basil. bene rescripsit *Gallia* pro *Galli*, quod est in edit. pr.

Certam Hispanis parendi confessionem extorserat. II, 90: *Dulmatia XX et CC annos rebellis, ad certam confessionem pacata est imperii.* Saepe veteres scriptores hac formula utuntur in magna et iusta victoria significanda; quoniam, ut Ennius ait apud Serv. ad Aen. XI, 306: *Qui vincit, non est victor, nisi victus fatetur.* Liv. III, 28: *ut exprimatur tandem confessio, subactam domitamque esse gentem, sub iugum abituros.* Hegesipp. I, 32: *Cum tot secundis nostrorum proeliis fractae res hostium usque ad ipsorum fuerint confessionem.* Vide Swarzium ad Plin. Paneg. 16.

Extorserat parens, Illyriis Delmatisque. Ita edimus de F. Vrsini emendatione. Editio pr. prava lectione et distinctione: *extorserat? parem Illyriis Delmatisque.* Peius Editor Basil. legebat: *extorserat, tam parem Illyriis Delmatisque.*

Parem Illyriis Delmatisque. Exempl. vetus habet: *parem Illyriis Delmatisque extorsit.* Bvrer. *Extorsit*, quod eleganter repetitur, non Rhenani, sed operarum culpa, ex editione pr. excidisse videtur.

Scordiscos. Edit. pr. *Cordiscos*, quod Editor Basil. emendavit. Vide Interpretes ad Flor. III, 4, 2.

Penetratae cum victoria Media, Albani, etc. Editor Basil. rescripsit: *Penetratae cum victoria Media, Albania, Hiberia.* Gentium nomina pro regione, et contra poni, notissimum est. Binis exemplis ex hac ipsa historia sumtis defungamur. Plin. H. N. VII, 26: *Pompeius ex Syria, Scythis, Iudaeis, Albanis, Iberia, triumphavit.* Florus III, 5, 28: *Colchos cecidit: ignovit Iberiae: pepercit Albanis.* Adde Burmann. ad h. l. et ad Claudian. in Eutrop. II, 247. Sed quoniam *ae* ante *deinde* e temere distracto *a* ab *Hiberi* ortum videtur, praeferam Editoris Basil. correctionem, a Burmanno leviter sic immutatam: *Penetratae*

Media, Albani, Hiberi; ac deinde flexum agmen ad eas nationes, quae dextra atque intima Ponti incolunt, Colchos, Heniochosque, et Achaeos. Et oppressus auspiciis Pompeii, insidiis filii Pharnacis, Mithridates, ultimus omnium iuris sui regum, praeter Parthicos. Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompeius, suoque et civium voto maior, et per omnia fortunam hominis egressus, revertit in Italiam. Cuius reditum favorabilem opinio fecerat. Quippe plerique non sine exercitu venturum in urbem adfirmabant, et libertati publicae statuturum arbitrio suo modum. Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior civilis tanti imperatoris reditus fuit. Omni quippe Brundusii dimisso exercitu, nihil praeter nomen imperatoris retinens, cum privato comitatu, quem semper illa fatare moris fuit, in urbem rediit; magnificentissimumque de tot regibus per biduum egit triumphum; longeque maiorem omni ante se inlata pecunia in aerarium, praeter quam a Paulo, ex manubiis intulit.

cum victoria Media, Albania, Hiberia: deinde flexum etc.

Pharnacis. Sic Editor Basil. pro *Pharnaces*, quod est in edit. pr.

Per omnia fortunam hominis egressus. Pro eo dixit II, 31, de coniectura nostrâ: *per omnia homine maior existimabatur.* Verbum *egredi*, quod hic pro *superare* ponitur, diligentius, quam Burm. ad h. l. illustravit Marklandus ad Stat. Silv. V, 3, 154. Non minus frequens est hac significatione *supergredi.* Lapis apud Gruter. p. 260, 4: *omnes omnium ante se maximor. impp. glorias supergressus.* Nazarius Paneg. Constantin. 16: *quum gloria tua humanum modum supergressa sit.* Sulpic. Sever. Dial. II, p. 452: *qui humanam substantiam supergressus.*

Illa fatare. Alias, *illi vacare.* RHEN. Etsi, quod Rhenanus coniicit, a latinae linguae ratione abhorret, tamen cum semel a Iunta et Editore Basil. receptum esset, omnes editiones occupavit. Venit nobis in mentem legere: *quem semper illi trahere moris fuit. Trahere* proprium hac in re verbum est. II, 66: *comitem aevi sui laudem Ciceronis trahet.* 80, *cum inermis et lacernatus esset, praeter nomen nihil trahens.* Curtius VIII, 3: *uxorem in omne discrimen comitem trahebat.* Eandem rem ita expressit Plutarchus in Pompei. p. 642. B. ὁρῶσαι γὰρ αἱ πόλεις Πομπήιον Μάγνον ἄνοπλον, καὶ μετ' ὀλίγων τῶν συνήθων, ὥσπερ ἐξ ἄλλης ἀποδημίας διαπορευόμενον.

Praeterquam a Paulo. Editor Basil. audacius, incertum, an ineptius scripsit: *praeterquam Capitolio;* in eundem errorem, quod miror, trahens doctissimos viros, Lipsium ad h. l. et-

Absente Cn. Pompeio, T. Ampius, et T. Labienus trib. pleb. legem tulerunt, ut his ludis circensibus corona laurea, et omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem praetexta, coronaque laurea. Id ille non plusquam semel, et hoc sane nimium fuit, usurpare sustinuit. Huius viri fastigium tantis auctibus fortuna extulit, ut primum ex Africa, iterum ex Europa, tertio ex Asia triumpharet: et, quot partes terrarum orbis sunt, totidem faceret monumenta victoriae suae. Nunquam eminentia invidia carent. Itaque et Lucullus, memor tamen acceptae iniuriae, et Metellus Creticus, non iniuste querens (quippe ornamentum triumphi eius captivos duces Pompeius subduxerat) et cum iis pars optimatium

de Magnit. Ro. II, 8, 9, et Freinshemium Supplem. Liv. 103, p. 468. Pulchre vidit Vossius, haec verba a sciolo, qui, quae Velleius I, 9, de Paulo tradiderat, meminisset, adscripta esse margini, et mox in textum traducta.

T. Ampius. De eo vide P. Manutium ad Cic. ad Div. I, 3.

T. Labienus. Hoc nomen Editor Basil. reposuit pro vitioso Edit. pr. *T. Labenius.*

Vt si ludis. Alias, *ut scilicet ludis.* RHENAN. Editor Bas. *si* abiecit; ex quo F. Vrsinus recte *is* fecit.

Corona laurea. Ita Lipsius ad h. l. et de Milit. Ro. V, 17, scripturam editionis pr. et hic, et paulo post, *corona aurea*, correxit ex Dione Cass. XXXVII, p. 126, ubi idem tribunorum pl. decretum reperitur. Freinshemius Suppl. Liv. 102, p. 443, priore loco servat *aurea*, posteriore scribit *laurea*. Contra facit Fabric. ad Dion. l. c. Sed bis *laurea* scribendum esse, ex Dione clarum est.

Huius viri fastigium tantis auctibus etc. Hunc locum usque ad verba *victoriae suae* affert Scholiastes Lucani ad IX, 178, ubi pro *auctibus* male *actibus* legitur. Tacit. Hist. IV, 28: *At Civilem immensis auctibus universa Germania extollebat;* ubi vide Interpretes. Spartian. Hadrian. 8: *Senatus fastigium in tantum extulit.*

Primum ex Africa. Edit. pr. *primus ex Africa*, pro quo Editor Basil. scripsit, *primum ex Africa.* Et sic legit Scholiast. Lucani l. c.

Ex Asia. Scholiast. Lucani l. c. male ex *Hispania.*

Et, quot partes terrarum orbis sunt, etc. Scholiast. Lucani l. c. minus bene: *ut quot partes terrae sunt, totidem facerent monumenta* etc. Velleius imitatur Ciceronem pro Balb. 4: *qui* (Pompeius) *tot habet triumphos, quot orae sunt, partesque terrarum.*

Duces. Alias, *duces.* RHENAN. Duces illi sunt Panares et Lasthenes, de quibus Velleius II, 34. Dio Cass. XXXVI, p. 88. τὸν δὲ δὴ Πανάρη, τόν τε Λασθένη (καὶ γὰρ ἐκείνους εἷλεν) οὐκ ἠδυνήθη πέμψαι ἐν τοῖς ἐπινικίοις· ὁ γὰρ Πομπήϊος, ἀναπείσας τῶν δημάρχων τινὰ, προυφείλετο αὐτούς. ubi scribendum: καὶ γὰρ κἀκείνους εἷλεν. Florus III, 7, 6:

refragabatur, ne aut promissa civitatibus a Pompeio, aut bene meritis praemia, ad arbitrium eius persolverentur.

41. Secutus deinde est consulatus C. Caesaris, qui scribenti manum iniicit, et quamlibet festinantem in se morari cogit. Hic, nobilissima Iuliorum genitus familia, et, quod inter omnis antiquissimos constabat, ab Anchise ac Venere deducens genus, forma omnium civium excellentissimus, vigore animi acerrimus, munificentiae effusissimus, animo super humanam et naturam et fidem evectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientia periculorum, Magno illi Alexandro, sed sobrio, neque iracundo, simillimus; qui denique semper et somno, et cibo in vitam, non in voluptatem uteretur; cum

victisque Lasthene et Panare, Cydoneae ducibus, victor rediit. Lasthenis, praeter ceteros, meminit Sulpicius Sever. II, 24.

Qui scribenti manum iniicit. Ex Cicerone pro Rosc. Com. 16: *ipsa mihi veritas manum iniecit, et paulisper consistere, et commorari cogit.* Vide Lambinum ad Horat. I, Carm. 17, 26.

Quemlibet. Alias et *quamlibet.* Bvr.

Et, quod inter omnes antiquissimos constabat. Velleii manum assecutus videtur Acidalius, locum ita refingens: *et, quod inter omnes constat, antiquissima.* Quod inventum ita placuit Lipsio, ut non dubitaret illud sibi, sicut alia Acidaliana aliis locis, assumere.

Vigore animi acerrimus. Plin. H. N. VII, 25: *Animi vigore praestantissimum arbitror genitum Caesarem dictatorem. Nec virtutem constantiamque nunc commemoro, etc. sed proprium vigorem celeritatemque quodam igne volucrem.* Mallem, Velleius scripsisset: *vigore ingenii acerrimus*, ut II, 18: *vigore ingenii atque animi celeberrimus.* Sic odiosam, quae Lipsium offendit, vocis *animo* repetitionem vitasset.

Munificentiae effusissimus. Vascosanus et Editor Basil. dederunt *munificentia*: quod reliquae huius loci structurae melius respondere, non male iudicat Acidalius.

Et somno et cibo in vitam, non in voluptatem uteretur. Ob oculos habuit Sallustium Iug. 89: *Cibus illis adversum famem atque sitim, non lubidini, neque luxuriae erat.* Eandem rem ita expressit Livius, Hannibalem describens, XXI, 4: *cibi potionisque desiderio naturali, non voluptate, modus finitus*, unde Dio Cass. XXXIV, p. 21, hausisse videtur. Lucan. II, 384, de Catone: *Huic epulae, vicisse famem.* Sed propius ad Velleium accedit dictum Musonii ap. Stobaeum S. XVII, p. 167: προσήκει ἐσθίειν ἡμῖν ἵνα ζῶμεν, οὐχ ἵνα ἡδώμεθα.

fuisset C. Mario sanguine coniunctissimus, atque idem Cinnae gener; cuius filiam ut repudiaret, nullo metu compelli potuit: (cum M. Piso consularis Anniam, quae Cinna uxor fuerat, in Sullae dimisisset gratiam) habuissetque fere XVIII annos eo tempore, quo Sulla rerum potitus est; magis ministris Sullae, adiutoribusque partium, quam ipso, conquirentibus eum ad necem, mutata veste, dissimilemque fortunae suae indutus habitum, nocte urbe elapsus est. Idem postea admodum iuvenis, cum a piratis captus esset, ita se per omne spacium, quo ab his retentus est, apud eos gessit, ut pariter his terrori venerationique esset; neque unquam, aut nocte, aut die (cur enim, quod vel maximum est, si narrari verbis speciosis non potest, omittatur?) aut excalcearetur aut discingeretur, in hoc scilicet, ne, si quando

C. Mario sanguine coniunctissimus. Vide scriptores, quos laudant Casaubon. ad Sueton. Caes. 2, Perizon. Animadv. Hist. 3, p. 103, et Fabric. ad Dion. Cass. XLIII, p. 343.

Nullo metu compelli potuit. Sic editio prima, quam qui *motu* habere dicunt, non inspexerunt. Nec ullam causam video, quare ab hac lectione recedatur.

Ministris Sullae, adiutoribusque partium. Eosdem *Sullae satellites* non semel vocat Sallust. Fragm. p. 8. Vid. Duker. ad Liv. XXXIV, 41. Ceterum Is. Casaubon. ad Sueton. Caes. 2, non dubitat, quin Velleius verba, quibus Sulla purgatur, alicuius de familia Sullana gratiae dederit.

Vt pariter iis terrori venerationique esset. Convenit Suetonius Caes. 4: *mansitque apud eos* (praedones) *non sine summa dignatione*, ut egregie legendum docuit Casaubonus. Quo magis miror, nuper viros doctos et bene de Suetonio meritos, in prava lectione *indignatione* argutari, quam rectam *dignatione* agnoscere maluisse.

Ita semper omne spacium. Exempl. vetus habet: *ita se per omne spacium* etc. Nec miror, cur hic *semper* pro *se per* inoleverit, cum facile *se per* vel sola *m* literae interpositione depravari poterat in *semper*. BVRER.

Quod vel maximum est, si narrari etc. Burmannus minus bene tentat: *quod vel maximum, etsi narrari* etc. *Si* pro *etsi* ponitur. Sallust. Iug. 85: *quae si dubia aut procul essent, tamen omnis bonos reipublicae subvenire decebat*; ubi vide Cortium. Sed hoc notius est, quam ut exemplis demonstrare attineat.

In hoc scilicet. II, 27: *a dispositis in id ipsum interemtus est*; 114: *in hoc solum importatum instrumentum balinei.* *In hoc*, pro, eius rei causa, primi, ni fallor, dixerunt poëtae Graecissantes, ut Horat. Epod. XVII, 63, et Ovid. Met. VIII, 77, ubi vim praepositionis rectius cepit Burmannus,

aliquid ex solito variaret, suspectus his, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret.

42. Longum est narrare, quid et quoties ausus sit, quanto opere conata eius, qui obtinebat Asiam, magistratus P. R. metu suo destituère. Illud referatur, documentum tanti mox evasuri viri. Quae nox eam diem secuta est, qua publica civitatium pecunia redemptus est, (ita tamen ut cogeret ante obsides a piratis civitatibus dari) contracta classe et privatus et tumultuaria;

quam in eiusdem Epist. XV, 197: *Non mihi respondent veteres in carmina vires.* Quod confirmat ipse Ovid. Amor. I, 13, 46: *Commisit noctes in sua vota duas.* Vide Dukerum ad Flor. IV, 7, 13.

Longum est. Observavimus, bonos scriptores fere semper hanc formulam per indicativum efferre, *longum est*, *infinitum est*, vel *longum erat*, ut Petron. 28, non per subiunctivum, ut hominibus nostris familiare est, *longum esset*, *infinitum foret.* Quo minus imiter virum eruditissimum in Cicerone de Orat. I, 46, pro, *quod et infinitum est, et non necessarium*, scribentem, *quod et infinitum esset.*

Quid et quoties ausus sit, etc. Hac tam abrupta et obscura oratione iniecta mihi est suspicio, aliquot verba, quibus, quid Caesar ausus esset, exprimeretur, per librarii negligentiam intercidisse. Videtur autem Velleius in transitu significasse, quod clarius narrat Sueton. Caes. 4: *Vastante regiones proximas Mithridate, ne desidere in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quo pertenderat, transiit in Asiam: auxiliisque contractis, et praefecto regis provincia expulso, nutantes ac dubias civitates retinuit in fide.* Talem ac tantam rem cum Caesar, iuvenili ambitione ductus, suscepisse videretur, Iunius, qui tum Asiam obtinebat, eius conata destituit. Atque ita hunc locum cepit Is. Casaubonus ad Sueton. l. c. quem si alii deinceps, nova interpretatione missa, sequendum putassent, haud paulo elegantius fecissent. Iunium Freinshemius Suppl. Liv. 93, p. 847, nescio unde, M. Iunium Silanum vocat, cuius certe manifestus error est in eo, quod addit, huic, quoniam ex illis, qui provincias obtinerent, Bithyniae proximus erat, negotium datum esse, ut regnum Nicomedis in provinciam redigeret. Scimus enim ex Appiano Mithridat. p. 367, Bithyniam multo post a M. Aurelio Cotta in provinciae formam esse redactam.

Metu suo. Ita Editor Basil. bene correxit scripturam editionis primae, *motu suo.*

Motu suo destituère. Mihi rectius videtur, ut *destituere* infinite legatur, Iuntae et Vascosani correctionem. Bvr. Iuntae correctionem, quam Aldus Nepos recepit, *destituerit*, praetulerim vulgato. In editione Burmanniana annotatio ad h. l. Rhenano tribuitur, quae alterius est, nescio cuius.

Pecunia redemptus. Exempl. vetus habet: *pecunia redemptus est.* Braer.

Privatus. Omnino cum Oudendorpio scribendum, *privata.*

invectus in eum locum, in quo ipsi praedones erant, partem classis fugavit, partem mersit, aliquot naveis, multosque mortales cepit; laetusque nocturnae expeditionis triumpho ad suos reversus est: mandatisque custodiae, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad proconsulem Iunium (cum idem enim Asiam eam quam obtinebat) petens, ut auctor fieret sumendi de captivis supplicii. Quod cum ille se facturum negasset, venditurumque captivos dixisset, (quippe sequebatur invidia inertiam) incredibili celeritate revectus ad mare, prius quam de ea re ulli proconsulis redderentur epistulae, omnes, quos ceperat, suffixit cruci.

43. Idem mox ad sacerdotium ineundum (quippe absens pontifex factus erat in Cottae consularis locum,

Multosque mortales cepit. Sic loquitur imitatione Sallustii Iug. 20: *multos mortales cum pecore atque alia praeda capit.*

Laetusque nocturnae expeditionis etc. Cum Rhenanus hunc locum sine distinctione edidisset, Aldus Nepos interpunxit post *triumpho*, Acidalius vero post *expeditionis*, ut ille genitivus a *laetus* pendeat, *triumpho* iungatur cum *reversus est*. Quae ratio nobis quoque praeferenda videtur. *Triumpho* ponitur pro *triumphans*. Centies apud Livium, e.g. II, 20: *triumphans in urbem rediit.*

Cum idem enim Asiam eam quam obtinebat. Puto legendum per parenthesim: (*tum idem enim Asiam eam obtinebat*) RHENAN. Editor Basil. sic dedit: *is enim Asiam tum obtinebat.* Ego haec verba nec intelligo, nec emendare possum. Quid? si ne Velleii quidem sunt, sed glossatoris, monentis, Iunium eundem esse *magistratum P. R. qui Asiam obtinebat*, ut paullo ante dixit Velleius. Superest etiam difficultas in eo, quod Iunius in Bithynia fuisse dicitur, ubi nihil dum rei populo romano erat, ut modo demonstravimus.

Quippe sequebatur invidia inertiam. Cl. Oudendorpius in margine libri coniicit: *quippe sequebatur avaritia inertiam*, forte e Plutarcho in Caesar. p. 708. C. ἐκεῖνον δὲ καὶ τοῖς χρήμασιν ἐποφθαλμιῶντας. Equidem vulgatum teneo, quod tritam et loco valde accommodatam sententiam habet. Seneca de Tranq. an. p. 345: *Alit enim livorem infelix inertia: et omnes destrui cupiunt, quia se non potuerunt provehere.* Eodem pertinet illud Ciceronis Phil. X, 1: *verum esse id, quod ego semper sensi, neminem alterius, qui suae confideret, virtuti invidere.*

Redderetur epistola. Exempl. vetus habet: *redderentur epistula.* Opinor legendum, *epistulae.* BURER.

In Cottae consularis locum, cum pene puer. Edit. pr. sic habet: *in Cottae consularis locum pene puer.* Editor Basil. *cum* inmisit ante *in Cottae*,

cum pene puer a Mario, Cinnaque flamen Dialis creatus, victoria Sullae, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amisisset id sacerdotium) festinans in Italiam, ne conspiceretur a praedonibus, omnia tunc obtinentibus maria, et merito tam infestis sibi, quatuor scalmorum navem, una cum duobus amicis, decemque servis ingressus, effusissimum Adriatici maris traiecit sinum. Quo quidem in cursu conspectis, ut putabat, piratarum navibus, cum exuisset vestem, alligassetque pugionem ad femur, alterutri se fortunae parans, mox intellexit frustratum esse visum suum, arborumque ex longinquo ordinem antemnarum praebuisse imaginem. Reliqua eius acta in urbe, nobilissimaque Dolobellae accusatio, et maior civitatis in ea favor, quam reis praestari solet; contentionesque civiles cum Q. Catulo, atque aliis eminentissimis viris, celeberrimae; et ante praeturam victus maximi

non animadvertens, sic sensum existere historiae contrarium. Omnino sequendus est Lipsius, *cum* ex ultima syllaba vocis *locum*, qua absorptum erat, egregie revocans. Quam emendationem, praeter Burmannum ad h. l. vehementer probat Wesselingius Observ. II, 18, qui de temporum ratione, quam in his narrandis Velleius sequitur, consulendus.

Id sacerdotum. Sic Editor Basil. correxit scripturam editionis primae, *ad sacerdotium*, in qua locus prave interpungitur hoc modo: *quia omnia ab iis acta fecerat inrita amisisset, ad sacerdotium festinans in Italiam.*

Effusissimum Adriatici maris tr. sinum. Horat I, Epist. 11, 26: *Non locus effusi late maris arbiter.* Mela I, 1: *ubi iterum mare se effundit.* Vniverse Latini *effusa*, ut Graeci *κεχυμένα*, omnia ampla et spatiosa dicunt.

Dolobellae. Sic edit. pr. hic, et alibi, non *Dolabellae*, de qua scribendi ratione Drakenb. ad Liv. Ep. 119.

Maior civitatis in ea favor. Heinsius optime legit, *in eo*, scil. Dolabella: quod forma non vulgari dicitur pro, in eum, erga eum. Sallustius Catil. 52: *sint misericordes in furibus aerarii;* ubi vide Cortium. Valer. Max. VIII, 1, 12: *Tam vehementes iudices adversus excellentissimum accusatorem, quam mites in longe inferioris fortunae reo.* Sulpic. Sever. I, 24: *cum toties in domino rebelles deprehendantur;* ubi frustra est Vorstius, *in dominum* scribens. Velleius I, 12: *odium ne in victis quidem deponitur.* II, 31: *idem hoc biennium in M. Antonio praetore decretum erat.* Sed otium nobis fecit Gronovius ad Senec. praef. IV, N. Q. p. 742. Vulgata Velleii lectione deceptus Freinshem. Suppl. Liv. 93, p. 350, Dolabellam a Caesare, *summo favore populi*, accusatum esse, scribit.

Victus maximi pontificatus petitio-

pontificatus petitione Q. Catulus, omnium confessione senatus princeps; et restituta in aedilitate, adversante quidem nobilitate, monumenta C. Marii; simulque revocati ad ius dignitatis proscriptorum liberi; et praetura quaesturaque mirabili virtute atque industria obita in Hispania, cum esset quaestor sub Vetere Antistio, avo huius Veteris consularis atque pontificis, duorum consularium et sacerdotum patris, viri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest; quo notiora sunt, minus egent stilo.

44. Hoc igitur Cos. inter eum et Cn. Pompeium et M. Crassum inita potentiae societas, quae urbi orbique terrarum, nec minus diverso quoque tempore ipsis exitiabilis fuit. Hoc consilium sequendi Pompeius causam habuerat, ut tandem acta in transmarinis provinciis, quibus, ut praediximus, multi obtrectabant, per Caesarem confirmarentur Cos. Caesar autem, quod animadvertebat, se cedendo Pompeii gloriae aucturum suam, et invidia

ne etc. Sallust. Catil. 49: *Catulus ex petitione pontificatus odio incensus, quod extrema aetate, maximis honoribus usus, ab adolescentulo Caesare victus discesserat.*

Quo notiora sunt, etc. Velleii imitator, Sulpic. Sev. I, 45: *quae omnia notiora sunt, quam ut nostro stilo egeant.* Solinus cap. 9: *Iam Taygeta mons, et flumen Eurotas notiora sunt, quam ut stilo egeant.*

Hoc igitur Cos. Oudendorp. ad Sueton. Caes. 19, hoc non de *Caesare* capit, ut ceteri Interpretes, sed de *Metello*. In quo ratio fugit virum doctissimum. Nam si Velleius, quae hic tradit, ad Metelli consulatum referre voluisset, sane hunc consulatum, sicut res postulabat, *in* praecedentibus commemorasset. Nunc tantum c. 40, quo remittimur ab Oudendorpio, Metellum Pompeio obtrectasse dicit. Quorsum igitur haec verba referenda? Nempe ad initium cap. 41: *Secutus deinde est consulatus C. Caesaris.*

Invidia communis potentiae in illum relegata. Relegata pro *derivata*, ut Cicero loquitur Verr. II, 20, vel *reiecta*, ut Liv. II, 28. Iam Burm. comparavit Velleium II, 64: *fortunae, ex qua fructum tulerat, invidiam in auctorem relegabat.* Etiam *delegare* sic dicitur. Liv. V, 20: *ipsum dictatorem fugere invidiam ex eo criminaque, eo delegasse ad senatum.* Tacit. Ann. XIII, 43: *ubi pretia scelerum adepti, scelera ipsa aliis delegent.* Vide Gronovium ad Liv. XXVIII, 42. Vt vero Caesar potentiae suae invidiam in Pompeium transferebat, sic Pompeius

communis potentiae in illum relegata, confirmaturum vires suas: Crassus, ut quem principatum solus adsequi non poterat, auctoritate Pompeii, viribus teneret Caesaris. Adfinitas etiam inter Caesarem Pompeiumque contracta nuptiis. Quippe filiam C. Caesaris Cn. Magnus duxit uxorem. In hoc consulatu Caesar legem tulit, ut ager Campanus plebei divideretur, suasore legis Pompeio. Ita circiter XX civium eo deducta, et ius ab his restitutum

in Caesarem. Cicero de Off. III, 21: *qui omnia recta et honesta negligunt, dummodo potentiam consequantur, nonne idem faciunt, quod is, qui etiam socerum habere voluit eum, cuius ipse audacia potens esset? Vtile ei videbatur plurimum posse alterius invidia.* Seneca de Benef. V, 16: *Pompeius hanc gratiam reipublicae reddidit, ut in possessionem eius alios quoque induceret, quasi potentiae suae detracturus invidiam, si quod nulli licere debebat, pluribus licuisset.*

Vt qui principatum. Exempl. vetus habet: *ut quem principatum.* BVRER.

Pompeii viribus teneret Caesaris. Exempl. vetus habet: *Pompeii viri viribus teneret Caesaris.* BVRER.

Plebei. Dativus antiquus. RHENAN.

Ius ab his restitutum. Huic loco nihil ad integritatem deesse putant Voss. ad h. l. Mazochius de Amphit. Campan. p. 15, et ad Tab. Heracl. p. 393, et Iuvenatius V. C. de Vrbe Aveia p. 101. At rectius alii, corruptela animadversa, remedium quaerere instituerunt. Puteani coniectura est: *ius civitatis restitutum*, non, *ius civitatis his restitutum*, ut Aldus Nepos eum coniecisse scribit. Lipsii ad h. l. et Sigonii de Ant. Iur. Ital. III, 4, *ius iis restitutum.* Nobis cum Puteani ratio verissima videatur, breviter, quae Mazochius contra illam disputat, refellamus. Ex Livio, inquit, XXXVIII, 36, apparet, Campanos ex SCto Romae censos esse, et a senatu impetrasse, ut sibi cives romanas ducere uxores liceret; et, si qui prius duxissent, ut habere eas, et ante eam diem nati, uti iusti sibi liberi heredesque essent. Atqui Romae censeri, matrimonia cum civibus romanis iungere, sunt civium romanorum. Ergo clarum est, Campanis ius civitatis non demum per legem Iuliam, sed iam A. V. C. 564, restitutum esse. Enimvero ex re per senatum extraordinem constituta nullo modo argumentari licet, Campanos tum civitatem recuperasse. Neque enim senatus civitatem dabat, sed solus populus sive per legem, sive per plebiscitum. Connubium vero qui satis certum civitatis signum esse potest, cum Canuleius trib. pl. apud Livium IV, 3, dicat, *illud finitimis externisque dari solere?* Campanis connubium ad pristinam calamitatem levandam concessum esse, facile credimus Sigonio de Ant. Iur. Ital. II, 12. Sed quod idem, quasi *Livio* auctore, senatus decretum, ut Campani Romae censerentur, pro beneficio habet, tantum abest, ut ex Livio colligi possit, ut potius eius verbis ante laudatis ex XXXVIII, 36, prorsus repugnet.

post annos circiter CLII, quam bello Punico ab Romanis Capua in formam praefecturae redacta erat. Bibulus, collega Caesaris, cum actiones eius magis vellet impedire, quam posset, maiore parte anni domi se tenuit. Quo facto dum augere vult invidiam collegae, auxit potentiam. Tum Caesari decretae in quinquennium Galliae.

45. Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, disertus, audax, qui neque dicendi, neque faciendi ullum, nisi quem vellet, nosset modum; malorum propositorum executor acerrimus, infamis etiam sororis stupro, et actus incesti reus ob initum inter religiosissima P. R. sacra adulterium; cum graves inimicitias cum M. Cicerone exerceret (quid enim inter tam dissimiles amicum esse poterat?) et a patribus ad plebem transisset, legem in tribunatu tulit: Qui civem Ro. indemnatum interemisset, ei aqua et igni interdiceretur. Cuius verbis etsi non nominabatur Cicero, tamen solus petebatur. Ita vir optime meritus de rep. conservatae patriae precium, ca-

Qui neque dicendi, neque faciendi. Ita edi iussimus de Vascosani et Editoris Basil. iudicio. Edit. pr. *quique dicendi, neque faciendi,* quam lectionem defendit Burmannus ex Statio Theb. I, 101: *neque enim velocior ullus Itque reditque vias, cognatave Tartara avult.* In quo etiamsi *cognataque* legas cum nonnullis edd. quid simile? Proferendus erat locus, ubi *que* vel *et* praecedat *neque*; in quo quaerendo operam, ut opinor, perdas. Disiunctivas particulas, *ve*, *vel*, *aut*, post *neque* negandi vim habere, nemo ignorat. Sed nuper exorti sunt Grammatici, qui coniunctivis *ac*, *et*, *que* post *neque* positis, eandem vim tribuerent. Quorum doctrinam, ex locis mendosis ductam et conflatam, non dubitem repudiare cum Bentleio ad Horat. Epod. XVI, 6, et I Serm. 6, 68. Sed, ut ad Velleium redeam, lectionem, quam reduxi, plane confirmat Sallustius, qui Velleio ob oculos fuit, Catil. 23: *Prorsus neque dicere, neque facere quidquam pensi habebat;* ubi v. Cortium.

Quid enim inter tam dissimiles amicum esse poterat? Imitatur Sallustium Iug. 31: *Potestne in tam diversis mentibus pax, aut amicitia esse?*

Indemnatum. Hoc, in tanta rei evidentia et necessitate, de Vascosani et Puteani emendatione recepimus pro *damnatum*, quod habet edit. pr. Vide Ciceronem pro Dom. 9.

Ei aqua et igni. Sic editor Bas. ex Cicerone pro Dom. 18. Edit. pr. *et aqua et igni.*

lamitatem exsilii tulit. Non caruerunt suspicione oppressi Ciceronis Caesar et Pompeius. Hoc sibi contraxisse videbatur Cicero, quod inter XX viros dividendo agro Campano esse noluisset. Idem intra biennium, sera Cn. Pompeii cura, verum, ut coepit, intenta, votisque Italiae, ac decretis senatus, virtute atque actione Annii Milonis tribuni pl. dignitati patriaeque restitutus est. Neque post Numidici exilium aut reditum, quisquam aut expulsus invidiosius, aut receptus est laetius. Cuius domus, quam infeste a Clodio disiecta erat, tam speciose a senatu restituta est. Idem P. Clodius (in senatu) sub honorificentissimo ministerii titulo, M. Catonem a rep. relegavit. Quippe legem tulit, ut is quaestor cum iure

Calamitatem exilii. Ita editor Basil. scripsit pro *calamitate exilii*, quod est in edit. pr.

Cupit interita. Forte: *cupito interitu.* RHENAN. In editione prima hic locus ita exhibetur: *sera Co. Pompeii cura, verum et cupit interita*, ex quo editor Basil. partim bene, partim secus fecit: *sera Cn. Pompeii cura, verum, ut coepit, interita.* Libenter amplectimur, *ut coepit.* Liv. XXI, 10: *Quo lenius agunt, segnius incipiunt, eo, quum coeperint, vereor, ne perseverantius saeviant.* Seneca de Ira I, 1: *necessitudinum immemor, in quod coepit, pertinax et intenta.* Verum pro *interita* Wopkensius Misc. Obs. VIII, p. 51, rectius scripsit *intenta*, ipso Burmanno in iisdem Miscell. p. 382, non valde adversante, Oudendorpio vero ad Appulei. Met. III, p. 231, vehementer approbante. *Intenta cura* quam frequenter apud bonos scriptores occurrat, exemplis ostendunt interpretes ad Livium XXV, 9. Vt hic *interita* et *intenta*, sic apud Appulei. Met. I, p. 60, *interior* et *intentior* confunduntur. Huius loci certam et veram instaurationem in textum admisi, veritus, ne, si aliter in tanta rei perspicuitate fecissem, ineptae superstitionis accusarer.

In senatu. Haec verba e vicinis temere repetita esse, vidit I. Cuiacius Observ. VII, 9. Vncis inclusimus.

Sub honorificentissimo ministerii titulo. Ministerium hanc publicam curationem Catonis etiam vocant Vellei. II, 38, et Valer. Max. IV, 1, 14, quod vocabulum illustrarunt Cuiacius l. c. et Drakenb. ad Liv. VIII, 40.

M. Catonem a rep. relegavit. Ex Cicerone pro Sext. 28: *Non illi ornandum M. Catonem, sed relegandum putaverunt.*

Quaestor cum iure praetorio. Aurelius Victor de Vir. ill. 80: *Cato quaestor in Cyprum missus ad advehendam ex Ptolemaei hereditate pecuniam, cum summa eam fide perduxit.* Vtroque loco *quaestor* dicitur *proquaestor*, ut *praetor* apud alios *propraetor*: ut nihil causae esset, quare viri docti pro *quaestor* scriberent *quaestorius.*

praetorio, adiecto etiam quaestore, mitteretur in insulam Cydrum, ad spoliandum regno Ptolemaeum, omnibus morum vitiis eam contumeliam meritum. Sed ille sub adventum Catonis, vitae suae vim intulit: unde pecuniam longe sperata maiorem Cato Romam retulit. Cuius integritatem laudari, nefas est: insolentia pene argui potest, quod una cum Coss. ac senatu effusa civitate obviam, cum per Tiberim subiret navibus, non ante iis egressus est, quam ad eum locum pervenit, ubi erat exponenda pecunia.

46. Cum deinde immaneis res, vix multis voluminibus explicandas, C. Caesar in Gallia ageret; nec contentus plurimis ac felicissimis victoriis, innumerabilibusque caesis et captis hostium milibus, etiam in Britanniam traiecisset exercitum, alterum pene imperio nostro ac

Quaestor cum iure praetorio etc. Secuti sumus editoris Basil. castigationem. In editione pr. mendose et legitur et interpungitur: *quaestor cum iure praetorio adiecto, etiam quaestor emittercur in insulam Cyprum.*

Cuius integritatem laudari nefas est. Lipsius in hoc loco similem sibi visus est reperisse sententiam illi apud Tacitum Agricol. 9: *Integritatem atque abstinentiam in tanto viro referre, iniuria virtutum fuerit.* Cuius iudicium sequuntur viri docti ad Plinii Paneg. 20 et Heusinger. ad Nepol. Phocion. 1. Sed talis sensus quomodo ex his verbis elici queat, me *non* intelligere fateor. Scribendum: *cuius integritatem haud laudari nefas est:* ut fere Aldus Nepos coniecit. Negationem *haud* a sequenti syllaba *laud* absorptam esse, facile apparet. *Integritas* est abstinentia a pecunia Cypria, quam Clodius criminationibus laeserat. Quo respicit Seneca Pater Contr. V, 30, p. 359: *M. Cato Pulchrum obiicientem furtorum crimina audivit. Quae maior indignitas esse potuit illius seculi, quam aut Pulcher accusator, aut reus Cato?* Vide Plutarchum in Catone p. 781, D.

Non ante iis egressus est. Editor Basil. pro *is*, quod est in edit. pr. scripsit *his*, Aldus Nepos *iis*. Recte. Liv. IX, 6: *venientibus Capuam cunctus senatus populusque obviam egressi.*

Caesis ac captis. Exempl. vetus habet: *caesis et captis.* Burer.

Alterum — quaerens orbem. Velut Alexander M. cui unus orbis *non* sufficiebat. Noti sunt versus Iuvenalis Sat. X, 168: *Unus Pellaeo iuveni non sufficit orbis: Aestuat infelix angusto limite mundi.* Velleium imitatus videtur Pseudo-Hegesippus II, 9, p. 224: *Terra ipsa infra Romanorum imperium est, super quam progressa romana virtus, ultra Oceanum alterum sibi orbem quaesivit, et in Britannia sibi remota a confinio terrarum novam sibi invenit possessionem.*

suo quaerens orbem: victus pars consulum, Cn. Pompeius et M. Crassus, alterum iniere consulatum; qui neque petitus honeste ab his, neque probabiliter gestus est. Caesari lege, quam Pompeius ad populum tulit, prorogatae in idem spacium temporis provinciae: Crasso bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta. Qui vir, cetera sanctissimus, immunisque voluptatibus, neque in pecunia, neque in gloria concupiscenda aut modum norat, aut capiebat terminum. Hunc proficiscentem in Syriam diris cum ominibus, tribuni pl. frustra retinere conati. Quorum execrationes si in ipsum tantummodo valuissent, utile imperatoris damnum salvo

Victus par consulum. Alias, *invictum par.* RHENAN. Forte: *unicum par consulum*, pro quo Livius, ab Heinsio laudatus, XXVII, 34: *egregium par consulum.* *Vnicus* est singularis, eximius, ut *unicus consul* apud Liv. II, 58. Nec tamen mihi displicet Lipsii coniectura: *inclitum par consulum.*

Lege. Sic editor Bas. Ed. pr. *legem.*

Cetera sanctissimus. Ex Sallustio apud Serv. ad Aen. III, 594: *Sanctus alia.* Sulpicius Sever. Dial. III, 11: *Maximus Imperator, alias sane bonus;* qui Sallustii imitatione, *alia sane bonus*, scripsisse videtur: quamvis illam aetatem *alias* pro *aliter* vel *alioqui* dixisse sciam. Vide Bentleium ad Horat. I, Ep. 10, 3.

Immunisque voluptatibus. Plutarch. in eius Vita p. 543, B. σώφρων καὶ μέτριος περὶ τὴν δίαιταν.

Hunc proficiscentem in Syriam etc. In editione prima hic locus sine distinctione sic legitur: *Hunc proficiscentem in Syriam diris cum omnibus trib. pleb. frustra retinere conati.* Sed editor Basil. pro *omnibus* rescripsit *ominibus*, et Aldus Nepos post illam vocem interpunxit. Vtrumque recte factum arbitramur. Nam quod Burmannus dicit, *omina* nihil ad tribunos plebis attinere, satis refellitur disertis verbis Dionis Cass. XXXIX, p. 210: οἱ οὖν δήμαρχοι, ἰδόντες ὅτι ἡ παῤῥησία αὐτῶν ἄκυρος οὖσα, ἀσθενὴς πρὸς τὸ κωλῦσαί τι πραχθῆναι, ἄλλως μὲν ἡσύχαζον, ἐπεφήμιζον δὲ αὐτῷ πολλὰ καὶ ἄτοπα. Nec minus labitur in eo, quod *ominibus* eum *proficiscentem* bene iungi negat. Cicero pro Sext. 33: *Exierunt malis ominibus atque execrationibus duo vulturii paludati.* Phil. XII, 8: *Proficiscantur legati optimis ominibus.* Iustin. XX, 2: *Faustisque profecti ominibus.* Thucyd. VII, p. 497: ἀντὶ δ' εὐχῆς τε καὶ παιάνων μεθ' ὧν ἐξέπλεον, πάλιν τούτων τοῖς ἐναντίοις ἐπιφημίσμασιν (*ominibus*) ἀφορμᾶσθαι.

In ipsum — valuissent. Exquisite pro, adversus ipsum vim exercuissent, efficaces fuissent. Sallust. Fragm. p. 52: *alio modo neque valent in universos, neque conabuntur.* Liv. VII, *num etiam in Deos immortales inauspicatam legem valuisse?* Formulam explicuit, quanquam alienis admixtis, Burmann. ad Ovid. Amor. I, 7, 26.

Vtile imperatoris damnum. Quam

exercitu fuisset reip. Transgressum Euphraten Crassum, petentenque Seleuciam, circumfusis immanibus copiis equitum, rex Orodes una cum parte maiore romani exercitus interemit. Reliquias legionum C. Cassius, atrocissimi mox auctor facinoris, tum quaestor, conservavit; Syriamque adeo in P. R. potestate retinuit, ut transgressos in eam Parthos, felici rerum eventu fugaret ac funderet.

47. Per haec insequentiaque, et quae praediximus tempora, amplius CCCC hostium a C. Caesare caesa sunt, plura capta. Pugnatum saepe in agminibus, saepe eruptionibus: bis penetrata Britannia. Novem denique aesta-

sint diversi hominum sensus, mirari subit. *Utile damnum* adeo placebat Freinshemio ad Tacit. Ann. II, 85, ut illud Tacito, ubi *vile damnum* legitur, ex Velleio restitueret. Contra Lipsius in Velleio reponit *vile damnum*: idemque in Tacito tuetur Gronovius. Ego posteriorem rationem, quod et Heinsium fecisse video, longeque praeferam priori, tum quod *vile damnum* veriorem sententiam habet, tum quod propria et legitima loquendi forma est. Statius a Gronovio laudatus, Theb. I, 649: *iacturaque vilior orbis.* Sic *leve*, *facile damnum.* Ovid. Met. XIV, 197: *Quam nullum, aut leve sit damnum mihi lucis ademtae.* Virgil. Aen. II, 646: *Facilis iactura sepulcri.* Liv. V, 39: *facilem iacturam esse seniorum.* XXII, 8: *levem, ex comparatione priorum, ducere recentem equitum iacturam.* Sulpic. Sever. de vita Martin. 13: *facilemque arboris suae habuere iacturam.*

Circumfusis immanibus copiis. Recepimus Editoris Basil. emendationem. Edit. pr. *circumfusos immanibus copiis.* Nam *circumfundi* et *circumdari* etiam dicuntur, qui circumcingunt. II, 112: *At ea pars, quae obviam se effuderat exercitui, — circumfusa quinque legionibus nostris.* Liv. XXVI, 27: *Consuli Laevino Capuam praetereunti circumfusa multitudo Campanorum est.* Vide Heinsium ad h. l. et Oudendorp. ad Hirt. de B. Afr. 78. *Circumfusus*, quod Burmanno placebat, iam dederat Vascosanus.

Fugaret ac funderet. Dukerus ad Flor. III, 4, 4, observat, Velleium h. l. praeter suum et aliorum morem mutato ordine, scripsisse, *fugaret ac funderet*, pro *funderet ac fugaret.* Sed Velleius huius ordinis auctorem habet Sallustium suum Iug. 21: *semisomnos partim, alios arma sumentes fugant funduntque.*

Novem denique aestatibus vix ulla etc. Hic locus torsit viros eruditos, quamvis in promtu sit eius emendatio. Lege: *novem denique aestatibus vix ullus non iustissimus triumphus emeritus*; id est: omnes triumphi, quos novem aestatibus emeruit, iustissimi fuerunt. *Vix ullus* ponitur pro nullus, ut apud Ovid. A. A. III, 508: *Cognoscent faciem vix satis ulla suam.*

tibus vix ulla non iustissimus triumphus emeritus. Circa Alesiam vero tantae res gestae, quantas audere vix hominis, perficere, pene nullius, nisi dei fuerit. Septimo ferme anno Caesar morabatur in Galliis, cum medium iam ex invidia potentiae male cohaerentis inter Cn. Pompeium et C. Caesarem concordiae pignus, Iulia uxor Magni decessit; atque, omnia inter destinatos tanto discrimini duces dirimente fortuna, filius quoque parvus Pompeii, Iulia natus, intra breve spacium obiit. Tum in gladios caedesque civium furente ambitu, cuius neque finis reperiebatur, nec modus, tertius consulatus soli Cn. Pompeio, etiam adversantium antea dignitati eius iudicio, delatus est. Cuius ille honoris gloria, veluti reconciliatis sibi optimatibus, maxime a C. Caesare alienatus

Circa Alesiam vero tantae res. Exemplar vetus habet: *Circa Alesiam vero tgntae res gestae, quantas* etc. Burer.

Pene nullius, nisi dei. Cicero Orat. 5: *quem si imitari atque exprimere non possumus, quod idem ille vix deo concessum esse dicebat.*

Septimo ferme anno. Acidalius malit: *septimum ferme annum*, quia tempus continuum significatur. Hanc observatiunculam recentiores inprimis veterum librorum editores multis locis inculcarunt. Quae quid opus erat, cum Grammaticorum princeps, Vossius de Construct. cap. 44, veteres utroque modo locutos esse, dudum demonstraverit?

Ex invidia Ponti ac Cemiliae cohaerentis. Fort. leg. *ex invidia Ponti, male cohaerentis.* Rhen. Exempl. vetus sic habet, ut appareat legendum: *Pontiae Camillae cohaerentis* etc. Burer. Editor Basil. dedit: *ex invidia Pompeii male cohaerentis.* At locus tam desperatae sanitatis medicum postulabat Lipsium, cuius haec est felicissima coniectura: *ex invidia potentiae male cohaerentis.* Nihil pulchrius, nihil quod sensum magis perspicuum reddat. *Male cohaerere* legitima formula est, in qua *male* pro *vix* ponitur. Liv. XXIII, 24: *arbores, alia in aliam, instabilem per se ac male haerentem, incidentes.* Seneca Cons. ad Marc. 11: *precarii spiritus, et male haerentis.* Contra idem Cons. ad Polyb. 34: *cuius morte optime cohaerentis romanae pacis vincula resoluta sunt.* Qui locus simillimus est Velleiano. Lipsianam emendationem etiam Plutarchus confirmat in Caesare p. 719, C. *οἱ δὲ φίλοι συνεταράχθησαν* (Iuliae morte) *ὡς τῆς ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τἆλλα νοσοῦσαν τὴν πολιτείαν φυλαττούσης οἰκειότητος λελυμένης.* Ex Velleio forte colorem duxit Lucanus I, 111: *nam pignora iuncti Sanguinis, et diro ferales omine taedas Abstulit ad manes, Parcarum, Iulia, saeva Intercepta manu.*

Medium — concordiae pignus. Seneca Pater Controv. I, p. 77: *me foederi medium pignus addidit.*

est. Sed eius consulatus omnem vim in coërcitionem ambitus exercuit. Quo tempore Publius Clodius a Milone, candidato consulatus, exemplo inutili, facto salutari reip. circa Bovillas, contracta ex occursu rixa, iugulatus est. Milonem reum non magis invidia facti, quam Pompeii damnavit voluntas. Quem quidem M. Cato palam lata absolvit sententia. Quam si maturius tulisset, non defuissent, qui sequerentur exemplum, probarentque eum civem occisum, quo nemo perniciosior reip. neque bonis inimicior vixerat.

48. Intra breve deinde spacium belli civilis exarserunt initia: cum iustissimus quisque et a Caesare, et a Pompeio vellet dimitti exercitus. Quippe Pompeius in secundo consulatu Hispanias sibi decerni voluerat, easque per triennium absens ipse ac praesidens urbi per Afranium et Petreium, consularem, ac praetorium, legatos suos, administrabat; et iis, qui a Caesare dimittendos exercitus contendebant, adsentabatur; iis, qui dimittendos ab ipso quoque, adversabatur. Qui si ante biennium quam ad arma itum est, perfectis muneribus theatri et

In coërtionem. Exempl. vet. habet: *in coërcitionem*. BVRER.

Exemplo inutili, facto salutari reip. Sic edi iussimus ex editoris Basil. correctione. Edit. pr. *exemplo inutiliter facto, salutari reip.* Velleium imitatur Sulpic. Sever. II, 30: *licet malo exemplo, bono tamen affectu reip. ab improbis vindicandus*. Vide Gronovium ad Liv. II, 30, et ad Tacit. Ann. I, 38, qui Vrsini coniecturam, *exemplo inutili, sed facto salutari*, praetulisse videtur. Sed concinnior est lectio, quam restituimus. *Inutile* pro pernicioso dici, nunc vel tirones sciunt.

Quam si maturius tulisset. Sic editor Basil. correxit scripturam edit. pr. *qui si maturius tulisset*.

Per Afranium. Exempl. vetus habet: *per Africanium*. Ego legendum puto, *Africanum*, aut certe *Afranium*. BVRER.

Assentabatur. Sic II, 128, *assentatio* pro assensione. Frontin. III, 3, 4: *Ille, adsentante iniuriarum fide, creditus inimicissimus Cyro*; ubi nihil mutandum. Male Vascosan. *adsentiebatur*.

Ab ipsoque. Sic habet vet. exempl. *ab ipso quoque*. BVRER. Iunta, quem Aldus Nepos, aliique secuti sunt, primus edidit: *iis, qui ab ipso, adversabatur*. Sane verbum *dimittendos*, quod et Vascosanus omisit, elegantius abfuerit.

Ad arma itum est. *Ire in arma* alii

aliorum operum, quae ei circumdedit, gravissima tentatus valetudine decessisset in Campania (quo quidem tempore universa Italia vota pro salute eius primo omnium civium suscepit) defuisset fortunae destruendi eius locus; et, quam apud superos habuerat magnitudinem, inlibatam detulisset ad inferos. Bello autem civili, et tot, quae deinde per continuos XX annos consecuta sunt, malis, non alius maiorem flagrantioremque, quam C. Curio trib. pleb. subiecit facem, vir nobilis, eloquens,

dicunt, ut Flor. IV, 5, 2, ubi vide Duker.

Prima omnium civium. Vascosanus et I. Perizonius Animadv. Hist. cap. 8, p. 346, scribunt: *primi omnium civium*: optime. Sic II, 24: *cum ad eum; primum omnium romanorum, legati Parthorum venissent.* Post etiam pro Hirtio aegrotante publica vota suscepta esse, docet Broukhus. ad Tibull. I, 5, 10.

Defuisset fortunae destruendi eius locus. Non imiter Marklandum ad Stat. Silv. III, 4, 103, verbo efficaci *destruendi* inertius *destituendi* substituentem. Seneca praef. IV, N. Q. p. 747: *quamque diversa via magnam potentiam fortuna destrueret.* Curtius VIII, 14: *a suis credebat magnitudinem suam destrui posse.* Tacit. Ann. II, 63: *suaque in destruendo eo consilia extulit.* Sed quid attinet hanc lectionem exemplis, quae cumulare facile est, defendere, cum Lucanus VIII, 27, se *destruendi* legisse, Velleium imitando ostendat: *Sic longius aevum Destruit ingentes animos, et vita superstes Imperia, nisi summa dies cum fine bonorum Adfuit, et celeri praevertit tristitia leto, Dedecori est fortuna prior.* De Pompeio simile est iudicium Ciceronis loco illustri Tusc. Disp. I, 35, ubi vide Davisium. Iuvenalis Sat. X, 284: *Provida Pompeio dederat Campania febres Optandas: sed multae urbes, et publica vota Vicerunt. Igitur Fortuna ipsius et Vrbis Servatum victo caput abstulit;* ubi non dubitanter legimus: *sed moestae urbes. Moestus* et *multus* saepe a librariis permutari, docet Drakenb. ad Sil. Ital. V, 380.

Quam apud superos habuerat magnitudinem etc. Similiter Florus IV, 8, 3, de Sexto, Pompeii filio: *magnique famam ducis ad inferos secum tulisset, si nihil tentasset ulterius. Superi* sunt homines viventes, ut viri docti ad h. l. et saepe alibi docuerunt. Sic apud Graecos οἱ ἄνω. Vide Hemsterhusium ad Lucian. Dial. Sel. p. 13, qui memoriae lapsu, Velleio *superos relinquere*, pro vita defungi, tribuit.

Vir nobilis, eloquens, audax. Eloquentiam Curionis post paulo describit, *et facundus malo publico*; ut vix dubites, quin vitium haereat in voce *eloquens*. Legendum: *vir nobilis, opulens, audax*, etc. Formam *opulens* sumsit a Sallustio suo Iug. 69: *civitas magna et opulens poenae cuncta, aut praedae fuit*; ubi vide Cortium. Totum hunc locum more suo imitatus est Sulpic. Sever. II, 46: *Ab his Priscillianus est institutus, familia nobilis, praedives opibus, acer, inquies, facundus, multa lectione eruditus* etc.

audax, suae alienaeque et fortunae et pudicitiae prodigus, homo ingeniosissime nequam, et facundus malo publico. Huius animo, voluptatibus vel libidinibus, neque opes ullae, neque cupiditates sufficere possent. Hic primo pro Pompeii partibus, id est, ut tunc habebatur, pro rep. mox simulatione contra Pompeium et Caesarem, sed animo pro Caesare stetit. Id gratis, an accepto centies HS. fecerit, ut accepimus, in medio relinquemus.

Suae alienaeque et fortunae et pudicitiae prodigus. Sollemnis hac in re formula. Cicero pro Rabir. 3: *hunc nec suae, nec alienae pudicitiae pepercisse;* quod Sueton. Calig. 36, inde sumsit. Cic. pro Coel. 18: *parcat iuventus pudicitiae suae, ne spoliet alienam.* Sallust. Catil. 52: *parcite dignitati Lentuli, si ipse pudicitiae suae pepercit.* Eandem rem alio modo expressit auctor ad Herenn. IV, 40: *Suae pudicitiae proditor est, insidiator alienae;* rursus alio Seneca Praef. Controv. I, p. 66: *expugnatores alienae pudicitiae, negligentes suae.* Velleius vero inprimis respicit infamem Curionis in Antonium amorem, de quo Cicero Phil. II, 18, et Plutarchus Anton. p. 916, C.

Huius animo. Editor Basil. *Cuius animo:* quod melius.

Huius animo voluptatibus vel libidinibus etc. Locus non una labe maculatus. *Animo*, in quo viri docti haerent, Gronovius ad Senec. de Benef. VII, 11, magis erudite, quam vere, explicat de effusa largitione. Mihi venit in mentem corrigere: *cui nimio cupiditatibus et libidinibus, neque opes ullae, neque voluptates sufficere possent.* Forma loquendi Sallustiana. Arusianus Mess. MS. *Nimius hac re. Sallust. Hist. Post ubi fiducia nimius. Sallust. Hist. Impotens et nimius animi est.* Sed hoc loquendi genus satis illustravimus ad II, 32, p. 99. *Opes* refer ad *cupiditatibus*, *voluptates* ad *libidinibus*. Voces *voluptatibus* et *cupiditates* transponendas esse, tam evidens, tamque necessarium est, ut id ne Wopkensium quidem, virum latine bene doctum, sed in talibus cernendis parum acutum, fefellerit, Misc. Obs. VIII, p. 52. Haec mihi scribenti alia de voce *animo* coniectura nascitur, priore fortasse haud deterior: *Cuius insana cupiditatibus et libidinibus* etc. Cicero Verr. IV, 18: *Similis istius cupiditas, hoc etiam acrior, atque insanior;* pro Sull. 25: *quis insaniam libidinum recordatur?* Seneca Ep. 39: *quorum impotentiae atque insanae libidini ob hoc unum possis ignoscere.* Calpurn. Flacc. Decl. XXIII, p. 821: *Adultera, quae per insanam libidinem, stimulis tanti furoris exarserat.*

Simulatione — animo. Cicero de N. D. II, 67: *Mala enim et impia consuetudo est contra Deos disputandi, sive ex animo id fit, sive simulate.*

Stetit. Sic edimus cum Editore Basil. pro *restitit*, quod est in edit. pr.

Centies HS. Sexcenties HS. Valer. Max. IX, 1, 6. XXVII *HS.* Serv. ad Aen. VI, 621: *decies HS.* Scholiast. Lucan. ad IV, 820. Librariorum in numeris permutandis levitas facit, ut nihil certi dici possit. Vide Lipsium

Ad ultimum saluberrimas et coalescentis conditiones pacis, quas et Caesar iustissimo animo postulabat, et Pompeius aequo recipiebat, discussit ac rupit, unice cavente Cicerone concordiae publicae. Harum praeteritarumque rerum ordo cum iustius aliorum voluminibus promatur, tum, uti spero, nostris explicabitur.

49. Nunc proposito operi sua forma reddatur, si prius gratulatus ero Qu. Catulo, duobus Lucullis, Metelloque et Hortensio; qui cum sine invidia in rep. floruissent, eminuissentque sine periculo, quieta, aut certe non praecipitata, fatali ante initium bellorum civilium morte functi sunt. Lentulo et Marcello Coss. post urbem conditam annis DCCIII, et LXXVIII, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, bellum civile exarsit. Alterius ducis causa melior videbatur, alterius erat firmior. Hic omnia

ad h. l. et Fr. Brummerum ad Leg. Cinc. cap. VIII, p. 120.

Saluberrimas et coalescentis. Iam ante Heinsium et sustulerat Editor Basil. Recte.

Praeteritumque. Leg. *praeteritarumque.* BVRMN.

Cum iustius aliorum voluminibus promatur. Editor Basil. pro *iustius* scripsit *iustis*: quod, licet refragante Heinsio, praeferam vulgato ob simillimum locum II, 119: *Ordinem atrocissimae calamitatis, — iustis voluminibus, ut alii, ita nos conabimur exponere.* At male idem Basil. Editor *promatur* mutavit in *promitur.* Nam *cum* saepe ponitur cum subiunctivo, sequente *tum* cum indicativo. II, 13: *equites cum in multos clarissimos atque innocentissimos viros saevissent, tum P. Rutilium damnaverant.* 92: *Sentius cum alia prisca severitate summaque constantia gessisset, tum in comitiis habendis praecipuum egit consulem.* Vide Interpretes ad Liv. IV, 60.

Si prius gratulatus ero Q. Catulo, etc. Etiam Cicero mortem gratulatur Catulo, ad Att. II, 24; Hortensio, in Bruto 96.

Quieta, aut certe non praecipitata. Lipsius *praecipitata* ad *rep.* refert, ad *morte* Oudendorp. ad Lucan. II, 106. Neuter bene. Mihi nullum dubium est, quin vox, propter soni affinitatem elapsa, hoc modo revocanda sit: *quieta, aut certe non praecipitata civitate.*

Annis ACCIII, et LXXVIII, quam tu, etc. Leg. *annis A. CC. III, et annos LXXVIII, quam tu,* etc. BVRMN. Editor Basil. scripsit: *annis DCCIII, et anno LXXVIII, quam tu,* etc. Sed quid *anno* attinebat repetere? Nisi forte *ante* scribere voluit, ut locum similem faceret alteri, II, 66: *post urbem conditam annis DCCIX, ante LXXII, quam tu, M. Vinici, consulatum inires.*

Alterius ducis causa melior videbatur. Comparent elegantiae studiosi Ciceronem pro Ligar. 6.

speciosa, illic valentia. Pompeium senatus auctoritas, Caesarem militum armavit fiducia. Consules senatusque causae, non Pompeio, summam imperii detulerunt. Nihil relictum a Caesare, quod servandae pacis causa tentari posset: nihil receptum a Pompeianis: cum alter Cos. iusto esset ferocior; Lentulus vero salva rep. salvus esse non posset; M. autem Cato moriendum ante, quam ullam conditionem civis accipiendam reip. contenderet: vir antiquus et gravis Pompeii parteis laudaret magis, prudens sequeretur Caesaris, et illa gloriosa, haec terribiliora duceret. Vt deinde, spretis omnibus,

Pompeium senatus auctoritas — armavit. Hinc sumsit Sulpic. Sever. Dial. III, 12: *si Theognisti pertinaciam Martini armaret auctoritas.* Vide quae annotavimus ad Rutil. Lup. I, p. 71.

Causae, non Pompeio, summam imperii detulerunt. Hic locus quomodo intelligendus sit, imitatione sua docet Lucanus, certatim ab Interpretibus laudatus, V, 13: *docuit populos venerabilis ordo, Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.* Eodem adda illa Catonis apud eundem II, 319: *quin publica signa, ducemque Pompeium sequimur? nec, si fortuna favebit, Hunc quoque totius sibi ius promittere mundi, Non bene compertum est: ideo me milite vincat, Ne sibi se vicisse putet.*

Alter Cos. Sic Editor Basil. Editio pr. *altero Cos.*

Salva rep. salvus esse non posset. II, 91: *Caesare salvo, salvus esse non poterat.*

Vllam conditionem civis. Scripsit, ni fallor: *ullam conditionem cuiusvis.* Sallust. Catil. 17: *cuiusvis opes voluisse contra illius potentiam crescere.*

Vir antiquus et gravis. Sallustius apud Macrob. Sat. II, 9: *Quibus rebus aliquantam partem gloriae dempserat, maxime apud veteres et sanctos viros;* ubi notandum, etiam *veteres* pro *antiqui*, sive severi dici, ut apud Cicer. Act. I in Verr. 10, *tres hi homines veteres*, Asconio interprete, sunt graves et severi. Cave autem, nomen viri excidisse suspiceris. *Vir antiquus* est unusquisque vir antiquus, vel omnes viri antiqui. Similis locus Valerii Max. IV, 3, 6: *Licet Athenae doctrina sua glorientur, vir tamen prudens Fabricii detestationem, quam Epicuri maluerit praecepta;* ubi recte cepit Perizonius. Vide Misc. Observ. VIII, p. 384.

Illa gloriosa. Burmannus, haec quo referantur, se nescire fatetur. Quasi vero constructio semper ad rationem grammaticam, nunquam ad sensum, referatur. Sexcenta exempla huic Velleiano similia cum alii, quos nominare longum est, tum inprimis Gronovius Observ. III, 1, et ad Senec. de Clem. II, 3, collegerunt.

Vt deinde, spretis omnibus, etc. Totum hunc locum ex verissima emendatione Editoris Basil. quam pro sua venditat Schegkius, exhibemus. Edit. pr. sic habet: *Vt deinde spretis omnibus quas Caesar postulaverat, tantum-*

quae Caesar postulaverat, tantummodo contentus cum una legione titulum retinere provinciae, privatus in urbem veniret, et se in petitione consulatus suffragiis P. R. committeret, decrevere: ratus bellandum Caesar, cum exercitu Rubiconem transiit. Cn. Pompeius, consulesque, et maior pars senatus, relicta urbe, ac deinde Italia, transmisere Dyrrachium.

50. At Caesar, Domitio legionibusque Corfinii, quae una cum eo fuerant, potitus, duce, aliisque, qui voluerant abire ad Pompeium, sine dilatione dimissis, persecutus Brundusium, ita ut appareret, malle integris rebus et conditionibus finire bellum, quam opprimere fugienteis, cum transgressos reperisset Coss., in urbem revertit: redditaque ratione consiliorum suorum in senatu, et in concione, ac miserrimae necessitudinis, cum alienis armis ad arma compulsus esset, Hispanias petere decrevit. Festinationem itineris eius aliquandiu morata Massilia est, fide melior, quam consilio prudentior, intempestive principalium armorum arbitria captans, quibus hi se debent interponere, qui non parentem coërcere possunt. Exercitus deinde, qui sub Afranio consulari

modo contentus cum una legione titulum retinere provinciae, privatusque in urbem veniret, et se in petitione consulatus, suffragiis P. R. committere decrevere. Librarius *privatusque* pro *privatus* scripsit, quod verba *tantummodo contentus* etc. ad sequentia referebat, quae cum *Caesar postulaverat* iungenda esse, et res ipsa, et Suetonius Caes. 29, declarant.

Decrevere. Alias, *decreverit.* Rhen. Exempl. vetus sic habet, ut legendum existimem: *committere decreverat.* Burer.

Qui voluerant abire. Edit. pr. manifesto mendo: *qui venerant abire;* quod Editor Basil. correxit.

Persecutus Brundusium, etc. Locus vitiosus, in quo, quid Caesar persecutus sit, desideratur. Lege et interpunge: *persecutus Brundusium iter, ut appareret, malle* etc. Terentius Hecyr. III, 5, 4: *viam, quam decrevi persequi.*

Principalium armorum. Qui sic ante Velleium locutus sit, reperio neminem. Vide Schelium ad Hygin. de Castr. Ro. p. 45.

Sub Africano consulari. Exemplar vetus habet *Africanio*, erasis *i* et *c* mediis literis. Hinc legendum opinor; *Afranio consulari*, etc. Burer.

ac Petreio praetorio fuerat, ipsius adventus vigore ac fulgore occupatus, se Caesari tradidit. Vterque legatorum, et quisquis cuiusque ordinis sequi eos voluerat, remissi ad Pompeium.

51. Proximo anno, cum Dyrrachium ac vicina ei urbi regio castris Pompeii retinetur (qui accitis ex omnibus transmarinis provinciis legionibus, equitum ac peditum auxiliis, regumque, tetrarcharum, simulque dynastarum copiis, immanem exercitum confecerat, et mare praesidiis classium, ut rebatur, sepserat, quo minus Caesar legiones posset transmittere) sua et celeritate, et fortuna C. Caesar usus, nihil in mora habuit, quo minus et cum vellet, ipse exercitusque classibus perveniret, et primo pene castris Pompeii sua iungeret, mox etiam obsidione munimentisque eum complecteretur. Sed inopia obsidentibus, quam obsessis, erat gravior. Tum Balbus Cor-

Ipsius adventus vigore ac fulgore occupatus. Pro *adventu*, quod est in edit. pr. Editor. Basil. bene scripsit *adventus.*

Remissi ad Pompeium. Sic de Editoris Basil. correctione restituimus. Edit. pr. *remisit ad Pompeium.*

Ac vicina ei urbi regio castris Pompeio retinetur. Exemplar vetustum habet: *ac vicinia ei urbi regio castris Pompei*, *o* literae puncto deletili superscripto, sic ȯ. BVRER. *Retinetur* pro tenetur, compositum pro simplici, quod, praeter Vossium ad h. l. exemplis confirmat Dukerus ad Flor. II, 20, 3. Malim tamen in hac constructione *teneretur*, ut Editor Basil. emendavit. Vascosan. *retineretur.*

Regumque, tetrarcharum. Exempl. vetus habet: *regumque tetarcharum.* BVRER. Editor Basil. copulam interposuit: *regumque et tetrarcharum*: quae facile a vicinis vocibus absorberi potuit.

Vt rebatur. Alias, *ut rebatur.* RHENAN. Rhenani correctionem inde a Iunta omnes editores receperunt.

Et cum vellet. Recte Acidalius rescripsit: *et quo vellet. Quum* vel *quom*, ut in membranis antiquis scribi solet, saepe cum *quo* permutari, docet Drakenb. ad Liv. XXIV, 34. Nisi potius legendum sit: *quo minus et cum vellet, et quo vellet, ipse*, etc. Idque nunc magis placet.

Sed inopia obsidentibus etc. Livius XXV, 11: *propiusque inopiam erant obsidentes, quam obsessi.*

Balbus Cornelius. Duo L. Cornelii Balbi fuerunt, uterque Gaditanus, et civitate romana donatus; quorum alter Maior dicitur, alter, ex Maioris fratre natus, Minor. Quos, non mirum est, si recentiores confuderint, cum ne Velleius quidem eos satis accurate distinxerit, ut Puteanus ad h. l. et Bailius Lexico Hist. et Crit. v. *Balbe* ostenderunt. Maior Consul suffectus

nelius, excedente humanam fidem temeritate, ingressus castra hostium, saepiusque cum Lentulo conlocutus Cos.

fuit A. V. C. 713. Vide Dionem Cass. XLVIII, p. 549, et tabulam Colotianam apud Gruter. p. 298. Eiusdem mentio est in lapide apud Muratorium p. 293. *Consul* autem *factus est ex privato*, ut Velleius ait. Quae verba, a viris doctis mirifice vexata, sic intellige: Consul factus est ex eo, qui nunquam rempublicam attigisset, nullos unquam honores gessisset, ut Nepos de Reg. 1: *quorum uterque privatus virtute regnum est adeptus*. Id historiae congruit, quae non nisi praefecturae fabrum, qua in Caesaris exercitu functus est, mentionem facit. Vide Ciceronem oratione pro eodem 28. Insignis de illo locus est Plinii H. N. VII, 43: *Fuit et Balbus Cornelius Maior Consul, sed accusatus, atque de iure virgarum in eum, iudicum in consilium missus: primus externorum, atque etiam in Oceano genitorum usus illo honore, quem maiores Latio quoque negaverunt.* In quo loco tentandum frustra fuit Salmasius Plin. Exerc. p. 272. Scribendum: *atque de iure virgarum in eum iudicium in consilium missum. Iudicium* dicit pro *indices*, ut Cicero Verr. II, 18: *te ex lege Rupilia sortiri iudicium debuisse.* Minor Balbus fuit Quaestor Asinii Pollionis in Hispania, mox A. V. C. 734, Proconsule Africae, de Garamantibus triumphavit; nec tamen ad consulatum pervenisse videtur. Nam quod Perizonius ex marmore apud Gruter. p. 299, hunc quoque consulem suffectum fuisse suspicatur, id vix veri speciem habet, cum ille consul non *L. Cornelius Balbus*, sed *L. Cornelius* vocetur. Triumphum eius memorant Fasti Capitolini, Strabo III, p. 257, inprimisque Plinius H. N. V, 5, cuius locus totus adscribendus est: *omnia armis romanis superata, et a Cornelio Balbo triumphata: uni huic omnium externorum curru et Quiritium iure donato: quippe Gadibus genito civitas romana cum Balbo Maiore patruo data est.* Ne hic quidem Salmasium sequimur. Tolle praepositionem *a*, ut omnia tertio casu dicantur: *et Cornelio Balbo triumphata, uni huic omnium externorum curru* etc., de quo Dativo Drakenb. ad Liv. VI, 11. Quae cum ita sint, liquido apparet, Velleium aliquid de accurata diligentia sua remisisse, et Balbum consulem cum triumphali confudisse. Hoc autem temeritatis exemplum non Balbus Maior, sed Minor edidit, tum ante a Caesare ad Lentulum, adhuc in Italia degentem, sollicitandum missus, ut ex Cicerone ad Att. VIII, 9, 11, 15; IX, 6, intelligitur. Quem cum ibi convenire non potuisset, postea cum Caesare in Graeciam transiens, in ipsis Pompeii castris convenit. De quo itinere, post Caesaris necem, fabulam praetextatam Gadibus edidit, ut Ciceroni narrat Asinius Pollio, ad Div. X, 32. Maior autem Balbus non interfuit bello civili, sed Romae mansit, Caesaris et Lentuli negotia procurans. Ipse in epistola ad Ciceronem, quae est inter Epistolas ad Attic. IX, 6, ait: *Mihi ipse Caesar sua concessit voluntate, ne in iis castris essem, quae contra Lentulum, aut Pompeium futura essent, quorum beneficia maxima haberem: sibique satis esse dixit, si rogatus urbana officia sibi praestitissem*, etc.

Excedente humanam fidem temeritate. II, 56: *quod humanam excedat fidem*. V. Bentleium ad Manil. II, 617.

Cum Lentulo conlocutus, Cos. dubi-

dubitante quanti se venderet, illis incrementis fecit viam, quibus non Hispaniae Asiae natus, sed Hispanus in triumphum et pontificatum adsurgeret, fieretque ex privato consularis. Variatum deinde proeliis, sed uno longe magis Pompeianis prospero, quo graviter inpulsi sunt Caesaris milites.

52. Tum Caesar cum exercitu fatalem victoriae suae Thessaliam petiit. Pompeius longe diversa aliis suadentibus (quorum plerique hortabantur, ut in Italiam transmitteret: neque hercules quicquam partibus illis salubrius fuit: alii, ut bellum traheret, quod dignatione partium in dies ipsis magis prosperum fieret) usus impetu

tante. Sic Editor Basil. bene mutavit interpunctionem edit. pr. *cum Lentulo conlocutus, Cos. dubitante.*

Non Hispaniae Asiae natus. Alias, *Asiaeve*. Rhenan. Mihi videtur legendum: *non Hispaniae suae natus*. Burer. Editor Basileensis rescripsit: *non Hispaniae Gadibus natus*, cuius coniecturam pro editionis primae scriptura perperam accepit Rigaltius de Pop. fundis p. 199, moliens etiam alia, quae commemorare et refellere non est tanti. Argutae Velleii orationi satis convenit, quod Lipsianum ingenium reperit: *non Hispaniensis natus, sed Hispanus*. De forma *Hispaniensis* videndi Is. Casaubonus ad Spartian. Hadrian. 1, Scip. Maffeius ad Mus. Veron. p. 88, et T. Hemsterhus. ad Thom. M. p. 793. Etiam *natus* in hac lectione eleganter abundat, ut ad Rutil. Lup. II, p. 94, ostendimus. Tamen aliud latere videtur, quod acutiores me quaerant. Alius alia vulnera sanare potest, nemo omnia.

Ex privato consularis. Omnino scribendum, *consul*. Librarius, cum *Cos.* scriptum invenisset, ex quo *consul* facere debebat, *consularis* fecit, ut apud Liv. II, 18, ubi vide Drakenb. Perizonius quidem Syllog. Epistoll. T. IV, p. 777, *consularis* pro *consul* dici putat apud Cic. Phil. I, 6, ad Div. X, 6, et Valer. Max. IX, 12, 5. Sed de illorum locorum integritate merito dubites. In Cicerone quidem Phil. I, 6, *consul* pro *consularis* ex libris suis edidit cl. Ernestus.

Salubrius fuit. Fuit pro *fuisset*, perfectum indicativi pro plusquamperfectu subiunctivi. Vide Iac. Frid. Heusingerum V. C. ad Ov. Ep. XVII, 170.

Quod dignationi partium in dies ipsis. Exempl. vetustum sic habet: *quod dignationi partem indie ipsiis*, ubi ego *ipsi* legendum puto, ut ad Pompeium referatur. Burer. Sequimur Editorem Basileensem, ita scribentem: *quod dignatione partium in dies ipsis.* Sic etiam Rhenanus ediderat, nisi quod *dignationi* habet pro *dignatione*; de qua voce vide Drakenborch. ad Liv. II, 16.

Usus impetu suo. Suo consilio Pompeius Caesarem secutus est, conflixit cum illo ad Pharsalum alieno. Quod qui minus distinguunt, temere Velleium reprehendunt, ut Fabricius ad Dion. Cass. XLI, p. 298.

suo, hostem secutus est. Aciem Pharsalicam, et illum cruentissimum romano nomini diem, tantumque utriusque exercitus profusum sanguinis, et conlisa inter se duo reip. capita, effossumque alterum romani imperii lumen, tot talesque Pompeianarum partium caesos viros, non recipit enarranda hic scripturae modus. Illud notandum est: ut primum C. Caesar inclinatam vidit Pompeianorum aciem, neque prius, neque antiquius quicquam habuit, quam in omneis partes (ut militari et verbo et consuetudine utar) dimitteret. Pro Dii immortales! quod huius voluntatis erga Brutum suae postea vir tam mitis precium tulit? Nihil illa victoria mira-

Romano nomini diem. Exempl. vetus habet: *Romani nomini diem.* Opinor etiam *Romani nominis diem* legi posse, fortassis etiam debere. BVRER.

Et consilio inter se duo Reip. capita. Fortasse leg. *commissa.* RHENAN. Coniicio legendum: *et consiliant inter se duo Reip. capita.* BVRER. Praeclare Editor Basil. restituit, *et collisa inter se duo Reip. capita*, pro editionis pr. scriptura, *et consilio inter se* etc. Statius Theb. VI, 435: *Ambitiosa pios collidit gloria fratres.* Graeci centies ita dicunt συρρήσσειν. Sed hic *collisa* elegantius dicitur ob adiunctum *capita*, metaphora ducta ab animalibus, quae mutuo concursu capita collidunt.

Effossumque — lumen. Iunta consulto, an temere, edidit: *effusumque — lumen*, qui error peperit non necessarias virorum doctorum de verbo *effundere* disputationes.

Enarranda. Editor Basil. *enarrandos*, sine ulla causa.

Quam in omneis partes etc. Editor Basil. scripsit: *quam ut omnes patres* etc. Vascosan. *quam ut in omneis partes.* Viri docti in vulgari locutione, *in omnes partes dimittere*, ridicule quaerunt verbum militare, quod e contextu excidisse, recte viderunt Schefferus Misc. Obs. Vol. VIII, p. 460, et Burmann. ad h. l. Sane Velleius aut hoc, aut non multum dissimili modo scripserat: *neque prius, neque antiquius quicquam habuit, quam ut in omnes partes praecones clamantes, parce civibus, ut militari et verbo et consuetudine utar, dimitteret.* Res clara et perspicua est ex simillima narratione Appiani de B. C. II, p. 783: κήρυκας ἐς τὰς τάξεις πανταχοῦ περιέπεμψεν, (i. e. *in omnes partes dimisit*) οἳ τοῖς νικῶσι ἐκέλευον ἀφειδεῖν τῶν ὁμοφύλων, ἐπὶ δὲ τοὺς συμμάχους μόνους χωρεῖν. Sueton. Caes. 75: *Acie Pharsalica proclamavit, ut civibus parceretur.* Florus IV, 2, 50: *Voces quoque obequitantis exceptae, altera cruenta, sed docta, et ad victoriam efficax, Miles faciem feri: altera ad iactationem composita:* Parce civibus; ubi vide Freinshem. *Parce* autem an illud ipsum vocabulum sit, quod Velleius militare dicit, ut Scheffero placet, in medio relinquo, satis habens, si minus verba Velleii, at sententiam restituisse.

Post eam. Alias, *postea.* RHENAN.

bilius, magnificentius, clarius fuit, quando neminem, nisi acie consumptum, civem patria desideravit: sed munus misericordiae corrupit pertinacia, cum libentius vitam victor iam daret, quam victi acciperent.

53. Pompeius profugiens cum duobus Lentulis consularibus, Sexto filio, et Favonio praetorio, quos comites ei fortuna adgregaverat, aliis ut Parthos, aliis ut Africam peteret, in qua fidelissimum partium suarum haberet regem Iubam, suadentibus, Aegyptum petere proposuit, memor beneficiorum, quae in patrem eius Ptolemaei, qui tum puero quam iuveni propior regnabat Alexandriae, contulerat. Sed quis in adversis beneficiorum servat memoriam? aut quis ullam calamitosis deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Missi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is iam a Mytilenis Corneliam uxorem receptam in navem, fugae comitem habere coeperat) consilio Theodoti et Achili exciperent, hortarenturque, ut ex oneraria in eam navem, quae obviam processerat, transcenderet. Quod cum fecisset, princeps romani nominis, imperio arbi-

Corrumpit. Alias, *corrupit.* RHENAN.

Victoriam dare. Alias, *victores darent.* RHENAN. Exempl. vetus sic habet, ut legendum existimem: *cum libentius vitam victor iam daret, quam* etc. BVRER. Editor Basil. scripsit: *cum libentius vitam victor daret.* Sed Burerianum *victor iam* propius accedit ad editionis pr. scripturam, *victoriam.* Similis locus II, 85: *citius vitam veniamque Caesar promisit, quam illis, ut ea precarentur, persuasum est.*

sextoque filio. Lege, *Sextoque filio.* ut hoc *Sexto* sit proprium nomen filii Pompeii. BVRER.

Quos comites. Asteriscum et lectionem marginalem (Alias, *victores darent*), inducito, nam et superior illa restituta, et inferior haec lectio integra est. BVRER.

In qua. Editio pr. *in quo*, quod Editor Basil. correxit.

Achillae. Exemplum vetus habet, *Achili.* Ipse lector coniice, utrum horum hoc loco rectius legatur. BVRER. Restitui genitivum antiquum, *Achilli*, de quo, praeter alios multos, Heinsius ad Ovid. A. A. I. 743, et Bentleius, ad Terent. Andr. II, 2, 31. Plures huius nominis formas esse, *Achilleus*, *Achilles*, *Achillas*, *Achilla*, ostendit Gronovius Observ. IV, 15, p. 238. *Achilleus* idem vocatur a Lucano X, 523.

trioque Aegypti mancipii, C. Caesare, Publio Servilio Coss. iugulatus est. Hic post tres consulatus, et totidem triumphos, domitumque terrarum orbem, sanctissimi ac praestantissimi viri, in id evecti, super quod adscendi non potest, duodesexagesimum annum agentis, pridie natalem ipsius, vitae fuit exitus: in tantum in illo viro a se discordante fortuna, ut cui modo ad victoriam terra defuerat, deesset ad sepulturam. Quid aliud quam nimium occupatos dixerim, quos in aetate et tanti, et pene nostri seculi viri fefellit quinquennium? cum a C. Atilio et Q. Cervilio Coss. tam facilis esset annorum digestio. Quod adieci, non ut arguerem, sed ne arguerer.

54. Non fuit maior in Caesarem, quam in Pompeium fuerat, regis eorumque, quorum is auctoritate regebatur, fides. Quippe cum venientem eum tentassent insidiis, ac deinde bello lacessere auderent, utrique summo imperatorum, alteri superstiti, meritas poenas luere suppliciis. Nusquam erat Pompeius corpore, adhuc ubique Iubae nomine: quippe ingens partium eius favor

In tantum. Lege, *intantum*, coniunctim. BVRER.

Cui modo ad victoriam etc. Pari acumine de Pompeio Valer. Max. V, 1, 10: *In suo modo terrarum orbe nusquam sepulturae locum habuit.* Poëta Scholasticus Anthol. Lat. T. I, p. 200, in Pompeios: *Iunxit magnorum casus Fortuna virorum. Hic parvo, nullo conditus ille loco est. Ite, novas toto terras conquirite mundo. Nempe manet magnos parvula terra duces.*

Aetatem. Alias, *aetate.* RHENAN.

C. Atilio. Ed. pr. *C. Attilio.*

Tam facilis esset annorum digestio. Rectissime Editor Basil. pro *felix*, quod edit. pr. habet, *facilis* reposuit: quae vocabula in libris scriptis non parum saepe permutari, ostendit Dukerus ad Flor. II, 6, 38, et ad Liv. XXXI, 26.

Non fuit maior in Caesarem. Exemplum vetus habet: *Non fuit nō maior in Caesarem.* Mihi videtur legendum: *Non fuit tamen maior in Caesarem* etc. BVRER. *Non* temere repetiit librarius, ut *mox* II, 83: *Mox autem hunc mox avunculum.* Quare delevi cum Rhenano et Editore Basil.

Adhuc ubique Iubae nomine. Ita edit. pr. Primus *Iubae* nomen, huc e sequentibus tractum, expulit Editor Basil. cuius emendatio latuit Ios. Scaligerum Animadv. in R. Titii Loc. Contr. p. 114, eodem modo corrigentem. De Pompeio victo, sed adhuc

bellum excitaverat Africum, quod ciebat rex Iuba, et Scipio, vir consularis, ante biennium, quam extingueretur Pompeius, lectus ab eo socer. Eorumque copias auxerat M. Cato, ingenti cum difficultate itinerum, locorumque inopia, perductis ad eos legionibus: qui vir cum summum ei a militibus deferretur imperium, honoratiori parere maluit.

55. Admonet promissae brevitatis fides, quanto omnia transcursu dicenda sint. Sequens fortunam suam Caesar, pervectus in Africam, quam, occiso Curione, Iulianarum duce partium, Pompeiani obtinebant exercitus. Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua; inclinataeque hostium copiae. Nec dissimilis ibi adversus victos, quam in priores, clementia Caesaris fuit. Victorem

superstile, similiter Lucanus VII, 717: *Scilicet immenso superest ex nomine multum; Teque minor solo, cunctas impellere gentes Rursus in arma potes, rursusque in fata redire.*

*Excitaverat * Africum.* Asteriscus ante *Africum* obliteretur, cum nihil desit sententiae Velleianae. BVRER.

Lectus ab eo sacer. Exempl. vetus habet: *lectus ab eo socer.* BVRER.

Locorumque inopia. Duplici modo dicitur *locorum inopia*, primum vulgari, cum locus angustior est, quam esse debet, ut apud Livium 1, 33: *Ianiculum quoque adiectum, non inopia loci, sed* etc.; deinde exquisitiore, cum locus rebus ad vitam necessariis caret. Sallustius apud Schol. Iuvenal. ad Sat. XV, 115: *quod, quantum coniicio, locorum egestate, rapto vivere coacti.* Seneca ad Helv. 12: *Nec tantum conditio illos temporum, aut locorum inopia, pauperibus exaequat.* Sic apud Iustin. II, 13: *multorum dierum inopia*; apud Columell. IX, 14, *temporum penuria.* Ad quod discrimen Heinsius ad h. l. animum non satis attendit.

Ei ambitus deferretur imperium. Exempl. vetustum habet: *ei o militibus deferretur imperium. A militibus* in *ombitus* depravatum est, vitio scribae posterioris. BVRER.

Parare maluit. Pro *parare* legendum videtur *parere.* BVRER.

Pervectus. Scribe: *pervectus est.* Nisi malis *pervectusque* legere, et haec omnia, deleto puncto post *exercitus*, cum sequenti periodo coniungere.

Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua. Edit. pr. sic habet: *Ibi primo varia fortunam expugnavit via;* pro quo Editor Basil. rescripsit: *Ibi primo variam fortunam expugnavit*, quod inficetum est prae venustissima verissimaque Acidalii correctione: *Ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua*, quod plane sapit Velleii ingenium. Id cum Lipsius etiam sensisset, obtulit se in talis inventi societatem, non satis, ut mihi videtur, honeste.

Quam in priores. Haec verba mihi

Africani belli C. Caesarem gravius excepit Hispaniense (nam victus ab eo Pharnaces, vix quicquam gloriae eius adstruxit,) quod Cn. Pompeius, Magni filius, adolescens impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflaverat, undique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem sequentium, ex toto orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Caesarem in Hispaniam comitata fortuna est; sed nullum umquam atrocius periculosiusque ab eo initum proelium, adeo ut plus quam dubio Marte, descenderet equo, consistensque ante recedentem suorum aciem, increpita prius fortuna, quod se in eum servasset exitum, denunciaret militibus, vestigio se non recessurum: proinde viderent, quem et quo loco imperatorem deserturi forent. Verecundia magis quam virtute acies restitutae a duce, quam a milite fortius. Cn. Pompeius, gravis vulnere, inventus inter solitudines avias, interemptus est. Labienum, Varumque acies abstulit.

56. Caesar omnium victor, regressus in urbem, quod humanam excedat fidem, omnibus, qui contra se arma tulerant, ignovit, magnificentissimis gladiatorii muneris, naumachiae, et equitum peditumque, simul elephantorum certaminis spectaculis, epulique per multos dies dati celebratione, replevit eam. Quinque egit triumphos.

de glossa suspecta sunt. Certe elegantius omittuntur.

Quod se in eum servasset exitum. Forte ex Virgilio Aen. V, 625, *cui te exitio fortuna reservat?*

Acies restitutae sunt a duce. Exempl. vetus habet: *acies restitutae C. A. duce* etc. BVRER. Legendum: *acies restitutae: et a duce* etc. *Et* pro et quidem, ut II, 60: *maluitque avunculo et Caesari de se, quam vitrico, credere.* Verbo *sunt*, quod Rhenanus inseruerat, facile caremus.

Magnificentissimis glad. mun. Lege: *magnificentissimisque glad. mun.* BVR. Scribendum: *ignovit: et magnificentissimis* etc. ut copula *et* hausta sit ab ultima syllaba verbi *ignovit.*

Replevit eam. Verba *replere*, *explere*, *implere* interdum ponuntur recreandi et reficiendi potestate, quam vix quisquam recentiorum interpretum, praeter Forcellinum in Lex. Lat. nuper edito, observavit. Velleius II, 100: *magnificentissimi gladiatorii muneris naumachiaeque spectaculis animos oculosque P. R. repleverat.* Plinius Paneg. 26: *quamquam laetissimum*

Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini testudine, Africi ebore, Hispaniensis argento rasili constitit. Pecunia ex manubiis lata paulo amplius sexies millies HS. Neque illi tanto viro, et tam clementer omnibus victoriis suis uso, plus quinque mensium principalis quies contigit. Quippe cum mense Octobri in urbem revertisset, idibus Martiis, coniurationis auctoribus Bruto et Cassio, quorum alterum promittendo consulatum non obligaverat, contra differendo Cassium offenderat; adiectis etiam consiliariis caedis familiarissimis omnium, et fortuna partium eius in summum evectis fastigium, D. Bruto et C. Trebonio, aliisque clari nominis viris, interemptus est. Cui magnam invidiam conciliarat M. Antonius, omnibus audendis paratissimus, consulatus collega, imponendo capiti eius Lupercalibus sedentis pro rostris insigne regium, quod ab eo ita repulsum erat, ut non offensus videretur.

oculis tuis, conspectu romanae sobolis impleri. Statius Theb. IV, 759: *tu refugas vires, et pectora bello Exanimata reple*, ubi Scholiastes vetus Barthii bene exponit *refice*. Nazarius Paneg. Constantin. 32: *Pari studio visum eiusdem tyranni ad permulcendum Africam caput, ut, quam maxime vivus adflixerat, laceratus expleret.*

Hispaniensis argento rasili. Hispaniensis triumphi apparatum ex ebore constitisse, scribunt Quinctilian. VI, 3, p. 293, et Dio Cass. XLIII, p. 369, quibus facile Velleium concilies, si verba hoc modo transponas: *Africi argento rasili, Hispaniensis ebore.* Sed verisimilius est, Africam ebur, quo abundabat, ad triumphum Africum suppeditasse.

Tam clementer omnibus uso. Exemplum vetus habet: *tam clementer omnibus victoriis suis uso* etc. Burer. Ex scriptura, quam Burerius prodidit, Editor Basil. recte fecit: *tam clementer omnibus victoriis suis uso.* Iustin. XXV, 5: *qui victoria mitius usus.* Contra Sulpic. Sever. II, 23: *cruente admodum victoria sunt usi.*

Evectis. Sic Editor Basil. scripsit. Edit. pr. *revectis.*

C. Trebonio. Sic Editor Basil. Edit. pr. *C. Tribonio.*

Quod ab eo id repulsum erat, ut non offensum videretur. Alias, *ita repulsum, ut non offensus.* Rhenan. Exempl. vetus sic habet, ut ita legendum videatur: *quod ab eo ideo repulsum erat, ut non offensus videretur*, nisi *offensum* (sic enim habet vetus exempl.) ad *Lupercal* referre velis. Burer. Rhenani correctionem iure recepit Editor Basil.

57. Laudandum experientia consilium est Pansae atque Hirtii: qui semper praedixerant Caesari, ut principatum armis quaesitum armis teneret. Ille dictitans, mori se, quam timeri malle, dum clementiam, quam praestiterat, expectat, incautus ab ingratis occupatus est: cum quidem plurima praesagia atque indicia Dii immortales futuri obtulissent periculi. Nam et haruspices praemonuerant, ut diligentissime iduum Martiarum caveret diem; et uxor Calpurnia territa nocturno visu, ut ea die domi subsisteret, orabat; et libelli coniurationem nunciantes dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, cuiuscunque fortunam mutare constituit, consilia corrumpit.

Vt principatum armis quaesitum armis teneret. Sulpic. Sever. Dial. II, 6: *Sed magnum imperium nec sine periculo renui, nec sine armis potuit teneri.*

Quam timeri malle. Timere optime reponit Oudendorpius ex Sueton. Caesar. 86: *Alii e diverso opinatum, insidias undique imminentes subire semel satius esse, quam cavere semper.* Plutarch. in Caesar. p. 734 E. εἰπὼν ὡς βέλτιόν ἐστιν ἅπαξ ἀποθανεῖν ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν. Lucanus, quamvis in alia re, VIII, 576: *letumque iuvat praeferre timori.*

Cum quidem plurima. Exempl. vetus habet: *cum quidem plurimi* etc. Burer.

Obtulissent. Proprie hoc verbo utitur. Servius ad Aen. VI, 190: *Auguria aut oblativa sunt, quae non poscuntur, aut impetrativa, quae optata veniunt.*

Dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sic interpungitur in edit. pr. Legendum suspicor: *et libelli, coniurationem nunciantes, delati ad eum, neque protinus lecti erant.* Cum Velleii narratione ferme convenit Dio Cass. XLIV, p. 392, ubi vide Fabric.

Ineluctabilis fatorum vis. Ex Virgilio Aen. VIII, 334: *Fortuna omnipotens, et ineluctabile fatum.* Pro quo Livius VIII, 7: *inexsuperabilis vis fati.* Ovid. Met. XV, 807: *insuperabile fatum.* Curt. X, 1, 6: *inevitabilis sors fati. Ineluctabilis* in prosa etiam dixerunt Seneca Praef. Lib. III, N. Q. p. 706, et Arnob. VII, p. 219.

Cuius quom fortunam. Exempl. vetus habet: *cuius cum fortunam.* Burer. Editor Basil. bene correxit: *cuiuscunque fortunam*, quod recepi.

Fatorum vis — consilia corrumpit. Eandem sententiam repetit II, 118: *Ita se res habet, ut plerumque fortunam mutaturus Deus consilia corrumpat.* Pervagata apud veteres opinio fuit, Deos illis, quos perdere vellent, sanam mentem eripere, stuporem et oblivionem iniicere. Lysias adv. Andocid. p. 116: ὁ δὲ θεὸς λήθην ἔδωκεν, ὥστε εἰς τοὺς ἠδικημένους αὐτὸς ἐπιθυμῆσαι ἀφικέσθαι· ubi vide Marklandum. Lycurgus adv. Leocrat. p. 213: εἰ γὰρ

58. Quo anno id patravere facinus Brutus et C. Cassius, praetores erant; D. Brutus Cos. designatus. Hi una cum coniurationis globo, stipati gladiatorum D. Bruti manu, Capitolium occupavere, cum Cos. Antonius (quem cum simul interimendum censuisset Cassius, testamentumque Caesaris abolendum, Brutus repugnaverat, dictitans, nihil amplius civibus praeter tyranni, ita enim appellari Caesarem facto eius expediebat, petendum esse

θεοὶ οὐδὲν πρότερον ποιοῦσιν ἢ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων τὴν διάνοιαν παράγουσι. quod ipse confirmat praeclaris iambis Tragici, Euripidis, ut opinor: Ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάπτῃ τινὰ, Τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐξαφαιρεῖται φρενῶν Τὸν νοῦν τὸν ἐσθλὸν, εἰς δὲ τὴν χείρω τρέπει Γνώμην· ἵν' εἰδῇ μηδὲν ὧν ἁμαρτάνει. Quos versus sic expressit Ovidius IV, ex P. 12, 47: *Crede mihi, miseros prudentia prima relinquit: Et sensus cum re consiliumque fugit.* De Pompeio Valer. Max. I, 6, 12: *Sed invictae leges necessitatis pectus, alioqui procul ab amentia remotum, prodigia ista iusta aestimatione perpendere passae non sunt.* Appianus Mithridat. p. 397: καὶ ὁ βασιλεὺς μὲν οὐκ ἐπείθετο, εἴθ' ὑπὸ δέους, εἴθ' ὑπὸ ἀγνοίας, ὃ πᾶσιν ἐγγίνεται πλησιαζόντων τῶν κακῶν. Sic illum locum bene correxit P. Wesseling. ad Diodor. Sicul. XIII, p. 566. Idem in Excerpt. Peiresc. p. 562. Καὶ σκαιὸς ἐς πάντας ἐγίγνετο, ἀσχημίνας αὐτὸν ἐπιλελῆσθαι τῆς τύχης. ὥσπερ ἐπὶ πολλοὺς ἰδεῖν μεταβολῆς προσιούσης ἀλογωτέρους γεγονομένους ἑαυτῶν. Ammian. Marcell. XIV, 11: *Vtque solent manum iniectantibus satis hebetari sensus hominum et obtundi;* ubi vide Interpretes. Ex hac opinione explicandus est Lucanus, quem viri docti non satis ceperunt, VII, 58: *Hoc placet, ô Superi, cum vobis perdere cuncta Propositum, nostris erroribus addere crimen?* Sensus est: Parum est Diis, cum omnia perdere constituerint, nobis errorem obiecisse, mentem abstulisse, nisi etiam nos crimini obnoxios reddant. Graeci, quibus ira Deorum intelligentiam abstulisset, θεοβλαβεῖς dicebant, ducta significatione ex Homero Od. Ψ. 14: Οἵ τε καὶ ἔβλαψαν· πρὶν δὲ φρένας αἰσίμη ἦσθα. Apud Latinos etiam frequens est, *Deos iratos habere*, pro stulte agere, et contra *propitios*, pro sapere. Vide Brisson. de Formul. I, p. 100.

Brutus. Bene Heinsius Bruto reddit praenomen *M.* quod in tali et temporis et coniuratorum descriptione omitti non poterat. Vide Tunstallum Observ. in Epistol. Cic. et Brut. p. 189.

Brutus repugnaverat. Inanes sunt ratiunculae, quibus hoc non ad M. Brutum, sed ad Brutum proxime nominatum, sive Decimum Brutum, referendum contendit Tunstallus de Ciceron. Epistol. ad Brutum p. 206, et Observat. anglice scriptis in easdem Epistol. p. 183, quem satis refutavit Middletonus Praef. ad easdem Epistol. p. 51. Velleius haud dubie intellexit M. Brutum, ut Plutarchus in Anton. p. 921 E. in Brut. p. 992 B., et Appian. de B. C. II, p. 814. Ac nescio, an hic quoque *M. Brutus* plene scripserit. Certe praecedentis verbi ultima litera *m* facile potuit praenomen *M.* elidere.

sanguinem) convocato senatu, (cum iam Dolobella, quem substituturus sibi Caesar, designaverat Cos., fasces atque insignia corripuisset consularia) velut pacis auctor, liberos suos obsides in Capitolium misit, fidemque descendendi tuto interfectoribus Caesaris dedit: et illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum, relatum a Cicerone, oblivionis praeteritarum rerum, decreto patrum comprobatum est.

59. Caesaris deinde testamentum apertum est, quo C. Octavium, nepotem sororis suae Iuliae, adoptabat. De cuius origine, etiam si praevenit et, pauca dicenda sunt. Fuit C. Octavius, ut non patricia, ita admodum speciosa equestri genitus familia, gravis, sanctus, innocens, dives. Hic praetor inter nobilissimos viros creatus primo loco, cum ei dignatio Iulia genitam Atiam conci-

Insignia corripuisset consularia. Ed. pr. *insignia corripuisset Cos.* pro quo Aldus Nepos recte edidit: *insignia corripuisset consularia.* Sallust. Catil. 18: *ipsi fascibus correptis, Pisonem cum exercitu ad obtinendas duas Hispanias mittere*; ubi vide Cortium. Aurel. Victor de Vir. Ill. 70: *Ipse, correptis imperii insignibus, provinciam ingressus. Corripere* proprie dicuntur, qui aliena invadunt nullo iure. Vide Duker. ad Liv. XXIV, 4.

Liberos suos. Sic de uno Antonii filio dicit cum Cicerone Phil. I, 1, quod aliis etiam satis usitatum est. Vide Duker. ad Flor. IV, 3, 2, et Drakenb. ad Liv. Ep. 116.

Et illud decreti Atheniensium etc. Vtitur ipsis fere Ciceronis hac de re verbis, Phil. I, 1: *Atheniensiumque renovavi vetus exemplum: Graecum etiam verbum usurpavi, quo tum in sedandis discordiis erat usa civitas illa, atque omnem memoriam discordiarum oblivione sempiterna delendam censui*; ubi vide P. Manutium.

Quo C. Octavium adoptabat. Hoc loco usus est I. Cuiacius, de adoptione per testamentum facta disputans, Observ. VII, 7.

Nepotem sororis suae. Vide Duker. ad Liv. Ep. 116.

Etiam si praevenit et. Alias, *praeventis et, pauca.* RHENAN. In edit. pr. sic interpungitur: *etiam si praevenit et, pauca dicenda sunt.* Gesnerus in Thes. L. L. Rhenani coniecturam secutus, *praeventis* explicat, nobis, qui praeventi sumus. Sed melius est, ut in re incerta, quod Heinsius reponit: *etiamsi praenitet*, vel *praeniteat*: idque placet Oudendorpio ad Appulei. Met. V, p. 360. Vascosan. verba, *si praevenit* etc. prorsus omisit.

Atiam. Sic Aldus Nepos edidit. Edit. pr. *Acciam*, ut cap. 60, *Acciae* pro *Atiae.* De *Atia* videndus N. Heinsius ad Virgil. Aen. V, 568.

liasset uxorem, ex eo honore sortitus Macedoniam, appellatusque in ea imperator, decedens ad petitionem consulatus obiit, praetextato relicto filio. Quem C. Caesar, maior eius avunculus, educatum apud Philippum vitricum, dilexit ut suum, natumque annos XVIII, Hispaniensis militiae, adsecutum se, postea comitem habuit, numquam aut alio usum hospitio quam suo, aut alio vectum vehiculo: pontificatusque sacerdotio puerum honoravit; et patratis bellis civilibus, ad erudiendum liberalibus disciplinis singularis indolem iuvenis, Apolloniam eum in studia miserat, mox belli Gethici, ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui ut est nunciatum de caede avunculi, cum protinus ex vicinis legionibus centuriones suam suorumque militum operam ei pollicerentur, neque eam spernendam Salvidienus et

In ea. Edit. pr. *in eam*, quod Editor Basil. correxit.

Annos XVIII. Verius esse, *annos XVII*, disputat Oudendorp. ad Sueton. Aug. 8.

Patratis bellis. Edit. pr. *paratis bellis*, pro quo Editor Basil. scripsit, *peractis bellis;* melius Vascosan. et Aldus Nepos, *patratis bellis*, quod recepi. Nam verbo *patrare* Velleius delectatur, Sallustii imitatione. Vide Dukerum ad Flor. II, 15, 1; ubi eodem modo variatur. Quis primus in recentiores editiones *pacatis bellis* invexerit, nescio. Latinos ita loqui non solere, scio. Id tamen Lexicographi, tanquam bene latinum, receperunt.

Ad erudiendum liberalibus disciplinis etc. Malim: *ad erudiendam* etc. etsi non damno vulgatum. *Indolem*, in quo Burmannus tricatur, accipe pro ingenio: quae, non intelligo, quare minus recte *erudiri* dicatur, quam *educari* a Floro I, 6, 1, cuius locum attulit Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 57. *In studia*, quod eidem Burmanno de glossa suspectum est, salvo sensu, abesse posse fateor. Probam tamen locutionem esse, ostendit Ammian. Marcell. XVI, 5: *cum legeret libellum adsidue, quem Constantius ut privignum ad studia mittens, manu sua conscripserat.* Immo Gronovius eandem formam de coniectura reddidit Quinctiliano Decl. CCCXXXIII, p. 683: *Adolescentem dives pauperem impensis suis in studia Athenas misit.*

Singularis indolem iuvenis. Quod post aliis etiam in mentem venit, *singularis indolis iuvenem*, iam dederat Vascosanus.

Belli Getici. Vide Dukerum ad Liv. Ep. 117.

Centuriones suam. Edit. pr. *suas*, quod Editor Basil. correxit.

Pollicerentur. Exemplar vetus habet, *pollicentur*. Byaza.

Agrippa dicerent; ille festinans pervenire in urbem, omnem ordinationem et necis, et testamenti Brundusii comperit. Cui adventanti Romam, immanis amicorum occurrit frequentia: et cum intraret urbem, solis orbis super caput eius, curvatus aequaliter, rotundatusque, in colorem arcus, velut coronam tanti mox viri capiti imponens, conspectus est.

60. Non placebat Atiae matri, Philippoque vitrico, adiri nomen invidiosae fortunae Caesaris: sed adserebant salutaria reip. terrarumque orbis fata conditorem, conservatoremque romani nominis. Sprevit itaque coelestis animus humana consilia; et cum periculo potius summa, quam tuto humilia, proposuit sequi; maluitque avunculo et Caesari de se, quam vitrico credere, dictitans,

Omnem ordinationem et necis, et testamenti. Editor Basil. rectissime scripsit: *omnem ordinem et necis*, etc. Liv. XL, 55: *ordinemque omnem facinoris legatorum ministeriique sui exposuit.* Ipse Velleius II, 119: *Ordinem atrocissimae calamitatis conabimur exponere.*

Solis orbis etc. Huius ostenti, quod ambitiosius a Velleio narrari, vere iudicat Casaubonus ad Sueton. Aug. 95, etiam alii scriptores mentionem fecerunt, quos indicat Fabric. ad Dion. Cass. XLV, p. 422.

Adiri nomen invidiosae fortunae Caesaris. Mirum est, hic nominis tantum recepti, non hereditatis, quam omnes cum nomine coniungunt, mentionem fieri. Cicero ad Att. XV, 12: *Sed quid aetati credendum sit, quid nomini, quid hereditati, quid κατασχεῖν, magni consilii est.* Vide Dion. Cass. XLV, p. 421, et quos ibi laudat Fabricius. Omnino loco vitiosus est; qui ne in posterum aliis fraudi sit, ut fuit Henr. Cannegietero de Nomin. Rom. p. 274, hac emendatione cavemus: *adiri nomen, invidiosamque fortunam Caesaris. Fortuna* pro *fortunae*, vel opes dici, etiam tirones sciunt.

Asserebant. Si sanum hoc verbum est, nihil aliud significare potest, quam vindicabant. Valer. Max. IV, 4, 4: *quos pericula reip. imperatores asserebant, angustiae rei familiaris bubulcos fieri cogebant.* Scribendum etiam *orbi* pro *orbis*, ut Burmanno placet. Ovid. Met. I, 761: *meque adsere coelo.* Optima tamen aetate aliter loquebantur.

Et. Caesari. Duplex in duobus verbis elegantia, primum a copula *et*, pro *et quidem* posita, deinde a pondere, quod est in nomine *Caesari.* Cicero ad Div. II, 7: *a tribuno plebis, et a Curione tribuno*, ubi vide Manutium. Liv. XXVI, 13: *Cum hostis alienigena in Italia esset, et Hannibal hostis.* Plutarch. in Sulla p. 466 C. ἰδεῖ δὲ ἡγεμόνι Ῥωμαίων ὄντι καὶ Σύλλᾳ, τολμῆς διαλέγεσθαι περὶ προεδρίας; Sed

nefas esse, quo nomine Caesari dignus esset visus, semetipsum videri indignum. Hunc protinus Antonius Cos. superbe excipit; (neque is erat contemptus, sed metus) vixque admisso in Pompeianos hortos, loquendi secum tempus dedit; mox etiam, velut insidiis eius petitus, sceleste insimulare coepit: in quo turpiter deprehensa eius vanitas est. Aperte deinde Antonii ac Dolabellae consulum ad nefandam dominationem erupit furor. HS. septies millies, depositum a C. Caesare ad aedem Opis, occupatum ab Antonio, actorum eiusdem insertis falsis,

hanc vim nominum propriorum satis illustrarunt viri in paucis eruditi, Perizonius ad Valer. Max. VI, 5, 5, et Valckenarius Diat. in Euripid. cap. XX, p. 211.

Credere. Sic Editor Basil. scripsit pro *cedere*, quod est in edit. pr.

Semetipsum videri indignum. Lipsius in margine libri, qui est in Bibl. Leidensi, bene corrigit: *semetipsum sibi videri indignum.*

Velut insidiis eius petitus. De his insidiis vide Is. Casaubonum ad Sueton. Aug. 10.

HS. septies milies. Vide P. Manutium ad Cicer. Phil. I, 7.

Actorum eiusdem insertis falsis, etc. Locus prope desperatus, cui primus omnium Editor Basil. hanc medicinam facere tentavit: *actorum eiusdem insertis falsis indubitateque corruptis commentariis.* Sed adverbio *inlubitate* nullus idoneus scriptor usus est. Nam quod Lexica ex Livio XXXIII, 40 laudant: *quae indubitate Lysimachi fuerint*, id sine dubio a correctore fluxit, cum priscae editiones, teste Drakenborchio, mendose quidem, sed tamen ut appareat, aliud a Livio scriptum esse, locum ita exhibeant: *sunt quae diu dubitare Lysimachi fuerint.* Quid alii deinceps ad Velleium sanandum attulerint, apud eos legat, qui volet. Ego mihi non temere persuasi, Velleium hoc modo scripsisse: *actorum eiusdem, insertis falsis, vitiatique et corrupti commentarii; atque omnia precio* etc. De re ipsa sic Cicero Phil. V, 4: *Neque solum commentariis commenticiis, chirographisque venalibus innumerabilis pecunia congesta in illam domum est, cum, quae vendebat Antonius, ea se ex actis Caesaris agere diceret.* Plutarch. in Antonio p. 922, C: ἔλαβε δὲ καὶ τὰ βιβλία τὰ Καίσαρος, ἐν οἷς ὑπομνήματα τῶν κεκριμένων καὶ δεδογμένων ἦν ἀναγεγραμμένα. καὶ τούτοις παρεγγράφων οὓς ἐβούλετο, etc. Propius ad Velleium accedit Dio Cass. XLIV, p. 416: ἀλλ' ἐπειδὴ τάχιστα ἐγκρατὴς τῶν γραμμάτων αὐτοῦ ἐγένετο, πολλὰ μὲν ἀπήλειφε, πολλὰ δὲ ἀντενέγραφεν. Reliquum est, ut bonorum scriptorum exemplis ostendamus, verbum *vitiare* aptum esse huic loco, et saepe cum *corrumpere* coniungi. Cicero pro Sext. 54: *Comitiorum et concionum significationes, interdum verae sunt, nonnumquam vitiatae atque corruptae.* Liv. XL, 55: *Falsas esse literas, et a scriba vitiatas.* Seneca apud Lactant. V, 22: *sed corruptos et vitiosos luxuriose ac delicate patitur vivere.* Arnob. VII, p. 224: *iam*

civitatibusque corruptis commentariis. Atque omnia precio temperata, vendente remp. Cos. Idem provinciam D. Bruto designato Cos. decretam, Galliam occupare statuit; Dolabella transmarinas decrevit sibi. Interque naturaliter dissimillimos, ac diversa volenteis crescebat odium; eoque C. Caesar iuvenis cotidianis Antonii petebatur insidiis.

61. Torpebat oppressa dominatione Antonii civitas. Indignatio et dolor omnibus, vis ad resistendum nulli aderat, cum C. Caesar, XVIII annum ingressus, mira ausus, ac summa consecutus, privato consilio, maiorem senatu pro rep. animum habuit. Primumque a Calatia,

profecto cernetis viscera illa taurorum sacra — vitiare et corrumpere statum coeli. Sic etiam *depravare et corrumpere* iunguntur. Cic. pro Muren. 12: *ea iureconsultorum ingeniis pleraque corrupta ac depravata sunt.* Seneca l. c. *nec eos caducis ac mortalibus bonis corrumpi ac depravari sinit.* Plinius Paneg. 53: *quam longa consuetudine corruptos depravatosque mores principatus parens noster reformet et corrigat*; ubi vide Swarzium.

Atque omnia precio temperata. Non facile *temperata* cum alio verbo commutem. Quod etiam T. Hemsterhusii indicium erat, in adversariis MSS. haec annotantis: Apud Vellei. Paterc. II, 60: *atque omnia pretio temperata;* nihil movendum puto: omnia dicit ad pretium redacta, per corruptionem et pretio repraesentato administrata: N. Heinsii *pretio temerata* ne latinum quidem arbitrer. Valer. Max. IX, 5, 3: *Pompeius in foro non erubuit P. Scipionem socerum suum legibus noxium — muneris loco a iudicibus deposcere, maritalis lecti blanditiis statum reip. temperando.* Perizonius malit, *temerando:* ego firmatam a codd. lectionem hoc sensu capio: dum precibus ac blanditiis uxoris, filiae Scipionis, inductus, statum reip. et leges, per quas reum condemnari oportebat, infirmat ac veluti diluit. Hactenus ille.

Torpebat — civitas. Sallust. Fragm. p. 951: *si tanta torpedo animos oppressit:* et p. 957: *verum occupavit nescio quae vos torpedo.* Livius XLIV, 2: *ut obtorpuisse inops consilii videretur.*

XVIII annum ingressus. Chishullus ad Monim. Ancyr. p. 178, legit: *XIX annum egressus.* Sed altera lectio melius convenit Velleii adulationi. Vide Interpretes ad h. l.

Maiorem senatu pro rep. animum habuit. Marklandus ad Stat. Silv. V, 2, 11, legendum coniicit: *maiorem aetate pro rep. animum habuit.* Enimvero si Velleius ita scripsisset, non, quod facere voluit, Augusti animum verbis auxisset, sed potius frigide laudasset. Totus contextus *senatu*, non *aetate*, postulat.

Calatia. Sic Editor Basil. bene scripsit pro *Galatia*, quod est in edit. pr. *C* et *G* centies permutantur in libris et lapidibus, ut *Gallaecia*, *Callaecia*,

mox a Casilino, veteranos excivit paternos. Quorum exemplum secuti alii, brevi in formam iusti coiere exercitus. Mox cum Antonius occurrisset exercitui, quem ex transmarinis provinciis Brundusium venire iusserat, legio Martia et Quarta, cognita et senatus voluntate et tanti iuvenis indole, sublatis signis ad Caesarem se contulerunt. Eum senatus, honoratum equestri statua quae hodieque in rostris posita, aetatem eius scriptura indicat (qui honor non alii per CCC annos, quam L. Sullae et Cn. Pompeio, et C. Caesari contigerat) pro praetore una cum Coss. designatis, Hirtio et Pansa, bellum cum Antonio gerere iussit. Id ab eo annum agente vicesimum fortissime circa Mutinam administratum est; et D. Brutus obsidione liberatus; Antonius turpi ac nuda fuga coactus deserere Italiam: consulum autem alter in acie, alter post paucos dies ex vulnere mortem obiit.

62. Omnia antequam fugaretur Antonius, honorifice a senatu in Caesarem exercitumque eius decreta sunt, maxime auctore Cicerone: sed, ut recessit metus, erupit

Vide Scaligeri Indicem grammaticum in Gruteri Inscript. in *C*.

In brevi in formam iusti coiere exercitus. Exempl. vetus habet: *brevi in forma iusti coire exercitus.* BVRER. Credo Burerio, praepositionem *in*, quam Rhenanus dedit, a veteri codice abesse. Alioqui rectum est *in brevi.* Flor. I, 1, 15: *auctis in brevi viribus*; ubi vide Dukerum, et quae nos ad II, 24.

Tanti iuvenis indole. Malim: *tanta iuvenis indole.* Plin. V, Ep. 9: *quod in flore primo tantae indolis iuvenis extinctus est.*

Et Cn. Pompeio. At de Pompeio, Velleio non credit P. Manutius, adductus his Ciceronis verbis Phil. V, 15: *Nec vero cuiquam possumus commemorare hunc honorem* (statuae equestris in rostris) *a senatu tributum iudicio senatus soluto et libero.* Equidem non tam facile fidem Velleio detraham, cum verisimile sit, quod cl. Ernestus monet, Ciceronem rem oratorie auxisse.

Pro praetore. Edit. pr. *pro P. R.* Sed dudum a Puteano, aliisque recepta est verissima emendatio Sigonii ad Liv. Ep. 118, et Emendat. I, 17, 31, *pro praetore.*

Cum Coss. designatis. Immo magistratum gerentibus, ut demonstraut Manutius ad Cic. Phil. V, 15, et Chishullus ad Monim. Ancyr. p. 182.

Id ab eo. Pronomen *id*, quod ultima syllaba verbi *iussit* interceperat, Editor Basil. restituit.

voluntas, protinusque Pompeianis partibus rediit animus. Bruto Cassioque provinciae, quas iam ipsi sine ullo senatusconsulto occupaverant, decretae. Laudati quicumque his se exercitus tradidissent: omnia transmarina imperia eorum commissa arbitrio. Quippe M. Brutus et C. Cassius, nunc metuentes arma Antonii, nunc ad augendam eius invidiam, simulantes se metuere, testati edictis, libenter se vel in perpetuo exilio victuros, dum reip. constaret concordia. nec ullam belli civilis praebituros materiam, plurimum sibi honoris esse in conscientia facti sui, profecti urbe atque Italia, intento ac pari animo, sine auctoritate publica, provincias exercitusque occupaverant, et ubicumque ipsi essent, praetexentes esse remp. pecunias etiam, quae ex transmarinis provinciis Romam ab quaestoribus deportabantur, a volentibus acceperant. Quae omnia senatus decretis comprensa, et comprobata sunt. Et D. Bruto, quod alieno beneficio viveret, decretus triumphus. Pansae atque Hirtii corpora publica sepultura honorata. Caesaris adeo nulla habita mentio, ut legati, qui

Quicumque his se exercitus tradidissent. Recte Editor Basil. *se*, quod ex vicinis vocibus natum est, eiecit. Vide Cicer. Phil. X, 6.

Dum reip. constaret concordia. Hoc Editor Bas. dedit pro scriptura edit. pr. *dum resp. constaret conc.*

Intento ac pari animo. Lipsius in margine libri, qui est in Bibl. Leidensi, et Burmann. ad Sueton. Caes. 65, scribunt: *intento ac parato animo.* Quod ex rata formula dictum vulgato praetulerim. Sallust. Catil. 27: *uti semper intenti paratique essent.* Et sic Livius et alii saepe. Vide Drakenb. ad Liv. XXX, 10.

Ab quaestoribus deportabantur. Respicit quaestores, Apuleium et Antistium Veterem, qui Bruto, et P. Lentulum, qui Cassio pecuniam publicam dederunt. Id ex Cicerone Phil. X, 11: Lentuli epistola ad Cic. ad Div. XII, 14: Plutarcho in Bruto p. 995 C., et Appiano de B. C. III, p. 921, IV, p. 1013, accurate demonstravit Ier. Marklandus Animadvers. in Ciceronem anglice scriptis p. 151.

Quod alieno beneficio viveret. Amarus sarcasmus, et similis illi II, 82: *Hanc tamen Antonius fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat.* Vide Heinsium ad h. l.

Decretus triumphus. Vide Gronovium ad Liv. Ep. 119.

Caesaris adeo nulla habita mentio. Vtitur verbis Livii Ep. 119: *Senatus*

ad exercitum eius missi erant, iuberentur summoto eo milites alloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quam fuerat senatus. Nam, cum eam iniuriam dissimulando Caesar ferret, negavere milites, sine imperatore suo ulla se audituros mandata. Hoc est illud tempus, quo Cicero, insito amore Pompeianarum partium, Caesarem laudandum et tollendum censebat; cum aliud diceret, aliud intelligi vellet.

63. Interim Antonius, fuga transgressus Alpes, primo per conloquia repulsus a M. Lepido, qui pontifex maximus in C. Caesaris locum furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur: mox saepius in conspectum veniens militum, cum et Lepido omnes imperatores forent meliores, et multis Antonius, dum erat sobrius, per aversa castrorum proruto vallo militi-

Caesaris militumque eius mentionem non satis gratam habuit. Mentionem habere pro facere, etiam alii dixerunt. Iustin. XIII, 2: *Denique morientem nullam de eo mentionem habuisse.* Asconius in Cic. in Toga cand. p. 433: *quod is nullam mentionem rei habet.* Sulpic. Sever. Ep. II, p. 371: *potero illius mentionem habere sine fletu?*

Caesar ferret. Edit. pr. *Caesari*, quod Editor Basil. correxit.

Cum aliud diceret etc. Color est ex Sallustio Catil. 10: *aliud clausum in pectore, aliud in lingua promtum habere.*

Per colloquia repulsus. Editor Basil. praeter rem scripsit: *spe colloquii repulsus*, cuius coniecturam Lipsius pro editionis primae scriptura accepit. Intelliguntur colloquia per internuntios ultro citroque missos, ut viri docti viderunt.

Pontifex maximus — furto creatus. Eandem rem sic expressit Livius Ep. 117: *In confusione rerum ac tumultu Lepidus pontificatum maximum intercepit.* Locutionem Velleius habet a Sallustio Iug. 14: *homines novi, qui antea per virtutem soliti erant nobilitatem antevenire, furtim et per latrocinia potius ad imperia et honores nituntur.* Liv. XLIII, 10: *nec obsides, pignus futuros furto et fraude agendae rei, posceret.*

Cum et Lepido omnes imperatores etc. Similis locus II, 69: *cum et Brutus cuilibet ducum praeferendus videretur, et Vatinius nulli non esset postferendus.*

Per aversa castrorum. Sic Editor Basil. bene correxit scripturam edit. pr. *per aversam castrorum.* Liv. V, 29: *quia nocte proditione oppidum captum Veterum per aversa urbis fugam dederat.* Plin. H. N. VI, 18: *Gens haec obtinet aversa montis Paropanisi.* Minus considerate F. Vasinus scribebat: *per aversam castrorum portam.* Nam, si per portam receptus est Antonius, quid opus erat proruto vallo?

bus receptus est: qui titulo imperii cedebat Lepido, cum summa virium penes eum foret. Sub Antonii ingressum in castra Iuventius Laterensis, vir vita ac morte consentaneus, cum acerrime suasisset Lepido, ne se cum Antonio, hoste iudicato, iungeret, irritus consilii, gladio se ipso transfixit. Plancus deinde dubia, id est, sua

Proruto vallo. Est ex Iuntae et Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *proruta vallo* Liv. IV, 29: *Et dictator, proruto vallo, iam in castra proelium intulerat*; ubi vide Gronovium.

Militibus receptus est. Heinsius malit: *a militibus recept. e.* Vulgata confirmatur ex II, 39: *Gallias primum Domitio, Fabio, nepoti Pauli, intratas.* Quanquam ne illius quidem loci scriptura satis certa est.

Vir vita ac morte consentaneus. Locutionem habet a Cicerone Phil. IX, 6: *Cum eius mors consentanea vitae fuerit, sanctissime, honestissimeque actae.* Eadem forma est in inscriptione apud Reines Cl. VII, n. 30, quam vereor, ne falsarius aliquis ex Ciceronis verbis laudatis finxerit. Ovid. Amor. II, 10, 38: *Conveniens vitae mors fuit ista suae.* Iustin. VI, 8: *Neque ab hoc vitae proposito mortis ratio dissensit.* Sueton. Othon. 12: *mors eius minime congruens vitae.*

Cum acerrime suasisset Lepido. Livius Ep. 49: *rogationem M. Cato acerrime suasit.*

Plancus. Nihil illa aetas Planco vidit foedius ac perditius: quem desultorem bellorum civilium omnes praedicant, maximum adulationis artificem Seneca Praef. lib. IV, N. Q. p. 741, ignavum in bello Appian. de B. C. V, p. 1114 et 1118, delicate luxuriosum auctor Epigrammatis Anthol. Lat. tom. I, p. 305. Etsi igitur maledicere cupienti non deesse poterat materia, tamen Velleius suas causas habuisse videtur, quare eius nomini tam acerbe tot locis sempiternas maculas inureret. Gronovius ad Tacit. Ann. I, 12, suspicatur, Velleium Asinii Galli clientem fuisse, atque eius gratiae non modo laudes patris, sed etiam Planci, qui patris inimicus fuerit, vituperia dedisse. Quae sententia non uno nomine reprehendenda videtur. Quis enim credat, Velleium, tum aliis summis honoribus, tum praetura functum, se in Asinii Galli clientelam dedisse? aut quis hominem adeo stultum fuisse putet, ut eiusdem Galli, Tiberio semper invisi, amicitiam et praesidium, magno cum capitis sui periculo, expeteret? At multus est in Asinii patris laudibus celebrandis. Immo iustum debitumque insignis viri virtutibus testimonium tribuit, nec quicquam in eo laudat, cuius auctoritatem defugere debeat. Sunt alii, ne de Seiano dicam, quos multo laudarit effusius, ut Messala Corvinus II, 71, L. Piso II, 98, etc. Asinii autem Galli, cuius eum clientem facit Gronovius, ne verbo quidem meminit, quamvis ipse II, 116, ingenue fateatur, se amicorum suorum mentioni locum in historia quaesisse. Quid igitur? Num Velleius animi causa sibi Plancum infamandum sumsit? Crediderim, ipsi cum posteris Planci, nominatim cum Planco consulari, quem Lipsius ad Tacit,

fide, diu, quarum esset partium secum luctatus, ac sibi difficile consentiens, et nunc adiutor D. Bruti, designati Cos. collegae sui, senatuique se literis venditans, mox eiusdem proditor; Asinius autem Pollio, firmus

Ann. I, 39, huius filium fuisse putat, aliquid simultatis intercessisse, eumque patre vituperando aegre filio facere voluisse. Honores Planci recensentur in monumento Caietano apud Gruter. p. 439, 8, quod levi, vel dicam, nulla de causa in fraudis suspicionem vocat Scip. Maffeius Crit. Lapid. p. 339. Ex hoc et aliunde Planci res gestas illustravit Schoepflinus Alsat. illustr. II, 1, 54, dupliciter tamen errans, primum in eo, quod Plancum bis censorem fuisse scribit ex Plinio H. N. XIII, 3: *L. Plotium, L. Planci bis consulis, censorisque fratrem, proscriptum a triumviris*, etc. cum *bis* tantum ad *consulis*, non ad *censoris* referatur: deinde in eo, quod Plancum cum Tiberio de Rhaetis triumphasse credit. Nullum enim Tiberio ob Rhaetos domitos triumphum decretum esse, vel ex Velleio intelligitur II, 96, 97, 121, 122. Vide Oudendorpium ad Sueton. Tiber. 9. Quid? si triumphus *ex Rhaetis*, qui in monumento Caietano memoratur, non diversus est a triumpho *ex Gallia*, A. V. C. 711, cuius Fasti Capitolini et Velleius mentionem faciunt? Nam si alius praeter hunc Planci triumphus fuisset, qui in monumento, quod eius honori proprie consecratum erat, silentio praeteriri potuisset? Mecum sentit Freinshemius Suppl. Liv. 120, p. 760, re bene perpensa, scribens: *L. Plancus triumphavit ex Gallia, Rhaetis devictis*. Ceterum quam pravus Planci animus, tam rectum et elegans erat ingenium. Quo captus Cicero, eum inter eloquentiae studiosos, qui domi suae declamarent, facile admisit. Hieronymus Chronic. p. 155: *Munatius Plancus, Ciceronis discipulus, orator habetur insignis*. Ipse Cicero ad Div. X, 3: ei *summam eloquentiam* tribuit. Extant undecim eius epistolae inter Ciceronianas ad Div. X, de quibus idoneus priscae elegantiae arbiter, Ios. Scaliger Animadv. in Euseb. Chron. p. 168, sic iudicat: *quibus* (epistolis) *ego iudico nihil absolutius esse, nihil castius, elegantius, rotundius, sine ulla putiditate et cacozelia*. *Planci* nomen, ut hoc obiter addamus, cum *Plancii* confunditur apud Porphyrionem ad Horat. Serm. I, 1, 105: *Tanais spado fuit, ut quidam aiunt, Maecenatis libertus, ut nonnulli, L. Munatii, ut nonnulli, Plancii*. Corrige: *ut nonnulli, L. Munatii Planci*.

Sibi difficile consentiens. Cicero de Off. I, 1: *si sibi ipse consentiat*, pro quo alibi dicit, *si sibi ipse constet*. Lepide ac venuste Plato Gorg. p. 295, E: οὔ σοι ὁμολογήσει Καλλικλῆς, ὦ Καλλίκλεις, ἀλλὰ διαφωνήσει ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ. quod recte explicat Olympiodorus Commentario MS. οὐ δίκαιοι ἑαυτῷ συμφωνήσεις, ἀλλ' ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ διαφωνήσεις τυγχάνοντων. Haec inconstantia aliis atque aliis modis exprimitur. Liv. IV, 2: ne *secum quidem ipse concors*. Ovid. Trist. V, 5, 35: *Ipsa sibi discors*. Seneca de Brev. Vit. 2: *sibi displicens levitas*. Sulpic. Sever. Dial. I, 6: *miror, unum eundemque hominem tam diversum a se esse potuisse*,

proposito, et Iulianis partibus fidus, Pompeianis adversus, uterque exercitus tradidere Antonio.

64. D. Brutus, desertus primo a Planco, post etiam insidiis eiusdem petitus, paulatim relinquente eum exercitu, fugiens, in hospitis cuiusdam, nobilis viri, nomine Cameli, domo, ab his quos miserat Antonius, iugulatus est, iustissimasque optime de se merito viro C. Caesari poenas dedit. Cuius cum primus omnium amicorum fuisset, interfector fuit, et fortunae, ex qua fructum tulerat, invidiam in auctorem relegabat, censebatque aequum, quae acceperat a Caesare, retinere, Caesarem, quia illa dederat, perisse. Haec sunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus aeternas Antonii memoriae inussit notas. Sed hic fulgentissimo et

In hospitis cuiusdam, nobilis viri. Huius loci si meminisset R. Bentleius, non sollicitasset Ciceronem Tusc. Disput. I, 48: *Alcidamas quidam, rhetor antiquus in primis nobilis, scripsit etiam laudationem mortis.* Quanquam eum ab hac lectione mutanda revocare poterat ipse Cicero de Divin. I, 40: *Quo in genere Marcios quosdam fratres, nobili loco natos, apud maiores nostros fuisse scriptum videmus.* Scilicet utriusque linguae scriptores *quidam* vel de nobilissimis hominibus dicunt, si aut sibi, aut quibus scribunt, minus noti sint: quod multis exemplis demonstravit I. Perizonius Syllog. Epistoll. tom. IV, p. 778.

Nomine Cameli. Editor Basil. scripsit *Capeni*, ex Liv. Ep. 120, ubi vide Duker. et Drakenb. Idque sequitur Muretus ad Senec. Ep. 82. Ad Velleii narrationem, nominisque scripturam proxime accedit Appian. de B. C. III, p. 950, Κάμιλλον hominem vocans. Quae nominis scriptura verior sit, non tanti est quaerere.

Cum primus. Sic Iunta et Editor Basil. ediderunt. Edit. pr. *cum primis.*

Fortunae, ex qua fructum tulerat, etc. Non dissimilis est locus Hirtii de B. Alex. 50: *familiares Cassii, quum in illa societate versarentur rapinarum, nihilo minus oderant eum, cuius nomine peccabant: sibique, quod rapuerant, acceptum referebant: quod interciderat, aut erat interpellatum, Cassio adsignabant.*

Quia illa dederat. Sic edit. pr. Sed praeferam, quod Aldus Nepos edidit: *qui illa dederat.*

* *Peris.* Alias, *perisse* vel *perire.* RHENAN. Prius Iunta recepit, posterius Editor Basil. Elegantius est *perisse*, praeteritum pro praesenti. Vide Gronovium ad Senec. Troad. 1085.

Aeternas Antonii memoriae inussit notas. Ex Cicerone Phil. XIII, 19, ut Acidalius vidit: *quem ego inustum verissimis maledictorum notis tradam hominum memoriae sempiternae.* Vide Broukhus. ad Propert. III, 9, 40. Velleium sic expressit Poëta Scholasticus

coelesti ore, at tribunus Canutius continua rabie lacerabat Antonium. Vtrique vindicta libertatis morte stetit: sed tribuni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis, velut satiato Antonio poena, finita. Lepidus deinde a senatu hostis iudicatus est, ut ante fuerat Antonius.

65. Tum inter eum, Caesaremque et Antonium, commercia epistolarum, et conditionum iacta mentio, cum Antonius et subinde Caesarem admoneret, quam inimicae ipsi Pompeianae partes forent; et in quod iam emersissent fastigium: et quanto Ciceronis studio Brutus Cassiusque attollerentur; denunciaretque, se cum Bruto

Anthol. Lat. tom. I, p. 343: *Vulnere nempe uno Ciceronem conficis: at te Tullius aeternis vulneribus lacerat.*

Canutius. Ex Aldi Nepotis correctione. Edit. pr. *Cannutius.*

Continua rabie lacerabat Ant. Legendum: *canina rabie lacerabat Antonium*, quod epitheton et *rabies* et *lacerabat* postulant. Sallustius apud Non. Marcell. p. 60: *caninam, ut ait Appius, facundiam exercebat.* Sed in hac locutione illustranda nihil nobis reliqui fecerunt I. Cuiacius Observ. IV, 40, et Io. Savaro ad Sidon. Apoll. IV, 3. Librarius ut *continua* pro *canina* scriberet, *continuis actionibus*, quae modo praecedunt, inductus videtur.

Tribuni sanguine commissa proscriptio. Canutium non anno, quo proscriptio facta est, sed quatuor annis post periisse, docet Perizonius Anim. Hist. cap. II, p. 51.

Ciceronis, vel satiato Antonio etc. In edit. pr. hic locus ita legitur et distinguitur: *sed tribuni sanguine commissa, proscriptio Ciceronis vel satiato Antonio poena finita.* Quam scripturam distinctionemque Claud. Puteanus sic mutavit: *sed tribuni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis, velut satiato Antonio, poenâ finita.* Perplacet mihi *velut*, quod etiam II, 67, cum *vel* permutatur: at interpungendum hoc modo: *sed tribuni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis, velut satiato Antonio poena, finita.* In *Ciceronis* intellige *sanguine.* Livius XXIX, 9: *nec satiatus virorum poena, insepultos proiecit.*

Iacta mentio. Mihi videtur leg. *facta mentio.* BVRER.

Brutus Cassiusque attollerentur. Hos adversariorum sermones refellit Cicero Phil. XI, 14: *Animadverti, dici iam a quibusdam, exornari etiam nimium a me Brutum, nimium Cassium ornari*, ubi Cicero *ornare* dicit, quod Velleius *attollere*, alii *evehere.* Tacit. Ann. III, 72: *cum Iunium Blaesum, proconsulem Africae, triumphi insignibus attolleret.* Pacatus Paneg. 16: *Praefectus attollitur? imponendum est provinciae caput.* Etiam simplex *tollere* sic dicitur. Horat. I, Carm. 1, 8: *Certat tergeminis tollere honoribus.* Tacit. Ann. IV, 8: *ne secus, quam suum sanguinem, foveret ac tolleret.*

Cassioque, qui iam decem et septem legionum potentes erant, iuncturum vires suas, si Caesar eius aspernaretur concordiam; diceretque, plus Caesarem patris, quam se amici ultioni debere. Igitur inita potentiae societas, et hortantibus orantibusque exercitibus, inter Antonium etiam et Caesarem facta adfinitas; cum esset privigna Antonii desponsa Caesari. Consulatumque iniit Caesar pridie, quam viginti annos impleret, x Calend. Octobres, cum collega Q. Pedio, post urbem conditam abhinc annis DCCVIIII, ante LXXII, quam tu, M. Vinici, consulatum inires. Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter captivos Picentium in triumpho ductus erat, in ea consularem praetextam iungentem praetoriae. Idem hic postea triumphavit.

66. Furente deinde Antonio, simulque Lepido, quorum uterque, ut praediximus, hostes iudicati erant, cum ambo mallent sibi nunciari quid passi essent, quam quid emeruissent, repugnante Caesare, sed frustra adversus duos, instauratum Sullani exempli malum, proscriptio. Nihil tam indignum illo tempore fuit, quam quod aut Caesar aliquem proscribere coactus est, aut

Legionum potentes. Livius XXIII, 16: *potentes rerum suarum atque urbis*; ubi vide Interpretes.

Vltioni. Sic Editor Basil. correxit scripturam Ed. pr. *ultione.*

* *tur inita potentiae societas.* Fort. *igitur.* RHENAN. Mihi videtur leg. *tum* vel *tunc inita potentiae societas.* Sed lectio marg. non usquequaque displicet. BVRER. Cum Editore Basil. *igitur* recepi.

Quam viginti annos impleret. Vide Interpretes ad Liv. Ep. 116.

. *DCCVIIII.* Aldus Nepos recte scribit, DCCXI.

Ventidium. De illo veterum loca congessit Pighius Ann. T. III, p. 472.

Iungentem praetoriae. Ed. pr. *praetoria*, quod Editor Basil. correxit.

Quom ambo. Exempl. vetus habet: *cum ambo.* BVRER.

Cum ambo mallent sibi nunciari. Gesnerus Thes. L. L. v. *Emereor* exponit, cum ambo magis recordarentur. Sed quis unquam eo modo locutus est? Ego verbum *nunciari* in mendo cubare puto.

Emeruissent. Alias, *demeruissent.* RHENAN. Editor. Basil. *meruissent.*

Sed frustra adversus duos. Concinnius et magis Velleianum: *sed frustra adversos duos uno.*

ab ullo Cicero proscriptus est; abscisaque scelere Antonii vox publica est, cum eius salutem nemo defendisset, qui per tot annos et publicam civitatis, et privatam civium defenderat. Nihil tamen egisti, M. Antoni: (cogit enim excedere propositi formam operis, erumpens animo ac pectore indignatio) nihil, inquam, egisti, mercedem coelestissimi oris, et clarissimi capitis abscisi numerando, auctoramentoque funebri ad conservatoris quondam reipub. tantique Cos. invitando necem. Rapuisti tu M. Ciceroni lucem solicitam, et aetatem senilem, et vitam miseriorem te principe, quam

Aut bullo. Forte, *aut ab illo*, vel *ab ullo*. RHENAN. Iunta et Editor Basil. receperunt *ab illo*, rectius Lipsius, *ab ullo*.

Abscisaque. Vascos. *abscissaque*, et mox *abscissi*.

Vox publica. Cornelius Severus, Ciceronis mortem deplorans, apud Senecam Suas. VI, p. 49: *Publica vox saevis aeternum obmutuit armis.* Lucan. I, 270, de Curione: *Vox quondam populi, libertatemque tueri Ausus.* Vide Cl. Burmann. Sec. ad Anthol. Lat. T. I, p. 337.

Nihil tamen egisti, M. Antoni. Velleius aeque ac Plinius H. N. VII, 30, in Ciceronis laude celebranda, et morte deflenda, cum historicis, quorum excerpta dedit Seneca Pater Suasor. VI, certamen iniisse videtur. Velleium autem certatim expresserunt Poëtae Scholastici Anthol. Lat. T. I, p. 342: *Nil agis, Antoni: scripta diserta manent*; p. 347: *Sed nihil infanda profecit caede tyrannus. Ingenium vivit, corpus inane perit.*

Auctoramentoque funebri. Funebri pro funesto, quod Graevius Syllog. Epistoll. T. IV, p. 423, latine dici negabat. Sed multis exemplis refellitur. Dira sacra, quae *funesta* Lucan. VII, 167, Ovidius vocat *funebria*, Trist. IV, 4, 85; Plinius H. N. XXVI, 1: '*Aegypti peculiare hoc malum, et, cum in reges incidisset, populis funebre.*

Invitando necem. Edit. pr. *inritando*, ex quo Lipsius, una litera mutata, rectissime fecit *invitando*; quod ipse Velleius confirmat loco, quem Burm. laudat, II, 67: *velut in dotem invitamentumque sceleris.* Cicero pro Ligar. 4: *ipse iubebat occidi, nullo postulante: praemiis etiam invitabat.* Virgil. Aen. V, 291: *Hic, qui forte velint rapido contendere cursu, Invitat pretiis animos, et praemia ponit.* Plinius H. N. XIV, 28: *atque etiam praemio invitatur ebrietas.* At *mercede irritare* latine dici credam, ubi illud exemplis demonstratum videro.

Rapuisti tu M. Ciceroni. Edit. pr. *Rapuisti tum Ciceroni*, pro quo Editor Basil. eleganter scripsit: *Rapuisti tu M. Ciceroni*; quod admisimus.

Vitam miseriorem te principe, etc. Colorem duxit e Sallustio Iug. 14: *pauci, quibus relicta anima, clausi in tenebris, cum moerore et luctu, morte graviorem vitam exigunt*; ubi vide Cortium. Sententia gemina dixit Se-

sub te triumviro mortem: famam vero gloriamque factorum atque dictorum adeo non abstulisti, ut auxeris. Vivit, vivetque per omnem seculorum memoriam. Dumque hoc vel forte, vel providentia, vel utcunque constitutum rerum naturae corpus, quod ille pene solus Romanorum animo vidit, ingenio complexus est, eloquentia inluminavit, manebit incolume, comitem aevi sui laudem Ciceronis trahet; omnisque posteritas illius in te scripta mirabitur, tuum in eum factum execrabitur; citiusque in mundo genus hominum * quam cedet.

67. Huius totius temporis fortunam ne deflere quidem quisquam satis digne potuit, adeo nemo exprimere verbis potest. Id tamen notandum est, fuisse in proscriptos uxorum fidem summam, libertorum mediam, servorum aliquam, filiorum nullam: adeo difficilis est hominibus utcunque conceptae spei mora. Ne quid ulli

neca Pater Suas. VI, p. 38: *inutilis Ciceroni sua vita futura proponitur, morte gravior, detracta libertate.*

Vivit, vivetque etc. Sollemnis formula. Plin. II, Ep. 1: *Vivit enim, vivetque semper, atque etiam latius in memoria hominum et sermone versabitur.* Vide Bentlei. ad Horat. II, Carm. 2, 7, et Drakenb. ad Livium XXXIX, 40. Velleium imitatur Poeta Scholasticus Anthol. Lat. T. I, p. 344: *Ac, ne quid fortuna viro nocuisse putetur, Vivus in aeternum docta per ora volat*; item alius p. 348: *Vivit, et ingenti pollet cum laude per orbem.*

Rerum naturae corpus. Plato Tim. p. 527, D. τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, quod Cicero de Univ. 5, vertit *universitatis corpus.* Plinius H. N. II, 1, et Lactant. VII, 14, dicunt *rerum naturae opus.* Vide Cl. Marklandum ad Stat. Silv. V, 3, 200.

* *Quam cedet.* Apparet hic aliquid deesse. Forte legendum est: *quam huius nomen cadet.* RHENAN. Eadem sententia de Cicerone Seneca Pater Suas. VI, p. 37, ex emendatione Gronovii, quam hic Velleii locus confirmat: *Idem virtutis tuae, qui finis est mortalium.*

Ne deflere quidem. Exempl. vetus habet: *nec deflere quidem.* BVRER. Sunt mihi ad manum bina editionis primae exempla, quorum alterum *ne* habet, alterum *nec.*

Ne deflere quidem quisquam satis digne. Florus IV, 6, 4: *Pro quibus quis pro dignitate rei ingemiscat?* ubi vide Interpretes.

Vtcunque conceptae spei mora. Intelligit filios patrum mortem exspectantes, de quibus diximus ad Rutil. Lup. I, p. 21.

Ne quid ulli sanctum relinqueretur. Dubito, an Burmannus Velleii sententiam satis recte ceperit. Certe eius ex-

sanctum relinqueretur, velut in dotem invitamentumque sceleris, Antonius L. Caesarem avunculum, Lepidus Paulum fratrem proscripserant. Nec Planco gratia defuit ad impetrandum, ut frater eius Plancus Plotius proscriberetur. Eoque inter iocos militareis, qui currum Lepidi Plancique secuti erant, inter execrationem civium usurpabat hunc versum:

De Germanis, non de Gallis, duo
triumphant consules.

plicatio ipsis scriptoris verbis obscurior est. Ego sic intelligo: Antonius et Lepidus proximis proscribendis exemplum aliis dederunt cognatorum, omni pietate abiecta, violandorum. Sallustius in Fragm. apud Bimardum Diss. I, in Muratorii Inscript. p. 3: *neque sanctum aut nefandum quicquam fuit irae barbarorum*; quod imitatur Tacitus Hist. III, 51: *tantam victoribus adversus fas nefasque irreverentiam fuisse.* Neque Antonius et Lepidus coacti, ut vir clarissimus scribit, sed sua voluntate, saltem non nimis inviti, proximos proscripserunt, ut idoneis testimoniis demonstravit I. Perizonius Animadv. Hist. cap. III, p. 139.

Velut in dotem. Sic correxit Editor Basil. quod fugit Freinshemium ad Flor. IV, 6, 4. Editio pr. habet: *vel in dotem. Vel* et *velut* etiam II, 64, permutantur.

Invitamentumque sceleris. Forte elegantem locutionem sumsit a Livio II, 42: *largitiones temeritatisque invitamenta horrebant;* ubi vide Drakenborch.

Inter execrationem. Recte Heinsius addit copulam: *et inter execrationem.*

De Germanis. L. Paulum Lepidi triumviri germanum, non adoptione, fratrem fuisse, ostendit Perizon. Animadv. Hist. cap. III, p. 124. Plotium Plancum, Planci consulis germanum fratrem, Wesseling. Observ. II, 21, p. 235. Plotium etiam in proscriptis commemorat Appian. de B. C. IV, p. 961, de quo hoc singulare narrat Valer. Max. VI, 8, 4: *Adiunxit se iis cladibus L. Plotius Plancus, Munatii Planci consularis et censorii frater. Qui cum a triumviris proscriptus in regione Salernitana lateret, delicatiore vitae genere, et odore unguenti, occultam salutis custodiam detexit*; ubi editorum socordia *Minucii* pro *Munatii* in textu reliquit. Valerii narrationem confirmat Plinius H. N. XIII, 3, ex eoque Solinus cap. 46: *L. Plotium, L. Planci bis consulis, censorisque fratrem, proscriptum a triumviris, in Salernitana latebra unguenti odore proditum constat.* Luxuries hominis etiam notatur Epigrammate veteri Anthol. Lat. T. I, p. 305. Ceterum Burmannus Secundus V. C. ad Anthol. Lat. T. I, p. 423, lusum ambiguum in voce *Germanis* bene comparat cum simili Ciceronis Phil. XI, 6: *Lumen et decus illius exercitus paene praeterii, C. Annium Cimbrum, Lysidici filium, Lysidicum ipsum, quoniam omnia iura*

68. Suo praeteritum loco referatur: neque enim persona umbram actae rei capit. Dum in acie Pharsalica Africaque de summa rerum Caesar dimicat, M. Caelius, vir eloquio animoque Curioni simillimus, sed in utroque perfectior, nec minus ingeniose nequam, cum in modica quidem servari posset (quippe peior illi

dissolvit: nisi forte iure Germanum Cimber occidit; ubi Ernestus noster, historiam, ad quam alludatur, se ignorare confessus, Cimbrum, caedis in Germano factae reum fuisse, et male absolutum, suspicatur. At, quomodo Cicero intelligendus sit, iam ostenderat Quinctilianus VIII, 3, p. 373: *Cimber hic fuit, a quo fratrem necatum hoc Ciceronis dicto notatum est:* Germanum Cimber occidit.

Neque enim persona umbram actae rei capit. Rara loquendi forma, cuius exemplum nec ipse reperi, nec ab aliis repertum scio. De sensu, accesserim Gesnero Thes. L. L. v. *Vmbra*, sic interpretanti: « Non talis est persona Caelius, ut taceri eius acta possint; *umbra* hic est obscuratio, silentium de illo. » Eodem redit, quamvis minus simplex, Burmanni explicatio.

Africa. Acuta et vera Lipsii emendatio: *circaque.*

M. Caelius. Huius insignis oratoris vitam accurate enarravit, eiusque Epistolis praemisit P. Manutius. Nomen eius saepe in *Caecilii* abiit, ut apud Plinium H. N. VII, 49: *M. Caecilius Rufus et C. Licinius Calvus eodem die geniti sunt, oratores quidem ambo, sed tamen dispari eventu*; ubi Harduinus pravam scripturam inepte defendit ex eiusdem XXVII, 2: *Hoc fuit venenum, quo interemptas a Calpurnio Bestia uxores M. Caecilius accusator obiecit.* Vtroque enim loco scribendum; *M. Caelius.* Priore quidem sic corrigendum viderat Colerus ad Valer. Max. IV, 2, 7, quod, ut sexcenta alia, Harduinum fugit. Idem error est in Prisciano VI, p. 678: *Caecilius: Nullae nationi tot, tantas, tam continuas victorias, tam brevi spacio datas arbitror, quam vobis.* Quod fragmentum cum ex oratione ad Quirites sumtum sit, non ambigam corrigere, *Caelius*; qui ab eodem Prisciano etiam laudatur XIII, p. 960. Plura de hac nominum permutatione Drakenborch. ad Liv. Ep. 111, et nos ad Iul. Rufinian. de Fig. Sent. et Eloc. p. 211.

Cum in modica quidem servari posset. Haec est editionis primae lectio, pro qua editor Basil. quem nullae salebrae morabantur, audacter hyperbolicam, et ab historiae scriptore alienam, locutionem posuit: *cum ne a Diis quidem servari posset.* Invenit tamen, qui eius coniecturam sequerentur, Vrsinum ad h. l., P. Manutium in Caelii Vita, paulo ante laudata, aliosque plures. Forte Velleius scripsit: *cum in ocio ac quiete servari non posset.* Tala quid etiam Freinshemio in mentem venisse videtur, qui Suppl. Liv. 111, p. 602, hunc locum respiciens, ita scribit: « Nisi forte homo » ingeniosissime nequam aeris alieni » magnitudine, ut alii multi, ad res » novandas impulsus est, quod servari » se posse in ocio desperabat. » *Ocium et quietem* Velleius etiam iungit I, 7. Sallust. Iug. 66: *vulgus cupidum novarum rerum, quieti et ocio adversum,*

res familiaris quam mens erat) in praetura novarum tabularum auctor extitit, nequiitque senatus et auctoritate Cos. deterreri, accito etiam Milone Annio, qui non impetrato reditu, Iulianis partibus infestus erat, in urbe seditionem, haud magis occulte bellicum tumultum movens, primo summotus a rep. mox consularibus armis, auctore senatu, circa Thurios oppressus est. Incepto pari, similis fortuna Milonis fuit; qui Compsam in Irpinis oppugnans, ictusque lapide, tum P. Clodio, tum patriae, quam armis petebat, poenas dedit; vir inquies, et ultra fortem temerarius. Quatenus autem

Ita si legamus, hic locus eandem sententiam habet, quam alter II, 49: *cum Lentulus salva republica salvus esse non posset.*

Senatus et auctoritate Coss. Editor Basil. copulam transposuit: *senatus auctoritate et Coss.* Sed frequens est talis vocum traiectio. Sueton. Ner. 15: *Triumphalia ornamenta, etiam quaestoriae dignitatis, et nonnullis ex equestri ordine tribuit;* ubi vide Oudendorp. Bene autem Lipsius *Cos.* scripsit, ut unus consul Servilius intelligatur.

Haud magis occulte. Forte: *aut magis occulte.* RHENAN. Mihi (quantum ex vetusto codice coniicere potui) legendum videtur: *in urbe seditionem, magis autem occulte bellicum tumultum movens* etc. BVRER. Nihil verius Lipsii emendatione, *in agris*, quam Burmannus bonis rationibus confirmat. Si *haud* est in veteri codice, legerim: *in urbe seditionem, at in agris occulte bellicum* etc. *Haud* et *at* non raro confunduntur.

Summotus a rep. Caesar de B. C. III, 21: *senatusque Caelium ab republica removendum censuit.* Vide Gronovium ad Liv. V, 11.

Thurios. Ed. pr. *Turios.*

Incepto pari. Non in dativo, sed ablativo, absolute dictum sumo, pro, cum par inceptum esset, ut cepit etiam Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 60. Itaque post *pari* minorem distinctionem, quam editio prima habet, revocavi.

Compsam. Vide quae notavimus ad I, 14.

Vir inquies. II, 11: *impotens, semperque inquietus*; ubi forte scrib. *inquies*; cui formae librarios saepe notiorem *inquietus* substituisse, docet Oudendorp. ad Appul. Met. II, p. 128. II, 77: *in quo tamen animus inquies manere non potuit.* Sallustius Fragm. p. 934: *ingenium inquies atque indomitum*; ubi vide Cortium. Arusianus Mess. *Elocutionum* libello MS. *Inquies illius. Sallustius Hist. IV. L. Hostilius Dasianus, inquies animi.* Inde, praeter Velleium, sumserunt alii Sallustii imitatores, Sulpic. Sev. II, 46; Septimius de B. Tr. II, 24; et Hegesipp. IV, 6. Vide Gronovium Observ. in Script. Eccl. 16, p. 176. Pro *inquies* Velleius II, 23, dixit: *quietis impatientissimus.*

Vltra sortem temerarius. Exempl.

aliquid ex omissis peto, notetur immodica et intempestiva libertate usos adversus C. Caesarem, Marullum Epidium, Flavumque Caesetium trib. pleb. dum arguunt in eo regni voluntatem, pene vim dominationis expertos. In hoc tamen saepe lacessiti principis ira excessit, ut censoria potius contentus nota, quam animadversione dictatoria, summoveret eos a rep. testareturque, esse sibi miserrimum, quod aut natura sua ei excedendum foret, aut minuenda dignitas. Sed ad ordinem revertendum est.

69. Iam et Dolabella in Asia C. Trebonium consularem, cui succedebat, fraude deceptum, Smyrnae occiderat, virum adversus merita Caesaris ingratissimum, participemque caedis eius, a quo ipse in consulare provectus fastigium fuerat: et C. Cassius, acceptis a Sta-

vetus habet: *ultra fortem temerarius.* Burer. *Vltra fortem temerarius* est magis temerarius, quam fortem decet. At fortis nunquam temerarius est. *Vltra sortem temerarius* cum Lipsio explicari potest, magis temerarius, quam exulis sorti convenit. Mihi, ut verum fatear, neutra lectio placet. De vi praepositionis *ultra*, qua Velleius delectatus est, praeter Interpretes ad h. l. vide Dukerum ad Flor. II, 7, 9.

Caese etiam. Alias, *Saesetium.* Rhenan. Exempl. vetus habet: *Caesetium* etc. Burer.

In hoc — ira excessit. *In hoc* non sexto, sed quarto casu pro hunc sumendum. Livius VIII, 33: *quo ultra iram violentiamque eius excessuram fuisse?* IX, 26: *eoque ira processit, ut Romae quoque* etc.

Contentus. Exempl. vetus habet: *contemptus.* Burer.

Cui succedebat. H. Norisius ad Cenotaph. Pis. Diss. II, §. 4, p. 278, Velleium erroris postulat, quod Dolabellam, cui Syria, non Asia, provincia obvenisset, Trebonio in Asia successisse scripsit. Etiam Lipsio haec non satis accurate tradita videbantur. Sed librarii error non debet in Velleium conferri. Is enim sine dubio scripserat: *cui succensebat.*

a Staio Murco. Alias *Sexto.* Rhen. Rhenanus in fraudem inductus videtur corrupta lectione Appiani de B. C. IV, p. 1000: Καὶ Σέξτιον Μοῦρκον ὑπὸ Καίσαρος αὐτοῖς σὺν τρισὶ τέλεσι ἐπιτεταχθέντα etc.; ubi Noris. ad Cenotaph. Pis. Diss. II, §. 3, p. 274; Wesseling. Observ. I, 13, et Fabric. ad Dion. Cass. XLVII, p. 510, bene corrigunt: Στάτιον Μοῦρκον. *Staius* pro *Statius* etiam est apud Vellei. II, 72, 77. Quod mendum sustulerunt Vasco-sanus et F. Vrsinus. Frustra autem Norisius l. c. negat, familiam *Staiam* inter romanas reperiri. Nam *Staius*, tribunus, est apud Tacit. Ann. IV,

tio Murco et Crispo Marcio, praetoriis viris, imperatoribusque, praevalidis in Syria legionibus, inclusum Dolabellam, (qui praeoccupata Asia in Syriam pervenerat) Laodiciae, expugnata ea urbe, interfecerat, ita tamen, ut ad ictum servi sui Dolabella non segniter cervicem daret: et decem legiones in eo tractu sui iuris fecerat. Et M. Brutus C. Antonio, fratri M. Antonii, in Macedonia, Vatinioque circa Dyrrachium volentis legiones extorserat: sed Antonium bello lacessierat; Vatinium dignatione obruerat; cum et Brutus cuilibet ducum praeferendus videretur, et Vatinius nulli nomini non esset postferendus; in quo deformitas corporis cum

27, alii plures in Muratorii inscriptionibus.

Crispo Marcio. De eo vide Fabric. ad Dion. Cass. XLVII, p. 510.

Imperatoribusque. Edit. pr. *imperatoribus, qui.* Editor Basil. *qui* delevit. Sed lenius est remedium Edit. Bonhommei: *imperatoribusque.*

Laodiceam expugnata ea urbe, etc. Exempl. vetus habet: *Laodicia expugnat.* BVRER. Vt hic vetus codex *Laodicia* habet pro *Laodicea*, sic contra II, 87, *Alexandrea* pro *Alexandria.* Quam duplicem in urbium nominibus scripturam exemplorum vi illustrarunt Heinsius ad Virgil. Aen. I, 201, et Drakenborch. ad Liv. XXXI, 43.

Ea urbe fecerat, etc. Forte leg. *interfecerat*, vel *confecerat; ita tamen, ut ad ictum.* RHENAN. Hunc locum cum multis foedisque maculis ita exhibet editio prima; *Laodiceam expugnata ea urbe fecerat, ita tamen ut adiectum servi sui* etc. Nos, Rhenani Vossiique emendationes secuti, veram lectionem in textu expressimus. Vascosan. edidit: *Laodicia expugnata interfecerat.*

Sui iuris fecerat. Hinc locutionem sumsit Sulpic. Sev. II, 17: *per omne imperium, quod sui iuris effecerat.* Lucan. VII, 55: *qui tot simul undique gentes iuris habere sui vellet.* Vide Gronov. ad Liv. XXIX, 31, et Duker. ad eundem XXXII, 33.

Voluentis legiones. Exempl. vetus habet: *volentis legiones*; sicque leg. BVRER.

Sed Antonium bello lacessierat etc. Hunc locum ex Editoris Basil. restitutione exhibuimus. Editio pr. habet pravam et lectionem et interpunctionem: *Sed Antonium bello lacessierat Vatinius, dignatione obruerat.*

Nulli nomini non esset postferendus. *Nomini* in textum venit ex variante scriptura sequentis *non*, atque adeo delendum. Quod tam perspicuum est, ut nemini, praeter Aldum Nepotem, in mentem venisse mirer. Simile mendum olim insidebat Ciceroni Parad. IV, 1: *cum ferro pulsis magistratibus, senatus nomen in rep. non erat.* Sed Graevius, *non* sublato, vim et elegantiam illi loco reddidit. *Nulli homini* dedit Vascosan.

In quo deformitas cum turpitudine. Exempl. vetustum habet: *in quo deformitas corporis cum turpitudine cer-*

turpitudine certabat ingenii, adeo ut animus eius dignissimo domicilio inclusus videretur. Eratque septem legionibus validus. Et lege Pedia, quam Cos. Pedius, collega Caesaris, tulerat, omnibus, qui Caesarem patrem interfecerant, aqua ignique damnatis interdictum erat. Quo tempore Capito, patruus meus, vir ordinis senatorii, Agrippae subscripsit in C. Cassium. Dumque ea in Italia geruntur, acri atque prosperrimo bello Cassius Rhodum, rem immanis operis, ceperat; Brutus

tabat ingenii. BVRER. Seneca de Const. Sap. 17: *Vatinium hominem natum et ad risum, et ad odium, scurram fuisse venustum ac dicacem, memoriae proditum est. In pedes suos ipse plurima dicebat, et in fauces concisas. Sic inimicorum, — et inprimis Ciceronis urbanitatem effugit.* Quod a Seneca scriptum esse, magnopere miror. Tantum enim abest, ut Vatinii deformitas Ciceronis urbanitatem effugerit, ut is potius crebra dicta in eius strumam iecerit, apud Plutarch. in Cicer. pag. 865, B. ad Att. II, 9, pro Sext. 65, in Vatin. 2, 16, quorum locorum postremum male a Scaligero ad Catull. Carm. 53, sollicitatum, nec bene a Graevio declaratum, unus recte cepit Manutius. Eiusdem ventrem obesum et proiectum ridet Cicero in Vatin. 4, pedes podagra contusos Augustus ap. Macrob. Sat. II, 4, p. 334. Ceterum hunc Velleii de Vatinio locum festivum vocat Manut. ad Cic. in Vatin. 1.

Animus eius dignissimo domicilio inclusus. Vt Velleius turpi animo turpe corpus, velut dignum domicilium, tribuit, sic veteres quidam pulchram animam in pulchro corpore habitare censuerunt. Socrates, teste Maximo Tyrio Diss. XXV, p. 303, et XXVII, p. 331, pulchros iuvenes captabat, et in corporis pulchritudine cernebat οἱονεὶ μελλούσης ἀρετῆς ἄνθος, καὶ προοίμιον κάλλους ὡραιοτέρου. Huc respexit Eumenius Paneg. Constantin. 17: *Non frustra doctissimi viri dicunt, naturam ipsam magnis mentibus domicilia corporum digna metari, et ex vultu hominis, ac decore membrorum colligi posse, quantus illos coelestis spiritus intrarit habitator.* Quem locum imitando expressit alter ex eadem aetate orator, Pacatus Paneg. 6: *Non frustra plane opinione sapientium, qui naturalium momenta caussarum subtilius sciscitati, arcanis coelestibus nobiles curas intulerunt, augustissima quaeque species plurimum creditur trahere de coelo. Sive enim divinus ille animus venturus in corpus dignum prius metatur hospitium, sive quam venerit, fingit habitaculum pro habitu suo, sive aliud ex altero crescit,* etc. Inscriptio Benevent. apud Io. de Vita p. 54: *Nam fuit eximia specie miroque decore. Mens inerat vere corpore digna suo.* Locutionem, *corpus animi domicilium*, philosophis propriam esse, docet H. Grotius ad II. ad Corinth. V, 1.

Aqua ignique damnatis interdictum erat. Vocem *damnatis*, ex glossa natam, bene expunxit P. Delbenius apud Aldum Nepotem,

Lycios devicerat, et inde in Macedoniam exercitus traiecerant; cum per omnia repugnans naturae suae Cassius, etiam Bruti clementiam vinceret. Neque reperias, quos aut pronior fortuna comitata sit, aut veluti fatigata maturius destituerit, quam Brutum et Cassium.

70. Tum Caesar et Antonius traiecerunt exercitus in Macedoniam, et apud urbem Philippos cum M. Bruto Cassioque acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus praeerat, impulsis hostibus, castra Caesaris cepit. Nam ipse Caesar, etiamsi infirmissimus valetudine erat, obibat munia ducis, oratus etiam ab Artorio medico, ne in

Veluti fatigata maturius destituerit. Hunc locum ob singularem elegantiam, a Velleio mutuatus est Lucanus II, 727: *lassata triumphis Destituit fortuna tuis.* Haec enim meliorum MSS. lectio, cui scioli *descivit*, *recessit*, et alia substituerunt. Nec est necesse cum Bentleio scribere: *lassata triumphos Destituit fortuna tuos:* quamvis Velleius id confirmare videatur. Nam *destituit* absolute ponitur, ut V, 297: *quando pietasque fidesque Destituunt.* Vetus autem opinio fuit, fortunam, ubi nimium indulsisset, fatigari solere, et tandem deficere; quam primus sic expressit Euripides in Stobaeo Grotii p. 433. Οὐ χρή ποτ' ὀρθαῖς ἐν τύχαις βεβηκότα Ἔξειν τὸν αὐτὸν δαίμον' εἰσαεὶ δοκεῖν. Ὁ γὰρ θεός πως, εἰ θεὸν χρὴ κλύειν, Κάμνει ξυνὼν τὰ πολλὰ τοῖς αὐτοῖς ἀεί, ubi interpretes κάμνει, non *fastidit* vertere debebant, sed *lassatur*, *fatigatur*, *deficit.* Iustin. XII, 8: *ne fortunam suam nimis onerando fatiget*; ubi vide I. F. Gronovium. Seneca Agam. 89: *Sidunt ipso pondere magna, Ceditque oneri fortuna suo.* Curt. VIII, 3: *fortuna indulgendo ei nunquam fatigata.* Plinius H. N. VII, 40: *Ut alia non sint, certe ne lassescat fortuna metus est.* Alter Plinius Paneg. 61: *nec unquam in hoc opere, aut animus tuus, aut fortuna lassetur.* Non dissimilis sententia est in Florilegio MS. Biblioth. Leidensis: Ἡ τύχη καθάπερ πονηρὸς ἀθλητὴς πολλάκις ἐκ μικρᾶς εὐτυχίας ἀναλύειν εἴωθεν ὥσπερ ἐξ ὁδοῦ. ubi pro ἀναλύειν scribendum καταλύειν.

Ab Artorio medico. Veterum scriptorum de eo loca diligenter indicavit Fabricius ad Dion. Cass. XLVII, p. 520. Smyrnenses eius memoriae hunc titulum posuerunt: Μάρκον Ἀρτώριον Ἀσκληπιάδην θεοῦ Καίσαρος σεβαστοῦ ἰατρὸν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῶν Σμυρναίων ἐτίμησαν ἥρωα πολυμαθίας χάριν. in quem singularem, etsi nulla exquisitiore eruditione commendabilem, libellum scripsit Carolus Patinus. Eandem inscriptionem repetit Scip. Maffeius Mus. Veron. p. 55. Ad hunc ipsum Artorium R. Chandlerus V. C. Inscript. p. 57, refert lapidem, a se Athenis repertum, cum hac inscriptione: Ο δῆμος Μάρκον Ἀρτώριον εὐεργεσίας καὶ εὐνοίας ἕνεκα. Verum cum ille titulus nullum medici indicium habeat, non huic, sed alteri nescio cui, dedicatus videtur. *M. Artorius*, a medico diversus, occurrit apud Gru-

castris remaneret, manifesta denunciatione quietis territo. Id autem, in quo Cassius fuerat, fugatum ac male mulcatum, in altiora se receperat loca. Tum Cassius ex sua fortuna eventum collegae aestimans, cum dimisisset evocatum, iussissetque nunciare sibi, quae esset multitudo ac vis hominum, quae ad se tenderet, tardius eo nunciante, cum in vicino esset agmen cursu ad eum tendentium, neque pulvere facies aut signa denotari possent; existimans hostes esse, qui inruerent, lacerna caput circumdedit, extentamque cervicem interritus liberto praebuit. Deciderat Cassii caput, cum evocatus advenit, nuncians Brutum esse victorem. Qui cum imperatorem prostratum videret; sequar, inquit, eum, quem mea occidit tarditas; et ita in gladium incubuit. Post paucos deinde dies Brutus conflixit cum hostibus, et victus acie, cum in tumulum nocte ex fuga se recepisset, impetravit a Stratone Aegeate, familiari suo, ut manum morituro commodaret sibi; reiectoque

ter. p. 130, 1, et Murator p. 258, 1.

Manifesta denunciatione. Sic bene scripsit Heinsius. Edit. pr. *manifeste*, ex quo Vascos. male *manifestae.*

Male mulcatum. Est ex Puleani correctione. Editio pr. ut semper in hoc verbo erratur: *male multatum.*

In altiora receperat loca. Editor Basil. bene *se*, quod exciderat, revocavit: *in altiora se receperat loca.* Vide Burm. ad h. l. Frustra Vossius vulgatum defendit ex mendoso loco Valerii Flacci V, 102: *Altius in ventos recipit ratis;* ubi cum doctissimo Herelio Epist. Crit. p. 70, scribendum: *Altius in ventos redit ratis.*

Cursu ad eum tendentium. Sallustius Iug. 91: *pedites cursu tendere ad Capsam iubet.* Ex quo clarum est, Heinsium, *cursus* legentem, non emendasse hunc locum, sed corrupisse. Adde Burmann. ad h. l.

Denotari. Rariore significatione dicitur pro noscitari, cognosci. Cicero Acad. II, 18: *sapientem, cum ei res similes occurrant, quas non habeat denotatas, retenturum assensum.*

In tumulum. Sic Vascos. et Editor Basil. scripserunt pro *in tumultum*, quod est in edit. pr.

Reiectoque laevo super caput brachio. Burmannus Misc. Obs. VIII, p. 389, scribit: « nisi ἀκυρολογίαν Velleii noscerem, emendationem Heinsii, *erecto*, probarem: nam *reiicimus* proprie illa, quae a nostro corpore arcemus et repellimus, etc. » Vellem, vir doctissimus vel unum ἀκυρολογιῶν, quas iactat, exemplum in scriptore, quem ego proprietatis verborum stu-

laevo super caput brachio, cum mucronem gladii eius dextera tenens, sinistrae admovisset mammillae, ad eum ipsum locum, qua cor emicat, impellens se in vulnus, uno ictu transfixus expiravit protinus.

71. Messalla, fulgentissimus iuvenis, proximus in illis castris Bruti Cassiique auctoritati, cum essent, qui eum ducem poscerent, servari beneficio Caesaris maluit, quam dubiam spem armorum tentare amplius. Nec aut Caesaris quicquam ex victoriis suis fuit laetius, quam servasse Corvinum; aut maius exemplum hominis grati ac pii, quam Corvinus in Caesarem fuit. Non aliud bellum cruentius caede clarissimorum virorum fuit. Tum Catonis filius cecidit. Eadem Lucullum Hortensiumque, eminentissimorum civium filios, fortuna abstulit. Nam Varro ad ludibrium moriturus Antonii, digna illo ac vera de exitu eius magna cum libertate ominatus est. Drusus Livius, Iuliae Augustae pater, et

diosissimum fuisse reperio, indicasset. Nam quod Velleium verbo *reiicere* contra veterum consuetudinem usum dicit, non meminerat, illud saepe poni pro reclinare, reflectere. Terent. Andr. I, 1, 109: *Reiecit se in eum, flens quam familiariter.* Curtius X, 5, *fatigata membra reiecit.* Appulei. Met. II, p. 86: *Et statim rubore suffusus, reiecto capite restiti.* Hic autem reiecto a Velleio scriptum esse, ipsa natura rei docet. Brachium enim non, nisi eius reiectione, vel reclinatione, imponi capiti potest.

Expiravit. Protinus Messalla. Perplacet mihi interpunctio Io. Schefferi Misc. Obs. IX, p. 170, *protinus* non ad *Messalla* etc. sed ad *expiravit* referentis. Idque sequi non dubitavi, praesertim confirmatum a Plutarcho in Bruto p. 1009, B. *ἐκεῖνον δὲ ῥώμῃ προσβαλόντα τὸ ξίφος καὶ διώσαντα, συντόμως ἀποθανεῖν*; et ab ipso Velleio II, 120: *ut protinus pariter sanguinis cerebrique profluvio expiraret.*

Varro. Forte hic fuit M. Terentius Varro, quem in proscriptis nominat Dio Cass. XLVII, p. 499, qui agnomine quodam, sed quod Dio tacet, a Romanorum doctissimo, et altero, tribuno pleb. distinguebatur. Popma ad h. l. eumque secutus Rupertus ad Valer. Max. p. 308, agnomen *Luculli* fuisse coniiciunt; sed mihi non persuadent.

Drusus Livius. De eo Oudendorpius ad Sueton. Tib. 3.

Iuliae Augustae. Ita per anticipationem vocat *Liviam*, ut post alios notavit Spanhemius de V. et P. N. Diss. XI, p. 275. Pulchre observat Is. Casaubonus ad Sueton. Aug. 101, *Iuliae*

Varus Quintilius, ne tentata quidem hostis misericordia, alter se ipse in tabernaculo interemit; Varus autem liberti, quem id facere coëgerat, manu, cum se insignibus honorum velasset, iugulatus est.

72. Hunc exitum M. Bruti partium, septimum et XXX annum agentis, fortuna esse voluit: incorrupto animo eius in diem, quae illi omnes virtutes unius temeritate facti abstulit. Fuit autem dux Cassius melior, quanto vir Brutus. E quibus Brutum amicum habere malles, inimicum magis timeres Cassium. In altero maior vis, in altero virtus. Qui si vicissent, quantum reip. interfuit, Caesarem potius habere, quam Antonium principem, tantum retulisset habere Brutum, quam Cassium. Cn. Domitius, pater L. Domitii, nuper a nobis visi, eminentissimae ac nobilissimae simplicitatis viri, avus huius Cn. Domitii, clarissimi iuvenis, occupatis navibus, cum magno sequentium consilia sua comitatu, fugae fortunaeque se commisit, semetipso contentus duce par-

nomen multo crebrius in lapidibus et numis, quam in scriptorum libris, reperiri: ex eoque suspicatur, *Iuliam* in libris, ut magis obnoxiis corruptelae, saepe in *Liviam* abiisse. Quae non vana est suspicio. Quippe librarii apud Plinium, ut hoc utar, H. N. VII, 13; X, 55: XIV, 6, et aliis locis, *Iuliae Liviam* substituerunt, antiquissimis tantum libris, in quibus sunt Leidenses, veram lectionem retinentibus. Illud autem monstri simile est, repertos esse viros eruditos, qui contra tot veterum testimonia, quae Puteanus ad h. l. Lipsius. ad Tacit. Ann. I, 8, et Spanhemius l. c. collegerunt, prope impudenter negarent, Liviam Iuliae nomen gessisse. In quo errore etiam Harduinus, ubique apud Plinium *Liviam* edens pro *Iulia*, versatus videtur. Sed eos erudite refutavit Bimardus ad Iobertum de Re Num. T. II, p. 275.

Corrupto animo eius in diem. Suam Velleio manum restituit Iac. Tollius ad Auson. p. 309, corrigens: *incorrupto animo eius in diem. In*, ut saepe, absorptum est a verbo praecedenti. In tanta rei perspicuitate, *incorrupto* pro *corrupto* in textum admisi.

Vnius temeritate fecit. Alias, *facti.* RHENAN. Recepi Rhenani correctionem, *facti*, pro nihili lectione *fecit*, quae est in edit. pr. Eam confirmat Valerius Max. VI, 4, 5, loco simillimo: *M. Brutus suarum prius virtutum, quam patriae parentis parricida, (uno enim facto et illas in profundum praecipitavit, et omnem sui nominis memoriam inexpiabili detestatione perfudit), ultimum proelium initurus* etc.

tium. Statius Murcus, qui classi et custodiae maris praefuerat, cum omni commissa sibi parte exercitus naviumque Sex. Pompeium, Cn. Magni filium, qui ex Hispania revertens Siciliam armis occupaverat, petit. Ad quem et e Brutianis castris, et ex Italia, aliisque terrarum partibus, quos praesenti periculo fortuna subduxerat, proscripti confluebant. Quippe nullum habentibus statum quilibet dux erat idoneus; cum fortuna non electionem daret, perfugium ostenderet; exitialemque tempestatem fugientibus Statio pro portu foret.

73. Hic adolescens erat studiis rudis, sermone barbarus, impetu strenuus, manu promptus, cogitator

Statius Murcus. Edit. pr. *Staius Murcus.* Vide quae notavimus ad II, 69. In eadem editione male interpungitur: *semetipso contentus duce. Partium Staius Murcus* etc. quod editor Basil. mutavit.

Parte exercitu. Alias, *exercituum.* RHENAN. Melius Editor Basil. *exercitus.* Errant autem viri docti, qui *navium*, non *naviumque*, in editione pr. esse dicunt.

Petit. Editor Basil. *petiit.*

Ad quem et e Brutianis castris. Alias, *Quin et.* RHENAN. Lectio Velleiana bene habet. In vet. cod. sic scriptum erat: *adque me Te brutianis castris* etc. BVRER.

Nullum habentibus statum. II, 2: *promulgatis agrariis legibus, omnium statum concutientibus. Status* in utramque partem dicitur de conditione vitae vel fortunae, etiam a Cicerone, ut Ernestus in Clav. h. v. ostendit. Itaque saepe promiscue ponuntur *status* et *fortuna*, ut apud Iustin. III, 1; XI, 15.

Perfugium ostenderet. Editor Basil. temere *sed* inculcavit: *sed perfugium ostenderet*; quasi particula adversativa non multo elegantius abesset. Dici vix potest, quoties etiam librarii, ubi forte oratio non satis cohaerere videretur, talia supplementa inferserint. Seneca de Benef. I, 5: *Non potest beneficium manu tangi: animo cernitur;* ubi librario codicis Vossiani necessarium visum est *sed* immittere: *sed animo cernitur.* Similis interpolatio sine dubio corrupit alium locum Senecae Ep. 108, p. 535: *Patre itaque meo rogante, qui non calumniam timebat, sed philosophiam oderat, ad pristinam consuetudinem redii.* Legendum: *Patre itaque meo rogante, qui calumniam timebat, non philosophiam oderat, ad pristinam* etc. Vide praeter Burm. ad h. l. Criticos, quos laudat Oudendorp. ad Cic. de Inv. I, 41.

Tempestatem fugientibus statio pro portu foret. Proverbii speciem habet. Seneca de Ocio Sap. 32, p. 582: *Alii petunt illam: nobis haec statio est, non portus.*

Cogitator celer. Alias, *cogitatione.* RHENAN. Vox *cogitator* bis occurrit in Glossis veteribus: Βουλευτικὸς, *cogitator*, et, Λογιστικὸς, *cogitator*; nec eam Velleio eripi volebat Hemsterhusius

celer, fide patri dissimillimus, libertorum suorum libertus, servorumque servus, speciosis invidens, ut pareret humillimis: quem senatus, pene totus adhuc e Pompeianis constans partibus, post Antonii a Mutina fugam, eodem illo tempore, quo Bruto Cassioque transmarinas provincias decreverat, revocatum ex Hispania, ubi adversus eum clarissimum bellum Pollio Asinius praetorius gesserat, in paterna bona restituerat, et orae maritimae praefecerat. Is tum, ut praediximus, occupata Sicilia, servitia fugitivosque in numerum exercitus sui recipiens, magnum modum legionum effecerat; perque Menam et Menecraten, paternos libertos, praefectos classium, latrociniis ac praedationibus infestato mari ad se exercitumque tuendum rapto utebatur, cum eum non depu-

in Adversariis MSS. Mihi tamen blanditur Rhenani emendatio, *cogitatione celer*, vel potius Schefferi Misc. Obs. IX, p. 170: *cogitatu celer*. Rarior forma *cogitatu* facile in *cogitator* depravari potuit. Appulei. Met. IV, p. 245: *divinato et antecapto meo cogitatu*. Sulpic. Sev. Epist. II, 26: *malitiae et nequitiae cogitatu pectus emunda*. Immo *cogitatione* vel *cogitatu* non solum membrorum aequalitas postulat, sed etiam alter locus II, 118: *iuvenis genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promptus ingenio*.

Post Antonianam fugam. Exempl. vetustum sic habet: *post Antoni A mutinam fugam*. Quid hic legendum coniiciam nescio, nisi si cui, *post Antonii a Mutina fugam*, legendum videatur. BVRER. Verissima est Burerii correctio, quam iure receperunt Iunta, Editor Basil. et post eos alii. Sed Velleius tempus restitutionis Pompeii, et praefecturae ipsi demandatae, non satis distinguere videtur. Restitutum esse ante Antonii a Mutina fugam, ex Cicerone Phil. V, 15, XIII, 4, 5, et Dione Cass. XLV, p. 425, intelligitur: praefectum esse orae maritimae post eiusdem a Mutina fugam, ex Dione XLVI, p. 479: quanquam Appianus etiam de B. C. IV, p. 1020, utramque rem in idem tempus coniecit.

Is tum. Sic Vascos. et Editor Basil. correxerunt scripturam editionis pr. *Istum*.

Magnum modum legionum effecerat. II, 96: *modum virium alio loco explicabimus*. Curt. VI, 4: *pomorum quoque ingens modus nascitur*. Sulpic. Sev. I, 37: *Auri atque aeris ex praeda immensum modum retulit*. Alia dedit Drakenb. ad Liv. Epit. 58. Pro *legiones efficere* Velleius II, 109, dicit *exercitum facere*; quod miror a Seneca Ep. 114, p. 564, inter Sallustii singularia referri, cum omnes omnium aetatum scriptores, Graecorum exemplo, ita locuti reperiantur. Vide Gronov. ad Liv. XXIII, 25, et Cortium ad Sallust, Fragm. p. 998.

deret, vindicatum armis ac ductu patris sui mare infestare piraticis sceleribus.

74. Fractis Brutianis Cassianisque partibus, Antonius transmarinas obiturus provincias substitit; Caesar in Italiam se recepit, eamque longe quam speraverat tumultuosiorem reperit. Quippe L. Antonius Cos. vitiorum fratris sui consors, sed virtutum, quae interdum in illo erant, expers, modo apud veteranos criminatus Caesarem, modo eos, qui iuste divisione praediorum, nomi-

Piraticis sceleribus. Lipsius acute legendum vidit: *piraticis celocibus.* Livius XXXVII, 27: *apparuit inde, piraticas celoces et lembos esse.* Tamen virum egregium non dicam vox, sed forma vocis, qua Velleius usus est, fefellit. Nam haud dubie scribendum: *piraticis celecibus.* Plinius H. N. VII, 57: *cymbam Phoenices invenerunt, celetem Rhodii.* Placidi Glossae MSS. *Celotes, veloces.* Corrige: *Celetes, celoces.* Glossae Isidori: *Cetes, oves, aves,* ubi Graevius pro *cetes* in MS. reperit *celes.* Glossographus, ni fallor, scripsit: *Celetes, celoces, naves.* Adde Gellium X, 25; Isidor. Origg. XIX, 1, et Salmasium ad Ius Attic. et Rom. p. 698. Vtrumque vocabulum, *celox* et *celes*, graecum est, nec nisi forma differt. Photius Lexico MS. Κέλης· τὸ λῃστρικὸν πλοῖον. Vt Velleius dixit *mare infestare celetibus*, sic Cicero apud Non. Marcell. p. 125: *mare habere infestum myoparone.* Qui locus si Heinsio in promptu fuisset, non puto, poëticum verbum *incestare* Velleio obtrusisset. At Vossius non his parvis et agilibus, sed gravioribus navibus mare a Pompeio infestatum dicit. Ridicule. Quasi vero ad piraticam faciendam quadriremes accommodatae essent, leves agilesque naves non essent. Atqui *celes* celeritate, unde nomen invenit, omnes naves vincebat. Etymol. M. p. 350, 7. Ἐπακτροκέλης· συντέθη ἔκ τε κέλητος καὶ ἐπακτρίδος· πλοῖα δὲ ἦν βραχία λῃστρικά· ὁ μὲν ἐπακτρὶς, εἰς τὸ κατάγειν (Sic lege e MS. Leidensi) τὰ συλώμενα· ὁ δὲ κέλης, εἰς τὸ διώκειν καὶ φεύγειν· κουφότατος γὰρ ἦν. Sed Vossium aberrantem in viam reducere poterat Plutarchus Anton. p. 930, A. Σέξτου δὲ Πομπηΐου — Ἰταλίαν πορθοῦντος λῃστρίσι ναυσὶ πολλαῖς, ὧν Μηνᾶς ὁ πειρατὴς καὶ Μενεκράτης ἦρχον. Ceterum sententiam Velleianam sic expressit Lucanus VI, 421: *Qui mox Scyllaeis exul grassatus in undis, Polluit aequoreos Siculus pirata triumphos.*

Substitit. Haeret Burmannus in loco facili. Non substitit Antonius in Asia, ut ipse suspicatur, sed apud Philippos in Macedonia, ut contextus docet. Ex Macedonia abiit in Graeciam, inde demum in Asiam. Itineris ratio clara est ex Plutarcho in Anton. 925, et Dione Cass. XLVIII, p. 528:

Interdum. Male pro *interim* accipit Acidalius, quem refellunt Gruterus ad h. l. et Dukerus de latin. IC. Vet. p. 377.

Iuste divisione praediorum. Non ita Velleius fraulem perfricuerat, ut hanc praediorum divisionem *iustam* diceret; nec contra *iniustam* dicere, quod Lipsio placebat, Augusti adulatio si-

natisque colonis agros amiserant, ad arma conciens, magnum exercitum conflaverat. Ex altera parte uxor Antonii Fulvia, nihil muliebre praeter corpus gerens, omnia armis tumultuque miscebat. Haec bellis sedem Praeneste ceperat. Antonius pulsus undique viribus Caesaris, Perusiam se contulerat: Plancus, Antonianarum adiutor partium, spem magis ostenderat auxilii, quam opem ferebat Antonio. Vsus Caesar virtute et fortuna sua, Perusiam expugnavit, Antonium inviolatum dimisit. In Perusinos magis ira militum, quam voluntate saevitum ducis. Vrbs incensa, cuius initium incendii princeps eius loci fecit Macedonicus; qui iniecto rebus ac penatibus suis igni, transfixum se gladio flammae intulit.

75. Per eadem tempora exarserat in Campania bellum, quod, professus eorum, qui perdiderant agros, patrocinium, ciebat T. Claudius Nero, praetorius et pontifex, T. Caesaris pater, magni vir animi, doctissimique inge-

vit. *Iussa* autem *divisione*, quod Heinsius coniicit, dignius est poëta, quam prosae orationis scriptore. His incommodis medebimur, si non ita magna literarum mutatione legamus: *instituta divisione praediorum*. Vascos. *iusta divisione*.

Nominatisque colonis. Scribendum: *nominatisque coloniis*. Frontinus de Colon. p. 138: *Sicut ante colonias nominatas exquisita sunt, exequi oportet*.

Bellis sedem Praeneste ceperat. Si *bello* scriptum esset, nihil mutarem: de quo dativo vide quae notavi ad Rutil. Lup. I, p. 38. Nunc cum Editore Basil. malim: *belli sedem*. Litera *s* ex sequenti voce adhaesit.

Spem magis ostenderat. Exempl. vetustum videtur habere: *spe magis ostenderat* etc. BVRER.

Cuius initium incendii. Cum Velleio convenit Appianus de B. C. V, p. 1112, a Vossio laudatus: Κέστιος δέ τις αὐτῶν ὑπερπαραφρονήσας, ἐν Μακεδονίᾳ πεπολεμηκώς, καὶ ἐκ τοῦδε Μακεδονικὸν αὑτὸν ὀνομάζων, ἐνέπρησε τὴν οἰκίαν, καὶ ἑαυτὸν ἐς τὸ πῦρ ἐνέβαλε, καὶ ἄνεμος τὴν φλόγα ὑπολαβόντος etc.

Magni vir animi. Exempl. vetustum habet: *magni viri animi*. BVRER.

Doctissimique ingenii. Cum nemo veterum, quod sciam, hunc Claudium Neronem, cuius vitam breviter enarravit Manutius ad Cic. ad Div. XIII, 64, ab eruditione laudarit, vereor, ne vitium traxerit vulgata scriptura. Legendum conieci: *promtissimique ingenii*; ut II, 118: *manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promptus ingenio*. Livius V, 3: *non promptus ingenio tantum, sed usu etiam exercitatus*. Tacitus Ann. I, 23: *qui perferendis*

tii. Id quoque adventu Caesaris sepultum atque discussum est. Quis fortunae mutationes, quis dubios rerum humanarum casus satis mirari queat? Quis non diversa praesentibus, contrariaque expectatis aut speret aut timeat? Livia, nobilissimi et fortissimi viri, Drusi Claudiani filia, genere, probitate, forma romanarum eminentissima, quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad deos sacerdotem ac filiam, tum fu-

militum mandatis habebatur idoneus, ob promptum ingenium. Promptus etiam unde et simpliciter ad ingenii praestantiam referri, Manutius ad Cic. Verr. IV, 17, docet. Cicero ad Div. II, 18: *tres fratres summo loco natos, promptos, non indisertos.* Aliis locis *promti* dicuntur parati ad aliquid audendum. Quas significationes, tam inter se diversas, subtilis ille proprietatis latinae iudex, Gronovius, praeter consuetudinem suam confudit ad Iustin. XXII, 2, ad Tacit. Ann. I, 12, IV, 17.

Id quoque adventu etc. Imitatur Ciceron. pro Leg. Manil. 11: *quod bellum adventu Pompeii sublatum ac sepultum est.*

Quis fortunae mutationes, etc. Haec a Velleio tragice narrari, non male iudicat Harduinus ad Plin. H. N. VII, 45.

Drusi Calidiani filia. Quanquam exempl. vetus sic habeat, tamen *Drusi Claudiani filia* legendum esse, ex sequentibus constat. Burer. *Claudiani* pro *Calidiani* inde a Iunta et Aldo Nepote omnes Editores receperunt. De eo vide Lipsium ad Tacit. Ann. V, 1. Plenum eius nomen fuisse *Marcus Livius Drusus Claudianus*, ostendit Fabrettus ad Inscript. p. 438.

Transgressi ad deos. Editt. Iuntae et Aldi Nepotis, per operarum errorem, *transgressi ad eos*; unde nata est correctio Lipsii ad Tacit. Ann. XIII, 2; Vossii ad h. l. et Freinshemii Ind. Curtii v. *Dictandi.* Pro *transgredi ad deos*, Velleius II, 1, dixit *excedere ad deos.* Ita alii quoque de iis, qui in deorum numerum referuntur, loqui solent. Cicero Tusc. Disp. I, 14: *Abiit ad deos Hercules.* Septimius de B. Tr. I, 14: *post discessum Herculis ad deos.* Vide P. Wesseling. ad Diod. Sicul. I, p. 24.

Sacerdotem. Hoc veterum testimoniis confirmant Lipsius ad Tacit. Ann. I, 10, Excurs. C, et Spanhem. de V. et P. N. Diss. XI, p. 275. Eodem pertinet lapis vetus, quem edidit Gorius ad Columbar. lib. et serv. Liviae, p. 143: *Divae Aug. L. Cnidus ab ornamentis sacerdotalibus.* Cum Caligula Antoniae aviae omnes, quas Livia cepisset, honores contulisset, ea quoque facta est *Augusti sacerdos.* Inscriptio apud Gruter. p. 236, 9: *Antoniae Augustae Drusi, sacerdoti Divi Augusti*, etc. Vide Sueton. Calig. 15, et ibi Graevium.

Ac filiam. De hac adoptione Tacitus Ann. I, 8: *Livia in familiam Iuliam, nomenque Augustae, adsumebatur.* Sueton. Aug. 101: *Liviam ferre nomen suum iussit.* Dio Cass. LVI, p. 843: ἱέρειάν τε τὴν Λιουίαν, τὴν Ἰουλίαν τε καὶ Αὐγοῦσταν ἤδη καλουμέ-

giens, mox futuri sui, Caesaris manus, bimum hunc Tiberium Caesarem, vindicem romani imperii, futurumque eiusdem Caesaris filium, gestans sinu, per avia itinerum vitatis militum gladiis, uno comitante, quo facilius occultaretur fuga, pervenit ad mare, et cum viro Nerone pervecta in Siciliam est.

76. Quod alieno testimonium redderem, in eo non

νην, ἐπίδυξαν. Sic illum locum, a Spanhemio l. c. perperam tentatum, commoda transpositione restituit Reimarus. At Vrsino ad h. l. absurdum, et Torrentio ad Sueton. l. c. ab honestate remotum videtur, uxorem Liviam mariti Augusti *filiam* dici. Est etiam vir eruditus, qui eadem de caussa in Velleio legere malit: *sacerdotem ac Iuliam*, de quo Liviae nomine diximus ad II, 71. Enimvero haec non nostris moribus iudicanda sunt, sed romanis, quibus quae adoptabatur, filia adoptantis fiebat. Nec ullo modo sollicitanda est Velleii lectio, *filiam*, quam lapides et numi sartam tectamque praestant. Lipsius ad Tacit. Annal. I, 14, laudat inscriptionem apud Gruter. p. 234, 2: *Iuliae Aug. Divi filiae, matri Ti. Caesaris Aug. principis et conservatoris, et Drusi Germanici, M. Cornelius Proculus, pontifex Caesarum*. Quem lapidem cum insigni varietate repetit Muratorius p. 222, 4: *Iuliae Aug. Drusi filiae, matri Ti. Caesaris Aug. principis et conservatoris, et Drusi Germanici, geni.... is orbis, M. Cornelius Proculus, pontifex Caesarum*; ubi *Drusi* pro *Divi* profectum est ab imperito descriptore, non concoquente Liviam Augusti filiam. Lacuna autem lapidis sic explenda: *genitrici orbis*. Quo titulo Livia etiam ornatur in numis apud Ant. Augustinum de Numism. ant. Dial. VIII, p. 126; Tristan. Comm. Hist. tom. I, p. 123, aliosque. Iam numi veteres non minus, quam lapides, *filiae* nomen confirmant. Duo sunt apud Mediobarbum Imperator. Numism. p. 53, alter cum hac inscriptione: *Iulia Augusta Aug. filia, genetrix orbis*; alter cum hac: *Divae Iuliae Augusti filiae*. Eosdem aut similes viderunt Lipsius ad Tacitum l. c. et Vossius ad h. l. Putabat quidem Reinesius Var. Lect. I, 21, p. 87, non Liviam, sed Iuliam, Tiberii coniugem, his numis designari. Sed eius errorem castigarunt Rupertus Ep. 34 ad Reines. p. 222, et Spanhemius de V. et P. N. Diss. XI, p. 273.

Nus bimum. Forte, *tum bimum*. RHENAN. Exempl. vetustum sic habet, ut legendum existimem: *Caesaris arma, cuius bimum hunc Tiberium Caesarem* etc. BVRER. Editor Basil. scripsit: *vix bimum*, quod in plerasque editiones receptum. Vascosanus istud corruptum *nus* abiecit. Repone: *tum fugiens, mox futuri sui, Caesaris manus, bimum hunc* etc. Hanc correctionem eo libentius in textum admisi, quo minus a me impetrare poteram, ut truncatam editionis pr. lectionem, *arma, nus*, iterum exhiberem.

Futurumque eiusdem. Acidalius copulam *que* traiicit ad *eiusdem*. Sed vide quae notavimus ad II, 67.

In eo non fraudabo. Editor Basil.

fraudabo avum meum. Quippe C. Velleius, honoratissimo inter illos CCCLX iudices loco a Cn. Pompeio lectus, eiusdem, Marcique Bruti, ac Ti. Neronis praefectus fabrûm, vir nulli secundus, in Campania, digressu Neronis a Neapoli, cuius ob singularem cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, gravis iam aetate et corpore, cum comes esse non posset, gladio se ipse transfixit. Inviolatam excedere Italia Caesar passus Fulviam, Plancumque, muliebris fugae comitem. Nam Pollio Asinius cum septem legionibus, diu retenta in potestate Antonii Venetia, magnis speciosisque rebus circa Altinum, aliasque eius regionis urbes editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digressum e Brutianis castris post caedem eius praediximus, et propriae classis factum ducem, consiliis suis illectum, ac fide data, iunxit Antonio. Quo facto, quisquis aequum se praestiterit, sciat non minus a Pollione in Antonium, quam ab Antonio in Pollionem esse conlatum. Adventus deinde in Italiam Antonii, praeparatusque contra eum Caesaris, habuit belli metum: sed pax contra Brundisium composita.

in, quod, ut saepe, praecedens *m* peperit, recte delevit.

CCCLX iudices. Huius loci explicatio petenda a Manutio ad Cic. ad Div. VII, 2.

Ti. Neronis. Secuti sumus Aldum Nepotem *sic* emendantem scripturam vitiosam edit. primae, *Tyronis*.

Cum esse non posset. Exempl. vetustum habet: *comes esse non posset.* Bvrer. Pro scriptura edit. pr. *cum esse non posset*, Editor Basil. scripsit: *cum cum sequi non posset.* Quanto blandius est remedium Aldi Nepotis, vel Puteani? *cum comes esse non posset.* *Cum* a sequentis vocis *comes* similitudine extritum esse, facile apparet. Vascosanus *cum*, quod ante *comes* elapsum erat, ante verba *in Campania* posuit.

Propriae classis. Exempl. vetus habet: *proprae classis.* Vide num legendum videatur: *properae classis.* Bvrer.

Consiliis suis illectum. Est ex Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *consiliis suis electum.*

Praeparatusque Caesaris contra eum. Exempl. vetustum habet: *praeparatusque contra eum Caesaris.* Bvrer. Editor Basil. male, *paratus.*

Sed pax circa Brundusium. Exempl. vetus habet: *sed pax contra Brundisium.* Bvrer. Ego praefero Rhenani correctionem, *circa.* Dio Cass. XLVIII, p. 547: Συνθέμενοι οὖν ταῦτ' ἐν τοῖς στρα-

Per quae tempora Rufi Salvidieni scelesta consilia patefacta sunt. Qui natus obscurissimis initiis, parum habebat summa accepisse, et proximus a Cn. Pompeio, ipsoque Caesare ex equestri ordine Cos. creatus esse, nisi in id ascendisset, e quo infra se et Caesarem videret et remp.

77. Tum expostulante consensu populi, quem gravis urebat infesto mari annona, cum Pompeio quoque circa Misenum pax inita: qui haud absurdo, cum in navi Caesaremque et Antonium coena exciperet, dixit: in Carinis suis se coenam dare; referens hoc dictum ad

τενίδοις τοῖς περὶ τὸ Βρεντέσιον. *Circa* et *contra* centies confunduntur. Vide Interpretes ad h. l. et Drakenborch. ad Liv. XXXVII, 15.

Rufi Salvidieni. Edit. pr. *Ruffi Salv.*

Parum habebat summa accepisse. Ex Sallustio Iug. 31: *haec talia facinora impune suscepisse, parum habuere;* ubi vide Cortium.

Summam accepisse. Alias, *summum.* RHENAN. Bene Acidalius pro *summam acc.* quod est in edit. pr. scripsit: *summa accepisse*, ut II, 61: *nura ausus, ac summa consecutus.* Aliorum dubitationibus satisfecit Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 62.

Ex equestris ordinis Cos. Exempl. vetustum habet: *ex equestri ordinis Cons.* etc. BVRER. Editor Basil. recte scripsit: *ex equestri ordine*, quod explicat Dio Cassius, a Lipsio laudatus, XLVIII, p. 550: ἐς τοσοῦτον δὲ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος προήχθη, ὥστε αὐτόν τε ὕπατον, μηδὲ βουλεύοντα, ἀποδειχθῆναι. Brutus quidem Ep. 16, de Salvidieno, tanquam de senatore, loquitur. Sed hinc etiam Cl. Marklandus Animadvers. in Ciceronem anglice scriptis, p. 166, non dubium argumentum, quo illarum epistolarum fidem convelleret, cepit.

Ni simul ascendisset, e quo infra se. Exemplar vetustum sic habet: *nisi in his ascendisset equo infra se* etc. Legendum suspicor: *nisi in iis ascendisset quo infra se* etc. BVRER. Editor Basil. editionis primae scripturam, *ne simul ascendisset, e quo infra se*, sic mutavit: *ni simul ascendisset, aeque infra se.* Verum vidit Puteanus: *nisi in id ascendisset, e quo infra se* etc. II, 15, ex emendatione nostra: *quae per eos in id ipsum pervenisset fastigium, ex quo homines eiusdem et gentis et sanguinis, ut externos alienosque, fastidire posset.*

Infra se — videret. Id est, despiceret. Seneca Thyest. 365: *Qui, tuto positus loco, Infra se videt omnia.*

Haud absurde. Alias, *absurde.* RHENAN. II, 83: *haud absurde Coponius inquit.* Ex Sallustio Catil. 25: *ingenium eius haud absurdum;* unde etiam hanc formulam duxit Tacitus Ann. XIII, 45.

In Carinis suis se coenam dare. Venustum iocum eodem modo refert Aurel. Victor de Vir. Ill. 84: *Pace facta epulatus in navi cum Antonio et Caesare, non invenuste ait: Hae sunt meae Carinae; quia Romae in Carinis domum eius Antonius tenebat;* item Dio Cass. XLVIII, p. 555: ἐπειδὴ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ τὴν πατρῴαν τὴν ἐν ταῖς

loci nomen, in quo paterna domus ab Antonio possidebatur. In hoc pacis foedere placuit, Siciliam Achaiamque Pompeio concedere. In quo tamen animus inquies manere non potuit. Id unum tantummodo salutare (adventu suo) patriae attulit, quod omnibus proscriptis, aliisque, qui ad eum ex diversis causis fugerant, reditum salutemque pactus est. Quae res et alios clarissimos viros, et Neronem Claudium, et M. Silanum, Sentiumque Saturninum, et Aruntium, ac Titium restituit reip. Statium autem Murcum, qui adventu suo classisque celeberrimae vires eius duplicaverat, insimulatum falsis criminationibus, quia talem virum collegam officii Mena et Menecrates fastidierant, Pompeius in Sicilia interfecerat.

Καρίναις κατεῖχε, — ἀποσκώψας τρόπον τινὰ ἥδιστον· ἐν ταῖς Καρίναις αὐτοὺς ἑστιᾶν ἔφη. At Plutarchus Anton. p. 930 B, quod in hoc dicto acutum et facetum est, male narrando frigidum et plebeium fecit: ἐρομένου δὲ αὐτὸν Ἀντωνίου, ποῦ δειπνήσουσιν, ἐνταῦθα, ἔφη, δείξας τὴν στρατηγίδα ναῦν οὖσαν ἑξήρη· πατρῷος γὰρ οἶκος αὕτη Πομπηΐῳ λέλειπται. Nimirum graecus homo vim ambigui, quod est in latina voce *carinae*, non satis cepit, ut Fabricius etiam iudicat ad Dionem l. c. *Suas Carinas* Pompeius dixit, quod eius aedes paternae pars essent Carinarum. Quam pronominis potestatem, hoc loco non praetermisso, explicat Gronovius ad Plin. H. N. XXXI, 2.

Adventu suo. Quo adventu? Neque enim Pompeius in patriam venit. Suspecta sibi haec verba esse, in libri margine notaverat Oudendorpius. Ego non dubito, quin delenda sint. Scilicet hic quoque accidit, quod mille aliis locis, ut librarius temere aberraret ad verba sequentia, *adventu suo, classisque celeberrimae*, et mox, errore animadverso, rediret quidem, quo oportebat, sed tamen perperam scripta, ne codex litura foedaretur, relinqueret. In tanta rei perspicuitate haec verba uncis inclusi.

Et M. Syllanum, Sentiumque Saturninum. Exemplar vetustum sic habet: *et M. Silanum Sentium Q. Saturninum et Atruncium ac Titium.* Vide, an legendum sit: *et Atruncium Actilium*; nam e codice vetusto nihil certi coniici potuit. Burer. Rhenanus edidit: *et M. Syllanum, Sentiumque Saturninum, et Atruntium ac Titium restituit reip.* Editor Basil. optime reposuit *Aruntium*: at pessime Iunta pro *ac Titium*, *Actium*; cuius error in plures editiones propagatus est. De M. Titio accurate Norisius ad Cenotaph. Pisan. Diss. II, 16, §. 9.

Statium. Edil. pr. *Staium*, ut supra.

Et Menocres. Alias, *Menecrates.* Rhenan. Exempl. vetustum habet: *et Menotrades.* Burer.

78. Hoc tractu temporum Octaviam, sororem Caesaris, M. Antonius duxit uxorem. Redierat Pompeius in Siciliam, Antonius in transmarinas provincias: quas magnis momentis Labienus, ex Brutianis castris pro-

Quas magnis momentis concusserat. Acidalius ad h. l. et Schulting. ad Quinctilian. Decl. XIV, 12, *momentis* explicant motibus, Burmannus proeliorum eventibus, qui efficerent, ut Labienus superior fieret. Enimvero tam insolens vocis notio idoneis exemplis confirmanda erat. Nunc nihil, nisi quod alienum sit, affertur. Velleius autem, ut ego arbitror, non explicandus est, sed corrigendus. Num scribendum? *quas magnis emolumentis — concusserat.* Vox *emolumentum* ex iis est, in quibus saepe haeserint viri eruditi, etiam Burmannus, illam explanare conatus, ad Vellei. I, 17. *Emolimentum* sive *emolumentum*, ab *emoliri* derivatum, primum significat molitionem difficilis rei, atque adeo ipsam difficultatem, ut apud Caesarem de B. G. I, 34; deinde id, quod emoliendo efficitur, effectum, profectum, efficaciam. Quam potestatem, age, exemplis planam faciamus, ipsumque Velleium vocis, qua delectatus est, interpretem adhibeamus. I, 17: *congregatio ingeniorum et in studium par, et idem emolumentum.* Hoc I, 16 aliis verbis ita exprimit: *clari operis capacia ingenia in similitudinem et temporum et profectuum semetipsa ab aliis separaverunt.* Vt hoc loco *emolumentum* et *profectum*, sic alibi *emolumentum* et *effectum*, tanquam vocabula eandem rem significantia, inter se permutat. II, 105: *Anni eius aestiva, usque in mensem Decembrem perducta, immanis emolumentum fecere victoriae.* II, 114: *Hiems emolumentum patrati belli contulit.* II, 115: *Illa aestas maximi belli consummavit effectus.* Iustin. IX, 1: *Ad cuius belli emolumentum egregie pertinere ratus.* Plinius H. N. XVIII, 4: *Et nos miramur ergastulorum non eadem emolumenta esse, quae fuerint imperatorum?* XXVIII, 14: *Si et coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat.* Gellius X, 22: *qui emolumenta verae philosophiae ignorant.* XI, 13: *quae vis, quodve emolumentum eius sententiae foret;* pro quo mox dicit, *quid efficiant verba haec;* ubi vide Gronovium vocis vim breviter quidem, sed docte declarantem, XIII, 8: *quod mores et emolumenta philosophiae in linguae verborumque artes converterent.* Imp. Antoninus L. 2, Cod. de Execut. rei indic. *Rem iudicatam praeses provinciae, etiam pignoribus captis ac distractis, ad emolumentum perduci iubebit,* pro quo idem Imp. L. 3, eod. dicit: *res ad effectum perducatur.* Quod ad vocis orthographiam attinet, Gesnerus Thes. L. L. scribi vult *emolimentum.* Sed forte utraque scribendi ratio usitata fuit, ut in *monumentum* et *monimentum.* Nostri quidem libri satis constanter habent *emolumentum.* Haec scripseram, cum, iterum locum considerans diligentius, notionem vocis, modo explicatam, non satis verbo *concusserat* convenire sentio. Praeferam igitur, ut simplicius et verius: *quas magnis molimentis — concusserat.* Sisenna apud Non. Marcell. p. 142: *Contra magno cum molimento ac perpetuo sono procedunt.* Seneca Cons. ad Marc. 11: *Numquid ut corpus concidat, res magni molimenti est?*

fectus ad Parthos, producto eorum exercitu in Syriam, interfectoque legato Antonii concusserat: qui virtute et ductu Ventidii una cum Parthorum copiis, celeberrimoque iuvenum Pacoro, regis filio, extinctus est. Interim Caesar per haec tempora, ne, res disciplinae inimicissima, otium corrumperet militem, crebris in Illyrico Delmatiaque expeditionibus, patientia periculorum, bellique experientia durabat exercitum. Eadem tempestate Calvinus Domitius, cum ex consulatu obtineret Hispaniam, gravissimi, comparandique antiquis, exempli auctor fuit. Quippe primipili centurionem nomine Vibillium, ob turpem ex acie fugam, fusti percussit.

79. Crescente in dies et classe et fama Pompeii, Caesar molem belli eius suscipere statuit. Aedificandis navibus, contrahendoque militi ac remigi, navalibusque adsuescendo certaminibus atque exercitationibus, praefectus est M. Agrippa, virtutis nobilissimae, labore,

Producto eorum exercitu. I. Arntzen. ad Aurel. Victor. de Vir. Ill. cap. 2, malit *perducto*. Recte. De horum verborum discrimine vide ad II, 106.

Legato Antonii. L. Decidio Saxa. Acron ad Horat. III, Carm. 6, 9: *Bis autem Parthos victoriam retulisse dixit, quia et ante Crassum, et post Decium Sextum cum exercitibus suis occiderunt.* Paulo rectius Scholiastes Cruquianus: *post Didium Saxam legatum Antonii cum exercitu ceciderunt.* Scribendum: *Decidium Saxam.* Reliqua de eo dedit Norisius ad Cenotaph. Pisan. Diss. II, 16, §. 5.

Celeberrimoque iuvenum. Saepe animus tentatus est, ut legerem: *acerrimoque iuvenum.* Livius XXXVII, 7: *Ti. Sempronius Gracchus, longe tum acerrimus iuvenum.* Florus IV, 4, 1: *contra adoptionem acerrimi iuvenis susceperat bellum.* Sed, quoniam *celeber* inter voces est Valleio inprimis frequentatas, nihil affirmare audeo.

Comparandique antiquis exempli. Plinius VII, Ep. 33: *cui seculo exemplum simile antiquis contigisset.* Vellei. II, 92: *Quod ego factum cuilibet veterum consulum gloriae comparandum reor.*

Nomine Iubillium. Exempl. vetustum habet: *nomine Vibillium*. BVRER.

Fuste percussit. Exempl. vetustum: *fusti percussit.* BVRER. In altero editionis primae exemplo legitur *fuste*, in altero *fusti*. Similem in una eademque editione varietatem iam notavimus ad II, 67.

Contrahendoque militi ac remigi. Sic Editor Basil. correxit scripturam edit. pr. *contrahendoque milite ac remige.*

Virtutis nobilissimae. Repone: *vir virtutis nobilissimae.* Nullum vitii ge-

vigilia, periculo invictus, parendique, sed uni, scientissimus, aliis sane imperandi cupidus, et per omnia extra dilationes positus, consultisque facta coniungens. Hic in Averno ac Lucrino lacu speciosissima classe fabricata, cotidianis exercitationibus militem remigemque ad summam et militaris et maritimae rei perduxit scientiam. Hac classi Caesar, cum prius despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Liviam, auspicatis reip. ominibus, duxisset eam uxorem, Pompeio, Siciliaeque bellum intulit. Sed virum humana ope invictum, graviter eo tempore fortuna concussit. Quippe longe maiorem partem classis circa Veliam, Palinurique promontorium, adorta vis Africi laceravit ac distulit. Ea patrando bello mora fuit, quod postea dubia et interdum ancipiti fortuna gestum est. Nam et classis eodem loco vexata est tempestate, et ut navali primo proelio apud Mylas ductu Agrippae pugnatum prospere; ita inopinato classis adventu, gravis sub ipsius Caesaris oculis circa Tauromenium accepta clades: neque ab ipso periculum abfuit. Legiones, quae cum Cornificio erant legato Caesaris, expositae in terra, pene a Pompeio

nus in Velleio frequentius. Contrario errore II, 44, *viri viribus* pro *viribus*.

Parendique, sed uni, scientissimus. Convenit Dio Cass. LIV, p. 759: *ὅσον τι γὰρ τοὺς ἄλλους ἀρετῇ κατεκράτει, τοσοῦτον ἐκείνου ἐθελοντὴς ἡττᾶτο.*

Consultisque facta coniungens. Imitatur, ut solet, notissima illa Sallustiana Catil. 1: *Nam et prius, quam incipias, consulto: et, ubi consulueris, mature facto opus est;* ubi vide Interpretes. Eadem loquendi forma repetitur locis ab Acidalio indicatis, II, 110, 118.

Hac classi. Vascosanus et Editor Basil. *Hac classe.*

Duxisset eam uxorem. Pronomen *eam* non debebat viros doctos offendere, quod sexcentis locis abundare, post toties repetitas Criticorum admonitiones, nemo nescit. Terent. Eun. V, 4, 6: *virginem, quam amabat, eam confeci sine molestia.* Vide Interpretes ad Liv. XXV, 27.

Inopinato classis adventu. Revoca vocem elapsam: *inopinato classis adversae adventu.* Omissum est *adversae* ob similes fere syllabas in *adventu.* Idem etiam Heinsio in mentem venisse video.

oppressae sunt. Sed ancipitis fortuna temporis matura virtute correcta. Explicatis quippe utriusque partis classibus, pene omnibus exutus navibus Pompeius Asiam fuga petivit, iussuque M. Antonii, cuius opem petierat, dum inter ducem et supplicem tumultuatur, et nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, a Titio iugulatus est. Cui in tantum duravit hoc facinore contractum odium, ut mox ludos in theatro Pompeii faciens, execratione populi, spectaculo, quod praebebat, pelleretur.

80. Acciverat, gerens contra Pompeium bellum, ex Africa Caesar Lepidum cum XII semiplenis legionibus. Hic vir omnium vanissimus, neque ulla virtute tam longam fortunae indulgentiam meritus, exercitum Pompeii, quia propior fuerat, sequentem non ipsius, sed Caesaris auctoritatem ac fidem, sibi iunxerat: inflatusque amplius XX legionum numero, in id furoris processerat, ut inutilis in aliena victoria comes, quam diu

Sed ancipitis fortuna temporis etc. Malim: *Sed ancipitis fortuna temporis mature virtute correcta;* quamvis vulgatum non damnem ob II, 125: *Sed haec omnia veteris imperatoris maturitas brevi sopiit ac sustulit.* Locutio *fortunam corrigere* sumta est a Sallustio Iug. 94: *Sic forte correcta Marii temeritas.*

Asiam fuga petivit. Livius Ep. 129: *Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit.* Sed ibi quoque legendum: *in Asiam profugit*, ut Livius cum aliis scriptoribus, quos Drakenborchius laudat, consentiat.

Dum inter ducem et supplicem tumultuatur. Exquisite pro, dum per animi perturbationem inter ducem et supplicem fluctuat, ut Seneca Ep. 4 loquitur, dum incertus est, ducem agat, an supplicem. *Tumultus* saepe dicitur de animi aestu. Horatius II, Carm. 16, 10: *neque consularis Summovet lictor miseros tumultus Mentis.* Seneca Pater Contr. IV, p. 289: *confusum adolescentem subita, et tanto tumultu parum sibi constitisse.* Seneca Filius Oedip. 328: *Quid fari queam Inter tumultus mentis attonitae vagus?* Sil. Ital. X, 373: *Quos inter motus animi, ennosque tumultus;* ubi vide Drakenborch. Boëthius de Consol. philos. I, p. 952: *quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diversumque te dolor, ira, moeror distrahunt.* Eandem animi agitationem sic expressit Sallustius Iug. 25: *metu atque lubidine diversus agitabatur.*

Vt inutilis alienae victoriae comes. Exempl. vetustum habet: *ut inutilis in alienne victariae comes.* Suspicor legendum: *ut inutilis in aliena victoria*

moratus erat, dissidendo in consiliis Caesari, et semper diversa his, quae aliis placebant, dicendo, totam victoriam ut suam interpretaretur, audebatque denunciare Caesari, excederet Sicilia. Non ab Scipionibus aliisque veteribus romanorum ducum quicquam ausum patratumque fortius, quam tunc a Caesare. Quippe cum inermis et lacernatus esset, praeter nomen nihil trahens, ingressus castra Lepidi, evitatis, quae iussu hominis pravissimi tela in eum acta erant, cum lacerna eius perforata esset lancea, aquilam legionis rapere ausus est. Scires quid interesset inter duces. Armati inermem se-

comes etc. BVRER. Heinsius *in* cum Rhenano tollit. Ego Burerium sequor.

Dissidendo in consiliis Caesaris. Acidalius pro *Caesaris*, quod edit. pr. habet, recte scribit *Caesari*: quod recepi.

Tutam victoriam. Exempl. vetus habet: *totam victoriam*. BVRER.

Totam victoriam ut suam interpretaretur. Edit. pr. *interpretabatur*, quod Editor Basil. correxit. Forte etiam scrib. *auderetque* pro *audebatque*.

Scipionibus. Respicit periculosum Scipionis Africani iter, cum duabus tantum quinqueremibus ad Syphacem susceptum, de quo Livius XXVIII, 17.

Veteribus Romanorum ducum. Graeci, etiam in prosa oratione, praesertim ubi res aliqua in varias formas dividitur, adiectivis genitivos substantivorum iungunt: de qua constructione vide T. Hemsterhusium ad Lucian. Timon. p. 117. Hanc rationem Latini interdum sequuntur, frequentius tamen poëtae, quam solutae orationis scriptores. Sallust. Catil. 53, *effoetae parentum*; ut quidem locum vexatum exposuit Cortius. Plinius H. N. VIII, 48: *lanarum nigrae*. XI, 50: *canum degeneres*. Florus III, 2, 4: *impiger fluminum*. Aurel. Victor. Epit. 48: *benigni principum*. Arnobius V, p. 160: *intestes sacerdotum*. Sed hunc graecismum viri docti satis illustrarunt, quamvis saepe aliena admiscentes, velut Burmannus ad h. l. affert *quorum pleraque*, et Drakenborch. ad Liv. XXX, 9, *ultimos militum*: quorum diversa est ratio.

Tela in eum acta erant. Male Editor Basil. *acta* in *iacta* mutavit. Nam *agere tela* non minus recte dicitur, quam *adigere*. Scribon. Larg. 201: *quum vulnus ita actum est, ut os laedatur, vel frangatur*. Sil. Ital. XII. 240: *Et fugientis agit costis penetrabile telum*. Forte haec forma reddenda Ciceroni pro Quint. 2: *Cum etiam telum adversarius nullum iecerit*; ubi cum MSS. et Edd. veteres, teste Cl. Ernesto, pro *iecerit* habeant *legerit*, a Cicerone *egerit* profectum videri possit. Ita *actus* pro iactus, vel ictus. Statius Theb. II, 9: *capulo nam largius illi Transabiit costas cognatis actibus ensis*. Sic legendum esse, non *ictibus*, manifestum est ex imitatione Virgilii Aen. IX, 431: *sed viribus ensis adactus Transabiit costas*. Plura Gronovius ad Senec. Agam. 432, et Interpretes ad h. l.

cuti sunt; decimoque anno, quam ad in dissimillimam vita sua potentiam pervenerat Lepidus, et a militibus, et a fortuna desertus, pulloque velatus amiculo, inter ultimam confluentium ad Caesarem turbam latens, genibus eius advolutus est. Vita rerumque suarum dominium concessa ei sunt: spoliata, quam tueri non poterat, dignitas.

81. Subita deinde exercitus seditio (qui plerumque contemplatus frequentiam suam, a disciplina desciscit; et quod cogere se putat posse, rogare non sustinet) partim severitate, partim liberalitate discussa principis. Speciosumque per id tempus adiectum supplementum Campanae coloniae. Eius relicti erant publici: pro his

Ad in dissimillimam vita sua potentiam. Alias, *vitae suae.* RHENAN. Alias sic legitur: *quam ad in (diis simillima vita) potentiam pervenerat.* Nunc videat lector, utra lectio rectius legatur. BVRER. Apparet, dubiam fuisse veteris codicis scripturam, quam aliter legerit Rhenanus, aliter Burerius. Iunta edidit: *ad indissimillimam vitae suae potentiam.* Melius, abiecto *in*, Vascosanus et Editor Basil. *ad dissimillimam vitae suae potentiam.* Sic. II, 41: *dissimilemque fortunae suae indutus habitum.* Sed ne hoc quidem animum explet. Lege quam proxime ad depravatae scripturae vestigia: *ad indignissimam vita sua potentiam;* id est, ad potentiam, quae eius vitam non decebat. Cicero in Pison. 23: *L. Flaccus, vir tua legatione indignissimus.* Iustin. XI, 15: *tum indignam illo fastigio mortem lacrimis prosecutus est.* Sed ipse Velleius II, 91, omnium optime emendationem nostram confirmat: *mortem dignissimam vita sua obiit.*

Inter ultimam — turbam latens. Seneca Thyest. 133: *liceat in media mihi Latere turba.*

Quam tueri non poterat. Exempl. vetustum habet: *quam intueri non poterat.* BVRER. Rhenanus *in*, quod ex praecedenti litera *m* natum est, iure delevit.

Qui plerumque contemplatus frequentiam suam. Hoc loco usi sunt, illam militum consuetudinem illustrantes, Lipsius ad Tacit. Ann. I, 25, et Gronov. Observ. III, 10, p. 119.

Eius relicti erant publici. Editor Basil. vocem *relicti* non intelligens, *reditus* a Velleio scriptum putabat. Lipsius etiam, quanquam sententiam pulchre vidit, tamen in hac voce haesit. At vero Mazochius de Campan. Amphitheatr. p. 39, et Wesselingius Observ. II, 20, recte docuerunt, *relicta* in re agraria dici non assignata, non divisa, quae communi coloniae servirent. In *relicti* viri docti intelligunt *agri.* Quae ellipsis cum durior et sine exemplo sit, malim plene legere: *Agri eius relicti erant publici.* Ac facile ultima vocis *coloniae* syllaba *agri* intercipere potuit. Mazochius l. c. p. 62, pro *publici* mallet *plurimi.* Sed nihil opus

longe uberiores reditus duodecies HS. in Creta insula redditi, et aqua promissa, quae hodieque singulare et salubritatis instar et amoenitatis ornamentum est. Insigne coronae classicae, quo nemo unquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa singulari virtute meruit. Victor deinde Caesar reversus in urbem, contractas emptionibus complures domos per procuratores, quo laxior fieret ipsius, publicis se usibus destinare professus est: templumque Apollinis, et circa porticus facturum promisit, quod ab eo singulari extructum munificentia est.

82. Qua aestate Caesar tam prospere Libium in Sici-

est mutatione: nec ipse multum coniecturae tribuit.

In Creta insula. Nominatim in regione Cnosia, ut tradit Dio Cass. XLIX. p. 579; ubi vide Fabric. Italicis autem populis possessiones non modo in regionibus, quas incolebant, sed etiam in remotissimis datas esse, docet Is. Casaubonus ad Sueton. Aug. 46, quem Interpretes ad h. l. et Mazochius l. c. p. 61, compilarunt.

Et aqua promissa. Iac. Martorellus de Theca Calamar. p. 543, *promissa* ex prima verbi significatione interpretatur procul missa, longius prolata. Sed quis unquam *aquam promittere* hoc sensu dixit? Trahit ille quidem ad hanc potestatem verba inscriptionis apud Gruterum p. 163, 9: *opus pilarum vi maris collapsum, a divo patre suo promissum, restituit.* Sed hoc quam ineptum sit, disputare nihil attinet. Rectius igitur Heinsius, cui illam verbi vim satis notam fuisse, ex eius Notis ad Sil. It. III, 534, intelligitur, hoc loco scribendum censuit: *et aqua permissa.* Gellius VII, 20: *ob aquam a Nolanis sibi non permissam.* Ceterum hanc *aquam Iuliam* Campaniae, cave, confundas cum *aqua Iulia* urbis Romae, de qua Frontin. de Aquaeduct. p. 40, et ibi Polenus, ut nonnullos fecisse video.

Quo nemo unquam Romanorum donatus erat. Vide Dukerum ad Liv. Ep. 129. Si certis testimoniis probari posset, quod Oudendorp. ad Sueton. Aug. 25, suspicatur, aliam fuisse coronam navalem vulgarem, aliam classicam Agrippae datam, omnis hac de re pugna inter veteres scriptores esset sublata.

Templumque Apollinis. Editor Basil. sine causa, *Apollini.*

Libium. Alias, *Lepidum.* RHENAN. Rhenanus ambiguitate vocis *alias*, qua coniecturas suas, non veteris codicis lectionem, significare solet, viros doctos induxit, ut nubem pro Iunone, id est, scripturam *Lepidum* pro sincera et e codice ducta amplecterentur. Ego, cum saepe locum conclamatum, nullo emolumento, in omnes partes versassem, tandem vi sententiae et orationis Velleianae indole ad veram sum Velleioque dignam lectionem deductus. Lege: *Qua aestate Caesar tam prospere sepelivit in Sicilia bellum, for-*

lia bene fortuna in Caesare et rep. militavit ad Orientem. Quippe Antonius cum XIII legionibus ingressus Armeniam, ac deinde Mediam, et per eas regiones Parthos petens, habuit regem eorum obvium. Primoque duas legiones, cum omnibus impedimentis tormentisque et Statiano legato amisit; mox saepius ipse, cum summo totius exercitus discrimine, ea adiit pericula, quibus servari se posse desperaverat; amissaque non minus quarta parte militum, captivi cuiusdam, sed romani, consilio ac fide servatus. Qui clade Crassiani exercitus captus, cum fortunam, non animum mutasset, accessit nocte ad stationem romanam, praedixitque, ne destinatum iter peterent, sed diverso sylvestrique perva-

tuna in Caesare et rep. mutavit ad Orientem. Sepelire bellum est extinguere, finire. II, 75 : *Bellum adventu Caesaris sepultum atque discussum est.* 89: *Finita vicesimo anno bella civilia, sepulta externa.* 90: *Sepultis bellis civilibus.* 129: *Magni etiam terroris bellum Africum consiliis eius brevi sepultum est.* Valer. Max. VI, 9, 5: *quo minus virtute civile bellum ingenti motu oriens sepeliret. In Caesare et rep.* ponitur pro, in Caesarem et remp., vel erga Caesarem et remp., modo loquendi Velleiano, de quo diximus ad I. 12, p. 28, et II, 46, p. 128. Mox *fortuna militat in Caesarem* insolens orationis forma est, et vix in poeta ferenda. At *fortuna mutavit* exquisite dicitur pro fortuna mutata est. Livius XXIX, 3: *tantum fortunam mutasse, ut, qui modo ipsi exercitum* etc. *Mutare* passiva significatione Velleius dixit, Sallustium suum imitatus, Iug. 38, ubi vide Cortium. Aliorum exempla plena manu dederunt Iuretus ad Ambros. adversus Symmach. p. 330, et Dukerus ad Liv. II, 52. Ceterum hic locus comparandus cum altero II, 97: *Dum in hac parte imperii omnia geruntur prosperrime, accepta in Germania clades sub legato M. Lollio.*

Cum XIII *legionibus.* Alii scriptores, *cum* XVI *legionibus.* Quem numerum in Velleio reponi vult Freinshem. ad Flor. IV, 10, 10.

Ingressus Armeniam. Sic cum Editore Basil. scripsimus. Edit. pr. *egressus Armeniam.*

Servatus. Editor Basil. *est servatus.* Sed aliis etiam locis *est*, ubi esse debebat, omissum, ab auctore, nescio, an librariis, e. g. II, 55, 76 etc.

Cum fortunam, non animum mutasset. Exempl. vetustum habet: *cum fortuna non animum mutasset.* BVRER. Secuti sumus Rhenani correctionem, multo elegantiorem veteris codicis scriptura. Eadem forma Sallust. Fragm. p. 999: *Malae, secundaeque res, opes, non ingenium, mihi mutabant.*

Ne destinatum iter peterent. Proba locutio, *iter petere.* Cicero pro Plancio 40: *iter a Vibone Brundisium terra petere contendi;* ubi Ernestus meus

derent. Hoc M. Antonio atque illius legionibus saluti fuit: de quibus tamen totoque exercitu haud minus pars quarta, ut praediximus, militum; calonum, servitiique desiderata tertia est; impedimentorum vix ulla superfuit. Hanc tamen Antonius fugam suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat. Qui tertia aestate reversus in Armeniam, regem eius Artavasden, fraude deceptum, catenis, sed, ne quid honori deesset, aureis vinxit. Crescente deinde et amoris in Cleopatram incendio, et vitiorum, quae semper facultatibus licentiaque et assentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriae inferre constituit; cum ante, novum se Liberum Patrem appellari iussis-

quaerit: *iter terra petere aliquo*, qualis forma dicendi? At sic locutus est Ovidius III, ex P. 2, 79: *Quove parum fausta puppe petistis iter?* Livius XLIV, 2: *quod iter petiturus esset ignarus*; qui eodem cap. etiam dixit *viam petere*, ubi plura Gronov. et Drakenborch.

Hoc M. Antonio, atque illius legionibus. Editio pr. *Hoc M. Antonio acto, illis legionibus.* Pro *acto* Editor Basil. scripsit *atque*, pro *illis* Vossius *illius*. Vtrumque recepimus.

Hanc tamen Antonius fugam suam etc. Ob oculos habuit Sallustium, a Grutero laudatum, Iug. 98: *ipsi duces feroces, quia non fugerent, pro victoribus agere*; ubi vide Wassium.

Novum se Liberum Patrem appellari. Turpem consuetudinem, quae hominibus Deorum nomina tribueret, superbia peperit, Graecorum adulatio confirmavit. Antiquissimum eius rei exemplum est apud Apollodorum I, 7, p. 25: ὁ μὲν γὰρ Κήϋξ τὴν γυναῖκα προσεῖπεν Ἥραν, ἡ δὲ τὸν ἄνδρα Δία. Eadem narrat Eustathius ad Il. I, p. 776. Athenienses, sive per adulationem, sive per iocum, Periclem *Olimpium*, Aspasiam *Iunonem* vocarunt. Scholiastes Platonis ineditus ad Menex. p. 413 E. ὁ δὲ Κρατῖνος Ἀσπασίαν καὶ Ἥραν καλεῖ, ἴσως ὅτι καὶ Περικλῆς Ὀλύμπιος προσηγορεύετο. Iidem, teste Posidonio apud Athen. V, p. 212 D. Mithridaten νέου Διονύσου nomine ornarunt. Vide Wesseling. ad Diodor. Sic. Excerpt. p. 613. At semetipsos adulandi impudentia superarunt, Demetrium Poliorceten, ut Demochares apud Athen. VI, p. 253 C. narrat, μόνον θεὸν ἀληθινὸν dicentes. Haec adulatio a Graecis transiit ad Alexandrinos et Romanos; sed nunquam magis se profudit, quam tempore Imperatorum Romanorum, ut ex multis lapidibus et numis, in quibus imperatores titulo *novi Iovis*, *Martis*, *Liberi Patris*, etc. celebrantur, apparet. De Caligula Athenaeus IV, p. 148 D. οὐ μόνον ὠνομάζετο νέος Διόνυσος, ἀλλὰ καὶ τὴν Διονυσιακὴν πᾶσαν ἐσθῆτα [illegible] στολὴν [illegible]. Ex quo profecit Eustathius ad Homer. l. c. Lapis apud Gorium Inscript. Florent. T. I, p. 22: ἀρχιερεὺς Μάρκου Αὐρηλίου Ἀντωνίνου [illegible] τοῦ νέου Διονύσου. Adde Tristanum Comm. Histor. T. I, p. 715, et Murator. Inscript. p. 219, 4; 221, 8; 236, 2. Similiter Imperato-

set, cum redimitus hederis, coronaque velatus aurea,

rum uxores *novae Vestae*, *Iunonis*, *Cereris*, *Veneris*, *Dianae*, etc. nomen ferunt. Lapis apud Maffeium Mus. Veron. p. 475: *Iunoni Faustinae Augustae sacrum*. Marmor Oxon. n. 46, p. 76: Ἰουλίαν σεβαστὴν, Ἑστίαν, νέαν Δήμητρα. Museum Florent. T. VI, p. 43: *Pro salute Iuliae Augustae, matris Aug. et castrorum*, *Cereris novae*. Appulei. Met. IV, p. 314: *cum novam me Venerem ore consono nuncuparent*. Vide, praeter Interpretes ad h. l. Fabrettum de Col. Traian. p. 250; Cuperum ad Marmor. antiq. p. 263; et Gorium Praef. ad Columbar. libert. Liviae, p. 23. Nec tamen reginae *novae Deae* appellatae sunt exemplo Dearum, ut Burmannus putat ad Ovid. Ep. XVI, 332. Nam νέῃ Δηοῖ, quam laudat ex Inscriptione Regillae, non est Proserpina, sed Sabina, Hadriani uxor, ut Spanhem. ad Callim. H. in Cer. 133, demonstravit. Principum autem vanitas sibi maxime in Liberi Patris nomine placebat, ut, quod bene vidit Plutarchus Demetr. p. 889 F. sese tam terribiles in bello, quam amabiles in pace significarent. Ceterum Antonii insaniam, praeter Velleium, notarunt Socrates Rhodius apud Athen. IV, p. 148 B; Eustath. ad Homer. l. c. et alii, quos laudat Fabricius ad Dion. Cass. XLVIII, p. 655, et L, p. 607.

Coronaque velatus aurea. Si coronam hederaceam gessit, auream quomodo gerere potuerit, non intelligo. Erunt fortasse, qui verba, *redimitus hederis*, non de corona, sed de *redimiculo* accipiant, quod inter Bacchi ornamenta refertur in lapide apud Gruter. p. 67, 2: *T. Vibius Zoticus*, *VIvir Augustalis*, *Liberum Patrem cum redimiculo aurific. et thyrso*, *et cantharo* etc. *poni iussit*. Lucianus Baccho p. 76: βοτρύοις ἐστεφανωμένον, μίτρᾳ τὴν κόμην ἀναδεδεμένον, ἐν πορφυρίδι, καὶ χρυσῇ ἐμβάδι. Sed hoc si concedam, illud quaero, quis unquam in prosa oratione *corona velari* pro coronari dixerit? Ne multa; sine ulla dubitatione legendum: *crocotaque velatus aurea*. *Crocotam* Baccho propriam fuisse, multis exemplis intelligitur. Aristophanes Ran. 46: Ὁρῶν λεοντῆν ἐπὶ κροκωτῷ κειμένην. ubi Scholiast. κροκωτὸς, Διονυσιακὸν φόρημα. Eodem respicit Pollux IV, 117: ὁ δὲ κροκωτὸς, ἱμάτιον. Διόνυσος δὲ καὶ τούτῳ ἐχρῆτο. Callixenus Rhodius apud Athen. V, p. 198 D. ἄγαλμα Διονύσου δεκάπηχυ, — χιτῶνα πορφυροῦν ἔχον διάπεζον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ κροκωτὸν διαφανῆ. Cui loco similis est ille Plinii H. N. XXXVI, 5, p. 728: *ex quibus unus Liberum Patrem palla velatum Veneris praefert*; ubi *palla* est *crocota*. Eadem veste utebantur Bacchi comites, bacchantes, et οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνῖται, sive histriones. Lucian. l. c. de Sileno: νάρθηκι ἐπερειδόμενον, ἐπ' ὄνου τὰ πολλὰ ἐποχούμενον, ἐν κροκωτῷ. Philostrat. de Vita Apollon. IV, 21, p. 159, de Atheniensibus Dionysia agitantibus: κροκωτοὶ δὲ ὑμῖν, καὶ ἁλουργίαι, καὶ κροκοβαφία τοιαύτη πόθεν; item saltantes. Duris Samius apud Athen. IV, p. 155 C. καὶ ἐνδυόμενον αὐτὸν κροκωτὸν, καὶ ὑποδούμενον Σικυώνια, δεικηλίζειν ὀρχούμενον. Polyaenus V, 3, 3: κροκωτὸν ἐνδὺς Ταραντῖνον, περιβαλλόμενος ηὔλησεν, ἐκιθάρισεν, ὠρχήσατο, ubi verbum ἐνδὺς, quod e glossa in textum venit, expungendum videtur. Vide Perizon. ad Aelian. V. H. VII, 9, et Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. 83. *Crocota et corona* etiam confunduntur in Virgilii Cir. 252, ubi Ios. Scaliger verissime legit: *Quae prius in tenui*

et thyrsum tenens, cothurnisque succinctus, curru, velut Liber Pater, vectus esset Alexandriae.

83. Inter hunc apparatum belli, Plancus non iudicio recta legendi, neque amore reip. aut Caesaris (quippe haec semper impugnabat) sed morbo proditor, cum fuisset humillimus assentator reginae, et infra servos cliens, cum Antonii librarius, cum obscoenissimarum rerum et auctor et minister, cum in omnia et in omnibus venalis, cum ceruleatus et nudus, caputque redimitus arundine, et caudam trahens, genibus innixus,

steterat succincta crocota, pro vulgata scriptura: *Quae prius in tenui steterat succinta corona*. Hanc lectionem postulat adiunctum *tenui*, quod proprie de *crocota* dicitur, ut paulo ante apud Callixen. κροκωτὸς διαχρυς. Melius quidem crocota convenit mulieri in publicum prodeunti, quam in talamo degenti, ut recte monet priscae eruditionis in Germanis vindex, cuius amicitia gloriamur, C. G. Heynius. Nec tamen mirum videri debet, si, quae aliis mulieribus vestis forensis, regis filiae domestica fuit. Scaligeranam correctionem etiam probavit Salmasius ad Tertullian. Pall. p. 329.

Cothurnisque succinctus. Repone: *cothurnisque subnixus*. Horatius de A. P. 280: *Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno*. Ovidius Amor. III, 1, 31, de tragoedia: *pictis innixa cothurnis*. Vbi vide Heinsium. Plinius IX, Ep. 7: *hanc tragoediam appellare soleo, quod quasi cothurnis; illam comoediam, quod quasi socculis, sustinetur*.

Morbo proditor. Imitatur Ciceronem pro Cluent. 65: *mulier iam non morbo, sed scelere furioso*; ubi Graevius laudare neglexit Gronovium, hanc vocis vim luculenter explicantem, ad Senec. de benef. I, 14.

Humillimus assentator reginae. Adiunctum *humillimus*, et quod sequitur, *infra servos cliens*, postulant, ut legatur, *humillimus assectator reginae*. Cicero Verr. II, 11: *Cum ab eo quidam vetus assectator non impetraret*, etc. Tacit. Ann. XI, 21: *sectator quaestoris, cui Africa obtigerat*; ubi vide praestantissimum Ernestum. *Assectam* alii vocant. Iuvenal. Sat. IX, 48: *Vos humili adseculae, vos indulgebitis unquam Cultori*? qui locus emendationem nostram egregie confirmat. Glossae MSS. *Asseclo, buccellarius, scurra*. Glossae editae: *Adseculo*, παράσιτος. In hoc famulatu Plancus iudex lectus est sponsionis, qua Cleopatra Antonium provocavit, solam se centies HS. una coena absumturam, ut narrant Plinius H. N. IX, 35, et Macrob. Sat. II, 13, p. 370.

In omnia et in omnibus venalis. Editor Basil. et Lipsius, deleto altero *in*, commode legunt: *in omnia et omnibus venalis*. Heinsius etiam *et* tolli volebat; quod etsi elegantius abesse fateor, tamen hic teneo ob simillimum locum II, 110: *omnia et in omnibus locis igni ferroque vastata*. Iulianus L. 2, §. 3, D. Iure Codicill. *cum per omnia, et in omnibus, absentis vel quiescentis loco habetur*.

Glaucum saltasset in convivio, refrigeratus, ab Antonio, ob manifestarum rapinarum indicia, transfugit ad Caesarem. Et idem postea clementiam victoris pro sua virtute interpretabatur; dictitans, id probatum a Caesare, cui ille ignoverat. Mox autem hunc avunculum Titius imitatus est. Haud absurde Coponius, vir prae-

Glaucum saltasset. Plancus, ni fallor, saltando effinxit Aeschyli Γλαῦκον Πόντιον, de qua tragoedia opportuniore loco dicemus. Ex ea sumta videntur, quae de Glauco narrat Ovidius Met. XIII, 904, seqq. cuius hi versus cum Velleio comparandi: *Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam, Caesariemque meam, quam longa per aequora verro, Ingentesque humeros et caerula brachia vidi, Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.* Velleii loco usus est Ios. Mercerus ad Aristaenet. I, Ep. 26.

In convivio refrigeratus, etc. Hic locus aliquid obscuritatis traxit ab editionis pr. interpunctione; *Glaucum saltasset, in convivio refrigeratus ab Antonio, ob manifestarum rapinarum indicia, transfugit ad Caesarem.* Recte Lipsius minorem distinctionem posuit post *in convivio*: quippe Plancus in convivio saltavit. Sed eadem opera interpungere debuerat post *refrigeratus*, ut verba *ab Antonio* ad *transfugit* referrentur. *Refrigeratus* interpretor, frigide spectatus, frigide exceptus, ut saltationem suam parum placere sentiret. Atque ita Is. Casaubonus in Sueton. Claud. 41, accepit *refrigeratus a semetipso.* Gesnerus in Quinctil. V, 7, p. 211: *aliquo urbane dicto refrigerandus;* qui tamen in Thes. L. L. Velleianum *refrigeratus* minus recte ad frigus amicitiae refert cum Lipsio, explicans: frigide tractatus, ut sentiret, se non amplius gratiosum esse.

Ob manifestarum rapinarum indicia. Aliam causam, quare Plancus Antonium reliquerit, tradunt Plutarch. Anton. p. 942 E, et Dio Cass. L, p. 605.

Clementiam victoris pro sua virtute interpretabatur. Imitatur Sulpic. Sever. II, 40: *quin etiam Synodum Nicaenam pro se interpretantes.*

Hunc mox avunculum etc. Exempl. vetustum sic habet: *Mox autem hunc, mox avunculum Titius imitatus est* etc. Burer. Sic *non* perperam repetitur II, 54, p. 142. Lipsius bene scripsit: *M. Titius,* quod praenomen, similiter a praecedenti litera *m* interceptum, Bruto restituimus II, 58, p. 147.

Coponius, vir praetorius etc. Exemp. vetustum habet: *Coponius vir. E. praetorius* etc. Burer. Hic locus non sine gravi macula legitur in edit. pr. *Haud absurde Coponius, vir praetorius gravissimus pater, Silii socer.* Quam scripturam Editor Basil. ita mutavit: *Haud absurde Coponius, vir praetorius gravissimus, P. Silii socer.* Praeclare *P. Silii* pro *pater Silii* legendum vidit. Idque confirmat Oudendorp. ad Sueton. Aug. 71. Librarii error natus est ex nota *P.* modo *Publius,* modo *Pater* significante. Sed quid in illo *E.* quod Burerius in veteri codice reperit, latere dicamus? Schegkius coniicit: *vir e praetoriis.* At, sic Velleium loqui, non memini. In antiquis lapidibus, tanquam apud Gruterum p. 311, 1, *V. E.* significat *vir egregius,* vel excel-

torius, gravissimus pater, Silii socer, cum recens transfuga, multa ac nefanda Plancus absenti Antonio in senatu obiiceret: *Multa*, inquit, *mehercules fecit Antonius, pridie quam tu illum relinqueres.*

84. Caesare deinde et Messala Corvino Coss. debellatum apud Actium; ubi longe ante quam dimicaretur, exploratissima Iulianarum partium fuit victoria. Vigebat in hac parte miles atque imperator, illâ marcebant omnia. Hinc remiges firmissimi, illinc inopia adfectissimi. Navium haec magnitudo, modicane celeritate, adversa illa species terribilior. Hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem cotidie aliqui transfugiebant. Denique in ore atque oculis Antonianae classis per M. Agrippam

lens. Sed neutra vox ob sequentem superlativum huic loco satis apta. Praeterea Velleius, ni fallor, verba hoc ordine collocasset: *Coponius, praetorius, vir gravissimus*, etc. Quid? si legamus: *Haud absurde Coponius, praetorius, vir eminentissimus et gravissimus, P. Silii socer.* Certe voce *eminentissimus* Velleius frequentius utitur, quam scriptorem tam elegantem deceat.

Nefanda. Nescio, quid in mentem venerit Editori Basil. ut huic voci *miranda* substitueret.

Illa marcebant omnia. Exempl. vetustum habet: *illam arcebant omnia.* Sed perinde *m* ab *arcebant* detractum, atque praecedenti dictioni est additum: ac, si quis studiosissime id fecerit. Odoratur hic etiam inscitia librariorum non intelligentium ea quae scribebant. Bvrer. Vascosanus, *in illa marcebant.*

Hinc remiges firmissimi. Sic Lipsius verissime correxit editionis pr. scripturam: *hinc reges firmissimi.*

Modicave. Exempl. vetustum habet: *modicane celeritate* etc. Bvrer. Sensus perspicuus est: sed in verbis aliquid scabri. Edit. pr. *navium haec magnitudo, modicave celeritate.* Pro quo Editor Basil. dedit: *navium hinc magnitudo modica, sed celerior.* Ego, Heinsii prope in omnibus coniecturam secutus, totum locum ita constituo: *navium hac magnitudo modica, nec celeritati adversa: illa species terribilior.* Similis locus II, 49: *Hic omnia speciosa, illic valentia. — illa gloriosa, haec terribiliora duceret.* Vascosanus, *modica celeritate.*

Specie et terribilior. Forte: *erat terribilior.* Rhenan. Exempl. vetustum sic habet, ut mihi legendum videatur: *adversa illa species terribilior.* Bvrer. Iunta et Vascos. ediderunt: *adversa illa specie terribilior.* Editor Basil. *ex adverso illa specie terribilior.* Vide notam praeced.

Aliqui transfugiebant. Exempl. vetustum habet: *aliquid transfugiebat* etc. Bvrer. Praetuli, quod Rhenanus dedit. Litera *d* in *aliquid* nata est ex sequenti *t*: tum, ut syntaxis constaret, pluralis in singularem mutatus

Leucas expugnata, Patrae captae, Corinthus occupata, bis ante ultimum discrimen classis hostium superata. Rex Amyntas meliora et utiliora secutus (nam Deillius,

Corinthus occupata etc. In edit. pr. male interpungitur: *Corinthus occupata bis, ante ultimum discrimen* etc. quod Edit. Basil. bene mutavit. Nam Livius quoque Ep. 132: *pugnas navales numero multitudinis commemorat*; ubi vide Drakenborch.

Amyntas. Hoc nomen Editor Basil. restituit. Edit. pr. *Myntas*. De hoc Galatiae et Lycaoniae rege quae dici poterant, dixit Noris. ad Cenot. Pis. Diss. II, 10, p. 209. Eius filius Pylaemenes memoratur in marmore apud Chishullum ad Monum. Ancyr. p. 168.

Nam Deillius, exempli sui tenax, etc. Hunc locum editio pr. monstrose depravatum exhibet: *nam de illius exemplis vitae naxuta Dolabella ad Caesarem*. Pro quo Editor Basil. summa temeritate et contra historiae fidem scripsit: *inde illius exemplo vir audax Dolabella, virque clarissimus* etc. Quam tamen coniecturam, velut praeclaram, arripuit, et pro sua venditavit Vrsinus. Nec feliciora sunt Schegkii et Acidalii commenta, quae, ut lectorum fastidio occurram, praetereo, aut Vascosani, ex *naxuta* facientis *ac natura*. At vero Lipsius, vir magnus, etiam in arte critica, quicquid Burmannus in Praef. ad Sillog. Epistol. dicat, Lipsius igitur hunc locum divinitus restituit, non literis mutandis, sed male distractis apte coniungendis: *Nam Deillius exempli sui tenax, ut a Dolabella ad Cassium*. Cuiusmodi emendationes, utile est, adolescentibus critices studiosis ad imitandum proponi; quod in Graecis fecit Valckenarius noster Diatrib. in Euripid. cap. XXV. Fundus Lipsianae correctionis est Seneca Pater Suasor. p. 7: *Bellissimam tamen rem Deillius dixit, quem Messala Corvinus* (in libro, puto, *de Familiis Romanis*) *desultorem bellorum civilium vocat, quia ab Dolabella ad Cassium transiturus, salutem sibi pactus est, si Dolabellam occidisset: et a Cassio deinde transivit ad Antonium: novissime ab Antonio transfugit ad Caesarem*. In eo tamen non imiter Lipsium, quod verba *ad Caesarem* velut huc tracta e vicinia delet, aut mutat. Quae tantum abest, ut supervacua aut corrupta sint, ut potius manifestum lacunae indicium praebeant. Nam Velleius haud dubie scripserat: *Nam Dellius exempli sui tenax, ut a Dolabella ad Cassium, a Cassio ad Antonium, ita ab Antonio transiit ad Caesarem*. Fateor quidem, verba *ad Caesarem* hoc modo bis in eadem periodo poni. Sed tot verba interiecta facile medentur vel delicatissimo aurium fastidio. *Dellius* autem scripsimus, non *Deillius*. Sic eum vocat Horatius, non minus huius nebulonis, quam Planci, quod uterque Augusti gratia florebat, insignis adulator, II, Carm. 3, 4. Sic, praeter Plutarchum et Dionem, Iosephus A. I. XIV, 15, p. 729, ex quo *Dellius* pro *Gellius* Pseudo-Hegesippo I, 30, restituit Gronovius Obs. in Script. Eccles. cap. 34, p. 268. Dellium historicum dicit Plutarchus in Antonio p. 943 D. quod Antonii Parthicam expeditionem literis mandarat. Id nos docet unus Strabo XI, p. 794, ex certa Casauboni emendatione: ὥς φησι Δέλλιος, ὁ τοῦ Ἀντωνίου φίλος, συγγράψας τὴν ἐπὶ Παρθυαίους στρατείαν αὐτοῦ, ἐν ᾗ παρῆν καὶ

exempli sui tenax, ut a Dolabella ad Caesarem) virque clarissimus, Cn. Domitius, qui solus Antonianarum partium, nunquam reginam nisi nomine salutavit, maximo et praecipiti periculo transmisit ad Caesarem.

85. Advenit deinde maximi discriminis dies, quo Caesar Antoniusque productis classibus, pro salute alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicavere. Dextrum navium Iulianarum cornu M. Lurio commissum, laevum Aruntio, Agrippae omne classici certaminis arbitrium. Caesar ei parti destinatus, in quam a fortuna vocaretur, ubique aderat. Classis Antonii regimen Publicolae, So-

αὐτὸς, ἡγεμονίαν ἔχων. Hanc historiam graece, an latine scripserit, tametsi incertum est, a Vossio tamen inter historicos graecos refertur, IV, 15. Pene exciderat, errorem castigare Torrentii ad Horat. l. c. Dellium, desultorem bellorum civilium, a Dellio historico diversum statuentis. Adde Lipsium ad Tacit. Ann. I, 6.

Naxuta. Opinor legi debere, *natura.* Burer.

Nisi nomine salutavit. Sueton. Vesp. 15: *qui et reversum se ex Syria solus, privato nomine Vespasianum salutaverat;* ubi vide Interpretes.

Transmisit ad Caesarem. Lipsius malebat: *transmisere ad Caesarem;* ut Amyntas etiam comprehendatur. Sed centies duobus pluribusve nominibus singularibus iungitur verbum singulare. Exempla sunt apud Drakenborch. ad Liv. XXXVII, 29.

M. Lurio. Edit. pr. *M. Lario*, quod correxit Vrsinus ad h. l. et de Famil. Ro. p. 161. Discrepat a Velleio in hac re narranda Plutarchus Anton. pag. 946 A.

Aruntio. Edit. pr. *Adruntio*, in qua hoc nomen semper corruptum est, ut II, 77, in *Atruntium*; II, 86, in *alarunt.* Hic illud restituit Editor Basil.

Publicolae, Sosioque. Editio pr. turpi mendo: *Pulico Laesosioque*, quod ab Editore Basil. sublatum. E Velleio emendandus est Plutarchus Anton. p. 945 F. Ἀντώνιος μὲν, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχων καὶ Ποπλικόλας· Κοίλιος δὲ, τὸ εὐώνυμον· ἐν μέσῳ δὲ Μάρκος Ὀκτάβιος, καὶ Μάρκος Ἰνστήϊος. Pro Κοίλιος scribe Σόσσιος. Quod nomen quam varie scribatur a librariis, Oudendorp. ad Sueton. Aug. 17, ostendit. C. Sosius, consul A. V. C. 722, et legatus Antonii, multis rebus gèstis nobilitatus, post pugnam Actiacam veniam ab Augusto impetravit, ut narrant Velleius II, 86, et Dio Cass. LI, pag. 633; LVI, p. 836. At idem Dio L, p. 614, Sosium in proelio navali, quod cum Aruntio ante pugnam Actiacam inierat, periisse tradit, hoc nomine reprehensus a Lipsio ad h. l. et Norisio ad Cenot. Pis. Diss. II, 16, p. 284. Sed quis eruditum scriptorem tam repugnantia scripsisse credat? Alii igitur duo Sosios in partibus Antonianis fuisse suspicantur, ut Lipsius ad h. l. Puteanus ad II, 86, et Fabric. ad Dion. l. c. Atqui alterius Sosii ne vestigium quidem in horum temporum

sioque commissum. At in terra locatum exercitum Taurus Caesaris, Antonii regebat Canidius. Vbi initum certamen est, omnia in altera parte fuere, dux, remiges, milites; in altera nihil praeter milites. Prima occupat fugam Cleopatra. Antonius fugientis reginae, quam pugnantis militis sui, comes esse maluit; et imperator, qui in desertores saevire debuerat, desertor exercitus sui factus est. Illis, etiam detracto capite, in longum fortissime pugnandi duravit constantia; et desperata victoria, in mortem dimicabatur. Caesar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitansque et ostendens, fugisse Antonium, quaerebat, pro quo, et cum quo pugnarent? At illi, cum diu pro absente dimicassent duce, aegre summissis armis cessere victoriam; citiusque vitam veniamque Caesar promisit, quam illis, ut ea precarentur, persuasum est. Fuitque in confesso, milites optimi imperatoris, imperatorem fugacissimi militis functum officio. Quis dubitet, suo, an Cleopatrae arbitrio victoriam temperaturus fuerit, qui ad eius arbitrium direxit fugam? Idem locatus in terra fecit exercitus, cum se Canidius praecipiti fuga rapuisset ad Antonium.

86. Quid ille dies terrarum orbi praestiterit, ex quo in quem statum pervenerit fortuna publica, quis in hoc

historia reperitur. Nobis igitur culpa in librarios relegunda videtur, qui in Dione L, p. 614, Σίσσιον scripserint, ubi ipse auctor alium legatum Antonianum, cuius nomen ignoramus, et in hac monumentorum penuria semper ignorabimus, memorarat.

Detracto capite. Sic Vascosanus et Editor Basil. emendarunt scripturam edit. pr. *detrectato capite.*

Verbis mulcere. Sallustius apud Priscian. IX, p. 871: *Dein lenita iam ira, postero die liberalibus verbis permulcti sunt.*

Summissis armis. Vide H. Valesium ad Ammian. Marc. XXVI, 7.

Videbit e suo. Alias, *viderit.* RHEN. Mihi melius placet ut legatur: *ut dubites suone, an Cleopatrae* etc. BVRER. Locus varie tentatus. Repone: *Quis dubitet, suo, an Cleopatrae arbitrio victoriam temperaturus fuerit?* Id simplicissimum est, et proxime accedit ad editionis pr. vestigia: *videbit è suo,*

transcursu tam artati operis exprimere audeat? Victoria vero fuit clementissima; nec quisquam interemptus est: paucissimi, et hi, qui deprecari quidem pro se non sustinerent. Ex qua lenitate ducis colligi potuit, quem aut initio triumviratus sui, aut in campis Philippiis, si sic licuisset, victoriae suae facturus fuerit (modum). At Sosium L. Aruntii, prisca gravitate celeberrimi, fides, mox, diu clementia luctatus sua, Caesar servavit inco-

an Cleopatrae — temperaturus fuerat. Itaque recepi.

Nec quisquam interemptus est: paucissimi etc. Editor Basil. scripsit: *nec quisquam interemptus, nisi paucissimi.* Verior est emendatio nostra: *nec quisquam interemptus est, paucissimis exceptis, qui ne deprecari quidem pro se sustinerent.* Heinsius etiam legit: *ne deprecari quidem.* Clementiam suam erga victos cives ipse Augustus praedicat in Monim. Ancyr. p. 172: *victorque omnibus supplicibus civibus peperci.*

Si sic licuisset. Vascosanus *sic* expungit, me non invito.

Victoriae suae facturus fuerit. Videtur deesse *modum.* Et hic, ut videtur, multa desunt. RHENAN. Mihi sic legendum videtur: *quem autem initio triumviratus sui, aut in campis Philippiis, si licuisset, victoriae suae facturus fuerit triumphum.* BVRER. Pro *Philippiis* Editor Basil. dedit *Philippicis.* Sed vide quae notavimus ad I, 5, p. 10. Mox Rhenanus bene *modum* supplet. Sallust. Catil. 24: *ubi aetas tantummodo quaestui, neque luxuriae modum fecerat;* ubi vide Cortium. Alioquin etiam *finem* supplere possis. Sallust. Iug. 31: *utriusque cladis non lex, verum lubido eorum finem fecit.* Liv. XLII, 23: *ipsum nullum, praeterquam suae libidinis arbitrio, finem facturum.* Seneca Troad. 786: *Magnus sibi ipse non facit finem dolor.*

At Sosium L. Aruntii, prisca gravitate etc. Monstrum lectionis habet editio pr. *ad solium alarunt, in prisca gravitate celeberrimi fides.* At vulnus tam grave, et ab ipso Lipsio pro desperato habitum, Claudius Puteanus incredibili felicitate sanavit: *At Sosium L. Aruntii, prisca gravitate celeberrimi, fides.* Comparent critices studiosi hanc palmariam emendationem cum illa Lipsiana, quam tantopere laudavimus II, 84, in eaque non magis sagacitatem, qua Puteanus verum invenit, quam modestiam, qua crisin proposuit, mirentur; discant denique hoc exemplo, ne in locis quidem depositis esse desperandum, cum hic etiam fortuna partes suas agat, et saepe, quod alter longa meditatione frustra quaesiverat, alteri offerat non quaerenti. Hunc L. Aruntium, qui A. V. C. 732, consul fuit, viri docti saepe confundunt cum filio, consule A. V. C. 759, ut Lipsius ad Tacit. Ann. I, 12. Sed, quomodo distinguendi sint, praeter Puteanum ad h. l. erudite docet Fr. Brummerus ad Leg. Cinc. cap. 7, p. 84. Arruntius per duplex *r* ubique scribi vult N. Faber ad Senec. Contr. III, p. 223. Sed promiscue scribi, lapides apud Gruterum et alios ostendunt.

Mox, diu clementia luctatus sua, Caesar. Luctari cum dativo et ablativo saepe struunt poëtae. Vide Inter-

lumen. Non praetereatur Asinii Pollionis factum et dictum memorabile. Namque cum se post Brundisinam pacem continuisset in Italia, neque aut vidisset unquam reginam, aut post enervatum amore eius Antonii animum, partibus eius se miscuisset, rogante Caesare, ut secum ad bellum proficisceretur Actiacum; *Mea*, inquit, *in Antonium maiora merita sunt, illius in me beneficia notiora: itaque discrimini vestro me subtraham, et ero praeda victoris.*

87. Proximo deinde anno, persecutus reginam Antoniumque Alexandream, ultimam bellis civilibus imposuit manum. Antonius se ipse non segniter interemit, adeo ut multa desidiae crimina morte redimeret. At

pretes ad Sil. Ital. IV, 592; XIV, 454. Id si in prosae orationis scriptore durius videatur, scribe cum Lipsio: *cum clementia luctatus sua*; ut II, 63: *Plancus diu, quarum esset partium, secum luctatus.* 115, *cum difficultate locorum luctatus. Cum*, quod librarii per *c*, scribere solent, facile excidere potuit ante vocem ab hac litera incipientem, *clementia.* Sensus est: Caesar diu, quid ageret, dubitavit, hinc clementia ad veniam dandam; illinc ira ad ulciscendum stimulante. Appositus locus Senecae de Clement. II, 1: *quae vox bonitatem tuam cum fortuna tua litigantem in medium adduxit.*

Nam cum se post Brundusinam pacem. Exempl. vetus habet: *Namque cum se post Brundisinam* etc. BVRER.

Se immiscuisset. Exempl. vetustum habet: *se miscuisset* etc. BVRER.

Discrimini vestro. Recepimus Acidalii correctionem. Edit. pr. *discrimine vestro*; quod Burm. frustra defendit ex Virgil. Aen. VI, 465: *teque adspectu ne subtrahe nostro;* ubi *adspectu* est dativus antiquus.

Et ero praeda victoris. Hoc velut ex legitima formula dicitur. Livius XXXII, 21: *quid aliud quam praeda victoris erimus?* Valer. Max. V, 6, 7: *cum urbs nostra nihil aliud, quam praeda victoris esse videretur.* Iustin. XLI, 1: *Parthi, veluti vulgus sine nomine, praeda victorum fuere.* Seneca Medea 517: *nos confligere inter nos sine; Sit pretium Iason*; ubi hoc Velleii loco usus est Gronovius. Eandem sententiam ita exprimit Lucanus IX, 241: *dominum, quem clades cogit, habebo.*

Proximo anno. Exempl. vetus habet: *Proximo deinde anno* etc. BVR.

Alexandriam. Exempl. vet. habet, *Alexandream.* BVRER. Vide Interpretes ad h. l. et quae notavimus ad II, 69, p. 167.

Multa desidiae crimina morte redimeret. Elegans locutio, in qua *redimere* est pensare. Vide, praeter Interpretes ad h. l. Gronovium ad Senec. Suasor. p. 47, et Swarzium ad Plin. Paneg. 28.

Cleopatra, frustratis custodibus, inlata aspide, morsu sane eius, expers muliebris metus, spiritum reddidit. Fuitque et fortuna et clementia Caesaris dignum, quod nemo ex his, qui contra eum arma tulerant, ab eo, iussuve eius, interemptus. D. Brutum Antonii interemit crudelitas. Sex. Pompeium, ab eo devictum, idem Antonius, cum dignitatis quoque servandae dedisset fidem, etiam spiritu privavit. Brutus et Cassius, ante quam victorum experirentur animum, voluntaria morte obierunt. Antonii Cleopatraeque quis fuisset exitus, narravimus. Canidius timidius decessit, quam professioni eius, qua semper usus erat, congruebat.

88. Vltimus autem ex interfectoribus Caesaris, Par-

Morsu sane eius. Exempl. vetustum habet: *inlata aspide in morsu sane eius* etc. Bvrer. Certa nobis videtur Acidalii ratio, verba ita transponentis: *morsu eius, sane expers muliebris metus, spiritum reddidit.* II, 88: *vir, ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis.* 93: *iuvenis sane, ut aiunt, ingenuarum virtutum.* *Sanies*, quod nonnulli Velleio obtrudunt, poetis usitatum est pro veneno, non item solutae orationis scriptoribus. *In* ante *morsu*, volentibus omnibus, qui, quoties ex sequenti *m* natum sit, sciant, eiecimus.

Ob eodem victum. Exempl. vet. habet: *ab eodem victum.* Bvrer. Recepimus Acidalii correctionem: *ab eo devictum.*

Professioni eius, qua semper usus erat. Hunc locum non intellexit Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 67. *Professio* dicitur pro militaris vitae instituto, ut apud Valer. Max. III, 3, 4; pro philosophia, Scribon. Larg. 200; pro medicina, Quinctilian. I, 4, pag. 18; pro grammatica, et universe pro quavis arte, quam quis profitetur.

Vltimus autem ex interfectoribus etc. Wesselingius Observ. I, 26, non Cassium Parmensem, sed P. Turullium ultimum ex interfectoribus Caesaris poenam dedisse, disputat. Nec tamen eius rationes apud me tantum ponderis habent, ut id, quod Velleius tradit, in dubium vocandum putem. De huius Cassii rebus gestis videndus Appianus de B. C. V, p. 1072. Eundem, ingenio et poëtica facultate clarum, cum Cassio Severo, oratore, qui sub Augusto et Tiberio vixit, temere confundunt Vossius de Poët. Latin. cap. 2, p. 237, et Burmannus ad Quinctilian. V, 11, p. 443. Ad eius laudem pertinet locus Horatii I, Ep. 4, 3: *Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat;* ubi eruditum scholium est Acronis: *Hic aliquot generibus stilum exercuit. Inter quae opera elegiaca et epigrammata eius laudantur. Hic est, qui in partibus Cassii et Bruti tribunus militum militavit, quibus victis Athenas se contulit. Q. Varius ab Augusto missus, ut eum interficeret, studentem reperit, et perempto eo, scrinium cum libris tulit. Vnde multi crediderunt*

mensis Cassius morte poenas dedit, ut dederat (primus) Trebonius. Dum ultimam bello Actiaco, Alexandrinoque Caesar imponit manum, M. Lepidus, iuvenis forma quam mente melior, Lepidi eius, qui triumvir fuerat reip. constituendae, filius, Iunia Bruti sorore natus, interficiendi, simul in urbem revertisset, Caesaris consi-

runt, Thyesten Cassii Parmensis fuisse. Scripserat enim multas tragoedias. Alius Scholiastes MS. in cod. Franequ. teste cl. Burmanno Sec. Anthol. T. I, p. 98, ad eundem versum notaverat: *Hic Epicurus fuit et poeta*; ubi scribe: *Hic Epicureus fuit* etc. Cassium enim Parmensem imperite confundit cum altero Caesaris interfectore, C. Cassio Longino, quem Epicureum fuisse scimus ex Cicerone ad Div. XV, 16, et Plutarcho in Bruto p. 1001 A. Ad Parmensem quoque cum Massono Vit. Horat. p. 156, referam alterum locum Horatii I, Serm. 10, 60: *amet scripsisse ducentos Ante cibum versus, totidem coenatus: Hetrusci Quale fuit Cassi rapido ferventium amni Ingenium, capsis quem fama est esse librisque Ambustum propriis*; ubi eiusdem Acronis scholium est multum dissimile priori: *Cassium, malum poëtam, rapido amni, qui multa purgamenta secum trahit, comparat, qui multos versus in parvo momento scripserat nullius utilitatis. Ideo post eius mortem decrevit senatus, ut libri cum corpore exurerentur.* Quot verba, tot errores. Nam primum non talis hic comparatio est, qualis in Callimacho H. in Apoll. 108: Ἀσσυρίου ποταμοῖο μέγας ῥόος, etc. Nec Horatius laudi, quam altero loco Cassio dedit, quicquam detrahit, sed tantum fervidi ingenii in versibus fundendis celeritatem, et inde natam librorum multitudinem reprehendit. Deinde Grammaticus turpi errore huc trahit, quod de Cassio Severo, oratore, legerat in Suetonio Calig. 16: *Cassii Severi scripta senatusconsultis abolita.* Veruntamen ne illud quidem, quod Acron superiore scholio narrat, credibile videtur, poëtam Varium (quod hominum genus mitissimum esse solet) ad alterum poëtam, Cassium Parmensem, interficiendum ab Augusto missum esse. Tale negotium tribunis aut centurionibus mandari solebat. Cum igitur sub Augusto Varus, a Virgilio cultus, dux copiarum fuerit, ut Servius ad Virgil. Ecl. IX, 35, testatur, huic Cassii trucidandi ministerium delegatum suspicor, et totam fabulam de Cassio per Varium interfecto, ex perpetua confusione nominum *Varus* et *Varius* fluxisse. Ceterum Plinius H. N. XXXI, 2, laudat Cassii Parmensis epistolam ad M. Antonium; aliam ad Augustum Suetonius Aug. 4, quam, miror, a viro doctissimo non diversam statui ab illa ad Antonium, quamvis in hac ipsum Augustum alloquatur: *Materna tibi farina* etc.

Vt dederat Trebonius. Exempl. vet. habet: *Tribonius.* BVRRR. Scribendum de Aldi Nepotis, an Puteani, coniectura: ut *dederat primus Trebonius*; idque probarunt Vossius de Poët. Lat. cap. 2, p. 237, et Massonus Vita Horat. p. 155. Haec emendatio cum tam certa et perspicua sit, ut sine stupore vix dubitari posse videatur, vocem *primus* in textum, unde exciderat, quanquam uncis inclusam, reduxi.

lia inierat. Tunc urbis custodiis praepositus C. Maecenas, equestri, sed splendido genere natus, vir, ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis, providens, atque agendi sciens; simul vero aliquid ex negocio remitti posset, ocio ac mollitiis pene ultra feminam fluens; non minus Agrippa Caesari carus, sed minus honoratus: quippe vixit angusti clavi pene contentus; nec minora consequi potuit, sed non tam concupivit. Hic speculatus est per summam quietem ac dissimulationem praecipitis consilia invenis, et mira celeritate, nullaque cum perturbatione aut rerum aut hominum oppresso Lepido, immane novi ac resurrecturi belli civilis restinxit initium.

Equestri, sed splendido genere natus. Optime sic emendarunt Vascosanus et Editor Basil. editionis pr. vitiosam scripturam: *equestris et splendidu genere natus.* De *equitibus splendidis*, qui etiam *illustres*, *speciosi*, *insignes* dicuntur, vide Lipsium ad Tacit. Ann. XI, 4, et Massonum Vita Horat. p. 114.

Agendi sciens. Locutionem habet a Sallust. Iug. 85: *locorum sciens.* 97, *scientes belli.* Arusian. Mess. MS.: *Sciens huius rei. Sallustius: sciens horum* (forte *locorum*). *Idem Hist. L. II. bellicae rei sciens.*

Mollitiis pene ultra feminam fluens. Forcellinus Lex. Lat. v. *Vltra*, alios legere dicit: *ultra famam*, h. e. plus quam fama praedicaret, aut homines crederent. Isti correctores qui sint, nescio: a Velleii mente aberrasse, scio. *Fluere mollitia* dixit etiam Cicero Tusc. Disp. II, 21; absolute *delicati ac fluentes* Pacatus Paneg. 14. Vid. Drakenb. ad Liv. VII, 29.

Angusti clavi pene contentus. Editor Basil. scripsit: *angusto clavo pene contentus.* At mihi genitivus a substantivo, quod in *pene* corruptum latet, pendere videtur. Pugnat quidem Heinsius ad h. l. et ad Ovid. Met. V, 169; XV, 515, pro constructione adiectivi *contentus* cum genitivo. Sed si quis exempla, quibus nititur, diligenter excusserit, dubia reperiet omnia. Nec aliter iudicat Gesnerus Thes. L. L. Cum Velleio, praeter alios, convenit Porphyrion. ad Horat. I, Carm. 20, 5: *Constat, Maecenatem in equestri dignitate sua voluntate permansisse, cum utique facultas lati clavi pateret.* Eandem rem poëtice sic expressit Statius Silv. IV, 5, 42: *Hic parvus, inter pignora curiae, Contentus arto lumine purpurae, Crescis*; ubi vide Marklandum.

Nec minora consequi potuit. Forte leg. *nec maiora consequi non potuit.* RHENAN. Mihi asteriscus et lectio marginalis inducendae videntur, cum bene habeat Velleiana lectio, si quis propius intuentur. BVRER. *Nec resolvendum in et non:* et non minora consequi potuit, quam Agrippa, sed non tam concupivit, quam ille. Sic etiam Popma et Heinsius ceperunt. Vide Cortium ad Sallust. Iug. 1.

Et ille quidem male consultorum poenas exolvit. Aequetur praedictae iam Antistii Servilia Lepidi uxor, quae vivo igni devorato, praematuram mortem immortali nominis sui pensavit memoria.

89. Caesar autem reversus in Italiam atque urbem, quo occursu, quo favore omnium hominum, aetatium, ordinum exceptus sit; quae magnificentia triumphorum eius, quae fuerit munerum, ne in operis quidem iusti materia, nedum huius tam recisi, digne exprimi potest. Nihil deinde optare a diis homines, nihil dii hominibus praestare possunt; nihil voto concipi, nihil felicitate consum-

Praedictae iam Antistiae etc. Alias, *Calpurniae Antisti et Servilia Lepidi uxor.* RHENAN. Recepi Vossii emendationem: *praedictae iam Antistii*, scilicet uxori. De *Servilia* vide Perizonium Anim. Hist. cap. 3, p. 135. Porciam Bruti sibi etiam ignis haustu mortem conscivisse, alii scriptores narrant, quos laudat Fabricius ad Dion. Cass. XLVII, p. 526.

Praematuram mortem etc. Exempl. vetustum sic habet, ut potius legendum existimem: *praematura morte immortalem nominis sui pensavit memoriam.* BVRER.

Quo occursu. Hoc de necessaria et certa Lipsii correctione recepimus. Edit. pr. *Caesar autem reversus in Italiam atque urbem occursus, quo favore* etc. Vascosanus *quo concursu.* Mox idem *aetatum* pro *aetatium.*

Nedum in operis siquidem iusti materia. Alias, *vix in operis et quidem.* RHENAN. Lectioni Velleianae nihil deesse videtur, si bene perpendas. BVRER. Editor Basil. optime hunc locum restituit: *ne in operis quidem iusti materia.* Edit. pr. *nedum in operis siquidem iusti materia*; ubi *nedum* inculcatum est ex sequentibus, *si* natum ex ultima syllaba vocis *operis*. II, 103: *Laetitiam illius diei — vix in illo iusto opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere.*

Huius tam recisi. *Praecisum opus* Sulpic. Sever. I, 10, 19; II, 27, dixit Velleii imitatione. Plinius I, Ep. 20: *quae latius dixerit, postea recisa ac purgata in unum librum coarctasse.*

Nihil deinde optare a diis. Scribendum: *Nihil denique optare* etc. II, 113: *tanto denique exercitu.* Particulae elegantiam illustrarunt Interpretes ad Flor. I, 16, 3. Ipsa loquendi forma similis illi Ciceronis pro Leg. Manil. 16: *qui a diis immortalibus tot et tantas res tacitus auderet optare, quot et quantas dii immortales ad Cn. Pompeium detulerunt.* Liv. XXXV, 31: *Nihil quemquam ab diis immortalibus precari posse, quod non Magnetes ab illis haberent.*

Felicitate consummari. Ferrarius ad Cicer. Phil. XI, 7, haec observat: « Verbum *consummare* neque superior, quod sciam, neque Ciceronis aetas usurpavit: quod inferior aetas postea trivit. » Recte hoc verbum Ciceronis esse negat; sed errat, inferiori aetati tribuens, quod est aureae. Li-

mari, quod non Augustus, post reditum in urbem, reip. populoque rom. terrarumque orbi repraesentaverit. Finita vicesimo anno bella civilia, sepulta externa, revocata pax, sopitus ubique armorum furor; restituta vis legibus, iudiciis auctoritas, senatui maiestas; imperium magistratuum ad pristinum redactum modum; tantummodo octo praetoribus allecti duo; prisca illa et antiqua reip. forma revocata. Rediit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum possessio; leges emendatae utiliter, latae salubriter; senatus sine asperitate, nec sine severitate lectus. Principes viri, triumphisque et amplissimis honoribus functi, hortatu principis, ad ornandam urbem inlecti sunt. Consulatus tantummodo usque ad undecimum, quem continuaret Caesar, cum saepe obnitens repugnasset, impetrare potuit. Nam dictaturam, quam pertinaciter ei deferebat populus, tam constanter repulit. Bella sub

vius XXIX, 23: *Ad eam rem consummandam projectus Hasdrubal*; ubi Drakenborchii quoque inanis est dubitatio. Ovid. Trist. V, 5, 24: *Consummetque annos, sed diuturna, suos.* Manil. IV, 159: *numerisque modisque Consummant orbem.* Vitruvius I, 1: *Per arithmeticen sumtus aedificiorum consummantur.* Vide Vossium de Vitiis serm. VII, p. 356, et Burmann. Secund. ad Anthol. Lat. T. II, p. 258.

Allecti duo. Vide Lipsium, quem viri docti ad h. l. laudarunt, ad Tacit. Ann. I, 14, Excursu D.

Rediit cultus agris. Comparandus hic locus cum Horatio IV, Carm. 15: *tua, Caesar, aetas Fruges et agris rettulit uberes*, etc.

Revocata. Malim cum Acidalio *renovata*, praesertim cum in hoc loco orationis variandae studium appareat. Perpetuam horum verborum permutationem esse, nemo nescit.

Consulatus tantummodo etc. Sensus satis perspicuus est, sed verba impedita. Editor Basil. scripsit: *Consulatus tantummodo usque ad undecimum ut continuaret Caesar, cum saepe obnitens repugnasset, impetrari potuit.* Quae correctio non temere repudianda videtur. Certe congruit historiae. Sueton. Aug. 26: *consulatus* (a tertio) *usque ad undecimum continuavit.* Burmannus in *consulatus*, nullo exemplo, *cepit* vel *gessit* intelligens, non animadvertit, se Velleium in gravis erroris societatem trahere. Neque enim Augustus tantum consulatus gessit usque ad undecimum, sed post hunc etiam bis consul fuit, atque adeo consulatus gessit tredecim. Vide Oudendorp. ad Sueton. l. c.

imperatore gesta, pacatusque victoriis terrarum orbis, et tot extra Italiam, domique opera, omne aevi sui spacium impensurum in id solum opus scriptorem fatigent. Nos memores professionis, universam imaginem principatus eius oculis animisque subiecimus.

90. Sepultis, ut praediximus, bellis civilibus, coalescentibusque reip. membris, et coram aliero, quae tam longa armorum series laceraverat, Dalmatia XX et CC (annos) rebellis, ad certam confessionem pacata est imperii; Alpes feris incultisque nationibus celebres perdomitae; Hispaniae, nunc ipsius praesentia, nunc Agrippae, quem usque in tertium consulatum, et mox collegium tribunitiae potestatis, amicitia principis evexerat, multo varioque Marte pacatae. In quas provincias cum initio, Scipione et Sempronio Longo coss. primo anno secundi Punici, abhinc annos CCL, romani exercitus missi

Pacatusque victoriis terrarum orbis. Eleganter coniicit Lipsius: *peragratusque victoriis terrarum orbis.* Liv. XXXV, 12: *peragratusque orbis terrarum victoriis eius gentis.* Curt. III, 5: *terras, quas victoriis peragrassent.* Flor. II, 1: *orbem terrarum bellis victoriisque peragravit*; ubi vide Dukerum. Nihil tamen mutare, melius est. *Pacare* romanis scriptoribus est domare, sub imperium romanum redigere. Cur igitur minus dicere liceat *pacare victoriis*, quam *domare victoriis*, ut dixit Cicero pro Sext. 31?

Fatigent. Hoc recepimus de Acidalii correctione. Edit. pr. *fatigant.*

Et coram aliero. Mihi legendum videtur: *et coram altero*, ut subaudiatur *R. P. membro.* BURER. Huius loci vulnus Editorem Basil. aliosque ad eam desperationem adegit, ut, cum nullam medicinam reperissent, illud crudeliter exsecarent, textuque eiicerent. Nos, etsi nihil hic praestare possumus, tamen corruptam lectionem, ut aliis verae quaerendae occasio praebeatur, in pristinam sedem reduximus. Videant acutiores, an Velleio corrigendo prodesse possit, qui illum ob oculos habuisse videtur, Pacatus Paneg. 36: *Iunguntur socia agmina, et sub uno capite divisa reipublicae membra coalescunt*; ubi *divisa* respondet Velleiano *laceraverat.*

XX et CC. Lipsius bene addit *annos.*

Feris multisque nationibus. Nihil verius Heinsiana emendatione: *feris incultisque nationibus.* Eam igitur recepi pro edit. pr. scriptura: *feris multisque nationibus.*

Ipsius praesentia. Commodius est, *ipsius praesentis*, ut Burmannus malebat.

Secundi Punici. Heinsius scribit: *secundi belli Punici.* Recte. Neque enim

essent, duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos CC in his multo mutuoque ita certatum est sanguine, ut amissis P. R. imperatoribus, exercitibusque, saepe contumelia etiam, nonnunquam periculum romano inferretur imperio. Illae enim provinciae Scipiones consumpserunt: illae contumelioso XX annorum bello sub duce Viriatho maiores nostros exercuerunt; illae terrore Numantini belli populum R. concusserunt. In illis turpe Q. Pompeii foedus, turpiusque Mancini, senatus cum ignominia dediti imperatoris rescidit: illa tot consulares, illa tot praetorios absumpsit duces, patrumque aetate, in tantum Sertorium armis extulit, ut per quinquennium diiudicari non potuerit, Hispanis, Romanisne in armis plus esset roboris, et uter populus alteri pariturus foret. Has igitur provincias tam diffusas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem, abhinc annos ferme L, perduxit Caesar Augustus, ut, quae maximis bellis nunquam vacaverant, eae sub C. Antistio, ac deinde P. Silio legato, caeterisque, postea etiam latrociniis vacarent.

ullum talis ellipsis exemplum reperitur.

Multo mutuoque — sanguine. Eleganter. Pro eo Liv. II, 64: *pugnatum utrimque plurimo sanguine.* Iustin. XXII, 7: *magno utriusque exercitus sanguine.*

Amissis P. R. imperatoribus. Merito ab omnibus recepta est haec Editoris Basil. emendatio. Editio pr. *amissis praetor imperatoribus.* Eundem errorem vidimus II, 61.

Saepe contumelia etiam, nonnunquam periculum. Aldus Nepos sic interpunxit: *saepe contumelia, etiam nonnumquam periculum.* Editor. Basil. *etiam* frigere sentiens, sic traiecit: *saepe contumelia, nonnunquam etiam periculum.* Mihi ex ultimis syllabis vocis *contumelia* natum, atque adeo delendum videtur.

Illa tot praetorios. Vascosanus male delet *illa.*

Non potuerit. Exempl. vet. habet: *non poterit.* BVRER.

Hispanis, Romanisne in armis etc. Vascosanus, sede, quam particula *ne* occupat, offensus, haec ita mutavit: *Hispanisne, an Romanis.* Sed facile refellitur et Velleii et aliorum exemplis. II, 40: *gloriae, laborisne maioris, incertum est.* Nepos Dat. 9: *verum, falsumne esset relatum.* Liv. I, 46: *filius, neposne fuerit;* ubi vide Drakenb.

C. Antistio. Edit. pr. *C. Aristio.* Verum nomen Editor Basil. reposuit.

91. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac rege Parthorum signa romana, quae Crasso oppresso Orodes, quae Antonio pulso filius eius Phrahates ceperant, Augusto remissa sunt. Quod cognomen illi viro, Planci sententia, consensus universi senatus populique Ro. indidit. Erant tamen, qui hunc felicissimum statum odissent. Quippe L. Murena, et Fannius Cepio, diversis moribus (nam Murena sine hoc facinore potuit videri bonus, Cepio et hoc ante erat pessimus) cum inissent occidendi Caesaris consilia, oppressi auctoritate publica, quod vi facere voluerant, iure passi sunt. Neque multo post Rufus Egnatius, per omnia gladiatori, quam senatori propior, collecto in aedilitate favore populi, quem extinguendis privata familia incendiis in dies auxerat, in tantum quidem, ut ei. praeturam continuaret; mox etiam consulatum petere ausus, cum esset omni flagitiorum scelerumque

Res certa ex Flor. IV, 12, 51, et Dione Cass. LIII, p. 720.

Crassa oppresso. Sic Editor Basil. optime correxit lectionem edit. pr. *Crasso presso.* Eodem modo praecedens *o* sequens elisit in Marmor. Salonitan. pr. 31: *Seio Dalmatae, homini bona, qui incendio pressus est, Aurelia Victorina uxor;* ubi *oppressus* bene legit Cl. Zacharias.

Quod cognomen illi viro, Planci sententia etc. Nescio, an damnandum sit *illi viro* pro simplici *illi.* Cicero ad Div. I, 9: *quae mihi videbatur, contentionem cum illis viris nolle fieri.* Tamen animus magis inclinat, ut legam: *quod cognomen illi vere, Planci sententia, consensus* etc. *Planci sententia* in ablativo capiendum. Censorin. de D. N. 21: *Imperator Caesar, D. F. sententia L. Munatii Planci, a senatu ceterisque civibus, Augustus appellatus est.*

Et hoc ante erat pessimus. Editor Basil. praepositione traiecta, dedit: *et ante hoc erat pessimus.* Quod ita secuti sunt reliqui editores, ut scripturae, quae in edit. pr. est, vix mentionem fecerint. At Latini saepe praepositiones casui *suo* postponunt. Sallust. Iug. 101, *quos advorsum.* Cicero de N. D. II, 4: *quos ad;* ad Att. X, 4: *quos propter;* pro Muren. 4: *quem contra;* pro Leg. Manil. 16: *quo de.* Nepos Epam. *Diomedonte coram.* Tacit. Ann. IV, 5: *Rhenum iuxta.* XIII, 47: *urbem extra.* Eundem etiam locum *ante,* de qua dicere coepimus, interdum tenet. Nepos Chabr. 3: *quam ante.* Plin. H. N. XXXV, 10: *omnia ante;* ubi vide Gronovium. Aliae tamen aliis frequentius casui suo postponuntur, v. c. *coram* saepissime, de qua vide Oudendorp. ad Sueton. Aug. 69: *tenus* fere semper.

Cum esset omni flagitiorum etc. De

conscientia mersus; nec melior illi res familiaris, quam mens foret; adgregatis simillimis sibi, interimere Caesarem statuit, ut, quo salvo salvus esse non poterat, eo sublato moreretur. Quippe ita se mores habent, ut publica quisque ruina malit occidere, quam sua proteri, et idem passurus minus conspici. Neque hic prioribus in occultando felicior fuit: abditusque car-

hoc loco rixantes Burmannus et Wopkensius, P. Syri dictum plane confirmant: *Nimium altercando veritas amittitur.* Legendum: *cum esset omnium flagitiorum scelerumque sentina emersus.* Velleius imitatur Ciceronem in Vatin. 7: *unus tu, emersus e coeno, omnium facile omnibus rebus infimus.* pro Sext. 9: *hominem emersum subito ex diuturnis tenebris lustrorum ac stuprorum.* In Pison. 12: *At ne tum quidem emersisti, lutulente Caesonine, ex miserrimis naturae tuae sordibus.* Pulchre Donatus monet ad Terent. Eun. III, 5, 7, *emergere* proprie dici, qui ex lustris atque inhonestis locis prodeunt. Vt hic *scelerum sentina*, sic *scelerum colluvio* apud Ciceronem pro Sext. 7: *At ille nefarius, ex omnium scelerum colluvione natus.* Heinsius, cui reliquorum emendatio minus successit, tamen vocem *sentina* restituendam esse, quasi per nebulam vidit.

Ita se mores habent, publica etc. Mihi ante *publica* deesse videtur *ut.* BVRER. *Vt* recepit Editor Basil. quod imitatus sum ob locum similem II, 118: *Quippe ita se res habet, ut plerumque* etc. Cicero de Orat. III, 23: *Res quidem se mea sententia sic habet, ut nisi quod quisque cito potuerit*, etc. Si quis tamen *ut* addere nolit, legat *mavult* pro *malit*, ut verba *ita se mores habent* absolute ponantur. Cicero de Orat. II, 6: *Sic enim se res habet: quemadmodum volucres videmus*, etc, ubi vide Cl. Ernestum.

Publica quisque ruina malit occidere etc. Trita sententia, sed Velleiano acumine expolita. Cicero pro Sext. 46: *qui communi incendio malint, quam suo deflagrare.* Catil. IV, 7: *qui cum sibi viderent esse pereundum, cum omnibus potius, quam soli perire voluerunt;* quae totidem verbis sunt apud Liv. II, 24. Nec aliam vim habet Catilinae dictum: *incendium meum ruina restinguam;* de quo vide Florum IV, 1, 7, et ibi Interpretes. Seneca Pater Contr. III, 21, p. 272: *tunc tamen solatium fuisset, cum multis pati;* et IV, 29, p. 337: *naturali quodam deploratae mentis affectu morientibus gratissimum est, commori.* Seneca Filius Troad. 1014: *Semper, ah, semper dolor est malignus: Gaudet in multos sua fata mitti, Seque non solum placuisse poenae. Ferre, quam sortem patiuntur omnes, Nemo recusat.* Ex hac cupiditate malorum socios habendi natae sunt formulae in monumentis sepulchralibus, οὐδεὶς ἀθάνατος, *nemo immortalis*, apud Eduard. Corsinum de Not. Graecor. p. 59: *hic omnes exitus unus habet*, Anthol. Lat. T. II, p. 96: *dolor talis non nunc tibi contingit uni*, apud Murator. p. 1551, 4. Ceterum Velleius eleganter et proprie dixit *ruina proteri.* Cicero de Orat. II, 86: *neque possent ruina obtritos internoscere;* unde corrigendus Sulpic. Sever.

ceri, cum consciis facinoris, mortem dignissimam vita sua obiit.

92. Praeclarum excellentis viri factum C. Sentii Saturnini, circa ea tempora consulis, ne fraudetur memoria. Aberat in ordinandis Asiae Orientisque rebus Caesar, circumferens terrarum orbi praesentia sua pacis suae bona. Tum Sentius forte et solus, et absente Caesare, Cos. cum alia, prisca severitate summaque constantia, vetere consulum more (ac severitate) gessisset, protraxisset publicanorum fraudes, punisset avaritiam, regessisset in aerarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis praecipuum egit consulem. Nam et quaesturam petentes, quos indignos iudicavit, profiteri vetuit; et, cum, id facturos se, perseverarent, consularem, si in campum descendissent, vindictam minatus est. Et Egnatium, florentem favore publico, sperantemque, ut praeturam aedilitati, ita consulatum praeturae se iuncturum, profiteri vetuit, et cum id non obtinuisset, iuravit, etiamsi factus esset Cos. suffragiis populi, tamen se eum non renunciaturum. Quod ego factum cuilibet veterum consulum gloriae comparandum reor, nisi quod naturaliter audita visis laudamus libentius,

I, 29: *turbaque omnis ruina domus obruta*. Lege, *obtrita*.

Praesentia sua pacis suae bona. Miror, istud *sua suae* virorum doctorum aures non offendisse. Lege · *praesentia pacis suae bona*. *Praesentia* non substantivum est, sed adiectivum. *Bona praesentia* sunt certa, magna, parata. Quae vocis notio centies explicata est a viris eruditis. Cicero ad Div. I, 9: *Qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores et praesentiores praesens capere potuisses.*

Cum alia, prisca severitate etc. Legendum: *cum alia, prisca severitate summaque constantia, veterum consulum more gessisset*. *Veterum* confirmat, quod mox sequitur: *cuilibet veterum consulum gloriae comparandum*. Verba *ac severitate* temere repetita sunt ex praecedentibus, *prisca severitate*. Itaque uncis circumscripsi. Constructio coniunctionum *cum*, *tum*, quae Burmanno Misc. Obs. VIII, p. 394, displicebat, satis vindicata est ad II, 68.

et praesentia invidia, praeterita veneratione prosequimur; et his nos obrui, illis instrui credimus.

93. Ante triennium fere quam Egnatianum scelus erumperet, circa Murenae Cepionisque coniurationis tempus, abhinc annos L, M. Marcellus, sororis Augusti Octaviae filius, quem homines ita, si quid accidisset Caesari, successorem potentiae eius arbitrabantur futurum, ut tamen id per M. Agrippam securo ei posse contingere non existimarent; magnificentissimo munere aedilitatis edito decessit, admodum iuvenis, sane, ut aiunt, ingenuarum virtutum, laetusque animi et ingenii, fortunaeque, in quam alebatur, capax. Post cuius obitum Agrippa, qui sub specie ministeriorum principalium profectus in Asiam, ut fama loquitur, ob tacitas cum Marcello offensiones, praesenti se subduxerat tempori; reversus inde filiam Caesaris Iuliam, quam in matrimonio Marcellus habuerat, duxit uxo-

Praesentia invidia, praeterita etc. Hanc sententiam Velleius cum sexcentis communem habet: at acutam, quam addit, rationis explicationem cum nemine, quod sciam. Semina tamen sententiae sunt apud Thucydid. II, p. 118, eiusque imitatorem, Sallust. Catil. 2.

Securos ei. Alias, *secure*, vel *securius*. RHENAN. Bene Editor Basil. pro *securus ei*, quod edit. pr. habet, *securo ei* scripsit. Idque recepi.

Sane ingenuarum, ut aiunt, virtutum. Exempl. vetustum sic habet: *sane, ut aiunt, ingenuarum virtutum* etc. BVRER. *Vt aiunt* est formula frigide et non ex animo laudantis, ut apud Terent. Andr. I, 2, 21; ubi vide Donat. Nimirum oportebat Velleium ita Marcelli laudes temperare, ne in Tiberii offensionem incurreret.

Laetusque animi et ingenii. Non aliter de Marcello Seneca Cons. ad Marc. 2: *adolescentem animo alacrem, ingenio potentem.* Hellenismum *laetus animi* R. Bentleius reddidit Horatio III, Carm. 16, 25: *Laetus in praesens animi, quod ultra est Oderis curare;* et Oudendorp. Appuleio Met. V, p. 330: *Iamque laetior animi* etc. ut Tacitus Ann. II, 26: *Reductus inde in hiberna miles, laetus animi.*

Fortunae, in quam alebatur, capax. Tacitus Hist. II, 1: *Augebat famam ipsius Titi ingenium, quantaecumque fortunae capax.*

Vt fama loquitur. Astute Velleius sibi cavet hac formula, ne aulae arcana curiosius speculatus videretur. In simili re II, 102, dicit: *fama vulgavit;* ubi vide Lipsium. Ex talibus etiam iudicari potest, omnem sentiendi et scribendi libertatem sub Tiberio periisse.

rem, foeminam neque sibi, neque reip. felicis uteri.

94. Hoc tractu temporum, Ti. Claudius Nero, quo trimo, ut praediximus, Livia Drusi Claudiani filia, despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Caesari nupserat, innutritus coelestium praeceptorum disciplinis, iuvenis genere, forma, celsitudine corporis, optimis studiis, maximoque ingenio instructissimus, qui protinus, quantus est, sperari potuerat, visuque praetulerat principem; quaestor undevicesimum annum agens, capessere coepit remp. maximamque difficultatem annonae, ac rei frumentariae

Ti. Claudius Nero. Edit. pr. *Titus Claudius Nero.* quod Editor Basil. correxit.

Quo primo. male Editor Basil. scripsit: *quo prius nato.* Recte Aldus Nepos ex scriptura edit. pr. *quo primo*, una litera mutata, fecit, *quo trimo;* quod edi iussimus.

Respondente Nerone. Exemplar vet. videtur habere: *respondente ei Nerone.* BVRER. Editor Basil. correxit: *despondente Nerone;* ut est II, 19: *Hac classi Caesar, cum prius, despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat, Liviam auspicatis reip. ominibus, duxisset eam uxorem, Pompeio* etc. Ex quo loco hic inculcata puto verba: *despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat.* Forte etiam verba, *Drusi Claudiani filia*, huc migrarunt ex II, 75. Quae omnia quid tam parvo intervallo repetere attinebat, praesertim ipso Velleio nos ad ea, quae supra dixerat, remittente?

Visusque praetulerit principem. Viri doctissimi, Vrsinus ad h. l. Schefferus Misc. Obs. IX, p. 173, et Marklandus ad Stat. Silv. IV, 2, 54, certatim corrigunt: *visuque praetulerat principem;* probatque Heinsius ad II, 116. Nec nos ita edere dubitavimus, pro editionis pr. lectione: *visusque praetulerit principem. Visus* saepe est species. Cicero de N. D. I, 5: *qua visum haberent quemdam insignem et illustrem;* ubi vide Davisium. Plinius H. N. XIII, 12: *charta indecoro visu pertranslucida.* XXII, 6: *visuque ipso animos invitaverat.* Statius Theb. IX, 880: *Aegraque per trepidos expirat gratia visus.* Sed hic *visus*, bene monente Marklando, sumitur pro toto corporis habitu et specie, ut saepe *facies* et *forma.* Apposite ad hunc locum Livius VIII, 9: *Conspectus ab utraque acie aliquanto augustior humano visu.* Eadem loquendi forma Martialis, a Burm. laudatus, V, 61, dixit: *Procuratorem vultu qui praeferat ipso.* Ceterum assentior Vrsino, Velleium respexisse arbitranti ad locum Euripidis, a multis expressum, in Stobaeo Grotii p 269: Ἴδοιμι δ' αὐτὸν ἔργον ἄξιον ἀξίνων, Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος. Πλείστη γὰρ ἀρετὴ τοῦθ' ὑπάρχει ἐν βίῳ, Τὴν ἀξίωσιν τῶν καλῶν τὸ σῶμ' ἔχειν. Adde Muretum Var. Lect. III, 2.

Capescere. Tu scribe, *capessere.* BVRER.

inopiam, ita Ostiae atque in urbe mandato vitrici moderatus est, ut per id, quod agebat, quantus evasurus esset, eluceret. Nec multo post missus ab eodem vitrico cum exercitu ad visendas ordinandasque, quae sub Oriente sunt, provincias, praecipuis omnium virtutum experimentis in eo tractu editis, cum legionibus ingressus Armeniam, redacta ea in potestatem P. R., regnum eius Artavasdi dedit. Quin rex quoque Parthorum tanti nominis fama territus, liberos suos ad Caesarem misit obsides.

95. Reversum inde Neronem Caesar haud mediocris belli mole experiri statuit, adiutore operis dato

Ostia eratque. Alias, *Ostiae atque.* RHEN. Vascosan. pessime dedit *Hostae.*

Vitrici. Edit. pr. *victrici*, ut mox *victrico* pro *vitrico.* Prius correxit Aldus Nepos, posterius Editor Basil.

In eo tractu. Sic Editor Basil. scripsit pro *in eo tractatu*, quod est in edit. pr.

Artavasdi. Exempl. vetustum habet, *Artauzdi.* BVRER. Atqui *Tigrani*, non *Artavasdi*, Armeniae regnum a Tiberio datum esse, uno ore tradunt non modo reliqui historici, quos interpretes ad h. l. et Noris. ad Cenot. Pis. Diss. II, 9, p. 185, 16, p. 293, laudant, sed ipse etiam Augustus in Monim. Ancyr. p. 176; ubi vide Chishullum. Nec Velleius rem tam claram et testatam ignorare potuit. Relinquitur ergo, ut cum Lipsio ad h. l. et Oudendorpio ad Sueton. Tiber. 9, lacunam in hoc loco esse statuamus. Lipsius non male supplet: *regnum eius Artavasdi ereptum Tigrani dedit.* Multum a Velleio, aliisque in hac re narranda discrepat Horatius I, Ep. 12, 25: *Ne tamen ignores, quo sit romana loco res; Cantaber Agrippae, Claudii virtute Neronis Armenius cecidit: ius imperiumque Phraates Caesaris accepit, genibus minor.* Bentleius quidem ad I, Ep. 18, 56, ut poëtam cum historicis in concordiam redigat, pro *Phraates* reponit *Tigranes.* Sed fac Horatium ita scripsisse. Quid illis facies, *Armenius cecidit?* quae non minus repugnant historiae, Armenium sive Artavasden, non Tiberii virtute, sed propinquorum fraude, cecidisse docenti. Teneamus igitur hoc, Horatium, adulatorum more, popularem potius rumorem, ex quo plus laudis ad Augustum et Tiberium, quam certam exploratamque rem, ex qua minus perveniret, sequi maluisse.

Cuius rex quoque Parthorum etc. Lege: *Quin rex quoque Parthorum* etc. *Quin etiam*, *quin quoque* Velleio frequens esse, ad I, 1, p. 3, ostendimus. In tanta rei evidentia putavi mihi licere *quia* pro *cuius* in textum recipere, exemplo superiorum Editorum, qui I, 9, p. 19, pro *Quibus Rhodii quoque proniores regis partibus*, sine ulla dubitatione edi inseruntur: *Quin Rhodii quoque* etc.

Belli mole experiri. Dedimus cer-

fratre ipsius Druso Claudio, quem intra Caesaris penates enixa erat Livia. Quippe uterque, divisis partibus, Rhaetos Vindelicosque adgressi, multis urbium et castellorum oppugnationibus, nec non directa quoque acie feliciter functi, gentes locis tutissimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo, quam damno romani exercitus, plurimo cum earum sanguine, perdomuerunt. Ante quae tempora censura Planci et Pauli acta inter discordiam, neque ipsis honori, neque reipub. usui fuit: cum alteri vis censoris, alteri vita deesset: Pau-

tam Heinsii emendationem pro scriptura edit. pr. *belli molem experiri.*

Divisis partibus. Ex his verbis Bentleius ad Horat. IV, Carm. 4, 17, colligit, Tiberium Rhaetos, Drusum Vindelicos aggressum esse. Rectius Drakenborchius ad Liv. Ep. 136, Tiberium et Drusum utramque gentem divisis copiis, diversisque locis, invasisse.

Nec non. His particulis qui meliore aetate pro *et* in soluta oratione usi sint, non reperio, praeter Varronem de R. R. I, 13, 35, et Trogum IV, 1, VI, 3.

Gentes locis tutissimas etc. II, 106: *iuventus, infinita numero, immensa corporibus, situ locorum tutissima.* Similis locus Ciceronis pro Marcell. 3: *Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes.* De locutione, *tutus loco*, vide Gronovium ad Liv. XXIII, 26.

Neque ipsis honori. Sic Editor Basil. Edit. pr. *neque ipsi honori.*

Neque reipub. usui fuit. Fuit cum Editore Basil. scripsimus pro *foret*, quod est in edit. pr.

Vis censoris. Hoc quoque ex Editoris Basil. correctione: nisi cum Burmanno malis: *vis censoria.* Edit. pr. *vis censori.*

Paulus vix posset implere censorem. Exquisite dicitur pro, Paulus vix posset vim et auctoritatem censoris plene praestare, vel *numeros* censoris *implere*, ut Albinovanus ad Liv. 285, loquitur. Claud. de B. Get. 143: *Vnus in hoc Stilicho diversis artibus hoste Tres potuit complere duces*; ut recte e libris scriptis legunt viri eruditi. Ammian. Marcell. XXVII, 6: *quae indoles imperatorem implesset cum veterum lectissimis comparandum.* Sidonius Apoll. VII, Ep. 15: *licet ruri positi strenuos impleatis agricolas*; ubi plura Savaro. Eodem fere modo *implere aliquem* Solinus cap. 1, p. 6, dixit, pro oris figura aliquem plene perfecteque referre: *Oratorem L. Plancum Rubrius histrio sic implevit, ut et ipse Plancus a populo vocaretur.* Vide Io. Schulting. ad Senec. Contr. I, 5, p. 108. Male igitur Cortius ad Cicer. ad Div. XVI, 25, hoc loquendi genus deteriori aetati tribuit. Notiora sunt illa, *principem praestare, consulem agere, ducem exhibere, ultorem polliceri, exequi agricolam*, etc. de

lus vix posset implere censorem, Plancus timere deberet: nec quicquam obiicere posset adolescentibus, aut obiicientes audire, quod non agnosceret senex.

96. Mors deinde Agrippae (qui novitatem suam multis rebus nobilitaverat, atque in hoc perduxerat, ut et Neronis esset socer; cuiusque liberos, nepotes suos, D. Augustus, praepositis Gaii ac Lucii nominibus, adoptaverat) admovit propius Neronem Caesari. Quippe filia eius Iulia, quae fuerat Agrippae nupta, Neroni nupsit. Subinde bellum Pannonicum, quod inchoatum Agrippa Marcoque Vinicio avo tuo Coss. magnum atroxque et perquam vicinum imminebat Italiae, per Neronem gestum est. Gentes Pannoniorum, Delmatarumque nationes, situmque re-

quibus hic et alibi viri docti, sed omnium accuratissime Casaubonus ad Sueton. Tiber. 33, et Gronovius Observ. I, 6; IV, 14, p. 227. Ad censuram a Paulo remissius actam tecte respexisse videtur Propertius IV, 11, 41; ubi uxor Pauli, Cornelia, ait: *Testor maiorum cineres tibi, Roma, colendos, — Me neque censurae legem mollisse, nec ulla Labe mea vestros erubuisse focos*; quorum sensus est: Testor maiorum cineres, me non iis fuisse moribus, ut maritus propter illos censuram minus severe gereret. De Paulo censore late disputat Perizonius Anim. Hist. cap. 3, p. 121 seqq.

Plancus timere deberet, ne quicquam etc. Suum Velleio acumen reddiderunt Editor Basil. et Lipsius, *ne* in *nec* mutantes: *Plancus* (censorem) *timere deberet: nec quicquam* etc. Hanc lectionem recepi, eique interpunctionem accommodavi.

Aut obiicientes audire. Haec verba si omittas, apta et rotunda est sententia: sin retineas, impedita languescit. Videntur e glossemate in textum irrepsisse.

Quod non agnosceret senex. Frustra hunc locum sollicitat Heinsius. Nam *agnoscere crimen* simpliciter dicitur pro, fateri suum esse, a se perpetratum. Cicero in Pison. 6: *ipse certe agnoscet, et cum aliquo dolore flagitiorum suorum recordabitur*. Plinius VII, Ep. 28: *Agnosco crimen, amplector etiam*. Calpurn. Flacc. Decl. 36: *Pater, quod patior, agnoscit: quid in me pater reprehendat, ignoro*. Sulpic. Sev. de Vita Martin. 27: *ut, si quis haec legerit, et agnoverit, erubescat*.

Quippe filia eius Iulia. Sic Editor Basil. verba transposuit. Edit. pr. *Quippe filia Iulia eius*.

Quod inchoatum Agrippa etc. Verissimam Lipsii emendationem, *quod inchoatum ab Agrippa, M. Vinicio avo tuo Cos.*, in qua refellenda operam ludit Gruterus, merito probat Casaubonus ad Sueton. Aug. 21.

Dalmatarumque. Exemplar vet. habet: *Delmatarumque* etc. BURM.

gionum ac fluminum, numerumque et modum virium, excelsissimasque et multiplices eo bello victorias tanti imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus servet formam suam. Huius victoriae compos Nero, ovans triumphavit.

97. Sed dum in hac parte imperii omnia geruntur prosperrime, accepta in Germania clades sub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniae, quam recte faciendi cupidiore, et inter summam vitiorum dissimulationem vitiosissimo; amissaque legionis quintae aquila vocavit ab urbe in Gallias Caesarem. Cura deinde atque onus Germanici belli delegata Druso Claudio, fratri Neronis, adolescenti tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura mortalis recipit, vel industria perficit; cuius ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus suffecerit artibus, in incerto est. Morum certe dulcedo ac suavitas, et adversus amicos aequa ac par sui aestimatio inimita-

Ovans triumphavit. Ponitur pro simplici *ovavit*, ut II, 122, cl. Oudendorpius ad Sueton. Tiber. 9, Velleium per Tiberii adulationem sic locutum existimat. Sed non meminerat, Augustum eadem loquendi forma usum esse in Monim. Ancyr. p. 172, ubi nullus adulationi locus erat: *Bis ovans triumphavi, tres egi curules triumphos. Triumphus* pro *ovatione* est II, 97, 99.

M. Lollio. Editio pr. *M. Lolio*, ut MSS. quidam in Sueton. Aug. 23; ubi Casaubonus monet, unum esse Eusebium in Chronico n. MM. p. 155, qui Lollii non cladem, sed victoriam in Germania, commemoraret: *Germanos in arma versos M. Lollius superat.* Addit Vossius ad h. l. Obsequentem, idem narrantem, cap. 131: *Insidiis Romanorum Germani circumventi, sub M. Lollio legato graviter vexati.* Enimvero Eusebium, recte indicat Ios. Scaliger, in tempore et historia peccare. Obsequentem vero sic emendat Lipsius ad Tacit. Ann. I, 10: *Insidiis Germanorum Romani circumventi.* Nec ab ea sententia nos revocant rationes, quas attulit Massonus Vita Horat. p. 319.

Vel industria perficit. Haec certissima Lipsii emendatio est. Edit. pr. *vel industria percipit.* Vide quae notavimus ad II, 2.

Adversus amicos aequa etc. Sensus est: de amicis non aliter iudicabat, ac de semetipso. II, 127: *semperque infra aliorum aestimationes se metientem.* Heinsius perperam tentabat: *par sibi aestimatio.* Valer. Max. III, 7, 1: *Laudanda profecto fiducia est, quae*

bilis fuisse dicitur. Nam pulchritudo corporis proxima fraternae fuit. Sed illum, magna ex parte domitorem Germaniae, plurimo eius gentis variis in locis profuso sanguine, fatorum iniquitas, consulem, agentem annum tricesimum, rapuit. Moles deinde eius belli translata in Neronem est. Quod is sua et virtute et fortuna administravit, peragratusque victor omnes parteis Germaniae, sine ullo detrimento commissi exercitus, quod praecipue huic duci semper curae fuit, sic perdomuit eam, ut in formam pene stipendiariae redigeret provinciae. Tum alter triumphus, cum altero consulatu, ei oblatus est.

98. Dum ea, quae praediximus, in Pannonia Germaniaque geruntur, atrox in Thracia bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, Lucii Pisonis, quem hodieque diligentissimum, atque eundem lenissimum securitatis urbanae custodem habemus, virtus compressit. Quippe legatus Caesaris triennio cum his bellavit, gentesque ferocissimas, plurimo cum earum

aestimationem sui certo pondere examinat.

Peragratusque victor omnes partes Germ. Nihil vitii suspicati, Lipsius ad Tacit. Ann. I, 5; Vossius de Analog. III, 5; et Burmann. ad h. l. ut minus acutam Lexicographorum nationem praeteream, *peragror* ex hoc loco in Deponentium verborum numerum retulerunt. Primus de loci sanitate dubitare coepit Oudendorp. ad Sueton. Aug. 93; sed nihil ultra tentavit. Mihi vero Velleius hoc modo scripsisse videtur: *pervagatusque victor omnes partes Germaniae.* Livius XXXVIII, 17: *ferox natio, pervagata bello prope orbem terrarum.* Iustin. II, 11: *Spartani per omnia castra victores vagantur.* Quinctilian. Decl. III, 14: *Gens maiorem terrarum partem victoriis pervagata.* Vide Dukerum ad Flor. I, 13, 6, et quae notavimus ad II, 89.

Quod praecipue huic duci semper curae fuit. Vide II, 115, et Casaubon. ad Sueton. Tiber. 19.

Securitatis urbanae custodem. Vrbis custodem praefectum urbi etiam appellant Seneca Ep. 83; ubi luculentus de hoc Pisone locus est; Iuvenal. XIII, 157, et incertus poëta Anthol. Lat. T. I, p. 258, qui eundem p. 254, *vigilem urbis* vocat. Velleius II, 88: *Tunc urbis custodiis praepositus C. Maecenas;* ut Statius Silv. I, 4, 16: *Quem penes intrepidae mitis custodia Romae.* De Pisone vide Tacit. Ann. VI, 10, et ibi Lipsium.

excidio, nunc acie, nunc expugnationibus, in pristinum pacis redegit modum; eiusque patratione Asiae securitatem, Macedoniae pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus sentiendum ac praedicandum est, esse mores eius vigore ac lenitate mixtissimos, et vix quemquam reperiri posse, qui aut ocium validius diligat, aut facilius sufficiat negocio, et magis, quae agenda sunt, curet sine ulla ostentatione agendi.

99. Brevi interiecto spacio Tib. Nero, duobus consulatibus, totidemque triumphis actis, tribuniciae potestatis consortione aequatus Augusto, civium post unum (et hoc, quia volebat) eminentissimus, ducum maximus, fama fortunaque celeberrimus, et vere alterum reip. lumen et caput, mira quadam et incredibili atque inenarrabili pietate, cuius causae mox detectae sunt, cum C. Caesar sumpsisset iam virilem togam, L. item

Eiusque patratione. Livius II, 26: *in magna iam spe undique patratae pacis.* XLIV, 25: *modo pacis patrandae cum Romanis paciscebatur mercedem;* ubi vide Dukerum.

Mores eius vigore ac lenitate mixtissimos. Superlativi *mixtissimus* insolentia non minus me, quam Heinsium, offendit. Sed longe diversam emendandi rationem seqnor. Lege: *mores eius vigore ac lenitate temperatissimos.* Nimirum glossa *mixtissimos* veteris lectionis *temperatissimos* locum occupavit; quod centies factum esse, harum rerum periti sciunt. Vox *temperatus* quam bene huic loco conveniat, vix opus est exemplis probare. Velleius II, 116: *priscam gravitatem semper humanitate temperans.* Cic. ad Att. IV, 6: *hominem in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum.* Valer. Max. II, 1, 5: *non tristis earum et horrida pudicitia, sed honesto comitatis genere temperata.*

Mira quadam, et incredibili, atque inenarrabili pietate. Forte: *mira quadam, et incredibili, ac pene inenarrabili pietate.* Cicero Phil. IX, 5: *Nec vero silebitur admirabilis quaedam, et incredibilis, ac pene divina eius in legibus interpretandis, aequitate explicanda, scientia. Inenarrabilis et inenarrabiliter* est etiam apud Livium XLI, 15, XLIV, 5.

Cuius caussae mox detectae sunt etc. Haec verba usque ad *initiis* parenthesi includi vult Burmannus, cuius rationes vide; ego, Vascosani emendationem, de qua mox, secutus, usque ad *maturus esset.* Hanc autem secessus Tiberiani causam ne quis per adulationem a Velleio ceteris, quae afferuntur, causis praelatam arbitretur, sciat, eandem a Dione Cass. LV, p. 780, verissimam indicari.

maturus esset viris, ne fulgor suus orientium iuvenum obstaret initiis, dissimulata causa consilii sui, commeatum ab socero atque eodem vitrico adquiescendi a continuatione laborum petiit. Quis fuerit eo tempore civitatis habitus, qui singulorum animi, quae digredientium a tanto viro omnium lacrymae, quam pene ei patria manum iniecerit, iusto servemus operi. Illud etiam in hoc transcursu dicendum est, ita septem annos Rhodi moratum, ut omnes, qui pro consulibus legatique, in transmarinas profecti provincias, visendi eius gratia ad quem convenientes, semper privato (si illa maiestas privata unquam fuit) fasces suos summiserint, fassique sint, ocium eius honoratius imperio suo.

Maturus esset viris. Heinsius, huius locutionis κακεμφάτῳ offensus, corrigebat: *L. item maturus esset auris.* Felicior est medicina Vascosani: *L. item maturus esset, veritus, ne fulgor suus* etc. *Maturus* simpliciter dicitur, qui ad virilem aetatem, sive, ut Censorin. de D. N. 14, loquitur, *ad viros pervenit.* Ammian. Marcell. XVI, 7: *Quem si Constans imperator olim ex adulto iamque maturum audiret.* Similiter *immaturus* ponitur. Iustin. XXIV, 4: *inclytum illud Macedoniae regnum brevi, immaturi iuvenis temeritate, casurum.* Seneca de Benef. V, 16: *Pompeius pro tot honoribus, quos ex maxima parte immaturus invaserat, hanc gratiam reip. reddidit.*

Commeatum ab socero etc. *Commeatus* est venia, etiam extra rem militarem. Vide Gronovium ad Tacit. Agricol. 5. Hinc pendet *acquiescendi*, non ab omisso *gratia*, ut putabat Acidalius ad II, 20.

Rhodi moratum est, ut omnes. Exempl. vetustum habet: *Rhodi moratum, ut omnes* etc. BVRER. Casaubonus ad Sueton. Tiber. 12, haec ita scripta laudat: *Ita septem annos Rhodi moratus est.* Ego, Burerii fidem secutus, *est*, quod Rhenanus dederat, et Vascosanus in *esse* mutarat, exclusi.

Vt omnes qui pro consulibus legatique etc. Forte legendum et distinguendum: *esse, ut omnes qui pro Coss. legatisque in transmarinas profecti provincias, visendi eius gratia atque conveniendi (semper privatus ille, maiestas privata numquam fuit) fasces suos subm.* etc. RHENAN. Constructio postulat, ut legatur: *ut omnes, qui pro consulibus legatique in transmarinas profecti provincias, visendi eius gratia ad eum venissent, semper* etc. Nepos Dione 9: *sicuti conveniendi eius gratia viderentur venire.* Cicero Tusc. Disp. V, 3: *qui visendi caussa venirent.* Vereor tamen, ne in *quem con* aliud quid lateat. Vascosanus edidit: *visendi eius gratia convenissent.*

Si illa maiestas privata unquam fuit. Ita ex certa Aldi Nepotis et Lipsii emendatione dedimus. Edit. pr. *semper privatos illa maiestas privata nunquam fuit.*

100. Sensit terrarum orbis digressum a custodia Neronem urbis. Nam et Parthus desciscens a societate romana, adiecit Armeniae manum: et Germania aversis domitoris sui oculis, rebellavit. At in urbe, eo ipso anno, quo magnificentissimi gladiatorii muneris, naumachiaeque spectaculis, D. Augustus, abhinc annos XXX, se et Gallo Caninio coss. dedicato Martis templo, animos oculosque P. R. repleverat, foeda dictu, memoriaque horrenda in ipsius domo tempestas erupit. Quippe filia eius Iulia, per omnia tanti parentis ac viri immemor, nihil quod facere aut pati turpiter posset foemina, luxuria, libidine infectum reliquit; magnitudinemque fortunae suae peccandi licentia metiebatur, quidquid liberet, pro licito vindicans. Tum Iulius Antonius, singulare exemplum clementiae Caesaris, violator eius domus, ipse sceleris a se commissi ultor fuit; quem, victo eius patre, non tantum incolumitate donaverat, sed sacerdotio, praetura, consulatu, provinciis honoratum, etiam matrimonio sororis suae filiae, in arctissimam adfinitatem receperat. Quintiusque Crispinus, singularem nequi-

Adiecit Armeniae manum. Si in textu esset *animum*, sine ulla dubitatione *manum* reponerem. Tantum abest, ut Burmanni coniecturam *animum* probem. Neque enim Phraates modo consilium Armeniae invadendae agitavit, sed eam etiam armis vindicavit. Vide Dionem Cass. LV, p. 782, et quos ibi laudat Fabricius. At *adiicere manum* pro *iniicere*, quis, praeter Velleium, dixit? Quasi vero, cum Latini nullo discrimine *inferre* et *afferre manum* dicant, non promiscue dici possit *iniicere* et *adiicere manum*. Ovidius IV, ex P. 8, 82, dixit: *Atque isdem studiis imposuisse manum*; quod non est ad eadem studia aggressum esse, ut Burm. explicat ad Trist. IV, 1, 28, sed eadem studia tractasse. Num ergo minus dicere licuit Senecae Patri Contr. IV, 25, p. 313: *Et ad hanc controversiam Graeci apposuerunt manum.* Vulgatam Velleii scripturam defendit etiam Oudendorp. ad Appulei. Met. IV, p. 295.

Quod facere aut pati turpiter posset foemina. Forte ex Cicerone in Pison. 5: *qui nihil sibi unquam nec facere, nec pati turpe duxit.*

Vindicans. Alias, *indicans.* RHEN.

Iulus Antonius. De eo vide Lipsium ad Tacit. Ann. I, 10.

Singularem nequitiam supercilio etc. Imitatur Ciceronem de Prov. Cons. 4: *lateant libidines eius illae tenebricosae, quas fronte et supercilio, non pudore*

tiam supercilio truci protegens, et Appius Claudius et Sempronius Gracchus, ac Scipio, aliique minoris nominis utriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet uxore violata, poenas pependere, cum Caesaris filiam, et Neronis violassent coniugem. Iulia relegata in insulam, patriaeque et parentum subducta oculis. Quam tamen comitata mater Scribonia, voluntaria exilii permansit comes.

101. Breve ab hoc intercesserat spacium, cum C. Caesar, ante aliis provinciis ad visendum obitis, in Syriam missus, convento prius Tib. Nerone, cui omnem honorem, ut superiori, habuit, tam varie se ibi gessit, ut nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat: cum rege Parthorum iuvenis excelsissimus in insula, quam amnis Euphrates ambiebat, aequato utriusque partis numero, coiit. Quod spectaculum stantis ex diverso hinc romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter se eminentissima imperiorum et hominum coirent capita, perquam clarum et memorabile, sub initia stipendiorum meorum, tribuno mili-

et temperantia contegebat; in Pison. 6: *qui istius insignem nequitiam, frontis involutam integumentis, nondum cernat.*

Sempronius Gracchus. De hoc egregie Tacit. Ann. I, 53; ubi v. Lipsium.

Voluntaria exilii. Sic Lipsius correxit. Edit. pr. *voluntarii exilii.*

Ad sedandum. Alias, *adsidendo.* Rhenan. Exempl. vetustum habet: *adsidendum obitis*, etc. Burer. Ex veteris codicis lectione *adsideudum*, quam Burerius prodidit, Lipsius rectissime fecit, *ad visendum*; quod multis exemplis confirmavit Heinsius.

Convento prius Tib. Nerone. Velleii adulationem hic etiam deprehendit Is. Casaubonus ad Sueton. Tiber. 12.

Materia deficiat; cum rege Parthorum etc. Sic interpungitur in ed. pr. Distingue et scribe: *materia deficiat, et cum rege Parthorum* etc. *Et* elisum est praecedentis syllabae similitudine.

Cum rege Parthorum iuvenis excelsissimus etc. Non una labe hic locus maculatus est in edit. pr. *cum rege Parthorum iuvene excelsissimae insulae, quam* etc. Editor Basil. partim bene, partim secus, scripsit: *cum rege Parthorum iuvene excelsissimo in insula, quam* etc. Ego certam Lipsii emendationem in textu expressi. Nam quod Heinsius negat, Caium a Velleio *iuvenem excelsissimum* dici potuisse, verbis mox sequentibus refellitur, ubi eundem *eminentissimum imperii et hominum caput* appellat,

tum mihi visere contigit. Quem militiae gradum ante sub patre tuo, M. Vinici, et P. Silio auspicatus in Thracia Macedoniaque, mox Achaia Asiaque, et omnibus ad Orientem visis provinciis, et ore atque utroque maris Pontici latere, haud iniucunda tot rerum, locorum, gentium, urbium recordatione perfruor. Prior Parthus apud Caium in nostra ripa, posterior hic apud regem in hostili epulatus est.

102. Quo tempore M. Lollii, quem veluti moderatorem iuventae filii sui Augustus esse voluerat, perfida et plena subdoli ac versuti animi consilia, per Parthum indicata Caesari, fama vulgavit. Cuius mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro. Sed quam hunc decessisse laetati homines, tam paulo post obisse Censorinum in iisdem provinciis, graviter tulit civitas, virum demerendis hominibus genitum. Armeniam deinde ingressus, prima parte introitus prospere gessit; mox

Sub patre tuo, M. Vinici. Exempl. vetustum sic habet, ut potius legendum existimem: *sub patre tuo M. Vinicio.* BVRER.

P. Silio. Oudendurp. ad Sueton. Aug. 71, corrigit: *C. Silio.* Ego nihil causae video, quare ille potius, quam *P. Silius*, de quo Velleius II, 83, intelligendus sit.

Visis. Alias, *usus.* RHENAN.

M. Lollii. De illo Lipsius ad Tacit. Ann. III, 48, inprimis Norisius ad Cenot. Pis. Diss. II, 14, p. 253.

Caesaris iam avulgavit. Alias, *Caesaris ira evulgavit.* RHENAN. Ex mendosa edit. pr. scriptura, *per Parthorum indicata Caesaris iam avulgavit*, Lipsius ingeniose et feliciter, ut solebat, veram lectionem elicuit: *per Parthum indicata Caesari, fama vulgavit.* Curt. IV, 9: *Vt idoneis auctoribus famam vulgavit.* Sulpic. Sever. Dial. I, 17: *fama vulgaverat, sanctum illum ab angelis visitari.*

Odisse. Leg. *obisse.* RHENAN.

Virum demerendis hominibus genitum. Eadem forma Sallustius Fragm. p. 979: *M. Antonius perdundae pecuniae genitus.*

Prima parte introitus prospere gessit. Heinsius optime legit: *prima parte introitus prospere rem gessit.* Quis enim est, qui non videat, *rē* vel *rem* a praecedenti syllaba interceptum esse? Tamen Wopkensius Miscell. Observ. Nov. T. X, p. 302, vulgatum defendit hinis Livii locis, XXV, 22: *quia consules ad id locorum prospere gererent*; et XL, 57: *sive caesi ab Romanis forent Bastarnae, — sive prospere gessissent.* Enimvero altero loco Gronovius, altero Drakenborchius, quorum iudicio plus tribuo, quam Wopkensii, veram lectionem, *pro-*

in conloquio, cui se temere crediderat, circa Artageram graviter a quodam, nomine Adduo, vulneratus, ex eo, ut corpus minus habile, ita animum minus utilem reip. habere coepit. Nec defuit conversatio hominum, vitia eius assentatione alentium. Etenim semper magnae fortunae comes adest adulatio. Per quae eo ductus erat, ut in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo consenescere, quam Romam regredi mallet. Deinde reluctatus, invitusque revertens in Italiam, in urbe Lyciae (Limyra nominant) morbo obiit; quum ante annum

spere rem gererent, restituerunt. Sordes istae sunt cadentis latinitatis, quibus non debent melioris aetatis scriptores inquinari.

Mox in colloquio. Est ex Editoris Basil. correctione, quam sequitur Muretus ad Tacit. Ann. I, 3. Edit. pr. *mox in colloquium.*

Circa Artageram etc. Muretus ad Tacit. Ann. I, 3, hunc locum laudans, *Artagera* scribit, ut Dio Cass. LV, p. 783: Ἀδδῶν γάρ τις, τὰ Ἀρτάγειρα κατέχων ὑπηγάγετο παρὰ τὸ τεῖχος τὸν Γάϊον etc. Ex quo corrigendus Strabo XI, p. 801: Ἀρταγῆρας δὲ ἀπέστη μὲν Ἄδωρ ὁ φρούραρχος. Lege: Ἀρτάγειρα δὲ ἀπέστησε μὲν Ἀδδῶν ὁ φρούραρχος. Vide Cellarium Orb. Antiq. tom. II, p. 331. Alius *Adduus ex Megistanis Armeniis* memoratur a Frontino II, 9, 5, si vera est coniectura Oudendorpii.

Conversatio hominum. Ne quis Velleium voce *conversatio* nove usum didat, sciat, illam usurpari a Trogo XXXIX, 1, XLIV, 4. Nec est, quod Iustino potius, quam Trogo, hoc vocabulum tribuatur. Recte enim indicat magnus latinitatis magister, Gronovius Observ. IV, 10, p. 154, Iustini vix ulla, ab Trogo aliena, in sermone vestigia apparere.

Deinde reluctatus. Exempl. vetustum sic habet, ut nescias, an *diu reluctatus*, seu potius *de reditu luctatus*, legendum sit. Mihi tamen prior lectio non usquequaque displicet. Bvrer. Rhenani lectionem servavi, quamvis Velleium scripsisse putem: *Diu deinde reluctatus.*

In urbe Lyciae. Vide Lipsium ad h. l. et ad Tacit. Ann. I, 3, et Dukerum ad Flor. IV, 12, 43.

Lymiram nominant. Exempl. vetus habet: *Lymira nominant* etc. Bvrer. Recepi *Limyra*, cum veteris codicis, tum Strabonis auctoritatem secutus, XIV, p. 981: εἶθ' ἡ ἐκβολὴ τοῦ Λιμύρου ποταμοῦ, καὶ ἀνιόντι πεζῇ σταδίους εἴκοσι τὰ Λίμυρα πολίχνη. Alios tamen hoc nomen feminina forma extulisse, ostendit Wesselingius ad Hierocl. Synecd. p. 683.

Quum ante annum ferme L. Caesar. Sic Editor Basil. locum depravatum restituit. Cuius correctionem deinde Aldus Nepos ad h. l. et Petavius de D. T. XI, 3, pro sua venditarunt. Edit. pr. *quom ante annum ferme quinquagesumum Caesar* etc. ubi librarii inscitia *L.* id est *Lucius*, ridicule pro nota numerali accepit. Vide Norisium ad Cenotaph. Pis. Diss. II, 16, p. 349.

ferme L. Caesar, frater eius, Hispanias petens Massiliae decessisset.

103. Sed fortuna, quae subduxerat spem magni nominis, iam tum reipub. sua praesidia reddiderat. Quippe ante utriusque horum obitum, patre tuo P. Vinicio Cos., Tib. Nero, reversus Rhodo, incredibili laetitia patriam repleverat. Non est diu cunctatus Caesar Augustus. Neque enim quaerendus erat, quem legeret; sed legendus, qui eminebat. Itaque, quod post L. mortem, adhuc C. vivo, facere voluerat, atque, vehementer repugnante Nerone, erat inhibitus, post utriusque adolescentium obitum facere perseveravit, ut et tribunitiae potestatis consortionem Neroni constitueret, multum quidem eo cum domi, tum in senatu recusante, et eum Aelio Cato, Sentio Coss. v. Kalend. Iul., post urbem conditam annis DCCLIIII, abhinc annis XXVII, adoptaret. Laetitiam illius diei, concursumque civitatis, et vota pene inserentium coelo manus, spemque conceptam perpetuae securitatis, aeternitatisque romani imperii, vix

Massilia decessisset. Exemplar vet. habet: *Massiliae decessisset.* BVRER.

Legeret. Exemplar vetustum habet, *legerat.* BVRER.

Atque vehementer etc. Ex vestigiis vetusti codicis apparebat pro *atque*, *eoque* sive *eo quod* scriptum; nam vestigia literarum vix poterant videri prae vetustate. BVRER. Ex veteris codicis vestigiis lege: *quoque*, *vehementer repugnante Nerone*, *erat inhibitus.* *Quoque* pro et *quo*. Celsus de Medic. VIII, 11: *quoque in eo plus usus superest*, *eo minus id extenuatur.*

Annis D. CCLIIII. Exemplar vet. habet: *annis ACC. LIIII.* BVRER. Vide Oudendorpium ad Sueton. Tiber. 15, qui Burmanni hac in re errorem castigat.

Pene inserentium coelo manus. *Manus coelo inserere* per hyperbolen dicit pro *manus ad coelum tollere*, vel *tendere*, vovendi causa. Rarior est haec loquendi forma.

Spemque conceptam perpetuae securitatis. Ita Boeclerus Ind. v. *Spes* legit pro scriptura edit. pr. *spemque conceptae perpetuae securitatis.* II, 671 *utcunque conceptae spei mora.*

Securitatis aeternitatisque romani imperii. Loquitur ex formula. Saepe enim et *securitas*, et *aeternitas imperii romani* numis celebrantur. Vide Spanhemium de V. et P. N. tom. II, p. 346 et 384.

in illo iusto opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere. Tentemus id unum dixisse, quam ille omnibus fuerit. Tum refulsit certa spes liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis patrimonii, omnibus hominibus salutis, quietis, pacis, tranquil-

Nedum hic implere. Sic Editor Basil. Edit. pr. *nedum hinc implere.* De verbo *implere* videndus Schulting. ad Senec. Contr. I, p. 107.

Id unum dixisse, quam etc. Forsan sic legendum est: *id unum dixisse contenti, quam ille charus omnibus fuerit tum apparuit. Tum refulsit.* RHENAN. Mihi sic legendum videtur: *id unum dixisse iuvat, quam ille omnibus fuerit charus, cum refulsit certa spes liberorum* etc. BVRER. Hic locus laborat et interpunctione, et verborum corruptela. Editionis primae scriptura haec est: *nedum hinc implere tentemus: id unum dixisse quam ille omnibus fuerit, tum refulsit* etc. Recte Heinsius distinxit hoc modo: *nedum hic implere. Tentemus id unum* etc. Placet mihi quoque Burmanni coniectura: *Contenti simus id unum dixisse.* Arnob. VII, p. 219: *Quas tamen nos partes inexplicatas transcurrimus atque intactas, solum illud posuisse contenti.* Sulpic. Sev. II, 28: *Huius vitia ut plenius exponerem, res admonebat, nisi non esset huius operis tam vasta ingredi: id tantum adnotasse contentus sum,* etc. Ipse etiam Velleius II, 49, *contentus* cum infinitivo iunxit: *Contentus titulum retinere provinciae;* 112: *nec hostes sustinuisse contenti.* In sequentibus verbis elegantem Lipsii coniecturam, *quam ille omnia omnibus fuerit*, probarem, si exemplis constaret, Latinos non tantum de personis, sed etiam de rebus ita locutos esse: qua de re Burmannus dubitasse videtur. Graeci, quanquam raro, et sensu paulum diverso, ita loquuntur. Herodot. VII, p. 576: καὶ ἴσαν ἅπαντά σφι αἱ Συρήκουσαι. ubi amicissimus Valckenarius laudat similem locum Thucydidis VIII, p. 565: Εὔβοια γὰρ αὐτοῖς, ἀποκεκλῃσμένης τῆς Ἀττικῆς, πάντα ἦν. ubi vide Dukerum. Equidem, Velleii loco saepe multumque considerato, legendum censeo: *quam in illo omnia omnibus fuerint;* id est, quam in illo die omnium salus et fortunae positae fuerint. Cicero ad Div. II, 6: *Neque vero cuiquam salutem ac fortunas suas tantae curae fuisse unquam puto, quantae mihi sit honos eius, in quo omnia mea posita esse decrevi;* ubi vide P. Victorium, II, 8: *Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis quam ne tempus nobis provinciae prorogetur. In eo mihi sunt omnia;* XV, 14: *Hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. — Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia.* Seneca ad Polyb. 26: *Hoc incolumi, salvi tibi sunt tui: — in hoc tibi omnia sunt.* Pro quo Sallust. Iug. 114, dicit: *in eo spes atque opes sitae.* Cave tamen, hanc formulam, ut nonnullos fecisse video, confundas cum altera, *cum eo mihi sunt omnia,* apud Ciceronem ad Div. XIII, 1, qua summa amicitia et familiaritas significatur. Totus igitur locus sic de mea sententia scribendus: *nedum hic implere. Contenti simus id unum dixisse, quam in illo omnia omnibus fuerint. Tum refulsit* etc. *In* a vicino *m*, ut centum prope locis in Velleio, elisum est.

litatis; adeo, ut nec plus sperari potuerit, nec spei responderi felicius.

104. Adoptatus eadem die etiam M. Agrippa, quem post mortem Agrippae Iulia enixa erat. Sed in Neronis adoptione illud adiectum his ipsis Caesaris verbis: *Hoc*, inquit, *reipub. causa facio.* Non diu vindicem custodemque imperii sui morata in urbe patria, protinus in Germaniam misit; ubi ante triennium sub M. Vinicio, avo tuo, clarissimo viro, immensum exarserat bellum. Erat et ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter, eoque nomine decreta ei cum speciosissima inscriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me, functum ante tribunatu castrorum, Ti. Caesaris militem fecit. Quippe protinus ab adoptione missus cum eo praefectus equitum in Germaniam, successor officii patris mei, coelestissimorum eius operum, per annos continuos VIIII, praefectus aut legatus spectator, pro captu mediocritatis meae adiutor fui. Neque illi spectaculo, quo fructus sum, simile conditio mortalis recipere videtur mihi; cum per celeberrimam Italiae partem, tra-

Erat et ab eo. Bene Lipsius: *Erat id ab eo.*

Decreta ei cum speciosissima inscriptione etc. Res eius gestae inscriptae sunt arcui triumphali, in Alpibus posito, ut narrat Dio Cassius, de hac expeditione agens, LIII, p. 721. Velleius igitur arcum cum inscriptione comprehendit ornamentorum triumphalium nomine. Nimis festinanter hunc locum inspexit Wassius ad Sallust. Iug. 42.

Functum antea tribunatu castrorum. Vanissimae sunt Dodwelli, Burmanni, et aliorum de *tribunatu castrorum*, qui nullus unquam fuit, disputationes. Locus ita interpungendus: *Hoc tempus me, functum ante tribunatu, castrorum Ti. Caesaris militem fecit*, quod praeclare vidit Io. Massonus Novell. liter. T. XI, p. 363.

Spectator, pro captu. Edit. pr. mendose: *spectatus, pro captu*, pro quo Editor Basil. scripsit: *spectator, et pro captu*, etc. Sed copula *et* facile caremus.

Quo fruitus sum. Exempl. vetustum habet: *quo fructus sum.* BVRER. Vtrumque rectum esse, ostendit Cuiacius Observat. X, 26. Sed vetus codex sequendus.

ctum omnem Galliae provinciarum, veterem imperatorem, et ante meritis ac viribus, quam nomine Caesarem, revisentes, sibi quisque, quam illi, gratularentur plenius. At vero militum conspectu eius elicitae gaudio lacrymae, alacritasque, et salutationis nova quaedam exultatio, et contingendi manum cupiditas, non continentium, protinus quin adiicerent, *Videmus te, imperator, salvum recepimus:* ac deinde, *ego tecum, imperator, in Armenia; ego in Rhaetia fui: ego a te in Vindelicis, ego in Pannonia, ego in Germania donatus sum;* neque verbis exprimi, et fortasse vix mereri fidem potest.

105. Intrata protinus Germania, subacti Caninefates, Attuarii, Bructeri, recepti Cherusci gentes, et amnis, mox nostra clade nobilis, transitus Visurgis;

Meritis ac viribus. Perplacet mihi Lipsii emendatio: *meritis ac virtutibus.* Burmannus nihil mutari vult, quod *vis* etiam pro virtute dicitur. Audio. At ubi *vires* pro virtutibus ponuntur?

Non continentium. Continentium absolute dixit pro continentium se. Sic eiusdem significationis verbo *temperare* usus est Suetonius Caes. 22: *Quo gaudio elatus, non temperavit, quin paucos post dies frequenti curia iactaret.*

Protinus quin adiicerent. Secutus sum interpunctionem Acidalii. Edit. pr. *non continentium protinus, quin adiicerent.*

Ego tecum, imperator, in Armenia; etc. Comparandus locus similis Ciceronis pro Muren. 18: *gravis est illa* (militum) *oratio, me saucium recreavit: me praeda donavit: hoc duce castra cepimus, signa contulimus: nunquam iste plus militi laboris imposuit, quam sibi sumsit ipse.*

Neque verbis exprimi etc. Haec verba in recentioribus editionibus pessime ad sequens caput trahuntur. Nos editionis primae fidem secuti sumus.

Caninifaci, Attuari, Bruteri. Sic leges: *Caninefates, Cattuari, Bructeri.* RHENAN. De scriptura edit. pr. *Caninifaci, Attuari, Bruteri*, multis disputant Interpretes ad h. l. Ego Rhenani correctionem recepi, nisi quod *Attuarii* pro *Attuari* edi iussi. *Attuarios* pro Chattuariis etiam accipit Henr. Cannegieter. in Postumo cap. 14, p. 156.

Recepti Cherusci gentes. Sic est in edit. pr. Forte: *receptae Cheruscorum gentes*, ut II, 106: *Victae gentes, pene nominibus incognitae. Receptae Cauchorum nationes.* Sed melius est *gentes* cum Lipsio delere. Quam vocem aliquis margini adscripserat, ut Caninefates, Attuarios, etc. gentium nomina esse significaret. *Receptae* in hac formula pro simplici *captae* poni, docent Interpretes ad Liv. XXXIX, 23.

Et inamnius. Alias, *in amnibus*, hoc est, inter amnes. Malim tamen

penetrata ulteriora; cum omnem partem asperrimi et periculosissimi belli Caesar vindicaret; in iis, quae minoris erant discriminis, Sentium Saturninum, qui tum legatus patris eius in Germania fuerat, praefecisset, virum multiplicem in virtutibus, navum, agilem, providum, militariumque officiorum patientem ac peritum pariter; sed eundem ubi negocia fecissent locum ocio, liberaliter lauteque eo abutentem; ita tamen, ut eum splendidum ac hilarem potius, quam luxuriosum aut desidem diceres. De cuius viri claro celebrique consulatu praediximus. Anni eius aestiva,

sic legere: *et amnis mox nostra clade nobilis transitus Visurgis.* RHENAN. Exempl. vetustum habet: *et inamminus.* Hinc legendum coniicio: *et inamoenus* etc. BVRER. Edit. pr. foedissimo vitio: *et inamninus, mox nostra clade nobilis transitu Visurgis.* Vossii coniectura, quam tantopere laudat Heinsius: *et utinam minus mox nostra clade nobilis, transitus Visurgis:* mihi quoque blanditur, certe prae commento Cannegieteri de Brittenb. cap. 9, p. 100: *Attuarii, Bruteri recepti, Cheruscae gentis et Inguiomerus, mox nostra clade nobilis. Transitus Visurgis;* quod, non intelligo, quomodo placere potuerit Oudendorpio ad Caesar. de B. G. II, 16. Veruntamen omnium ut simplicissimam, ita verissimam Rhenani correctionem iudico: *et amnis, mox nostra clade nobilis, transitus Visurgis.* Velleius II, 101: *in insula, quam amnis Euphrates ambiebat.* Comparandus etiam alter locus II, 8: *Cimbri, multis mox nostris suisque cladibus nobiles.* Savaro ad Sidon. Apoll. Carm. XXIII, 244, a Velleio *Visurigis* scribi dicit. Sed in edit. pr. est *Visurgis.*

Qui tum legatus patris eius etc. Scribendum: *qui tum legatus patris eius in Germania erat. Legatus* h. l. est legatus Caesaris consularis, sive praeses Germaniae. Quod planum est e Dione Cass. LV, p. 802: Γαΐου Σεντίου τοῦ τῆς Γερμανίας ἄρχοντος etc.

Multiplicem in virtutibus. Raphelengius *in*, quod ex praecedenti *m* natum est, bene expungit. Sil. Ital. V, 542: *hunc tristes luxere Fregellae Multiplicem proavis.* Adde Burm. ad h. l.

Vbi negocia fecissent locum ocio etc. Eodem fere modo descripsit Maecenatem II, 88: *vir, ubi res vigiliam exigeret, sane exsomnis, providens, atque agendi sciens; simul vero aliquid ex negocio remitti posset, ocio ac mollitiis paene ultra feminam fluens.* Vtriusque loci color ductus est ex Sallustio Iug. 95: *Sulla ocio luxurioso; tamen ab negotiis nunquam voluptas remorata;* et Fragm. p. 979: *M. Antonius perdundae pecuniae genitus, vacuusque curis, nisi instantibus.* Adde Nepotem, Alcibiadis mores similiter deformantem, cap. 1: *Cum tempus posceret, laboriosus, patiens, liberalis, splendidus — Idem, simul ac se remiserat, luxuriosus, dissolutus* etc.

Ac hilarem. Scrib. *aut hilarem. Ac* nunquam ponitur ante vocalem.

usque in mensem Decembrem perducta, immanis emolumentum fecere victoriae. Pietas sua Caesarem, pene obstructis hieme Alpibus, in urbem traxit: at tutela imperii eum veris initio reduxit in Germaniam; in cuius mediis finibus, ad caput Lupiae fluminis, hiberna digrediens princeps locaverat.

106. Pro Dii boni, quanti voluminis opera insequenti aestate, sub duce Tiberio Caesare, gessimus! Perlustrata armis tota Germania est. Victae gentes, pene nominibus incognitae. Receptae Cauchorum nationes. Omnis eorum iuventus, infinita numero, immensa corporibus, situ locorum tutissima, traditis armis, una cum ducibus suis, septa fulgenti armatoque militum nostrorum agmine, ante imperatoris procubuit tribunal. Fracti Langobardi, gens etiam germana feritate ferocior. Denique, quod nunquam antea spe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringentesimum miliarium, a Rheno usque ad flumen Albim, qui Semnonum Hermundorumque fines praeterfluit,

In mensem Decembrem perducta. Bene Lipsius, *producta.* Vide ad II, 106.

Pene obstructis hieme Alpibus. Edit. pr. *pene exstructis hieme Alpibus.* Sed certa est Editoris Basil. correctio, quam in textu exhibemus. Apposite Mamertinus Paneg. Maximiani 9: *Vos prope soli Alpium vias, hibernis nivibus obstructas, divinis vestigiis aperuistis.*

In urbem traxit: at tutela imperii eum etc. Vim et concinnitatem huic loco reddidit felix Lipsii emendatio. Edit. pr. nulla aut inepta sententia: *in urbem traxit ad tutelam imperii: eum veris* etc.

Veris initi. Alias, *veris initio.* RHEN.

Ad caput Lupiae fluminis. Hanc lectionem Lipsius praeclare substituit corruptae editionis pr. *ad caput Iuliae fluminis.*

Fracti Longobardi Exemplar vetustum habet: *Fracti Langobardi.* BUR.

Gens etiam germana feritate ferocior. Ad hanc formam Quinctilian. Decl. III, 13, de Cimbris dixit: *invisitata corporum magnitudo, mores etiam Germanis feri.*

Nunquam ante spe conceptum etc. Hic locus a viris doctis adhiberi debuerat ad firmandam lectionem Livii XXXIII, 33: *Hoc spe concipere, audacis animi fuisse: ad effectum adducere, virtutis et fortunae ingentis.*

Semnonum. Edit. pr. *Senonum.* Sed Puteani correctionem *Semnonum* egregie confirmat Monim. Ancyr. cx-

romanus cum signis perductus exercitus: et eodem, mira felicitate et cura ducis, temporum quoque observantia, classis, quae Oceani circumnavigerat sinus, ab inaudito atque incognito ante mari flumine Albi subvecta, plurimarum gentium victoria, cum abundantissima rerum omnium copia, exercitui Caesarique se iunxit.

107. Non tempero mihi, quin tantae rerum magnitudini hoc, qualecunque est, inseram. Cum citeriorem ripam praedicti fluminis castris occupassemus,

editione Chishulli p. 175: *Classis Ro. ab ostio Rheni ad solis orientis regionem usque ad orbis extrema navigavit, quo neque terra neque mari quisquam Romanorum ante id tempus adiit. Cimbrique et Harudes et Semnones et eiusdem tractus alii Germanorum populi per legatos amicitiam meam et P. R. petierunt.* De Semnonibus vide Interpretes ad Flor. IV, 12, 4.

Perductus exercitus. Burmannus ad h. l. et ad Virgil. Ecl. III, 94, malit *productus*, ut II, 78: *producto eorum exercitu in Syriam.* Lipsius etiam II, 105, pro *anni eius aestiva, usque in mensem Decembrem perducta*, legit *producta*. Librariorum in his verbis permutandis levitas facit, vix ut eorum discrimen constitui possit. Illud tamen satis certum videtur, *produci exercitum* dici, qui in aciem ducitur, *perduci*, qui ad locum destinatum. Maneat ergo h. l. *perductus*, et II, 78, *producto* in *perducto* mutetur.

Plurimarum gentium victoria. Neque hic mihi convenit cum Burmanno. *Plurimarum gentium victoria* absolute dicitur, pro cum plurimas gentes vicisset. Ita Velleius II, 68: *Incepto pari, similis fortuna Milonis fuit.* Sallust. Catil. 11: *L. Sulla, armis recepta republica, bonis initiis, malos eventus habuit.* Locutionem *victoria gentium*, pro de gentibus, illustrat Dukerus ad Liv. Ep. 5. Tum illa classis non commeatum vexit, sed milites armatos, qui Oceanum septentrionalem cognoscerent, eiusque accolas imperio romano subiungerent. Quod clarum est ex Monum. Ancyr. l. c. et Plinio H. N. II, 67. *Septentrionalis vero Oceanus, maiore ex parte navigatus est, auspiciis Divi Augusti, Germaniam classe circumvecta ad Cimbrorum promontorium: et inde immenso mari prospecto, aut fama cognito, ad Scythicam plagam, et humore nimio rigentia.* Ceterum Velleius male reprehenditur a Lipsio et aliis, quasi nimio Tiberii studio mare, quod iam Drusus navigarat, *inauditum atque incognitum* dicat. Primus quidem ducum romanorum Drusus Oceanum septentrionalem navigavit, teste Suetonio Claud. 1. At non ultra Chaucos penetrasse, Dio Cass. LIV, p. 762, narrat; Tiberii autem classis usque ad mare glaciale pervenit, ut Chishullus l. c. bene docet. Ex quibus colligitur, Velleium non adulatorie, sed vere et rei convenienter de hac expeditione locutum esse.

et ulterior armata hostium iuventute fulgeret, sub omnem motumque nostrarum navium protinus refugientium, unus e barbaris, aetate senior, corpore excellens, dignitate, quantum ostendebat cultus, eminens, cavatum, ut illis mos est, ex materia conscendit alveum, solusque id navigii genus temperans, ad medium processit fluminis; et petiit, liceret sibi, sine periculo, in eam, quam armis tenebamus, egredi ripam, ac videre Caesarem. Data petenti facultas. Tum adpulso lintre, et diu tacitus contemplatus Caesarem, *Nostra quidem*, inquit, *furit iuventus, quae, cum vestrum numen absentium colat, praesentium potius arma metuit, quam sequitur fidem. Sed ego beneficio ac permissu tuo, Caesar, quos ante audiebam, hodie vidi deos: nec feliciorem ullum vitae meae aut optavi, aut sensi diem.* Impetratoque, ut manum contingeret, reversus in naviculam, sine fine respectans Caesarem, ripae suorum adpulsus est. Victor omnium gentium locorumque, quos adierat, Caesar, cum incolumi inviolatoque, et semel tantummodo, magna cum clade hostium, fraude eorum tentato exercitu, in hiberna legiones reduxit, eadem, qua priore anno, festinatione urbem petens.

Sub omnem motum nostrarum navium etc. Exemplar vetustum habet: *sub omnem metumque nostrarum navium.* Inter *omnem motumque* quiddam deesse videtur. BVRER. Rhenanus *que* omisit. Forte in *omnem* aliud substantivum latet.

Quam armis tenebamus. Exemplar vetustum habet: *quam armis tendebamus.* BVRER.

Data a Caesare petenti facultas. Exempl. vetustum habet: *data petenti facultas.* Hoc *a Caesare* in vetusto codice hoc loco non reperitur, unde huc immigrarit. BVRER.

Et diu tacitus. Tolle copulam cum Vascosano et Heinsio.

Impetratoque, ut manum contingeret etc. Exemplar vetustum habet: *impetratoque, ut manum* etc. BVRER.

Victor omnium gentium locorumque etc. II, 40: *Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompeius.* Hinc sumsit Velleii imitator, Sulpic Sever. II, 26: *Pompeius tum Mithridatico bello confecto, pacataque Armenia et*

108. Nihil erat iam in Germania, quod vinci posset, praeter gentem Marcomannorum; quae, Maroboduo duce, excita sedibus suis, atque in interiora refugiens, incinctos Hercyniae sylvae campos incolebat. Nulla festinatio huius viri mentionem transgredi debet. Maroboduus genere nobilis, corpore praevalens, animo ferox, natione magis quam ratione barbarus, non tumultuarium, neque fortuitum, neque mobilem, et ex voluntate parentium constantem, inter suos occupavit principatum; sed certum imperium, vimque regiam complexus animo, statuit, avocata procul a Romanis gente sua, eo progredi, ubi, cum propter potentiora arma refugisset, sua faceret potentissima. Occupatis igitur, quos praediximus, locis, finitimos omneis aut bello domuit, aut conditionibus iuris sui fecit.

109. Corpus suum custodia, tum imperium perpe-

Ponto, victor omnium gentium, quas adierat.

Marcomannorum. Edit. pr. *Marcomanorum*, ut saepe Graeci. Mox tamen per duplex *n* scribitur.

Maroboduus. De illo luculentus locus est Strabonis VII, p. 445, quem emendat Lipsius ad Tacit. Ann. II, 44.

In interiora refugiens. Sic Editor Basil. et Lipsius correxerunt. Edit. pr. *in inferiora refugiens.*

Incinctos Hercyniae sylvae campos. Scribendum: *incinctos Hercynia sylva campos*; quod Heinsio quoque placet.

Ex voluntate parentum. Exempl. vetus habet: *ex voluntate parentium* etc. Burer.

Et ex voluntate parentium constantem etc. Forte legendum: *et ex voluntate parentium constitutum — principatum. Parentes* Velleius imitatione Sallustii Iug. 102, dicit, quos *obedientes* Sallust. Iug. 31; Livius II, 59, et Ammian. Marcell. XV, 13; nunc barbari *subditos* vocant.

Quos praediximus. Exempl. vetustum habet: *quis praediximus*; et recte quidem. Nam *quis* hoc loco pro *quibus* positum videtur. Burer.

Corpus suum custodia, tum imperium etc. Exempl. vetustum sic habet, ut potius legendum existimem: *Corpus suum custoditum, imperium perpetuis* etc. Burer. Longum est, nec necessarium, aliorum in loco tam desperato aestus et errores referre aut refellere. Lege de certissima emendatione nostra: *Corpus suum custodia munivit. Imperium, perpetuis exercitiis exercitu pene ad romanae disciplinae formam redacto, brevi in eminens et nostro quoque imperio timendum perduxit fastigium.* Ex *tum*, transpositis literis, fecimus *munivit*, id est, circumdedit, sepsit. Cicero pro Sext. 44: *qui stipatus semper sicariis, septus armatis*,

tuis exercitiis pene ad romanae disciplinae formam redactum, brevi in eminens et nostro quoque imperio timendum perduxit fastigium; gerebatque se ita adversus Romanos, ut neque bello nos lacesseret, et, si lacesseretur, superesse sibi vim ac voluntatem resistendi (ostenderet). Legati, quos mittebat ad Caesares, interdum ut supplicem commendabant, interdum ut pro pari loquebantur. Gentibus hominibusque a nobis desciscentibus erat apud eum perfugium; totumque ex male dissimulato agebat aemu-

munitus indicibus fuit. Catil. I, 3: *coloniam custodiis munitam*. Maroboduus corpus suum armatis satellitibus munivit, more tyrannorum. Livius I, 49: *Conscius deinde Tarquinius, male quaerendi regni ab se ipso adversus se exemplum capi posse, armatis corpus circumsepsit;* ubi vide Drakenborch. Mox vulgatum, *imperium exercitiis redactum* etc., explicet, qui potest. *Exercitu* quam facile inciderit, vel me tacente intelligitur. Statim Velleius: *exercitumque adsiduis adversus finitimos bellis exercendo.*

Lacesseretur etc. Puto leg. *lacesseret: at si lacesseretur, sup. declararet,* vel simile quippiam hic deesse videtur. Nam hic in exemplari lacunulam omissae dictionis offendimus. Rhen. Mihi sic leg. videtur; nec dubito, quin recte: *ut neque bello si lacesseretur, superesse sibi vim ac voluntatem resistendi* etc. Burer. Editio pr. locum lacunosum sic exhibet: *ut neque bello nos lacesseretur superesse sibi vim ac voluntatem resistendi. Legati* etc. Rectius, quam Burerius, lacunas explevit Rhenanus, nisi quod verbo *declararet* praeferam repositum a Burmanno *ostenderet*. Rhenani supplementa etiam receperunt Vascosanus et Editor Basil. quorum hic pro *at si* dedit *et si*, ille *ac si*. Edi iussimus *et, si*. Caesar de B. G. IV, 11: *mittit, qui nunciarent, ne hostes proelio lacesserent: et, si ipsi lacesserentur, sustinerent, quoad ipse cum exercitu propius accessisset.*

Totumque ex male dissimulato agebat aemulum. Placet Heinsii correctio: *totusque ex male dissimulato* etc. Caesar de B. G. VI, 5: *totus et mente et animo in bellum Trevirorum et Ambiorigis insistit.* Livius XXV, 16: *toti a patiendo exspectandoque eventu in impetum atque iram versi;* ubi vide Gronovium. Iustin. XII, 13: *totusque in laetitiam effusus. Dissimulato* Burmannus, tanquam deponentis participium, capit pro, qui dissimulaverat. Contra Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 71: *ex male dissimulato* quasi adverbialiter dictum intelligit pro, non satis dissimulanter. Qui suam in rem uti potuisset Seneca Praef. IV, N. Q. p. 741: *Plancus artifex ante Vitellium maximus, aiebat non esse occulte, nec ex dissimulato blandiendum.* Mihi tamen neutra ratio probatur. Velleius enim haud dubie scripsit: *totusque ex male dissimulante agebat aemulum;* id est, qui ante non satis occulte dissimulaverat, nunc totus, nec amplius occulte, agebat aemulum. *Male* est non satis, ut apud Ovidium, a Burm.

lum; exercitumque, quem LXX milium peditum, quatuor equitum fecerat, adsiduis adversus finitimos bellis exercendo, maiori, quam quod habebat, operi praeparabat. Eratque etiam eo timendus, quod, cum Germaniam ad laevam et in fronte, Pannoniam ad dextram, a tergo sedium suarum haberet Noricos, tanquam in omnes semper venturus, ab omnibus timebatur. Nec securam incrementi sui patiebatur esse Italiam: quippe cum a summis Alpium iugis, quae finem Italiae terminant, initium eius finium haud multo plus CC milibus passuum abesset. Hunc virum et hanc regionem, proximo anno, diversis e partibus Tiberius Caesar adgredi statuit. Sentio Saturnino mandatum, ut per Catthos, excisis continentibus Hercyniae sylvis, legiones Boiohoemum (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen est) (duceret,) ipse a Carnunto, qui locus Norici regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos orsus est.

laudatum, Ep. XVI, 7: *Sed male dissimulo.* Sueton. Tiber. 42: *cuncta simul vitia, male diu dissimulata, tandem profudit.* Contra Terentius Andr. I, 1, 105: *Bene dissimulatum amorem et celatum indicat.*

Quem LX milium peditum. Ex vestigiis vet. cod. apparet, LXX fuisse, eraso X posteriore. BVRER.

Maiori, quam quod habebat, operi praeparabat. Probo Graevii Syll. Ep. T. IV, p. 415, et Burmanni emendationem, *quam quod agebat*, quamvis hic eam deseruerit Misc. Obs. VIII, pag. 402. Hanc lectionem confirmat Velleius II, 94: *ut per id, quod agebat, quantus evasurus esset, eluceret;* inprimisque Livius, a viris doctis laudatus, XXI, 2: *ut appareret, maius eum, quam quod gereret, agitare in animo bellum.* Qui locus, nescio, an Velleii, haec scribentis, animo obversatum sit.

Initium eius finium. Eius, scilicet Marobodui. RHENAN. Exempl. vetus habet: *initium cuius finium* etc. BVR.

Boiohoemum. Boiohemum, Boeheim, hoc est, Boiorum patria. Nunc ab Illyriis (quos Sclavos appellant) habitatur. RHENAN.

Nomen est. Aliorum Editorum exemplo, verbum *duceret*, quod hinc elapsum revocavit Lipsius, adieci. Plura quidem periisse putat Dodwellus Annal. Vellei. §. 3. Sed frustra. *Ipse* enim, in quo argutatur, est Tiberius, qui ex urbe, ubi hiemem egerat, in Illyricum profectus est, ut ab illa parte Marcomannos aggrederetur.

110. Rumpit, interdum moratur proposita hominum fortuna. Praeparaverat iam hiberna Caesar ad Danubium, admotoque exercitu non plus quam quinque dierum iter a primis hostium, Saturninum admoveri placuerat. pene aequali divisae intervallo ab hoste, intra paucos dies in praedicto loco cum Caesare iuncturae erant; cum universa Pannonia insolens longae pacis bonis, et adulta viribus Delmatia, omnibusque tractus eius gentibus in societatem adductis,

Rumpit, interdum moratur etc. Iam Acidalius recte monuerat, *interdum* semel positum, bis intelligendum esse. Heinsius tamen, ne parum ingeniosus videretur, corrigere tentavit: *Rumpit interdum, interdum moratur* etc. Perperam. Sueton. Aug. 75: *Festos et sollemnes dies profusissime, nonnunquam iocullariter tantum, celebrabat.* Tacit. Hist. III, 83: *utque in ludicro certamine, hos, rursus illos clamore et plausu fovebat;* ubi librarii, deesse aliquid existimantes, scripserunt, *modo hos, rursus illos.* Sed satis exemplorum est apud Gronovium ad Liv. III, 37, et Oudendorp. ad Appulei. Met. IV, p. 267. Nec tamen male iudicat Davisius ad Cic. Disp. Tusc. IV, 12, fieri aliquando posse, ut, quod librarius omiserit, ab ipso scriptore, brevitatis studio, praetermissum putetur.

Admotoque exercitu non plus etc. Hunc locum foedissime mutilatum depravatumque ita restituendum censeo: *amotoque exercitu non plus quam quinque dierum iter a primis hostium, Saturninum eodem admovere copias iusserat; quae pene aequali divisae intervallo ab hoste, intra paucos dies se in praedicto loco cum Caesare iuncturae erant; cum universa Pannonia* etc. Primum *amoto* scripsimus cum Heinsio pro *admoto*. Mox *eodem* elisum est similitudine sequentis *admo*, et *se* praecedentis *es* in *dies*. Denique de correctione, *copias iusserat, quae*, ipsa vis sententiae vix quenquam dubitare sinit. Quanquam, si quis literas rimari velit, etiam in *placuerat* vestigia quaedam syllabarum *pias iusserat* reperiet.

Cum universa Pannonia. Exempl. vetustum habet: *tum universa Pannonia* etc. BVRER.

Et adulta viribus Delmatia. Vrsinus non corrigit, sed corrumpit Velleium conjectura sua: *et adiuta viribus Delmatiae.* Lucret. III, 450: *Inde ubi robustis adolevit viribus aetas.* Immo cum Velleio congruit Dio Cass. LV, p. 802. Belli Delmatici mentionem habet marmor apud Murator. Inscript. p. 40, 5: *Iano patri Aug. sacrum C. Iulius C. f. strator aed. donatus ab Ti. Caes. Aug. f. Augusto torque maiore bello Delmatico, ob honorem IIviratus cum liberis suis posuit;* ubi nihil causae est, quare Muratorius potius bellum Delmaticum prius, de quo Velleius II, 96, quam posterius, de quo hic agit, intelligat.

Omnibusque tractus eius gentibus. Editor Basil. *que* delevit. Scribendum: *omnibus quoque tractus* etc.

Gentibus in societatem adductis.

constituto arma corripuit. Tum necessaria gloriosis praeposita: neque tutum visum, abdito in interiora exercitu, vacuam tam vicino hosti relinquere Italiam. Gentium nationumque, quae rebellaverant, omnis numerus amplius DCCC milibus explebat. CC fere peditum colligebantur armis habilia, equitum VIIII. Cuius immensae multitudinis, parentis acerrimis ac peritissimis ducibus, pars petere Italiam decreverat, iunctam sibi Nauporti ac Tergestis confinio; pars in Macedoniam se effuderat; pars suis sedibus praesidium esse destinaverat. Proxima duobus Batonibus ac Pin-

Heinsius bene coniicit: *gentibus in societatem adiunctis.* Livius XXXVII, 15: *Patara, caput gentis, in societatem adiungenda.* Nisi legere malis: *gentibus in societatem adsumtis.* Liv. II, 22: *rursus occultum parant bellum, Hernicis in societatem armorum adsumtis.* Sulpic. Sev. II, 15: *Moabitis adversum Iudaeos in societatem belli adsumtis.* Velleius II, 32: *multis et praeclaris viris in id bellum adsumtis.* Adde quae notavimus ad II, 29.

Constituto arma corripuit. Ed. pr. *constitit, arma corripuit*; pro quo Editor Basil. rescripsit: *ex constituto arma corripuit.* Sed melius *ex* omisit Vossius. Terent. Phorm. V, 1, 29: *Composito factum est;* ubi Donatus laudat Virgil. Aen. II, 129: *Composito rumpit vocem.* Nepos Datam. 6: *perfugas mala fide, compositoque fecisse.* Vide Interpretes ad Liv. V, 11.

Abdito in interiora exercitu. Sic Vascosan. et Editor Basil. pro *addito in* etc., quod est in edit. pr.

Pars acerrimis. Exempl. vetustum habet: *parentis acerrimis* etc. sicque leg. opinor. BVRER. Edit. pr. *pars acerrimis* etc.

Properare in Italiam decreverat. Exempl. vetustum habet: *pars petere Italiam decreverat.* BVRER. Edit. pr. *properare in Italiam decreverat.*

Pars in Macedoniam se effuderat. Recepimus facilem ac veram Vrsini emendationem, quam ipse Velleius confirmat I, 4: *magna vis graecae inventutis, abundantia virium, sedes quaeritans, in Asiam se effudit.* II, 112: *quae obviam se effuderat exercitui.* Editio pr. *pars in Macedoniam effugerat;* ex quo Editor Basil. minus feliciter fecit: *pars in Macedoniam eruperat.*

Proxima duobus Batonibus ac Pineti etc. Legendum puto: *Proxima duobus Batoni ac Pineti ducibus auctoritas erat.* Nam paulo post Velleius Batonis ac Pinetis rursus meminit. Et Suetonius Bationem Pannoniorem ducem a Tiberio Caesare scribit ingentibus donatum praemiis. RHENAN. Pro *proxima*, aut *prima* legendum cum Lipsio, aut *maxima* cum Heinsio. Vtramque vocem saepe cum *proxima* confundi, notissimum est. Pro *Batonibus* Rhenan. pessime scribit *Batoni.* Duo enim Batones erant, alter Desitiatum in Dalmatia, alter Breucorum in Pannonia dux, quos ipsi veteres interdum confundunt. Vide Puteanum

neti ducibus auctoritas erat. In omnibus autem Pannoniis non disciplinae tantummodo, sed linguae quoque notitia romanae, plerisque etiam literarum usus, et familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla unquam natio tam mature consilio belli bellum iunxit, ac decreta patravit. Oppressi cives romani, trucidati negociatores, magnus vexillariorum numerus ad internecionem, ea in regione, quae plurimum ab imperatore aberat, caesus. Occupata armis Macedonia; omnia et in omnibus locis igni ferroque vastata. Quin tantus etiam huius belli metus fuit, ut stabilem illum et firmatum tantorum bellorum experientia, Caesaris Augusti animum quateret atque terreret.

111. Habiti itaque delectus, revocati undique et omnes veterani; viri, foeminaeque ex censu libertinum coactae dare militem. Audita in senatu vox principis, *decimo die, ni caveretur, posse hostem in urbis Romae venire conspectum.* Senatorum equitum-

ad h. l. et Ios. Scaligerum ad Euseb. Chron. n. MMXXIII, p. 179.

In omnibus. Malim *in* delere cum Heinsio.

Animorum erat exercitatio. Animorum exercitationem cultum ingenii dicit locutione Sallustiana Catil. 2: *pars ingenium, alii corpus exercebant*; quod etiam expressit Vellei. I, 13, p. 29: *aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit.* Proprietatem verbi *exercere* melius explicuit Gronovius Observ. II, 3, p. 234, quam Burmann. ad h. l.

Quin tantus etiam. Sic recte edidit Vascosanus. Ed. pr. *quia tantus etiam.*

Et fortunatum tantorum bellorum experientia. Exempl. vetustum habet; *et formatum tantorum bellorum* etc. Forte *firmatum* legendum est. BVRER. Edit. pr. *et fortunatum tantorum* etc. Recte Burer. *firmatum.* Cicero de Finib. III, 8: *quemquam stabili et firmo et magno animo, quem fortem virum dicimus, effici posse.*

Revocati undique et omnes veterani. Edit. pr. *revocatus*, quod Editor Basil. correxit. Quem tamen non imiter in copula *et* tollenda. Vide ad II, 83, p. 192. Pro *revocati*, cave, cum Acidalio scribas *evocati.* Tacit. H. II, 82: *agere delectus, revocare veteranos*; ubi vide Cl. Ernestum.

Viri foeminoeque ex censu etc. Vide Sueton. Aug. 25, et ibi Casaubonum.

Militum. Alias, *militem.* RHENAN.

que romanorum exactae ad id bellum operae. pollicitati. Omnia haec frustra praeparassemus, nisi, qui illa regeret, fuisset. Itaque ut praesidium militum, resp. ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium. Habuit in hoc quoque bello mediocritas nostra speciosi ministri locum. Finita equestri militia, designatus quaestor, nec dum senator aequatus senatoribus, etiam designatis tribunis plebei, partem exercitus ab urbe, traditi ab Augusto, perduxi ad filium eius. In quaestura deinde, remissa sorte provinciae, legatus eiusdem ad eundem missus, quas nos primo anno acies hostium vidimus? quantis prudentia ducis op-

Exactae ad id bellum operae. pollicitati. Pro *pollicitati* Editor Basil. perperam scripsit *pollicitae.* Repone: *exactae ad id bellum operae ex pollicitatione.* Vltimas syllabas *one* a sequenti *omnia* haustas esse, manifestius est, quam ut moneri debeat. *Ex pollicitatione* formula frequens, praesertim ap. Iurisconsultos, de promissione, quam quis reipublicae fecit. Lapis apud Gruter. p. 422, 3: *C. Iulio Augusti C. Heleno ex decreto decur. municipii Alestrinat. et pollicitatione sevir. et municipum et incolar. ob merita eius.* Paulus L. 46, §. 1, D. *de administr. et peric. tut.: Sempronii, qui ex pollicitatione debitor patriae suae extiterat, bona respublica iussu praesidis possedit.* Qua lege etiam refellitur Burmannus, negans, exactioni locum esse, ubi quis operam pollicitus sit. Plura exempla sunt apud Brissonium de V. S. in *Pollicitatio.* Nec minus ex formula dicitur *operam pollicitari*, ut apud Sallust. Catil. 40; ubi vide Cortium.

Itaque ut praesidium militum etc. Mirifice nobis arridet Lipsii emendatio, qua tantum transponuntur, non mutantur, literae: *Itaque ut praesidium ultimum respublica ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium. Praesidium ultimum* est summum, ultra quod nullum aliud reperitur. Iuvenalis Sat. XII, 55: *discriminis ultima quando Praesidia afferimus.* Ita Livius IV, 28: *necessitate, quae ultimum ac maximum telum est, superiores estis.* IX, 31: *ultimam spem furto insidiarum tentantem.* XXIII, 14: *ad ultimum prope desperatae reipublicae auxilium, cum honesta utilibus cedunt, descendit.* Curt. VIII, 14, 6: *illud ultimum auxilium suorum rati.*

Habuit in hoc quoque bello. Bello ex glossa natum indico cum Burmanno.

Etiam designatis tribunis, plebei. Sic puto leg.: *etiam designatus tribunus plebi.* Et mox *perduxi.* Nam de se ipso loquitur. RHENAN. Editor Basil. pro *etiam* scribit *et iam.*

Perduxi. Edit. pr. *perduxit.*

Acies hostium vidimus? Elegans Heinsii coniectura: *acies hostium fudimus? Vidimus* et *fudimus* in MSS. saepe confunduntur, ut apud Senecam Medea 135, et Epist. 13, p. 43.

Quantis prudentia ducis opportuni-

portunitatibus, furenteis eorum vires universas evasimus partibus? quanto cum temperamento simul utilitatis res auctoritate imperatoris agi vidimus? qua prudentia hiberna disposita sunt? quanto opere inclusus custodiis exercitus nostri, ne qua posset erumpere, inopsque copiarum, et intra se furens, viribus hostis elanguesceret?

112. Felix eventu, forte conatu, prima aestate belli, Messalini opus mandandum est memoriae. Qui vir

tatibus. Vidit Heinsii sagacitas, verbum *usi* excidisse: *quantis prudentia ducis usi opportunitatibus*; nisi malis verba hoc ordine collocare: *quantis prudentia ducis opportunitatibus usi*; ut syllaba *us* in *opportunitatibus* verbum *usi* absorbuerit.

Furenteis in eum vireis universas. Exempl. vetustum habet: *furenteis eorum vires universas* etc. BVRER. Edit. pr. *furenteis in eum vireis universas.* Legendum: *florenteis eorum vires universas exhausimus partibus?* Eleganter *florentes vires*, ut Livius I, 2: *ad florentes Etruscorum opes confugiunt.* Iustin. V, 1: *florentes Atheniensium opes ruisse.* Sed ipse Velleius hanc lectionem confirmat II, 110: *et adulta viribus Delmatia*; item Dio Cass. LV, p. 802: ὡς οἱ Δελμάται τὴν ἡλικίαν σφῶν ἀνθοῦσαν εἶδον. *Exhausimus* certae Gruteri coniecturae debetur. Valer. Max. III, 4, 4: *Cum apud Cannas culpa sua vires populi romani exhausisset.* III, 7, 10: *Cannensi clade exhaustis romani imperii viribus.* Vossius vulgatum minus considerate defendit ex Suetonii Tiber. 20, ubi Tiberius Batoni gratias refert, quod se cum exercitu iniquitate loci circumclusum, passus esset evadere. Atqui Tiberium decebat hoc periculum commemorare, non Tiberii adulatorem, Velleium, saltem non eo loco, ubi plenis velis in eius laudes vehitur.

Partibus. Puto leg. *artibus.* RHENAN. Rhenani coniecturam male secutus Vascosanus edidit: *vireis universas evasimus? quantis artibus, quanto cum temperamento*, etc.

Quanto cum temperamento simul etc. Coniecimus ad Rutil. Lup. I, 13, p. 46: *Quanto cum temperamento simul civilitatis et auctoritatis imperatoris res agi vidimus?* Sed aliud remedium exspectandum.

Qua prudentia hiberna etc. Recte Burmannus, *qua providentia*, ne idem vocabulum tantillo intervallo repetatur. Vide Davisium ad Cic. Acad. I, 8.

Quanto opere inclusus custodiis etc. Nondum me poenitet coniecturae, quam ad Rutil. Lup. I, 13, p. 46, proposui: *quanto opere inclusus custodiis exercitus nostri hostis, ne qua posset erumpere, inopsque copiarum, et intra se furens, viribus haustis, elanguesceret? Hostis* interceptum est a vicino *nostri. Viribus haustis* pro *exhaustis*, ut saepe. Porro *intra se* non debebat sollicitari ab Heinsio et Burmanno. Florus III, 21, 1: *Hoc deerat unum populi romani malis, iam ut ipse intra se parricidale bellum domi stringeret*; ubi vide Dukerum.

Vir animo etiam, quam gente, no-

animo etiam, quam gente nobilior, dignissimus, qui et patrem Corvinum habuisset, et cognomen suum Cottae fratri relinqueret, praepositus Illyrico, subita rebellione, cum semiplena legione vicesima circumdatus hostili exercitu, amplius XX hostium fudit fugavitque; et ob id ornamentis triumphalibus honoratus est. Ita placebat barbaris numerus suus, ita fiducia virium, ut, ubicunque Caesar esset, nihil in se reponerent. Pars exercitus eorum proposita ipsi duci, et ad arbitrium utilitatemque nostram macerata, perductaque ad exitiabilem famem, neque instantem sustinere, neque ut facientibus copiam pugnandi, di-

bilior. Ita Livius IV, 28: *nobilior vir factis, quam genere.* Velleius II, 13: *meliore in omnia ingenio animoque, quam fortuna, usus.* Hanc formam imitatus est Sulpic. Sev. II, 16: *Iudith insignis specie, sed moribus, quam vultu, illustrior.*

Dignissimus, qui. Bene Heinsius, *dignissimusque, qui.*

Cognomen suum Cottae fratri relinqueret. M. Valerii Messalini frater dictus est Valerius Maximus Cotta, cognomen Cottae trahens a matre Aurelia ex Cottarum familia, post fratris mortem, Valerius Maximus Cotta Messalinus. De eo diligentius aliis disputat Io. Massonus Vita Ovid. p. 107.

Ornamentis triumphalibus honoratus est. Huius honoris meminit etiam Ovidius epistola ad Messalinum, quae est secunda lib. II, ex P. vs. 91: *Hanc colit atque ducem, per quem decreta merenti Venit honoratis laurea digna comis.* Sic enim locum vexatum optime emendat Laur. Santenius, cuius ingenio poëtae latini aliquando multum debebunt.

Ita placebat barbaris numerus suus, etc. Exquisitum loquendi genus, quod, vereor, ut satis ceperit Burmannus. Neque enim sarcasmus in his verbis est, sed haec simplicissima sententia: Etsi barbari sibi satis magnum exercitum, satis virium collegisse videbantur, tamen, ubicunque Caesar esset, etc. Sallust. Catil. 2: *sua cuique satis placebant.* Iug. 64: *debere illi res suas satis placere.* Seneca N. Q. I, 5: *Sunt, quae cum videris, placere tibi vires tuae possint: in tantum lacerti crescunt.* Lucan. II, 605: *nisi cum cervice repleta Excussi placuere tori.* Plinius H. N. VIII, 33: *ubi placuit robur, in aperta prodeunt.* Tacit. H. IV, 23: *Inde non loco, neque munimentis labor additus: vis et arma satis placebant*; de Morib. Germ. 11: *Vt turba placuit, considunt armati*; ubi formulam pulchre illustrat Gronovius.

Proposita ipsi duci. Lipsius bene correxit: *opposita ipsi duci*; quam lectionem postulat, quod sequitur, *pars, quae obviam se effuderat.*

Instantem sustinere. Instantes scribendum esse cum Acidalio et Lipsio, clarum est.

Neque ut facientibus copiam pugnan-

rigentibusque aciem ausa congredi, occupato monte Claudio, munitione se defendit. At ea pars, quae obviam se effuderat exercitui, quem A. Caecina et Silvanus Plautius consulares ex transmarinis adducebant provinciis, circumfusa quinque legionibus nostris, auxiliaribusque et equitatui regio (quippe magnam Thracum manum iunctus praedictis ducibus Rhoemetalces

di. Editor Basil. ut abiecit, velut natum ex praecedentis vocis ultima syllaba. Scribendum: *neque cum facientibus* etc.

Etiam. Alias, *aciem.* RHENAN. Exempl. vetus habet: *dirigentibusque aciem.* Lectio igitur marginalis reponatur in ordinem suum. BVRER.

Occupato monte Claudio. Recte Fabricius ad Dion. Cass. LV, p. 803, errorem eorum, qui montem Claudium a Dione *Almam* dici statuunt, castigat; sed ipse errat, Claudium montem non ab hostibus, sed a Romanis occupatum dicens.

Antea. Alias, *At ea.* RHENAN. Exemplar vetustum habet: *At ea pars* etc. Redigatur ergo lectio marginalis in contextum. BVRER.

Silvanus Plautius. Hic tamen, quasi sua, non militum, virtute vicisset, triumphalibus ornamentis honoratus est. Lapis apud Gruterum p. 452, 6, et Fabrett. p. 171: *M. Plautius M. f. A. n. Silvanus Cos.* VIIvir *epulon. Huic senatus triumphalia ornamenta decrevit ob res in Illyrico bene gestas.*

Equitatui regio, quippe magna etc. Puto leg. *equitatu r. q. magnam T. manum iunctus prae. d. Romanis.* RHENAN. Et hic locus usque adeo depravatus (meo iudicio) sic restituendus erit, suffragante ad hoc nonnihil codice vetusto, in quo pro *vinctum*, *iunctum* scriptum legitur. Deinde quia Velleius cum *praedictis ducibus* inquit, non *Rhomum* et *Alcem* intelligi vult, de quibus etiam ab hinc si voluminis ad caput usque recurras, nil scriptum reperies. Sed quos hic *praedictos duces* appellat, Caecina et Silvanus fuere; nunc quid mihi legendum videatur, audi: *et equitatu regio, quippe magna Thracum manu iunctus praedictis ducibus romanis* (Caecinae videlicet et Silvano) *Moetalces Thraciae rex, in adiutorium eius belli* etc. BVRER. Editionis primae scriptura haec est: *et equitatui regio, quippe magna Thracum manu vinctus praedictis ducibus Rhomo et Alces Thraciae rex in adiutorium eius belli* etc. Rhenanus male scribit, *circumfusa — equitatu*, pro *equitatui*; quam constructionem vindicavimus ad II, 46. At mox bene, *quippe magnam Thracum manum iunctus* etc.

Rhomo et Alces. Lege, *Rhoemetalces*, cuius in prioribus libris saepe meminit Tacitus. RHENANVS in addendis. Editor Basil. scripsit *Rhomotalces*. In libris saepe scribitur Ῥυμητάλκης, *Rumetalces*, ut apud Plutarch. Apophteg. p. 207 A. et Dion. Cass. LIV, p. 749: sed in numis et lapidibus semper Ῥοιμητάλκης, quod iure praefert Gronovius Observ. IV, 15, p. 243. Historiam huius regis, post Tristanum, Spanhemium, et alios, ex numis illustravit Cary Hist. Reg. Thrac. p. 64. Cum notum esset Atheniensibus, quem amicitiae gradum apud Augu-

Thraciae rex in adiutorium eius belli secum trahebat) pene exitiabilem omnibus cladem intulit. Fusa regiorum equestris acies, fugatae alae, conversae cohortes sunt. Apud signa quoque legionum trepidatum. Sed romani virtus militis plus eo tempore vindicatum gloriae, quam ducibus reliquit: qui multum a more imperatoris sui discrepantes, ante in hostem

stum teneret, ei per adulationem Archontis eponymi honorem detulerunt. Marmor apud Sponium de Pop. Att. p. 196: οἱ ἐφηβεύσαντες ἐν τῷ ἐπὶ Βασιλέως Ῥοιμητάλκου ἄρχοντος ἐνιαυτῷ. Quod Ed. Corsinus Fast. Attic. T. I, p. 195, rectissime de hoc Roemetalce accipit, quanquam minus accurate scribens T. IV, p. 147, etiam de alio Roemetalce, Bospori rege, intelligi posse. Nam Philostratus de Vit. Sophist. I, 25, p. 535, quem testem laudat, non Roemetalcem, sed simpliciter Bospori regem, nullo addito nomine, commemorat; ut multo probabilius sit, quod Cary Hist. Reg. Bospor. p. 69, suspicatur, Eupatorem in Philostrato intelligendum esse. Eidem Roemetalci Thraciae, non alteri, Bospori regi, ut Corsino l. c. placet, Augustus contulit civitatem rom. cum nomine et praenomine suo. Quod Fabrettus Inscript. p. 439, hoc lapide demonstravit: *Iulia Tyndaris, C. Iulii regis Rhoemetalces liberta, fecit sibi et suis* etc. Quem titulum, a Scip. Maffeio Crit. Lapid. p. 257, temere in fraudis suspicionem vocatum, nuper non contemnendis rationibus vindicavit F. A. Zacharias Instit. Lapid. I, 3, p. 31.

Adiutorium. Hac voce iam usus est Cicero apud Columell. praef. l. XII, p. 809: *ut ex hac eadem societate mortalibus adiutoria senectutis, nec minus propugnacula, praepararentur*. Quod si forte dicas, Columellam magis sensum, quam verba Ciceronis retulisse, ecce aliam ex eadem aetate Asinii Pollionis auctoritatem apud Sueton. de Gramm. 10: *In eam rem adiutorium ei fecit maxime quidam Atteius*; ubi viri docti, qui *fuit* pro *fecit* legere malint, refelluntur inscriptione apud Reinesium cl. II, n. 82: *C. Manlius Firmus, quod potuit huic monumento adiutorium facere, fecit animo libens.*

Fugata regiorum equestris acies. Exempl. vetustum habet: *Fuga regiorum* etc. BVRER. Ex *fuga*, quod vetus codex pro *fugata* habet, Vossius recte fecit *fusa*; idque recepi.

Sed romani virtus militis etc. Editor Basil. minus bene: *Sed romana virtus militis* etc. Verum vidit Puteanus: *Sed romani virtus militis plus eo tempore vindicavit gloriae* etc. *Vindicare* sine dativo personae non semel est apud Velleium, ut mox hoc ipso capite: *ex insperato victoriam vindicaverunt.*

Qui multum a more imperatoris sui discrepantes. Edit. pr. *qui multum amore imperatoris sui crepantes.* Quod ulcus, frustra tentatum a viris primariis, feliciter sanavit tanto minor Io. Isac. Pontanus Anal. I, 1, cuius emendationem recepi. Vascosanus edidit: *qui multum amore imperatoris sui properantes*; unde forte coniecturam sumsit Lipsius.

inciderunt, quam per exploratores, ubi hostis esset, cognoscerent. Iam igitur in dubiis rebus semet ipsae legiones adhortatae, iugulatis ab hoste quibusdam tribunis militum, interempto praefecto castrorum, praefectisque cohortium, non incruentis centurionibus, quibus etiam primi ordines cecidere, invasere hostes, nec sustinuisse contenti, perrupta eorum acie, ex insperato victoriam vindicaverunt. Hoc fere tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab avo suo naturali erat, et iam ante biennium, qualis esset, apparere coeperat, mira pravitate animi atque ingenii in praecipitia conversus, patris atque eiusdem avi sui animum alienavit sibi; moxque crescentibus in dies vitiis, dignum furore suo habuit exitum.

113. Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exercitibus, quique sub Caesare fuerant, quique ad eum venerant, contractisque in una castra decem legionibus, LXX amplius cohortibus, XIIII sed pluribus quam decem veteranorum milibus, ad hoc magno voluntariorum numero, frequentique equite regio, tanto denique exercitu, quantus nullo unquam loco post bella fuerat civilia; omnes

Qui etiam. Alias, *quin etiam.* RHEN. Exemplar vetustum habet: *quibus etiam primi ordines cecidere.* Oblitteretur lectio in margine. BVRER. Vossius praepositionem e intelligi vult, quam addere malim cum Boeclero: *e quibus etiam primi ordines etc. Primi ordines* sunt primi ordinis centuriones, ut praeter Interpretes ad h. l. docent Gronov. et Drakenborch. ad Liv. XXX, 4.

Etiam ante biennium. Editor Basil. *et iam ante b.* quod recepi.

Dignum furore suo habuit exitum. Velleii imitator, Sulpic. Sev. I, 51: *ibique a filiis interfectus, dignum se exitum tulit;* ubi Drusii correctionem *exitum* pro *exitium* hic locus confirmat.

In pace vides. Principes. Exemplar vetustum sic habet, et recte quidem, ut mihi videtur: *Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exercitibus* etc. BVRER. Edit. pr. *quantum in pace vides. Principes iunctis exercitibus,* etc.

XIIII sed pluribus. Nihil verius Lipsii correctione: *XIIII, aliis, et pluribus* etc.

eo ipso laeti erant, maximamque fiduciam victoriae in numero reponebant. At imperator optimus eorum, quae agebat, iudex, et utilia speciosis praeferens, quodque semper eum facientem vidi in omnibus bellis, quae probanda essent, non quae utique probarentur sequens, paucis diebus exercitum, qui venerat, ad refovendas ex itinere eius vires, moratus; cum eum maiorem, quam ut temperari posset, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere statuit: prosecutusque longo et perquam laborioso itinere, cuius difficultas narrari vix potest, ut neque universos quisquam auderet adgredi, et partem digredientium, suorum quisque metu finium, universi tentare non possent, remisit eo unde venerant; et ipse asperrimae hiemis initio regressus Sisciam, legatos, inter quos ipsi fuimus, partitis praefecit hibernis.

114. O rem dictu non eminentem, sed solida veraque virtute atque utilitate maximam, experientia suavissimam, humanitate singularem! Per omne belli Germanici Pannonicique tempus, nemo e nobis, gradumve nostrum aut praecedentibus aut sequentibus, imbecillus fuit, cuius salus ac valetudo non ita sustentaretur

Neque habilem gubernaculo cerneret. Frontin. II, 1, 14: *cum hostis haberet innumerabilem multitudinem, eoque ipso inhabilem.* Incertus Paneg. Constant. 5: *nunquam maiores quadraginta millium copias duxit, inhabile regenti ratus quicquid excederet.* *Habilis* est, qui facile regi potest. Sic *haberi* pro geri, tractari, apud Tacit. Ann. II, 14: ubi vide Ernestum.

Et partem digredientium suorum etc. Editor Basil. huius loci integritatem duabus vocibus flagitiose truncavit: *et partem digredientium suorum metu universi tentare non possent.* Clara sunt omnia, si cum Vascosano sic interpungas: *et partem digredientium, suorum quisque metu finium, universi tentare non possent.*

Sistiam. Exempl. vetus habet: *Sisiam.* Burer. Edit. prima: *Sistiam.* *Sciscia* haec urbs dicitur in lapidibus apud Murator. pag. 849, 7, et 862, 7; ubi ille, nihil de hac urbe antiquam geographiam habere, dicit. At *Sciscia* non est diversa a *Siscia*, cuius frequens mentio apud geographos.

Caesaris cura, tanquam distractissimus ille tantorum onerum mole huic uni negocio vacaret animus. Erat desiderantibus paratum iunctum vehiculum; lectica eius publicata, cuius (usum) cum alii, tum ego sensi. Iam medici, iam apparatus cibi, iam in hoc solum inportatum instrumentum balinei, nullius non succurrit valetudini. Domus tantum ac domestici deerant; ceterum nihil, quod ab illis aut praestari, aut desiderari posset. Adiiciam illud, quod, quisquis illis temporibus interfuit, ut alia quae retuli, agnoscet protinus. Solus semper equo vectus est; solus cum iis, quos invitaverat, maiore parte aestivarum expeditionum, coenavit sedens; non sequentibus disciplinam, quatenus exemplo non nocebatur, ignovit; admonitio frequens inerat et castigatio, vindicta rarissima: agebatque medium plurima dissi-

Distraximus. Alias, *distractissimus.* RHENAN.

Onerum mole. Malim cum Santenio nostro: *operum mole.* Sic *belli moles* cap. seq. *Onus* et *opus* alibi etiam apud Velleium confunduntur.

Huic uni vacaret animus. Exempl. vetustum habet: *huic uni gentin.* Puto legend.: *huic uni genti vacaret animus.* BVRER. Possis scribere: *huic uni penitus vacaret animus.* Cicero pro Arch. 1: *ne nos quidem huic uni studio penitus unquam dediti fuimus.* Sed melius est, quod Editor Basil. reposuit: *huic uni negotio vacaret animus.*

Cuius cum alii. Hic deesse puto *beneficium*, vel simile quippiam, nisi placet, ut *cuivis* legatur, hoc modo: *lectica eius publicata cuivis.* Sed prior lectio magis arridet. RHENAN. Lipsius optime legit: *cuius usum cum alii.* Vocem *usum* a vicinis absorptam esse, luce clarius est.

Quisquis illis temporibus interfuit. Hinc locutionem sumsit Sulpic. Sever. Dial. III, 3: *cui quidem tempori hic etiam Saturninus interfuit.* Quem locum indicavit Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 75.

Equo vectus est. Non vehiculo, aut lectica. Vide Lipsium ad Plin. Paneg. 14.

Coenavit sedens. Hunc morem militarem explicat H. Valesius ad Ammian. Marcell. XXV, 4, p. 459.

Et castigatio, vindicta rarissima. Vascosanus male edidit: *et castigatio ac vindicta rarissima.* Intelligitur castigatio, quae verbis fit, non vitibus aut fustibus.

Amarissima. Alias, *rarissima.* RHENAN. Eadem verba confunduntur apud Statium Praef. IV Silv.: *cum lugeret veris, quod amarissimum est, lacrimis senem patrem;* ubi *rarissimum*, quod Barthius reposuit, minus bene sprevit Marklandus. Respicitur enim ad filios patrum mortem exspectantes; de quibus alio loco diximus.

Agebatque medium plurima dissi-

mulantis, aliqua inhibentis. Hiems emolumentum patrati belli contulit. Sed insequenti aestate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Delmatia manentibus, pacem petiit. Ferocem illam tot milium iuventutem, paulo ante servitutem minatam Italiae, conferentem arma, quibus usa erat apud flumen nomine Bathinum, prosternentemque se universam genibus imperatoris, Batonemque et Pinetem, excelsissimos duces, captum alterum a se deditum, iustis voluminibus ordine narrabimus, ut spero. Autumno victor in hiberna reducitur exercitus, cuius omnibus copiis a Caesare M. Lepidus praefectus est, vir nomini ac fortunae eorum proximus: quem in quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum miratur ac diligit, tantorumque nominum, quibus ortus est, ornamentum iudicat.

mulantis etc. Velleius vulgatiore ratione dicere potuisset: gerebatque se medium inter plurima dissimulantem, et aliqua inhibentem. Sed exquisitior est constructio cum genitivo. Horatius II, Carm. 19, 27: *sed idem Pacis eras mediusque belli*; ubi plura exempla collegit Torrentius.

Sed insequenti. Lipsius bene: *Et insequenti.* Ceterum Dodwellus Annal. Vellei. §. 23, mihi non persuadet argutiis suis, ut omnia acta a. 760, magna huius loci lacuna hausta esse credam.

Captum alterum a se deditum. *Alterum* deesse videtur. Rhenan. Editor Basil. omissis verbis *a se*, de Rhenani coniectura dedit: *captum alterum, alterum deditum.* Ac forte in corruptis *a se* nihil, nisi *alterum*, latet. In edit. pr. h. l. scribitur *Pinetem*, supra II, 110, *Pinnetem*, ut apud Dionem. Sic Livius XXII, 33, *Pinneum* Illyriorum regem vocat, quem alii *Pinneum*. Pinnes a Batone Breuco Romanis proditus est. Quem Batonem cum alter Bato Desitiates de medio sustulisset, tandem semet ipse Romanis dedidit. Cuius rei notitiam uni debemus Dioni Cass. LV, p. 806; LVI, p. 818. Pinnetem et Batonem supplices sibi videre visus est Albertus Rubenius in gemma Augustea, quam singulari dissertatione enarravit, p. 218.

Autumno. Edit. pr. *autumni*, quod Editor Basil. correxit.

Caesarem Lepidus praefectus est. Alias, *a Caesare.* Rhenan. Lectionem Velleianam sic restituendam puto: *Caesare M. Lepidus praefectus est.* Bur. Pro *Caesarem*, quod in edit. pr. est, Editor Basil. scripsit *a Caesaribus*, ob sequens *eorum.* Sed vide Burmannum, hunc locum bene explicantem.

Nomini — proximus. Sic Acidalius correxit. Edit. pr. *nominis.*

Aut intelligere potuit. II, 116: *quem virum, ne qui intellexit quidem, abunde miratus est.* Vim verbi *intelligere*

115. Caesar ad alteram belli Delmatici molem animum atque arma contulit. In qua regione quali adiutore legatoque fratre meo, Magiô Celere Velleiano usus sit, ipsius patrisque eius praedicatione testatum est, et amplissimorum honorum, quibus triumphans eum Caesar donavit, signat memoria. Initio aestatis Lepidus, educto hibernis exercitu, per gentis integras immunesque adhuc clade belli, et eo feroces ac truces, tendens ad Tiberium imperatorem, et cum difficultate locorum, et cum vi hostium luctatus, magna cum clade obsistentium, excisis agris, exustis aedificiis, caesis viris, laetus victoria, praedaque onustus, pervenit ad Caesarem; et ob ea, quae si propriis gessisset auspiciis, triumphare

explicuimus ad Rutil. Lup. I, 4.

In qua regione quali adiutore etc. Insolentior haec locutio videtur Burmanno ad Claudian. in Eutrop. II, 247, quod *regio* ad *Delmaticum bellum*, pro bellum in Delmatia, referatur. At mihi nullum dubium est, quin Velleius scripserit: *In qua expeditione quali adiutore* etc.

Magio Celere ulli flano. Ego legendum puto: *Magiô Celere Vlifiano.* BVRER. Edit. pr. *Magio Celere ulli flano*; pro quo Editor Basil. scripsit: *Magio Celere Velleiano.* Nec quicquam causae erat, cur de illa correctione dubitaret Dodwellus Annal. Vellei. §. 7.

Et amplissimorum honorum, etc. Cum Lipsio legerim: *et amplissimorum donorum*, etc., non quò *honor* pro dono dici nesciam, sed quod *donis donare* in tali re sollennis et perpetua formula est, ut in lapidibus apud Gruterum pag. 350, 1, Fabrettum pag. 127, Muratorem pag. 799, 6. Eandem redde Sulpic. Sev. I, 12: *Ita eos oneratos frumento, multisque donatos, donum remisit*; ubi *donis* ante *donatos* excidisse, clarum est.

Pergentis integras immunesque adhuc etc. Exempl. vetustum habet: *pergentis in integras immunesque adhuc* etc. Nisi quis mavelit legere: *in integratas immunesque adhuc clade belli*; cum exempl. vetustum habeat, *in integritas.* BVRER. Edit. pr. *pergentis integras.* Recte Editor Basil. dedit: *per gentes integras* etc.

Quae si propriis gessisset auspiciis. Quanquam exempl. vetustum sic habeat, tamen non dubito, quin sic (si recte legas) legendum sit: *quasi propriis gessisset auspiciis.* BVRER. Burmannus male *quae* sumit pro *ob quae.* Vbi enim in illa constructione accusativus, quocum *gessisset* iungendum est? Alio modo hanc construendi rationem expedire conatur Wopkens. Misc. Obs. VIII, p. 75, et Misc. Obs. Nov. T. X, p. 18. Sed exempla allata non satis huic loco conveniunt. Lege et interpunge: *et ob quae, si propriis res gessisset auspiciis, triumphare debuerat.* Cum semel *res* a sequenti syllaba *ges* elisum esset, pronominis *ea* consecuta est interpolatio.

debuerat, ornamentis triumphalibus, consentiente cum iudicio principum voluntate senatus (donatus) est. Illa aestas maximi belli consummavit effectus. Quippe Perustae et Desitiates Delmatae, situ locorum ac montium, ingeniorum ferocia, mira etiam pugnandi scientia, et praecipue angustiis saltuum pene inexpugnabiles, non iam ductu, sed manibus atque armis ipsius Caesaris tum demum pacati sunt, cum pene funditus eversi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut videre maius, aut mirari magis potui, quam quod imperatori nunquam adeo ulla opportuna visa est victoriae occasio, quam damno amissi pensaret militis. Semperque visum est gloriosum, quod esset tutissimum; et ante conscientiae quam famae consultum; nec unquam consilia ducis iudicio exercitus, sed exercitus providentia ducis rectus est.

116. Magna in bello Delmatico experimenta virtutis in multos ac difficileis locos praemissus Germanicus dedit; celebri etiam opera diligentique Vibius Postumus,

Senatus est. Donatus deest, aut simile. RHENAN.

Perusia aede siciales Dalmatae. Legendum reor: *perfidia exitialis Dalmatae.* RHENAN. Monstrosam scripturam edit. pr. *Perusia aedes siciales* ita refinxit Editor Basil. *Daorisi et Desitiates Dalmatae.* Praeclare *Desitiates*: sed pro *Perusia* felicius Vossius *Pirustae*, vel propius ad corruptae lectionis vestigia, *Perrustae*, ut Heinsius scripsit. Vide Drakenborch. ad Liv. XLV, 26. *Desitiates* alia forma Δαισιτιᾶται sunt Straboni VII, p. 483: Δαισιδιᾶται Dioni Cass. LV, p. 802: *Daesitiates* in lapide apud Sponium Misc. erud. ant. p. 179, et Zachariam Marmor. Salonit. p. 20. Apud Plinium H. N. III, 22, fluctuant libri inter *Duesitiates* et *Desitiates*.

Dalmatae. Exempl. vetus, *Delmatae.* BVRER.

Visum est gloriosum, quod esset tutissimum. Ex Sallustio Fragm. pag. 938: *Uti nihil gloriosum, nisi tutum, et omnia retinendae dominationis honesta existumet*; ubi Cortium, *tutum* active sumentem, falli, Vellei imitatio docet.

Nec unquam consilia ducis. Exempl. vetus habet: *ne cum quod consilia ducis* etc. BVRER.

Dalmatico. Exempl. vet. habet, *Delmatico.* BVRER.

Celebri etiam opera. Alias, *celebris etiam opera.* BVRER. Forte scribendum: *virili etiam opera diligentique*; ut II, 120: *nava virilique opera duarum legionum, quibus praeerat, exercitum immanem tanta calamitate ser-*

vir consularis, praepositus Delmatiae, ornamenta meruit triumphalia: quem honorem ante paucos annos Passienus et Cossus, viri quibusdam diversis virtutibus celebres, in Africa meruerant. Sed Cossus victoriae testimonium etiam in cognomen filii contulit, adolescentis in omnium virtutum exempla geniti. At Postumi operum M. Apronius particeps, illa quoque militia eos, quos mox consecutus est, honores excellenti virtute meruit. Vtinam non maioribus experimentis testatum esset, quantum in omni re fortuna posset: sed in hoc quoque genere abunde agnosci vis eius potest. Nam et etiam vir antiquissimi moris, et priscam gravita-

vavit. Sed quoniam, ut ad II, 78, monuimus, *celeber* est inter voces Velleio familiares, vulgato acquiescamus.

Iulius Posthumius. Exempl. vetustum habet: *Iul. Postumus.* BVRER. Mendose edit. pr. *celebri etiam opera diligenti, quibus Iulius Posthumius;* pro quo Editor Basil. perperam scripsit: *celebris etiam opera diligenti Q. Iulius Posthumus.* Optime Pighius Annal. T. III, p. 538, emendat: *C. Vibius Postumus;* qua correctione recepta, si cetera cum Vossio leviter ita mutes, *celebri etiam opera diligentique Vibius Postumus*, nihil videtur ad loci integritatem deesse.

Dalmatiae. Exempl. vet. habet: *Delmatiae.* BVRER.

Passienus. De illo vide Lipsium ad Tacit. Ann. XII, 6, Exc. A.

At Posthumi. Exempl. vetustum habet: *Ad Postumio* etc. BVRER.

Sed in hoc quoque genere. Rectissime Editor Basil. sic rescripsit pro editionis pr. scriptura: *sed in loco quoque genere.*

Nam et etiam vir antiquissimi moris etc. Editor. Basil. huc non ferenda audacia *Seianum* intrusit: *Nam et Seianus, vir antiquissimi moris;* cuius mentio quam aliena ab hoc loco sit, viri docti ostendunt. Nec minus a vero abhorrent Lipsii et Heinsii coniecturae. Cuius igitur nomen hic restituendum? Lege: *Nam Aelius Lamia, vir antiquissimi moris* etc. Is Africam obtinuit, et apud Tiberium tam gratiosus fuit, ut magnopere mirandum esset, si Velleius, omnium, qui tum Tiberii gratia florebant, adulator, huius laudandi occasionem praetermisisset. Tacitus Ann. IV, 13: *Ac ni Aelius Lamia et L. Apronius, qui Africam obtinuerant, Gracchum insontem protexissent, claritudine infausti generis, et paternis adversis foret abstractus.* VI, 27: *Extremo anni mors Aelii Lamiae funere censorio celebrata, qui administrandae Syriae imagine tandem exsolutus, urbi praefuerat* (nempe post Pisonem, de quo Velleius II, 98). *Genus illi decorum; vivida senectus; et non permissa provincia dignationem addiderat.* Eadem ex Tacito repetit Dio Cass. LVIII, p. 891. Mortuus est Lamia A. V. 786, biennio post Velleium.

tem semper humanitate temperans, in Germania, Illyricoque, et mox in Africa, splendidissimis functus ministeriis, non merito, sed materia adipiscendi triumphalia defectus est. Et A. Licinius Nerva Silianus, P. Silii filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abunde miratus est, ne nihil non optimo civi, simplicissimo duci perisset, praeferens immatura, et fructu amplissimae principis amicitiae, et consummatione evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis defectus est. Horum virorum mentioni si quis quaesisse

Priscam gravitatem semper humanitate temperans. Mirum, ni otiosum istud *semper* temere natum sit ex vicino *temperans.*

Functus ministeriis. Iunta, credo, *ministeriis* accipiens pro ministris, edidit: *splendidissimis cinctus ministeriis.* Inepte.

Materia adipiscendi triumphalia etc. Livius XLV, 12: *alterius consulis obscura fama, quia materiam res gerendi non habuit.* Incertus Epithalam. Maximian. 4: *tibi interim deest materia vincendi.* Vide Gronovium ad Senec. Cons. ad Helv. 6.

Ne nihil optimo civi — perisset. Exempl. vetustum habet: *ne nihil non optimo civi, simplicissimo duci, perisset* etc. Burer. Intellige: ut omnia optimo civi perissent. Burmannus, hunc locum interpretans, aliud agebat. Edit. pr. *ne nihil optimo civi* etc.

Praeferens immatura. Nihil melius invenio correctione Editor. Basil. *praereptus immature.* Aurel. Victor. de Vir. Ill. 5: *Ancus Marcius immatura morte praereptus, non potuit praestare, qualem promiserat regem.* Auson. Profess. 24: *omnia acerbo funere praereptus, Glabrio, destitutus.* Vide eruditissimum Burmannum Secundum ad Anthol. Lat. T. II, p. 203.

Evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis. II, 27, p. 89: *hodieque tanta patris imagine non obscuratur eius memoria;* quibus locis una superest ratio vocis *imago* defendendae, si eam accipias non pro nobilitate ex maioribus, sed pro splendore, decore, amplitudine, quae ex rebus domi bellique bene gestis nascitur. Certe sic sumenda videtur apud Livium III, 72: *Clarum hac fore imagine Scaptium: populum romanum quadruplatoris et interceptoris litis alienae personam laturum. Fulgorem* eadem significatione Velleius alibi dicit, II, 4: *Vita, quae nullius ad id temporis, praeterquam avito fulgore, vinceretur.* 99: *ne fulgor suus orientium iuvenum obstaret initiis.*

Defectus est. Non tali verborum inopia Velleius laborabat, ut idem verbum tam brevi spatio repeteret. Vide quae diximus ad I, 9, p. 20. Recte igitur Burmannus legit, *deceptus est*, id est, frustratus, destitutus est fructu etc. Quam verbi vim viri docti certatim illustrarunt, in primis Pricaeus ad Appulei. Met. VIII, p. 166, et Burm. ad h. l.

Quorum virorum etc. Opinor legendum, *horum virorum*, cum exempl. vet. habeat *honorum.* Burer. Edit. pr. *Quorum virorum* etc.

me dicet locum, fatentem arguet. Neque enim iustus sine mendacio candor apud bonos crimini est.

117. Tantum quod ultimam imposuerat Pannonico ac Dalmatico bello Caesar manum, cum, intra quinque consummati tanti operis dies, funestae ex Germania epistolae, caesi Vari, trucidatarumque legionum trium, totidemque alarum, et sex cohortium; velut in hoc salutem tantummodo indulgente nobis fortuna, ne occupato duce, et causa persona moram exigit. Varus Quintilius, inlustri magis, quam nobili ortus familia, vir ingenio mitis, moribus quietus, ut corpore et animo immobilior,

Crimini est. Tantum quod ultimam etc. Editio pr. prava distinctione: *crimini est, tantum quod. Vltimam imposuerat* etc. quam Editor Basil. mutavit.

Ex Germania literae, caesi Vari, etc. Totus hic locus variis lacunis misere foedatus est; cuius sensum facilius per historiae seriem reperias, quam verba e fuga reprehendas.

Velut in hoc salutem tantummodo etc. Mutila editionis pr. scriptura haec est: *velut in hoc saltem tantummodo nobis indulgente fortuna, ne occupato ducem, et causa persona moram exigit.* Primum pro *saltem* cum Schegkio scripsimus *salutem*, mox *occupato duce* cum Editore Basil. Denique Lipsius videtur bene correxisse: *Sed causa et persona moram exigit.* Sensus haud dubie is est, quem Vossius ex Sueton. Tiber. 17, eruit.

Illustri magis, quam nobili ortus familia. Nobilis cum Gesnero Thes. L. L. v. *Illustris* refer ad vetustatem familiae. At iure miratur F. Vrsinus de Famil. Ro. p. 237, Quinctiliam familiam, cuius origo cum ipsius Romae primordiis coniungitur, a Velleio magis illustrem, quam nobilem, dici. Cui difficultati succurrimus verbis ita traiiciendis: *Varus Quintilius nobili magis, quam illustri ortus familia.* Sane nullos Quintilios historia memorat rebus excellenter gestis illustres.

Moribus quietus. II, 119: *Vala Numonius, legatus Vari, caetera quietus ac probus.* Velleius imitatur Sallustium Iug. 20: *is, quem petebat, quietus, imbellis, placido ingenio. Quietus* est modestus, qui non vult excellere supra alios, nullam sibi potentiam adsciscit, cui opponitur *inquies*, vel *inquietus*, de quo diximus ad II, 68, p. 165. Plinius VII, Ep. 31: *Vir alioqui rectus, integer, quietus, ac paene ultra modum verecundus.* Hegesipp. I, 14: *illum versutum et callidum, et ideo suspectum vicinis, hunc mitem et quietum.* Sic *quies* dicitur pro modestia. Tacit. Ann. XIV, 47: *Vixit tamen post haec Regulus, quiete defensus.* Statius Silv. V, 1, 76: *Vidit quippe pii iuvenis navamque quietem, Intactamque fidem.* Ita Marklandus pulchre rescripsit pro *raramque quietem.* Quam correctionem firmare potuisset simili oxymoro Taciti Hist. III, 50: *ad omnia, quae agenda forent, quieta cum industria aderat.*

Vt corpore et animo immobilior. Acidalius bene legit: *ut corpore, ita animo immobilior.* II, 102, p. 222: *ut corpus minus habile, ita animum minus*

ocio magis castrorum, quam bellicae adsuetus militiae; pecuniae vero quam non contemptor, Syria, cui praefuerat, declaravit; quam pauper divitem ingressus, dives pauperem reliquit. Is cum exercitui, qui erat in Germania, praeesset, concepit esse homines, qui nihil praeter vocem membraque haberent hominum; quique gladiis domari non poterant, posse iure mulceri. Quo proposito mediam ingressus Germaniam, velut inter viros pacis gaudentes dulcedine, iurisdictionibus, agendoque pro tribunali ordine, trahebat aestiva.

118. At illi, quod nisi expertus vix credat, in summa feritate versutissimi, natumque mendacio genus, simulantes fictas litium series, et nunc provocantes alter alterum iniuria, nunc agentes gratias, quod ea romana iustitia finiret, feritasque sua novitate incognitae disci-

utilem reip. habere coepit. Burmanno, vocem *immobilior* vexanti, miror, non in mentem venisse: *ut corpore, ita animo imbellior.* Sallust. l. c. *quietus, imbellis, placido ingenio.* Liv. XXVI, 2: *ut feroces et inquieti inter socios, ignavi et imbelles inter hostes essent.* Sed nihil novare, melius est. *Immobilis* enim recte dicitur tam de corpore, quam de animo torpente. Seneca Pater Contr. I, p. 131: *ego senectute immobilis, et vincto simillimus.* Plinius H. N. VII, 12: *velocitas cogitationum, animique celeritas, et ingenii varietas multiformes notas imprimit, cum ceteris animantibus immobiles sint animi.* Lactant. de ira 4: *Quae igitur in deo potest esse beatitudo, si semper quietus, et immobilis torpet?* Vide Pricaeum ad Appulei Met. VI, p. 123.

Quam pauper divitem ingressus. Pari venustate Cicero Verr. II, 4: *non tam illis Siciliam, quam inanem offenderant, quam Verrem ipsum, qui plenus decesserat, provinciam fuisse.*

Qui nihil praeter vocem membraque etc. Livius XXIX, 17: *In hoc legato vestro nec hominis quicquam est, praeter figuram et speciem;* ubi vide Drakenborch.

Agendoque pro tribunali ordine. Suspecta mihi est vox *ordine.*

Vix credebat. Lipsius pro *credebat* scripsit *credat;* quod recepi.

Procaces. Alias, *provocantes.* RHENAN. Exempl. vetustum non habet *procaces*, sed *procat aes.* Hinc lectionem marginalem ut veram, in ordinem redigendam puto. BVRER.

Iniuria. Lipsius malebat *iniuriis*, quia mox sequitur *eas.* At illa lectio fluxit ab Editoris Basil. interpolatione. Nam editio prima habet: *quod ea romana iustitia finiret.* Neutrum ea recte femininis subiungi, notius est, quam ut moneri debeat.

Feritasque sua novitate etc. Vix fero tautologiam, *novitate incognitae disciplinae.* Lege: *feritasque sua suavitate incognitae disciplinae mitesceret.* Facile

plinae mitesceret, et solita armis decerni iure terminarentur, in summam socordiam perduxere Quintilium, usque eo, ut se praetorem urbanum in foro ius dicere, non in mediis Germaniae finibus exercitui praeesse crederet. Tum iuvenis, genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri principis gentis eius filius, ardorem animi vultu oculisque praeferens, adsiduus militiae nostrae prioris comes, iure etiam civitatis romanae ius equestris consequens gradus, segnitia ducis in occasionem sceleris usus est; haud imprudenter speculatus, neminem celerius opprimi, quam qui nihil timeret; et frequentissimum initium esse calamitatis, securitatem. Primo igitur paucos, mox pluris in societatem consilii recipit; opprimi posse Romanos, et dicit, et persuadet; decretis facta iungit; tempus insidiarum constituit. Id Varo per virum eius gentis fidelem clarique nominis Segesten indicatur. Obstabant iam fata consiliis,

apparet, syllabam *sua* in *suavitate* interceptam esse a praecedenti *sua*.

Mitesceret. Exempl. vet. habet, *mutesceret*. BVRER.

Solita armis discerni. Pro *discerni* edidi *decerni*, secutus iudicium Gronovii Observ. III, 13, p. 548.

Sensu celer. Ei opponitur *sensu hebes* apud Plinium H. N. VII, 16. Neutrius loci meminerat Dorvillius apud Burm. Sec. Anthol. Lat. T. II, p. 77, locutionem *sensu mirabilis*, velut semibarbaram, damnans. Comparandus locus similis II, 73: *adolescens impetu strenuus*, *manu promtus*, *cogitatu celer*.

Romae ius. Alias, *Romanae ius* etc. BVRER. Editio pr. hunc locum ita scriptum exhibet: *iure etiam civitatis Rhomae ius equestris consequens gradus*; ubi licenter more suo grassatus est Editor Basil. *comes, et iam civitatis romanae ius equestremque consecutus gradum*. Lenior est medicina Heinsii: *cum iure etiam civitatis romanae ius equestris consecutus gradus*. Praepositionem *cum* praecedens *comes* intercepit.

Neminem celerius opprimi etc. Livius XXXVII, 4: *et eo ipso, quod nihil tale timerent, opprimi incautos posse*.

Mox pluris in societate consilii praecepit. Alias, *mox plureis in societatem consili recepit*. RHENAN. Edit. pr. *mox pluris in societate consili praecepit*. Cum Rhenano *in societatem*, et cum Vascosano et Editore Basil. *recepit* scripsimus, ut tempora convenirent.

Et dicit. Melius est, quod Heinsius reponit: *et docet*.

Indicatur: postulabat etiam fata consiliis. Deponatur asteriscus, cum nihil deesse videatur sententiae Velleia-

omnemque animi eius aciem praestrinxerant. Quippe ita se res habet, ut plerumque (qui) fortunam mutaturus Deus consilia corrumpat, efficiatque, quod miserrimum est, ut quod accidit, id etiam merito accidisse videatur, et casus in culpam transeat. Negat itaque se credere, spemque in se benevolentiae ex merito aestimare profitetur. Nec diutius, post primum indicem, secundo relictus locus.

119. Ordinem atrocissimae calamitatis, qua nulla, post Crassi in Parthis damnum, in externis gentibus gravior Romanis fuit, iustis voluminibus, ut alii, ita nos

nae. BVRER. Editor Basil. ita refinxit: *Sed praevalebant iam fata consiliis.* Particulam adversativam *sed*, vel aliam excidisse, manifestum est. Pro *postulabat etiam* Lipsius verissime scripsit *obstabant iam*; quod recepi. Statius Theb. VII, 423: *sed bellicus ardor Consiliis obstat divûm.*

Omnemque animi eius aciem praestrinxerant. Hoc dedi ex Edit. Basil. correctione. Edit. pr. *praestruxerat*, quod Vascosanus mutavit in *praestrinxerat*. Sed in hac formula *praestringere* legitimum est, *perstringere* non item. De quo discrimine multi ad fastidium usque

Vt plerumque qui fortunam etc. Vitiavit hunc locum Editor Basil. scribens: *ut plerumque qui fortunam mutaturus est, consilia corrumpat.* At sanavit Vascosanus, *qui* ex praecedenti *que* natum tollens. Cuius correctionem Lipsius et Vrsinus sibi adsciverunt. Sententiam ipsam illustravimus ad II, 57.

Etiam merito accidisse videatur. Exempl. vetustum habet: *et etiam merito accidisse* etc. Ego legendum puto: *id etiam.* BVRER. Hoc, ut simplicissimum, recepi; nec quicquam amplius ad loci sanitatem requiro. Sallust. Catil. 51: *Illis merito accidit, quicquid evenerit*

Et casus in culpam. Exempl. vetustum habet: *et casus in culpa transeat* etc. BVRER. Tacitus Ann. IV, 64: *quimos vulgo, fortuita ad culpam trahentes.*

Spemque in se benevolentia. Fort. sic legendum: *spemque de Germanorum in se benevolentia.* RHENAN. Alias sic legendum videtur: *Negat itaque se credere* (ut subaudiatur *fortunae*) *spemque in se benevolentia et merito aestimare profitetur.* Vel sic: *spemque se benevolentia ex merito aestimare profitetur.* BVRER. Editor Basil. locum hoc modo tentavit: *spemque se benevolentiae ex merito aestimare profitetur.* Recte scripsit *benevolentiae.* At *in* omnino servandum. Varus negabat, se credere Segesti, coniurationem indicanti, professus, se, prout de Arminio et Germanis bene meruisset, ita etiam de illorum in se benivolentia bene sperare. Haec sententia tam plana qaomodo fallere Burmannum potuerit, vix intelligo.

Qua nulla post Crassi. Exempl. vetustum aperte habet: *qua nulla post Cassi.* BVRER.

conabimur exponere. Nunc summa deflenda est. Exercitus omnium fortissimus, disciplina, manu, experientiaque bellorum inter romanos milites princeps, marcore ducis, perfidia hostis, iniquitate fortunae circumventus, (cum ne pugnandi quidem egredie, aut occasionis, in quantum voluerant, data esset immunis, castigatis etiam quibusdam gravi poena, quia romanis et armis et animis usi fuissent,) inclusus sylvis, paludibus, insidiis ab eo hoste ad internecionem trucidatus est, quem ita semper more pecudum trucidaverat, ut vitam aut mortem eius, nunc ira, nunc venia temperaret. Duci plus ad moriendum, quam ad pugnandum animi fuit. Quippe paterni avitique exempli successor, se ipse transfixit. At e praefectis castrorum duobus quam clarum exem-

Inter romanos milites. Vox *milites* videtur e glossa fluxisse.

Egregie. Mihi pro *egregie*, *aegre dies* legendum videtur, cum exempl. vet. habeat, *egredie*. BVRER.

Data esset immunis. Deest hic vel *potestas*, vel simile. RHENAN. Mihi Velleii lectio sic restituenda videtur, ut pro *in quantum*, *quantum*, pro *immunis*, *inimicis* legas. Sic enim ex vestigiis vet. cod. legendum conieci. BVRER. Hunc locum, sicut in editione prima, vel potius vetere codice, mendis contaminatus legitur, in textu exhibemus, non probantes eorum rationem, qui in talibus locis, quod utcunque intelligi possit, dare contenti, veterem scripturam nihil morantur. Ex quo genere est Editor Basil. haec, quasi Velleiana, corruptis verbis substituens: *cum ne pugnandi quidem egregie occasio inquantum voluerant data esset miseris, castigatis* etc. *Occasio immunis* a Wopkensio Misc. Obs. VIII, p. 68, explicatur libera a periculo; cuius sententiae accedit Oudendorp. ad Appulei. Met. IV, p. 243. Ego vero huius significationis exemplum frustra quaesivi. In *egredie* sine dubio substantivum latet. Reliqua sic corrigenda: *aut occasio iis*, *in quantum voluerant*, *data esse impune*. Tale quid, inter alia minus probanda, etiam Burmannus Misc. Obs. VIII, p. 406, coniecit.

Quia romanis et armis et animis usi fuissent. Suspicor legendum: *qui a romanis et armis*, *et animis visi fuissent;* ut hic verbum aliquod deesse videatur. BVRER. Pro eo Sallustius Iug. 58, dicit: *memores nominis romani. Arma et animos* eleganter coniungi, docet Obrechtus ad Septim. de B. Tr. II, 39.

Inclusus sylvis, *paludibus*, *insidiis* etc. Sic scripsimus de Editoris Basil. iudicio. Edit. pr. *inclusus sylvis*, *paludis insidus* etc.

More pecudum trucidaverat. Sallust. Catil. 58: *neu capti*, *sicuti pecora*, *trucidemini;* ubi vide Cortium.

Paterni avitique exempli. Exempl. vet. habet: *paterni avique exempli*. BVRER.

plum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit: qui, cum longe maximam partem absumpsisset acies, auctor deditionis supplicio, quam proelio mori maluit. At Vala Numonius, legatus Vari, caetera quietus ac probus, diri auctor exempli, spoliatum equite peditem relinquens, fuga cum alis Rhenum petere ingressus est. Quod factum eius fortuna ulta est: non enim desertis superfuit, sed desertor occidit. Vari corpus semiustum hostium laceraverat feritas; caput eius abscisum, latumque ad Maroboduum, et ab eo missum ad Caesarem, gentilitii tamen tumuli sepultura honoratum est.

120. His auditis, revolat ad patrem Caesar; perpetuus patronus romani imperii adsuetam sibi causam suscipit. Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, disponit exercitus, praesidia munit; se magnitudine

L. Eggius. Editor Basil. scripsit *L. Egilius.* Nempe eius aetate gens Eggia nondum nota erat ex inscriptionibus.

Ceionius. Sic edimus de Editoris Bas. correctione. Edit. pr. *C. Eionius.*

Valnumonius. Alias, *Val. Num.* Rhenan. Forte legendum *Valumnius.* Tale enim mihi quiddam quasi per transennam legendum videbatur. Burer. Editor Basil. scripturam edit. pr. *Valnumonius* perperam mutavit in *Volumnius*, verissime Vrsinus in *Vala Numonius.*

Spoliatum equite peditem. Dedi lectionem, Editoris Basil. ingenio debitam. Edit. pr. *spoliatum equitem, peditem relinquens.* Hoc audacius dictum videtur Burmanno ad Lucan. II, 714.

Fuga cum aliis. Exempl. vet. *fugatum aliis Rhenum.* Hinc sic legendum puto: *spoliatum equitem, peditem relinquens fugatum* etc. Burer.

Alis Rhenum petere ingressus est etc. Mihi pro *aliis*, *ab eis* sive *ab iis* legendum videtur, ut subaudias *equitibus* et *peditibus.* Forte *pectore* pro *petere* legendum est. Burer. Editor Basil. hunc locum unius literae detractione sanavit, pro *aliis*, quod in edit. pr. est, *alis* scribens. Eum secuti sumus. *Ingredi* pro *aggredi* Velleius dixit exemplo Sallust. Iug. 42, et aliorum.

Hostium laceraverat feritas. Opinor legi debere: *hostilis laceraverat feritas;* cum exempl. vetustum tantum habeat *hosti.* Burer.

Gentilitii tamen tumuli. Editor Basil. scripsit: *gentilitii tandem tumuli* etc. quod praeferam vulgato.

Praesidia munit, se magnitudine sua etc. Sic legendum videtur, quanquam ex vet. cod. nihil certi coniici queat: *praesidia munit, et se magnitudine sua, non fiducia metiens.* Burer. Copulam *et*, a Burerio in vet. cod. repertam, Rhenanus recte exclusit. Est enim nata ex ultima syllaba verbi *munit.* At idem, si *hostium* in veteri cod. deest, ut Burerius testatur, minus bene nomen plurale *hostium* post *fiducia* supplevit.

sua, non fiducia metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiae minabatur, ultro Rhenum cum exercitu transgreditur. Arma interfecti, quae arcuisse pater et patria contenti erant, penetrat interius, aperit limites, vastat agros, urit domos, fundit obvios; maximaque cum gloria, incolumi omnium, quos transduxerat, numero, in hiberna revertitur. Reddatur verum L. Asprenati testimonium; qui legatus sub avunculo suo Varo militans, nava virilique opera duarum legionum, quibus praeerat, exercitum immunem tanta calamitate servavit, matureque ad inferiora hiberna descendendo, vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmavit. Sunt tamen, qui ut vivos ab eo vindicatos, ita iugulatorum sub Varo occupata crediderint patrimonia, hereditatemque excisi exercitus, in quantum voluerit, ab eo aditam. Lucii etiam Caedicii, praefecti

cum *minabatur*, quod vetus codex habet, singulare requirat. Repone: *se magnitudine sua, non fiducia ducis metiens*. Vox *ducis* extrusa est similitudine vicinae *fiducia*: quo vitii genere nullum in Velleio crebrius. *Dux* est Arminius.

Minabantur. Exempl. vet. habet, *minabatur*. BVRER.

Vltra Rhenum Freinshem. Ind. Flor. v. *Vltro*, legit: *ultro Rhenum* etc. Recepi.

Arma interfecti, quae arguisse. Haec ita mutavit Editor Basil. *Arminio territo, quem arguisse*; in quibus nihil est, quod probare possis. Lipsius coniecit: *arma infert, quem arcuisse*. Qua coniectura tametsi verba prope omnia restituit, tamen totam sententiam depravavit. Quid enim? An pater et patria contenti erant arcere arma, quae Tiberius Germanis inferebat? Legendum arbitror: *Arma infert genti, quam arcuisse pater et patria contenti erant*. *Arcuisse* pro *arguisse* recepi. Quae verba quoties confusa sint, ostendit Drakenborch. ad Liv. VI, 25.

Aperit limites. Vide Gronovium ad Tacit. Ann. I, 50.

Fundit obvios. Exempl. vetustum habet: *fundit obulos*. BVRER.

Cis Rhenum. Edit. pr. *cis Rheno*, quod Editor Basil. correxit.

In quantum voluerit. Hoc est: ex arbitrio, ex libidine, ut recte explicat Burmannus. Sic etiam loquitur II, 119: ubi non intellexit Rupertus. Seneca Pater Praef. III Controv. p. 221: *Sufficiebat illi, in quantum voluerat, explicandi vis*.

Lucii etiam Caedilii. Huius etiam mentionem facit Frontinus IV, 7, 8, ex certa emendatione Oudendorpii: *Caeditius primipilaris, qui in Germania post Varianam cladem obsessis nostris pro duce fuit, veritus, ne barbari* etc.

castrorum, eorumque, qui una circundati Alisone immensis Germanorum copiis obsidebantur, laudanda virtus est; qui omnibus difficultatibus superatis, quas inopia rerum intolerabileis, vis hostium faciebat inexuperabileis, nec temerario consilio, nec segni providentia usi, speculatique opportunitatem, ferro sibi ad suos peperere reditum. Ex quo apparet, Varum, sane gravem et bonae voluntatis virum, magis imperatoris defectum consilio, quam virtute destitutum militum, se magnificentissimumque perdidisse exercitum. Cum in captivos saeviretur a Germanis, praeclari facinoris auctor fuit Caldus Caelius ad vetustatem familiae suae dignissimus; qui complexus catenarum, quibus vinctus erat, seriem, ita illas inlisit capiti suo, ut protinus pariter sanguinis cerebrique influvio expiraret.

A Lisone. Alias, *Alisone.* Est loci nomen. Nam extat hodieque oppidulum *Altzheim* prope Vangionas. Meminit eius et Tacitus. RHENAN. Edit. pr. *a Lisone.* Vide Interpretes ad Tacit. Ann. II, 7.

Nec segni providentia usi. Exempl. vetustum habet: *nec segni providentia uiti*, etc. Mihi (quantum ex literis coniicio) *adiuti* legendum videtur. BVRER.

Caldus Caelius ad vetustatem familiae suae dignissimus. Editor Basil. *ad* abiecto, rescripsit: *Caldus Caelius, vetustate familiae suae dignissimus.* Vulgatum quam inepte defendat Wopkens. Lect. Tull. II, 3, nihil attinet commemorare. Forte legendum: *Caldus Caelius, adolescens vetustate familiae suae dignissimus.* Quae tamen coniectura nullum locum habet, si inscriptio cenotaphii, Bergendalae prope Cliviam servata, ad hunc Caelium referenda est. Eum titulum a multis vitiose proditum, nuper accurate descriptum dedit Iurisconsultorum literatissimus, Hermannus Cannegieterus Observ. Iur. Ro. III, 5: *M. Caelio T. f. Lem. Bono. c. leg.* XIIX *ann.* LIII. *Cecidit bello Varuno. Ossa inferre licebit. P. Caelius T. F. Lem. frater fecit.* Quam integerrimam scripturam si Maffeius Crit. Lapid. III, 4, p. 445, cognovisset, ipse sententiam, qua hunc titulum temere inter spurios retulit, statim revocasset. Sed quoniam Caldi cognomen ibi non comparet, potius Caelius aliquis ex alia minus nobili Caeliorum familia intelligendus videtur. Ne dicam, vix consentaneum videri, virum vetusta Caldorum familia ortum, aetatis anno LIII non tribunum aut legatum, sed centurionem fuisse.

Influvio. Editor Basil. legit *profluvio.* Melius Lipsius *effluvio.* II, 7: *protinusque inliso capite in postem lapideum ianuae carceris, effusoque cerebro, expiravit.*

121. Eadem et virtus et fortuna subsequenti tempore ingressa animùm imperatoris Tiberii fuit, quae initio fuerat; qui concussis hostium viribus, classicis peditumque expeditionibus, cum res Galliarum maximae molis, accensasque plebis Viennensium dissensiones, coërcitione magis quam poena mollisset; et senatus populusque Rom. postulante patre eius, ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset, (quam erat

Ingressa animum imperatoris. Exempl. vet. habet: *ingressa animam imperatoris* etc. BVRER. Rhenanus bene *animum* edidit. Tacitus Agricol. 5, eadem loquendi forma: *intravitque animum militaris glariae cupido. Virtus et fortuna* velut ex formula iunguntur, ut II, 97. Sed paulo durius dicitur *fortuna ingressa animum.*

Concussis hostium viribus. Verear, ne verbum *concutere* pro re nimis lene sit. Mihi certe efficacius videtur: *contusis hostium viribus.* Sallust. Iug. 43: *avaritia magistratuum ante id tempus in Numidia nostrae opes contusae, hostiumque auctae erant;* ubi vide Cortium. Valer. Max. III, 2, 11: *quo praelia Hannibal magis vires Romanorum contudit, quam animos fregit.* Idem IV, 2, 2: *terribiles punicas vires contuderunt.* Sed rem conficit ipse Velleius II, 122: *fractis continua triennii militia Germaniae viribus;* et max: *post cladem sub Varo acceptam — eadem excisa Germania. Contusus* et *concussus* saepe a librariis permutari, ostendit Ernestus ad Tacit. Ann. XII, 31.

Accensasque plebis. Exempl. vetustum habet: *accensaque plebis Viennen.* etc. BVRER.

Coercitione magis quam poena mollisset. Sallust. Iug. 45: *Ita prohibendo a delictis magis, quam vindicando, exercitum brevi confirmavit;* ubi vide Cortium. Edit. pr.: *coertione*, ut II, 47. Non est tanti.

Senatus populusque R. etc. Sic legendum puta: *Et senatus populusque R. (postulante patre eius) ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset, quam erat ipsi, decreto complexus esset.* RHENAN. Non dubium est, quin Velleius hoc loco sic sit restituendus: *Senatus populusque R. postulante patre eius, ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset, quas* (ut subaudiatur *provincias exercitusque*) *erat ipse decreta complexus. Esset etenim absurdum, eas* (subaudi *provincias*) *non esse sub illo, quae ab illo vindicabantur* etc. BVRER. Facilem et veram Rhenani emendationem cum Editore Basil. recepi, ac glossam, *quam erat ipsi*, de Aldi Nepotis monito uncis inclusi. Editionis pr. scriptura haec est: *poena mollisset, senatus populusque rom. postulante patre eius, ut equum eius in omnibus provinciis exercitibusque esset quam erat ipse decreto complexus esset: Etenim absurdum* etc. Peius Burerio Vascosanus hunc locum corrupit: *senatum populumque R. postulante patre eius ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset quas erat ipse decreta complexus; esse etenim absurdum* etc.

ipsi) decreto complexus esset: (etenim absurdum erat, non esse sub illo, quae ab illo vindicabantur; et qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non iudicari parem) in urbem reversus, iam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis Delmatisque egit triumphum. Cuius magnificentiam quis miretur in Caesare? Fortunae vero quis non miretur indulgentiam? Quippe omneis eminentissimos hostium duces non occisos fama narravit, sed vinctos triumphus ostendit. Quem mihi, fratrique meo, inter praecipuos praecipuisque donis adornatos viros, comitari contigit.

122. Quis non inter reliqua, quibus singularis moderatio Tib. Caesaris elucet atque eminet, hoc quoque miretur, quod, cum sine ulla dubitatione septem triumphos meruerit, tribus contentus fuerit? Quis enim dubitare potest, quin ex Armenia recepta, et ex rege ei praeposito, cuius capiti insigne regium sua manu imposuerat, ordinatisque rebus Orientis, ovans triumphare debuerit? et, Vindelicorum Rhaetorumque victor, curru urbem ingredi? Fractis deinde post adoptionem continua triennii militia Germaniae viribus, idem illi honor et deferendus, et recipiendus fuerit? et post cladem sub Varo acceptam, ocius prosperrimo rerum eventu eadem excisa Germania, triumphum summi ducis adornare debuerit? Sed in hoc viro nescias, utrum magis mireris, quod laborum periculorumque

Quem mihi fratrique meo. Pro *militi* videtur legendum *mihi*. BVRER. Edit. pr. *quem militi fratrique meo.* Iam correxerat Rhenanus in Vita Velleii.

Ex rege propositi. Ex rege ei praeposito. Loquitur autem de Tigrane. RHENAN. Exempl. vet. habet: *praepositi* etc. BVRER. Edit. pr. *ex rege propositi.* Secutus sum Rhenani correctionem.

Ocyus. Exempl. vetustum habet: *totius*. BVRER. Recepi, quod Rhenanus restituit, *ocius*.

Adornare debuerit. Exempl. vet. habet: *adornari debuerit* etc. BVRER.

semper excessit modum, an quod honorum temperavit.

123. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum metus. Quippe Caesar Augustus, cum Germanicum nepotem suum reliqua patraturum misisset in Germaniam, Tiberium autem filium missurus esset in Illyricum, ad firmanda pace, quae bello subegerat, prosequens eum, simulque interfuturus athletarum certaminis ludicro, quod eius honori sacratum a Neapolitanis est, processit in Campaniam. Quanquam iam motus imbecillitatis, inclinataeque in deterius principia valetudinis senserat; tamen obnitente vi animi, prosecutus filium, digressusque ab eo Beneventi, ipse Nolam petiit; et ingravescente in dies valetudine, cum sciret, quis, volenti omnia post se salva remanere, arcessendus foret, festinanter revocavit filium. Ille ad patrem patriae expectato revolavit maturius. Tum securum se Augustus praedicans, circumfususque amplexibus Tiberii sui, commendans illi sua atque ipsius opera, nec quicquam iam de fine, si fata poscerent, recusans, subrefectus primo conspectu alloquioque charissimi sibi spiritus, mox cum omnem

Ad formanda pace. Mihi legi debere videtur: *ad firmanda pace, quae bello subegerat;* tametsi exempl. vetustum *formanda* habeat. BVRER. Quid aliud, nisi vim iudicandi, viris doctis defuisse dicam, qui dubitare potuerint, *formanda*, an *firmanda*, legendum esset? Bello subacta firmantur pace, non formantur. Vellei. I, 8, p. 17: *cum aliter firmare urbem novam cum imbelli et pastorali manu vix potuerit;* ubi rursus in hoc verbo haerebat Burmannus. Livius I, 15: *non condendae urbis consilium, non bello ac pace firmandae.* Itaque *firmanda* de Burerii correctione pro *formandae,* quod edit. pr. habet, recepi.

Certaminis ludicro. Bene, praeter alios, Oudendorp. ad Sueton. Aug. 98, corrigit: *certamini ludicro.*

De fine. Non habeo vetustiorem Velleio auctorem, qui *finem* pro fine vitae, sive morte dixerit. Ex eadem aetate Valer. Max. III, 3, 4: *forti fine illustrem professionis actum comprobavit.* Sic *finitio* in lapide apud Grut. p. 810, 10: *si permanserit usque in diem finitionis suae.* At *finiri* pro mori est apud antiquiores Velleio. Cicero, oraculum graecum vertens, Tusc. Disp. I, 48: *Sic fuit utilius finiri ipsique, tibique.* Trogus XXVII, 3: *Seleucus quoque, amisso regno, equo praecipitatus, finitur;* ubi multa exempla habent Interpretes. Adde Dukerum ad Flor. II, 15, 1, et Henr.

curam fata vincerent, in sua resolutus initia, Pompeio Apuleioque Coss. septuagesimo sexto anno, animam coelestem coelo reddidit.

124. Quid tunc homines timuerint, quae senatus trepidatio, quae populi confusio, quis orbis metus, in quam arto salutis exitiique fuerimus confinio, neque mihi tam festinanti exprimere vacat, neque cui vacat, potest. Id solum voce publica dixisse habeo. Cuius orbis ruinam timueramus, eum ne commotum quidem sensimus. Tantaque unius viri maiestas fuit, ut nec bonis, neque contra malos opus armis foret. Vna tamen veluti lucta-

Cannegieterum ad Trebell. Pollion. XXX, Tyr. cap. 8.

In sua resolutus initia. Haec loquendi ratio a philosophis fluxit, inprimis Pythagoricis Platonicisque, quorum sententiam his verbis tradit Plutarch. de Placit. Philos. IV, 7: ἐξιοῦσαν εἰς τὸ τοῦ παντὸς ψυχὴν ἀναχωρεῖν πρὸς τὸ ὁμογενές· *animam corpore solutam ad animam mundi cognatam, unde decerpta est, tanquam ad fontem suum, redire;* unde intelligenda vox morientis Plotini apud Porphyr. in eius Vita p. 94: πειρῶμαι τὸν ἐν ὑμῖν θεὸν ἀνάγειν πρὸς τὸ ἐν τῷ παντὶ θεῖον. Dici non potest, quoties quot modis hanc opinionem expresserint utriusque linguae scriptores, praesertim poëtae. Virgilius Georg. IV, 223, seqq.: *Hinc* (a deo) *pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum, Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas. Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri Omnia.* Seneca Pater Suasor. p. 37: *Animus divina origine haustus, cui nec senectus ulla, nec mors, onerosi corporis vinculis exsolutus, ad sedes suas et cognata sidera recurret.* Quod hic breviter dixit, id Quinctilian. Decl. X, 17, per longas verborum ambages traxit. Seneca filius Ep. 79, p. 317: *cum animus redditus coelo suo fuerit, cum receperit locum, quem occupavit sorte nascendi. Sursum vocant illum initia sua.* Alia non vulgaria, quae huc pertineant, dedit Valckenarius noster Diatrib. Euripid. VI, p. 54.

Pompeio Apuleioque Cos. Pro *cos.* scribatur *coss.* *ss* duplici: nam sic solet scribi *consules; consul* vero unico *s.* In cod. vet. sic scriptum est, *cos.* Potest autem scribi *s* acurato vel erecto utcunque libebit, nec me fugit quomodo in veterum codicibus plerisque scribatur, in quibus *consul* sic *cos.* *Consules* vero sic *cons.* scriptum reperio. BVRER.

Voce publica dixisse habeo. Hanc loquendi formam illustravit Gronovius ad Senec. Contr. I, p. 89. Hic tamen legere malim: *Id solum voce publica dixisse satis habeo.* Sic II, 103, p. 224: *contenti simus id unum dixisse.*

Cuius orbis ruinam. Mihi videtur legendum: *cuius urbis ruinam etc.* BVRER.

Vna tamen veluti luctatio civitatis etc. Lege et interpunge: *Vna tamen veluti luctatio civilis fuit pugnantis cum*

tio civitatis fuit, pugnantis cum Caesare senatus populique romani, ut stationi paternae succederet: illius, ut potius aequalem civem, quam eminentem liceret agere principem. Tandem magis ratione, quam honore victus est: cum, quicquid tuendum non suscepisset, periturum videret. Solique huic contigit, pene diutius recusare principatum, quam, ut occuparent eum, alii armis pugnaverant. Post redditum coelo patrem, et corpus eius humanis honoribus, nomen divinis honoratum, primum principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum, quam manu sua scriptam D. Augustus reliquerat. Quo tempore mihi fratrique meo, candidatis Caesaris, proxime a nobilissimis ac sacerdotibus viris, destinari praetoribus contigit, consecutis, ut neque post nos quenquam D. Augustus, neque ante nos Caesar commendaret Tiberius.

125. Tulit protinus ut voti, ita consilii sui precium resp. neque diu latuit, aut quid non impetrando passuri fuissemus, aut quid impetrando profecissemus. Quippe exercitus, qui in Germania militabat, praesentisque Germanici imperio regebatur, simulque legiones, quae in Illyrico erant, rabie quadam et profunda confundendi

Caesare senatus populique R. etc. *Civilis luctatio* dicitur, ut *bellum civile*, quod inter cives geritur.

Tandem ratione magis etc. Exempl. vetustum habet: *tandem magis rone* etc. BVRER.

Paene diutius recusare principatum etc. Hanc oratoriam figuram forte expressit ex illa Ciceronis pro Leg. Manil. 10: *qui saepius cum hoste conflixit, quam quisquam cum inimico concertavit? plura bella gessit, quam ceteri legerunt? plures provincias confecit, quam alii concupiverunt.*

Honoribus — honoratum. Sallust. Catil. 35: *quod non dignos homines honore honestatos videbam*: ubi vide Interpretes. Mamertin Paneg. Iulian. 35: *omnes a te honoribus honestantur.*

Candidatis. Sic Editor Basil. correxit. Edit. pr. *candidatos.*

Vt voti, ita consilii sui precium. Edit. pr. *ut voti et consilii sui* etc. Editor Basil. scripsit: *et voti et consilii.* Burmannus: *ut voti, ita consilii*; quod recepi.

Profunda — cupiditate. Ex Sallustio Fragm. p. 982: *cupido profunda imperii et divitiarum.*

omnia cupiditate, novum ducem, novum statum, novam quaerebant rempub. Quin etiam ausi sunt minari, daturos senatui, daturos principi leges; modum stipendii, finem militiae sibi ipsi constituere conati sunt. Processum etiam in arma, ferrumque strictum est; et pene in ultimum gladiorum erupit impunitas. Defuitque, qui contra remp. duceret, non qui sequerentur. Sed haec omnia veteris imperatoris maturitas, multa inhibentis, aliqua cum gravitate pollicentis, inter severam praecipue noxiorum ultionem, mitis aliorum castigatio, brevi sopiit ac sustulit. Quo quidem tempore, ut pleraque ignave Germanicus, ita Drusus, qui a patre in id

Conati sunt. Gruterus *sunt* tollit, me non invito.

Pene in ultimum etc. Exempl. vetustum habet: *pene in ultimam* etc. BURER.

Defuitque, qui contra remp. duceret. Imitatur Sallustium Fragm. p. 948: *quin, praeter idoneum ducem, nihil abest ad subvertundum imperium.*

Inter severam praecipue noxiorum etc. Hunc locum ita restituit Gronovius Observ. II, 23: *inter severam praecipue noxiorum ultionem, miti aliorum castigatione, brevi sopiit ac sustulit.* Nihil hac emendatione verius. Certe *noxiorum* in textum admisi. Ed. pr. *inter severam praecipue nostrorum ultionem, mitis aliorum castigatio,* etc.

Vt pleraque ignave Germanicus. Sit Velleius Tiberii adulator: nihil impedio. At certe sapit, ac sibi constat sive in vituperando, sive in adulando. Videamus igitur, quale iudicium aliis locis de Germanico fecerit. II, 116: *Magna in bello Delmatico experimenta virtutis in multos ac difficiles locos praemissus Germanicus dedit.* II, 129: *Quibus praeceptis instructum Germanicum suum, imbutumque rudimentis militiae secum actae, domitorem recepit Germaniae? Quibus iuventam eius exaggeravit honoribus, respondente cultu triumphi rerum, quas gesserat, magnitudini?* et paulo post: *Quanto cum honore Germanicum suum in transmarinas misit provincias?* II, 130: *Quid Tiberius meruit, ut iuvenes amitteret filios?* Id est, Germanicum et Drusum. Quid, quaeso, ad Germanici laudem dici potuit magnificentius? Profecto stulti levisque hominis fuisset, tale virtutis praeconium cum foeda exprobratione ignaviae coniungere. Lege igitur: *ut pleraque egit nave Germanicus.* Plautus apud Festum v. *Navus: Nave agere oportet, quod agas.* Aliae rationes huic lectioni firmandae a Boeclero ad h. l. afferuntur. Vulgata etiam suspecta fuit Dodwello Annal. Vellei. §. 19; sed in fraudem induxit magnos viros, Casaubonum ad Sueton. Calig. 1, et Gronovium ad Tacit. Agricol. 27.

Drusus. Ex Editoris Basil. correctione. Edit. pr. *Brutus. Drusus* pro *Brutus* etiam Gronovius ad Senec. Cons. ad Marc. 3, restituit Auctori Elegiae de Morte Maecenat. vs. 4.

ipsum, plurimo quidem igne emicans, incendium militaris tumultus missus erat, prisca antiquaque severitate usus, ancipitia sibi tam re, quam exemplo perniciosa, et his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidenteis coërcuit, singulari adiutore in eo negocio usus Iunio Bleso, viro nescias utiliore in castris, an meliore in toga. Qui, post paucos annos proconsul in Africa, ornamenta triumphalia cum appellatione imperatoria meruit. ad Hispanias exercitumque virtutibus, celeberrimaque in Illyrico militia, praediximus, cum imperio obtineret,

Plurimo quidem igne emicans incendium etc. Poëta, quam historico, dignior sermo: *Incendium tumultus* dicitur, ut *incendium belli* apud alios. Marmor apud Gruterum p. 1067, 5: *abolendo incendio tumultus civilis.*

Tam re, quam exemplo. Exempl. vetustum habet: *timere, quam exemplo* etc. BVRER. Bene Rhenanus pro *timere* de coniectura *tam re* edidit. Velleius II, 47, p. 131: *exemplo inutili, facto salutari reip.* Totum locum, varie tentatum ab aliis, sic refinxit Gronovius Observ. II, 23: *prisca antiquaque severitate, ausos ancipitia sibi tam re, quam exemplo perniciosa, his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentes coërcuit.* Sed verba *ancipitia sibi*, etiamsi cum Gronovio ad milites referantur, nonnisi durum et contortum sensum habent. Equidem mihi reperisse videor, quomodo locus non magna mutatione integerrimus fiat. Lege: *prisca antiquaque severitate usus, amputavit tam re, quam exemplo perniciosa, et his ipsis militum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentes coërcuit. Amputavit* est *sustulit*, ut paulo ante in hac ipsa re loquitur. Cicero de Fin. I, 13: *amputata circumcisaque inanitate omni et errore. Resecare* alii dicunt.

Viro nescias utiliore etc. Eandem rem ita expressit II, 97: *cuius ingenium utrum bellicis magis operibus, an civilibus suffecerit artibus, in incerto est.*

Cum appellatione imperatoria. Vide Tacitum Ann. III, 74, et ibi Lipsium.

Ac Hispanias. Exempl. vet. habet: *ad Hispanias.* BVRER. Lege, *atque Hispanias*, et cum praecedentibus coniunge. *Ac*, quod edit. pr. habet, nunquam ante vocalem poni, iam supra monuimus.

Praediximus. Ceu praediximus, vel per parenthesis modum (*praediximus*) Arridet tamen mihi magis, ut *praeditum* legatur, hoc modo: *ac Hispanias exercitumque virtutibus, celeberrimaque in Illyrico militia praeditum, quum imperio obtineret, in summa pace ac quiete tenuit.* Nam innuit Velleius Iunium Blesum eas copias, quibus in Illyrico feliciter praefuerat, paulo post in Africam traduxisse, priori militia quam in Illyrico fecerant nobileis ac insigneis. Proinde Dolobellam huius curam ac fidem imitatum scribit nimirum ut iam absentis. RHENAN. Non dubito, quin vera et germana Velleii lectio sic sonuerit olim: *celeberrimamque in Illyrico militiam, ut praediximus* (praedixit autem paulo superius), *cum imperio obtineret.* Nec video,

in summa pace, quiete continuit; cum ei pietas rectissima sentiendi, et auctoritas quae sentiebat obtinendi superesset. Cuius curam ac fidem Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimae, in maritima parte Illyrici per omnia imitatus est.

126. Horum XVI annorum opera quis, cum insera oculis animisque omnium, in partibus eloquatur? Sacravit parentem suum Caesar non imperio, sed religione: non appellavit eum, sed fecit deum. Revocata in forum fides, summota e foro seditio, ambitio campo, discordia curia: sepultaeque ac situ obsitae iustitia, aequitas, industria civitati redditae; accessit magistra-

cur hic legi debeat *praeditum*, cum, si sic legas, Velleii sententia bene quadret. BVRER. Locus durus et insuavis, cui plura, quam *ut* ante *praediximus*, deesse videntur. Forte scribendum: *atque Hispanias exercitumque virtutibus celeberrimaque in Illyrico militia, ut praediximus, cum imperio obtinens, in summa pace ac quiete continuit.*

In maritima parte Illyrici. Hunc Velleii locum si Cellarius Geograph. antiq. T. I, p. 486, contulisset cum lapide apud Gruter. p. 396, 1, quem *civitates superioris provinciae Illyrici* Dolabellae honori dedicarunt, superiorem provinciam Illyrici non aliam, nisi maritimam, esse intellexisset. In edit. Aldi Nepotis per operarum errorem legitur: *in maxima parte Illyrici;* quod minus considerate, tanquam Velleii manum, arripuit Burmannus.

Cum inserta sint. Exempl. vetustum habet: *cum insera oculis* etc. Ego, *cum inserta oculis animisque omnium*, legerem. BVRER. Legendum: *cum universa sint in oculis animisque omnium, partibus eloquatur?* De voce *universa* restituenda etiam Heinsio in mentem venit. *Partibus* pro *in partibus* occupavit Vossius. Edit. pr. *cum inserta sint oculis* etc. In Aldina pro *inserta* legitur *incerta*, operarum, ut puto, negligentia.

Appellavit eum. Suspicor legendum: *non appellavit deum, sed fecit deum.* BVRER. *Eum*, quod ex sequenti *deum* natum videtur, recte expunxit Gruter.

Summota e foro seditio. Submotae foro seditio, ambitio campo, discordia curiae sepulta. RHENAN. *Seditio in foro* quae sit, nescio. Videtur vox *seditio* in mendo cubare, praesertim cum seditio mox commemoretur: *compressa theatralis seditio.* Ceterum huic similis locus est II, 99.

Sepultae. Exempl. vetustum habet: *sepultaeque ac situ oppositae.* BVRER. Editio pr. prava et lectione et interpunctione: *discordia curiae, sepultae: ac situ oppositae, iustitia, aequitas* etc. Vtrique incommodo salutare remedium attulit Editor Basil.: *discordia curia: sepultaeque ac situ obsitae iustitia, aequitas* etc. quod recepi. *Oppositus* et *obsitus* etiam confunduntur ap. Livium XXIV, 39.

Accessit magistratibus auctoritas.

tibus auctoritas, senatui maiestas, iudiciis gravitas; compressa theatralis seditio; recte faciendi omnibus aut incussa voluntas, aut imposita necessitas. Honorantur recta, prava puniuntur. Suspicit potentem humilis, non timet. Antecedit, non contemnit humiliorem potens. Quando annona moderatior? Quando pax laetior? Diffusa in Orientis Occidentisque tractus, et quicquid meridiano aut septentrione finitur, Pax Augusta, per omnis terrarum orbis angulos a latrociniorum metu servat immuneis. Fortuita non civium tantummodo, sed urbium damna principis munificentia vindicat. Restitutae urbes Asiae. Vindicatae ab iniuriis magistratuum provinciae. Honor dignis paratissimus. Poena in malos sera, sed aliqua. Superatur aequitate gratia, ambitio virtute. Nam facere recte cives suos princeps optimus faciendo

Edit. pr. *accessit militibus auctoritas;* quod Editor Basil. optime emendavit. Etsi enim *magistratibus* longius recedit a *militibus*, tamen nec res ipsa quemquam de hac correctione dubitare sinit, nec Suetonius Tiberius 30: *Quin etiam speciem libertatis quandam induxit, conservatis senatui ac magistratibus et maiestate pristina et potestate.*

Aut incussa voluntas. Sensit Heinsius, *incussa* minus huic loco convenire. Nam *incutere* fere dicitur de iis, quae animum vi et subito afficiunt, ut in exemplis a Burmanno pro vulgata lectione allatis. Forte legendum: *recte faciendi omnibus aut infusa voluntas.* Valer. Max. V, 4, 5: *natura charitatem parentum pectoribus liberorum infundit.* Ammian. Marcell. XIV, 6: *mentibus ardore quodam infuso.* Acta Martyr. apud Ruinart. p. 261: *Ad cuius vocem tanta mihi statim virtus infusa est.*

Quicquid meridiano etc. De *meridiano*, scil. *circulo*, vel *cardine*, vide Gronovium Observ. in Script. Eccl. 24, p. 263, et Dukerum ad Flor. IV, 12, 40.

Pax Augusta. II, 92: *Aberat in ordinandis Asiae Orientisque rebus Caesar, circumferens terrarum orbi praesentia pacis suae bona.* De *Pace Augusta* H. Valesius ad Euseb. H. E. X, 9, et qui nummos veteres illustrarunt.

Per omnis terrarum orbis angulos etc. Aut *per* inducendum, aut potius scribendum: *per omnia omnis terrarum orbis angulos* etc. *Per omnia* frequens Velleio pro *omnino.* Vide ad II, 31.

Nam facere recte cives suos etc. Ad sententiam Velleii, non ad elegantiam, qua expressa est sententia, proxime accedit Claudianus de IV Cons. Honor. 296: *In commune iubes si quid, censesve tenendum, Primus iussa subi, Tunc observantior aequi Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum Auctorem parere sibi.* *Componitur orbis*

docet; cumque sit imperio maximus, exemplo maior est.

127. Raro eminentes viri non magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam suam usi sunt; ut duo Scipiones duobus Laeliis, quos per omnia aequaverunt sibi; ut D. Augustus M. Agrippa, et maxime ab eo, Statilio Tauro. Quibus novitas familiae haud obstitit, quo minus ad multipliceis consulatus triumphosque, et complura eveherentur sacerdotia. Etenim magna negocia magnis adiutoribus egent. Neque in parvo paucitas ministeria defecit. Interestque reipub. quod usu necessarium, et dignitate eminere; utilitatemque auctoritate muniri. Sub his exemplis Tiberius Caesar Seianum Aelium

regis ad exemplum. Nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, ut vita regentis; qui ob oculos habuit Isocratem ad Nicocl. p. 21. A. Paulinus de Vita Martin. II, 81: *Iure sacerdotis facta facienda docentur: Exemplum mage suadet opus, quam gratia verbi.* Vide Interpretes ad Plin. Paneg. 45, et ad Pacat. Paneg. 14. Pari acumine Lucanus IX, 588: *monstrat tolerare vapores, Non iubet.*

Et maxime ab eo. Gronovius Observ. II, 23, p. 414, legere tentabat: *M. Agrippa, et Maecenate, et Statilio Tauro.* Sed Maecenatis mentionem ab hoc loco alienam esse, Heinsius ostendit. Simplicissimum est, cum Schelfero Misc. Obs. IX, p. 177, et Burmanno scribere: *et proxime ab eo.* Sic ipse Velleius loquitur II, 76: *et proximus a Cn. Pompeio, ipsoque Caesare ex equestri ordine cos. creatus esse.*

Enumerarentur sacerdotia. Exempl. vet. habet: *enumerentur sacerdotia* etc. Burer. Edit. pr. *enumerarentur sacerdotia.* Editor Basil. scripsit *eniterentur;* melius Vascosanus *eveherentur;* quod recepi.

Neque in parvo paucitas ministeria defecit. Sententiam horum verborum vidit Graevius Syllog. Epist. tom. IV, p. 374. Non solum magna negocia sine magnis adiutoribus geri et administrari non possunt, sed ne parva quidem sine bonis ministris recte curantur. Sed ipsa verba aut mutila sunt, aut mendosa.

Quod usu necessarium, et dignitate eminere. Broukhusius ad Propert. II, 19, 32, hoc loco utitur, ut *et* interdum maiorem vim, quam *etiam*, habere ostendat. Sed scribendum: *quod usu necessarium est, dignitate eminere.* Ad haec verba sua respicit Velleius II, 128: *ut quod usu optimum intelligit* etc.

Muniri. Edit. pr. *munire*, quod Editor Basil. correxit.

Sub his exemplis. Id est, haec exempla secutus. Burmannus in vi praepositionis *sub* explicanda miscet non miscenda. Plinius I, Ep. 18: *Dispice, an tu quoque sub hoc exemplo somnium istud in bonum vertas.* Idem II, Ep. 6: *sub exemplo praemonere, quid debeas fugere.* Pro eo Velleius

principe equestris ordinis patre natum, materno vero genere clarissimas vetereisque et insigneis honoribus complexum familias, habentem consulares fratres, consobrinos, avunculum, ipsum vero laboris ac fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori animi compage corporis, singularem principalium onerum adiutorem in omnia habuit atque habet, virum severitatis laetissimae, hilaritatis priscae, actu ociosis simillimum, nihil sibi vindicantem, eoque adsequentem omnia, semperque infra aliorum aestimationes se metientem, vultu vitaque tranquillum, animo exomnem.

128. In huius virtutum aestimatione iam pridem iudicia civitatis cum iudiciis principis certant. Neque no-

II, 128, dicit: *Haec naturalis exempli imitatio.*

Virum severitatis laetissimae. Sil. Ital. VIII, 611: *Laeta viro gravitas.* Auson. Parental. II, 6: *Et gravitas comis, laetaque serietas.* Niciae tribuit Plutarch. Tom. I, p. 524, C: *οὐκ αὐστηρὸν τὸ σεμνόν.* Vide Cl. Marklandum ad Stat. Silv. I, 3, 90.

Actu ociosis simillimum. Eandem rem sic extulit II, 98: *qui, quae agenda sunt, curet sine ulla ostentatione agendi.*

Nihil sibi vindicantem, etc. Manifesta imitatio Sallustii Catil. 54: *ita quo minus gloriam petebat, eo magis illam assequebatur.* Sic habent multi libri; nec aliter legisse videtur Velleius. In nonnullis paulo exquisitius legitur: *eo magis illum assequebatur*, vel *sequebatur.* At Cortius contra alteram lectionem exoritur, quaerens, quid sit *non petebat gloriam*, et *assequebatur gloriam*, existimatque, idem fere esse ac *non petebat*, et *petebat.* Profecto, ubi mens fuerit homini, nescio. Nonne Velleius, a Wassio cum Sallustio comparatus, quid sit *gloriam assequi*, clarissime ostendebat?

Semper infra aliorum. Exempl. vetustum habet: *semperque infra aliorum* etc. BVR. Ed. pr. *semper* sine *que.*

Vultu vitaque tranquillum etc. Mihi suspicio oboritur, scriptorem vet. cod. sic scribere debuisse: *vultu vitaque tranquillus, animo exomnis.* Sed legat quisque quod sibi optimum videatur. Sat fuerit mihi lectorem admonuisse. BVRER.

In huius virtutum aestimatione. Exempl. vetustum habet: *In huius virtutem, aestimationem* etc. Ipsus videat lector, quid sibi lectu optimum videatur. Nam mihi haec lectio non admodum displicet. BVRER. Ego sicut non dubito, quin Rhenanus verum lectionem restituerit, ita nescio, an hic quoque vox *virtutum* praecedentem *viri* absorpserit, ut II, 79, p. 183: *vir virtutis nobilissimae* emendavimus, pro *virtutis nobilissimae.* Haec suspicio confirmatur a Velleio II, 40, p. 117: *Huius viri fastigium tantis auctibus fortuna extulit.*

vus hic mos senatus populique Ro. est, putandi, quod optimum sit, esse nobilissimum. Nam et illi antiqui, ante primum bellum Punicum, abhinc annos CCC, Ti. Coruncanium, hominem novum, cum aliis omnibus honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulere fastigium; et equestri loco natum Sp. Carvilium, et mox M. Catonem, novum etiam Tusculo urbis inquilinum, Mummiumque Achaicum in consulatus, censuras, et triumphos provexere. Et, qui C. Marium ignotae originis usque ad sextum consulatum sine dubitatione romani nominis habuere principem; et qui M. Tullio tantum tribuere, ut pene adsentatione sua, quibus vellet, principatus conciliaret; quique nihil Asinio Pollioni negaverunt, quod nobilissimis summo cum sudore consequendum foret; profecto hoc senserunt; in cuiuscunque animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum. Haec naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum, Caesarem; ad iuvanda vero onera principis, Seianum protulit; senatumque et pop. Ro. eo perduxit, ut quod usu optimum intellegit, id in tutelam securitatis suae libenter advocet.

129. Sed proposita quasi universa principatus Tib.

Quod optimum sit, esse nobilissimum. Imitatur Sallustium Iug. 85: *ego naturam unam et communem omnium existimo, sed fortissimum quemque generosissimum.*

T. Coruncanum. Exempl. vet. habet: *Ti. Coruncanium.* BVRER. Vide Ciceronem pro Sull. 7, et Liv. Ep. 18. Edit. pr. *T. Coruncanum.*

Sp. Carvilium. Opinor *v* pro *b* scriptum. Nam alias solet scribi *Sp. Carbilius.* BVRER. Huius Carvilii res gestas persequitur Livius X, 39, seqq. Sed nihil habet de eius genere.

Vrbis inquilinum. Sallust. Catil. 31: *cum remp. servaret M. Tullius, inquilinus civis urbis Romae.*

M. Tullio. Hoc nomen praeclare restituit Lipsius. Edit. pr. *M. Fulvio.*

In cuiuscunque animo virtus inesset. etc. Eandem sententiam ita expressit Livius, novorum hominum causam agens, IV, 3: *dum nullum fastiditur genus, in quo eniteret virtus.* Sed totus ille locus cum Velleio comparandus.

Eo perduxit. Exempl. vet. habet: *eo produxit* etc. BVRER. *Perduxit* verius videtur. Vide quae notavimus ad II, 106.

Principatus Tib. Caesaris. Post Cae-

Caesaris forma, singula recenseamus. Qua ille prudentia Rhascupolim, interemptorem fratris sui filii Cotyis, consortisque eiusdem imperii, evocavit; singulari in eo negocio usus opera Flacci Pomponii, consularis viri, nati ad omnia, quae recte facienda sunt, simplicique virtute merentis semper, quam captantis gloriam. Cum quanta gravitate, ut senator et iudex, non ut princeps et causas pressius audit? quam celeriter ingratum et nova

saris deeat forma, vel simile. Quae dictio oscitantia librarii in tertium versum translata est, ut videtur, ubi plane superest. Rhenan.

Rhascupolim. Hunc Suetonius *Thrasypolum* vocat, Tacitus *Rhescuporim.* Rhenan. De varietate in scriptura huius nominis vide Lipsium ad Tacit. Ann. II, 64, et Interpretes ad Sueton. Tiber. 37. De utroque rege, Rhascupoli et Cotye, Cary Histor. Reg. Thrac. p. 72. Pro *Cotys*, quod in edit. pr. est, cum Heinsio scripsimus *Cotyis.*

Formam evocavit. Videtur hic deesse *per*, ut legatur, *per amicitiae formam evocavit.* Rhenan. *Formam* sursum in tertium versum, unde incuria librarii decidit, reponatur. Nam ut hic superest, sic isthic deest. Nec te multum moverit lectio, quae paulo inferius in margine posita legitur: nam superiore illa inferior haec inducitur. Burer.

Flacci Pomponii. De eo vide Heinsium ad Ovid. IV, ex P. 9, 75.

Merentis semper, quam captantis. Vascosanus edidit: *merentis semper magis, quam captantis.* Sed *magis* saepe omitti, vel tirones sciunt.

Cum quanta gravitate. Scribendum: *Iam quanta gravitate. Iam* transitioni inservire, notissimum est. II, 36: *Iam pene supervacaneum videri potest.* Vide Dukerum ad Flor. Prooem. §. 2.

Et causas pressius audit? Vnus Perizonius vidit, *pressius* poni pro accuratius, attentius, diligentius. Cicero Tusc. Disp. IV, 7: *Itaque perturbationes definiunt pressius.* Gellius I, 3: *Theophrastus autem anquisitius super hac re ipsa et exactius pressiusque quam Cicero disserit.* Frequens hac potestate Macrobio, v. c. in Somn. Scip. I, 14: *invenietur pressius intuenti nusquam interrupta connexio.* Reliqua eius loca dedit Iacob. Gronovius ad p. 26. Sic etiam ceperim in Seneca de Tranq. an. 1, *pressius iudicium*; in Appuleio Met. V, p. 91, *pressiorem cautelam*; p. 95, *pressiores cogitationes.* Copulam *et* cum Aldo Nepote tollere malim.

Ingratum et nova molientem oppressit? Haec verba errore librarii transposita videntur. Ego in tertium superiorem reponenda puto, videlicet post *formam evocavit.* Rhenan. Mutilum locum ita exhibet edit. pr. *et causas pressius audit quam celeriter? ingratum et nova molientem oppressit.* Rhenani traiectionem secutus est Vascosanus. Sed maiore cum similitudine veri Editor Basil. elapsum nomen *Libonem* revocavit; quod ab eo post *celeriter* positum, ego post *oppressit* ponere malim: *Quam celeriter ingratum et nova molientem oppressit Libonem?* ut sequens vox *quibus* nomen *Libonem*

molientem oppressit? Quibus praeceptis instructum Germanicum suum, imbutumque rudimentis militiae secum actae, domitorem recepit Germaniae? Quibus iuventam eius exaggeravit honoribus, respondente cultu triumphi rerum, quas gesserat, magnitudini? Quotiens populum congiariis honoravit, senatorumque censum, cum id senatu auctore facere potuit, quam libenter explevit, ut neque luxuriam invitaret, neque honestam paupertatem pateretur dignitate destitui? Quanto cum honore Germanicum suum in transmarinas misit provincias? Qua vi consiliorum suorum, ministro et adiutore usus Druso, filio suo, Maroboduum, inhaerentem occupati regni finibus, pace maiestatis eius dixerim, velut serpentem abstrusam terrae, salubribus (consiliorum suorum) medicamentis coëgit egredi? quam illum ut honorate, nec secure continet? Quantae molis bellum, principe Galliarum ciente Sacroviro, Floroque Iulio, mira celeritate ac virtute compressit, ut ante

extruserit. Vossius *Clementem* excidisse putabat. Sed quo modo Agrippae servus ingratus in Tiberium? aut quo modo Velleium adulatorem decebat, vilissimum servum inter Tiberii hostes memorare?

Respondente cultu triumphi etc. Exempl. vetustum habet, *respondentem* etc. Mihi alias sic legendum videtur: *respondente cultui triumphi rerum quas gesserat magnitudine.* BVRER.

Qua vi consiliorum suorum, ministro etc. Sic interpungi iussi. In edit. pr. nulla est distinctio.

Occupati regni. Boiohemiam intelligit. RHENAN.

Salubribus consiliorum suorum medicamentis. Vncis inclusi verba *consiliorum suorum*, e praecedentibus temere repetita. *Medicamentum* Velleius vocat, ut Virgilii verbis utar Aen. VI, 420: *medicatis frugibus offam.* Sic Aelianus Hist. Anim. XI, 17, draconi apposita narrat: ἄλφιτα ἀναδεδευμένα μελικράτῳ. Solin. cap. 30: *anguibus obiiciunt gramina medicata.* Vt hic serpens offa obiecta, sic apud Senecam Med. 684, et Plinium H. N. VIII, 15, incantamentis magicis extrahitur latibulo.

Vt honorate, nec secure continet? Editor Basil. scripsit: *Quam illum et honorate, nec secure continet?* Legendum: *Quam illum ut honorate, ita nec secure continet?* Vocis *honorate* ultimae syllabae sequens *ita* extriverunt. *Nec secure* est non negligenter.

Sacroviro, Floroque Iulio. An scribendum *Iuliis?* Nam uterque *Iulius* nominabatur. Vide Tacit. Ann. III, 40.

Vt ante pop. Ro. vicisse se etc. Vascosanus pessime edidit: *populum ro-*

pop. Ro. vicisse se, quam bellate, cognosceret; nunciosque periculi victoriae praecederet nuncius. Magni etiam terroris bellum Africum, et cotidiano auctu maius, auspiciis consiliisque eius brevi sepultum est.

130. Quanta suo suorumque nomine extruxit opera? Quam pia munificentia, superque humanam evecta fidem, templum patri molitur? Quam magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeii munera absumpta igni restituit? Qui, quicquid unquam claritudine eminuit, id veluti cognatum censet tuendum. Qua liberalitate cum alias, tum proxime incenso monte Caelio, omnis ordinis hominum iacturae patrimonio succurrit suo? Quanta cum quiete hominum, rem perpetui praecipuique timoris, supplementum sine trepidatione delectus providet? Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominum, auro deo cum, de his queri, quid hic meruit,

mamum. Eadem loquendi forma Livius XLIV, 32: *Hoc unum bellum prius perpetratum, quam coeptum, Romae auditum est.* At Velleius expressisse videtur literas Tiberii de hoc ipso bello ad senatum scriptas. Tacitus Ann. III, 47: *Tum demum Tiberius, ortum patratumque bellum, senatui scripsit: neque dempsit aut addidit vero.*

Suo suorumque nomine. Edit. pr. *sua suorumque nomine;* quod Vasco-sanus correxit.

Superque humanam evecta fidem. II, 41: *animo super humanam et naturam et fidem evectus.* Sic etiam loquitur Plinius H. N. XXXIII, 7: *Evecta supra humanam fidem ars est successu.* Vide Drakenborch. ad Liv. VIII, 24.

Qui quidem quam. Alias, *qui quicquid unquam.* RHENAN. Hanc correctionem recepi. Edit. pr. *qui quidem quam.*

Monte Caelio. Edit. pr. *monte Caeli;* quod Editor Basil. correxit.

Supplementum, sine trepidatione etc. Lipsius ad Tacit. Hist. IV, 14, sic interpungit: *supplementum, sine trepidatione, delectus providet?* ut *supplementum delectus* iungatur. At sic *sine trepidatione* nihil differt a praecedenti *quanta cum quiete.* Repone: *Quanta cum quiete hominum, rem perpetui praecipuique timoris, supplementum, sine detrectatione delectus, providet?*

Auro deo cum. Alias, *aut deorum,* vel *auribus deorum.* RHENAN. Habet unicus ille Velleii codex hanc cum aliis MSS. communem calamitatem, ut in initio et fine foedioribus, quam in medio, corruptelis et lacunis laboret. Huius loci mendum sic tollere conatus est Editor Basil. *apud aures deorum de his queri.* Alii aliter, sed frustra omnes. Nec, quo modo emendari debeat, ipse dicam.

primum, ut scelerata Drusus Libo iniret consilia? deinde, ut Silium Pisonemque tam alterius dignitatem constituit, auxit alterius? Ut ad ma ora transcendam quanquam et haec ille duxit maxima; quid, ut iuvenes amitteret filios? Quid, ut nepotem ex Druso? Dolenda adhuc retulimus: veniendum ad erubescenda est. Quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus laceravit animum eius? Quam diu abstruso, quod miserrimum est, pectus eius flagravit incendio? quod ex nuru, quod ex nepote dolere, indignari, erubescere coactus est. Cuius temporis aegritudinem auxit amissa mater eminentissima, et per omnia deis quam hominibus similior foemina; cuius potentiam nemo sensit, nisi aut levatione periculi, aut accessione dignitatis.

131. Voto finiendum volumen sit. Iupiter Capitoline,

Deinde ut Silium Pisonemque etc. Hic verba quaedam exciderunt, in quibus supplendis, vanum sit, coniecturas exercere. Editor Basil. coniecit: *deinde ut Silius et Piso, quorum alterius dignitatem constituit, auxit alterius.* Cuius coniecturam Vossius et Heinsius pro editionis primae scriptura nimis festinanter arripuerunt.

Auxit alterius. Mihi videtur deesse *quam.* Sic enim legendum puto: *ut Silium Pisonemque tam alterius dignitatem constituit, quam auxit alterius.* BVRER.

Dixit. Alias, *duxit.* RHENAN.

Ex Druso. Exempl. vet. habet: *ex Drusuo.* Hinc mihi legi debere videtur: *quid ut nepotem ex Druso suo?* BVRER.

Ad erubescenda. Exempl. vet. habet: *ad erubescenda est.* BVRER.

M. Vinici. Exempl. vet. habet: *M. Vinicii.* BVRER.

Dolere, indignari coactus est. Exemplar vetustum sic habet: *dolere, indignari, erubescere coactus est.* BVRER. In edit. pr. deest verbum *erubescere.*

Et per omnia deis etc. Imitatur Sulpic. Sever. Epist. I, p. 357: *O beatum, et per omnia similem Apostolis, etiam in his conviciis, virum.* Dial. II, 5: *quem per omnia Apostolis esse consimilem, fidei virtus, ac virtutum opera testantur.* Vide quae notavimus ad II, 35, p. 106.

Cuius potentiam nemo sensit etc. In eandem sententiam Seneca Anthol. Latin. tom. I, p. 598: *Crispe, potens nunquam, nisi cum prodesse volebas.* Idem Consol. ad Polyb. 22: *Nemo potentiam eius iniuria sensit, nunquam ille te fratrem ulli minatus est.* Liviae non dissimilem laudem tribuit Albinovanus vers. 47: *Nec nocuisse ulli, et fortunam habuisse nocendi? Nec quenquam nervos extimuisse tuos?* a quo sententiam mutuatus est Auctor Eleg. in Maecenat. 15: *Omnia cum posses, tanto tam carus amico, Te sensit nemo velle nocere tamen.*

et auctor ac stator romani nominis, gradive Mars, perpetuorumque custos Vesta ignium, et quicquid numinum hanc romani imperii molem in amplissimum terrarum orbis fastigium extulit, vos publica voce obtestor atque precor, custodite, servate, protegite hunc statum, hanc pacem: eique functo longissima statione mortali destinate successores quam serissimos, sed eos, quorum cervices tam fortiter sustinendo terrarum orbis imperio sufficiant, quam huius suffecisse sensimus; consiliaque omnium civium aut pia, * *

Et stator. Exempl. vetus habet: *ac stator.* BVRER. Omnino probanda Puteani transpositio: *Iupiter Capitoline ac stator, et auctor romani nominis, gradive Mars.* Habet quidem Mars nonnullos titulos cum Iove communes, tanquam *conservatoris, victoris*, etc. Sed ut nunquam Iupiter *gradivus*, ita nunquam Mars *stator* vocatur. Cuius rei testes sunt lapides antiqui.

Et quicquid numinum hanc romani imperii molem etc. Exempl. vetustum sic habet: *et quicquid nominum honor omni imperii molem in amplissimum* etc. BVRER. Rhenanus ex inquinata veteris codicis scriptura, quam Burerius prodidit, ingeniose elicuit commodissimam lectionem; quam sequi non dubitavi.

Hanc pacem. Post has voces excidisse videtur, *hunc principem*, ut Lipsius suspicatur. Minime autem probanda est ratio Vossii, *hanc pacem* in *hunc principem*, aut Perizonii, eadem verba in *hunc ducem* mutantis. Nam apud scriptores, qui sub Caesaribus vixerunt, *pax romana* dicitur pro imperio Ro. Tacit. Ann. XII, 33: *qui pacem nostram metuebant*, ubi hanc notionem pulchre, ut solet, explicat Gronovius.

BEATVS RHENANVS

LECTORI S. D.

O vetustatem consumptricem! imo potius, o hominum incuriam! nam utram magis accusem, plane dubius sum. Non satis erat latinissimi scriptoris utilissimum opus initio suo truncasse, nisi fine etiam suo mutilaretur: ut nihil dicam de vitiis, quibus in medio foedissime deformatum est. Vtcunque vero sit, noluimus tam insignem scriptorem situ diutius emarcescere. Protulimus nunc in medium, frustra, sed non sine taedio studiosorum, iam in quartum annum emendatius exemplar expectando, cunctati. Protulimus, inquam, ut ab aliis illi quoque subveniatur: in hoc vetereis imitati, qui priusquam Medicina in artis compendium esset redacta, morbidos homines in triviis ac compitis statuebant, ut a praetereuntibus salutaria levandarum aegritudinum remedia discerent. Curavimus autem nos multa vulnera perfecte: nonnulla sic, ut cicatrix etiamnum appareat: quaedam splenio tantum obduximus. Nec propterea nullam mihi gratiam habebis, amice lector, quod non omnia restituerim. Id enim absque emendatiori codice non erat possibile. At meus et unicus erat, et mendosissimus. Ausim iurare, eum, qui illum descripserat, ne verbum quidem intellexisse: adeo omnia erant confusa, absque ullis punctis aut distinctionibus. Quod si tu scires, quam ego laborarim in his fragmentis utcunque restituendis, credo fateberis te mihi nonnihil debere. Neque enim quia tu multa absque offensione legis, idcirco codex planus erat: imo nihil erat non depravatum: in singulis pene verbis haerebatur. Fatebuntur me vera dicere, quicunque vetustum codicem inspexerint, qui in Murbacensi bibliotheca adhuc asservatur. Proinde cogita, quantis mihi vigiliis constiterit haec qualis qualis castigatio. Hoc non alia gratia dico, quam quod video quosdam ingratissimos alienorum laborum aestimatores, imo derisores, qui cum ipsi nihil praestent, hoc agenteis naso suspendunt. Nam cum superioribus annis Ludum Annaei Senecae scholiis meis exposuissem, libellum non minus depravatum quam veterem, statim reprehendere me quidam, temerarie factum a me dictitantes, quod eius autoris interpretationem suscepissem, qui mihi totus non esset cognitus. Quasi vero, qui iam olim poëtas enarrarunt, aut nostro seculo sunt interpretati, non coniecturas plerumque sequantur. Et non magnum sit, rei pretiosae vel partem habere, si integram possidere non detur.

At nugatores isti adeo me non deterruerunt a proposito veteribus qua licet succurrendi, ut nunc non solum Velleium ediderim semilacerum, sed et Tertulliani libros vetustissimi inter Christianos scriptoris, mendosi tamen, mea cura e tenebris erutos, apud Probenium excudendos curem, in usum videlicet rei theologicae, et ad vetustatem illuminandam, quantum ad rem christianam attinet. Caeterum, optime lector, videtur hic parum deesse in hac peroratiuncula votitia. Nam in exemplari versus aliquot erant erasi, forsan ab aliquo nebulone facturo periculum, an illitae membranis notae expungi possint. Videntur autem extrema verba in talem scripta sensum: *consiliaque omnium civium aut pia, aut salutaria, in felicem exitum provehite;* aut sensum similem. Bene vale, mi lector, et conatum nostrum boni consule. Basileae decimoseptimo Calend. Decembreis, anno M. D. XX.

ANNALES
VELLEIANI
SEV
VITA
VELLEII PATERCVLI
PRO TEMPORVM ORDINE DISPOSITA
AB
HENRICO DODWELLO.

ANNALIVM

VELLEIANORVM

ELENCHVS.

Ab adoptione Tiberii *anno* Varr. 757, *incepit* novennium *militiae* Velleii *sub eodem* Tiberio, §. 1. *Acta anni* 758, §. 2. *Desunt in* Velleio *acta anni* 759, *quo anno* auxilia *ad* Tiberium *duxit* Velleius, §. 3. *Hoc anno* Velleius *Quaestor* designatus *est*, §. 4. *Proinde annus urb.* Varron. 759, *idem erat* aetatis Velleii *XXIV* absolutus, §. 5. Militiam Velleius equestrem *inivit anno urb.* Varroniano 749, §. 6. *Conveniunt* maiorum *a* Velleio *memoratorum aetates*, §. 7. *Conveniunt* tempora *etiam* coaevorum, §. 8. *Primus* Velleio *in militia* equestri *gradus praefectura* cohortis, §. 9. *Ab illa* cohortis *praefectura ad* tribunatum *ann.* 752, *promotus est* Velleius, §. 10. *Cum* tribunatu *accepit* Velleius *etiam* laticlavium, §. 11. *Tribunatus* Velleii Castrensis *qualis*, §. 12. *Illum inivit* Velleius *an.* 754, *tenuitque ad an.* 757, §. 13. *Horum omnium honorum* tempora *a* legibus *constituta fuisse videntur*, §. 14. Tribunatus *ille posterior* Castrensis *opponebatur* beneficiario. *Praefectura* equitum *eadem quae* alae, §. 15. Legati *legionum non alii*, *illis temporibus*, *quam* tertii, *ad minimum*, *anni* Senatores, §. 16. *Anni* 759 *rebus gestis plerisque aderat* Velleius, §. 17. *Anno* 760, quaestor, exeunte *tamen*, *cum* Tiberio, Velleius, §. 18. *Annus* 760, pri-

mus *belli triennis* Illyriciani *gesti a* Tiberio, §. 19. Legati *provinciarum omnes* Senatorii §. 20. Velleius Augusti *legatus*, *et tamen obnoxius* Tiberio, §. 21. Legatio Velleii et praefectura *quomodo invicem distinguendae sint*, §. 22. *Annus* 761, secundus *erat belli* Pannonici. *Lacuna alia in* Velleio, §. 23. *Locus* Velleii *de huius anni* hibernis *explicatur*, §. 24. *Ea* hiberna *quomodo distributa fuerint*, §. 25. Velleius *postea* Tribunus plebis. §. 26. *Et quidem anno*, *ut videtur*, 766, §. 27. Tribunatum *inivit* Dec. *X*, 765, *depositurus* Decemb. *itidem X*, *anni* 766, §. 28. *Librum quem habemus cur anno* 783 *scripserit* Velleius, §. 29. *Mors* Velleii *anno* 784, §. 30.

ANNALES

VELLEIANI.

§. I. NATALEM *Vellei* nostri *annum* ego ita eliciendum existimo. [1] *Finita equestri militia*, *Quaestorem* se *designatum* fuisse dicit, cum deficeret *Maroboduus*, sociosque defectionis, non *Germanos* modo, sed *Pannonios* etiam et *Delmatas*, adscisceret. Hanc defectionem anno urbis *Varroniano* 759, tribuit *Dio* [2]. Sic tamen ille, ut *plurium annorum* gesta in unum eundemque annum conferat. Hoc enim anno *ortum* belli *Germanici* memorat, *primamque Tiberii* in *Germanos* expeditionem. Sed propria *huius anni* acta huius belli *ultima* fuisse intellexit, quae erant cum hoste *Maroboduo*, sociisque eius *Pannoniis* atque *Delmatis*. Id quod verum fuisse noster nos docuit ipse *Velleius*, qui in belli huius progressibus designandis *Dione* certior est testis atque accuratior. Sic itaque *Velleius*. [3] *Adoptatum* ille *Tiberium* testatur V Kal. *Iulias*, *Iunii* nimirum die XXVII, sub Coss. *Aelio Cato* et *Sentio Saturnino*, qui anno *Varroniano* 757 magistratum inibant. Mox autem ab *adoptione* in *Germaniam* missum esse idem docet *Velleius* [4]. *Non*

Ab adoptione Tiberii anno Varr. 757, incepit novennium militiae Velleii sub eodem Tiberio.

1 *Vell.* l. II, c. 111.
2 *Dio* l. LV.
3 *Vell.* l. II, c. 103.
4 *Vell.* l. II, c. 104.

diu (inquit) *vindicem custodemque imperii sui morata in urbe Patria, protinus in Germaniam misit.* Itaque ipso *illo* anno, quo fuerat ab *Augusto adoptatus*, missus in *Germaniam* est *Tiberius*. Inde factum, ut illius anni [1] *Aestiva* in mensem usque *Decembrem* perduxerit. *Aestiva* nimirum intelligit *Velleius militaria*, quae *hibernis* opponebantur, itidem *militaribus*. *Aestiva*, inquam, rebus *gerendis* apta, quae sub *pellibus* egerit exercitus, et in *castris*, pro re nata, *mobilibus;* cum *hiberna* in *castris* soleret agere potius *stativis*. Nec sane res a *Tiberio* hoc ipso anno gestae patiebantur, ut, qui post *Iunii* XXVII in *Germaniam* venerat, in *hiberna* sese ante mensem *Decembrem* recipere potuerit. *Subactos* enim tradit *Velleius* hoc anno *Canninefates*, *Attuaros*, *Bructeros*, *receptos in fidem Cheruscos*, *transitum Visurgim*, *penetrata Germaniae ulteriora*. Obstat praeterea, ne in sequentem annum reiiciatur *Germanica* illa *Tiberii* expeditio, quod [2] *operum eius per annos continuos XI se spectatorem* fuisse, aut *adiutorem*, iactet ipse *Velleius*. Exire illi anni non poterant ante annum *Varronianum* 765, quo rediit e *Germania* ita *Tiberius*, ut eo *nunquam* postea sit reversus, paulo tamen antea quam parem acciperet cum *Augusto* in provincias potestatem. Ita certum est res *Tiberii* in *Germania* gestas hoc ipso *adoptionis* anno 757, *initium* accepisse. Fieri aliter non potuit, ut vel minimam anni *noni* partem *Velleius* egerit in militia *Tiberii*.

1 *Vell.* l. II, c. 105.

2 *Vell.* l. II, c. 109.

§. II. Sequitur in *Velleio* annus alius, cuius *vere ineunte* redierit *Tiberius* in *Germaniam*. Iam [1] *perlustratam* dicit *armis totam* fuisse *Germaniam*. Iam *victas gentes paene nominibus incognitas*. Iam *receptas Cauchorum nationes*. Iam *fractos Langobardos*, *gentem etiam Germana feritate ferociorem*. Iam *ad quadringentesimum miliarium a Rheno usque ad flumen Albim romanum cum signis perductum fuisse* tradit *exercitum*. Haec huius anni gesta huic *aestati* tribuit *Velleius*. Certior nimirum ille, pariterque minus confusus, *Dione* [2] testis, qui *triennii* integri acta *anno illo* memoravit, quo triennium *exierit*. Et tamen ne fidem illi detrahamus, sunt etiamnum in *Dione plurium* annorum satis luculenta vestigia. Haec enim erat [3] *secunda* illa *Tiberii* in *Germanos* expeditio, *secundi* nimirum *anni* huius belli *Germanici*, quo (accersito in *Germaniam Delmatiae* Praefecto *Valerio Messalino*) *Delmatis Pannoniisque* occasionem oblatam testatur *Dio* rerum novandarum. Binas enim *uno* eodemque *anno*, et in eandem *provinciam* expeditiones fuisse parum verisimile est. Haec etiam [4] *secunda* illa *pax*, tam a *Tiberio*, quam etiam *Sentii Saturnini* opera, eodem *Dione* teste, *Germanis* concessa, quem tamen certe *Saturninum* in hoc ipso bello *Germanico* socium habuit *Tiberius*. Tum in *hiberna reductis legionibus* ad *urbem* ipse properat *Ti-*

Acta anni 758.

1 *Vell.* l. II, c. 106.

2 *Dio* l. LV, anno 759.

3 *Dio* ib. ὅτι Τιβέριος ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς τὸ δεύτερον ἐστράτευσε etc.

4 *Dio* ib. ἐπειδὴ μὴ μόνον ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δεύτερον φοβηθέντες αὐτοὺς ἐσπείσαντο.

berius. Sic enim noster docet *Velleius* [1]. Proinde miror, cur *saepe revocatum* ab *Augusto*, dicat tamen *perseveravisse* [2] *Suetonius*. Errore aliquo illum suspicor ad bellum hoc *Germanicum* retulisse, quod auctor eius rectius ad secutum *Delmatarum Pannoniorumque* bellum retulerat. Tunc enim certe *Tiberium* de *mora* suspectum agnoscit *Dio* [3]. Ex quo illum *saepe revocatum* facile colligimus. Haec sane nisi de anno *Varroniano* 758 intelligi non possunt.

Desunt in *Velleio* acta a. 759, quo anno *auxilia* ad *Tiberium* duxit *Velleius*.

§. III. Tum demum sequitur motus *Marobodui*, quo *concitata est ad arma* non *Marcomannia* modo, sed et *Pannonia* etiam atque *Delmatia*. Et solum tamen *Maroboduum* proximo anno aggredi statuisse *Tiberium* disertis testatur verbis idem ipse *Velleius* [4]. Eo fine *Sentio Saturnino mandatum*, *excisis continentibus Hercyniae silvis*, *ut legiones Boiohoemum*, *quae regio erat Marobodui*, *duceret*. *Bohemia* illa fuisse videtur hodierna. Haec ille superioris anni, ut videtur, fine. *Saturninum* enim *Tiberio* comitem addit *Velleius*, post *hiberna*, cum aggrederetur *Maroboduum* ipse *Tiberius*. Hic ego *lucunam* in *Velleio* esse suspicor (de qua tamen nulla adhuc apud Eruditos, quod quidem sciam, hactenus suspicio) qua *belli exitum*, quem hoc anno *tertio* habuerit, distinctius enarraverit. *Locum lacunae* fuisse puto post verbum *duceret*. Sequuntur deinde illa [5]: *Ipse a Carnunto*, *qui locus*

1 *Vell.* l. II, cap. 106.
2 *Suet.* Tib. c. 16.
3 *Dio* l. LV, anno 760.
4 *Vell.* l. II, c. 109.
5 *Vell.* ib.

Norici regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos orsus est. Nam non cohaerent illa cum verbis proxime praecedentibus. Quis enim quaeso *ipse* ille, de quo meminit *Velleius*, qui *exercitum* illum duxerit, qui merebat in *Illyrico?* Non aliquis certe, cuius mentio *praecesserat* in *Velleio*. Non ipse *Tiberius*, qui iam erat, non in *Illyrico*, sed *Germania*, de quo etiam, paucis interpositis, illa subiungit: *Praeparaverat iam hiberna Caesar ad Danubium.* Alius itaque a *Caesare* praefectus ille exercitus *Illyriciani.* Multo minus *Saturninus*, qui *alia* prorsus *via* missus in *Maroboduum* fuerat a *Tiberio.* Non alius erat *ipse* ille a *Velleio* memoratus, quam *Valerius Messalinus*, quem *Illyrico praepositum* agnoscit ipse [1] *Velleius*, *Delmatiae* ac *Pannoniae* [2] *Dio*. Duas enim illas provincias *Illyrici* communi nomine complectebantur. Accivit illum ex *Illyrico* *Tiberius*. Convenitque iter a *Velleio* designatum. *Carnuntum* in *Pannonia* ponunt *Veteres*. Recteque eo *Pannoniae Delmatiaeque* praefectus iter fecerit *Tiberium* versus, qui *hiberna* ad *Danubium* paraverat. Recte nimirum moturus in *Maroboduum* et *Marcomanniam*. Desunt ergo acta *tertii* huius anni in *Maroboduum*. Deest et prima *Valerii Messalini* mentio, unde pendebant ea quae postea sequebantur. Haec tamen obiter. Adhuc certe durasse bellum ex ipso discimus *Velleio* [3]. *Fractas* nimirum

1 *Vell.* l. II, c. 112.
2 *Dio* l. LV, anno 759.
3 *Vell.* l. II, c. 122.

testetur ille *post adoptionem continua triennii militia Germaniae vires*. Tria nimirum intelligit *aestiva*, et ab *adoptione* ipsa deducta *continua*. Ita *aestatis* huius partem saltem aliquam impenderit in bellum *Germanicum* adversus *Maroboduum*. Idque innuit, ni fallor, etiam in eo *Velleius* [1], quod bellum *Gaetulicum*, unde *Cossus* gentilitium *Gaetulici* cognomen familiae meruit, ante proximum, quod sequebatur, bellum *Delmaticum* fuisse doceat *paucos annos*. Hoc bellum [2] *Dio* eodem tempore coepisse dicit, quo et aliud illud in *Germania*. Ita aliquot *annorum* fuerit oportet *coaevum* quoque bellum in *Germania*. Et sane post *duplicem* illam, *pacem tertiam* praeterea memorat [3] *Dio*, quam tamen *celeriorem* agnoscit propter motus *Pannonicos* atque *Delmaticos*. Et tamen hac eadem *aestate* motus illos coepisse necesse est. Moverat *Messalinus* ad *Tiberii*, ut e *Velleio* discimus [4], *hiberna*. Itaque initio *aestatis* antea quam *hiberna* reliquerat, aut in *hostem* moverat, ipse *Tiberius*. Mox a discessu eius, *cunctatione* [5], *Dio* inquit, *abrupta*, arma capiunt *Delmatae* atque *Pannonii*. Inde *pax* illa cum *Maroboduo*, quam fuerat alioqui futura, *celerior*. Inde reversus e *Germania Tiberius*, praemissus in provinciam suam *Messalinus* ea gessit, quae *primae* belli *Pannonici aestati* tribuit [6] *Velleius*. Addit idem notam temporis aliam, *subitam* nimi-

1 *Vell.* l. II, c. 116.
2 *Dio* ib.
3 *Dio* ib.
4 *Vell.* l. II, c. 111, 122.
5 *Dio* ib.
6 *Vell.* l. II, c. 112.

rum, cum agerentur illa, *rebellionem*. Itaque defectionis *initio* rediisse necesse est e *Germania Tiberium*, et brevem adeo eiusdem fuisse in eadem moram. Mox occupata est a rebellibus *Macedonia*, et brevi admodum tempore defectio longe lateque propagata est, ut non modo de sua defensione, sed de *Italia* etiam *invadenda* cogitarint. Inde tantus ille *Romae* terror, ut *Senatum* moneret *Augustus* [1], *decimo die*, *ni caveretur*, *posse hostem in urbis Romanae venire conspectum*. Tum novae illae militum conscriptiones, quibus tandem effectum est ut *XV legiones*, *paremque auxiliorum copiam* habuerit *Tiberius*. Tanto enim apparatu bellum istud in *Illyrico* a *Tiberio* gestum memorat [2] *Suetonius*. Illorum *partem ab Augusto traditam perduxit Velleius* [3], *ad Tiberium*, *Quaestor* iam *designatus*, in annum scilicet *sequentem*. Sic illa omnia invicem cohaerent, ut in alium *urbis*, quem dixi *annum Varronianum*, nempe 759, quadrare vix possit *Velleii* illa ad *Quaesturam* designatio. *Antiquiorem* non fuisse ex dictis constat. Sed ne quidem *serior* esse potuit. Ita enim matura erat, hac *aestate*, rebellium defectio, ita *praesens* inde metus, *decimi* nimirum *diei* itinere urbi ipsi imminentium, ut in *annum alterum* proferri auxilia illa non potuerint. Imo hoc ipso *anno iunctos Velleius* [4] fatetur *exercitus*, aliunde nimirum accersitos. Nec iunctos modo, verum etiam *eo unde venerant remissos*. Ita

1 *Vell.* l. II, c. 111.
2 *Suet.* Tib. c. 16.
3 *Vell.* l. II, c. 111.
4 *Vell.* l. II, c. 113.

nimirum *mature*, ut *asperrimae hiemis initio regressus* postea *Sisciam* fuerit *Tiberius*. Et quidem huius anni *hiberna Sisciae Tiberio* fuisse atque *Messalino*, testem habemus disertum *Dionem* [1]. Ita certum est, hoc ipso anno, post initium *aestatis*, et tamen ante *hiemis* etiam *initium*, appulisse *Velleium*.

Hoc anno *Velleius* Quaestor designatus est.

§. IV. Convenit praeterea, quod *hoc fere* eodem *tempore Agrippam, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus ab avo suo naturali erat, et iam ante biennium, qualis esset, apparere coeperat, patris atque eiusdem avi sui* (Augusti) *animum alienasse sibi*, idem testetur *Velleius* [2]. *Biennium* illud ab *adoptione*, quae tantos illi animos fecerat, arcessit. Quae cum *eodem tempore* sit facta, quo et illa *Tiberii*, proinde fieri vix potest, quin biennium hoc ipso desierit anno, de quo agimus, 759. Nova haec, ut videtur, alienatio a *toga virili* coepit, quam sumserit *Agrippa* anno superiori 758. Sic enim *Lucii Agrippae* fratris *ferocia* prima apparuit cum *togae virili* maturo *Caio* fratri *Consulatum* rogaret. Inde *Augusto* bonorum *paternorum* detentionem exprobravit, quod scilicet, *romano* censu *vir*, esset iam in bonorum paternorum *possessionem* mittendus. Recte nimirum ille, si *sui* fuisset *iuris*, nec *in alienam potestatem*, cum *adoptaretur*, emigrasset. Paulo quidem *serius* ille, quam necesse erat, *togam* sumsit, qui *anno* illo, quo fuerat *adoptatus*, annum aetatis expleturus erat XV, natus nimirum anno urbis *Varroniano* exeunte 742, cuius

1 *Dio* l. IV, an. 759.

2 *Vell.* l. II, c. 112.

mense *Martio* decesserat pater *Agrippa*, ipse *Postumus* proinde appellatus, quod post *mortem* patris fuisset editus. Proinde consentaneum est, ut *ferocia* illa mox ab *adoptione* manifesta obstiterit, quo minus illi *togam* antea dederit *Augustus*. Id si verum sit, spatio aliquo *magno* interposito *adoptionem* sequi non potuit *prima* illa *ferocia;* nec alio quam hoc anno illud, quod *inde* coepit, desinere *biennium*. Accedit porro quod, cum moram *Tiberii*, in huius anni *fine*, suspectam, uti dixi, haberet *Augustus*, *Germanicum* deinde *Tiberio* socium adiunxerit. *Germanici* missionem *Dio* [1] illam sequentis anni 760 initio assignavit, qui etiam illam missionis *rationem* addit, quod *Agrippam* alioqui expeditioni illi destinatum iam *abdicaverat Augustus* atque *relegaverat*. Sic etiam hoc anno 759 *Agrippa* supplicio illo multatus fuerit, et *partem exercitus* ad *Tiberium Quaestor* iam *designatus* duxerit *Velleius*. Ita constat undequaque *Quaesturam Velleii designatam* in hunc eundem, quem dixi, *urbis* annum 759 esse conferendam.

§. V. Hoc ita constituto, *aetatem* inde *Velleii* colligimus, *annumque*, de quo nemo hactenus, *natalem*. *Aetas Quaestoria*, quae eadem erat primae in *Senatum* admissionis, annus erat XXV, *labens* nimirum, expleto anno dumtaxat XXIV. Verum hoc fuisse nostris ad *Spartiani Hadrianum* [2] Praelectionibus ostendimus. Constabat nimirum illud

Proinde a. urb. *Varr.* 759, idem *aetatis Velleii* XXIV *absolutus*.

1 *Dio* l. LV.

2 Prael. X, ad *Sp.* Adrian. §. 8, 14.

spatium e duobus intervallis in *romana* disciplina *militari* notissimis. Aliud *pubertatis* erat, ad annum *aetatis* [1] XIV, quo iam elapso, *togam virilem* sumere solebant, togam *praetextam* exuere, etiam *Senatorum* filii. Inde *militiae tirocinium* [2] coepisse ibidem ostendimus, *cuius X stipendio* finito, tum demum licuit *adolescentibus* etiam *nobilibus* honores petere *senatorios*. Horum honorum primum *Quaesturam* fuisse ibi etiam observavimus. Itaque *X stipendio completo* annus erat *Quaesturae*, non quidem *ineundae*, sed *ambiendae* tamen atque [3] *designandae*. Talis erat *Velleii* illa, de qua hoc anno legimus, *Quaestura*, *designata* duntaxat [4]. *Finitam* dixit hoc anno *militiam* suam *equestrem*, quae tamen qualis fuerit, vix dum intellexisse videntur viri alioqui historiae romanae peritissimi, cum sit nihilominus in re literaria *chronologica* vel momentosissima. Illam ergo intellexit *Velleius* militiam, quae viris etiam *familiarum senatoriarum* necessaria erat ad *honores*, uti dixi, *senatorios*, locumque in *Senatu* ipso capiendum. *Equestris* autem propterea appellata est, quod alia esset ab eorum *militia*, qui ordine *Equestri* essent inferiores, et a *militia* etiam *senatoria* [5]. *Gregalium militum* stipendia *plura* fuisse probavimus, ad *honestam* scilicet *missionem*, et *emerita* rite capienda, nunc

1 Prael. V ad *Sp.* Adrian. §. 1, 2, 3, 4, 5, 6.

2 Prael. V ad *Sp.* Adrian. §. 9. Prael. X, §. 10.

3 Prael. X ad *Sp.* Adrian. §. 12, 13, 14.

4 *Vell.* l. II, c. 111.

5 Prael. X ad *Spart.* Adrian. §. 13.

scilicet XX annorum, nunc XVI, nunc XIV, nunc etiam XII, in militia nempe *praetoria*. *Nobilium* alia causa erat, quibus militiae *praemia* proposita nulla erant *emerita*, sed *honores*, praesertim *senatorii*. Nec enim in *senatum* admissi sunt, etiam *censu* senatorio *nobiles*, ante [1] *annos* senatui *legitimos*. Nec satis erat *senatoria* etiam *aetas* sine *legitimis stipendiis*. *Decem* erant ad minimum *stipendia* ad *senatum* plane necessaria. *Interim* in *senatu* non erat, sed in *ordine* duntaxat *equestri*, familiarum quantumvis *nobilium pueri* atque *adolescentes*. Hoc adeo verum erat in familiis *privatorum senatoriis*, ut etiam tenuerit aliquatenus in *principibus* imperii *nondum* participibus, sed *heredibus* duntaxat atque *candidatis*. Ne quidem ipsis, ante *aetatem* legitimam, soli locum in *senatu*, soli *honores senatorios*, dedere *natales*. Quamvis *frequentiores*, fateor, legamus in illis *Annariae* legis *indulgentias*, et *pauciorum* etiam *annorum* aetatem, in hac causa *legitimam*. Interim *puerorum nobilium* [2] turmis praeerant, *pueri* ipsi *nobilissimi*; et *iuventuti equestri*, *principes* ipsi *iuventutis* appellari soliti. Erant itaque ipsi etiamnum *equites* et *militia* eorum hactenus proinde duntaxat *equestris*. Et plane *senatoriae militiae* opponitur *equestris* illa *militia Velleii*. Ipse se agnoscit, cum *Quaestor* esset tantummodo *designatus* [3], nondum

1 Prael. X ad *Spart.* Adr. §. 3, 14.

2 Prael. XVIII ad *Spart.* Adr. §. 9, 10.

3 *Vell.* l. II, c. 111.

fuisse *senatorem*. Et tamen *senatoribus* se *aequatum* observat, hoc ipso nomine, quod *partem exercitus* ab urbe *traditi ab Augusto perduxerit ad filium eius*. Hoc nomine se *Quaestoribus*, qui infimi omnium erant *senatores*, aequatum innuit; nec *designatis* modo, verumetiam magistratum illum quaestorium *obeuntibus*. Ita nimirum *quaestura superioribus designata*, ut ad honorem quaesturae *proximum superioremque* fuissent *designati*, *tribunatum* scilicet. Sic enim *tribunatum* plebis *quaestura* superiorem probavimus [1], ut *quaesturam* tamen *proxime* exceperit. Et tamen *designatus tribunus plebis* iam adhuc *Quaestor* fuerat in magistratu ipso constitutus, et proinde *Quaestor* plusquam *designatus*. Itaque *militiam* suam illam, qua *parti exercitus* ad *Tiberium* deferendi praefectus est, *equestri* sua, itidem *militia*, superiorem agnoscit, et proinde *senatoriam*. Inde *ministerium* illud suum *speciosum* fuisse dicit, quod *Quaestor* duntaxat *designatus*, nec adeo adhuc *Senator*, senatoribus verisque *Quaestoribus* fuerit, per illud ministerium, *aequatus*. Imo ita *Quaestoribus*, ut ne quidem *quaestoriorum* summi *Tribunisque* proximi, ad *tribunatum* quippe *designati*, quaesturaeque gradum fere *egressi*, ministerium illud fuerint dedignaturi. Sic facile intelligimus, praefecturam illam *exercitus* ad *Tiberium deferendi* non aliis credi solitam, quam *senatoribus* ad minimum *quaestoriis*. Sic intelligimus *nobilem* fuisse *Velleii* fami-

1 Prael. XII ad *Spart*. Adrian. §. 4, 5.

liam, cuius *militia prima* non *gregalium* fuerit *militum*, sed *equestris;* cuius *honores* deinde legimus *senatorios*, sine mentione tamen impetrati *laticlavii*, quod *ille* ius *avitum* a maioribus acceperat. Inde et *legitimo tempore* hanc *Velleii quaesturam* fuisse discimus; quod *proxime* militiam eius *equestrem* exceperit, ne quidem ipsam *stipendiis*, ut videtur, *legitimis* protractiorem. Inde *aetate quaestoria senatoriaque uno* fuisse *anno* iuniorem, cum *quaestura* eius fuerit duntaxat *designata*, anno nimirum *sequenti* obeunda; cum etiam talis fuerit, quae *nondum* illum fecerat *Senatorem;* cum denique *stipendia* eius *decem* a *togae virilis* aetate, annoque adeo XIV expleto numeranda exceperit, quo *tirocinium* inire ut plurimum solebant. Ita conveniunt omnia ut praedictus urbis annus *Varronianus* 759 cum anno *aetatis Velleii* XXIV, concurrerit *explendo*. Sic *natus* fuerit anno eiusdem aerae 735 noster *Velleius*.

Militiam Velleius equestrem finivit a. urbis Varroniano 749.

§. VI. Hoc anno nimirum *exitum* habuere *decem* illa *stipendia*, quae ille pro *militia* censet, uti vidimus, *equestri*. Ea proinde anno eiusdem Epochae *Varronianae* 749, *coeperint* necesse est. Nec sane pugnant, quae de hac eadem *militia* sua alibi tradit ipse [1] *Velleius*. *Initia stipendiorum* suorum fuisse dicit, cum *Caius Caesar Augusti* nepos cum rege *Parthorum* in *Euphratis* ripa congrederetur. Erat annus ille *Varronianus*, ut videtur, 753. *Brevi* [2], ut ait *Velleius*, *spatio* postquam innotuerant

[1] *Vell.* l. II, c. 101.

[2] *Vell.* ib. c. 100, 101.

Iuliae Augusti filiae *adulteria*, quae *Augusti* consulatu *ultimo*, quem gessit anno *Varroniano* 752, *emanasse* idem testis est [1] *Velleius:* Certe antequam *tribunitiae Tiberii potestatis* primum *quinquennium* ad exitum perductum esset. Ait enim *Velleius Caium* [2] *Tiberio honorem omnem ut superiori habuisse.* Atqui *heredibus* imperii *designatis* non potuit alia ratione *superior* esse *Tiberius*, quam *tribunitiae potestatis.* Imo eam ipsam causam habuit in animo *Velleius.* Hac enim *tribunitiae potestatis consortione* [3] *aequatum* illum *Augusto* fuisse dixerat. Hoc, inquam, nomine *civium post unum* (*et hoc quia volebat*) *eminentissimum.* Hoc ipso denique nomine *fulgorem Tiberii orientium iuvenum initiis obstitisse.* Proinde innuit, futurum *alioqui*, ut *alios*, praeter *Augustum*, *superiores* habuisset. Imprimis proculdubio illos, quos dixi, *Caesares.* Imo illam ipsam ob causam *tribunitia potestate Tiberium* ornaverat *Augustus*, ut *ferociam Lucii* retunderet. Inde inter *causas*, cur *Tiberius* secesserit, eam recenset *Suetonius* [4], quod *adultis iam Augusti liberis*, *loco et quasi possessione usurpati a se secundi gradus sponte cessisset.* Et cum ageret de reditu *Tiberius* ab exilio *Rhodiaco*, elapso iam *potestatis tribunitiae* quinquennio, illo potissimum est usus argumento, iam se [5] *securum* esse ab illa, quae olim fuerat cum *Caio Lucioque*,

1 *Vell.* l. II, c. 100.
2 *Vell.* ib. c. 101.
3 *Vell.* ib. c. 99.
4 *Suet.* Tib. c. 13.
5 *Sueton.* Tib. c. 11.

aemulatione; iam *corroboratos* illos, et *secundum locum facile tutari.* Imo, ne *alio honorem* illum *Tiberio* habitum a *Caio* referamus. monet ipse *Velleius* [1], praefectos provinciarum *omnes*, *visendi eius* (in secessu) *gratia ad eum convenientes*, *semper privato* (*si illa maiestas unquam privata fuit*) *fasces suos summisisse*, *fassosque esse*, *otium eius honoratius imperio suo.* Hoc itaque exemplo *Caius* etiam ipsi *Tiberio* fasces *summiserit*, eumque pro *superiore* habuerit. Itaque *Tiberium superiorem* agnovit *Caius*, nondum elapso *tribunitiae potestatis* quinquennio, quod tamen anno 753 desiisse, alibi [2] probavimus. Proinde illius anni *finem* praecesserit oportet expeditio illa *Caii Parthica.* Sic tamen *initia* illa *stipendiorum* suorum intellexit *Velleius*, ut possit interim verissimum esse quod dixi, *aliud* fuisse eorundem et *antiquius initium*, ab anno usque 749 repetendum. Addit enim deinde *Velleius* [3]: *quem militiae gradum ante sub patre tuo, M. Vinici, et P. Silio auspicatus in Thracia Macedoniaque, mox Achaia Asiaque, et omnibus ad Orientem visis provinciis, et ore atque utroque maris Pontici latere, haud iniucunda tot rerum, locorum, gentium, urbium, recordatione perfruor.* Hic certe *militiam* habet *aliam* initiis illis *stipendiorum* suorum sub *Caio Caesare* positis *antiquiorem*; et satis *laxam* illam, ut limitibus a nobis constitutis respondeat. *Plurium* enim *annorum* fuisse necesse est,

1 *Vell.* l. II, c. 99.

2 Prael. XIX ad *Sp.* Adr. §. 13, 21, 22.

3 *Vell.* l. II, c. 101.

quae sub *pluribus* fuerat *Praefectis*, et in *pluribus* itidem *provinciis*. Itaque *initia stipendiorum* ita intellexit, ut puto, *Velleius*, non ut *primam* militiae *originem*, sed ut *mediam* eius partem *priorem*, vocibus illis designarit. Nec sane incredibile est in duo *quinquennia* distributa fuisse *decem* illa ad honores *senatorios* necessaria *stipendia*, quanquam neminem habeamus (quod quidem sciam) veterum, qui verbis id *expressis* testatus fuerit. Quod tamen, si verum fuerit, sic *initia* stipendiorum *primo quinquennio*, *finis ultimo*, fuerint assignanda. Sic *annuos* militum *tribunatus* in media parte divisos [1] *semestres* fecerant. Sic *tributorum redituumque* locationes *quinquennes erant*. Sic et *supremae*, vel supremis *proximae*, potestates, *censoriae tribunitiaeque*, erant etiam ipsae per similia distributae *quinquennia*. Nihil ergo vetat, quo minus similia fuerint in *decennali* etiam *militia quinquennia*. Imo ita fuisse certum est, cum breviorem *decennali* militiam nullo unquam tempore ad honores *senatorios* necessariam legamus. Non his certe, de quibus agimus, temporibus *Augusti*. Ita necessario procedent nostra de *Velleii* anno *natali* ratiocinia. Nisi forte aut *togam Velleius praetextam* ultra annos *pubertatis* protraxerit, aut *tirocinium* a toga *pura* confestim non inierit. Erant, fateor, qui ita fecerint, sed *rari* admodum, a *negotiis* atque a *militia* abhorrentes. A norma autem, exemplisque fre-

1 Prael. XII ad *Sp.* Adrian. §. 6.

quentissimis longe omnium certissima est argumentatio. Eam autem alibi probavimus fuisse, ut anno *aetatis* XIV togam *virilem* sumserint, et *militiam* inierint. Nec est quod *Velleium* a norma discessise suspicemur, virum certe, si quis alius, ingenio satis *militari*. Satis illud apparet e *militia*, quam secutus est, non *civili*, sed *castrensi*. Satis inde, quod *militiae* gratia provinciam *quaestoriam* remiserit. Satis inde denique quod praemiis *militaribus* in triumpho *Tiberii* fuerit ornatus.

Conveniunt maiorum a *Velleio* numeratorum aetates.

§. VII. Conveniunt porro cum hac *Velleii aetate* illorum *tempora*, qui *Velleium* ipsum aliquo *cognationis* gradu contigerint. Successit *Velleius patri* suo in *Praefectura equitum* eo ipso anno, quo *adoptatus* est *Tiberius*, *Varroniano* 757. Inde facile suspicamur, adhuc *aetate militari* fuisse *patrem* eius, quae, his praesertim, de quibus agimus, temporibus anno concludi solebat LX. Esto autem. Fuerit pater *Velleii* illo anno *sexagenarius*, et *honesta* proinde *missione* a *Tiberio* dimissus. Sic *natus* fuerit anno *urbis* 697. *Avum* porro suum dicit [1] *C. Velleium* tunc se *gladio transfixisse*, cum fugeret a *Neapoli* pater *Tiberii Tiberius* et ipse *Claudius Nero*. Incidit *fuga* illa in annum belli *Perusini*, urbis scil. 714, vix bimo [2] *Tiberio* imperatore (qui natus fuerit anno *Varroniano* [3] 712, *Novemb.* XVI) et paulo ante reditum *M. Antonii*. Certe ante ludos *Apollinares*, ut observavit Cl. [4] *Norisius*.

1 *Vell.* l. II, c. 76.
2 *Vell.* l. II, c. 75, 94.
3 *Suet.* Tib. c. 5.
4 *Noris.* Cenot. *Pis.*

Illo ergo anno *iunior* pater *Velleii* esse **non potuit**, si quidem ipse *C. Velleii filius* fuerit, et e *gente* ipse quoque *Velleia*. Proinde *media* fuerit aetate necesse est inter annum 43 et 60. Satis nimirum commode, cum annum ageret *filius*, pro nostris rationibus, XXII. Subscripsit praeterea [1] *patruus Velleii Capito* in *C. Cassium* anno aerae *Varronianae* 711, quo *Iulii* interfectoribus, aqua ignique damnatis interdictum est lege *Pedia*. Fieri quidem potest ut *patruus magnus Velleii* fuerit ille *Capito*, et vox adeo *magnus* omissa fuerit in *unico* illo, unde prodiit *Velleius*, MS. Nihil tamen pugnat quo minus *patruus Velleii* esse potuerit, modo *patre* eiusdem fuerit aliquanto *maior*. Patruus ille certe, cum fuerit illo ipso anno iam *senatorius*, annum aetatis XXV superarit oportet. Nec *multo* maiorem fuisse exinde verisimile est, quod *senatorium* illum *tantummodo Velleius* appellarit; non *Tribunitium*, aut *Aedilitium*, nedum *Praetorium* seu *Consularem*. Superiori enim titulo aliquo fuisset insigniendus, si quidem superiorem aliquem in senatu *gradum* fuisset consecutus. Fieri etiam praeterea potuit, ut annos *militares* egressus, castra tamen secutus fuerit pater *Velleii*. In militibus *gregariis* frequentissimi erant, post *missiones*, *veterani* atque *evocati*. Nec deerant exempla in *militia* etiam *senatoria*. *Avo* praeterea illi suo *Caio Velleio* causam eam fuisse docet *nepos Velleius*, cur fugae comes *Tiberio* esse non posset, quod [2] *gravis iam aetate*

1 *Vell.* l. II, c. 69.

2 *Vell.* l. II, c. 76.

esset et *corpore*. *Senectutem* eius nimirum innuit, et quidem eam, quae inepta esset peregrinationibus, atque itineribus quantumvis necessariis, obeundis. *Minor* ille *septuagenario* intelligi vix potest, potuit etiam longe esse *maior*. Fuerit ergo cum periit, *septuagenarius*. Ita natus fuerit anno *urbis* 644; sic annum egerit ad minimum XIX, *initio* belli *Italici* anno urbis *Varroniano* 663. Cum autem [1] *Minatius Magius civitate* donaretur, duobus eiusdem *filiis*, creatis *Praetoribus;* iam certe *C.* ille *Velleius*, *Velleii* nostri *avus*, tricenario *minor* esse vix potuit. Post *reditum* nimirum *Sullae* (cum quo *Pompeios* oppugnaverat *Minatius Magius*) qui anno rediit 671, et tamen dum *Praetores seni adhuc crearentur*, nimirum antea quam *Sulla* ipse crearet *octonos*, quos ille *Dictator* creavit, anno ad minimum 672. Ita certe *Minatii Magii filiis praetoriis* par fuerit *avus Velleii* nostri in gente *Velleia*. Concurretque stirps *Velleii* utraque pari *generationum* numero ab eo dissita, tam in gente *Magia* quam *Velleia*. *Avos enim similiter Velleii* fuisse necesse erat *Minatii Magii filios*, siquidem *atavus* ipse fuerit *Minatius*. Addit *Velleius* de *atavo* suo *Minatio Magio Asculanensi*, *nepotem* illum fuisse *Decii Magii Campanorum principis celeberrimi et fidelissimi viri*. Illum nimirum intelligit *Decium Magium*, cuius praedicat in *Romanos* fidem [2] *Livius*, cum *Capua* dederetur *Annibali*, post pugnam *Cannensem*, anno nimirum urbis

1 *Vell.* l. II, c. 16. 2 *Liv.* l. XXIII, c. 7, 10.

Varroniano 538. Nec illud incommode, si *iuvenis* fuerit, cum dederetur *Capua*, *Decius*; et *senex*, bello *Italico*, *Minatius*. *Aetas* certe *filiorum praetoria*, quae illis reip. temporibus annorum erat XLI, *provectum* annis patrem *Minatium* ostendit. Fieri potest, ut stirpem *maternam*, non *paternam*, a *Magiis* illis duxerit *Velleius*. Imo *ita* fuisse certum esset, si quidem *fratrem* suum *Magium Celerem Velleianum* [1] *Velleius* noster appellarit. Sic enim manifestum esset e gente *Velleia* in gentem *Magiam* adoptatum fuisse illum *Velleii* nostri *fratrem*. Sed *ingeniis*, non codici MS. debetur illa lectio. Atqui *et patriam Capuam* per *Minatium* illum *Magium* sibi videtur asserere *Velleius*, *Campanum* scilicet, *Deciique Magii Campanorum* principis *nepotem*. Res certe *Capuae domesticas* [2] agnoscit. *Civis* erat certe, ut e *Livio* constat, *Decius* ille, *Capuanus*. Cum tamen *patriam nemo simpliciter* a *materna* stirpe censuerit. Et *civitatem* etiam *Romanam*, et *honores* familiae *senatorios* ab eodem *Minatio Magio* vindicat, quem *viritim* dicit *civitate donatum*, *Praetoresque* adeo *filios* eius *duos* creatos, *cum seni adhuc* duntaxat *crearentur*. Non autem satis erat ad *civitatem* stirps tantummodo *materna*, nedum ad honores *senatorios*. Itaque *Velleium* nostrum potius *Magianum* appellandum esse suspicor, quam *fratrem Velleii Magium Velleianum*. Eritque adeo *gentile* auctoris nostri nomen *Magius*, *Velleius adscititium*, ex *adoptione* in fa-

1 *Vell.* l. II, c. 115. 2 *Vell.* l. I, c. 7.

miliam *Velleiam*. Conveniunt tamen ita etiam *familiae tempora* cum his, quos dedimus, *natalibus* ipsius *Velleii*.

Conveniunt *tempora* etiam coaevorum.

§. VIII. Conveniunt denique illorum etiam *tempora*, quos sibi *coaevos* agnoscit *Velleius* [1]. *Maxime* (inquit) *nostri aevi eminet princeps carminum Virgilius Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque et Naso, perfectissimi in forma operis sui. Aevum*, ni fallor, *suum* a *suis* deducit, ad minimum, *natalibus*. Altius illud arcessere non potuit. Loquitur autem de *coaevis mortuis*, quos ipse postea iam adhuc *vivis* opponit. Illos ergo *coaevos* censet, qui post *natales* suos in *vivis* esse desierant. *Virgilius* autem et *Tibullus* illo ipso anno mortui sunt 735, quem nos *natalem Velleio* iam fuisse probavimus. Vnum eundemque annum utrique fatalem fuisse docet nos *Domitius Marsus*. Coss. illius anni *Lucretium Cinnam* et *Sentium Saturninum* refert *Eusebius* in *Chronico*, vel potius, ut videtur, *Hieronymus* e *Suetonii* libro de *Poëtis*. *Q. Lucretio* collegam alium adiungit *Donatus* in vita *Virgilii Cn. Plancium*. In *anno* tamen ambo conveniunt, in eo tantummodo, ut videtur, discrepantes, quod *Coss.* ambos *ordinarios* dederit *Hieronymus*, *suffectum* alterum a kalendis *Septembribus* *Cn. Plancium Tiberius Donatus*. Recte etiam committit *Hieronymus* cum anno *Augusti*, a *Iulii* nimirum *Caesaris* caede XXV, qui idem est cum eo, quem diximus, urbis nimirum *Varroniano* 735.

1 *Vell.* l. II, c. 36.

Itaque non est audiendus *Idatius*, qui *sequentis* anni potius *consulibus mortem* tribuit poëtae clarissimi. *Diem* etiam *Virgilii* emortualem X kal. *Octobris* tradit *Hieronymus*, XI autem *Idatius*. Inde intelligimus, nec *post annum* illum, nec mensem *Octobrem*, *diemque* mensis, quicunque demum is fuerit, nasci nostrum potuisse *Velleium*. Serius mortui sunt *Livius* atque *Naso*, IV nimirum *Tiberii* anno, quo annum egit *Velleius*, pro calculis nostris, XXXVI. Et serius *Virgilio Rabirius*, ut proinde nihil conferant illi ad aetatem *Velleii* accuratius constituendam. Quem tamen hic pro *coaevo* habet *Velleius Livium*, sitne iure merito in ea classe censendus, alibi *dubitat* [1]. *Historicos* (inquit) *ut Livium priorum aetati adstruas, praeter Catonem, et quosdam veteres et obscuros, minus LXXX annis circumdatum aevum tulit.* Inde, ni fallor, quod hoc in loco *mortem Livii* ob oculos habuerit, quae sane erat suis *natalibus*, ut vidimus, multo serior. Illic autem *scriptam historiam*, quam *absolverat* quidem *Livius* post *Velleii natales*, et tamen ante annos eiusdem *viriles*. Finem *Livius* historiae suae posuerat in morte *Drusi*, anno nimirum *Varroniano* 745. Is annus erat *Velleio*, pro nostra supputatione, aetatis X, quo nondum *togam* sumserat *Velleius virilem*, et ne per *leges* quidem sumere *potuerat*. Recte ergo, pro nostris etiam hypothesibus, dubitare potuit, *historia Livii* fueritne *suae*, an potius *priorum* (ut loquitur) *aetati* assi-

1 *Vell.* l. I, c. 17.

gnanda. Erat cur *suae* aetati illam attribueret, quod *post suos* demum *natales* fuerit absoluta. Erat praeterea cur *priorum aetati* illam adscriberet, non modo quod ante *togam Velleii puram* manum illi *Livius* ultimam posuerit, sed quod maximam eius, cum plurium fuerit annorum, partem scripserit, ne quidem adhuc in rebus humanis existente *Velleio*. Bellum quidem [1] *Actiacum*, et *Ianum clausum* in primo historiae libro memorat *Livius*. Erat quidem proelium *Actiacum Sept.* 2, anni *Varroniani* 723. *Ianum* tamen *clausum* ipso anno 725, ponit *Dio*. Sed *nupera* admodum eius erat *memoria*, cum primam historiae scribendae manum admoveret. Nondum *secundo clausus*, quod factum anno 729 post bellum *Cantabricum*. Imo *civile* bellum paene ob *oculos*. Inde verba eius illa in initio, quibus ait sese [2] *festinare ad haec nova, quibus iampridem praevalentis populi vires seipsae conficiunt. Ego* (inquit) *contra hoc quoque laboris praemium petam, uti me a conspectu malorum, quae nostra tot per annos vidit aetas, tantisper certe, dum prisca tota mente repeto, avertam.* Itaque anno 725 mox *ineunte* opus egregium aggressus est, quod anno demum 745 absolverit. Et in *mediam* adeo eius partem inciderit *Velleii*, pro nostris rationibus, annus *natalis*. Accurate admodum. Vt recte posset dubitare *Velleius*, cui *aetati* historiam illam concederet, *suaene*, an *priorum*.

1 *Liv.* l. 1, c. 19.

2 *Liv.* l. 1, Praef.

Primus *Velleio* in militia *equestri* gradus praefectura *cohortis*.

§. IX. Constituto ergo *natali* nostri auctoris anno, iam reliqua eius *tempora* similiter, pro virili nostra, disponemus. Inprimis consentaneum erat, ut anno urbis 749, et *togam* sumserit, et cum toga *militiae tirocinium* inierit, *aetatis* nimirum anno XIV *absoluto;* XV autem *inchoato*. *Equestrem* autem, de qua loquitur *Velleius*, *militiam* tribus potissimum gradibus distinxit *Claudius* [1], ut scilicet primo *cohortem, post cohortem alam, post alam tribunatum legionis daret.* Ordinis nimirum *equestris* adolescentes semper corporis sui militibus gregariis *praefecti* erant. Praefecti nimirum *cohortibus* atque *alis*, ut erant *Tribuni* etiam *praefecti* in *legionibus*. Paulo aliter ille, sub quo *Velleius* militavit, *Augustus*. Maior erat, sub illo, praefectus *alae* tribuno *legionis*, ut facile colligitur e *Suetonio* [2]. Id quoque proprium habebant sub *Augusto senatorum liberi*, quod illis ([3] *quo celerius reipublicae assuescerent*) *protinus virilem togam, latum clavum induere, et curiae interesse, permiserit: militiamque auspicantibus non tribunatum modo legionum, sed et praefecturas alarum dederit.* Hi ergo militiam a *tribunatu* statim auspicabantur, ut nullae proinde fuerint illis *cohortium praefecturae*. Alia erat causa adolescentum *familiis* etiam *senatoriis* oriundorum, si tamen *patribus* non fuissent orti *senatoribus*. His, ut *lati clavi* aetas provectior erat, ita etiam *tribunatus* dilatos

1 *Suet.* Claud. c. 25.
2 *Suet.* Aug. c. 38.
3 *Suet.* ib.

fuisse, vel ex hoc ipso loco colligimus. Habere enim, nescio quid, *senatorium* videbatur *proximus* ille militiae *senatoriae* gradus, in *equestri* militia, *tribunatus*. Inde factum, ni fallor, quod *latus clavus* (qui *senatorum* erat, ut *angustus equitum*), *tribunatum* inituris concedi soleret, tanquam dignitatis *senatoriae* Candidatis. In hac autem classe se significat fuisse *Velleius*. Ait se [1] *tribunum militum* congressui *Caii* cum rege *Parthorum* interfuisse. Ait praeterea, ipsum illum militiae gradum se *ante* sub patre *Vinicii* et *P. Silio* fuisse *auspicatum*. Haec denique agnoscit fuisse *stipendiorum* suorum *initia*. Quis est quin facile inde colligat, ut *tirocinio* suo *proximus* fuerit *tribunatus*, novum tamen fuisse militiae illius *gradum*, quem proinde olim a tirocinii *primo initio* non fuerat assecutus? Quis, inquam, est quin et illud videat, novum illum *tribunatus gradum* sub *Vinicii* patre a *Velleio* fuisse susceptum? Nescio tamen an inde liceat colligere, nondum fuisse in *senatu patrem Velleii*, cum aut *nasceretur* ipse *Velleius*, aut toga *virili* suscepta *militiam auspicaretur*. Fieri vix potuit, ut *aetate senatoria* non fuerit *pater Velleii*, cum *togam* susciperet filius *virilem*, atque *tirocinium*. Nec vero *mortem* obstitisse, quo minus in *senatum* veniret, exinde constat, quod *filius* ei in *praefectura* successerit. Successit enim ille *patri* [2] anno urbis 757 *exeunte*, cum mitteretur in *Germaniam Tiberius*, cum annum ageret ad minimum *aetatis* XXII.

1 *Vell.* l. II, c. 101. 2 *Vell.* l. II, c. 104.

Multis sane post togam *virilem tirociniumque* eius annis. Nondum tamen constat, num tulerit illam *Augustus* legem ante *Velleii tirocinium*. Ne quidem illud constat, fueritne *pater* Auctoris nostri, in gente *Velleia*, *senatorius*.

Ab illa *cohortis* praefectura ad *tribunatum* a. 752 promotus est *Velleius*.

§. X. Erit ergo operae pretium explorare, quae *aetas* fuerit a militia una ad aliam transeundi a *lege* constituta. Inde enim *regulas* eliciemus in illorum temporum *chronologia* omni utilissimas. *Legem* certe fuisse sub *Augusto* indicant verba illa *Suetonii* [1]: *Quicquid autem ubique militum esset, ad certam stipendiorum praemiorumque formulam adstrinxit, definitis pro gradu cuiusque et temporibus militiae, et commodis missionum: ne aut aetate, aut inopia, post missionem sollicitari ad res novas possent.* Ego *veteris novaeque pubertatis* intervallo primam illam *equitum senatoriorum* militiam conclusam arbitror. Ita nimirum, ut *cohortibus* praefecti fuerint, qui a *toga* sumta mox militiam inierant, usque ad annum *aetatis* XVII absolutum, quo olim *toga* sumi solebat; inde militiam aliam, seu *legionum* illa fuerit, seu *alarum*, inchoarint. Vt enim erant, infra *pubertatem*, puerorum *minorum maiorumque* discrimina; sic etiam fuisse verisimile est in aetate *adolescentiae*, quae a *toga* sumta pertingit ad annos usque *senatorios*. Ita nimirum, ut *prima* aetas illa fuerit quae *propius* accedebat ad *pueritiam;* alia illa quae cum *pueritia* minorem affinitatem habebat, maiorem autem

1 *Suet.* Aug. c. 49.

cum *adolescentia.* Hoc si consilio *aetatem* illam distinxerit *Augustus*, consentaneum erat, ut, sicut *veteres* olim *pueros* ad annum usque *aetatis* XVII censuerant, proinde a recepto postea *pubertatis* anno XIV ad XVII *pueris* affiniores quam *adolescentibus* iam quoque censerentur; inde iam *pubertatis* utrosque tam *veteres* quam *novos* limites egressi, *adolescentum* magis quam *puerorum* censu venirent aestimandi. Id ergo proprium habebant *senatorum filii*, ut a *citimis* pueritiae finibus *laticlavium* acciperent, tanquam *senatores designati*, et *virilia* inde munera omnia, nec *alia* etiam quam virilia, capesserent. *Aetatem* certe *plenae barbae*, quae a *tertio* coepit, teste *Macrobio* [1], septenario, anno nimirum XXI *primus* in *tribunis* exigebat iam *Imperator Hadrianus.* Inde suspicio est a *prima lanugine* olim censeri solitos, quae non longe abit ab anno, de quo diximus, *aetatis* XVII. *Traianum* etiam ab anno XIV *tribunum* alibi [2] observavimus. Propter *militiam* fortasse ante *pubertatem plenam* maturatam, et quia *senatoris* erat *filius.* Nec sane *plenam* pubertatem ante annum *illum* censebant veteres, etiam illi qui *pueritiae* finem aliqualem in anno XIV agnoscebant. *Graecos* annorum XIV vocasse παῖδα, μελλέφηβον autem XV, dein XVI ἔφηβον, tum XVII ἐξέφηβον ait *Censorinus* [3]. Cum tamen *veteres* illi *Graeci* ab anno

1 *Macrob.* Somn. *Scip.* l. I, c. 6.
2 *Prael.* IV ad *Spart.* Adrian.
3 *Censorin.* c. 14.

§. 5.

XVII *completo* pubertatem arcesserent *militarem*. Etiam apud *Romanos iuniores*, quorum mores habemus in corpore *iuris civilis* hodierno, *plena pubertas* non habetur ante annum *aetatis* [1] XVIII *labentem*, ut existimo. Non ea scilicet quae satis esse censetur ad *adoptiones*, et nomen *patris* cum *decoro* sustinendum. Annus ille quo *pater filium*, etiam *adoptitium*, praecedere debuerit, annum ad minimum XVII *completum* supponit, quo *filius* anno patris XVIII *editus* potuerit a patre *generari*. Nec sane anno XIV *filii* esse poterant, cum ne *matrimonia* quidem ante aetatem illam in moribus fuerint *legitima*. Vim certe *generandi* a *prima lanugine* populariter aestimabant. Inde *pueri* [2] olim *investes* dicti, *adolescentes* autem *vesticipes*, a *lanuginis* huius quasi *vestimento*, quarum sane vocum usus erat ad *pueritiam* illam *antiquiorem*, pro sermonis etiam antiquioris usu, potissimum referendus. Sic erat merito cur, *recepta* licet passim annorum XIV *pubertate*, *antiquioris* tamen *ratio* haberetur aliqua, saltem in distinguendis *adolescentiae militiis*. Huc enim fere spectabant omnes illae *civium* in tabulas *censuales* publicas, pro *aetatum* ratione, descriptiones, ad usus nimirum *militares*. Ita a *cohortis praefectura* ad superiorem illum, quem appellat, *tribunatus* gradum, anno *aetatis* XVII *absoluto*, urbis labente *Varroniano* 752, ascenderit *Velleius*. Sic illo ipso anno, sub *patre Vini*-

1 Vid. *Lindenbrog.* ad *Censorin.* c. 7.

2 *Fest.* verb. *pubes* et verb. *vesticeps.*

cii, vel potius fortasse *patruo* (*M.* enim *Vinicio* legebatur in MS. si *Burerio* credimus, cum *pater Vinicii*, ad quem scribit, *consulis* consul ipse fuerit *P. Vinicius* anno *Varroniano* 755, sed *aliam* MS. lectionem, quaeque *priori* sententiae faveat, repraesentat *Rhenanus*) et *P. Silio militiam* illam fuerit [1] *auspicatus*, in *visendis*, ut videtur, *provinciis* positam, ut recte fortasse observavit Cl. *Heinsius*. Sic etiam commode interpretari possumus, quod dixerat *Velleius*, congressum illum *Caii* cum *Parthorum* rege sub *stipendiorum* suorum *initia* contigisse. Nempe ut *stipendia* non *militiae* suae *simpliciter*, sed *tribunatus*, intellexerit, et recte *tribunatus* superiori anno suscepti *initiis* congressum illum assignaverit. *Prima* enim *initia* militiae suae non intellexisse, id vero tum e re ipsa, tum e verbis *Velleii* manifestum est. E *re* quidem *ipsa*, quod militiam nullam legamus *decennali* minorem: e *verbis* autem *Velleii*, quod *novum* sibi fuisse innuat, nec a *militiae* suae *origine* ductum, honorem *tribunatus*. Procedet interim nihilominus de *stipendiorum initio* ac *fine* prior illa nostra argumentatio, quod *decimi stipendii*, quo numero nullus erat minor, *initium* aliunde numerare quam ab anno a nobis assignato non potuerit, si quidem *exitum* illo anno habuerit, quo ponitur ab ipso *Velleio*.

§. XI. Erant autem e *tribunis angusticlavii* alii, alii *laticlavii*. Patrem suum *Suetonium Lenem* bello *Othoniano tribunum angusticlavium* memorat fi- Cum *tribunatu* accepit *Velleius* etiam *laticlavium*

1 *Vell.* l. II, c. 101.

lius [1] *Suetonius* historicus. *Minorem* hunc fuisse *tribunum*, et ex *labore* provenire solitum, testatur *Vegetius* [2]. Nempe ex *labore* propterea, quia non ex *natalibus;* qualis erat ille *tribunatus*, de quo agimus, familiarum *senatoriarum*. Erat itaque *minor* iste *tribunatus* ordinis duntaxat *equestris*, cuius nimirum *ordinis* insignia erant in *angusticlavio*. Et *praemii* loco concedi solebat illarum familiarum militibus, quarum nondum ullae fuissent *imagines*. Nondum tamen illis *ius* erat petendi honores *senatorios*, nisi *laticlavium* praeterea a principe impetrassent. Sic *latum clavum Sexto* suo *Euritio* impetravit *Plinius* [3] iunior, tum deinde primum quaesturae honorem senatorium. Sic nullum erat *lati clavi* ius in ipso hoc *minori tribunatu*. Aliter se res habebat in familiis *nobilibus*, et *imaginum* iure insignitis. His *tribunatus* ipse *laticlavius* erat. *Laticlavii* [4] mentio in *Suetonii Nerone; tribuni* [5] etiam *laticlavii*, in eiusdem *Domitiano*. Nempe per militiam hanc, quam dixi, ad honores *senatorios* adspirabant *senatoriarum* familiarum adolescentes, qui tamen nondum *aetatem* attigerant *senatoriam*. Sic illi nimirum ut non essent tamen antea in *senatum* adlegendi quam *stipendia* legitima absolvissent. Hoc nos docent [6] *Seneca* atque [7] *Epictetus*. Dedit tamen *latus clavus*, ut minus *senatum* ipsum, at *ius* tamen *petendi* honores *senatorios*. Itaque antea *latum cla-*

1 *Suet.* Oth. c. 10.
2 *Veget.* l. II, c. 7.
3 *Plin.* l. II, Ep. 9.
4 *Suet.* Nero c. 26.
5 *Suet.* Dom. c. 10.
6 *Senec.* Ep. 47.
7 *Epictet.* ap. *Arrian.*

vum induebant quam *admitterentur* in *senatum*, tunc scilicet, cum ipsum inirent *tribunatum*. Itaque *senatorum filii* (quos mox a toga *virili* ornatos *laticlavio* fuisse diximus) *tribunatus* deinde *legionum*, *alarumque praefecturas* capessebant, teste *Suetonio* [1]. Ita locum in *horum* militia nullum habebat prior illa *tribunatu* praefectura *cohortium*. Reliqui familiarum *nobilium* adolescentes, quorum *patres* non fuissent in *senatu*, militiam suam *equestrem* a *cohortium praefecturis* auspicabantur, nec *laticlaviam* proinde *vestem* induebant ante *tribunatum*. Ita *Iulium* illum *Calvastrum* (quem *tribunum laticlavium* appellat [2] *Suetonius*) *Dio* [3] *ait* κεχιλιαρχηκέναι ἐς βουλείας ἐλπίδα. *Et senatui praedestinatum* dicit princeps apud [4] *Cassiodorum*, cui *laticlaviam dignitatem* ipse contulisset. Itaque *spem* fecit *senatus* laticlavium *senatoribus designatis*, nondum tamen in *senatu* constitutis. Et hac ipsa *tribunatus* militia *laticlavium* acceperunt adolescentes nobiles *senatus candidati*. Sic intelligimus ut *laticlavium* illum a *Suetonio* in *Neronis* vita memoratum (quem *Iulium Montanum* fuisse docent [5] *Tacitus et* [6] *Dio Xiphilinianus*) eundem βουλευτὴν appellet idem ipse [7] *Dio*. Habebant enim nonnulla *senatus iura senatores* illi etiam *designati*, ut certum est habuisse alios, qui ad *consulatum* aut *praeturam* aliosve honores *curules* atque *senatorios* fuissent similiter

1 *Suet.* Aug. c. 38.
2 *Suet.* Dom. c. 10.
3 *Dio* l. LXVII.
4 *Cassiod.* Var.
5 *Tacit.* Ann. XIII, 25.
6 *Dio Xiph.* in Neron.
7 *Dio* l. LXI.

designati. Verisimile est *locum* illis fuisse in *senatu* sine iure *sententiae* vel *suffragii.* Sic enim olim aderant in senatu *pueri* [1] etiam *senatorii* in *toga* etiam *praetexta* ante tempora *Papirii Praetextati.* Aliter autem *laticlavium* accipiebant qui *merito* suo id consequebantur, quam illi, quibus hoc ipso nomine debebatur, quod *stirpe* essent oriundi *senatoria.* Praemium *meritorum* dedit per *codicillos* ipse *princeps.* *Nobiles*, ubi *tribunatum* attigissent, *domi* etiam *laticlavium*, sine *codicillis*, induebant, quod scilicet illis *tribunatus* ipse *Laticlavii ius*, pro *legum* receptarum instituto, conferret. Hoc nos docet, ni fallor, alicubi *Plinius* [2] iunior. Hac erat noster in classe *Velleius*, qui proinde quo anno *tribunatum* accepit, eodem etiam et *laticlavium* acceperit.

Tribunatus Velleii Castrensis qualis.

§. XII. Erat praeterea *Velleio* in hoc *equestris militiae tribunatu* superior postea gradus. Prius enim quam cum *Tiberio* mitteretur in *Germaniam*, ait sese *castrorum* [3] etiam *tribunatu* functum. Non certe hoc in loco, ut opinor, innuit priorem suum *tribunatum* non fuisse *Castrensem.* Quasi nimirum fuissent illo *Velleii* aevo, quae postea erant receptissimae, in *satellitio* principis militia alia *armata*, alia *non armata*, quod scilicet omnes domus *Augustae satellites* communi nomine *milites* appellarentur. Sed vera erat, ut videtur, illis temporibus *decennis* illa *militia*, quae ad *senatum* necessaria

1 *Gell.* Noct. Att.
2 *Plin.* Epist.
3 *Vell.* l. II, c. 104.

erat. Verae illae *cohortium praefecturae*, veri *legionum tribunatus*, *alarumque equestrium*. Itaque *castrorum* nomine intellexisse suspicabar *Velleium*, castra *praetoria*, quae solebant *castrorum* nomine simpliciter usurpato designari. Solebant certe *milites gregales* a militia *legionum* ad militiam *praetorianorum* promoveri, habituri deinde et *stipendium* auctius, et *pauciores* ad honestam missionem honestius (ut videtur) *emeritum*. Id cum locum habuerit in militia militum *gregalium*; erat profecto consentaneum ut locum similiter habuerit in *tribunis*. Ita *praetorianorum* etiam *tribunatus* honestiores fuisse verisimile est, et melioribus *stipendiorum* conditionibus. Vt proinde in honore suo posuerit *Velleius* quod a tribunatu *legionariorum*, ad *praetorianorum* tribunatum fuerit evectus. Nec erat certe a veterum sermone alienum ut militia *praetoriana castrensis* nomine proprio suo quodam iure designaretur. *Castra* illi *stativa* ad urbem habebant in via [1] *Nomentana*, *castra* vulgo simpliciter appellata. Postea deinde receptissimum erat ut Imperatoris mobile *satellitum*, et *castra* latine, et graece *στρατόπεδον* audiret. Non ab aliis certe *castris* quam his ipsis, de quibus agimus, *praetorianorum*. Sed nondum profecto *ulla* erant, cum locum illum obiret *Velleius*, *castra* illa *praetoriana*. *Satellitum* quidem principis instituerat [2] *Augustus*, sed *vagum* et per multa loca dispersum *municipio-*

1 *Suet.* Ner. c. 48.

2 *Suet.* Aug. c. 49; *Dio* l. LV, ann. 758.

rum ipsiusque urbis, et *sine castris*, teste *Suetonio*. In *castra* postea coëgit, *Seiani* consilio [1], *Tiberius*. De aliis ergo *castris*, ni fallor, non multum tamen a *Roma* distantibus, intelligendus est *Velleius*. *Castrorum* autem *tribunatus* ille propterea appellari potuit, quod et in *castrametationis* disciplina versatus fuerit, et quod ad *munera castrensia* obeunda illum obligarit.

Illum iniit *Velleius* a. 754, tenuitque ad anno 757.

§. XIII. Quo vero *tempore* honorem illum novum consecutus noster fuerit, de eo paucis disquirendum erit. Illud certum, medio alicui anno assignandum esse inter annum urbis *Varronianum* 753, quo *Caio* se in *Oriente* testatur adfuisse *Velleius*, et 757, quo *Tiberium* nuper *adoptatum* est comitatus in *Germaniam*. Priori anno *unicum* memorat *tribunatum*, et in eo quoque *stipendiorum* duntaxat *initia*, non taciturus proculdubio novam aliquam, si quam habuisset, honoris accessionem, vir (ut ex hoc ipso opere constat) honorum studiosissimus. Posteriori autem anno se hoc *tribunatu castrorum* iam antea functum fuisse testatur. Si quidem *tribunatum castrorum praetorianorum*, pro exemplo *militum* postea *praetorianorum* dedisset *Augustus*; sic duo fuissent, ad minimum, anni in *legionario tribunatu* necessarii, priusquam posset ad *tribunatum praetorianorum* ascendere. Sic anno 754 *castrorum* illum *tribunatum* adeptus fuisset. Atqui iam ostendimus ita nullam fuisse his temporibus disciplinam *praetorianorum*, ut ne quidem

1 *Suet.* Tib. c. 37; *Tacit.* Ann. IV, 2; *Vict.* de *Caes.* in Tiber.

fuerint *castra praetoriana*. Et tamen illum ipsum eundem *annum* fuisse puto, quo *novum* illum *castrorum tribunatum Velleius* consecutus fuerit; et *bina* adeo *stipendia* in priori *legionum tribunatu* satis fuisse ad secundum hunc *castrorum tribunatum*, ad eundem plane modum quo se res habebat in disciplina militum *gregalium* atque *praetorianorum*. Eo sane facit quod *duos* ille duntaxat numeret suos in *priori tribunatu* duces, patrem *Vinicii* vel patruum, et *P. Silium*, *singulos*, ut videtur, *annuos*. Certe *biennes* esse vix poterant. Sic enim illum tenuissent ad annum usque 756, nec locum ullum reliquum fecissent *tribunatui castrorum* explendo ante annum 757, quo *Tiberium Velleius* comitatus est in *Germaniam*. Sed si *annuos* illos supponamus, sic omnia satis accurate respondebunt. Sic enim ab *anno* 752 ad 753 sub *patre Vinicii* meruerit *Velleius*. Ab *anno* autem 753 ad 754 sub *P. Silio*. Sic quidem ille, ut *secundus* eius sub *Silio* annus antea coeperit, quam *Caius Caesar* cum *Partho* congrederetur. Nec enim a kalendis *Ianuariis* iniri solebant munera *provincialia*. Sed *vere* ineunte, et *mari libero* itinera plerumque auspicabantur. Tempus vero quo munere defungi oportebat, nec a *designatione* supputabant, et ne quidem ab itineris *initio*, sed ab eo usque *tempore*, imo *die*, quo in *provinciam* appellebant, ut e *Ciceronis* provincia *Ciliciensi* manifestum est. Sic annis civilibus *mediis incipere* solebant, atque *desinere* anni munerum publicorum militarium. Olim

certe mitti in *provincias* solitos etiam *privatos*, qui provincias *viserent*, testem habemus apud [1] *Tacitum*, *Thraseam Paetum*. Sic etiam sub principibus, ut erant principibus sui *Curiosi*, qui *Caesaris* nomine *provincias Caesaris* visitabant; ita *populi provincias* privatos fuisse qui *populi nomine* visitarent, est sane verisimillimum. Id quoque consentaneum erat, ut aliis [2] *populi* magistratibus, sic etiam his *provinciarum* visitatoribus, tempus fuisse *annuum*. Nec sane aliae fuisse videntur quam *populi* provinciae, quas visitavit cum suis ducibus *Velleius*. Erat certe *populi Macedonia*, his saltem *Augusti* temporibus, quo etiam ordine censetur a [3] *Dione*. Erat, inquam, cum illa pariter *Achaia*, usque ad tempora *Tiberii*, annumque aerae *Varronianae* 768. Tum primum *Caesari* traditas, et e [4] *Tacito* discimus et [5] *Suetonio*. Astipulatur etiam [6] *Dio*, tantummodo de *Achaia* alibi [7] dubius, num et illam *Tiberius*, una cum *Macedonia*, a *populi* iure ad se transtulerit. In eo certe dubius non est, quin utramque *populo* assignarit *Augustus*, cum primam provinciarum distributionem faceret, anno nimirum urbis 726, diu ante hunc annum, de quo agimus, *Velleii*. Proinde *ambas* rursus *populo* reddidit *Claudius*, *Dione* ibidem, ubi supra, teste et *Suetonio*. *Asiam* praeterea a se peragratam testatur *Velleius*, *proconsularem* scilicet, quam vel exinde constat *populi* pro-

1 *Tacit.* Ann. XV, 21.
2 *Dio* l. LIII.
3 *Dio* l. LIII, an. 726.
4 *Tacit.* Ann. I, 76.
5 *Suet.* Claud. c. 25.
6 *Dio* l. LX.
7 *Dio* l. LVII.

vinciam fuisse, cum *proconsules* illarum provinciarum peculiari quodam iure proprios faciat *Dio*, qui etiam illam in *populi* provinciis verbis recenset disertissimis. Aliam ille *provinciam* nullam nominat, excepta *Thracia*, quae iam neutrius erat, sed *Regulorum* populo *romano* amicorum. Itaque qui *populi* provincias visitarunt *Velleii* duces, *tempus* etiam administrationis habuerint oportet, pro *populi* more, *annuum*. Etiam *Orientis provincias* in *utroque maris Pontici latere* a *Velleio* lustratas *populi* fuisse verisimillimum est. *Bithyniam* certe et *Pontum finitimam populo* attributas testatur *Dio*. Et aliunde verisimile est *prioris tribunatus* non magnam fuisse moram. *Prior* ille *tribunatus* certe sub *ducibus* illis fuisse videtur, quibus non *una* aliqua *provincia* credita fuerit, sed *multae* potius *visendae* atque *lustrandae*. Nec proinde ulla est necessitas cur illum *annorum* plusquam *duorum* fuisse supponamus. Ita sane loquitur *Velleius*, quasi post illud *Caii* cum *Parthorum* rege colloquium, rebus deinde *aliis* eiusdem, post provincias lustratas, non interfuerit. *Consulatum* ille anno sequenti 754 inivit, cuius tamen nulla mentio in *Velleio*. Sic etiam de *Tiberii* [1] *reditu*, qui anno rediit 755, quasi *laetitiae*, qua receptus est, *incredibilis* ipse testis fuisset oculatus. Et quidem *Roma* illum missum fuisse constat, cum *Tiberio* comes daretur in *Germaniam*. Nec sane *provinciarum*, post *Caii* illud colloquium, mentionem ullam facit ante expeditionem *Germa-*

1 *Vell.* l. II, c. 103.

nicam. Itaque nisi nos fallant nostrae coniecturae, *tribunatum* illum *Castrensem* tenuerit ab anno 754 ad 757. Sic iustum impenderit secundo militiae gradui *quinquennium*, *duos* nimirum annos *tribunatui legionario*, *tres* autem reliquos *tribunatui castrorum*. Firmant praeterea supra dicta, quae alibi [1] de *Graecorum* disciplina militari observavimus. Habebant illi leviorem quandam militiam in περιπόλοις. Et quidem ipsam, ut fuit prior ille, pro nostris hypothesibus, *Velleii tribunatus*, *biennem*. Imo eadem, qua nos etiam *Velleium* fuisse supponimus, *aetate*. Coepit enim illa a receptae apud *Graecos* pubertatis, *fine*, anno nimirum *aetatis* XVII, tenuitque ad finem anni XIX. Iisdem plane limitibus, quibus etiam nos *priorem* illum *Velleii* tribunatum conclusum fuisse existimamus. Nec sane abhorrebant ab illa *praesidiorum limitaneorum* apud *Graecos* περιπολίᾳ res etiam a *Velleio* in priori illo *tribunatu* gestae. *Provinciarum* enim *limitanearum* lustratio quid aliud, quaeso, erat, quam illa ipsa *praesidiorum limitaneorum* περιπόλεια? Sic nempe accurate nostris rationibus respondet huius militiae *tempus*, si quidem hic *Romani Graecos*, quod in plerisque aliis solebant, fuerint imitati.

Horum omnium honorum tempora a legibus constituta fuisse videntur.

§. XIV. Digna porro, quae expendantur, arbitror *Velleii* illa in hac causa verba: *Hoc* (inquit) *tempus me, functum ante tribunatu castrorum, Tiberii Caesaris militem fecit. Quippe protinus ab adoptione missus cum eo praefectus equitum in*

1 Prael. V ad *Sp.* §. 21.

Germaniam successor officii patris mei, coelestissimorum eius operum per annos continuos IX praefectus aut legatus, spectator, et pro captu mediocritatis meae adiutor fui. Id innuit nimirum, ut puto, necessarium quendam fuisse in his honoribus nexum, et *tempus*, pro superiori illa, cuius meminit *Suetonius*, *Augusti* dispositione, *legitimum*. Ita nimirum ut *tribunatu* functus dici non potuerit, nisi *tempus* tribunatui universo constitutum explevisset; ut, praeter *tribunatum legionum*, alius ille *tribunatus castrorum* fuerit etiam necessarius; ut tribunatu *utroque* functus tum demum fuerit novae illi *equitum praefecturae* maturus, et per *legem* idoneus; ut denique hoc ipso tempore *stipendia tribunatus* expleverit, ut iam *castrorum* illo *tribunatu* functus, *Tiberii* deinceps *miles* esse posset. Has enim sibi gratulatur συντυχίας, et pro bono quasi omine habere videtur ipse mirus adulandi artifex, quod *temporum* suorum *legitimorum* rationes ita cum *Tiberii* expeditione *Germanica* concurrerint, ut integrum ei fuerit rerum a *Tiberio* in *Germania* gestarum illo *novennio* omnium vel *testis* esse, vel *particeps*. Alioqui nulla fuisset illi necessitas honores *olim* a se gestos commemorandi, nisi quatenus viam struebant ad ultimam illam, quam sub *Tiberio* gessit, militiam. Hic ergo, si *Velleii* mentem assequimur, ita *legitimi* fuerint illi adolescentum *senatoriorum*, dum in ordine *equestri* essent, *honores*, et *honorum tempora*, *stipendiorumque* in honore unoquoque *numerus*. Sic erunt nostrae illae observationes,

non in historia *Velleii* sola, sed in coaeva illorum temporum *chronologia* universa, utilissimae.

Tribunatus ille posterior castrensis opponebatur beneficiario. Praefectura equitum eadem, quae alae.

§. XV. Erat enim certe *praefectura* illa *equitum* idem militiae *gradus* cum eo, quem *alae praefecturam* dixerat *Suetonius*. Cum eo nimirum idem qui *tertius* erat in militia *equestri*, et cui *senatoriis* adolescentibus non alia lege locus erat, nisi ante functi fuissent *tribunatu*. Pro *lege* scilicet *Augusti*, sub quo vixit militavitque *Velleius*, qui *tertium* locum *illi* praefecturae dedit, cui *secundum* postea a *Claudio* datum observavimus. In eam enim sententiam addit praeterea [1] *Suetonius*, *ne quis expers castrorum esset*, *binos plerumque laticlavios praeposuit singulis alis*. Cum ait *laticlavios alis* fuisse praepositos, exinde facile colligitur, *tribunatu* fuisse defunctos, cum non antea *laticlavium* accipere solerent, quam fuissent in *tribunatu*. Ait praeterea factum hoc ab *Augusto* eo consilio, ne quis *expers castrorum* esset. Inde etiam et illud intelligimus, quam accurate invicem responderint *alarum* illae in *castris* praefecturae, et *tribunatus* eas praecedens, similiter et ipse *castrorum*. Fierique adeo potest, ut *prior* ille *tribunatus*, qui *castrorum* non fuit, *beneficiarius* duntaxat fuerit, cum *immunitate* a *muneribus castrensibus*. Inde fortasse factum ut, praeter *tribunatus* illos priores *beneficiarios*, necessarii fuerint praeterea *tribunatus castrorum*, quibus imbuerentur nobiles adolescentes disciplina *munerum castrensium*. Et suum tamen uterque

1 *Suet.* Aug. c. 38.

tribunatus usum habebat in disciplina reipublicae. Inserviebat *tribunatus beneficiarius otio* illi, quod *studiis* forensibus *Iuris*, *Oratoriae*, *Iudiciorumque*, impendendum erat ab illius etiam amplissimi ordinis adolescentibus, ut *stipendia* interim ad locum in *senatu* capessendum necessaria nihilominus procederent. Ne tamen rerum *militarium* plane rudes ad clavum reipublicae admoverentur, cautum est ne *solus* ille qui *muneribus* militiae *vacaret* tribunatus ad locum in *senatu* sufficeret, sed alii accederent praeterea *tribunatus* anni *veris* officii *tribunitii* et *castrensis muneribus* impendendi. Et quidem *tribunatus* istiusmodi *beneficiarii*, quique *munere vacaverit*, mentio occurrit apud [1] *Ciceronem*, ne iuniora addam *Velleio* testimonia. Nominabantque etiam in libera republica magnam *tribunorum* partem *Imperatores ducesque* exercituum. Inde *consulum* legimus *beneficiarios*, nec illorum tantummodo, sed praesidum etiam *provincialium*. Penes illos erat, *tribunos* a se designatos a *muneribus* excusare. Ita non *milites* duntaxat *gregales*, propter *praemia honestasque missiones*, sed *tribunos* etiam propter *munerum vacationes*, habebant sibi obnoxios, *veteranos*, *beneficiarios*, *evocatos*. Redibant enim ad militiam, duce revocante, missi olim *veterani*, nulla iam cogente *lege*, sed veterum duntaxat *beneficiorum* gratitudine. Nec alia, ut puto, causa nominavit *Velleius* [2] suos in hoc tribunatu *duces*, patrem *Vinicii*, ad quem scribit,

1 *Cic.* Ep. ad Q. fratr. 2 *Vell.* l. II, c. 101.

consulis *Marcum*, et *P. Silium*, quam hac ipsa *gratitudinis*. Inde illa cum *Vinicio* consule necessitudo. Inde et illa cum *A. Licinio* [1] *Nerva Siliano Publii*, sub quo meruit, *Silii filio*, cuius *mentioni locum* se *quaesisse* fatetur ipse, *iustoque* tribuit *sine mendacio candori*. Nam et *posterorum* caritatem conciliabant istiusmodi *decessorum beneficia*. Itaque *beneficiarium* suum illum fuisse *tribunatum*, his, ni fallor, indiciis prodit ipse *Velleius*. Optimeque sane respondet *graecae Epheborum militiae* domesticae, quaeque *patriae* fines egressa non fuerit, *tribunatus* ille, de quo agimus, non *castrensis*, sed *beneficiarius*. Fecitque *otium* studiis fori, non minus ad rempublicam tractandam necessariis, quam fuerint illa *militiae*. Inde consentaneum erat ut *vacationem* illam a *muneribus* tam *brevi* spatio concludendam non *permitterent* tantummodo, verumetiam in *legem* verterent. Supererant enim inter *graecae romanaeque pubertatis* fines *anni* aliquot, *studiis* hisce tam utilibus etiam ipsi non inutiles. Potest itaque hoc etiam modo intelligi *castrorum tribunatus*, rectiusque quam de *tribunatu praetoriano*. Ne quidem hic nocebit rationibus nostris, quas dedimus, *chronologicis*. Illud certum, hoc *urbis* anno *Varroniano* 757 *finem* fuisse *tribunatus Velleii castrensis* universi, *initium* autem *militiae novae*, quam obierit sub *Tiberio*. *Non* [2] *diu Tiberium post adoptionem in urbe* dicit *moratum* fuisse *patrium*, sed *protinus in Germaniam misisse*.

1 *Vell.* l. II, c. 116.

2 *Vell.* l. II, c. 104.

Et se etiam testatur hoc ipso tempore *Tiberii Caesaris militem* fuisse factum, et *protinus ab adoptione missum cum eo praefectum equitum* fuisse in *Germaniam*. *Tiberii* adoptionem eo in loco, ni fallor, intelligit; non autem *suam Velleius*, ut aliquando suspicatus sum, e gente, in qua natus fuerit, *Magia*. Non aliter potuit, ut ostendimus, *per annos continuos IX Tiberii spectator* fuisse aut *adiutor*, si *serior* eius illa fuerit cum *Tiberio* militia. Potuit fortasse *triumpho Tiberii* spatium illud terminari, et de *coepto novennio* duntaxat intelligi, cum certe ultra annum *urbis* 765 *triumphus* ille differendus non sit. Illud certum, post *triumphum*, nunquam deinde in *Germaniam* rediisse *Tiberium*.

Legati legionum non alii illis temporibus, quam tertii, ad minimum, anni senatores.

§. XVI. Mansit ergo *Velleius* in hoc *tertio* militiae gradu *biennio*, usque ad *equestris militiae* finem. Anno autem urbis 759 expletis stipendiis, *Roma* adeunda erat ad petendam *quaesturam*. Redierat autem sub finem anni 758 *finitis aestivis*, in urbem *Tiberius*, et cum eo fortasse *Velleius*. Sed maior imminebat sub initium anni 759 belli moles, deficiente cum suis *Marcomannis Maroboduo*, et *Pannonia* quoque universa atque *Delmatia*. Mansit autem aliquantisper post *Tiberium*, ut videtur, in urbe *Velleius*, *quaesturae* huius anni *comitiis* candidatus. *Designatus quaestor partem exercitus ab urbe traditi ab Augusto perduxit ad filium eius*, iam scilicet *antea* reversum in *Germaniam*. Hunc *speciosi ministri* locum appellat ipse [1] *Velleius*. In

[1] *Vell.* l. II, c. 111.

eo se, *necdum senatorem*, *senatoribus aequatum* fuisse dicit, nec *infimi* in senatu ordinis illis, sed *designatis* etiam *tribunis*. Nondum erat nimirum *senator*, qui nondum *quaestor* erat, sed ad *quaesturam* duntaxat *designatus*. Hoc tamen *ministerium* suum ita *senatoribus* proprium fuisse innuit, ut ne quidem *quaestoribus* credi antea soleret, quam etiam ipsi ad superiorem *tribunatus* in senatu gradum fuissent ad minimum *designati*. *Primum* nimirum in *senatu* annum *quaestura* ipsa occupavit, *secundum provincia quaestoria*. Ita factum, ut non ante *tertium*, ex quo in *senatum* admissi fuissent, annum, *novum* illum, quem tantopere depraedicat *Velleius*, honorem capessere possent vel *senatores*. Tunc etiam ea lege, ut nullam passi fuissent in *tribunatu* ambiendo repulsam. Quae vero erat illa in homine *ordinis* iam *equestris* tam *speciosa* militia? Quod scilicet *exercitus partem* duxerit. Num igitur *cohortes alasque*, quibus *equestres* praefectos fuisse diximus, pro *exercitus* proinde *partibus* non habendas esse censebimus? Erant illae proculdubio *remotiori* quodam *sensu*, exercitus partes. *Propiori* tamen sensu *legionum* potius *auxiliorumque*, quam *exercitus* partes erant appellandae, qua nimirum in uno cum *legionibus censu auxiliares* etiam veniebant intelligendi. Num ergo *legionem* fuisse censebimus, quam ad *Tiberium* duxerit *Velleius*, *partem* nimirum *exercitus consularis*, qui *duabus*, ad minimum, constare solebat *legionibus?* Hoc proculdubio voluit *Velleius*. Erat tamen, fateor,

cur, id ne verum esset, aliquando dubitarem, quod proximo a *quaestura* anno tum demum se *legatum eiusdem* ad eundem *Tiberium* missum fuisse testaretur. Innuens, ut existimabam, nondum se, cum antea mitteretur in *Germaniam*, fuisse *legatum*. Quod si *legatus* nondum fuisset, *legio* integra esse vix potuit, cuius *praefectus* alius fuisset a *legato*. Sin *legionis pars* duntaxat fuerit *pars* illa *exercitus*, cui praefuit *Velleius*, ubinam quaeso *speciosum* illud erit *ministerium:* ubinam honor plusquam *equestris*, et plane *senatorius?* ubinam dignitas *quaestura* ipsa *superior*, et *tribunatui plebis* par, saltem *designato?* An quod *legionis partem*, ad *Caesarem* tamen, ducere nemini licuerit, praeterquam *tribunitio senatori?* Habebant sane illius rationem veteres, *ad quem* mittendus esset nuncius, in *nuncii* dignitate, quod multis probari posset, si opus esset, exemplis. Quid si etiam *legionem integram*, absente *legato*, ducere licuerit *primae cohortis tribuno?* Et tamen *primae* cohortis *tribunus* nemo fieri posset, qui *tribunatu plebis senatorio*, ad minimum *designato*, non ante fuisset insignitus? Sic omnia optime cohaererent. Praecedebat enim *prima cohors* alias et *numero* (*Vegetio* [1] teste) militum, et *dignitate*. Et *milites* habuit selectissimos, et *numerum* eorum *duplo* fere, quam aliae, maiorem. Et *pignora* habuit omnium carissima, *Legionis Aquilam*, et *Principis imaginem*. Proinde consentaneum esse potuit, ut *tribunum* habuerit

1 *Veget.* l. II, c. 6.

tam *aetate* reliquis, quam etiam *dignitate* celsiorem. Itaque cum aliis *cohortibus tribuni* sufficerent, *aetate* pariter atque *ordine* duntaxat *equestres;* in hoc *primae cohortis tribuno* congruum esse potuit, ut, praeter *ordinem amplissimum*, *aetas* praeterea esset *senatoria*. Sic enim *reliquis tribunis* cum auctoritate praeesse potuit, tam *angusticlaviis* quam *laticlaviis*, si et *ordine* angusticlaviis, et laticlaviis *aetate* fuisset superior. Sic etiam locum *absentis legati* supplere, si quid haberet in se eximium, quo necessaria posset in reliquos tribunos *auctoritas* conciliari. Quod si *senatorium* illum fuisse oporteret; inde praeterea intelligeremus, cur *tribunatus* ille *plebis*, qui hoc tempore *senatorius* erat, fuerit in *tribuno* illo, de quo agimus, *cohortis primae*, necessarius. Exigebat hoc in primis *nomen* commune *tribuni*. Ea potissimum de causa, quod *tribuni* illi *plebis* fuerint etiam ipsi a prima sua origine *militares*. Exigebat praeterea, quod *militaris* non esset primus in *senatu* gradus *quaestura*, nec *aedilitas curulis*, quae *parem* in *senatu* locum sibi vendicabat cum *senatorio* illo *tribunatu plebis*, pro ordine saltem *legis annariae*. Vt tamen non fuerit *quaestura* officium ex professo *militare*, et alios saepe a quaestoribus *legatos* haberent, qui pluribus *legionibus* imperabant; urgente tamen necessitate satis erat vel *quaestor*, qui exercitui, absente Imperatore, praeesset. Sic legimus *Tremellium Scrofam Licinii Nervae* praetoris *quaestorem* in *Macedonia* (in-

quit [1] *Varro*) provincia relictum, qui praeesset *exercitui*, dum *praetor* rediret. Fueritne ille *tribunus*, vel *designatus*, de eo nihil *Varro*. Imo *non* fuisse verisimilius est. Nec enim ante *quaesturam provincialem*, qua iam insignitus erat *Tremellius*, proximum quaesturae honorem vel *petere* licuit in *Comitiis*. Sed opus non est ut eo confugiamus. Non opus est ut verba *Velleii* ita interpretemur, ut quia *postea* legatus missus fuerit, proinde antea legatus *non* fuerit. Nec ratio ulla verisimilis est, cur vel *legatus abesset* legionis iam noviter conscriptae. Nec enim nominandus erat ad legationem (illa praesertim urgente necessitate) qui munere defungi non posset. Imo *legatum* se fuisse ipse nos postea docet *Velleius* [2], cum *legatos* ait, *inter quos* ipse fuerit, *partitis* fuisse *praefectos hibernis*. Erant enim, ut mox [3] ostendemus, hiberna illa anni 759, cum *nondum* quaesturam ipsam obiisset. Hinc ergo intelligimus, non aliis credi solitas, cum scriberet *Velleius*, legionum *legationes*, quam *tribunis plebis* ad minimum *designatis*, vel *tertii* saltem *anni senatoribus*. Quae certe observatio in re *chronologica* horum temporum utilissima est.

§. XVII. Et quidem hoc anno 759 rebus plerisque a *Tiberio* gestis interfuit *Velleius*. Ab eo nimirum tempore quo *Germaniam* attigerat, cum *parte* illa *exercitus*, quaecunque demum fuerit, missi ab *Augusto*. Hunc enim annum novi belli *Marcoman-* Anni 759 rebus gestis plerisque aderat Velleius.

1 *Varr.* R. R. l. II, c. 4.
2 *Vell.* l. II, c. 113.
3 §. 17, 18.

nici primum numerat. *Quas nos* [1] (inquit) *primo anno acies hostium vidimus?* etc. eo et illa spectant: *Felix eventu, forte conatu, prima aestate belli Messalini opus mandandum est memoriae*, etc. Haec *Messalini* gesta, *subita* adhuc *rebellione*, fuisse tradit *Velleius*; huic etiam ipsi, in quo versamur, anno 759 assignat *Dio* [2]. Sed vero *primus* ille annus non belli *Delmatici* primus, pro *Velleii* certe rationibus, intelligendus est. Non scilicet *triennii* primus, ut olim suspicabamur, quo debellatum in *Illyrico* scribit [3] *Suetonius*. Fateor hoc ipso anno fuisse belli illius *Delmatici* initium. Sed *triennii* initium inde arcessendum est, ex quo venit in *Pannoniam* ipse *Tiberius*, cum hoc anno bellum illud per *legatos* tantummodo gereretur. Idque satis manifeste innuunt verba *Suetonii*. Loquitur hic *Velleius* de *duplici* suo in *Germaniam* adventu, alio qui quaesturam *praecesserit*, alio qui eandem fuerit *secutus*. Sic ille nimirum, ut *primum* annum, primamque aestatem de *priori* suo *adventu* intellexerit. *Primus* ergo hic, de quo loquitur, annus *quaesturae* erat suae tantummodo *designatae*, quo missus ab *Augusto* post *comitia* (quibus *quaestores* etiam *candidati* erant in sequentem annum *designandi*) rebus deinde a *Tiberio*, post appulsum suum, gestis aderat. *Medium* annum tenebant pro more *comitia*. Erant praeterea *dies* aliquot necessarii itineri in *Germaniam*. Sic anno exeunte res

1 *Vell.* l. II, c. 111, ibid. c. 112.
2 *Dio* l. LV.
3 *Suet.* Tiber. c. 16.

gestae fuerint oportet, quas *videre*, quibus *ipse* posset interesse, *Velleius*.

Anno 760 quaestor, exeunte tamen, cum Tiberio, Velleius.

§. XVIII. Sequebatur annus *quaesturae Velleianae*, urbis nimirum 760. Huius maximam partem egit *Romae*, vacans nimirum muneribus *officii*. Sic tamen, ut tempore, quam posset per *leges*, minimo abesset a *Tiberio*. Certe superioris anni 759 fine, se *legatis* illis accenset *Velleius* [1], quos *hiemis initio Tiberius partitis praefecerit hibernis*. Itaque *hiemis* partem saltem aliquam in *castris* egit *Velleius*, dum alius suffici in locum eius posset, qui vicem eius *absentis* suppleret. Sed *hiberna Velleius aestivis militaribus* opponit, quae certe ipse non ultra mensem *Decembrem* [2], cum essent diutissima, producit. Hoc autem anno solito *maturiora* fuisse verisimile est. Inde enim suspicionem captavit, ut videtur, *Augustus protracti* a *Tiberio* ultra necessitatem belli, quod in *hiberna* citius, quam necesse esset, sese receperit. Meminit certe *Velleius hibernorum*, quae etiam in [3] *autumnum* inciderint. Sic apud illum certum est, cum de re praesertim *militari* loquitur, non *quartam* anni partem, quam proprie *hiemem* appellamus, *hibernorum* nomine denotari. Et *asperrimae hiemis initio* ipsa illa, de quibus agimus, *hiberna* tribuit ipse *Velleius*. Sic potuit *hibernis* in *Germania* praefici *Velleius*, et tamen *Romae* anni sequentis *initio* adfuisse ad *quaesturam* in *urbe*, pro more, ineundam. Etiam *anni*

1 *Vell.* l. II, c. 113.
2 *Vell.* l. II, c. 105.
3 *Vell.* l. II, c. 114.

quo *quaestor* erat, partem saltem aliquam cum *Tiberio* fuisse, nec *domi* modo, verumetiam *militiae*, exinde colligimus, quod *per annos continuos IX Tiberii* se seu *spectatorem*, seu etiam *adiutorem*, fuisse testetur. Anni illi *continui* esse non poterant, nisi *singulorum* partem saltem cum *Tiberio* egerit. Nec *spectator* ille, aut *adiutor*, erat, praeterquam rerum in *militia* gestarum. Hanc enim certe *Tiberii militiam* illo in loco celebrat *Velleius*. Et propterea sortem *quaesturae provincialis* (quae anni erat 761) remisit noster hoc ipso, ut videtur, fine, ut *Tiberio* adularetur, *artis* (ut ex hoc ipso libro constat) *adulatoriae* peritissimus. Ne quam scilicet *periculi*, in quo versabatur ille, partem defugisse videretur. Sic redierit ad *Tiberium* sub finem anni 760, quo ipsam *quaesturam* gesserat, *post* tempus tamen *sortiendis provinciis* constitutum. Inde enim liberior erat muneris administratio, partem nimirum muneris suscipientibus magistratibus, in annum sequentem *designatis*. Ita *Caesarem*, nondum finito *praeturae* anno, in *provinciam* tamen concessisse alibi [1] probavimus. Tum demum legatum se noster ab *Augusto* rursus ad *Tiberium* missum fuisse docet. Vel inde constat, quanquam anni 759 *hibernis* praefectus fuerit, non tamen ita illum hibernis *detentum* esse, quin *Romam* redierit ad *quaesturam* gerendam, quae primo anno *urbana* fuit, non *provincialis*; imo ut in *senatum* adlegi possel, quem nemo alibi quam *Romae* haberi soli-

1 Append. ad Prael. *Camden.* p. 721.

tum existimat. Nec enim locum hic habebant *senatores* e principis *consilio*, quorum decreta *senatusconsultorum* vim habebant. Non constat ullos e consilii huius sententia in *senatum* adlectos, utcunque *ius* in *senatum* adlegendi pro iure potestatis *censoriae* ipse princeps habuerit. Et certe nondum *consilium* illud *senatorium* aderat *Tiberio*, sed *Augusto soli*, cum *nondum* conderetur senatusconsultum, quo *Tiberium Velleius aequatum* dicit *Augusto*.

§. XIX. Et quidem ab hoc ipso *quaesturae Velleianae* anno urbis 760 *triennium* illud inchoandum est, quod bello *Illyriciano* impenderit *Tiberius*, teste *Suetonio*. Nec erit a nostro consilio alienum, ut hoc verum fuisse probemus, cum et ab aliis nondum sit (quod quidem sciam) occupatum, et nonnulla inde pendeant utilissima in nostra hac, de qua agimus, *chronologia Velleiana*. Iam quidem antea concessimus *initium* tumultuum *Delmaticorum* in annum *superiorem* 759 esse conferendum. Imo et *proelia* illius anni in *rebelles* habet *Dio*. Non tamen veniunt illa in censum *triennii* de bello a *Tiberio* ipso gesto *Suetoniani*. XV enim *Tiberii legiones* illo *triennio* memorat [1] *Suetonius*. X tantummodo superioris anni fine [2] *Velleius*. VIII nimirum e praesidiis utriusque *Germaniae*, superioris inferiorisque, pro dispositione *Augusti*, numerant [3] *Tacitus* atque [4] *Dio*. His novae aliae duae

Annus 760 primus belli triennis Illyriciani gesti a Tiberio.

1 *Suet.* Tiber. c. 16.
2 *Vell.* l. II, c. 113.
3 *Tacit.* Ann. IV, 5.
4 *Dio* l. LV, ann. 758.

accesserant ex *Italia* nuper conscriptae, in quarum altera meruit *Velleius.* Reliquae *V* erant provinciarum, in quibus bellum gerebatur, singularum singulae, duarum nempe *Moesiarum*, duarumque similiter *Pannoniarum*, cum legione illa [1] *semiplena*, cuius meminit *Velleius* in ipsa etiam *Delmatia.* Imo illum *transmarinarum provinciarum* exercitum e *V legionibus* fuisse conflatum testis ipse [2] *Velleius* est. *Transmarinas provincias Italiae* respectu intellexit, trans *mare* nimirum *Adriaticum.* Erat enim *A.* ille *Caecina* alterius *Mysiae* praefectus, nec longe *Silvanus Plautius*, ut e *Dione* discimus. Vtcunque tamen, exercitum *Tiberii* universum X fuisse duntaxat *legionum* [3] docet *Velleius*, qui etiam illud addit, *paucis* tantummodo *diebus ad refovendas ex itinere eius vires*, cum *Tiberio* fuisse *moratum*, mox *eo unde venerat* fuisse dimissum, in *partita* scilicet *hiberna.* Haec nempe *fine* anni 759: unde satis constat nondum coepisse bellum illud *trienne*, quod cum *legionibus* XV gesserit *Tiberius.* Primus ergo *belli* annus is ipse est, quo *quaesturam* gessit ipse *Velleius*, *Varronianus* nimirum 760. Tunc ad *Tiberium Sisciae hiemantem* conveniunt ex *hibernis* quaeque suis XV illae, quarum opera usus est in illo bello, legiones. Sed serius movit ex *hibernis Tiberius*, eo fortasse praetextu, quod *legiones* exspectaret. Inde *cunctari* visus *Augusto*, bellumque, quam necesse esset, diutius protrahere. Haec scilicet

1 *Vell.* l. II, c. 112.
2 Ibid.
3 *Vell.* l. II, c. 113.

utilia Tiberii consilia, quae illum *speciosis praetulisse* [1] dicit noster adulator. Inde suspectus *Augusto*, missusque adeo *Germanicus*, qui bellum una cum *Tiberio* administraret. Additi *Germanico* milites, non *ingenui* modo, sed *liberti* etiam, cum alii, tum quotquot a *viris et mulieribus servos, sex mensium annona, praeter pretium, indicta, redemerat Augustus, ac manumiserat.* Ita [2] *Dio.* Eodem illa referenda quo et nostra illa *Velleii: Viri feminaeque ex censu libertinum coactae dare militem.* Iidem nimirum illi milites, quibus usum *Augustum* testatur *Suetonius* [3], ad *praesidium coloniarum Illyricum contingentium.* Iidem, inquam, cum *cohortibus Libertinorum*, quas in *Germania* et *Illyrico Augustum legisse* testatur [4] *Macrobius.* Atqui in his missis ab *Augusto*, et ab *urbe*, copiis noster meruit *Velleius.* Hinc facile colligimus, non iam *Tiberii* fuisse, sed *Germanici*, *militem legatumque.* Inde factum, ut *Tiberium* deinde *spectarit* potius quam *adiuverit.* Nec enim longe invicem diuve aberant *Tiberius* atque *Germanicus.* Inde *fratrem* suum *Magium* [5] *Celerem Tiberii adiutorem legatumque* depraedicat in bello *Delmatico.* De se nihil tale: non proculdubio taciturus, si qua sua in *Tiberium*, in illo bello, merita fuissent. Et tamen bellum *Delmaticum* non antea aggressus est *Tiberius*, quam *Pannonicum* absolvisset. Quo certe tempore *Vel-*

1 *Vell.* ibid.
2 *Dio* l. LV.
3 *Suet.* Aug. c. 25.
4 *Macrob.* Sat. l. I, c. 11.
5 *Vell.* l. II, c. 116.

leio ne quidem *quaestura* obstare potuit, quo minus *Tiberium* comitaretur, ni iam mereret in exercitu *Germanici*. Hinc etiam *Germanici*[1] in bello *Delmatico experimenta virtutis* celebrat *Velleius*. Non certe quaesito, ut in aliis, adulandi loco, cum et mortuus iam esset *Germanicus*, nec *memoriae* esset *Tiberio* admodum gratae. Ne iam et illud addam, quod alibi[2] videatur in *Germanicum*, ni suspecta loci lectio esset, iniquior. Sed vero testimonium illud *Tiberii* filio *adoptitio* dedit *Velleius*, quod testis esset rerum a *Germanico* gestarum. Docet praeterea *Dio* ipso *quaesturae* suae anno missum esse *Germanicum*. Nempe pro lege principum, quibus concedi solebat ea legis *annariae* indulgentia, ut *quinquennio* citius *quaesturas*, quam alii, peterent, gererentque. Ita *quaesturam* anno *aetatis* XX gesserit *Germanicus*, quam *Velleius aetatis* anno XXV *privatus* nimirum, nec ulla legis *indulgentia* solutus. Sed vero, ut *quaesturae* anno expeditionem *Illyricianam* suscepit *Germanicus*; sic nihil obstabat, quo minus illum *suae* quoque *quaesturae* anno comitatus fuerit similiter *Velleius*. Ambo satis commode hoc idem fecerint, si post *Comitia*, *designatosque* sequentis anni *quaestores*, profecti fuerint. Potuitque causa *serae* profectionis esse *mora* illa *Tiberii*, quae *suspectum* illum *Augusto* fecerat. *Sero* nimirum ex *hibernis* moverat *Tiberius*. Et tamen postea aliquot *dierum* iter necessarium erat, ut de *aestivis Tiberii* moneretur

1 *Vell.* l. II, c. 116.
2 *Vell.* l. II, c. 126.

Augustus. Inde *morae* aliae necessariae erant, quibus et consilium de *Germanico* mittendo ceperit *Augustus*, et *Germanicus* ipse sese *itineri* accinxerit. Sic *aestate* iam *affecta*, et peractis sequentis anni *comitiis*, moverit in *Pannoniam Germanicus*, comitemque satis commode habere potuit nostrum e *quaestura Velleium*. Nec sane exigunt res huius anni narratae a *Dione* maturiorem *Germanici* profectionem. Postea quàm *Germanicus* in *Pannoniam* appulisset, tum demum *confluxisse* dicit *exercitus*. Tum *Severum* e *Moesiâ* venientem adorti sunt rebelles victique. Postquam in unum convenissent, aliud praeterea nihil a *Germanico* actum legimus, quam quod *Mazaeos*, gentem *Delmaticam* pugna victam, damnis affecerit.

§. XX. Hoc ergo anno *legatus principis* videtur fuisse *Velleius*. Et quidem *Senatorum* propriae illae videntur fuisse *legationes*. *Legatos* certe *provinciarum* vix alios legimus quam *consulares* aut *praetorios*, excepto *Aegypti* praefecto, qui *Equestris* esse solebat, propter oracula *Sibyllina*, ne *fasces* haberet infausto reipublicae omine in *Aegyptum*, ut credebant, inferendos. Exceptis etiam, si quae aliae essent, ad *exemplum Aegypti*, in aliis quoque provinciis, *Aegyptiacae praefecturae*, quas tamen nullas, per haec *Augusti* tempora, ut puto, legimus. *Tribunitios* legatos aut *aedilitios* raro admodum, si forte unquam, memorant historici. Et tamen *provinciam* administravit *Otho* per *decem annos*, adhuc tantummodo *quaestorius*, teste

Legati provinciarum omnes senatorii.

[1] *Suetonio.* Et *plerumque* quidem ex *praetoriis*, nonnunquam tamen ex iis etiam qui *quaesturam aliumve* intermedium magistratum gessissent, delectos *provinciarum legatos* testatur [2] *Dio.* Potuit ergo *Velleius* hoc tempore *legatus* fuisse *quaestorius.* Et quidem non *exercitus* solius, qui *plures* erant nonnunquam in eadem *provincia*, verum etiam *provinciae*, si praesertim *unicae legionis* fuisset *exercitus*, quales saepe erant in *minoribus provinciis.* Erant quidem *provinciae Caesaris* nonnunquam *duplices*, ut scilicet *alias* sub se complexae fuerint *provincias.* In illis *legatus Caesaris* alios sub *se* habuit legatos *singularum provinciarum.* Sic habuit *Plinius* iunior *Pontum* et *Bithyniam*, quarum provinciarum *alteram*, in qua ipse non aderat, per *legatum* administravit. Erant itaque *cuiuscunque generis* legati, vel propter *fasces*, *iusque gladii*, et *imperium* in *exercitus*, excepto *Aegypti* praefecto, aliisque, ad illius exemplum, *praefectis Aegyptiacis*, ordinis omnes *senatorii.* Eo tamen discrimine, ut provinciis illis *maioribus* et *multiplicibus* non alii praefici solerent quam *consulares*, aut *praetorii.* Erant enim hi *principis* ipsius *legati*, eiusque vicem in *provincia* sustinebant. Minores illi *simplicium provinciarum legionumve singularum* legati *maiorum* potius *praefectorum*, quam *principis legati* habebantur. Vt proinde sufficerent *illis* legationibus obeundis *minorum* gentium *senatores*, etiam *tribunitii*, *aedilitii*, atque *quaestorii.* Praeci-

1 *Suet.* Oth. c. 3.　　2 *Dio* l. LIII ann. 726.

pue vero *quaestorii*; cum etiam in libera republica, praeter rem *pecuniariam*, alia quoque *consulum praetorumque* munia pro tempore *absentium* obirent eorundem *quaestores*. Imo variae erant in una eademque provincia *praetoria*, illis quoque temporibus, provinciae *quaestoriae*. Duas certe fuisse in *praetura Siciliensi* docet [1] *Asconius*. Inde factum ut iure *gladii* ornarentur etiam saepe *quaestores*. Inde etiam ut *praetorum consulumque* vicarii essent, etiam in *imperio*. Inde ut *minores* hi legatorum ordinariorum *legati*, vel *quaestores* deinde essent, vel *quaestorii*. In his *minorum* gentium *legatis* locum habuit *Velleius*, secundo hoc militiae suae gradu, non iam amplius *equestris*, sed *senatoriae*.

Velleius Augusti legatus, et tamen obnoxius Tiberio.

§. XXI. Addit porro *Velleius legatum* se *eiusdem ad eundem* hoc anno fuisse missum. Meminerat autem supra *duorum*. Dixerat enim se *traditi ab Augusto exercitus partem ad filium eius perduxisse*. Inde *duobus* verba illa modis intelligi possunt; vel nimirum ita, ut *Augusti legatus* missus fuerit ad *Tiberium*; vel ut *Tiberii legatus* ad *eundem* imperatorem suum venerit *Tiberium*. Cur *Tiberii legatus* intelligatur ea ratio est, quod *Tiberii* sese *militem* [2] agnoscat. Imo *continuo* illo *novennio Tiberii* se vel *praefectum* fuisse vel *legatum* innuit; inde se *spectatorem Tiberii* vel *adiutorem* fuisse gloriatur. Ita *praefecturam* illam *lega-*

1 *Ascon.* in Verrin. 2 *Vell.* l. II, c. 104.

tionemque Tiberii fuisse convenit, quibus nimirum in verba *Tiberii* sacramentum militare susceperit, illius *numini maiestatique devotus.* Contra tamen facit, quod *missum* se fatetur ab *Augusto.* Sic enim *Augusti* fuisse *legatus* intelligitur. Ita *πεμπομένων* nomine *legatos* designant, non *sacrae* [1] modo *literae*, verum etiam illi *coaevi* illorum temporum scriptores. Id quoque facit, quod *Germanico* illum, non *Tiberio*, assignarit, uti vidimus, *Augustus.* Sed conciliari ambo illa fortasse possunt, si non ita alterius legatus intelligatur, ut alter penitus excludendus sit. Principum enim *omnium* non modo erant in numis *vultus*, verum etiam *imagines* in *vexillis.* Iisdem *fidem exercituum* obstrictam ex iisdem discimus tam *numis*, quam *inscriptionibus.* Imo principibus etiam *designatis.* Praecipue vero in *expeditione* agentibus. Maxime vero exercituum in provinciis bello praecipuo *finitimis.* *Plurium* certe *provinciarum* ius dedit, *pro* antiquo reipublicae exemplo, *potestas* minorum etiam principum *proconsularis.* Imo *omnium*, tam *armatarum* quam *inermium*, potestas illa tribunitia, qua iam certum est ornatum fuisse *Tiberium.* Illum ergo pro *maiore potestate* agnoscere oportuit ipsum *Germanicum*, ut agnoverat *Caius* heres *Augusti* designatus, propiorque quam fuerit ipse *Tiberius.* Multo magis *Velleius* ipsi *Germanico* obnoxius. Praesertim nulla in contrarium *Augusti* intercessione, quam sane nullam memorat *Velleius. Parem*

1 *Pet.* II, 14.

undiquaque cum *Augusto Tiberii potestatem* ante annum *Augusti penultimum* ne quidem agnoscit ipse *Velleius*. Ita potuit *Velleius* simul *Augusti legatus*, et tamen *miles* esse *Tiberii*.

Legatio Velleii et praefectura quomodo invicem distinguendae.

§. XXII. Distinguit rursus *Velleius* duplicem in sua hac sub *Tiberio* militia *senatoria* personam, *legati* aliam, aliam *praefecti*. Atque haec officia ita invicem secernere videtur, ut in alio *spectator* fuerit, in alio *adiutor Tiberii*. Sic etiam fortasse, ut *praefecturae spectandi*, *legationi adiuvandi*, munus assignet. Ita *praefectus* fuerit *absentis Tiberii; legatus* autem *praesentis*, cum non *spectare* illum tantummodo, verum etiam *adiuvare* posset. *Praefici* autem solebant ab Imperatore *provinciis; praefici castris*, quacunque demum in regione, quacunque occasione, *stativis;* praefici *hibernis*. Nec *hibernis* duntaxat *integris*, verum etiam *partibus*, *praefici* solebant *legati*. Id sane in bello hoc *Germanico* a *Maroboduo* instaurato factum indicat *Velleius: legatos* [1] (inquit) *inter quos ipsi fuimus, partitis praefecit hibernis*. Itaque, qui in maiori exercitu, cum legioni singulari praeesset, ad nutum Imperatoris moturae, *legatus* fuisset: is idem *praefectus* erat, cum *seorsim* propriam fixamque haberet *stationem*. Nec tamen, cum *praefectus* fieret, *legati* nomen exinde exuebat. Satisque erat ad nomen *praefecti*, pro sententia *Velleii*, ut vel *hibernis praeficeretur*. Longe tamen frequentior illa vocis significatio est, qua *provinciarum* cuiuscunque mo-

1 *Vell.* l. II, c. 113.

di *praesides*, seu *populi* fuissent, seu *principis*, seu *consulares*, seu *praetorii*, seu *armatae* fuissent provinciae, seu *inermes*, communi tamen *praefectorum* nomine censentur. Hos etiam *praepositos* appellat *Velleius*. Ita *praepositum Illyrico* [1] initio huius, in quo versamur, belli memorat *Valerium Messalinum*, et *praepositum Delmatiae* [2] in bello *Delmatico Vibium Postumum*. Vtrobique non *civiles*, sed *militares praepositos* intelligit, qui etiam iidem, propriissimo vocis usu, *praefecti* appellandi erant, quod *custodiis stationibusque*, non *foris* solummodo *civilibus*, *praeficerentur*. Etiam *praefectos castrorum* memorat *Velleius* [3], qui erant *singularum* legionum *singuli*. Sic *Poenium Postumum praefectum castrorum secundae legionis* legimus apud *Tacitum* [4]. Et e tribus *Vari legionibus duos castrorum praefectos* nominat *Velleius* [5], insigni alterum *fortitudine*, alterum *timiditate*. Maiores erant *tribunis*, ut e [6] *Suetonii* discimus *Vespasiano*. *Aquilis* [7] legionum signis *proximi*, ante *tribunos primosque centurionum*. *Tribuni* illi, ni fallor, et ipsi *castrenses* erant, *equestris* duntaxat *ordinis*, cum fuerint *praefecti senatorii*. Iidem *hibernorum praefecti*, quod scilicet *castris* praeficerentur *hibernis*. Erant enim *hiberna castra stativa*. Legimus etiam in *Velleio* [8] plurium legionum *praefectum M. Lepidum*. Imo *provinciarum*. Is idem

1 *Vell.* l. II, c. 112.
2 *Vell.* l. II, c. 116.
3 *Vell.* l. II, c. 112, 119, 120.
4 *Tacit.* Ann. XIV, 37.
5 *Vell.* l. II, c. 119.
6 *Suet.* Vesp. c. 1.
7 *Tacit.* H. II, 89.
8 *Vell.* l. II, c. 114.

praeerat, qui praeficiebatur a *principe*. Atqui *Syriae* praefuisse *Varum* agnoscit [1] *Velleius*. Idem eundem *Germaniae* etiam *exercitui* [2] *praefuisse* testatur. Plane *provinciae Syriae*, *Germaniaeque exercitui* a principe *praefectum*. Ita *provinciam* aliquam *minorem* habuerit forte *Velleius*, vel, ut videtur, in *Illyrico*, vel in *Germania*, bello certe *finitimam*. Et quidem, si quis *ordo* fuerit in his muneribus, *maturiorem* ego *legationem* fuisse crederem, seriorem *praefecturam*. Plura fidei peritiaeque experimenta ediderit oportet, cui fuerit *absenti* credendum, quam cui res esset sub *oculis* Imperatoris agenda. Sed quia satis est ad mentem *Velleii praefectura* illa etiam *hibernorum*; proinde nescio, fueritne praeterea *praefectus provinciae*. Sed *spectatoris* nomen melius illi fortasse conveniet, qui etiam, dum res bellicae gererentur, *abfuerit*, quam illi, qui in *hibernis* esset, dum ne quidem ipse *Imperator* esset in *hostico*. Redeo iam ad sequentes huius, de quo agimus, belli *annos*.

§. XXIII. Sequitur ergo annus *urbis* 761, cuius *aestivis* omnis *Pannonia* pacem petiverit, quod huius anni Coss. *M. Furio Camillo*, *Sext. Nonio Quinctiliano* factum docet *Dio*. *Velleius* hodiernus ita habet, quasi *proximis* a *decem legionum* appulsu, quem anno 750 assignavimus, hoc contigerit. Mox enim illis *eo*, *unde venerant*, dimissis, *Tiberium* ipsum *hiemis initio Sisciam rediisse* testatur. Haec noster l. II, c. 113. Sequitur deinde digressio in

Annus 761 2.us erat belli *Pannonici*. Lacuna alia in *Velleio*.

1 *Vell.* l. II, c. 117.

2 *Vell.* l. II, c. 118.

laudem *Tiberii*, cuius in fine illa legimus: *Hiems emolumenta patrati belli contulit. Sed insequenti aestate omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Delmatia manentibus, pacem petiit.* Haec ille c. 114, quasi nimirum *eadem* fuisset utrobique *hiems*, et *unico* proinde anno *Tiberium* tenuerit bellum *Pannonicum*. Sed *plurium* fuisse *annorum* testem habemus disertissimum *Dionem*. Nec certe pugnat, qua *sanum* eum etiamnum habemus, ipse *Velleius*. In hoc *trienni* bello *duplex* ipse bellum agnoscit, *Pannonicum prius*, quod proxime *Germanicum* exceperit, de quo c. 114, tum deinde *Delmaticum*, de quo c. 115. Et quidem ita invicem distinxit, ut *prioris* belli *non una* agnoscat *aestiva*. Hoc satis clare innuunt verba eius illa: *solus semper equo vectus est: solus cum iis, quos invitaverat, maiore parte aestivarum expeditionum coenavit sedens.* Loquitur enim ibi certe de bello *Pannonico*, qua *diversum* erat tam a *Germanico*, quam etiam a *Delmatico*. Non ergo *eadem* est, quae *videtur* eadem, in utroque illo *Velleii* loco, *hiems*. Sed deerant in unico illo, unde prodiit *Velleius*, codice, anni 760, qui belli *Pannonici primus* erat, acta omnia, quaecunque ille in *compendiaria* hac *historia* prodiderat. Deerant praeterea quaecunque scripserat noster de mittendo ab urbe *Germanico*, sub quo tamen ipsum meruisse probavimus, cuiusque disertissimam facit in sequentibus mentionem. Vix sane est, ut *suum*, ut *ducis sui* ab urbe adventum, praetermiserit *Velleius*. Ego lacunae *lo-*

cum fuisse suspicor ante verba modo prolata: *hiems emolumenta patrati belli contulit.* Ita nimirum, ut anni 760 *hiems* illa fuerit, qui quidem annus belli *Pannonici primus* erat, idemque quo ad *Tiberium* ab *Augusto* missus est *Germanicus.* Tantum abest ut adventum *Germanici* sui credam tacuisse *Velleium*, ut mentionem *Agrippae* in *Augusti* indignationem incidentis, *Germanici* potius, quam *Tiberii* gratia iniectam existimem. *Agrippam* enim eidem expeditioni destinaverat *Augustus*, nec alia de causa missum *Germanicum* testatur *Dio*, quam quod *Agrippa* iam antea *Augusti* gratia exciderat. Sic viam straverit casus *Agrippae*, antea narratus, ad consilium mittendi postea *Germanici.*

§. XXIV. De huius anni 761 *hibernis* ita *Velleius: Autumno victor in hiberna reducitur exercitus, cuius omnibus copiis a Caesare M. Lepidus praefectus est, vir nominis ac fortunae Aemiliorum proximus.* Sic enim legit, idque, ut puto, recte *Cl. Heinsius.* Sed quomodo cum *omnibus copiis Lepidus*, si *Caesar ad alteram belli Delmatici molem animum interea atque arma contulerit*, etiam antea quam illi *Lepidus* coniungeretur? Haec tamen ipse asserit *Velleius.* Imo ubinam interea *Tiberius* ipse atque *Germanicus*, si *copiis omnibus* praefuerit *Lepidus?* Num et illi *sine copiis? Romam* fateor interea venit, *Dione* teste, *Tiberius.* Venit etiam (quanquam id silente *Dione*) *Germanicus.* Aderat certe *Tiberius*, cum lex *Papia Poppaea* rogaretur de *maritandis ordinibus*, iis *Coss.* rogata, quorum

Locus *Velleii* de huius anni *hibernis* explicatur.

nomen tulit, quos anni sequentis 762 *suffectos* fuisse idem agnoscit *Dio*. *Saepe revocatum*, *non semper*, *continuo* hoc *triennio Tiberium* dicit *perseverasse*[1] *Suetonius*. Et *praemissum* (*Roma* scilicet, ubi erat *Tiberius*) noster[2] etiam testatur *Germanicum*. Non *solum* utique, sed cum *exercitu*, eodem scilicet, cui postea aderat *Tiberius*. Addit[3] *Velleius initio aestatis*, anni nimirum 762, *educto hibernis exercitu Lepidum ad Tiberium Imperatorem tetendisse*. Hinc etiam intelligimus *alium* fuisse *Tiberii* et *Germanici*, alium *Lepidi* exercitum; nec adeo exercitui *universo* praefectum *Lepidum*. [4] *Dio* illa omnia, quam *Velleius* ipse, distinctius. Ait ille *tres* in partes *Tiberii* copias universas (legiones nimirum XV, quibus bellum hoc ab eo gestum prodit *Suetonius*) fuisse divisas. Harum unam *Silano* assignatam, aliam *Lepido*, cum reliqua *Tiberium* ipsum cum *Germanico* sese adversus *Batonem* contulisse, nempe in *Delmatiam*. Sic *tertiae* duntaxat exercitus universi *parti* praefuerit *Lepidus*, quae tamen ipsa seorsim *iustum* confecerit, et *consularem* exercitum, *plurium* nempe *legionum*. Ita conciliari poterit cum *Dione Velleius*, ut *copias omnes* exercitus *Lepidiani legiones omnes* intellexerit; idque sibi voluerit *Velleius*, non iam *singulis* exercitus illius *legionibus*, ut anno superiori, *hiberna partita* fuisse assignata, sub suis singularum *legatis*, sed ut *una* fuerint et *com*-

1 *Suet.* Tib. c. 16.
2 *Vell.* l. II, c. 116.
3 *Vell.* l. II, c. 115.
4 *Dio* l. LVI.

munia omnibus *hiberna* sub legatorum *omnium* duce *Lepido*. Cum enim *partitis hibernis* praeficerentur *legati*, id sane innuit, fuisse *legatos partitorum hibernorum* duces summos, quod fieri non potuit, si plures fuissent in *iisdem* hibernis *legiones*, et *plures* adeo *legati*, sub uno *hibernorum praefecto*, qui potuerit *legatis* ipsis imperare.

§. XXV. Porro *tripartitam* illam exercitus distributionem ita fuisse existimo. Aliam *Silano* creditam testatur *Dio*. Atqui *Silanus* ille idem fuisse videtur cum *consule* anni 760, quem *A. Licinium Nervam* etiam ibi appellant codices hodierni *Dioniani*. Rectius illum *A. Licinium Nervam Silianum P. Silii filium* noster vocat *Velleius* [1]. Quod scilicet e gente *Silia* in *Liciniam* fuisset adoptatus, a *Silio* illo, sub quo *tirocinium* egerat *Velleius*, oriundus. Illum certe *ducem* [2] agnoscit ipse *Velleius*, qui addit praeterea, *praereptum immature, et fructu amplissimae principis amicitiae et consummatione evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis defectum*. Hinc colligimus sub *finem* anni 761 *hibernis* a *Tiberio* in *Moesia* fortasse fuisse praefectum; anno autem 762, cum adversarios suos domuisset, fatis concessisse. Certe ante *triumphum Tiberii*. *Ornamenta* enim *triumphalia* cum *Tiberii triumpho* decernenda pro *consummatione evectae in altissimum paternumque fastigium imaginis* habuit, ut puto, *Velleius*. Cum enim iam

Ea hiberna quomodo distributa fuerint.

1 *Vell.* l. II, c. 116. 2 *Vell.* ibid.

consul fuissset, ut fuerat pater *Silius*, hoc tamen deerat ad *altissimum paternumque fastigium*, ut esset *triumphalis*, et *triumphalem* haberet in gentis suae atriis *imaginem*. Illum certe iunxit *Seiano Velleius*, quem observaverat, in hoc eodem bello, *materia adipiscendi triumphalia* similiter fuisse *defectum*. Secunda exercitus pars, quae cum *Tiberio* erat et *Germanico*, in *Delmatia* hiberna habuit (ubi belli reliquiae profligandae erant), *Tiberio* et *Germanico* ex *Italia* reversuris opportunissima. Tertia ergo exercitus pars, quae cum *Lepido* erat, *hiberna* habuit in ipsa superioris belli sede *Pannonia*. Illam proinde *solam* memorat *Velleius*, quod *sola* fuerit relicta ibi, ubi paulo antea totus fuerat exercitus. Proinde etiam, ni fallor, quod ibi egerit ipse *Velleius*. Mansisse certe in illius anni cum *Lepido* hibernis, exinde suspicamur, quod, cum ad alteram belli *Delmatici* molem *Tiberius animum atque arma conferret*, in ea regione *adiutorem legatumque* ei fuisse fratrem *Velleii Magium Celerem Velleius* ipse nos doceat. Innuit interea, se cum *Tiberio* non fuisse, cum hoc proprium fratris sui invidendumque decus agnoscit. Atqui in *Delmatiam* concesserat *Tiberius* fine anni 761, hiberna *Magio* cum sua legione ibidem assignaturus. Rediit deinde *Romam*, post Coss. quidem sequentis anni 762 *ordinarios*, ut iam ostendimus. Sic tamen, ut *matura* nihilominus *aestiva* in *Delmatia* habuerit; et *maturum* etiam *aestivorum* finem. Illius enim *aestatis initio Lepidus educto hibernis exercitu, ad Tiberium*

(inquit *Velleius* [1]) *imperatorem tendebat.* Itaque iam antea aderat in *Delmatia Tiberius.* Addit *Velleius* illum *magna cum clade hostium obsistentium, excisis agris, exustis aedificiis, caesis viris, laetum victoria praedaque onustum, ad Caesarem pervenisse.* Nec *difficilem Lepidi victoriam* fuisse testatur etiam *Dio.* Inde nullae eius res gestae memorantur coniunctim cum *Tiberio.* Illa, ut videtur, causa, quod bellum *Delmaticum* iam antea absolverat *Tiberius*, quam *Lepido* coniungeretur. *Aestate* autem illa *maximi belli consummatos effectus* docet *Velleius.* Nec ultra *aestivorum* fines *receptissimos* protractam *aestatem* innuit. Sic vere fuerit *Velleius*, qui cum *Lepido* venerat, belli huius patrati iam *spectator*, potius quam *adiutor.* Convenit porro quod ait *Velleius*, *Delmatas*, non iam *ductu*, sed *manibus atque armis ipsius Caesaris fuisse pacatos. Manus Caesaris* et *arma* opponit eiusdem *ductui.* Quod nempe *ductui Tiberii* illae quoque tribuendae essent *victoriae*, quas *Lepidus* non *suis*, sed *Caesaris* fuisset consecutus *auspiciis.* Vt ergo *Tiberii* nullae erant in rebus a *Lepido* gestis, praeterquam *ductus*, operae; sic viceversa significat *Velleius*, duci suo *Lepido*, et *sibi* adeo ipsi, nullum fuisse ministerium in bello *Delmatico*, quod *suis manibus* atque *armis* confecerat iam antea ipse *Tiberius.*

§. XXVI. Proximus a *Quaestura* in *senatu* honor *Velleio* vel *Aedilitas* fuerit oportet, vel *Tribunatus* *Velleius postea Tribunus plebis.*

1 *Vell.* l. II, c. 115.

plebis. Nec enim antea *Praeturam* ambire licuit, quam horum magistratuum *alterum* gessissent, ut alibi [1] ostendimus e *Maecenatis* oratione *Dioniana.* Itaque, cum *praetorem* se postea *designatum* doceat ipse *Velleius*, nec legis aliquam *indulgentiam* concessam legamus, quae *rara* admodum erat in *privatis:* facile inde intelligimus, vel *aedilem* illum fuisse antea, vel certe *tribunum.* Vnius enim eiusdemque *anni* erat uterque ille magistratus. Sic tamen, ut nemo *unus* utrumque gesserit, sed satis esset eorum vel *unus* ad ambiendam deinde, tempore legitimo, *praeturam.* Itaque alterum a *Velleio* nostro gestum fuisse verisimillimum est. Vtrum gesserit, id fateor incertum esse. Eo tamen magis propendeo, ut *tribunus* potius fuerit quam *aedilis.* *Decem* enim erant *tribuni*, cum *duo* fuerint duntaxat *aediles.* Nec enim alia quam *Curulis Aedilitas* locum habere potuit in honoribus *senatoriis.* Ita *paucitas* aedilium id fecerit oportet, ut, quia *rarior*, proinde *difficilior* fuerit *aedilitas.* Et quidem *tribunum* se potius quam *aedilem* fuisse innuit, ni fallor, ipse *Velleius.* Iam supra observavimus illum, cum *partem exercitus ad Tiberium ab urbe perduceret*, in eo se non *quaestoribus* modo *senatoriis*, sed superioribus in senatu quaestura *tribunis*, *aequatum* agnovisse. Quod *tribunos* potius *plebis*, quam *aediles*, hac occasione memorarit, id alio referre non possum, quam quod *tribunatum* ipse potius gesserit postea quam *aedilitatem.* Iura enim

1 Prael. XII ad *Spart.* Adrian. §. 1, 2.

alioqui utriusque cum in *unum annum* conferrentur, eadem omnia fuisse verisimillimum est. Vt proinde *eosdem* tam *domi* quam *militiae* honores, tam in *castris*, quam etiam in *comitiis*, petere illi licuerit, qui *aedilitate* functus fuerat, quam etiam illi, qui *tribunatu*. Sed nemo *unus* utrumque illum magistratum obiit, ut diximus. Nec opus erat ut *alterius*, quam quem ipse tempore legitimo obierit, mentionem faceret *Velleius*. Nec denique obstabat *tribunatus* ille, etiam in *urbe* gestus, quo minus *continuum novennium* in militia *Tiberii* exegerit. Magis certe erat affinis *tribunatus* ille *plebis tribunatui*, unde ortum habuit, *militari*, quam *aedilitas*, cuius *civile* erat munus, nec ullo modo *militare*.

§. XXVII. Qui tamen ne id quidem verbis apertis significavit, fueritne *tribunus plebis*, non est proinde quod ab eo *annum* exspectemus, quo *tribunatum* gesserit. Is ergo erit aliunde per ratiocinia explorandus. Itaque in primis certum est, qui *quaesturam* obiit anno *Varroniano* 760, proinde *tribunatum* ante annum eiusdem epochae 762 ne quidem potuisse capessere. *Annus* enim ad minimum unus *quaesturae*, quam remisit, *provinciali* necessarius erat, ut proinde ne *tempus* quidem suppeteret ante *annum* illum, quem dixi, per *leges annales* maturum atque legitimum. Illud praeterea certum, qui *praetor* eodem, quo obiit *Augustus*, anno *designatus* est, illum *post* annum *Augusti* penultimum, aerae nimirum *Varronianae* 766, *tribunatu* fungi ne quidem potuisse. Ita *medio* illo spatio inter annum

Et quidem anno, ut videtur, 766.

762 et 766 annus quaerendus erit, quo *tribunus* noster fuerit *Velleius*. Ego annum nullum aptiorem illo reperio, qui fuit huius intervalli *postremus*. Iam enim alibi [1] ostendimus, et *annuum* fuisse illum *tribunatum*, et quidem *Romae annuum*. Ita nimirum, ut nec alibi obiri potuerit, praeterquam *Romae;* nec *pernoctare* illi extra *urbem* licuerit, quicunque in illo fuisset magistratu. Nec tamen *integro anno* a *Tiberio* abesse potuit, qui *Tiberio* per annos *continuos IX* adfuit, vel *spectator* eius nimirum, vel *adiutor*, ab anno nimirum, ut probavimus, 757. Faciunt illa, ut nec in annum aliquem *anteriorem* conferri *tribunatus* ille potuerit, nec tamen sit ultra illum differendus.

Tribunatum inivit Dec. X 765. depositurus Decemb. Itidem X, anni 766.

§. XXVIII. Cum clades illa legionum *Varianarum* contingeret, tum bellum, de quo modo egimus, *Delmaticum* a *Tiberio* confectum docuit *Velleius* [2], et post *Velleium* alii [3], anno nimirum *Varroniano* 762. Proximo [4] anno 763 denuo in *Germaniam* irrupisse docet *Suetonius*. Inde post *biennium* [5] in urbem rediit, eodem teste *Suetonio*. Tum demum [6] *iampridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum*, ex *Pannoniis Delmatisque triumphum* egisse noster itidem docuit *Velleius*. His ergo annis annum *integrum Romae* noster adesse non potuit, si quidem *continuum* cum *Tiberio* egerit *novennium* [7].

1 Prael. XII ad *Spart.* Adrian. §. 6.
2 *Vell.* l. II, c. 117.
3 *Suet.* Tib. c. 16; *Dio* l. LVI. an. 762.
4 *Suet.* Tib. c. 18.
5 *Suet.* Tib. c. 20.
6 *Vell.* l. II, c. 121.
7 *Vell.* ibid.

Triumphantem Tiberium Velleius ipse cum *fratre suo Magio* comitatus est, *inter praecipuos praecipuisque donis adornatos viros.* Dona intelligit *militaria*, coronas, hastas, vexilla, armillas, etc. Dare enim haec solebant *militibus* bene meritis *Imperatores.* Vtque *dona* illa *militibus* ornamento erant; sic vice versa *triumphum* ipsius *Imperatoris* ornabant *donis* istiusmodi *ornati milites*, eo nimirum illustriorem futurum, quo plura apparerent in pompa *dona*, et donis insigniti *milites.* Et sane *fratrem* [1] suum *Magium Celerem adiutorem Tiberii* in bello *Delmatico* celebrat, uti vidimus, ipse *Velleius*, et *Tiberii* ipsius *patrisque Augusti magnifica* de illo *testimonia.* Imo *honores* etiam, quibus *triumphans* eum *Tiberius* donaverit, *amplissimos.* Nec *sua* quoque tacuit, qua licuit per modestiam, merita, dum et se quoque *militem* [2] profitetur *Tiberii*, legatumque pariter atque *adiutorem.* Imo *militis* nomine *adiutorisque* hoc ipsum, ni fallor, intellexit, quod *victoriam* eius *adiuverit*, militumque in *triumphi* apparatu insignium unus fuerit. Referebantur enim ad invicem, pro illius aevi sermone, *militis* nomen atque *Imperatoris.* Ergo *Romae* aderat in *triumpho Tiberii*, non *Tiberius* duntaxat ipse, verum etiam *Velleius*, anno nimirum *Varroniano* 765. Cum enim decerneretur triumphus Imperatori, id quoque decerni solebat, ut *deportaretur* bene meritus in patriam exercitus. Tam scilicet ut *testes* adessent rerum gesta-

1 *Vell.* l. II, c. 115. 2 *Vell.* l. II, c. 104.

rum, quam etiam ut *triumphum ornarent* imperatoris tot militum etiam *privatorum* decora. Atqui nulli adhuc *Velleii*, in hoc *triumpho*, memorantur honores alii quam *militares*. Et tamen *senatoriis* etiam honoribus egregia in militia facinora munerari solitos principes multis ostendere possem, si opus esset, exemplis. Sed nihil attinebant ad triumphi pompam honores militum *senatorii*, ut proinde essent a *Velleio*, hoc in loco, memorandi. Nec aderat fortasse *comitiorum* tempus, quo *designandi* erant ad futuri anni magistratus a *populo*, etiam *principis* (qui appellabantur) *candidati*, cum triumpharet *Tiberius*. Sic potuit *Velleius* inire *tribunatum* die *tribunatus* ineundi legitimo [1] *Decembr.* X, anni, quo triumphavit *Tiberius*, *Varroniani* 765, depositurus sequentis *Decembris* die itidem X, anni *Varroniani* 766. Idem si *Decembri* anni 766 *tribunatum* iniisset, eundem *Decembri* anni 767 depositurus, nec potuit, nondum elapso *tribunatu*, ab *Augusto* ad *praeturam designari*, nec *praeturam* ipsam anno 768 gerere, *proximo* nimirum *anno* ab elapso *tribunatu*. Convenit praeterea militia *Velleii* sub *Tiberio novennis*. Coepit enim annus 9 hoc ipso anno 765 post *Iun.* XXVII natalem *adoptionis Tiberii* ab *Augusto*, et tamen ante *comitia* mense *Augusto*, aut paulo forte serius, habenda. Nec aberat etiam anno 766 *Roma Tiberius*. Potuitque adeo *Velleius* magistratum illum tum quoque tenere, idque *Romae*, et per *annum* illum fere universum,

1 Vid. Prael. XII ad *Sp. Adr.* §. 7.

nec interim a *Tiberii* satellitio discedere. Nulla enim erant hoc anno molesta *bella*, quae obstarent, quo minus *Romae* versaretur etiam ipse *Tiberius*.

Librum quem habemus cur anno 783 scripserit *Velleius*.

§. XXIX. A *praetura*, quam tenuit anno, pro rationibus nostris, 768, alium *Velleii* honorem nullum legimus, ne quidem *provinciam praetoriam*, nedum *consulatum*. Sed ne quidem aliud ullum vitae negotium. *Studiis* ille, an *deliciis Tiberii* vitiisque *Capreensibus* annos secutos impenderit, hodie non constat. Fieri potest, ut *utrisque*. Erat *Neroni* socius in *deliciis Petronius*, scriptor etiam ipse elegantissimus. Non certe *Velleio* displicuit simile *Sentii Saturnini* ingenium, quem ait, *ubi*[1] *negotia fecissent locum otio, liberaliter lauteque eo abusum; ita tamen ut eum splendidum ac hilarem potius, quam luxuriosum aut desidem diceres.* Nec ullum memorat scriptum suum *antea* editum, in *otio* elucubratum. Ingenii sui has primitias in gratiam *Vinicii* consulis emisit ipso eius *consulatu*, annoque adeo *Varroniano* 783. Mos enim erat illis temporibus, praecipua quaeque amicorum patronorumque gaudia *muneribus* offerendis gratulari. Quae autem alii *donis*, ea *scriptis* celebrabant *Poëtae* atque *Oratores*. Hinc illa de *genethliacis epithalamiisque Dionysii Halicarnassei* aliorumque *Sophistarum* praecepta. Hinc et *scripta* utroque sermonis genere, tam *metrici* quam etiam *soluti*. Praecipue vero mos ille receptus est in celebrandis *consulatibus*. *Consulatum* suum *Cicero* tam *graece*

1 *Vell.* l. II, c. 105.

quam *latine*, tam *carmine* quam *oratione* etiam *prosaica*, curavit posteris commendandum. Idque enixissimis precibus urget contenditque epistolis ad *Lucceium* celeberrimum sui temporis Historicum. Sic *consulatus Domitiani* celebrant *Statius* atque *Martialis*. Sic etiam *Honorii Claudianus*. Sic etiam *Stilichonis*, privati hominis, idem *Claudianus*. Illud etiam artificium receptum, quo insigniores facerent amicorum patronorumve *consulatus*, si pro *epochis* illos *historicis* haberent, seu nimirum *historias* suas ab illo *arcesserent*, seu ad illum usque *deducerent*. Divorum fratrum, *Marci* nimirum *Antonini*, atque *Lucii consulatum* multis historicis exordium historiarum fuisse, observavit auctor vitae, quam vulgo *Capitolino* tribuunt, nos *Spartiano* asseruimus. Frequentiora tamen exempla sunt eorum, qui historiarum *fines* in illis ponerent *consulatibus*, quorum memoriam apud posteros celebrem esse vellent. Sic historiam suam ad XVII *Theodosii consulatum* deducit *Sozomenus*. Sic *Stilichonis consulatu* suam claudit historiam *Sulpicius Severus*. Sic *Constantii* et *Iuliani consulatu* suam *Aurelius Victor* editus a *Schotto*. Sic *Dio* suam *consulatu suo*, quem cum *Alexandro* gessit Imperatore. Sic alii multi plane pro exemplo *Velleii* nostri, *Vinicii* sui *consulatu* historiam suam terminantis. Hinc et [1] *modus* ille *scripturae* a *Velleio* sibi praescriptus, brevis nimirum et summarius. Hinc [2] *notitia illa in artum contracta* in utraque

1 *Vell.* l. II, c. 52. 2 *Vell.* l. I, c. 14.

huius operis parte observata. Hinc [1] *formam* illam *operis propositi* agnoscit *in praecipiti* sitam *festinatione, quae se rotae pronive gurgitis ac verticis modo nusquam pateretur consistere, pene magis necessaria praetereundo, quam supervacua amplectendo*. Alibi opus illud suum non *iustum* [2], sed *recisum* fuisse testatur. Alibi se *memoria professionis* [3], ne in infinitum evagaretur, reprimit. Alibi [4] *promissae brevitatis fidem* agnoscit, et *transcursum hunc*, qui nempe *iusto operi* opponebatur, appellat. Iustam nimirum ille rerum earundem historiam saepe pollicetur: *sua* nimirum *iusta* [5] *volumina: iustum* [6] *opus*. Haec tamen ille per *otium*. Iam *properandum* erat, ne antea *consulatus* exiret, quo historia erat ipsa terminanda. Et quidem servant *breviariorum* plerumque formam *historiae* decorandis *consulatibus* conscriptae. Tale illud erat *Sulpicii Severi*, tale *Q. Iulii Hilarionis*, tale *Aurelii Victoris Schottiani*. Ita coeperit hanc historiam *Velleius* post medium anni 782, quo *designatus* est ad sequentis anni consulatum *Vinicius*. Et *finem* imposuerit antequam *fasces* deponerent anni 783 *consules ordinarii*. Aliter sera fuisset *consulatus*, iam ad *exitum* perducti, gratulatio. Id ne contingeret, placuit *Velleio* ratio illa scribendi *properata* atque *compendiaria*.

§. XXX. Sic annum *Velleii natalem* dedimus. Nescio an *emortualem* etiam designare possimus. Mors Velleii anno 784.

1 *Vell.* l. I, c. 16; l. II, 96.
2 *Vell.* l. II, c. 89.
3 *Vell.* l. II, c. 89, 96.
4 *Vell.* l. II, c. 55, 99.
5 *Vell.* l. II, c. 48, 114, 115.
6 *Vell.* l. II, c. 99, 103.

Conabimur tamen. Fateor esse hoc sine *testibus* difficillimum. Id quoque fateor, deesse nobis, qui in re *historica* essent audiendi, *testes*. Mortem *suam* consignare *ipse* non potuit. Nec suppetunt *alii* post illum, qui consignarint. *Veterum* nemo est, excepto *Prisciano*, qui vel mentionem *Velleii* nostri fecerit. Sed nec ille quidquam prodidit, quo *historia* eius locupletanda sit. Nihil ergo restat, unde *mortis tempus* elicere possimus, praeter *ratiocinia*. Et tamen valde mihi verisimile videri fateor, inter illos quibus *Seiani amicitia* nocuit, nostrum quoque periisse *Velleium*. Satis ipse testatum fecit in hoc ipso libro *Velleius*, quo fuerit animo in *Seianum*. Nec opus erat ad eum convincendum alio *testimonio*, cum palam extaret, scriptisque consignatum esset, *amicitiae* illius, tam recenti memoria monumentum. Id quoque certum est, manifestissimisque tam *Dionis* quam *Taciti* testimoniis exploratum, satis fuisse ad *poenam* ipsam illam *Seiani amicitiam*. Eodem spectabat, suspectumque *Velleium* merito fortasse faciebat, quod non *oblatis*, sed *quaesitis*, uteretur *Seiani* laudandi occasionibus, etiam nullo suppetente *laudis* argumento. Ait *Seianum* [1] *in Germania, Illyricoque, et mox in Africa, non* quidem *merito*, sed *materia* tamen *adipiscendi triumphalia* fuisse *defectum*. Vbi deerat laudandorum facinorum vel *materia*, quae, quaeso, esse potuit *laudis* solida *ratio?* Quis hoc in loco non agnoscat *indolem* laudandi *Seiani avidam*, et qui-

1. *Vell.* l. II, c. 115.

busvis laudis arripiendis vel *praetextibus* intentam? Nec illud modo. Scripsit nostra illa *Velleius tempore* etiam *suspecto*. Certe post mortem *Liviae* cuius ipse meminit, quam anni superioris 782 initio assignat *Tacitus*. Inde enim, ut ex utroque constat, tam *Tacito* quam *Dione*, consilia inivit de imperio occupando *Seianus*. Tandem expergefactus *Tiberius* machinatur et ipse de eo opprimendo. Primo tamen *consulem*, secum in *annum*, quo periit, *sequentem* destinat, *curarumque suarum participem* nominat. Ita *Dio*. Fecerat autem haec antea *Tiberius* quam scriberet *Velleius*. Hinc ille *Tiberium* defendit [2] *exemplis eminentium virorum, qui magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam suam fuissent usi, Scipionum praecipue* (*Africanorum* scilicet) *qui duos Laelios per omnia sibi aequaverant*. Plane hic apparet, quod post epistolam illam *Tiberii* observavit *Dio*, omnes deinde *Tiberio Seianum*, non iam in *consulatu* tantummodo, sed in *summa rerum administranda* pro *collega* habuisse. Addit *Velleius* exemplum *Augusti*, qui primo *M. Agrippam*, tum deinde *Statilium Taurum* similiter adsciverit. *Quibus* (inquit) *novitas familiae haud obstitit, quo minus ad multiplices consulatus triumphosque, et complura eniterentur sacerdotia*. Hinc sane constat, iam etiam *novitatem Seiano*, a libere sentientibus, cum scriberet *Velleius*, obiectam. Quae certe obiici antea vix potuit, quam progressus magnos fecisset, et in coniuratione

1 *Tacit*. Ann. V, 1. 2 *Vell*. l. II, c. 127.

Seianus, et in eo vicissim reprimendo *Tiberius*. Adhuc tamen illum [1] *iuvandis principis oneribus prolatum* asserit *Velleius*. Imo *singularem* ([2] inquit) *principalium onerum adiutorem in omnia habuit atque habet*. Cum ait, *habuit atque habet*, non certe *nuper* illum pro *Tiberii adiutore* habitum apparet. Itaque *post* conatus *Tiberii* contrarios, favebat tamen aliquantisper *Seiano Velleius*, et pro more suo et ingenio, adulabatur. Quis itaque miretur si hoc aegre tulerit *Tiberius? si saeviendi* ansam inde acceperit princeps ultra modum *suspicax*, et natura sua *saevissimus?* Certe nostrum inde *Velleium* nullae deinceps memorant historiae, cum tamen fuerit, quo ampliores obiisset honores, quo magis etiam per scripta inclaruisset, eo potiori iure memorandus. Sed nec ullum superest *scripti* illius *accuratioris*, quod illum toties promisisse vidimus, vestigium. Nisi forte *genuinum* existimemus *fragmentum* illud *Lazii*, quod eruditis suspectum est. Illud vero mirum, cur *Livium* de bello *Germanico* continuaret *Aufidius Bassus*, si *medius* fuisset belli *Germanici* post *Livium Velleius*, scriptor αὐτόπτης atque elegantissimus. Est autem haec historia *Seiani* tam in *Tacito* quam etiam in *Dione* mutilatissima. Proinde mirandum non est, si nullus ibi compareat *Velleius*, cum et alia quoque utrobique nomina perierint eorum, qui tamen cum *Seiano* ceciderint. Sic vivere desierit *Velleius* anno urbis *Varroniano* 784, *Christi*, pro

1 *Vell.* l. II, c. 128. 2 *Vell.* l. II, c. 127.

aera recepta, 31, *aetatis* suae, vel 49 ad *finem* exeunte, vel 50 fortasse *coepto*. Certe post *Seianum* ipsum, qui tamen periit postquam *consulatum* suum *ordinarium* exuisset. Docet enim *Dio poenitentia correptum* fuisse *Seianum*, quod non in *consulatu* suo aliquid conatus esset. Et *Trionem* certe atque *Regulum* Coss. habent, cum *caedes* fierent, uterque, tam *Dio*, quam etiam *Tacitus*. Qui tamen *consules suffecti proximi* fuisse videntur post *ordinarios*.

Aerae Vrb. *Varron.* | Vit. *Vell.* ann. | Ant. Christ.

VITAE
VELLEIANAE

RERVMQVE AD ILLAM SPECTANTIVM SYNOPSIS CHRONOLOGICA.

538 *Decii Magii* insignis in *Romanos* fides, cum *Capua* proderetur *Hannibali*. Is *Minatii Magii* avus erat, *Velleii*, ex *paterna*, ut videtur, stirpe, tritavus, §. 7. *Capuanus* ib. Hinc *patria Velleii*, pro stirpe *Magia*, *Capua*.

671 *Minatius Magius Asculanensis*, *Decii Magii* nepos, *Velleii* atavus, *viritim civitate romana donatus*, et *duo* eius filii *Praetores* creati, cum Praetores *seni* duntaxat crearentur, §. 7. Sic *patria* Velleii *Asculum*.

711 *Capito* Velleii *patruus*, vir *ordinis senatorii*, *Agrippae* subscripsit in *C. Cassium*, §. 7. Certe post legem *Pediam*, qua *damnatus* est *Cassius*, a *Pedio* Consule *Augusti* collega, mense *Sextili* latam.

714 *Avus* Velleii *C. Velleius Neapoli* se *gladio transfigit*, cum *patrem* Tiberii Imperatoris *Tiberium Claudium Neronem* fugientem comitari non posset, *gravis iam aetate et corpore*. Post bellum *Perusinum*, et tamen ante ludos *Apollina-*

res, §. 7. Hinc *patria* Velleii, pro stirpe *Velleia*, *Neapolis*.			
Natus *Velleius*, §. 8. *Medio* certe tempore inter ann. Vrb. *Varron*. 725, quo *coepit* Historiam *Livius*, et ann. 745, quo *ultimam* ei manum imposuit. Certe ante *Sept*. 22, quo *mortuus* est *Virgilius*, §. 8.	735	1	
Togam induit Velleius *virilem*. Inde *tirocinium* eius in *Militia Equestri*, cuius *decem* numeranda *stipendia*, §. 5, 6. *Primus* huius militiae *gradus* hoc anno a *Velleio* susceptus erat, *Praefectura cohortis*, §. 9.	749	14/15	
Ad *secundum* Equestris Militiae *gradum*, post *pubertatem plenam*, ascendit *Velleius*, *Tribunatum* scilicet. Sub *patruo Vinicii*, ad quem scribit, Consulis, *M. Vinicio*, §. 10. Sumsit, cum *Tribunatu*, etiam *laticlavium*, §. 11. *Tribunatus* ille prior *Beneficiarius* erat, §. 15.	752	17/18	
Adest *Velleius*, cum *Caius* Caesar cum Rege *Parthorum* in *Euphratis* ripa congrederetur. Sub *P. Silio*. *Stipendiorum* suorum *initiis*, §. 6, 9, 10.	753	18/19	
Incipit bellum *Germanicum* sub avo *Vinicii* (*Praefecti*, ut videtur, hoc tempore *Germaniae*) *triennio* ante expeditionem *Tiberii*, cui *Velleius* interfuit, *Germanicam*. *Vell*. II, c. 104. Ad *tertium* militiae equestris *gradum* evectus	754	19/20	2

Velleius, *Tribunatum* scilicet *Castrorum*, §. 13.

4 $\frac{22}{23}$ 757 *Tiberius* ab *Augusto* adoptatus *Iun.* XXVII. *Mox* illum secutus in *Germaniam* *Velleius* continuo *novennio* illi aderat, §. 1, 15. Praefectus *Germaniae Sentius Saturninus*, legatus Augusti. *Vell.* II, c. 105. *Bis* enim ab eo cum *Tiberio Germani* pacem petere coacti sunt. *Dio* LV. Huius nimirum anni *aestivis* et sequentis. *Quartus* inde incipit *Velleio* militiae *gradus* (qui idem *tertius* est, si *Tribunatum duplicem* pro gradu *unico* habeamus) *alae* nimirum *equestris* Praefectura, §. 15.

5 $\frac{23}{24}$ 758 Acta huius anni, §. 2. Adhuc *Praefectus Germaniae Saturninus*, coactique ab eo *Germani* ad pacem *secundam*.

6 $\frac{24}{25}$ 759 Desunt in *Velleio* Acta huius anni omnia. Adhuc *Praefectus Germaniae Saturninus*. *Tertius* hic annus belli *Germanici*, quo seorsim actum cum *Maroboduo*. Deficiunt *Delmatae* et *Pannonii*, sub *Praefecto Illyrici Valerio Messalino*. Legionem ea occasione *nuper* conscriptam ad *Tiberium* ducit *Velleius* iam *Quaestor designatus*. Agrippa Posthumus *abdicatus*, §. 1, 3, 4. *Legatus Velleius* praefectus huius anni *hibernis*, §. 16, 18. Primus ann. belli *Marcomannici*, non *Delmatici*, §. 17.

7 $\frac{25}{26}$ 760 *Tiberio* de *mora* suspecto mittitur so-

cius belli, cum eo gerendi, *Germanicus*, §. 4. *Primus* annus *triennii*, quo *Illyricum* debellavit *Tiberius*; §. 19. *Velleius* anni *initio Romae* ad *Quaesturam* ineundam, fine erat in Pannonia cum *Tiberio*, remisso nempe anno *Quaesturae Provincialis*. Post tempus nimirum *sortitionis*, §. 18. Ex *Quaestura* eam expeditionem suscepit *Germanicus*, sub quo meruit *Velleius*, *Tiberii* non iam *adiutor*, sed *spectator* tantummodo, §. 19. Cum *Tiberio* frater *Velleii Magius Celer*. ib. Desunt in *Velleio* anni huius *Acta* pleraque. Huius anni *hiems* illa erat, cuius meminit *Velleius* II, c. 114, ab ea hieme *alia*, cuius meminerat c. 113, §. 23.			
Annus belli *Pannonici* secundus, quo bellum illud confecit *Tiberius*, §. 23. Huius anni *hibernis* praefectus *M. Lepidus*, §. 24, 25.	761	$\frac{26}{27}$	8
Annus belli *Illyriciani tertius*, quo, post *Pannonicum*, *Delmaticum* bellum aggressus est, absolvitque *Tiberius*, §. 23. Et quidem *maturis*, nec admodum affectis, *aestivis*, §. 26. Hoc eodem anno caesae sunt *Vari* Legiones, §. 28.	762	$\frac{27}{28}$	9
Proximo anno a clade *Vari* novam rursus impressionem in *Germaniam* fecit *Tiberius*, §. 28.	763	$\frac{28}{29}$	10
Secundus annus *biennii Suetoniani*. Secunda nimirum novi huius belli *Germanici* aestiva *militaria*. Nempe ad *Au-*	764	$\frac{29}{30}$	11

tumnum, teste *Dione*. Postea *Romam* rediisse testatur *Dio* tam *Tiberium* quam *Germanicum*. Ita nimirum tempestive, ut sequentis anni *Consulatum*, quem gessit *toto* (inquit *Dio*) *anno*, *Romae* inierit *Germanicus*, §. 28.

12 $\frac{3^{o}}{3}$ 765 Triumphat *Tiberius*, sequunturque illum triumphantem *donis* militaribus insigniti tam *Velleius*, quam frater *Velleii* *Magius Celer*, §. 28. Exit hoc anno *continuum* illud, quod in *Tiberii* satellitio egit *Velleius*, *novennium*, §. 1, 28. Tantummodo *coeptum* huius anni *Dec. X* *Tribunatum Plebis* inivit *Velleius*, §. 28. Huius victoriae nomine *Tiberius* Imp. VII, quem titulum cum T. P. XIII committunt *Numi*. Ea autem *tribunitia potestas Iunii* ad minimum die XXVII coepit anni 764 desiitque eodem eiusdem mensis die anni 765. Tunc ergo bellum absolverat, unde titulum illum *Imperatorium* reportavit. Sed *tribunitia* illa *potestate* ad *exitum* vergente. *Vnicum* enim refert cl. *Mediobarbus* numum, qui *tribunitiam* illam *potestatem* cum titulo illo *Imperatorio* commiserit. *Quadrigas* autem *triumphales*, quae huc referri possint, in unico observavit idem vir cl. numo *Arschotano*, in quo cum praedicto titulo *Imperatorio* VII, et *tribunitia potestate* XIII committuntur. Inde discimus *affectam* illam fuisse *tribunitiam pote-*

statem, cum *triumpharet Tiberius.* Sic ante *Iun.* XXVII Imp. VII *acclamatus* fuerit ab exercitu *Tiberius.* Sic tamen ut *Romam* vix redierit *triumpharitque*, nisi anno illo, quem dixi, 765 *exeunte.* Vix sane est, quin eodem referamus titulum *Augusti Imperatorium* XX, qui tamen cum *potestate tribunitia* eius XXXIV committitur, quae etiam ipsa anno 765 desierit. Addi illa possunt illis, quae supra diximus, ad designandum *novennis Velleii* sub *Tiberio militiae finem.*			
Hoc anno *Tribunatum plebis* gessit *Velleius* usque ad *Dec.* X, §. 26, 27, 28.	766	$\frac{31}{32}$	13
Velleius Praetor designatus, cum fratre *Magio Celere*, ab *Augusto* commendatus, et *Tiberio. Vell.* II, 114. Nondum scil. *Comitia Praetoria*, cum moreretur *Augustus*, *August.* XIX. Imo *tum primum* Comitia Tribuum *nulla*, iure eorum ad *Patres* translato. *Tacit.* Ann. I, 15. Imperante scilicet *Tiberio.*	767	$\frac{32}{33}$	14
Velleius cum fratre *Praetores*, tam *Augusti* quam etiam *Tiberii Candidati*, §. 29.	768	$\frac{33}{34}$	15
Scribit *Velleius* suam hanc Historiam *compendiariam* in gratiam *Consulatus Vinicii*, §. 29.	783	$\frac{48}{49}$	30
Caesus *Velleius*, ut videtur, propter amicitiam *Seiani*, post *Coss. Ordinarios*, §. 30.	784	$\frac{49}{50}$	31

INDEX

AD

CAIVM VELLEIVM PATERCVLVM

AVCTORE

IO. HENR. BOECLERO.

INDEX

AVCTORE

IO. HENR. BOECLERO

Cuius primus numerus librum, alter caput notat.

A

INDEX.

C

D

F

G

N

O

R

T

X

FINIS INDICIS.

INDEX EORVM

QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Facultate impetrata.